AMMIANI MARCELLINI

RERVM GESTARVM LIBRI

QVI SVPERSVNT

FRANCISCVS EYSSENHARDT

RECENSVIT

BEROLINI MDCCCLXXI

F. VAHLEN

PRAEFATIO

Haud leuem fuisse inter Fuldense et Hersfeldense monasteria aemulationem cum aliunde constat tum ea uidetur etiam monachos utrosque certatim ad transcribendos antiquos scriptores instigasse. ita factum est ut in utroque monasterio Ammiani Marcellini libri ex nescio quo codice repeterentur: et ille quidem codex ubinam fuerit ignoratur, hodie exstare non uidetur, Hersfeldense apographum 'gratis et alacriter suppeditasse egregium principem Abbatem Hirsfeldensem' siue sibi ipsi siue Hieronymo Frobenio testatus est Basileae anno MDXXXIII Sigismundus Gelenius; ex hoc inde tempore delituit. alterum apographum Fuldae confectum quando Romam perlatum sit — hodie enim in bibliotheca Vaticana est — nescimus; neque tamen memoria indignum est utriusque monasterii abbatibus necessitudinem quandam cum Basileensibus intercessisse: nam iam saeculo duodecimo aut tertio decimo codex Arateorum Caesaris Germanici siue Fulda eo peruenit siue petentibus Basileensibus Fuldae descriptus est (uid. praef. in Martianum Capellum p. LXII): potuit igitur codex Ammiani siue antiquiore aetate siue concilii Basileensis tempore ab homine aliquo Italo in urbem aeternam deferri. mihi autumno anni h. s. sexagesimi sexti exemplum editionis ab I. A. Wagnero curatae, quod Vlricus Koehlerus cum codice accuratissime contulerat, Roma prompto hominis illius clarissimi beneficio transmissum est. substiterat Koehlerus in folio codicis undequadragesimo, hoc est in libri XVII 2, 3 uerbis *perueniret hocque*. reliquam codicis partem biennio abhinc ego excussi.

Vaticanus liber iam ab Iano Grutero subinde ad emendandum Ammianum adhibitus erat, excerptis quibusdam utebatur Henricus Valesius, quantum utilitatis habeat perspicue cognosci potuit ex eis quae M. Hauptius (prooem. ind. lect. uniuers. Berolinensis a. MDCCCLXVIII) et V. Gardthausenus (coniectanea Ammianea Kiliae a. MDCCCLXVIII) inde protulerunt. scriptus est in membranis formae quadratae maioris saeculo nono a librariis, ni fallor, Germanis, quippe qui *bd* et *pt* litteras saepissime confuderint. numerum in Vaticana habet 1873. folia sunt ducenta octo recenti tempore numerata. columnae in singulis paginis sunt singulae, uersiculi modo uiceni septeni modo uiceni octoni. exaratus mihi uidebatur ab hominibus compluribus sed eadem aetate: ita enim factum est ut modo minusculas modo grandiores litteras deprehendas: tantum autem discrimen inter graciliores et crassiores altioresque ductus interest, ut quae istis minutioribus scriptae sunt schedulae, duplo saepe plus illis contineant. duas manus emendatrices facile distinguas: alteram primo librario aequalem, alteram non multo recentiorem, rarissime tertiam eamque recentissimam hoc est saeculo quinto decimo corrigentem uidebis. in ultimo folio *Monasterii fuldensis* inscriptum est manu, ut mihi uisum est, saeculi quarti decimi: qua de re si recte iudicaui — quamquam in tam paucis litteris facile erraueris — iam ante concilia siue Constantiense siue Basileense Fulda codex asportatus est. continet quidquid Ammiani librorum aetatem tulit praeter ea uerba quae inter p. 586, 8 *disponebat agrarias* et p. 591, 18 *quanto cum uigore* leguntur: ea enim interciderunt. scriptura elegans est neque quidquam habet singulare, nisi quod *i* littera, quamquam plerumque parua est et talis, qualem uulgo librarii pingebant, tamen saepe longius deducta facile pro *l* haberi potest, ueluti p. 103, 23 *siun* in codice est, non *sln*. cum enim utraque litterula hasta longa constaret, *l* infra habebat uirgulam semirotundam, *i* addebatur lineola directa eaque et minutissima et inferne in obliquum adsurgens. — *a* littera frequentius ita pingitur ut superne claudatur, neque tamen raro aperta inuenitur; *r* ante *t* saepe simillima est litterae *s*; quae omnia in illius aetatis

codicibus saepissime facta esse constat. in litteris Graecis notandum est, litteram H saepissime N similem esse, quia hasta media oblique pingebatur: hoc operae accurate distinguere non poterant. — mira est et ingens cuiusuis generis mendorum copia, sed qui commentarios nostros perlustrauerit, intelleget hac in re alios codicis partes ab aliis prorsus differre. sunt enim loci quibus uix quidquam excogitari potest corruptius, sunt qui uulgaribus tantum librariorum erroribus inquinarentur. hoc quamquam ex parte quidem ad illum codicem referendum erit, ex quo Fuldensis et Hersfeldensis describebantur, tamen mihi inter excutienda illa librariorum portenta persuasi multis locis aliter explicari non posse, nisi ita ut codicem non ab uno et eodem homine exaratum esse conicias; cuius rei aliquod documentum est quos antea tetigi litterarum ductus aliter alio loco pictos; hoc enim falleret qui ad calamos referret aut recens paratos aut diuturno usu attritos. sed ad talia diiudicanda codicem ipsum uoluisse oportet.

Ex hoc codice plenam lectionis uarietatem exscripsi praeterquam quod *ae* et *e* elementa inter se commutata plerumque non notaui. haud paruam etiam diligentiam adhibui in eis siue litterulis siue uerbis enotandis, quas aut eadem aut posterior aliqua manus addidit; qua in re illud sciendum est, ubi diserte non traditur emendatio a prima an a secunda manu profecta sit, primae mihi uisam esse. saepe litterula aliqua non puncto subter addito (ạ) deleta est sed lineola transfixa: ubi hoc factum est, operis flagitantibus in commentariis eam puncto inductam repraesentaui. — aliud mendorum genus prorsus omisi, si menda dici possunt uocabula ab hominibus barbaris prorsus insane siue distincta siue coniuncta, eaque saepissime postea rectius siue ab eadem siue ab alia manu constituta ueluti

Nıhī -lagi

in codice legitur, ubi quas lineolas supra et infra additas uides, manus secunda addidisse mihi uidebatur. talia igitur exscribere et ridiculum fuisset et inutiliter libri molem auxisset. itaque

ueluti p. 521, 9 ex codice enotaui *roman* cum ita exaratum inuenerim *romanaliquotiens*.

De Accursio et Gelenio rectissime iudicauit Henricus Valesius, cuius uerba quoniam ad codicem Hersfeldensem quoque spectant ex editionis Parisinae a. MDCXXXVI fol. 7 recto huc transscribo 'anno MDXXXIII editiones duae prodiere: prior Augustae Vindelicorum, emendata a Mariangelo Accursio. posterior apud Hieronymum Frobenium Ioannis filium, cui praefuit Sig. Gelenius. haec Calendis Iulii: illa mense Maio absoluta est. utraque porro ex scriptorum codicum fide et emendata et aucta. nam Accursius libros quinque postremos, qui in superioribus editionibus deerant, ex suo codice primus adiecit. in editione uero Gelenii, qui Hirsfeldensi ms. exemplari usus est, ultimus liber cum extrema tricesimi pagina desideratur. ceterum has inter se editiones conferre nec inutile mihi, nec iniucundum fuit. erat quidem in utroque horum uirorum magna doctrina, ut scripta utriusque testantur. sed in Gelenio maior quaedam ingenii uis, et iudicium acrius fuit. quod cum multi praeclari labores illius uiri testantur, tum maxime interpretationes Latinae Dionysii Halicarnassei, Appiani, Philonis item ac Iosephi, Origenis et aliorum. ex quibus apparet eum excellenti ingenio et singulari doctrina praeditum fuisse. sed et Ammiani Marcellini historiae ab eo editae id ipsum testantur. in quibus plurima acute et ingeniose emendauit: et insignem paginarum transpositionem, quae in mss. omnibus codicibus reperitur, et in editione exstat Accursii, mira dexteritate restituit. quamobrem eius uiri nomini libenter hoc laudis testimonium impertimus neminem adhuc exstitisse qui de historia Marcellini melius meritus sit.'

Et de Gelenio deque eis quae ex codice Hersfeldensi in Ammiano siue suppleuit siue emendauit, perquam difficile est et lubricum iudicium. nam Gelenius ne semel quidem de codice illo data opera quidquam testatus est, sed tacito quae corrupta uiderentur emendauit. itaque ubi lacunam in Vaticano hiantem, in Gelenii exemplo expletam inueneris, nullo alio indicio uteris, ut Gelenius supplementa ex codice addiderit an suo periculo excogitauerit diiudices, nisi cum sua quadam rei

probabilitate tum uerborum ipsorum quasi colore et quam in scriptore diuturna tibi lectione noto informare animo possis quadam cum Ammiani ingenio similitudine. sed per se patet Gelenium hominem ingeniosissimum Ammianum feliciter imitari potuisse, et scriptorem multa dixisse absona et sui ipsius dissimilia. et primum quidem, ubi tantam inter utrumque codicem intercedere uidebis similitudinem, aegre tibi persuadebis Gelenium re uera in suo codice supplementa uel pauca ex multis illis repperisse, quibus locos mancos expleuit, sed ego omnibus accuratius retractatis uix eum semper sua apposuisse adducar ut credam. erat enim homo admodum religiosus, quippe qui locos corruptos quales in codice inueniret, accuratissime, nisi emendare poterat in suo exemplo repraesentaret: cuius rei haud leuia documenta multi loci praebent prorsus similiter in Vaticano corrupti. deinde haud raro si siue uerba quaedam in libro Hersfeldensi insanabilia siue lacunam aliquam repperisset, id lacuna relicta et stellula interposita indicauit. quis igitur sibi persuadeat talem hominem suo periculo omnes illas integras sententias addidisse? accedit quod plerumque in illis ipsis sententiis inueniantur quaedam quae Gelenius si ipse excogitasset, uix dubitari poterit, quin aliter enuntiaturus fuisset. ueluti p. 248, 2 si uerba in Vaticano desiderata Gelenius ipse, ut lacunam expleret, finxisset, quis credat eum dicturum fuisse *aliorsum ad quae decebat,* non *aliorsum quam ad quae decebat?* tamen Gelenii codex propius ad Vaticanum accedebat, quam ex ea egregii hominis consuetudine tibi persuadeas, ex qua multos locos in Vaticano et mancos et incredibilem in modum corruptos magna quidem ex parte prorsus omittebat. ueluti, ut pauca exempla afferam, p. 415, 12 post *abit* pergit statim u. 17 *Quidam* omissis uerbis intermediis. p. 416, 14 post *pereunt* pergit u. 17 *Alius.* p. 417, 14 post *innuentes* sequi facit (u. 16) *nec.* p. 442, 1 post *formarat* statim transilit ad u. 3 *Constantianus.* p. 443, 15 *digredientis* excipit u. 18 *e speculis.* p. 444, 17 post *gnari* sequitur u. 20 *tempore.* talia igitur ne re uera in libro Hersfeldensi omissa esse putes cautum est cum stellulis, quibus non nullos eius modi hiatus insigniuit, tum innumeris locis in utroque codice prorsus similiter ser-

uatis, cuius rei quaeuis tibi nostri exempli pagina documenta suppeditabit. haec igitur cum sit Hersfeldensis codicis auctoritas, ita eo usus sum, ut Gelenium laudauerim, ubicunque Gelenius siue primus aliquid exhibebat aliter atque Vaticanus, siue editionum anteriorum testimonia confirmabat, utpote quibus solis nulla uel uix ulla auctoritas tribuenda sit. unum addo, librum tricesimum primum in Gelenii codice non fuisse (ad finem libri tricesimi legitur *Reliqua in archetypo desiderantur*).

Lacunam codicis Vaticani (p. 507, 1 — p. 512, 8) expleui ex bibliothecae Vaticanae codice Vrbinate n. 416, saeculo quinto decimo in membranis scripto.

Ex eis quae exposui iam facile perspicietur, quales mihi in restituenda Ammiani oratione sequendae fuerint rationes: Vaticanum codicem quam potui fidelissime secutus sum, Gelenii lectionibus in locis corruptis magnam tribui auctoritatem, quia persaepe, quae primo aspectu coniectura orta uidentur, Hersfeldensis libri memoriam repraesentare possunt, quae Gelenius solus habet, Vaticanus omittit, magnam partem in orationis seriem non recepi. accurate autem sequendus erat Vaticanus in re orthographica, in qua Gelenius pro suae aetatis more codicem Hersfeldensem prorsus deseruit. itaque recepi quaedam a uulgari usu remota neque tamen ut spero sua ratione carentia. eorum habes infra breuem conspectum

Amandandi uerbum, ubicumque inuenitur, *amendare* scribitur: semel *amandatis* (p. 446, 11) in exemplo Wagneriano, quod cum Vaticano conferebam, non correxi sed non dubito quin codex *amendatis* habeat. (uid. p. 84, 5. 91, 5. 104, 26. 184, 6. 308, 13. 323, 27. 335, 13. 341, 30, 390, 29. 404, 15. 456, 9. 480, 18. 483, 26. 486, 9) quod cum per se recte fieri patet propter commendandi similitudinem tum *amendatum* exstat apud Tacitum hist. IIII, 56 in codice Mediceo.

Saltim et p. 88, 3. 349, 11. 519, 20 recte scribitur in Vaticano et saepe ita scriptum in uetustis libris reperitur. de forma cf. Corssenus (*Kritische Beiträge zur Lat. Formenlehre p.* 288).

Dioecensin, quod reliqui p. 105, 14, re uera ueterem scribendi fuisse rationem testis est Ciceronis ad fam. III 8, 4 codex Mediceus, in quo legitur *diocensium*.

Retrosus retinui p. 175, 17. cf. Brambachius de re orthographica Latina p. 273.

Verrutum quae constans est et Fuldensis (p. 390, 24. 505, 5) et Vegetii codicum antiquiorum (uid. p. 48, 5. 97, 13. 147, 17 ed. Lang) scriptura, relinquere quam poetarum consuetudinem sequi malui.

Saepissime uerba in esco desinentia cum in libro Fuldensi tum in aliis codicibus uetustis in isco desinunt. qua in re cum codex mirum in modum sibi constet, ego hanc terminationem admisi, ubi non absonam eam esse alia argumenta suadebant.

Itaque intepisco habes p. 9, 25. 19, 21. 188, 21. 523, 22. Italorum est *intepidire.*

Ingrauisco p. 17, 15. 196, 5. 465, 21 (Isidori de rerum nat. ed. Becker. p. 59, 16 *ingrauiscente* est in Bambergensibus saeculorum octaui et noni.). cf. Italorum *ingrauirsi.*

Inlucisco p. 418, 12. *luclsceret* est apud Ciceronem ad fam. XV 4, 8 in codice Mediceo, cf. Hispanorum *lucir,* quod uix puto ex lucescendi uerbo oriri potuisse.

Obdurisco p. 121, 30. cf. Italorum *indurito indurire.*

Coalisco p. 492, 23. cf. Italorum *coalire.*

Crudisco p. 338, 26. 486, 7. cf. Italorum *incrudirsi.*

Detumisco p. 53, 9. Itali ab *intumidiscendi* uerbo, quod in nostris auctoribus non inuenitur, deriuabant *intumidire.*

Gracilisco p. 98, 26. Itali dicunt *ingracilirsi.*

Similia sunt delitisco p. 425, 30; flauisco p. 194, 5; pubisco p. 377, 28; rarisco p. 259, 18 ubi nescio quo errore remansit *rarescant*; p. 348, 10; extimisco p. 339, 21; inhorrisco p. 369, 28; incalisco p. 464, 8.

Notanda est lacesco forma p. 4, 29; 89, 21; quam non recepi. sed reperiuntur similia uelut *capesco.*

Non dubitaui mensuum genetiuum p. 346, 7 ex Vaticano restituere, quippe qui multis uetustorum codicum testimoniis firmetur. ita enim legitur in Apuleii codice Florentino p. 174, 8 ed. meae. idem reliqueram in Gordiani tertii uitae cap. 28, 2 (p. 46, 6): nam *mensium,* quod post me restitutum est, omni auctoritate caret, cum *mensuum* in codicibus Palatino et Bam-

bergensi legatur. quod sicui *mensuum* displicet, certe *mensum* scribendum erit. *mensuum* reliqui etiam Historiae miscellae X 23 (p. 223, 8), ubi *u* geminatam codex Bambergensis uterque exhibet. idem in eo ex quo haec descripta sunt, Eutropio (VIII 21) ex codice aliquo Lugdunensi Batauo enotauit Verheyckius. idem ante secundae manus emendationem legebatur in Caesaris codice Parisino (B. G. VI 18, p. 392, 3 Nipperdeii). idem exstat in Vegetii codicibus Parisino Monacensi Gudiano (IIII 29, p. 155, 15 ed. Langii). idem ex Isidori codicibus uetustis protulit G. Beckerus (de natura rerum p. 1, 5. 2, 15. 13, 8 et 11 et 14 et 17. 20, 8) uera haec mihi forma uidetur et primitiua indeque ortum est *mensum*, de quo uidendus est Priscianus I p. 353, 6 Hertzii et quos Heinsius laudat ad Ouidii Metam. VIII 500. inuenitur cum alias saepissime tum in Liuii codice Veronensi, cf. Mommsenus (comm. Acad. Berol. anni 1868, p. 167) et in titulo apud Huebnerum Inscript. Hispan. n. 540. — sed quid exemplis opus est in re aperta? scilicet nec Itali *mensuale* nec Hispani *mensual* nec utrique *mensualmente* (nam quod ex Boetio laudant *mensualis*, non inuenio) dixissent, nisi *u* littera iam in uocabulo Latino fuisset.

Die genetiuum reliqui p. 180, 4. 298, 21. senatu datiuum habes p. 399, 25. inpigi perfectum est p. 10, 18. 24, 18. *conpigerunt* 366, 27. adfulgi perfectum non turbaui p. 159, 29. insidi perfectum inuenitur p. 422, 12; 503, 11 et similia *subsidi* 7, 20. 308, 9 et *obsidi* 184, 5.

Nouorum uocabulorum inuentorem fuisse Ammianum ex eis patet, quae Langenus (programma scholast. Durae 1867 emissum, p. 5) diligenter collegit. itaque nec sollicitaui *adaequitabat* p. 63, 7, nec dubitaui suadente codice scribere *perrigidus* p. 297, 16. item prope ad codicis uestigia accedens scripsi *demiserandam* p. 35, 20 et *admolliret* p. 395, 4; *ammollire* factum est apud Italos. reliqui etiam *desuasor* p. 485, 5 et *tripes* substantiuum p. 432, 9.

Repperio in antiquissimis libris scribi et testatur Lachmannus ad Lucretii III 1050 et exhibet Vaticanus fere semper. hoc non minus retinui quam oportunus, quod pariter Vati-

canus atque alii ueteres codices mira constantia praebent, quamquam poetarum consuetudini utrumque refragatur. quod si re uera primitus praepositio *red* fuit (cf. Lucianus Muellerus de re metrica p. L. p. 361), iure suo praesens quoque tempus geminatam *p* flagitabit: hoc non ita dico, quasi Guilielmum Wagnerum errasse contendam, qui *repperi* ex *repeperi* ortum esse censet (uid. *The. Academy* 1870, p. 331): utraque enim ratio stare poterit.

In hominum doctorum coniecturis commemorandis spatio peperci, ne nimium libri moles augeretur; multa etiam bene excogitata neglegenda erant, quia in Vaticano longe alia exstant quam ea, quibus illi tamquam fundamento usi erant. alia scite inuenta ipso codice confirmabantur, uelut quod Ioannes Hermannus inter alia partim perbona (diss. inaug. Bonnensis a. 1865) proposuit (p. 4, 14 ed. meae) *uel utiles*, in ipso reperitur Vaticano. sunt quae speciose excogitata commemorare non potui, nisi ita ut simul cur non receperim indicarem, ueluti p. 8, 15 Gardthausenus coniecit *per diuersa se raptantes*, cum in codice sit *per diuersa reptantes*. sed similiter Ammianus dixit p. 139, 16 *ciuitatem petebam anhelo cursu rependo* et p. 156, 11 *per aestum arida siti reptantes*. perquam ingeniosum est, quod Alfredus Gutschmidius (uid. Gardthausenus p. 26) in hac sententia (p. 264, 16) *ex his fontibus per sublimia gradiens, sermonum amplitudine Iouis aemulus, non uisa Aegypto militauit sapientia gloriosa* excidisse putat post *his* notam IHS hoc est *Iesus*. sed primum quidem apud Ammianum nihil inuenitur ex quo concludas eum uel tenuissimam Christianae doctrinae notitiam habuisse: ubicunque Christianorum mentionem facit, cum summo contemptu loquitur. deinde Ammianus credo dixisset *Aegypto non uisa*, ad extremum Iesus re uera Aegyptum uiderat. itaque mihi recte uidetur Valesius proposuisse *Platon* pro *non*.

Dum liber iam inprimitur, allatae sunt Langeni emendationes Philologi uolumini undetricesimo insertae. ita factum est ut earum parua tantum parte uti potuerim. ueluti rectissimum est quod p. 121, 17 scribendum esse dicit *lucri*. item magnam habet probabilitatis speciem, quod p. 113, 7 post

cogitarunt uerba aliquot intercidisse putat, quorum haec fuerit sententia *at in angustias trusi a nostris militibus circumuenti sunt.*

Optime de Ammiano meruit Gardthausenus cum locis corruptis emendatis tum eo quod nomina geographica et diligenter cum aliorum notationibus comparauit et multis ueram formam feliciter restituit (cf. in primis p. 28 sqq.) ex his ego haud pauca quamquam per se recta non recepi, ne Ammiani ipsius errores tollere uidear. simile est quod C. O. Muellerus (enchiridii archaeologici p. 270 sqq.) Hermapionis notarum obelisco incisarum interpretationem (p. 100, 18 sqq.) egregie ita restituit ut Hermapio scripsisse uidetur, ab Ammiano scilicet breuiatus et mutatus. ex quibus ego nihil attuli nisi quod ad Ammianum ipsum emendandum facere uidebatur. ceterum ex nullo alio loco tam clare perspicitur quantae sit Hersfeldensis codex auctoritatis: uniuersa enim illa interpretatio Graeca a solo Gelenio seruata est, cum in nullo quantum sciam codice exstet, qui aetatem tulerunt.

Aliquotiens emendationibus siue meis siue aliorum nisi a talis editionis instituto alienum esset, addidissem, quibus aut confirmarentur aut melius intellegerentur. ueluti p. 415, 1 Otto Hirschfeldius, qui egregie aliquot locos a me rogatus emendauit, uera mihi inuenisse uidetur, modo post *uelleris certamen* siue subaudias ex eis quae antecedunt *se putant aequiperasse,* siue simile aliquid excidisse putes. — *summatum* quod restitui p. 118, 32, prorsus eodem modo ab Ammiano dicitur p. 142, 27 et 485, 30. — *obex* masculinum est, si recte emendaui, p. 28, 6 aeque ac 508, 13, quamquam femininum habes p. 213, 27. 389, 6. — reliqui cum *hostilibus* p. 520, 17 eadem significatione qua *hostibus* tum similia alia. cf. euang. Lucae 1, 39 'Maria in diebus illis abiit in *montana*', Genes. 2, 6 'fons ascendebat e *terrena*', nam sermo in barbariem uergens noua ex adiectiuis substantiua creare coeperat. — rectissimum est quod Hirschfeldius p. 460, 23 pro *nominis* scribendum putat *numinis:* hoc quod in contextum non recipiebatur, meo aliquo errore factum est.

Inclinatis litteris uocabula repraesentari iussi quaecunque integra contra Vaticani auctoritatem addenda uidebantur; quod idem fieri nolui in uocabulis ex coniectura mutatis, falsam accurationis speciem defugiendam censui. hac enim ratione id quidem significare poteris quod contra codicem addideris, illud significare nequibis quod contra codicem omiseris, ex quo consequitur sinceram codicis imaginem nullo modo repraesentatum iri. ueluti, si in codice est *notantem* (p. 336, 35), cum scribendum sit *nutantem*, in contextu scribendum esset

n*u*tantem.

contra si codex praebet *insinuarent* (p. 337, 5), cum scribendum sit *insinuare*, quo modo significabis id quod in codice exstat, a te inminutum exhiberi? sed haec simplicia sunt; uerum ubi in codice legitur *breuis* (p. 337, 3) cum uerum sit *uerbis*, ecqua est ratio, qua hoc significetur? quodsi homo egregius, qui hoc nuper a me flagitauit (diarii scholastici Austriaci 1870, p. 173), quidquid contra codicem mutatum est, inclinatis litteris pingendum censet, uerendum esset ne in scriptore tam corrupto multa folia operis musiui speciem et iniucundam et ut mihi uidetur inutilem praeberent.

Restat ut de Ammiani sodali — sociabatur enim cum eius editionibus inde ab anno MDCXXXVI — dicam, Anonymo quem uocant Valesii. de eo Henricus Valesius (praef. fol. 9 r.) haec habet 'Postremo excerpta de gestis Constantini, quorum in Annotationibus saepe mentionem facio, huic editioni nostrae subiungere placuit. Eorum autem mihi copiam fecit R. P. Iacobus Sirmondus, iudicio, doctrina, stilique elegantia, ut inter omnes constat, eminentissimus.' haec excerpta repetiit a. 1681 Hadrianus Valesius, cuius in praefatione (fol. 5 u.) haec sunt uerba 'Ammiano M. subjunxi de Constantio Chloro, de Constantino Magno & aliis Imperatoribus Excerpta uetera Auctoris ignoti, & ex libris Chronicorum de Odoacre & Theoderico regibus Italiae nonnulla magni facienda, quae Valesius a V. Cl. Iac. Sirmundo acceperat, ac notis illustrauerat.' uidetur autem Hadrianus Sirmondi codicem rursus tractauisse idque Henrico, homine ceteroquin uix satis lau-

dando et de Ammiano immortaliter merito, multo accuratius: haud pauca enim uerba apud Henricum desiderantur, quae apud Hadrianum inueniuntur. ego haec notasse satis habui, neque enim sine codicis ipsius adiumento ad certam emendationem quidquam proficere posse mihi uidebar.

AMMIANVS MARCELLINVS

V = *codex Vaticanus* 1873

V' = *lectio codicis V primae manus emendatione anterior*

v = *lectio codicis V a secunda manu emendata*

V^m = *margo codicis V*

⟨ ⟩ = *littera in rasura scripta*

* = *unius litterae erasae spatium*

· = *unius litterae spatium uacuum*

U = *codex Vrbinas* 416

LIBER XIIII

Post emensos insuperabilis expeditionis euentus languentibus partium animis quas periculorum uarietas fregerat et laborum, nondum tubarum cessante clangore uel milite locato per stationes hibernas, fortunae saeuientis procellae tempestates alias rebus infudere communibus per multa illa et dira facinora Caesaris Galli, qui ex squalore imo miseriarum in aetatis adultae primitiis ad principale culmen insperato cultu prouectus ultra terminos potestatis delatae procurrens asperitate nimia cuncta foedabat. propinquitate enim regiae stirpis gentilitateque etiam tum Constantini nominis efferabatur in fastus, si plus ualuisset, ausurus hostilia in auctorem suae felicitatis, ut uidebatur. cuius acerbitati uxor graue accesserat incentiuum, germanitate Augusti turgida supra modum, quam Hannibaliano regi fratris filio antehac Constantinus iunxerat pater. Megaera quaedam mortalis, inflammatrix saeuientis adsidua, humani cruoris auida nihil mitius quam maritus, qui paulatim eruditiores facti processu temporis ad nocendum per clandestinos uersutosque rumigerulos conpertis leuiter addere quaedam male suetos falsa et placentia sibi discentes, adfectati regni uel artium nefandarum calumnias insontibus adfigebant. eminuit autem inter humilia supergressa iam potentia fines mediocrium delictorum nefanda Clematii cuiusdam Alexandrini nobilis mors repentina. cuius socrus cum misceri sibi generum, flagrans eius amore, non

1 *om.* *V* 5 fortunę ſaeuientef *V* 6 ınfundere *V* 7 imo *Accursius*: ımmo *V* 8 ultro *V* 10 pro(pin)quıtate (*emend. man. sec.*) *V* 11 Constantii *coniecit Valesius* 11 efferebetur *Gelenius* 13 germa(i)ntalte *V* 14 annıballıano *V* 15 megera *V* 21 mınuıt *V* 23 more(r) (*emend. man. sec.*) *V* 24 ſocruſ(cū) commıſceri (*emend. man. rec.*) *V*

impetraret, ut ferebatur, per palatii pseudothyrum introducta,
oblato pretioso reginae monili id adsecuta est ut ad Honoratum
tum comitem orientis formula missa letali homo scelere nullo
contactus [idem Clematius] nec hiscere nec loqui permissus
occideretur. 5

4 Post hoc impie perpetratum quod in aliis quoque iam time-
batur, tamquam licentia crudelitati indulta per suspicionum
nebulas aestimati quidam noxii damnabantur. quorum pars
necati, alii puniti bonorum multatione actique laribus suis
extorres nullo sibi relicto praeter querellas et lacrimas, stipe 10
conlaticia uictitabant, et ciuili iustoque imperio ad uoluntatem
conuerso cruentam claudebantur opulentae domus et clarae.
5 nec uox accussatoris ulla licet subditicii in his malorum quae-
rebatur aceruis ut saltem specie tenus crimina praescriptis legum
committerentur, quod aliquotiens fecere principes saeui: sed 15
quidquid Caesaris inplacabilitati sedisset, id uelut fas iusque
6 perpensum confestim urgebatur impleri. excogitatum est super
his ut homines quidam ignoti, uilitate ipsa parum cauendi ad
colligendos rumores per Antiochiae latera cuncta destinarentur
relaturi quae audirent. hi peragranter et dissimulanter ho- 20
noratorum circulis adsistendo peruadendoque diuitum domus
egentium habitu quicquid noscere poterant uel audire latenter
intromissi per posticas in regiam nuntiabant, id obseruantes
conspiratione concordi ut fingerent quaedam et cognita dupli-
carent in peius, laudes uero supprimerent Caesaris, quas inuitis 25
7 conpluribus formido malorum inpendentium exprimebat. et
interdum acciderat ut siquid in penetrali secreto nullo cite-
rioris uitae ministro praesente paterfamilias uxori susurrasset
in aurem, uelut Amphiarao referente aut Marcio, quondam
uatibus inclitis, postridie disceret imperator. ideoque etiam 30
8 parietes arcanorum soli conscii timebantur. adulescebat autem
obstinatum propositum erga haec et similia multa scrutandi,
stimulos admouente regina, quae abrupte mariti fortunas tru-
debat in exitium praeceps, cum eum potius lenitate feminea

---

1 pſeudotyrum *V* 2 p̄tioſo *V* 3 laetalı omo *V* 4 *glossam del. Wagnerus* 8 dampnabantur *V* 10 quaerellaſ *V* 13 ſubdıtı et *V* 14 praeſenptuſ *V* 15 ſacere (*emend. man. sec.*) *V* 19 anteochıae *V* 20 hı meragranter *V* 21 dıuıtum (*emend. man. sec.*) *V* 22 habıtuſ *V* 27 citerıorıeıſ *V* 28 uſuraſſet (*emend. man. sec.*) *V* 33 abruptue *V*

ad ueritatis humanitatisque uiam reducere utilia suadendo deberet, ut in Gordianorum actibus factitasse Maximini truculenti illius imperatoris retulimus coniugem.

9 Nouo denique perniciosoque exemplo idem Gallus ausus est inire flagitium graue quod Romae cum ultimo dedecore temptasse aliquando dicitur Gallienus, et adhibitis paucis clam ferro succinctis uesperi per tabernas palabatur et conpita quaeritando Graeco sermone, cuius erat inpendio gnarus, quid de Caesare quisque sentiret. et haec confidenter agebat in urbe ubi pernoctantium luminum claritudo dierum solet imitari fulgorem. postremo agnitus saepe iamque si prodisset, conspicuum se fore contemplans, non nisi luce palam egrediens ad agenda quae putabat seria cernebatur. et haec quidem medullitus multis gementibus agebantur.

10 Thalassius uero ea tempestate praefectus praetorio praesens ipse quoque adrogantis ingenii, considerans incitationem eius ad multorum augeri discrimina, non maturitate uel consiliis mitigabat, *ut* aliquotiens celsae potestates iras principum molliuerunt, sed aduersando iurgandoque cum parum congrueret, eum ad rabiem potius euibrabat, Augustum actus eius exaggerando creberrime docens idque, incertum qua mente, ne lateret adfectans. quibus mox Caesar acrius efferatus, uelut contumaciae quoddam uexillum altius erigens, sine respectu salutis alienae uel suae ad uertenda supposita instar rapidi fluminis inreuocabili impetu ferebatur.

2 Nec sane haec sola pernicies orientem diuersis cladibus adfligebat. namque et Isauri, quibus est usitatum saepe pacari saepeque inopinis excursibus cuncta miscere, ex latrociniis occultis et raris, alente inpunitate adulescentem in peius audaciam ad bella grauia proruperunt, diu quidem perduelles spiritus inrequietis motibus erigentes, hac tamen indignitate

4 exemplo ıdem gallus ausus est ınıre flagıtıum *in margine add. manus prima in V* 11 prodıs et sed (sed *del. man. sec.*) *V* 12 lutem (*emend. man. sec.*) *V* 14 multum *V* agebatur *V* 15 thalassus *V* 16 at *V* 18 ut *om. V* 19 pįarū *V* 20 ab *V* eıus eıus (*post.* eıus *del. man. sec.*) *V* 22 quıbus ut mox *V* 23 quodam (*emend. man. sec.*) *V* 28 et *V* 29 aduhscentem *V* 30 pruperunt *V* 31 motıbus erıgentes hac tamen ındıgnıtate percıtı uehe *add. manus prima in margine V*: mentes *V*

perciti uehementer, ut iactitabant, quod eorum capti quidam
consortes apud Iconium Pisidiae oppidum in amphitheatrali
2 spectaculo feris praedatricibus obiacti sunt praeter morem. at-
que, ut Tullius ait, ut etiam *bestiae* fame monitae plerumque
ad eum locum ubi aliquando pastae sunt reuertuntur, ita omnes 5
instar turbinis degressi montibus impeditis et arduis loca peti-
uere mari confinia, per quae uiis latebrosis sese conuallibusque
occultantes cum appeterent noctes — luna etiam tum cornuta
ideoque nondum solido splendore fulgente — nauticos obserua-
bant. quos cum in somnum sentirent effusos, per ancoralia 10
quadrupedo gradu repentes seseque suspensis passibus iniectan-
tes in scaphas eisdem sensim nihil opinantibus adsistebant et
incendente auiditate saeuitiam ne cedentium quidem ulli par-
cendo obtruncatis omnibus merces opimas uel utiles nullis re-
pugnantibus auertebant. haecque non diu sunt perpetrata. 15
3 cognitis enim pilatorum caesorumque funeribus nemo deinde
ad has stationes appulit nauem sed ut Scironis praerupta le-
talia declinantes litoribus Cypriis contigui nauigabant, quae
4 Isauriae scopulis sunt controuersa. procedente igitur mox tem-
pore cum aduenticium nihil inueniretur, relicta ora maritima 20
in Lycaoniam adnexam Isauriae se contulerunt ibique densis
intersaepientes itinera praetenturis prouincialium et uiatorum
5 opibus pascebantur. excitauit hic ardor milites per municipia
plurima quae isdem conterminant dispositos et castella, et quis-
que serpentes latius pro uiribus repellere moliens, nunc globis 25
confertos, aliquotiens et dispersos multitudine superabatur in-
genti, quae nata et educata inter editos recuruosque ambitus
montium eos ut loca plana persultat et mollia, missilibus obuios
6 eminus lacessens et ululatu truci perterrens. coactique aliquo-
tiens nostri pedites ad eos persequendos scandere cliuos subli- 30
mes etiam si lapsantibus plantis fruticeta prensando uel dumos
ad uertices uenerint summos, inter arta tamen et inuia nullas
acies explicare permissi nec firmare nisu ualido gressus, hoste
discursatore rupium abscisa uoluente superne, periculose per

---

3 obiacti (*emend. man. rec.*) *V* 4 *pro Cluentio* 25, 67 bestiae *add. Valesius*, *om. V* famae *V* 5 patae (*emend. man. rec.*) *V* 8 occultatef *V* noctıſ *V* 12 ſcafaſ *V* sensim *scripsi*: enım *V* 13 cendentıum *V* 14 uelut uiles *Gelenius* 16 uiatorum caesorum *Gelenius* 17 athaſtatıoneſ *V* etalıa (l *emend. man. rec.*) *V* 22 ınteraſipıentıſ *V* 29 laceſcenſ *V* 33 greſſoſ *V*

prona discedunt, aut ex necessitate ultima fortiter dimicantes ruinis ponderum inmanium consternuntur. quam ob rem circum- 7 specta cautela obseruatum est deinceps et cum edita montium petere coeperint grassatores, loci iniquitate milites cedunt. ubi 5 autem in planitie potuerint repperiri, quod contingit adsidue, nec exertare lacertos nec crispare permissi tela, quae uehunt bina uel terna, pecudum ritu inertium trucidantur.

Metuentes igitur idem latrones Lycaoniam magna parte 8 campestrem cum se inpares nostris fore congressione stataria 10 documentis frequentibus scirent, tramitibus deuiis petiuere Pamphyliam diu quidem intactam sed timore populationum et caedium milite per omnia diffuso propinqua magnis undique praesidiis conmunitam. raptim igitur properantes ut motus sui 9 rumores celeritate nimia praeuenirent, uigore corporum ac leui- 15 tate confisi per flexuosas semitas ad summitates collium tardius euadebant. et cum superatis difficultatibus arduis ad supercilia uenissent fluuii Melanis alti et uerticosi, qui pro muro tuetur accolas circumfusus, augente nocte adulta terrorem quieuere paulisper lucem opperientes. arbitrabantur enim nullo 20 inpediente transgressi inopino adcursu adposita quaeque uastare, sed in cassum labores pertulere grauissimos. nam sole orto 10 magnitudine angusti gurgitis sed profundi a transitu arcebantur et dum piscatores quaerunt lenunculos uel innare temere contextis ratibus parant, effusae legiones, quae hiemabant tunc 25 apud Siden, isdem impetu occurrere ueloci. et signis prope ripam locatis ad manus comminus conserendas denseta scutorum conpage semet scientissime praestruebant, ausos quoque aliquos fiducia nandi uel cauatis arborum truncis amnem permeare latenter facillime trucidarunt. unde temptatis ad dis- 11 30 crimen ultimum artibus multum cum nihil impetraretur, pauore uique repellente extrusi et quo tenderent ambigentes uenere prope oppidum Laranda. ibi uictu recreati et quiete postquam 12 abierat timor, uicos opulentos adorti equestrium adiumento cohortium, quae casu propinquabant, nec resistere planitie por-

11 caedum *V* 12 diffufa *V* 18 adulta terrorem *uulgo:* adultate proremquę *V* 20 quequae *V* 21 laborem *V* 22 magnitudinem *V* 23 contextı ſunt *V* 24 legıonem *V* 26 denſetaſ (*post.* ſ *inducta*) *V* 27 temet *V* 28 caluatıſ arborem (u *supra*) *V* 31 ambıenteſ uenıre *V* 34 planıtıae *V*

recta conati digressi sunt retroque concedentes omne iuuentutis
13 robur relictum in sedibus acciuerunt. et quoniam inedia graui
adflictabantur, locum petiuere Paleas nomine, uergentem in
mare, ualido muro firmatum, ubi conduntur nunc usque com-
meatus distribui militibus omne latus Isauriae defendentibus 5
adsueti. circumstetere igitur hoc munimentum per triduum et
trinoctium et cum neque adcliuitas ipsa sine discrimine adiri
letali nec cuniculis quicquam geri posset, nec procedebat ullum
obsidionale commentum, maesti excedunt postrema ui subigente
14 maiora uiribus adgressuri. proinde concepta rabie saeuiore, 10
quam desperatio incendebat et fames, amplificatis uiribus ar-
dore incohibili in excidium urbium matris Seleuciae effereban-
tur, quam comes tuebatur Castricius tresque legiones bellicis
15 sudoribus induratae. horum aduentum praedocti speculationibus
fidis rectores militum tessera data sollemni armatos omnes celeri 15
eduxere procursu et agiliter praeterito Calycadni fluminis ponte,
cuius undarum magnitudo murorum adluit turres, in speciem
locauere pugnandi. neque tamen exiluit quisquam nec permis-
sus est congredi. formidabatur enim flagrans uesania manus
et superior numero et ruitura sine respectu salutis in ferrum. 20
16 uiso itaque exercitu procul auditoque liticinum cantu, represso
gradu parumper stetere praedones exertantesque minaces gladios
17 postea lentius incedebant. quibus occurrere bene pertinax miles
explicatis ordinibus parans hastisque feriens scuta — qui habi-
tus iram pugnantium concitat et dolorem — proximos iam gestu 25
terrebat. sed eum in certamen alacriter consurgentem reuoca-
uere ductores rati intempestiuum anceps subire certamen cum
haut longe muri distarent, quorum tutela securitas poterat in
18 solido locari cunctorum. hac ita persuasione reducti intra
moenia bellatores obseratis undique portarum aditibus, pro- 30
pugnaculis insistebant et pinnis, congesta undique saxa telaque
habentes in promptu ut siqui se proripuisset citerius, multi-
19 tudine missilium sterneretur et lapidum. illud tamen clausos

---

1 ıubentutıſ rubor *V* 2 accıperunt (*emend. man. rec.*) *V* ınaedıa gratı *V* 7 poſſıt adıre laetalı *V* 9 *post* commentum *inductum* mentũ *in* *V* 12 ſeleucıa *V* 15 fide *V* 16 calydcannı *V* 17 merorum *V* 21 latıcınum canto *V* 22 extanteſque mınateſ *V* 24 haſteſque *V* 25 proxımo *V* 27 ratım *V* 29 locarum cunctorum hac utı *V* 32 proripuıſſe . . . terıuſ *V* (citerius *Gronouius*)

uehementer angebat quod captis nauigiis, quae frumenta uehebant per flumen, Isauri quidem alimentorum copiis affluebant, ipsi uero solitarum rerum cibos iam consumendo inediae propinquantis aerumnas exitialis horrebant. haec ubi latius fama 20
5 uulgasset missaeque relationes adsiduae Gallum Caesarem permouissent, quoniam magister equitum longius ea tempestate distinebatur, iussus comes orientis Nebridius contractis undique militaribus copiis ad eximendam periculo ciuitatem amplam et oportunam studio properabat ingenti. quo cognito absces-
10 sere latrones nulla re amplius memorabili gesta, dispersique ut solent auia montium petiere celsorum.

Eo adducta re per Isauriam, rege Persarum bellis finitimis 3 inligato repellenteque a conlimitiis suis ferocissimas gentes, quae mente quadam uersabili hostiliter eum saepe incessunt et
15 in nos arma mouentem aliquotiens iuuant, Nohodares quidam nomine e numero optimatum, incursare Mesopotamiam quotiens copia dederit ordinatus, explorabat nostra sollicite, si repperisset usquam locum ui subita perrupturus. et quia Mesopotamiae 2 tractus omnes crebro inquietari sueti praetenturis et stationibus
20 seruabantur agrariis, laeuorsum flexo itinere Osdroenae subsiderat extimas partes, nouum parumque aliquando temptatum commentum adgressus. quod si impetrasset, fulminis modo cuncta uastarat. erat autem quod cogitabat huius modi.

Batne municipium in Anthemusia conditum Macedonum 3
25 manu priscorum ab Euphrate flumine breui spatio disparatur, refertum mercatoribus opulentis, ubi annua sollemnitate prope septembris initium mensis ad nundinas magna promiscae fortunae conuenit multitudo ad commercanda quae Indi mittunt et Seres *et* alia plurima uehi terra marique consueta. hanc 4
30 regionem praestitutis celebritati diebus inuadere parans dux ante dictus per solitudines Aboraeque amnis herbidas ripas, suorum

---

1 quae (od) captıſ (ae *in rasura*, od *a man. rec.*) *V* 3 cıbo *V* ınaedıae ppınquıtatıſ *V* 4 exıtalıſ *V* 7 deſtınabatur *V* contractıſ *V* 8 at *V* 10 ream amplıuſ *V* dıſperſıſque *V* 11 petere *V* 12 pe ..... ıſaurıam regem *V* 15 alıquotıeſ (n) ıubant (u) *V* noodareſ *V* 19 inquietari sueti *Gelenius:* ınquıeta rıſu et *V* 20 oſdruenae *V* 21 extımanſ *V* partumque *V* 23 agitabat *Gelenius* 25 euſrate *V* breuıſ partıo *V* 26 mercatorıbuſ opulentıſ ubı annua ſollemnıtate *add.* *V*[m] 29 ėt *add.* *Gelenius* 31 aboreque *V*

indicio proditus qui admissi flagitii metu exagitati ad praesidia disciuere Romana, absque ullo egressus effectu deinde tabescebat immobilis.

4 Saraceni tamen nec amici nobis umquam nec hostis optandi, ultro citroque discursantes quicquid inueniri poterat momento temporis parui uastabant miluorum rapacitati similes, qui si praedam dispexerint celsius, uolatu rapiunt celeri, aut si im-
2 petrauerint, non inmorantur. super quorum moribus licet in actibus principis Marci et postea aliquotiens meminerim rettulisse, tamen nunc quoque pauca de isdem expediam carptim.
3 apud has gentes, quarum exordiens initium ab Assyriis ad Nili cataractas porrigitur et confinia Blemmyarum, omnes pari sorte sunt bellatores seminudi coloratis sagulis pube tenus amicti, equorum adiumento pernicium graciliumque camelorum per diuersa reptantes, in tranquillis uel turbidis rebus: nec eorum quisquam aliquando stiuam adprehendit uel arborem colit aut arua subigendo quaeritat uictum, sed errant semper *per* spatia longe lateque distenta sine lare sine sedibus fixis aut legibus: nec idem perferunt diutius caelum aut tractus unius soli illis
4 umquam placet. uita est illis semper in fuga uxoresque mercenariae conductae ad tempus ex pacto atque ut sit species matrimonii, dotis nomine futura coniunx hastam et tabernaculum offert marito, post statum diem si id elegerit discessura, et incredibile est quo ardore apud eos in uenerem uterque soluitur
5 sexus. ita autem quoad uixerint, late palantur ut alibi mulier nubat, in loco pariat alio liberosque procul educat nulla copia
6 quiescendi permissa. uictus uniuersis caro ferina est lactisque abundans copia qua sustentantur, et herbae multiplices et siquae alites capi per aucupium possint, et plerosque nos uidimus frumenti usum et uini penitus ignorantes.

7 Hactenus de natione perniciosa. nunc ad textum propositum reuertamur.

---

1 ad *Gelenius*: et *V* 2 abufque *V* 4 faeraceni (*pr.* e *erasa*) *V* nobif cum quam *V* 6 rapacitati *scripsi*: rapaciuuti *V* 7 nisi *coni. Valesius* 9 meminerit tulisse *V* 11 at *V* 12 corrigitur *V* 13 amictu *V* 17 quaeritaut *V* per *om. V, add. Gelenius* fpacia *V* 19 fol *V* 23 potestatū diem *V* 24 et c incri debile *V* quod *V* in uenerem *Gelenius*: inuenire *V* 26 deducat *V* 27 quefciendi *V* ferina *V* 30 paenituf *V* 31 pernitiofa *V* 32 reuertuntur *ante emend. man. rec. V*

5 Dum haec in oriente aguntur, Arelate hiemem agens Constantius post theatralis ludos atque circenses ambitioso editos apparatu, die sexto idus octobres, qui imperii eius annum tricensimum terminabat, insolentiae pondera grauius librans, si-
5 quid dubium deferebatur aut falsum, pro liquido accipiens et conperto, inter alia excarnificatum Gerontium Magnentianae comitem partis exulari maerore multauit. 2 utque aegrum corpus quassari etiam leuibus solet offensis, ita animus eius angustus et tener, quicquid increpuisset, ad salutis suae dispendium exi-
10 stimans factum aut cogitatum, insontium caedibus fecit uictoriam luctuosam. 3 siquis enim militarium uel honoratorum aut nobilis inter suos rumore tenus esset insimulatus fouisse partes hostiles, iniecto onere catenarum in modum beluae trahebatur et inimico urguente uel nullo, quasi sufficiente hoc solo quod
15 nominatus esset aut delatus aut postulatus, capite uel multatione bonorum aut insulari solitudine damnabatur.

4 Accedebant enim eius asperitati ubi inminuta amplitudo imperii dicebatur, et iracundae suspicionum quantitati proximorum cruentae blanditiae exaggerantium incidentia et dolere
20 inpendio simulantium si principis perditur uita, a cuius salute uelut filo pendere statum orbis terrarum fictis uocibus exclamabant. 5 ideoque fertur neminem aliquando *ob* haec uel similia poenae addictum, oblato de more elogio reuocari iussisse, quod inexorabilis quoque principes factitarunt. et exitiale hoc uiti-
25 um, quod in aliis non numquam intepiscit, in illo aetatis progressu efferuescebat, obstinatum eius propositum accendente adulatorum cohorte.

6 Inter quos Paulus eminebat notarius ortus in Hispania, glabro quidam sub uultu latens, odorandi uias periculorum oc-
30 cultas perquam sagax. is in Britanniam missus ut militares quosdam perduceret ausos conspirasse Magnentio, cum reniti non possent, iussa licentius supergressus fluminis modo fortunis

---

1 Harelate hiemmem *V* 3 ſextu *V* 7 merore *V* 13 intecto *V* beluaſ *V* 14 nulla *V* 15 eſſe (t *add. man. sec.*) dant *V* poſtcelatuſ *V* mutatione *V* 16 inſulariſ *V* 17 accidebant *V* (accendebant — asperitatem *Gelenius*) inminutae .... amplitudo *V* 18 iracundię *V* 19 cruentae *V* 22 ob *add. Gelenius* 23 pene *V* 24 principiſ *V* 25 progreſſo *V* 27 hortuſ (h *inducta*) *V* 29 glaber *V* 30 britannia *V* 32 iuſſa (i *longa ut uid., non* l) *V* fortunuſ *V*

conplurium sese repentinus infudit et ferebatur per strages multiplices ac ruinas, uinculis membra ingenuorum adfligens et quosdam obterens manicis, crimina scilicet multa consarcinando a ueritate longe discreta. unde admissum est facinus impium

7 quod Constanti tempus nota inusserat sempiterna. Martinus 5 agens illas prouincias pro praefectis aerumnas innocentium grauiter gemens saepeque obsecrans ut ab omni culpa inmunibus parceretur, cum non inpetraret, minabatur se discessurum: ut saltem id metuens perquisitor maliuolus tandem desineret quieti

8 coalitos homines in aperta pericula proiectare. per hoc minui 10 studium suum existimans Paulus, ut erat in conplicandis negotiis artifex dirus, unde ei Catenae inditum est cognomentum, uicarium ipsum eos quibus praeerat adhuc defensantem ad sortem periculorum communium traxit. et instabat ut eum quoque cum tribunis et aliis pluribus ad comitatum imperatoris uinctum 15 perduceret: quo percitus ille exitio urguente abrupto ferro eundem adoritur Paulum. et quia languente dextera letaliter ferire non potuit, iam destrictum mucronem in proprium latus inpigit hocque deformi genere mortis excessit e uita iustissimus, re-

9 mora ausus miserabiles casus leuare multorum. quibus ita sce- 20 leste patratis Paulus cruore perfusus reuersusque ad principis castra multos coopertos paene catenis adduxit in squalorem deiectos atque maestitiam, quorum aduentu intendebantur eculei uncosque parabat carnifex et tormenta. et ex his proscripti sunt plures actique in exilium alii, non nullos gladii consumpsere 25 poenales. nec enim quisquam facile meminit sub Constantio, ubi susurro tenus haec mouebantur, quemquam absolutum.

6 Inter haec Orfitus praefecti potestate regebat urbem aeternam ultra modum delatae dignitatis sese efferens insolenter, uir quidem prudens et forensium negotiorum oppido gnarus sed 30

---

1 rium *in* conplurium *ab alia manu sed et ipsa antiqua in* V 2 et quosdam obterens *ab alia manu sed et ipsa antiqua in* V 3 manicis ••crimina V 5 notare iusserat V 10 prolectare V 12 ei] et V catene V indinuũ *emend. man. rec. in margine in* inditum V 13 ab (d superscr.) (*emend. man. rec.*) V 16 quae V urguent (e superscr.) (*emend. man. rec.*) V 17 langente (u superscr.) (*emend. man. sec.*) V laetaliter V 22 adductis V 24 tormentę tex V his *scripsi:* is V proscripta V 25 acrique mexilium V 27 usurro (r superscr.) (*emend. man. rec.*) V 29 ur .... nam (*in lacuna scripsit* bem etate *man. sec.*) V

splendore liberalium doctrinarum minus quam nobilem decuerat institutus, quo administrante seditiones sunt concitatae graues ob inopiam uini: huius auidis usibus uulgus intentum ad motus asperos excitatur et crebros.

5 Et quoniam mirari posse quosdam peregrinos existimo haec 2 lecturos forsitan si contigerit, quamobrem cum oratio ad ea monstranda deflexerit quae Romae gererentur, nihil praeter seditiones narratur et tabernas et uilitates harum similis alias, summatim causas perstringam nusquam a ueritate sponte pro-
10 pria digressurus.

Tempore quo primis auspiciis in mundanum fulgorem sur- 3 geret uictura dum erunt homines Roma, ut augeretur sublimibus incrementis, foedere pacis aeternae Virtus conuenit atque Fortuna plerumque dissidentes, quarum si altera defuisset, ad
15 perfectam non uenerat summitatem. eius populus ab incuna- 4 bulis primis ad usque pueritiae tempus extremum, quod annis circumcluditur fere trecentis, circummurana pertulit bella, deinde aetatem ingressus adultam post multiplices bellorum aerumnas Alpes transcendit et fretum, in iuuenem erectus et uirum
20 ex omni plaga quam orbis ambit inmensus, reportauit laureae triumphos, iamque uergens in senium et nomine solo aliquotiens uincens ad tranquilliora uitae discessit. ideo urbs uene- 5 rabilis post superbas efferatarum gentium ceruices oppressas latasque leges fundamenta libertatis et retinacula sempiterna
25 uelut frugi parens et prudens et diues Caesaribus tamquam liberis suis regenda patrimonii iura permisit. et olim licet otiosae 6 sint tribus pacataeque centuriae et nulla suffragiorum certamina set Pompiliani redierit securitas temporis, per omnes tamen quotquot sunt partes terrarum, ut domina suspicitur et regina
30 et ubique patrum reuerenda cum auctoritate canities populique Romani nomen circumspectum et uerecundum.

---

2 quod mınıſtrante *V* 3 uını *in lacuna scripsit man. sec. in V* motuſ *Gelenius:* mıttentuſ *V* 5 haec *et* 6 ſı *scripsit man. sec. in rasura in V* 7 gerentur *ante emend. man. sec. V* 8 alıā *V* 10 degreſſuruſ *V* 11 ſurgeretur ıctura *V* 13 foedera *V* 14 ſı alıter adfuıſſet *V* 18 ad ultımam *V*, L' meli' adultam V^m 20 laureace *V* 22 a (d) *(emend. man. sec.) V* 23 ſuperbum *V* 27 certamınaſ et *(emend. man. sec.) V* 28 ponpılıanı *V* 29 quotque *V* parteſ quae terrarum *V* domına *(emend. man. sec.) V* ſuſcıpıtur *V* 30 patruum *V* canıcıeſ *V*

7 Sed laeditur hic coetuum magnificus splendor leuitate paucorum incondita, ubi nati sunt non reputantium sed tamquam indulta licentia uitiis ad errores lapsorum ac lasciuiam. ut enim Simonides lyricus docet, beate perfecta ratione uicturo
8 ante alia patriam esse conuenit gloriosam. ex his quidam 5 aeternitati se commendari posse per statuas aestimantes eas ardenter adfectant quasi plus praemii de figmentis aereis sensibus carentibus adepturi quam ex conscientia honeste recteque factorum, easque auro curant inbracteari, quod Acilio Glabrioni delatum est primo cum consiliis armisque regem superasset An- 10 tiochum. quam autem sit pulchrum exigua haec spernentem et minima ad ascensus uerae gloriae tendere longos et arduos, ut memorat uates Ascraeus, Censorius Cato monstrauit. qui interrogatus quam ob rem inter multos **** statuam non haberet 'malo' inquit 'ambigere bonos quam ob rem id non me- 15 ruerim quam quod est grauius cur inpetrauerim musitare'.

9 Alii summum decus in carruchis solito altioribus et amenti uestium cultu ponentes sudant sub ponderibus lacernarum, quas in collis insertas cingulis ipsis adnectunt nimia subtegminum tenuitate perflabilis, expandentes *eas* crebris agitationibus maxi- 20 meque sinistra ut longiores fimbriae tunicaeque perspicue luceant uarietate liciorum effigiatae in species animalium multiformes.
10 alii nullo quaerente uultus seueritate adsimulata patrimonia sua in inmensum extollunt, cultorum ut puta feracium multiplicantes annuos fructus, quae a primo ad ultimum solem se ab- 25

---

1 laeuitate *V* 2 sint *Gelenius* 3 ac *scripsi:* ad *V* 6 commendare (*emend. man. sec.*) *V* 7 quaſ *V* sensibus *Gelenius:* ſenſiſ *V* 9 acilicio *V* 11 exiguam *V* 12 ardoſ (*emend. man. sec.*) *V* 13 aſcreuſ *V* (*opp.* 289) canto (n *erasa*) *V* 14 *inter* multoſ *et* non *lacuna* 10 *fere litterarum, in qua* ſtatuam *add. man. sec. in V*, nobiles statuam *Gelenius* 15 mallo *V* *p.* 104, 18 *ed. Iordani* 17 amenti *scripsi:* ambitu *V* 18 ſubdant *V* 19 insertas cingulis *Valesius:* inſerta ſingulıſ *V*, insertas iugulis '*regius*' *teste Iano Vlitio ad Nemesiani Cynegeticon* 93 at nectunt (*pro* u *etiam* a *legi potest*) *V* nemia (*emend. man. sec.*) *V* 20 perflabiles expandentes eas *Valesius:* *in lacuna* 24 *litterarum* per pia uiſ expectanteſ *scripsit man. rec. V* perflabiles filis extantes crebris a locis omnibus maximeque sinistra *coniecit Vlitius l. l.* agitationibus *Valesius:* a cogitationibuſ *V* 22 effricacae *V* 23 querente *V* ſeuerate. *V* 24 putant ferocium *V* 25 ſolum *V*

unde iactitant possidere, ignorantes profecto maiores suos, per quos ita magnitudo Romana porrigitur, non diuitiis eluxisse sed per bella saeuissima, nec opibus nec uictu nec indumentorum uilitate gregariis militibus discrepantes opposita cuncta supe-
5 rasse uirtute. hac ex causa conlaticia stipe Valerius humatur 11 ille Publicola et subsidiis amicorum mariti inops cum liberis uxor alitur Reguli et dotatur ex aerario filia Scipionis, cum nobilitas florem adultae uirginis diuturnum absentia pauperis erubesceret patris.

10 At nunc si ad aliquem bene nummatum tumentemque ideo 12 honestus aduena salutatum introiueris, primitus tamquam exoptatus suscipieris et interrogatus multa coactusque mentiri, miraberis numquam antea uisus summatem uirum tenuem te sic enixius obseruantem, ut paeniteat ob haec bona tamquam
15 praecipua non uidisse ante decennium Romam. hacque adfabi- 13 litate confisus cum eadem postridie feceris, ut incognitus haerebis et repentinus, hortatore illo hesterno ruminando, qui sis uel unde uenias diutius ambigente. agnitus uero tandem et adscitus in amicitiam si te salutandi adsiduitati dederis triennio
20 indiscretus et per totidem defueris tempus, reuerteris ad paria perferenda, nec ubi esses interrogatus et quo tandem miser discesseris, aetatem omnem frustra in stipite conteres summittendo. cum autem commodis interuallata temporibus conuiuia 14 longa et noxia coeperint apparari uel distributio sollemnium
25 sportularum, anxia deliberatione tractatur an exceptis his qui-

5 hac *scripsi:* hic *V* humat^u^or *V* 6 inobſ *V* liber^i^aſ (*emend. man. sec.*) *V* 7 reguli *in lacuna* 10 *litt. scripsit man. sec. in V* dotatū rex *V* filii *V* 8 mobilitaſ *V* absentia *Valesius:* abſentiam *V* 11 inquoierīſ *V* exoptatum ſuſcipenſ *V*, *deinde* (*in fine uersiculi*) *lacuna* 5 *litterarum in V* 13 mirab^e^irīſ (*emend. man. sec.*) *V* tenuem deſiſſe nixiuſ *V* 14 praeniteat ut haec *V* 15 hacquae *V* 16 ut incognituſ haerebiſ *in lacuna* 12 *litterarum postea add. in V* 17 hortatoreſ *V* *post* heſterno *in fine prioris et initio sequentis uersiculi* 6 *litterarum lacuna in V et apud Gelenium* ruminando *scripsi:* numerando *V* 19 in amicitiam ſi te ſalutandi *praeter* tandi *in lacuna* 24 *litterarum litteris antiquis erasis postea additum in V* adſiduitate *V* 20 ſparia *V* 21 et quo tandem miser *scripsi:* et non temiſerò *in ras. V*, et num e medio *Gelenius* 22 omnem (*inter* m *et* n *rasura et lacuna* 11 *litterarum*) *V* fruſtram ſtipite *praeter* ipite *postea add. in V* 23 commodis *Valesius:* commotuſ *V* (cum autem commotuſ *postea addita in V*)

bus uicissitudo debetur, peregrinum inuitari conueniet et si digesto plene consilio id placuerit fieri, is adhibetur qui pro domibus excubat aurigarum aut artem tesserariam profitetur aut 15 secretiora quaedam se nosse confingit. homines enim eruditos et sobrios ut infaustos et inutiles uitant, eo quoque accedente 5 quod et nomenculatores adsueti haec et talia uenditare, mercede accepta lucris quosdam et prandiis inserunt subditicios ignobiles et obscuros.

16 Mensarum enim uoragines et uarias uoluptatum inlecebras, ne longius progrediar, praetermitto illuc transiturus quod qui- 10 dam per ampla spatia urbis subuersasque silices sine periculi metu properantes equos uelut publicos signatis quod dicitur calceis agitant, familiarum agmina tamquam praedatorios globos post terga trahentes ne Sannione quidem, ut ait comicus, domi relicto. quos imitatae matronae complures opertis capitibus et 15 17 basternis per latera ciuitatis cuncta discurrunt. utque proeliorum periti rectores primo cateruas densas opponunt et fortes, deinde leues armaturas, post iaculatores ultimasque subsidiales acies, si fors adegerit, iuuaturas, ita praepositis urbanae familiae suspensae digerentibus sollicite, quos insignes faciunt uirgae 20 dexteris aptatae uelut tessera data castrensi iuxta uehiculi frontem omne textrinum incedit: huic atratum coquinae iungitur ministerium, dein totum promisce seruitium cum otiosis plebeiis de uicinitate coniunctis: postrema multitudo spadonum a senibus in pueros desinens obluridi distortaque liniamentorum 25 conpage deformes, ut quaqua incesserit quisquam cernens mutilorum hominum agmina detestetur memoriam Semiramidis reginae illius ueteris, quae teneros mares castrauit omnium prima uelut uim iniectans naturae, eandemque ab instituto cursu retorquens, quae inter ipsa oriundi crepundia per primigenios 30 seminis fontes tacita quodam modo lege uias propagandae posteritatis ostendit.

---

2 pleno (*emend. man. sec.*) *V* 5 uitante quoque *V* 7 ſubditioſ *V* 10 quot *V* 11 ampla — periculi *add. in margine* *V* 12 properanter aequoſ *V* 13 calciſ *V* 14 erga *V* *Terentius Eunucho* 780 15 emitate *V* 18 armaturoſ *V* 19 iuuaturaſ *V*: inuasuras *Gelenius* 20 ſollicitae *V* 22 omnem et extrinum incidit *V* 23 promiſce *V* plebeiſ *V* 24 coniuncteſ *V* 27 Semiramide *V* 29 eundemque *V* 31 forteſ *V*

Quod cum ita sit, paucae domus studiorum seriis cultibus 18
antea celebratae nunc ludibriis ignauiae torpentis exundant,
uocali sono, perflabili tinnitu fidium resultantes. denique pro
philosopho cantor et in locum oratoris doctor artium ludicrarum
5 accitur et bybliothecis sepulcrorum ritu in perpetuum clausis
organa fabricantur hydraulica, et lyrae de specie carpentorum
ingentes tibiaeque et histrionici gestus instrumenta non leuia.
postremo ad id indignitatis est uentum ut cum peregrini ob 19
formidatam haut ita dudum alimentorum inopiam pellerentur
10 ab urbe praecipites, sectatoribus disciplinarum liberalium in-
pendio paucis sine respiratione ulla extrusis tenerentur mima-
rum adseculae ueri quique id simularunt ad tempus, et tria milia
saltatricum ne interpellata quidem cum choris totidemque rema-
nerent magistris.

15 Et licet quocumque oculos flexeris feminas adfatim multas 20
spectare cirratas, quibus si nupsissent, per aetatem ter iam nixus
poterat suppetere liberorum, ad usque taedium pedibus paui-
menta tergentes iactari uolubilibus gyris, dum exprimunt in-
numera simulacra, quae finxere fabulae theatrales.

20 Illud autem non dubitatur quod cum esset aliquando uir- 21
tutum omnium domicilium Roma, ingenuos aduenas plerique
nobilium ut Homerici bacarum suauitate Lotophagi humanitatis
multiformibus officiis retentabant. nunc uero inanes flatus 22
quorundam uile esse quicquid extra urbis pomerium nascitur
25 aestimant praeter orbos et caelibes, nec credi potest qua obse-
quiorum diuersitate coluntur homines sine liberis Romae. et 23
quoniam apud eos ut in capite mundi morborum acerbitates
celsius dominantur, ad quos uel sedandos omnis professio me-
dendi torpescit, excogitatum est adminiculum sospitale nequi
30 amicum perferentem similia uideat, additumque est cautionibus
paucis remedium aliud satis ualidum, *ut* famulos percontatum

---

2 lydibrus (u *superscr.*) *V* torrentes *V* 3 uocabuli sonu perflauili *V* *ante* fidium *inductum* in *in V* 4 philosofo *V* 5 byblıothecus sepulchrorum *V* 6 specie *scripsi:* speciem *V* entorum *in* carpentorum *postea add. in V* 8 indignitas (ta *superscr.*) *V* 9 haut dudum (ita *superscr.*) *V* 10 secatoribus *V* 11 minimarum *V* 13 saltatricum cum *V* 16 si *in rasura V* nixius *V* 18 tergentas iactare uoluetur cyris *V* innumeras *V* 22 suauitatae lotofagi *V* 26 et quõ put eos *V* 27 capite mundiorum aceruitatis *V* 28 sidando (s *add. man. sec.*) *V* omnes *V* 29 torrescit *V* 31 ut *om. V, add. uulgo*

missos quem ad modum ualeant noti hac aegritudine colligati
non ante recipiant domum quam lauacro purgauerint corpus.
24 ita etiam alienis oculis uisa metuitur labes. sed tamen haec
cum ita tutius obseruentur, quidam uigore artuum inminuto
rogati ad nuptias ubi aurum dextris manibus cauatis offertur, 5
inpigre uel usque Spoletium pergunt. haec nobilium instituta.

25 Ex turba uero imae sortis et paupertinae in tabernis aliqui
pernoctant uinariis, non nulli uelabris umbraculorum theatra-
lium latent, quae Campanam imitatus lasciuiam Catulus in aedi-
litate sua suspendit omnium primus; aut pugnaciter aleis certant 10
turpi sono fragosis naribus introrsum reducto spiritu concre-
pantes; aut quod est studiorum omnium maximum, ab ortu
lucis ad uesperam sole fatiscunt uel pluuiis, praemia aurigarum
26 eorumque praecipua uel delicta scrutantes. et est admodum
mirum uidere plebem innumeram mentibus ardore quodam 15
infuso cum dimicationum currulium euentu pendentem. haec
et similia memorabile nihil uel serium agi Romae permittunt.
ergo redeundum ad textum.

7 Latius iam disseminata licentia onerosus bonis omnibus
Caesar nullum post haec adhibens modum orientis latera cuncta 20
uexabat nec honoratis parcens nec urbium primatibus nec ple-
2 beiis. denique Antiochensis ordinis uertices sub uno elogio
iussit occidi ideo efferatus quod ei celebrari uilitatem intem-
pestiuam urgenti, cum inpenderet inopia, grauius rationabili
responderunt; et perissent ad unum ni comes orientis tunc 25
3 Honoratus fixa constantia restitisset. erat autem diritatis eius
hoc quoque indicium nec obscurum nec latens, quod ludicris
cruentis delectabatur et in circo sex uel septem aliquotiens ueti-
tis certaminibus pugilum uicissim se concidentium perfusorum-
4 que sanguine specie ut lucratus ingentia laetabatur. accenderat 30
super his incitatum propositum ad nocendum aliqua mulier uilis,

1 noti hac *Gelenius*: non haec *V* 6 inpiger *V* perdunt *V* *post* nobi-lium *add.* eſt *V* 7 in me ſorteſ *V* 8 pernuctant ūlaruſ (ū *in rasura a man. sec.*) *V* non nulliſ *V* 9 emitatuſ laſcrilam *V* 10 certan-turpi *V* 12 ab ortuluſ ad *V* 13 praemia *Gelenius*: pminnaſ *V* 16 in-fiſo *V* currilium *V* 17 ſimiliaquae *V* 18 at *V* 19 disseminata *Valesius*: diſſimulata *V* oneroſoſ *V* 21 plebeiſ *V* 22 antichiſiſ *V* uerticiſ *V* 26 onoratuſ *V* 27 ludriciſ *V* 28 VII *V* uetituſ *V* 29 pugillum *V* 30 accederat *V* 31 uileſ *V*

quae ad palatium ut poposcerat intromissa insidias ei latenter
obtendi prodiderat a militibus obscurissimis. quam Constantina
exultans ut in tuto iam locata mariti salute muneratam uehi-
culoque inpositam per regiae ianuas emisit in publicum, ut his
5 inlecebris alios quoque ad indicanda proliceret paria uel maiora.
post haec Gallus Hierapolim profecturus ut expeditioni specie 5
tenus adesset, Antiochensi plebi suppliciter obsecranti ut in-
ediae dispelleret metum, quae per multas difficilisque causas
adfore iam sperabatur, non ut mos est principibus, quorum dif-
10 fusa potestas localibus subinde medetur aerumnis, disponi quid-
quam statuit uel ex prouinciis alimenta transferri conterminis,
sed consularem Syriae Theophilum prope adstantem ultima
metuenti multitudini dedit id adsidue replicando quod inuito
rectore nullus egere poterit uictu. auxerunt haec uulgi sordi- 6
15 dioris audaciam et cum ingrauisceret penuria commeatuum,
famis et furoris inpulsu Eubuli cuiusdam inter suos clari do-
mum ambitiosam ignibus subditis inflammauit rectoremque ut
sibi iudicio imperiali addictum calcibus incessens et pugnis con-
culcans seminecem laniatu miserando discerpsit. post cuius
20 lacrimosum interitum in unius exitio quisque imaginem periculi
sui considerans documento recenti similia formidabat. eodem 7
tempore Serenianus ex duce, cuius ignauia populatam in Phoe-
nice Celsen ante retulimus, pulsatae maiestatis imperii reus iure
postulatus ac lege incertum qua potuit suffragatione absolui,
25 aperte conuictus familiarem suum cum pilleo, quo caput ope-
riebat, incantato uetitis artibus ad templum misisse fatidicum,
quaeritatum presse an ei firmum portenderetur imperium, ut
cupiebat, et cunctum. duplexque isdem diebus acciderat malum, 8
quod et Theophilum insontem atrox interceperat casus et Sere-
30 nianus dignus execratione cunctorum, innoxius modo non recla-
mante publico uigore discessit.

Haec subinde Constantius audiens et quaedam referente 9

---

1 popoſcerit *V* ınſidia· ſe ın latenter *V* 2 conſtantıa *V* 3 toto *V*
4 his *scripsi:* ıſ *V* 6 ıerapolım *V* 7 antıochem ſı *V* ınaedıae *V* 9 at-
fore *V* est *Gelenius:* et *V* 10 locabılıſ *V* quıſquam *V* 13 dedit id *scripsi:*
dedıtı' *V* adſıduae neplıcando *V* 14 aegere *V* 16 fameſ *V* eubı•lı *V*
17 nectoremque *V* 18 ınceſſeſ *V* 19 lanıatū *V* 23 celſe ınante *V*
maıeſtateſ *V* 27 presse *scripsi:* praeſa *V* 28 cūtum *V* 29 ſenıanuſ *V*

Thalassio doctus, quem obisse iam conpererat lege communi, scribens ad Caesarem blandius adiumenta paulatim illi subtraxit, sollicitari se simulans ne, uti est militare otium fere tumultuosum, in eius perniciem conspiraret solisque scholis iussit esse contentum palatinis et protectorum cum scutariis et gentilibus, et mandabat Domitiano, ex comite largitionum, praefecto prouecto ut cum in Syriam uenerit, Gallum, quem crebro acciuerat,
10 ad Italiam properare blande hortaretur *et* uerecunde. qui cum uenisset ob haec festinatis itineribus Antiochiam, praestrictis palatii ianuis, contempto Caesare, quem uideri decuerat, ad praetorium cum pompa sollemni perrexit morbosque diu causatus nec regiam introiit nec processit in publicum sed abditus multa in eius moliebatur exitium addens quaedam relationibus
11 superuacua quas subinde dimittebat ad principem. rogatus ad ultimum admissusque in consistorium ambage nulla praegressa inconsiderate et leuiter 'proficiscere' inquit 'ut praeceptum est, Caesar, sciens quod si cessaueris, et tuas et palatii tui auferri iubebo prope diem annonas'. hocque solo contumaciter dicto subiratus abscessit nec in conspectum eius postea uenit saepius
12 arcessitus. hinc ille commotus ut iniusta perferens et indigna praefecti custodiam protectoribus mandauerat fidis. quo conperto Montius tunc quaestor uafer quidem sed ad leuitatem propensior, consulens in commune aduocatos palatinarum primos scholarum adlocutus est mollius docens nec decere haec fieri nec prodesse addensque uocis obiurgatorio sonu quod si id placeret, post statuas Constantii deiectas super adimenda uita
13 praefecto conueniet securius cogitari. his cognitis Gallus ut serpens adpetitus telo uel saxo iamque spes extremas opperiens et succurrens saluti suae quauis ratione colligi omnes iussit armatos et cum starent attoniti, districta dentium acie stridens
14 'adeste' inquit 'uiri fortes mihi periclitanti uobiscum. Montius nos tumore inusitato quodam et nouo ut rebellis et maiestati recal-

1 quē mouiſſe *V* 3 uti est *Valesius:* uitiae *V* 7 acciuerat *Valesius:* acciperat *V* 8 et *om. V* 11 ſolemni *V* 14 at principem *V* 20 arcerſituſ *V* iniuſtę (a *suprascr.*) *V* 22 uafer *codex regius:* afen *V*, acer *coniecit Gronouius* leuitatem *Gibbonus cap. XVIIII nota* 20: lenitatem *V* 25 uoceſ *V* 26 placere *V* conſtantini *V* adimentia uita *V* 28 operienſ *V* 29 ſuccurrae *V* collegi *V* 31 adeſt inquid *V* uobiſ commo•tiuſ *V* 32 recalcitanteſ *V*

citrantes Augustae per haec quae strepit incausat iratus nimirum quod contumacem praefectum, quid rerum ordo postulat ignorare dissimulantem formidine tenus iusserim custodiri'. 15 nihil morati post haec militares auidi saepe turbarum adorti sunt Montium 5 primum, qui deuertebat in proximo, leui corpore senem atque morbosum, et hirsutis resticulis cruribus eius innexis diuaricatum sine spiramento ullo ad usque praetorium traxere praefecti. 16 et eodem impetu Domitianum praecipitem per scalas itidem funibus constrinxerunt, eosque coniunctos per ampla 10 spatia ciuitatis acri raptauere discursu. iamque artuum et membrorum diuulsa conpage superscandentes corpora mortuorum ad ultimam truncata deformitatem uelut exsaturati mox abiecerunt in flumen. 17 incenderat autem audaces usque ad insaniam homines ad haec, quae nefariis egere conatibus, Luscus quidam 15 curator urbis subito uisus: eosque ut heiulans baiolorum praecentor ad expediendum quod orsi sunt incitans uocibus crebris. qui haud longe postea ideo uiuus exustus est.

18 Et quia Montius inter dilaniantium manus spiritum efflaturus Epigonium et Eusebium nec professionem nec digni- 20 tatem ostendens aliquotiens increpabat, qui sint hi magna quaerebatur industria, et nequid intepisceret, Epigonius e Lycia philosophus ducitur et Eusebius ab Emissa Pittacas cognomento, concitatus orator, cum quaestor non hos sed tribunos fabricarum insimulasset promittentes armorum si nouas res agitari conpe- 25 rissent. 19 isdem diebus Apollinaris Domitiani gener, paulo ante agens palatii Caesaris curam, ad Mesopotamiam missus a socero per militares numeros inmodice scrutabatur an quaedam altiora meditantis iam Galli secreta susceperint scripta, qui conpertis Antiochiae gestis per minorem Armeniam lapsus Constantinopo- 30 lim petit exindeque *per* protectores retractus artissime tenebatur.

---

1 nemirum *V* 4 militarſ *V* 5 atquē ordoſum *V* 10 parauere diſcur ſi amq. (ſi *a man. sec. in rasura*) *V* 12 exſaturatio *V* 13 plumen *V* 15 eoſq. — expediendum *add. in margine V* 17 haud *Gelenius:* hanc 'n *in rasura*) *V* 18 dilatinantium *V* 19 epigonum *V* 20 increpabant *V* qui ſint *alio atramento supra lin. add. in V* quaerebantur *V* 21 epigonuſ haec licia *V* 22 ad dimiſſa pittacaſ (ad *ut uid. ex* ab *corr.*) *alio atramento in rasura scripta in V* 24 adminicula armorum *coniecit Valesius* noue *V* conpiſſent *V* 26 palati *V* miſſoſ *V* 28 meditanteſ *V* ſuſciperint *V* 30 exindequae *V* per *om. V, add. Gelenius*

20 Quae dum ita struuntur, indicatum est apud Tyrum indumentum regale textum occulte incertum quo locante uel cuius usibus apparatum. ideoque rector prouinciae tunc pater Apollinaris eiusdem nominis ut conscius ductus est aliique congregati sunt ex diuersis ciuitatibus multi qui atrocium criminum ponderibus urguebantur.

21 Iamque lituis cladium concrepantibus internarum non celate ut antea turbidum saeuiebat ingenium a ueri consideratione detortum et nullo inpositorum uel conpositorum fidem sollemniter inquirente nec discernente a societate noxiorum insontes uelut exturbatum e iudiciis fas omne discessit et causarum legitima silente defensione carnifex rapinarum sequester et obductio capitum et bonorum ubique multatio uersabatur per orientales prouincias, quas recensere puto nunc oportunum absque Mesopotamia iam digesta, cum bella Parthica dicerentur, et Aegypto, quam necessario aliud reieci ad tempus.

8 Superatis Tauri montis uerticibus qui ad solis ortum sublimius attolluntur, Cilicia spatiis porrigitur late distentis diues bonis omnibus terra, eiusque lateri dextro adnexa Isauria, pari sorte uberi palmite uiget et frugibus multis, quam mediam 2 nauigabile flumen Calycadnus interscindit. et hanc quidem praeter oppida multa duae ciuitates exornant Seleucia opus Seleuci regis, et Claudiopolis quam eduxit coloniam Claudius Caesar. Isaura enim antehac nimium potens, olim subuersa ut rebellatrix interniciua aegre uestigia claritudinis pristinae 3 monstrat admodum pauca. Ciliciam uero, quae Cydno amni exultat, Tarsus nobilitat, urbs perspicabilis — hanc condidisse Perseus memoratur, Iouis filius et Danais uel certe ex Aethiopia profectus Sandan quidam nomine uir opulentus et nobilis — et Anazarbus auctoris uocabulum referens, et Mopsuestia uatis illius domicilium Mopsi, quem a conmilitio Argonautarum cum aureo uellere direpto redirent, errore abstractum delatumque ad

---

3 que *in* ideoque *postea add. in* V apollonarıſ V 7 ınteruarum V non c.] concelatae V 8 ſaeuiebant V 11 legıtımaſ ſilenteſ V 15 M. ı.] meſopotamıam V parthıca .... rentur V 16 reıcı ..... ad V 19 eıuſquae V 20 u^r^get (*ead. m. em.*) V minutis *coniecit Gardthausenus* 24 caeſarıſ aurenım ante hac V nemıum V 26 Cı^ci^lıam (*emend. man. rec.*) 28 danaıſ *sic* V aethıo prouectuſ V 30 mo^p^bſu ^ſ^eſtıa (*emend. man. sec.*) V 31 mo^p^bſı (*emend. man. sec.*) V 32 bellere V

Africae litus mors repentina consumpsit, et ex eo cespite punico
tecti manes eius heroici dolorum uarietati medentur plerumque
sospitales. hae duae prouinciae bello quondam piratico cateruis 4
mixtae praedonum a Seruilio pro consule missae sub iugum
5 factae sunt uectigales. et hae quidem regiones uelut in prominenti terrarum lingua positae ab orbe eoo monte Amano
disparantur. orientis uero limes in longum protentus et rectum 5
ab Euphratis fluminis ripis ad usque supercilia porrigitur Nili,
laeua Saracenis conterminans gentibus, dextra pelagi fragoribus
10 patens, quam plagam Nicator Seleucus occupatam auxit magnum
in modum, cum post Alexandri Macedonis obitum successorio
iure teneret regna Persidis, efficaciae inpetrabilis rex, ut indicat cognomentum. abusus enim multitudine hominum, quam 6
tranquillis in rebus diutius rexit, ex agrestibus habitaculis urbes
15 construxit multis opibus firmas et uiribus, quarum ad praesens
pleraeque licet Graecis nominibus appellentur, quae isdem ad
arbitrium inposita sunt conditoris, primigenia tamen nomina
non amittunt, quae eis Assyria lingua institutores ueteres indiderunt.

20 Et prima post Osdroenam quam, ut dictum est, ab hac 7
descriptione discreuimus, Commagena, nunc Euphratensis, clementer adsurgit, Hierapoli, uetere Nino et Samosata ciuitatibus
amplis inlustris.

Dein Syria per speciosam interpatet diffusa planitiem. hanc 8
25 nobilitat Antiochia, mundo cognita ciuitas cui non certauerit
alia aduecticiis ita adfluere copiis et internis, et Laodicia et
Apamia itidemque Seleucia iam inde a primis auspiciis florentissimae.

Post hanc adclinis Libano monti Phoenice, regio plena 9
30 gratiarum et uenustatis, urbibus decorata magnis et pulchris;
in quibus amoenitate celebritateque nominum Tyros excellit
Sidon et Berytus isdemque pares Emissa et Damascus saeculis
conditae priscis. has autem prouincias, quas Orontes ambiens 10
amnis imosque pedes Cassii montis illius celsi praetermeans

---

2 herotıcı *V* modentur *V* 3 prouıntıae *V* 5 haec *V* 6 urbe eo *V* 8 eufrate *V* 9 leua *V* 10 nıcator *V* 12 efficacıe *V* 21 descriptione *Gelenius*: dıſcretıone *V* eufratenſıſ *V* 22 ueterennıno *V* 23 amplıſ et ınluſtrıſ *V* 26 afluere *V* 27 ſeleucıam ınde *V* 29 atclınıſ *V* foenıcae *V* 32 beratuſ *V* 33 orontıſ *V* 34 amneſ *V* monteſ *V*

funditur *in* Parthenium mare, Cn. Pompeius superato Tigrane regnis Armeniorum abstractas ditioni Romanae coniunxit.

11 Ultima Syriarum est Palaestina per interualla magna protenta, cultis abundans terris et nitidis et ciuitates habens quasdam egregias, nullam nulli cedentem sed sibi uicissim uelut ad perpendiculum aemulas: Caesaream quam ad honorem Octauiani principis exaedificauit Herodes, et Eleutheropolim et Neapolim itidemque Ascalonem Gazam aeuo superiore exstructas.
12 in his tractibus nauigerum nusquam uisitur flumen set in locis plurimis aquae suapte natura calentes emergunt ad usus aptae multiplicium medellarum. uerum has quoque regiones pari sorte Pompeius Iudaeis domitis et Hierosolymis captis in prouinciae speciem delata iuris dictione formauit.

13 Huic Arabia est conserta, ex alio latere Nabataeis contigua; opima uarietate conmerciorum castrisque oppleta ualidis et castellis, quae ad repellendos gentium uicinarum excursus sollicitudo peruigil ueterum per oportunos saltus erexit et cautes. haec quoque ciuitates habet inter oppida quaedam ingentes Bostram et Gerasam atque Philadelphiam murorum firmitate cautissimas. hanc prouinciae inposito nomine rectoreque adtributo obtemperare legibus nostris Traianus conpulit imperator incolarum tumore saepe contunso cum glorioso marte Mediam urgeret et Parthos.

14 Cyprum itidem insulam procul a continenti discretam et portuosam inter municipia crebra urbes duo faciunt claram Salamis et Paphus, altera Iouis delubris altera Veneris templo insignis. tanta tamque multiplici fertilitate abundat rerum omnium eadem Cyprus ut nullius externi indigens adminiculi indigenis uiribus a fundamento ipso carinae ad supremos usque

---

1 in *om. V, add. Gelenius* parthemıum *V* 2 gnauſ *V* 3 paleſtına *V* 4 oulıſ *V* 6 ceſaream *V* honor.. octauıanı *V* 8 aſcalone *V* 9 set *Gardthausenus*: et *V* 10 ſuaptae *V* emergent *V* aptı *V* 11 medularum (c *supra*) *V* 12 domıtıſq; regıoneſ et hıeroſolımıſ captuſ (i *supra*) *V* prouinciae speciem *Castellus*: prouıncıaſ recıem *V* 13 rectori delata *coniecit Castellus* aurıſ *V* 14 conſortu (a *supra*) (*emend. man. rec.*) *V* laterınabatıſ (c, e *supra*) (*emend. man. rec.*) *V* 15 conmertıorum *V* 17 cautes *Reinesius*: cautoſ *V* 19 filadelfia *V* 24 contınendıſ quetam *V* 26 paſuc *V* 27 tanta k *in fine uersiculi V* abundo (anſ *supra*) (*emend. man. rec.*) *V* 29 at ſuppremaſ (*sed post.* a *dubia*) *V*

carbasos aedificet onerariam nauem omnibusque armamentis instructam mari committat. nec piget dicere auide magis hanc 15 insulam populum Romanum inuasisse quam iuste. Ptolomaeo enim rege foederato nobis et socio ob aerarii nostri angustias 5 iusso sine ulla culpa proscribi ideoque hausto ueneno uoluntaria morte deleto et tributaria facta est et uelut hostiles eius exubiae classi inpositae in urbem aduectae sunt per Catonem. nunc repetetur ordo gestorum.

Inter has ruinarum uarietates a Nisibi quam tuebatur ac- 9 10 citus *Vrsicinus*, cui nos obsecuturos iunxerat imperiale praeceptum, dispicere litis exitialis semina cogebatur, abnuens et reclamans adulatorum oblatrantibus turmis, bellicosus sane milesque semper et militum ductor sed forensibus iurgiis longe discretus, qui metu sui discriminis anxius cum accussatores 15 quaesitoresque subditiuos sibi consociatos ex isdem foueis cerneret emergentes, quae clam palamue agitabantur, occultis Constantium litteris edocebat inplorans subsidia, quorum metu tumor notissimus Caesaris exhalaret. sed cautela nimia in peiores 2 haeserat plagas, ut narrabimus postea, aemulis consarcinantibus 20 insidias graues apud Constantium, cetera medium principem sed siquid auribus eius huius modi quiuis infudisset ignotus, acerbum et inplacabilem et in hoc causarum titulo dissimilem sui.

Proinde die funestis interrogationibus praestituto imagina- 3 25 rius iudex equitum resedit magister adhibitis aliis iam quae essent agenda praedoctis, et adsistebant hinc inde notarii, quid quaesitum esset quidue responsum, cursim ad Caesarem perferentes, cuius imperio truci, immo stimulis reginae exertantis aurem subinde per aulaeum, nec diluere obiecta permissi nec 30 defensi periere conplures. primi igitur omnium statuuntur Epi- 4 gonius et Eusebius ob nominum gentilitatem oppressi. praediximus enim Montium sub ipso uiuendi termino his uocabulis appellatos fabricarum culpasse tribunos ut adminicula futurae

1 carboſoſ *V* 3 populum r̃ *V* ptolomeo *V* 4 ęrraru *V* 6 delecto *V* 10 Vrsicinus *ex Fauchetii codice add. Valesius, om. V* 11 liteſ exituale ſe ... mına *V* adnuenſ *V* 14 anxıtuſ *V* 15 hıſdem *V* 18 nouissimus *coniecit Hermannus* nemıa (*emend. man. sec.*) *V* 20 ınſiduſ *V* 22 aceruum (*emend. man. rec.*) *V* 28 truci immo *scripsi:* truceſtıma *V*, trucis tum a *Gelenius* exertanteſ aura *V* 29 auleum *V* 30 penre *V* engonuſ *V* 33 appellatuſ *V*

5 molitioni pollicitos. et Epigonius quidem amictu tenus philosophus, ut apparuit, prece frustra temptata, sulcatis lateribus mortisque metu admoto turpi confessione cogitatorum socium, quae nulla erant, fuisse firmauit cum nec uidisset quicquam nec audisset penitus expers forensium rerum; Eusebius uero 5 obiecta fidentius negans, suspensus in eodem gradu constantiae
6 stetit latrocinium illud esse, non iudicium clamans. cumque pertinacius ut legum gnarus accusatorem flagitaret atque sollemnia, doctus id Caesar libertatemque superbiam ratus tamquam obtrectatorem audacem excarnificari praecipit, qui ita 10 euisceratus ut cruciatibus membra deessent, inplorans caelo iustitiam, toruum renidens fundato pectore mansit inmobilis nec se incusare nec quemquam alium passus et tandem nec confessus nec confutatus cum abiecto consorte poenali est morte multatus. et ducebatur intrepidus temporum iniquitati insul- 15 tans, imitatus Zenonem illum ueterem Stoicum qui ut mentiretur quaedam laceratus diutius, auulsam sedibus linguam suam cum cruento sputamine in oculos interrogantis Cyprii regis in-
7 pigit. post haec indumentum regale quaerebatur et ministris fucandae purpurae tortis confessisque pectoralem tuniculam sine 20 manicis textam Maras nomine quidam inductus est — ut appellant Christiani — diaconus, cuius prolata rescripta Graeco sermone ad Tyrii textrini praepositum celerari speciem perurgebant — quam autem non indicabant — denique etiam idem ad usque discrimen uitae uexatus nihil fateri conpulsus est. 25
8 quaestione igitur per multiplices dilatata fortunas cum ambigerentur quaedam, non nulla leuius actitata constaret, post multorum clades Apollinares ambo pater et filius in exilium acti cum ad locum Crateras nomine peruenissent, uillam scilicet suam quae ab Antiochia uicensimo et quarto disiungitur lapide, 30 ut mandatum est, fractis cruribus occiduntur.

9 Post quorum necem nihilo lenius ferociens Gallus ut leo cadaueribus pastus multa huius modi scrutabatur. quae singula

---

1 mịlitioni (*emend. man. rec.*) *V* tenenſ *V* 2 ut *a man. rec. in rasura V* praece *V* teptataſ ulcatiſ *V* 5 poenituſ *V* 6 gradu cunctantia eſt et id latrocinium *V* 11 eiuſceratu ſuſ *V* 12 coruum *V* 18 interroganteſ cyprim *V* 20 purpure *V* 22 prolata rescripta *scripsi:* prolatere ſcriptae *V*, prolatae litterae scriptae *Gelenius* 23 perurgebat *V* 24 indicabat *V* 26 queſtione *V* 29 crateręſ *V* 30 laride *V*

narrare non refert ne professione modum, quo saeuitatum est, excedamus.

10 Haec dum oriens diu perferret, caeli reserato tepore Constantius consulatu suo septies et Caesaris ter egressus Arelate Valentiam petit, in Gundomadum et Vadomarium fratres Alamannorum reges arma moturus, quorum crebris excursibus uastabantur confines limitibus terrae Gallorum. **2** dumque ibi diu moratur commeatus opperiens, quorum translationem ex Aquitania uerni imbres solito crebriores prohibebant auctique torrentes, Herculanus aduenit protector domesticus, Hermogenis ex magistro equitum filius, apud Constantinopolim, ut supra retulimus, populari quondam turbela discerpti. quo uerissime referente quae Gallus egerat, damnis super praeteritis maerens et futurorum timore suspensus angorem animi quam diu potuit emendabat. **3** miles tamen interea omnis apud Cabillona collectus morarum inpatiens saeuiebat hoc inritatior quod nec subsidia uiuendi suppeterent alimentis nondum ex usu translatis. **4** unde Rufinus ea tempestate praefectus praetorio ad discrimen trusus est ultimum. ire enim ipse conpellebatur ad militem, quem exagitabat inopia simul et feritas, et alioqui coalito more in ordinarias dignitates asperum semper et saeuum, ut satisfaceret atque monstraret quam ob causam annonae conuectio sit inpedita. **5** quod opera consulta cogitabatur astute ut hoc insidiarum genere Galli periret auunculus, ne eum ut praepotens acueret in fiduciam exitiosa coeptantem. uerum nauata est opera diligens hocque delato Eusebius praepositus cubiculi missus est Cabillona aurum secum perferens, quo per turbulentos seditionum concitores occultius distributo et tumor con-

1 ne professione *scripsi:* nec professionef *V*, ne professionis *Gelenius* quo faeuitatum eft *V:* quod euitatum est *Gelenius* 3 tempore *V* 4 confulatũ *V* ter *Valesius:* iterũ *V* arelatae *V* 5 in *add. man. sec.* in *V* gundoundum et uademarium *V* 6 excurfa *V* 8 operienf *V* 9 auer nimbref *V* probibant *V* auitiq. forrentef hirculanuf *V* 10 hermogenef *V* 11 conftantianopolim ut fup^ra^retulimuf (*emend. man. rec.*) populari ut quondam *V* 13 domufquae fup (*emend. ut uid. man. rec.*) *V* merenf *V* 14 quãquãdiu *V* 15 cabyllona *V* 20 aexagitabat *V* 21 faeuium *V* 23 aftate (*emend. man. rec.*) *V* 24 Galli *Gelenius:* talif *V* 26 hacque *V* dilato *coniecit Valesius* 27 cabyllona *V* turbulent^of^ fed et^it^ ionam (*emend. man. rec.*) *V*

senuit militum et salus est in tuto locata praefecti. deinde cibo
6 abunde perlato castra die praedicto sunt mota. emensis itaque difficultatibus multis et niue obrutis callibus plurimis ubi prope Rauracum uentum est ad supercilia fluminis Rheni, resistente multitudine Alamanna pontem suspendere nauium conpage Romani ui nimia uetabantur ritu grandinis undique conuolantibus telis, et cum id inpossibile uideretur, imperator cogita-
7 tionibus magnis attonitus, quid capesseret ambigebat. ecce autem ex inprouiso index quidam regionum gnarus aduenit et mercede accepta uadosum locum nocte monstrauit unde superari potuit flumen: et potuisset aliorsum intentis hostibus exercitus inde transgressus nullo id opinante cuncta uastare, ni pauci ex eadem gente, quibus erat honoratioris militiae cura commissa, populares suos haec per nuntios docuissent occultos, ut quidam
8 existimabant. infamabat autem haec suspicio Latinum domesticorum comitem et Agilonem tribunum stabuli atque Scudilonem scutariorum rectorem, qui tunc ut dextris suis gestantes
9 rem publicam colebantur. at barbari suscepto *pro* instantium rerum ratione consilio, dirimentibus forte auspicibus uel congredi prohibente auctoritate sacrorum, mollito rigore, quo fidentius resistebant, optimates misere delictorum ueniam petituros
10 et pacem. tentis igitur regis utriusque legatis et negotio tectius diu pensato cum pacem oportere tribui, quae iustis condicionibus petebatur, eamque ex re tum fore sententiarum uia concinens adprobasset, aduocato in contionem exercitu imperator pro tempore pauca dicturus tribunali adsistens circumdatus potestatum coetu celsarum ad hunc dissuerit modum

11 'Nemo quaeso miretur si post exudatos labores itinerum longos congestosque adfatim commeatus fiducia uestri ductante barbaricos pagos aduentans uelut mutato repente consilio ad
12 placidiora deuerti. pro suo enim loco et animo quisque uestrum reputans id inueniet uerum quod miles ubique licet membris uigentibus firmus se solum uitamque propriam circumspicit et

1 tota (u o superscr.) (*emend. man. rec.*) *V* cato *V* 5 ſuſpenderunt *V* 6 nemia *V* 8 capeſceret *V* 11 mittentuſ *V* 12 deinde *V* uaſtarent pauci *V* 13 honoratioreſ militiſ *V* 18 ad *V* pro *om. V*, *add. Gelenius* 20 prohibente *Valesius:* prohibentia *V* rigore *Gelenius:* rigere *V*, *deinde* que *V* 23 iuſtiuſ conditionibuſ *V* 24 ex rerum fore *V* 25 aduocatio in concionem *V* 29 congeſtuſque *V* 33 firmiuſ *V*

defendit, imperator uero officiosus dum metuit omnibus, alienae custos salutis nihil non ad sui spectare tutelam ratus, ... et remedia cuncta quae status negotiorum admittit, arripere debet alacriter secunda numinis uoluntate delata. ut in 13
5 breue igitur conferam et ostendam qua ex causa omnes uos simul adesse uolui, commilitiones mei fidissimi, accipite aequis auribus quae succinctius explicabo. ueritatis enim absolutus sermo ac semper est simplex. arduos uestrae gloriae gradus, 14 quos fama per plagarum quoque accolas extimarum diffundit,
10 excellenter adcrescens Alamannorum reges et populi formidantes per oratores quos uidetis summissis ceruicibus concessionem praeteritorum poscunt et pacem. quam ut cunctator et cautus utiliumque monitor, si uestra uoluntas adest, tribui debere censeo multa contemplans. primo ut Martis ambigua declinen-
15 tur, dein ut auxiliatores pro aduersariis adsciscamus — quod pollicentur — tum autem ut incruenti mitigemus ferociae flatus perniciosos saepe prouinciis, postremo id reputantes quod non ille hostis uincitur solus qui cadit in acie pondere armorum oppressus et uirium sed multo tutius etiam tuba tacente sub
20 iugum mittitur uoluntarius qui sentit expertus nec fortitudinem in rebellis nec lenitatem in supplices animos abesse. in summa 15 tamquam arbitros uos quid suadetis opperior ut princeps tranquillus temperanter adhibere modum adlapsa felicitate decernens. non enim inertiae sed modestiae humanitatique, mihi
25 credite, hoc quod recte consultum est adsignabitur'.

Mox dicta finierat, multitudo omnis ad quae imperator uoluit promptior laudato consilio consensit in pacem ea ratione maxime percita quod norat expeditionibus crebris fortunam eius

---

1 officiosus *Langenus:* offıcıorum *V* metuit *scripsi:* equıſ *V*, aequus *Gelenius* 2 ratus *scripsi:* ratıo *V*, *deinde sequitur lacuna* 35 *litterarum, sed uix plus uno uocabulo intercidit; lacunarum enim spatium pro arbitrio uariasse librarium multis locis conspicitur;* rationes populorum cognoscit *coniecit Castellus*, rationes rerum ac temporum ponderare *Valesius*, ratio est (*omisso deinde* et) *Gronouius* 4 nomınıſ *V* ut *uulgo:* ıd *V* 7 ſuccınxıuſ *V* enım abſolımo ſemper at per eſt *V* 9 eſtımarum *V* 11 congeſſionem *V* 12 cunctatur *V* 16 mıtegımuſ *V* 19 ſed *V* 20 etpertuſ *V* 21 abesse *scripsi:* adeſſe *sequente* 10 *litt. lac.* (*sed in init. uers.*) *V*, deesse *Gelenius* 22 operıor *V* 24 modeſtae humanıtateque *V* 26 ad quae *Gelenius* atque *V* 28 et crebrıſ *V*

in malis tantum ciuilibus uigilasse, cum autem bella mouerentur externa, accidisse plerumque luctuosa. icto post haec foedere gentium ritu perfectaque sollemnitate imperator Mediolanum ad hiberna discessit.

11 Vbi curarum abiectis ponderibus aliis tamquam nodum et obicem difficillimum Caesarem conuellere nisu ualido cogitabat, eique deliberanti cum proximis, clandestinis conloquiis et nocturnis qua ui quibusue commentis id fieret antequam effundendis rebus pertinacius incumberet confidentia, acciri mollioribus scriptis per simulationem tractatus publici nimis urgentis eundem placuerat Gallum ut auxilio destitutus sine ullo interiret 2 obstaculo. huic sententiae uersabilium adulatorum refragantibus globis — inter quos erat Arbetio ad insidiandum acer et flagrans et Eusebius tunc praepositus cubiculi effusior ad nocendum — id occurrebat Caesare discedente Vrsicinum in oriente perniciose relinquendum, si nullus esset qui prohiberet, altiora 3 meditaturum. isdemque residui regii accessere spadones, quorum ea tempestate plus habendi cupiditas ultra mortalem modum adolescebat, inter ministeria uitae secretioris per arcanos susurros nutrimenta fictis criminibus subserentes: qui ponderibus inuidiae grauioris uirum fortissimum opprimebant, subolescere imperio adultos eius filios mussitantes, decore corporum fauorabiles et aetate, per multiplicem armaturae scientiam agilitatemque membrorum inter cotidiana proludia exercitus consulto consilio cognitos: Gallum suopte ingenio trucem per suppositos quosdam ad saeua facinora ideo animatum ut eo digna omnium ordinum detestatione exoso ad magistri equitum liberos principatus insignia transferantur.

4 Cum haec taliaque sollicitas eius aures euerberarent expositas semper eius modi rumoribus et patentes, uaria animo tum miscente consilia, tandem id ut optimum factu elegit: et Vrsicinum primum ad se uenire summo cum honore mandauit ea specie ut pro rerum tunc urgentium captu disponeretur concordi consilio quibus uirium incrementis Parthicarum gentium

---

5 et obicem *scripsi:* et odıem *V*, et codicem *coniecit Hauptius*, Gordium *Gelenius* 10 argentıſ *V* 16 pernıtioſe *V* prohıbet altıore *V* 23 faborabılef *V* 27 ecquıtum *V* 29 ıtalıaq. *V* 30 uaria animo tum miscente *codex regius:* uarıo anımo tumıſcente *V* 31 id ut *Valesius:* dot *V*, dato *Gelenius*

arma minantium impetus frangerentur. et nequid suspicaretur aduersi uenturus, uicarius eius, dum redit, Prosper missus est comes: acceptisque litteris et copia rei uehiculariae data Mediolanum itineribus properauimus magnis.

Restabat ut Caesar post haec properaret accitus et abstergendae causa suspicionis sororem suam, eius uxorem, Constantius ad se tandem desideratam uenire multis fictisque blanditiis hortabatur. quae licet ambigeret metuens saepe cruentum, spe tamen quod eum lenire poterat ut germanum profecta, cum Bithyniam introisset, in statione quae Caenos Gallicanos appellatur, absumpta est ui febrium repentina. cuius post obitum maritus contemplans cecidisse fiduciam qua se fultum existimabat, anxia cogitatione quid moliretur haerebat. inter res enim inpeditas et turbidas ad hoc unum mentem sollicitam dirigebat quod Constantius cuncta ad suam sententiam conferens nec satisfactionem suscipiet aliquam nec erratis ignoscet sed ut erat in propinquitatis perniciem inclinatior laqueos ei latenter obtendens, si cepisset incautum, morte multaret. eo necessitatis adductus ultimaque ni uigilasset opperiens, principem locum, si copia patuisset [quam] adfectabat sed perfidiam proximorum ratione bifaria uerebatur, qui eum ut truculentum horrebant et leuem quique altiorem Constantii fortunam in discordiis ciuilibus formidabant. inter has curarum moles inmensas imperatoris scripta suscipiebat adsidua monentis orantisque ut ad se ueniret et mente monstrantis obliqua rem publicam nec posse diuidi nec debere sed pro uiribus quemque ei ferre suppetias fluctuanti, nimirum Galliarum indicans uastitatem. quibus subserebat non adeo uetus exemplum quod Diocletiano et eius collegae ut apparitores Caesares non resides sed ultro citroque discurrentes obtemperabant et in Syria Augusti uehiculum irascentis per spatium mille passuum fere pedes antegressus est Galerius purpuratus.

Aduenit post multos Scudilo scutariorum tribunus uelamento subagrestis ingenii persuasionis opifex callidus. qui eum

---

3 accepıt ıſque *V* 6 ſuſpıcıoneſ *V* 9 profectam (m *inducta*) *V* 10 bythınam *V* 14 ſollıcıtum *V* 17 et *V* 19 operıenſ *V* 20 quam *deleui* (siqua copia patuisset *Gelenius*) 21 baſarıa ferebatur *V* 24 ımperatorı (*emend. man. rec.*) *V* 27 nemırum *V* 29 resides *Gelenius:* reſedıſſe *V* 30 en *V* 33 multo Scudıculo *V*

adulabili sermone seriis admixto solus omnium proficisci pellexit uultu adsimulato saepius replicando quod flagrantibus uotis eum uidere frater cuperet patruelis, quidquid per inprudentiam gestum est remissurus ut mitis et clemens, participemque eum suae maiestatis adscitum et futurum laborum quoque socium, 5
12 quos Arctoae prouinciae diu fessae poscebant. | utque solent manum iniectantibus fatis hebetari sensus hominum et obtundi, his inlecebris ad meliorum expectationem erectus egressusque Antiochia numine laeuo ductante prorsus ire tendebat de fumo, ut prouerbium loquitur uetus, ad flammam, et ingressus Con- 10 stantinopolim tamquam in rebus prosperis et securis, editis equestribus ludis capiti Coracis aurigae coronam inposuit ut uictoris.
13 Quo cognito Constantius ultra mortalem modum exarsit ac nequo casu idem Gallus de futuris incertus agitare quaedam conducentia saluti suae per itinera conaretur, remoti sunt omnes 15
14 de industria milites agentes in ciuitatibus peruiis. | eoque tempore Taurus quaestor ad Armeniam missus confidenter nec appellato eo nec uiso transiuit. uenere tamen aliqui iussu imperatoris administrationum specie diuersarum, eundem ne commouere se posset neue temptaret aliquid occulte custodituri, 20 inter quos Leontius erat postea urbi praefectus ut quaestor et Lucillianus quasi domesticorum comes et scutariorum tribunus
15 nomine Bainobaudes. emensis itaque longis interuallis et planis cum Hadrianopolim introisset urbem Haemimontanam, Vscudamam antehac appellatam, fessasque labore diebus duodecim 25 recreans uires conperit Thebaeas legiones in uicinis oppidis hiemantes consortes suos misisse quosdam, eum ut remaneret promissis fidis hortaturos et firmis, sui fiducia abunde per stationes locati confines, sed obseruante cura peruigili proximorum nullam uidendi uel audiendi quae ferebant furari potuit 30
16 facultatem. inde aliis super alias urgentibus litteris exire et decem uehiculis publicis, ut praeceptum est, usus relicto palatio omni praeter paucos tori ministros et mensae, quos auexerat secum, squalore concretus celerare gradum conpellebatur

---

1 peruiſ (*emend. man. rec.*) *V* 3 quidquid *scripsi:* quid *V* 5 adſciſo *V* 6 arctoe *V* 8 rectuſ *V* 12 capita et hora (capite thoracis; ciſ *emend. man. rec.*) *V* 14 agitaret *V* 18 uenire *V* 21 ut quaeſtor ut *V* 24 hemimontanam uſcudumam *V* 25 XII *V* 26 thebeaſ *V* 29 locat *V* peruſgili (*emend. man. rec.*) *V* 30 didendi *V*

adigentibus multis, temeritati suae subinde flebiliter inprecatus, quae eum iam despectum et uilem arbitrio subdiderat infimorum. 17 inter haec tamen per indutias naturae conquiescentis sauciabantur eius sensus circumstridentium terrore laruarum 5 interfectorumque cateruae Domitiano et Montio praeuiis correptum eum, — ut existimabat in somnis — uncis furialibus obiectabant. 18 solutus enim corporeis nexibus animus semper uigens motibus indefessis et cogitationibus subiectus et curis, quae mortalium sollicitant mentes, colligit uisa nocturna, quas 10 phantasias nos appellamus.

19 Pandente itaque uiam fatorum sorte tristissima, qua praestitutum erat eum uita et imperio spoliari, itineribus interiectis per mutationem iumentorum emensis uenit Petobionem oppidum Noricorum, ubi reseratae sunt insidiarum latebrae omnes, et 15 Barbatio repente apparuit comes, qui sub eo domesticis praefuit, cum Apodemio agente in rebus milites ducens, quos beneficiis suis oppigneratos elegerat imperator certus nec praemiis nec miseratione ulla posse deflecti.

20 Iamque non umbratis fallaciis res agebatur sed qua pala- 20 tium est extra muros, armatis omne circumdedit. ingressusque obscuro iam die, ablatis regiis indumentis Caesarem tunica texit et paludamento communi, eum post haec nihil passurum uelut mandatu principis iurandi crebritate confirmans et 'statim' inquit 'exsurge' et inopinum carpento priuato inpositum ad Hi- 25 striam duxit prope oppidum Polam, ubi quondam peremptum Constantini filium accipimus Crispum. 21 et cum ibi seruaretur artissime terrore propinquantis exitus iam praesepultus, accurrit Eusebius cubiculi tunc praepositus Pentadiusque notarius et Mellobaudes armaturarum tribunus iussu imperatoris conpulsuri 30 eum singillatim docere quam ob causam quemque apud Antiochiam necatorum iusserat trucidari. 22 ad quae Adrasteo pallore perfusus hactenus ualuit loqui quod plerosque incitante coniuge iugulauerit Constantina, ignorans profecto Alexandrum Magnum

1 inprecatuſq; eum *V* 4 larbarum *V* 8 indefeſſiſ ex *V* ſubiectiſ *V* 10 fantaſiaſ *V* 12 ita *V* interiectis *Gelenius:* eiectiſ *V*, electis *coniecit Gronouius* 13 permutatione *Accursius* 14 sleſeruatae (*emend. man. rec.*) *V* 15 barbaratio *V* 17 eligerat *V* 21 de *V* 22 uelud *V* 24 exurgeret inopinum *V* 27 exit uiam *V* 29 conpulſi *V* 31 atque adraſteo *V* 32 uoluit *V*

urgenti matri ut occideret quendam insontem, et dictitanti spe impetrandi postea quae uellet eum se per nouem menses utero portasse praegnantem, ita respondisse prudenter 'aliam, parens optima, posce mercedem; hominis enim salus beneficio nullo
23 pensatur'. quo conperto inreuocabili ira princeps percitus et dolore fiduciam omnem fundandae securitatis in eodem posuit abolendo. et misso Sereniano, quem in crimen maiestatis uocatum praestigiis quibusdam absolutum esse supra monstrauimus, Pentadio quin etiam notario et Apodemio agente in rebus, eum capitali supplicio destinauit et ita conligatis manibus in modum noxii cuiusdam latronis ceruice abscisa ereptaque uultus et capitis dignitate cadauer est relictum informe paulo
24 ante urbibus et prouinciis formidatum. sed uigilauit utrubique superni numinis aequitas. nam et Gallum actus oppressere crudeles et non diu postea ambo cruciabili morte absumpti sunt qui eum licet nocentem blandius palpantes periuriis ad usque plagas perduxere letales. quorum Scudilo destillatione iecoris pulmones uomitans interiit, Barbatio qui in eum iam diu falsa conposuerat crimina, cum ex magisterio peditum altius niti quorundam susurris incausaretur, damnatus extincti per fallacias Caesaris manibus inlacrimoso obitu parentauit.

25 Haec et huius modi quaedam innumerabilia ultrix facinorum impiorum bonorumque praemiatrix aliquotiens operatur Adrastia — atque utinam semper — quam uocabulo duplici etiam Nemesim appellamus: ius quoddam sublime numinis efficacis, humanarum mentium opinione lunari circulo superpositum, uel ut definiunt alii, substantialis tutela generali potentia partilibus praesidens fatis, quam theologi ueteres fingentes Iustitiae filiam ex abdita quadam aeternitate tradunt omnia
26 despectare terrena. haec ut regina causarum et arbitra rerum ac disceptatrix urnam sortium temperat accidentium uices alternans uoluntatumque nostrarum exorsa interdum alio quam quo

---

6 ſecurıtateſ (*emend. man. rec.*) *V* 7 ſerınıano *V* 8 praeſtrıguſ *V* 10 capıtalıſ *V* 11 ceruıſae (*s potest etiam pro* c *accipi*) *V* 14 oppreſſe *V* 16 nocente me *V* 17 laetaleſ *V* ſtellatıone (de *alio atramento add.*) *V* 18 eum (in *alio atramento add.*) *V* 21 manıbuſ anıma ın labrımoſo *V* 22 ultra *V* 25 nemıſım *V* quodam ſublımen numenıſ (*emend. man rec.*) *V* 26 hamanarum *V* 27 uelud dıffınıunt *V* 29 ıuſtıtıam *V* 31 hac dıſceptatrıa (*emend. man. rec.*) *V* urna *V*

contendebant exitu terminans multiplices actus permutando con-
uoluit. eademque necessitatis insolubili retinaculo mortalitatis
uinciens fastus tumentes in cassum et incrementorum detrimen-
torumque momenta uersans, ut nouit, nunc erectas mentium
5 ceruices opprimit et eneruat, nunc bonos ab imo suscitans ad
bene uiuendum extollit. pinnas autem ideo illi fabulosa uetu-
stas aptauit ut adesse uelocitate uolucri cunctis existimetur, et
praetendere gubernaculum dedit eique subdedit rotam ut uni-
uersitatem regere per elementa discurrens omnia non ignoretur.
10 Hoc inmaturo interitu ipse quoque sui pertaesus excessit 27
e uita aetatis nono anno atque uicensimo cum quadriennio im-
perasset. natus apud Tuscos in Massa Veternensi, patre Con-
stantio Constantini fratre imperatoris, matreque Galla sorore
Rufini et Cerealis, quos trabeae consulares nobilitarunt et prae-
15 fecturae. *fuit* autem forma conspicuus bona, decente filo cor- 28
poris membrorumque recta conpage, flauo capillo et molli, barba
licet recens emergente lanugine tenera, ita tamen ut maturius
auctoritas emineret, tantum a temperatis moribus Iuliani dif-
ferens fratris quantum inter Vespasiani filios fuit Domitianum
20 et Titum. assumptus autem in amplissimum fortunae fasti- 29
gium uersabilis eius motus expertus est, qui ludunt mortalitatem
nunc euehentes quosdam in sidera, nunc ad Cocyti profunda
mergentes. cuius rei cum innumera sint exempla, pauca tactu
summo transcurram. haec fortuna mutabilis et inconstans fecit 30
25 Agathoclen Siculum ex figulo regem et Dionysium gentium
quondam terrorem Corinthi litterario ludo praefecit. haec 31
Adramytenum Andriscum in fullonio natum ad Pseudophilippi
nomen euexit et Persei legitimum filium artem ferrariam ob
quaerendum docuit uictum. eadem Mancinum post imperium 32
30 dedit Numantinis, Samnitum atrocitati Veturium et Claudium
Corsis substrauitque feritati Carthaginis Regulum, istius ini-

---

2 neceſſitatuſ *V* 3 tumentıſ *V* 4 uerſabiſ (li *superscr.*) *V* 10 perteſuſ *V*
14 cerealeſ (i *superscr.*) *V* 15 fuit *in lac. 5 litterarum add. man. recentissima in V*
17 feneraſ *V* 18 tantem (v *superscr.*) a temperantıſ *V* 21 quae *V* 22 at (d *superscr.*) (*emend.
man. rec.*) *V* 23 mercenteſ (g *superscr.*) (*emend. man. rec.*) *V* tactuſ *V* 26 ludu *V*
27 adramıtenum adrıſcum (n *superscr.*) *V* **natum ab (d *superscr.*) ſeudophılıppo *V* 30 Samni-
tum atrocitati *Valesius:* ſumnı .... atrocıtate *V* 31 ſubſtrauıt quıd ferı-
tatı chartag.nıſ *V*

quitate Pompeius post quaesitum Magni ex rerum gestarum amplitudine cognomentum ad spadonum libidinem in Aegypto
33 trucidatur. et Eunus quidam ergastularius seruus ductauit in Sicilia fugitiuos. quam multi splendido loco nati eadem rerum domina coniuente Viriathi genua sunt amplexi uel Spartaci? quot capita, quae horruere gentes, funesti carnifices absciderunt? alter in uincula ducitur, alter insperatae praeficitur
34 potestati, alius a summo culmine dignitatis excutitur. quae omnia si scire quisquam uelit quam uaria sint et adsidua, harenarum numerum idem iam desipiens et montium pondera scrutari putabit.

LIBER XV

1 Vtcumque potuimus ueritatem scrutari, et quae uidere licuit per aetatem, uel perplexe interrogando uersatos in medio scire, narrauimus ordine casuum exposito diuersorum: residua quae secuturus aperiet textus, pro uirium captu limatius absoluemus, nihil obtrectatores longi, ut putant, operis formidantes. tunc enim laudi est breuitas cum moras rumpens intempestiuas nihil subtrahit cognitioni gestorum.

2 Nondum apud Noricum exuto penitus Gallo Apodemius quoad uixerat igneus turbarum incentor raptos eius calceos uehens equorum permutatione ueloci, ut nimietate cogendi quosdam extingueret, praecursorius index Mediolanum aduenit ingressusque regiam ante pedes proiecit Constantii uelut spolia regis occisi Parthorum et perlato nuntio repentino, docente rem

4 natura *V* 5 coniuente uenathi *V* 6 absiderunt *V* 11 putauit *V* *subscriptum* AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM EXPLICIT LIBER XIIII· INCIPIT LIBER XV· FELICITER *in V*

13 utcumque potuimus ueritatem *Gelenius:* Vtcum ippe tumentate *V* et *scripsi:* ea *V* 14 aetate *V* perpleae *V* 17 obtrectam res (*emend. man. rec.*) *V* 18 laudi *scripsi:* lauda *V*, laudanda *Gelenius* moram *V* 19 gestorum *Valesius:* Iustorũ (*longa* i) *V* 20 paenituit *V* apodemnis *V* 21 calcens *V* 22 aequorum *V* nemietate *V* 24 constante uelud *V* 25 accisi *V*

insperatam et arduam ad sententiam tota facilitate completam, hi qui summam aulam tenebant, omni placendi studio in adulationem ex more conlato uirtutem felicitatemque imperatoris extollebant in caelum, cuius nutu in modum gregariorum mili-
5 tum licet diuersis temporibus duo exauctorati sunt principes, Veteranio nimirum et Gallus. quo ille studio blanditiarum 3 exquisito sublatus inmunemque se deinde fore ab omni mortalitatis incommodo fidenter existimans confestim a iustitia declinauit ita intemperanter ut Aeternitatem meam aliquotiens
10 subsereret ipse dictando scribendoque propria manu orbis totius se dominum appellaret, quod dicentibus aliis indignanter admodum ferre deberet is qui ad aemulationem ciuilium principum formare uitam moresque suos, ut praedicabat, diligentia laborabat enixa. namque etiam si mundorum infinitates Democriti 4
15 regeret, quos Anaxarcho incitante magnus somniabat Alexander, id reputasset legens uel audiens quod — ut docent mathematici concinentes — ambitus terrae totius, quae nobis uidetur inmensa, *ad* magnitudinem uniuersitatis instar breuis optinet puncti.

20 Iamque post demiserandam deleti Caesaris cladem sonante 2 periculorum iudicialium tuba in crimen laesae maiestatis arcessebatur Vrsicinus adulescente magis magisque contra eius salutem liuore omnibus bonis infesto. hac enim superabatur dif- 2 ficultate quod ad suscipiendas defensiones aequas et probabilis
25 imperatoris aures occlusae patebant susurris insidiantium clandestinis, qui Constantii nomine per orientis tractus omnes abolito ante dictum ducem domi forisque desiderari ut formidolosum Persicae genti fingebant. sed contra accidentia uir 3 magnanimus stabat immobilis, ne se proiceret abiectius cauens,
30 parum tuto loco innocentiam stare medullitus gemens hocque uno tristior quod amici ante haec frequentes ad potiores desciuerant ut ad successores officiorum more poscente solent transire

---

1 totam *V* 2 placıdı *V* 4 notu *V* 6 nemırum *V* 7 ad *V* 9 meam *sic V* 10 assereret *Gelenius* 11 domnıū apellaret *V* 12 hıſ *V* 13 dıegentıa laboraeat *V* 16 degenſ *V* ducent (*emend. man. rec.*) *V* 17 ınmenſam *V* 18 ad *add. Gelenius* magnıtudımem *V* 20 demiserandam *scripsi:* petıſerandam *V* 25 ımperatoreſ *V* occluſeratebant *V* 26 orıenteſ (*emend. man. rec.*) *V* 29 proıeceret *V* 30 ſıare *V* 32 et *V* poſcenteſ *V* tranſrelıctoreſ *V*

4 lictores. inpugnabat autem eum per fictae benignitatis inlecebras collega et uirum fortem propalam saepe appellans Arbetio ad innectendas letales insidias uitae simplici perquam callens et ea tempestate nimium potens. ut enim subterraneus serpens foramen subsidens occultum adsultu subito singulos transitores obseruans incessit, ita ille ab ima sorte etiam post ..... militiae munus nec laesus aliquando nec lacessitus inexplebili quodam laedendi proposito conscientiam polluebat.
5 igitur paucis arcanorum praefectis consciis latenter cum imperatore sententia id sederat ut nocte uentura procul a conspectu militarium raptus Vrsicinus indemnatus occideretur ut quondam Domitius Corbulo dicitur caesus in conluuione illa
6 Neroniani saeculi, prouinciarum fidus defensor et cautus. quibus ita conpositis cum ad hoc destinati praedictum tempus opperirentur, consilio in lenitudinem flexo facinus impium ad deliberationem secundam differri praeceptum est.

7 Indeque ad Iulianum recens perductum calumniarum uertitur machina memorabilem postea principem, gemino crimine ut iniquitas aestimabat inplicitum: quod a Macelli fundo in Cappadocia posito ad Asiam demigrarat liberalium desiderio doctrinarum *et* per Constantinopolim transeuntem uiderat fratrem.
8 qui cum obiecta dilueret ostenderetque neutrum sine iussu fecisse, nefando adsentatorum coetu perisset urgente, ni adspiratione superni numinis Eusebia suffragante regina ductus ad Comum oppidum Mediolano uicinum ibique paulisper moratus procudendi ingenii causa ut cupidine flagrauit, ad Graeciam
9 ire permissus est. — nec defuere deinceps ex his emergentia casibus, quae dispiceres secundis auibus contigisse, dum puni-

1 inlecebranſ *V* 3 arbitio *V* laetaleſ *V* 5 ſurpenſ (*emend. man. rec.*) *V* 6 ad diemae forteſ etiam poſt *sequente* 13 *litterarum lacuna V* (ab ima sorte *Gronouius*, *post* poſt *uidetur excidisse* acceptum *uel tale aliquid*; ab imae sortis gregario ad summum erectus *coniecit Valesius*) 9 agitur *V* praefectib; *V* 10 ſententia .... id *V*, sententiam rogante id *uulgo* 12 curbulo *V* 13 neroniano (*emend. man. rec.*) *V* 14 adhuc *V* pdictum *V* 15 operirentur *V* linitudinem (*emend. man. rec.*) flexa *V* 16 defferri *V* 19 quodam acelli *V* 20 cappadotia *V* 21 et *om. V*, *add. Gelenius* uiderant *V* 23 periſſe urgentem adſpiratione *V* 26 procudendi *Lindenbrogius:* procundenti *V* greciam te permiſſuſ *V* 27 eſſet *Gelenius* 28 dispiceres *Valesius:* diſpice *V* auibus *Valesius:* auribuſ *V* tum *V*

rentur ex iure, uel tamquam inrita diffluebant et uana. ....
sed accidebat non numquam ut opulenti pulsantes praesidia po-
tiorum isdemque tamquam ederae celsis arboribus adhaerentes
absolutionem pretiis mercarentur immensis: tenues uero, qui-
5 bus exiguae uires erant ad redimendam salutem aut nullae,
damnabantur abrupte. ideoque et ueritas mendaciis uelabatur
et ualuere pro ueris aliquotiens falsa.

Perductus est isdem diebus et Gorgonius, cui erat thalami 10
Caesariani cura commissa, cumque eum ausorum fuisse parti-
10 cipem concitoremque interdum ex confesso pateret, conspira-
tione spadonum, iustitia concinnatis mendaciis obumbrata peri-
culo euolutus abscessit.

Haec dum Mediolani aguntur, militarium cateruae ab 3
oriente perductae sunt Aquileiam cum aulicis pluribus, mem-
15 bris inter catenas fluentibus spiritum trahentes exiguum uiuen-
dique moras per aerumnas detestati multiplices. arcessebantur
enim ministri fuisse Galli ferocientis perque eos Domitianus
discerptus credebatur et Montius, et alii post eos acti in exi-
tium praeceps. ad quos audiendos Arboreus missus est et 2
20 Eusebius cubiculi tunc praepositus, ambo inconsideratae iactan-
tiae, iniusti pariter et cruenti. qui nulla perspicacitate sine
innocentium sontiumque differentia alios uerberibus uel tor-
mentis adflictos exulari poena damnarunt, quosdam ad infimam
trusere militiam, residuos capitalibus addixere suppliciis. im-
25 pletisque funerum bustis reuersi uelut ouantes gesta retulerunt
ad principem erga haec et similia palam obstinatum et grauem.
uehementius hinc et deinde Constantius quasi praescriptum 3
fatorum ordinem conuulsurus recluso pectore patebat insidian-
tibus multis. unde rumorum aucupes subito extitere conplures,
30 honorum uertices ipsos ferinis morsibus adpetentes posteaque
pauperes et diuites indiscrete: non ut Cibyratae illi Verrini,
tribunal unius legati lambentes sed rei publicae membra totius
per incidentia mala uexantes. inter quos facile Paulus et Mer- 4

1 *lac. indicaui* 2 opulanti *V* 3 aedere *V* 4 praetiſ *V* emenſiſ *V* 5 exigue uere ſerant *V* redemendam *V* 16 erumnaſ *V* 18 mōtiuſ *V* actu *V* 19 audiendos Arboreus *Valesius:* auodoſ arborum *V* 21 nulla perspicacitate *Accursius:* nullo perſpicaciter *V* 22 uelueubuſ *V* 24 ſupplectiſ *V* 29 extetere *V* 30 fenicuſ *V* 31 cibirate *V* 32 reip̄ *V*

curius eminebant: hic origine Persa, *ille* natus in Dacia: notarius ille, hic a ministro triclinii rationalis. et Paulo quidem, ut relatum est supra, Catenae inditum est cognomentum eo quod in conplicandis calumniarum nexibus erat indissolubili ira, inuentorum sese uarietate dispendens ut in conluctatio- 5
5 nibus callere nimis quidam solent artifices palaestritae. Mercurius somniorum appellatus comes quod ut clam mordax canis interna saeuitia submissius agitans caudam, epulis coetibusque se crebris inserens si per quietem quisquam, ubi fusius natura diuagatur, uidisse aliquid amico narrasset, id uenenatis artibus 10 coloratum in peius patulis imperatoris auribus infundebat et ob hoc homo tamquam inexpiabili obnoxius culpae, graui mole
6 criminis pulsabatur. / haec augente uulgatius fama tantum aberat ut proderet quisquam uisa nocturna, cum aegre homines dormisse sese praesentibus faterentur externis, maerebantque 15 docti quidam quod apud Atlanteos nati non essent ubi memorantur somnia non uideri, quod unde eueniat rerum scientissimis relinquamus.

7 Inter has quaestionum suppliciorumque species diras in Illyrico exoritur alia clades ad multorum pericula ex uerborum 20 inanitate progressa. in conuiuio Africani Pannoniae secundae rectoris apud Sirmium poculis amplioribus madefacti quidam arbitrum adesse nullum existimantes licenter imperium praesens ut molestissimum incusabant: *e* quibus alii optatam permutationem temporum aduentare ueluti e praesagiis adfirmabant, 25

---

1 hınc *V* pſanatuſ *V* ille *add. Gelenius sed cf. Gronouius* 2 a *supra lin. add. in V* tricliní *V* 3 ſup^ra (*emend. man. rec.*) *V* 4 indissolubili ira, inuentorum sese uarietate dispendens *scripsi:* ındıſſolubılı ıntra ın uenerum ſeſe uarıetate dıſpendenſ *V*, indissolubilis, taetra uenena serens uarieque disperdens *coniecit Castellus*, erat indissolubilis, taetra inuentorum sesi uarietate distendens *Valesius*, indissolubilis, miram in nodorum uarietatem sese dispendens *Salmasius* 6 callere nimis *Salmasius:* calce renem Iſ *V*, calce tenere *coniecit Castellus* paleſtrıtae *V* 7 somniorum *Valesius:* ſollemnıorum *V* 8 saeuitia submissius *Hermannus:* uıtıa summissus *V* ſummıſſuſ *V* aepulıſ *V* 9 crebruſ ınferenſ *V* quıetum *V* natura 10 diuagatur *scripsi:* naturalı agatur *V* naraſ *V* 12 ınexplıcabılı *V* 15 meřebantquae *V* 19 ſuppliciorum^que *V* 22 rectoreſ *V* ſırmıum poculıſ (TT *in rasura*) *V* 23 pre ſe et *V* 24 e *add. uulgo, om. V* 25 uelut dıe *V*

non nulli maiorum auguria sibi portendi incogitabili dementia
promittebant. e quorum numero Gaudentius agens in rebus, 8
mente praecipiti stolidus rem ut seriam detulerat ad Rufinum,
apparitionis praefecturae praetorianae tunc principem, ultimo-
5 rum semper auidum hominem et coalita prauitate famosum.
qui confestim quasi pinnis elatus ad comitatum principis ad- 9
uolauit eumque ad suspiciones huius modi mollem et penetra-
bilem ita acriter inflammauit ut sine deliberatione ulla Africanus
et omnes letalis mensae participes iuberentur rapi sublimes.
10 quo facto delator funestus uetita ex more humano ualidius
cupiens biennio id quod agebat, ut postularat, continuare prae-
ceptus est. missus igitur ad eos corripiendos Teutomeres pro- 10
tector domesticus cum collega onustos omnes catenis, ut man-
datum est, perducebat. sed ubi uentum est Aquileiam, Marinus
15 ex campidoctore eo tempore uacans, auctor perniciosi sermonis
et alioquin naturae feruentis in taberna relictus dum parantur
itineri necessaria, lateri cultrum casu repertum inpegit statim-
que extractis uitalibus interiit. residui ducti Mediolanum ex- 11
cruciatique tormentis et confessi inter epulas petulanter se
20 quaedam locutos iussi sunt attineri poenalibus claustris sub
absolutionis aliqua spe licet incerta. protectores uero pronun-
tiati uertere solum exilio, ut Marino isdem consciis mori per-
misso, ueniam Arbetione meruere precante.

Re hoc modo finita .... et Lentiensibus Alamannicis 4
25 pagis indictum est bellum conlimitia saepe Romana latius in-
rumpentibus, ad quem procinctum imperator egressus in Raetias
camposque uenit Caninos et digestis diu consiliis id uisum est
honestum et utile ut eo cum militis parte Arbetio magister
equitum, cum ualidiore exercitus manu relegens margines lacus

1 auırıo *V* portandı *V* demente apmıttebant Aequorum *V* 2 agens *Valesius:* magıſ *V* 3 recıpıt ıſtolıduſ *V* 4 prıncıpe multımorum *V* 5 collıta *V* 8 Affrıcanuſ *V* 9 laetalıſ *V* rarı *V* 10 factu *V* 14 marınuſ .... ex *V* (tribunus *suppleuit Valesius*) 15 uacant *V* pernıtıoſı ſermoneſ *V* 16 alıoquınnatur *V* 17 laterı .... cultrum *V* (suo *suppletum uulgo*) 18 ducı *V* 19 confeſ ... ınter aepulaſ *V* (confessi ui quaestionis *suppleuit Gelenius*) 20 cauſıſ *V* 21 pronuncıa ınuerte *V* 22 concıuſ *V* pmıſſo *V* 24 hac *V* finıta .... et *V* (paulo post *suppleuit Gelenius*) 25 ındıtum *V* conlıtıa *V* 26 retıaſ *V* 28 pater *V* 29 mane relıgens margınıs *V*

Brigantiae pergeret protinus barbaris congressurus. cuius loci figuram breuiter, quantum ratio patitur, designabo.

2 Inter montium celsorum amfractus inmani pulsu Rhenus .... scopulos extenditur ...... amnes adoptans ut *per* cataractas inclinatione praecipiti funditur Nilus. et nauigari ab ortu poterat primigenio copiis exuberans propriis ni ruenti cur- 3 reret similis *potius* quam fluenti. iamque absolutus altaque diuortia riparum adradens lacum inuadit rotundum et uastum, quem Brigantiam accola Raetus appellat, perque quadringenta et sexaginta stadia longum parique paene spatio late diffusum horrore siluarum squalentium inaccessum — nisi qua uetus illa Romana uirtus et sobria iter conposuit latum — barbaris et 4 natura locorum et caeli inclementia refragante. hanc ergo paludem spumosis strependo uerticibus amnis inrumpens et undarum quietem permeans pigram, mediam uelut funali intersecat libramento et tamquam elementum perenni discordia separatum nec aucto nec imminuto agmine quod intulit, uocabulo et uiribus absoluitur integris nec contagia deinde ulla perpetiens 5 oceani gurgitibus intimatur. quodque est impendio mirum, nec stagnum aquarum rapido transcursu mouetur nec limosa subluuie tardatur properans flumen et confusum misceri non potest corpus: quod ni ita agi ipse doceret aspectus, nulla ui 6 credebatur posse discerni. sic Alpheus oriens in Arcadia cupidine fontis Arethusae captus scindens Ionium mare, ut fabulae ferunt, ad usque amatae confinia ....

---

3 pulſu rhen .... pulos extendıtur *V*, (rhenus exoriens per praeruptos scopulos *suppleuit Valesius*, per Alpinos populos *Gronouius* 4 extendıtur........ Neſ adoptaſ ut ... cataractaſ *V* (nullos aduenas amnes adoptans *supplevit Gronouius*, per *add. uulgo*) 5 praecipiti *uulgo:* praeterıtı *V* et ....garı *V* 6 poterat at prımıgenıo copıı ſedueranſ nı ruentı curreret ſım ....ſquam *V*, *suppleuit Valesius*, *deinde* fluentı ....ıamque ad ....ſolutuſ *V* (absolutus *Valesius*, ad Coriam ſolutuſ *Gronouius*) 8 ınuadıtur *V* 9 murıgantıam *V* quadr(in)agenta *V* 11 quıa uetuſ ınaremana *V* 14 ſtertendo *V* amneſ *V* 15 funalı *Loisellus:* finalı *V* 16 dlementum *V* 17 necauto nec *V* 18 nulla *V* 19 quotque *V* 21 ſubluuıa et ardatur *V* 22 ne *V* 23 alfeuſ orıentıſ *V* 24 fontes ar(et)ceuſe (*emend. man. rec.*) *V* captu • *V* at *V* 25 confınıa ꝑgrontuſ que barbaroſ, *uacantibus deinde duobus uersiculis et dimidio V* (*in quo sequitur* dum): confinia proruit nymphae. Arbetio qui aduentus barbarorum

.... dum adessent, licet sciret .... orsa bel- 7
lorum, in occultas delatus insidias *stetit* immobilis malo repentino
perculsus. .... uisi e latebris hostis exiliunt et sine parsi- 8
monia quicquid offendi poterat, telorum genere multiplici con-
5 figebant: nec enim resistere nostrorum quisquam potuit nec
aliud uitae subsidium nisi discessu sperare ueloci. quocirca
uulneribus declinandis intenti | inconposito agmine milites huc
et illuc dispalantes terga ferienda dederunt. plerique tamen
per angustas semitas sparsi periculoque praesidio tenebrosae
10 noctis extracti reuoluta iam luce redintegratis uiribus agmini
quisque proprio sese consociauit. in quo casu ita tristi et in-
opino abundans numerus armatorum et tribuni desiderati sunt
decem. / ob quae Alamanni sublatis animis ferocius incedentes 9
cotidie prope munimenta Romana adimente matutina nebula
15 lucem strictis mucronibus discurrebant frendendo minas tumi-
das intentantes. egressique repente scutarii cum obiectu tur-
marum hostilium repercussi stetissent, omnes suos conspiratis
mentibus ciebant ad pugnam. / uerum cum plerosque recentis 10
aerumnae documenta terrerent *et* intuta fore residua credens
20 haereret Arbetio, tres simul exiluere tribuni, Arintheus agens
uicem armaturarum rectoris et Seniauchus qui equestrem tur-
mam comitum tuebatur et Bappo ducens promotos ....
.... missis sibi .... causa communis 11
uelut propria .... ueterum exemplo instarque
25 fluminis hostibus superfusi non iusto proelio sed discursionibus
.... uniuersos in fugam coegere foedissimam. qui dispersi
laxatis ordinibus dumque elabi properant impediti corpora nudan-

---

nuntiarent non expectans dum *suppleuit Castellus* (confinia progreditur *Gelenius*)

1 fciret ....orta *V* 2 ınfı .... ımmobılıf *V*, *suppleuit Valesius* 3 perculfuf .... uıfı *V* sine parcimonia *Valesius:* fıue parf.........nıa *V* 9 tenebrofo *V* 10 agmınıf *V* 11 trıftet *V* 12 adundanf (*emend. man. rec.*) *V* 13 ferocıb; ıncıdentef fe cotıdıe *V* 16 ıntentantıf *V* 18 recentef *V* 19 et *add. uulgo* intuta *Valesius:* ıntota *V* 21 armatũ curectoref *V* 22 tubatur (*emend. man. rec.*) *V* promoto *deinde post lacunam 30 litterarum sequitur* mıffıf *V* 23 fıbı .... caufa *V* 24 proprı .... ueterum *V* instarque fluminis *Valesius:* ufuentere fulmınıf *V* 25 dıfcurfıonıbuf .... unıuerfof *V* 26 fedıffımam *V*

tes intecta gladiorum hastarumque densis ictibus truncabantur,
12 multique cum equis interfecti iacentes etiam tum eorum dorsis
uidebantur innexi: quo uiso omnes e castris effusi, qui prodire
in proelium cum sociis ambigebant, cauendi inmemores prote-
rebant barbaram plebem nisi quos fuga exemerat morti, cal- 5
13 cantes cadauerum strues et perfusi sanie peremptorum. hocque
exitu proelio terminato imperator Mediolanum ad hiberna ouans
reuertit et laetus.

5 Exoritur iam hinc rebus adflictis haut dispari prouinciarum
malo calamitatum turbo nouarum extincturus omnia simul ni 10
fortuna moderatrix humanorum casuum motum euentu celeri
2 consummauit inpendio formidatum. cum diuturna incuria Gal-
liae caedes acerbas rapinasque et incendia barbaris licenter
grassantibus nullo iuuante perferrent, Siluanus pedestris mili-
tiae rector ut efficax ad haec corrigenda principis iussi perrexit 15
Arbetione id maturari modis quibus poterat adigente, ut ab-
senti aemulo quem superesse adhuc gra.......

3 .... actuarius sarcinalium principis iumentorum com-
mendaticias ab eo petierat litteras ad amicos ut quasi familiaris
eiusdem esset notissimus. hoc inpetrato cum ille nihil suspi- 20
cans simpliciter praestitisset, seruabat epistulas ut perniciosum
4 aliquid in tempore moliretur. memorato itaque duce Gallias
ex re publica discursante barbarosque propellente iam sibi dif-
fidentes et trepidantes idem Dynamius inquietius agens ut uer-
sutus et in fallendo exercitatus fraudem comminiscitur inpiam 25
subornatore et conscio, ut iactauere rumores incerti, Lampadio
praefecto praetorio, et Eusebio ex comite rei priuatae, cui cogno-
mentum erat inditum Mattyocopae, atque Aedesio ex magistro
memoriae, quos ad consulatum ut amicos iunctissimos idem
curarat rogari praefectus, et peniculo serie litterarum abstersa, 30
sola incolumi relicta subscriptione alter multum a uero illo

1 fruncabantur *V* 2 dorſib; *V* 3 uıſ om̃ſ *V* 5 nıſı poſt *V* morte *V* 7 exıtô (*emend. man. rec.*) *V* 14 pedeſtreſ *V* 15 ut] ıd *V* principis iussu perrexit *Valesius:* prımum ıpſıuſ ſuperrexıt *V* 17 adhuc gra, *deinde post* 3 *versiculorum lacunam* actuarıuſ *V* 20 notıſſımıſ hoc ın ımpetrato *V* 21 aepıſtolaſ ıat pernıcıoſum *V* 24 trepıdenteſ *V* 25 commıſcıtur ın ımpıam *V* 27 praefectorıo et euſebı *V* 28 *ματτυο-κόπης Wesselingius:* mattuocobe *V* etmagıſtro *V* 29 conſolatum *V* ıunecıſſımoſ *V* 30 paenıculo ſaerıae *V* 31 cumcolumı *V* uıro *V*

dissonans superscribitur textus: uelut Siluano rogante uerbis obliquis hortanteque amicos agentes intra palatium, uel priuatos — inter quos et Tuscus erat Albinus, aliique plures — ut se altiora coeptantem et prope diem loci principalis aditurum
5 .... hunc fascem ad arbitrium figmenti conposuit, uitam 5 pulsaturum insontis: a Dynamio susceptum praefectus imperatori, auido scrutari, haec et similia, censuit offerendum .... solus ingressus intimum capto e re tempore, deinde sperans ut peruigilem salutis eius custodem .... lectaque consistorio
10 astu callido consarcinata materia tribuni iussi sunt custodiri et de prouinciis duci priuati quorum epistulae nomina designabant.
confestimque iniquitate rei percitus Malarichus gentilium rector 6 collegis adhibitis strepebat inmaniter circumueniri homines dicatos imperio per factiones et dolos minime debere proclamans,
15 petebatque ut ipse relictis obsidum loco necessitudinibus suis Mallobaude armaturarum tribuno spondente quod remeabit, uelocius iuberetur ire ducturus Siluanum adgredi nihil tale conatum quale insidiatores acerrimi concitarunt: uel contra se paria promittente Mallobaudem orabat properare permitti, haec
20 quae ipse pollicitus est impleturum. testabatur enim id se 7 procul dubio scire quod siqui mitteretur externus, suopte ingenio Siluanus etiam nulla re perterrente timidior conposita forte turbabit.

Et quamquam utilia moneret et necessaria, uentis tamen 8
25 loquebatur in cassum. namque Arbetione auctore Apodemius ad eum uocandum cum litteris mittitur inimicus bonorum omnium diuturnus et grauis. qui incidentis .... cum

---

2 hortanteque *scripsi:* ortanteque *V* *post* uel *inductum* quoſ *in V* 3 alique *V* 4 albora *V* loci principalſ aditurum....... hunc *V*, loci principalis potiturum *Salmasius* (*Script. hist. Aug. ed. Hack.* I *p.* 221) 5 conposuit *scripsi:* co....... ſit *V*, commisit *Castellus* 6 insontis *Castellus:* inſonteſ *V* adynamuſ ceptum praefectuſ imperatori auide ſcrutari haec et ſimilia cenſue tererete (*r supra*) .... id ſole ingreſſuſ *V:* *adscripsi supplementa Valesii* 8 capto e re tempore *scripsi:* caperem tempore *V* 9 ſalutiſ Э *hoc est* eius) cuſtodem .... lectaque *V* 11 priuato *V* aepiſtolae *V* 12 malarıdiuſ *V* 13 circumueniire *V* 15 obſidium *V* 16 mallolaude *V* remeauit *V* 17 dicturuſ *V* 18 qualem *V* 19 mallobaude morabat *V* 23 turbauit *V* 25 incaſum *V* 27 incidentiſ, *deinde post* 24 *litterarum lacuna* cum *V*, incidentia parui ducens cum *coniecit Valesius*

uenisset in Gallias, dissidens a mandatis quae proficiscenti sunt data, nec uiso Siluano nec oblatis scriptis ut ueniret admonito remansit adscitoque rationali quasi proscripti iamque necandi magistri peditum clientes et seruos hostili tumore uexabat.

9 inter haec tamen dum praesentia Siluani speratur et Apodemius quieta perturbat, Dynamius ut argumento ualidiore impie structorum adsereret fidem, conpositas litteras his concinentes quas obtulerat principi per praefectum, ad tribunum miserat fabricae Cremonensis nomine Siluani et Malarichi, a quibus
10 ut arcanorum conscius monebatur parare propere cuncta. qui cum haec legisset, haerens et ambigens diu quidnam id esset — nec enim meminerat secum aliquando super negotio ullo interiore hos quorum litteras acceperat conlocutos — epistulas ipsas per baiulum qui portarat, iuncto milite ad Malarichum misit obsecrans ut doceret aperte quae uellet, non ita perplexe: nec enim intellexisse firmabat ut subagrestem et simplicem quid
11 significatum esset obscurius. haec Malarichus subito nanctus etiam tunc squalens et maestus suamque et popularis Siluani uicem grauiter ingemiscens adhibitis Francis, quorum ea tempestate in palatio multitudo florebat, erectius iam loquebatur: tumultuabaturque patefactis insidiis retectaque iam fallacia, per
12 quam ex confesso salus eorum adpetebatur. hisque cognitis statuit imperator dispicientibus consistorianis et militaribus uniuersis in negotium praeterinquiri. cumque iudices fastidissent, Florentius Nigriniani filius agens tunc pro magistro officiorum, contemplans diligentius scripta apicumque pristinorum reliquias quasdam repperiens animaduertit, ut factum est, priore textu interpolato longe alia quam dictarat Siluanus, ex libidine con-
13 sarcinatae falsitatis adscripta. proinde fallaciarum nube discussa imperator doctus gesta relatione fideli, abrogata potestate praefectum statui sub quaestione praecipit sed absolutus est

---

1 uenisset *Gelenius:* uentſ et *V* quā *V* 2 oblato (o *inducta*) *V* admonit. Remanſit *V* 3 quaſ procapti *V* 6 ualidioreſ *V* 8 obtulerant *V* 10 prope *V* 13 acciperat *V* epiſtolaſ *V* 15 obſeruanſ *V* 16 et] in *V* 17 eſſe *V* 19 ingemeſcenſ *V* adhibetiſ *V* 21 tumultua .... factiſ *V* (tumultuabaturque *Gelenius*, patefactis *Valesius*) refe....-que *V* 22 ex confeſſio pluſ *V* 23 conſiturianiſ *V* 24 feſtidiſſent *V* 26 reliquias *Gelenius:* quaſ *V* quandam *V* 27 animaduertitum factum *V* texto *V* 28 alia quam *Valesius:* aliquam *V* 30 geſtarum latione *V* 31 ſe *V*

enixa conspiratione multorum. suspensus autem Eusebius ex comite priuatarum se conscio haec dixerat concitata. Aedesius 14 enim minus scisse quid actum sit pertinaci infitiatione contendens abiit innoxius et ita finito negotio omnes sunt absoluti 5 quos exhiberi delatio conpulit criminosa. Dynamius uero ut praeclaris artibus inlustratus cum correctoris dignitate regere iussus est Tuscos.

Agens inter haec aput Agrippinam Siluanus assiduisque 15 suorum conpertis nuntiis quae Apodemius in labem suarum 10 ageret fortunarum et sciens animum tenerum uersabilis principis, *timens ne* trucidaretur absens et indamnatus, in difficultate positus maxima barbaricae se fidei committere cogitabat. sed Laniogaiso uetante, tunc tribuno, quem dum militaret can- 16 didatus solum adfuisse morituro Constanti supra retulimus, do- 15 centeque Francos, unde oriebatur, interfecturos eum aut accepto praemio prodituros, nihil tutum ex praesentibus ratus in consilia agitabatur extrema et sensim cum principiorum uerticibus secretius conlocutus isdemque magnitudine promissae mercedis accensis, cultu purpureo a draconum et uexillorum insignibus 20 ad tempus abstracto ad culmen imperiale surrexit.

Dumque haec aguntur in Galliis, ad occasum inclinato iam 17 die perfertur Mediolanum insperabilis nuntius aperte Siluanum demonstrans dum ex magisterio peditum altius nititur, sollicitato exercitu ad augustum culmen euectum. / hac mole casus 18 25 inopini Constantio icto quasi fulmine fati primates consilio secunda uigilia conuocato properarunt omnes in regiam. cumque nulli ad eligendum quid agi deberet, mens suppetere posset aut lingua, submissis uerbis perstringebatur Vrsicini mentio ut consiliis rei bellicae praestantissimi frustraque graui iniuria laces- 30 siti et per admissionum magistrum — qui mos est honoratior — accito eodem, ingresso consistorium offertur purpura multo quam

3 *ante* ſit *inducta* e *in* V   5 crımınoſ. Adynamıuſ V   7 *post* Tuſcoſ 17 *litterarum lacuna in* V   9 conpernſ V   10 anımarum V uerſabılı V prıncıpıſ .... aretur abſenſ et (*et in rasura*) V: *suppleuit Gronouius*   11 ındamnatuſ *sic* V   14 morıture conſtantı ſupple retulımuſ docentemque V   17 agitabatur *scripsi:* cogıtabatur V, cogebatur *Gelenius* eum V   18 erectıuſ V mercedeſ accuſiſ V   22 ſıluarum V   13 nıtıtor V   24 hoc V   25 ıpſo V   prımatıſ V   28 ſummıſſıſ V   ſıcını V   31 multå V

antea placidius .... omnium primus extero ritu et regio more
instituit adorari cum semper antea ad similitudinem iudicum
19 salutatos principes legerimus. / et qui paulo antea cum inse-
ctatione maliuola orientis uorago inuadendaeque summae rei per
filios adfectator conpellabatur, tunc dux prudentissimus et Con- 5
stantini magni erat conmilito solusque ad extinguendum probis
quidem sed insidiosis rationibus petebatur. diligens enim opera
nauabatur Siluanum extingui ut fortissimum perduellem, aut
si secus accidisset, Vrsicinum exulceratum iam penitus aboleri
20 ne superesset scrupulus inpendio formidandus./ igitur cum de 10
profectione celeranda disponeretur, propulsationem obiectorum
criminum eundem ducem parantem praegressus oratione leni
prohibet imperator, non id esse memorans tempus ut contro-
uersa defensio causae susciperetur cum uicissim restitui in pri-
stinam concordiam partes necessitas subigeret urgentium rerum 15
21 antequam cresceret mollienda./ habita igitur deliberatione mul-
tiplici potissimum tractabatur quo commento Siluanus gesta etiam
tum imperatorem ignorare existimaret. *et* probabili argumento
ad firmandam fidem reperto monetur honorificis scriptis ut ac-
22 cepto Vrsicino successore cum potestate rediret intacta. post 20
haec ita digesta protinus iubetur exire, tribunis et protectoribus
domesticis decem, ut postularat, ad iuuandas necessitates publi-
cas ei coniunctis. inter quos ego quoque eram cum Veriniano
23 collega, residui omnes .... iamque cum
egressum solum de se metuens quisque per longa spatia dedu- 25
cebat. et quamquam ut bestiarii obiceremur intractabilibus feris,
perpendentes tamen hoc bonum habere tristia praecedentia quod

---

1 placıdıuſ .... cũ ſemp antea .... amnıum prı-
muſ extortıo eı regıo re ınſtıtuıt adorarı cũ ſempantea (*extrema uerba in uers. initio sub illis* cũ ſempantea *posita sunt*) *V*, *em. Gelenius* 2 ıudıcem *V*
3 legeremuſ *V* ınfectatıone $\overset{m}{a}$lıuola (*emend. man. sec.*) *V* 4 uoragı ....
uadendaeque *V* 5 conpollabatur *V* 6 magnuſ $\overset{ſue}{\text{erat}}$ (*emend. man. recentiss.*) *V* 8 extınguı ſıluanum *V*, extınguı ſıluanum *V*[m] 9 paenıtuſ
adolerı ... Ne *V* 10 ſcropuluſ *V* formıdanuſ *V* 11 propulſatıone *V*
13 controuerſıa *V* 16 mollıendo *V* 17 geſto *V* 18 ımperatore
rem *V* et *om. V*, *add. uulgo* 19 ad *om. V*, *add. Gelenius* 23 Et *V*
24 omnı, *deinde post* 24 *litterarum lacunam* ıamque *V* 25 metuens *Valesius:* metû *V* 27 perpendeſ *V* haberet trıſtıtia recıdentıa *V*

in locis suis secunda substituunt, mirabamur illam sententiam Tullianam ex internis ueritatis ipsius promulgatam, quae est talis 'et quamquam optatissimum est perpetuo fortunam quam florentissimam permanere, illa tamen aequalitas uitae non tan-
5 tum habet sensum quantum cum ex feris et perditis rebus ad meliorem statum fortuna reuocatur'.

Festinamus itaque itineribus magnis ut ambitiosus magister 24 armorum ante adlapsum per Italicos de tyrannide ullum rumorem in suspectis finibus appareret. uerum cursim nos prope-
10 rantes aeria quaedam anteuolans prodiderat fama et Agrippinam ingressi inuenimus cuncta nostris conatibus altiora. namque 25 conuena undique multitudine trepide coepta fundante coactisque copiis multis pro statu rei praesentis id aptius uidebatur ut ad imperatoris nouelli per ludibriosa auspicia uirium accessu
15 firmandi sensum ac uoluntatem dux flebilis uerteretur: quo uariis adsentandi figmentis in mollius uergente securitate nihil metuens hostile deciperetur. cuius rei finis arduus uidebatur. 26 erat enim cautius obseruandum ut adpetitus oportunitati optemperarent, nec praecurrentes eam nec deserentes. qui *si* elu-
20 xissent intempestiue, constabat nos omnes sub elogio uno morte multandos.

Susceptus tamen idem dux leniter adactusque inclinante 27 negotio ipso ceruices adorare sollemniter anhelantem celsius purpuratum, ut spectabilis colebatur et intimus: facilitate aditus
25 honoreque mensae regalis adeo antepositus aliis ut iam secretius de rerum summa consultaretur. aegre ferebat Siluanus *ad* 28 consulatum potestatesque sublimes elatis indignis se *et* Vrsicinum solos post exudatos magnos pro re publica labores et crebros ita fuisse despectos ut ipse quidem per quaestiones fami-

---

1 lociſ ſunt *V* ſubſtituunt... Mirabamur *V* *de loco Ciceroniano cf. Valesius et Gronouius* 3 perpetui *V* 4 aequalitas *scripsi:* qualitaſ *V*, aequabilitas *uulgo* 5 feris *scripsi* (*memoriter enim Ciceronem laudasse putandus est Ammianus*): ſeriſ *V*, saeuis *Gelenius*, scaeuis *coniecit Reinesius* 10 aeraria *V* 11 contibuſ *V* 12 trepidae *V* 13 ſtratur ei praeſentib; id aptib; *V* 14 ludibrioſ *V* 16 molliendo (us) urgente *V* 17 arduoſ *V* 19 ne praecurrenteſ *V* si *om. V, add. Gelenius* 20 intempeſtuuae *V* 23 ſollepmniter *V* 24 purpuratam *V* ſpectiabiliſ *V* 26 ad *om. V, add. Gelenius* 27 poteſtatiſque *V* et *om. V, add. Gelenius* 29 diſpectoſ *V*

liarium sub disceptatione ignobili crudeliter agitatus commisisse in maiestatem arcesseretur, alter uero ab oriente raptus odiis inimicorum addiceretur: et haec adsidue clam querebatur
29 et palam. terrebant nos tamen, cum dicerentur haec et similia, circumfrementia undique murmura causantis inopiam militis 5
et rapida celeritate ardentis angustias Alpium perrumpere Cottiarum.

30 In hoc aestu mentis ancipiti ad effectum tendens consilium occulta scrutabamus indagine sederatque tandem mutatis prae timore saepe sententiis ut quaesitis magna industria cautis rei 10
ministris, obstricto religionum consecratione conloquio Braccati sollicitarentur atque Cornuti, fluxioris ...... ubertate mercedis
31 ad momentum omne uersabiles. firmato itaque negotio per sequestres quosdam gregarios obscuritate ipsa ad id patrandum idoneos, praemiorum exspectatione accensos solis ortu iam ru- 15
tilo subitus armatorum globus erupit atque, ut solet in dubiis rebus, audentior caesis custodibus regia penetrata Siluanum extractum aedicula, quo exanimatus confugerat, ad conuenticulum ritus Christiani tendentem densis gladiorum ictibus trucidarunt.

32 Ita dux haut exilium meritorum hoc genere oppetit mortis 20
metu calumniarum, quibus factione iniquorum inretitus est absens, ut tueri possit salutem ad praesidia progressus extrema.
33 licet enim ob tempestiuam illam cum armaturis proditionem ante Mursense proelium obligatum gratia retineret Constantium, ut dubium tamen *et* mutabilem uerebatur, licet patris quoque 25
Boniti praetenderet fortia facta Franci quidem sed pro Constantini partibus in bello ciuili acriter contra Licinianos saepe
34 uersati. euenerat autem antequam huius modi aliquid agitaretur in Galliis *ut* Romae in Circo maximo populus, incertum ratione quadam percitus an praesagio 'Siluanus deuictus est' 30
magnis uocibus exclamaret.

---

1 dıſcerptatıone *V* agıtatıſ cum mıſiſſe *V* 3 quaerebatur *V* 6 altıum perrumperet *V* 10 cautis rei *Valesius:* cautı ſpeı *V* 11 bracchıatı *V* 12 fluxıorıſ, *deinde post* 22 *litt. lac.* ubertate *V* (fidei et *suppleuit Gelenius*) 13 uerſubıleſ *V* 16 globoſ *V* 17 ſignarum *V* 18 ad: aut *V* 19 trucıdarant *V* 20 aut *V* 23 prodıtıone mantemur ſenſe *V* 25 et *om. V*, *add. uulgo* 26 frangı *V* 28 tanta quam *V* 29 ut *om. V*, *add. Gelenius* maxıme *V* 30 *post* praeſagıo *add.* et *V* deuictus *Gelenius:* deuı ıeſt *V*

Igitur Siluano Agrippinae, ut relatum est, interfecto in- 35
aestimabili gaudio re cognita princeps insolentia coalitus et
tumore, hoc quoque felicitatis suae prosperis cursibus adsigna-
bat eo more quo semper oderat fortiter facientes, ut quondam
5 Domitianus, superare tamen quacumque arte contraria cupiebat.
tantumque abfuit laudare industrie gesta ut etiam quaedam 36
scriberet de Gallicanis intercepta thesauris, quos nemo attigerat.
idque scrutari iusserat artius interrogato Remigio etiam tum
rationario apparitionis armorum magistri, cui multo postea Valen-
10 tiniani temporibus laqueus uitam in causa Tripolitanae lega-
tionis eripuit. post quae ita conpleta Constantius ut iam caelo 37
contiguus casibusque imperaturus humanis magniloquentia suf-
flabatur adulatorum, quos augebat ipse spernendo proiciendoque
id genus parum callentes. ut Croesum legimus ideo regno
15 suo Solonem expulisse praecipitem quia blandiri nesciebat, et
Dionysium intentasse poetae Philoxeno mortem cum eum reci-
tantem proprios uersus absurdos et inconcinnos laudantibus
cunctis solus audiret immobilis: quae res perniciosa uitiorum 38
est altrix. ea demum enim laus grata esse potestati debet ex-
20 celsae cum interdum et uituperationi secus gestorum pateat locus.

Iamque post securitatem quaestiones agitabantur ex more 6
et uinculis catenisque plures ut noxii plectebantur. exurgebat
enim efferuens laetitia Paulus, tartareus ille delator, ad uene-
natas artes suas licentius exercendas, et inquirentibus in ne-
25 gotium consistorianis atque militaribus, ut praeceptum est,
Proculus admouetur eculeo, Siluani domesticus, homo gracilis
et morbosus metuentibus cunctis ne ui nimia tormentorum leui
corpore fatigato reos atrocium criminum perspicue citari faceret
multos. uerum contra quam speratum est contigit. memor 2
30 enim somnii quo uetitus erat per quietem, ut ipse firmauit,
pulsare quemquam insontem, usque ad confinia mortis uexatus
nec nominauit nec prodidit aliquem sed adserebat factum Sil-
uani constanter, id eum cogitasse quod iniit non cupiditate sed

1 ſiluanuſ agripinam *V* 6 quandam *V* afuit *V* induſtriae *V*
10 lacuſ *V* legationeſ erupit *V* 14 orueſſum *V* regnoſ ſuolonem expul-
ſiſſe *V* 16 dioniſium intentare *V* filoxeno montem *V* 18 audire *V*
pernitioſa *V* 20 uetiperationi *V* geſſiorum *V* 22 noxi phetebantur *V*
23 illaſ *V* uenae nataſ *V* 28 perſpice *V* 31 quenquam *V* inſontem
supra uers. alio atramento add. man. aeque antiqua in *V* 33 eo *V*

3 necessitate conpulsum, argumento euidenti demonstrans. cau- sam enim probabilem ponebat in medio multorum testimoniis claram quod die quinto antequam infulas susciperet principatus, donatum stipendio militem Constanti nomine adlocutus est, fortis esset et fidus. unde apparebat quod si praesumere for- 5 tunae superioris insignia conaretur, auri tam graue pondus 4 largiretur ut suum. post hunc damnatorum sorte Poemenius raptus ad supplicium interiit, qui — ut supra retulimus — cum Treueri ciuitatem Caesari clausissent Decentio, ad defendendam plebem electus est. tum Asclepiodotus et Lutto et Maudio 10 Comites interempti sunt aliique plures, haec et similia per- plexe temporis obstinatione scrutante.

7 Dum has exitiorum communium clades suscitat turbo fe- ralis, urbem aeternam Leontius regens multa spectati iudicis documenta praebebat in audiendo celer, in disceptando iustis- 15 simus, natura beniuolus, licet auctoritatis causa seruandae acer 2 quibusdam uidebatur et inclinatior ad damnandum. prima igitur causa seditionis in eum concitandae uilissima fuit et leuis. Philoromum enim aurigam rapi praeceptum secuta plebs omnis uelut defensura proprium pignus terribili impetu praefectum 20 incessebat ut timidum, sed ille stabilis et erectus inmissis appa- ritoribus correptos aliquos uexatosque tormentis nec strepente 3 ullo nec obsistente insulari poena multauit. diebusque paucis secutis cum itidem plebs excita calore quo consueuit, uini cau- sando inopiam, ad Septemzodium conuenisset, celebrem locum 25 ubi operis ambitiosi Nymphaeum Marcus condidit imperator, illuc de industria pergens praefectus ab omni toga apparitione- que rogabatur enixius ne in multitudinem se adrogantem in- mitteret et minacem, ex commotione pristina saeuientem: dif- ficilis ad pauorem recte tetendit adeo ut eum obsequentium 30

---

3 et *post* principatuſ *add.* *V* 4 milite *V* 5 praesumeret *V* 7 lar- giretur *Valesius:* giretur *V* 8 ſup[ra] (*emend. man. rec.*) *V* 9 treuere *V* clauſiſent (*emend. man. rec.*) *V* 10 lutto *sic* *V* 13 clabeſ *V* 14 iudi- ceſ *V* 15 praecipiebat *V* celeri diſceptando *V* 16 damnandum *Erfurdtius:* amandum *V* 18 cauſa *uulgo:* aut *V* 19 filoromum *V* 21 in- ceſſabat *V* 22 correctoſ *V* aliquoſ *sic* *V* 23 multati ſunt *V* 24 idi- dem *V* 25 at *V* lecebrem *V* 26 nymfeum *V* 27 illud *V* ad *V* apparitioniq[e]ue (*emend. man. rec.*) *V* 30 recti *V* obſequen .... deſererat *V* (obsequentium pars *supplet Gelenius*)

pars desereret licet in periculum festinantem abruptum. insi- 4
dens itaque uehiculo cum speciosa fiducia contuebatur acribus
oculis tumultuantium undique cuneorum ueluti serpentium uultus
perpessusque multa dici probrosa agnitum quendam inter alios
5 eminentem uasti corporis rutilique capilli, interrogauit an ipse
esset Petrus Valuomeres, ut audierat, cognomento: eumque
cum esse sonu respondisset obiurgatorio, ut seditiosorum ante-
signanum olim sibi conpertum, reclamantibus multis post terga
manibus uinctis suspendi praecepit. quo uiso sublimi tribulium- 5
10 que adiumentum nequicquam implorante uulgus omne paulo
ante confertum per uaria urbis membra diffusum ita euanuit
ut turbarum acerrimus concitor tamquam in iudiciali secreto
exaratis lateribus ad Picenum eiceretur, ubi postea ausus eri-
pere uirginis non obscurae pudorem Patruini consularis sen-
15 tentia supplicio periit capitali addictus.

Hoc administrante Leontio Liberius Christianae legis an- 6
tistes a Constantio ad comitatum mitti praeceptus est tamquam
imperatoriis iussis et plurimorum sui consortium decretis ob-
sistens in re quam breui textu percurram. Athanasium epi- 7
20 scopum eo tempore apud Alexandriam ultra professionem altius
se efferentem scitarique conatum externa, ut prodidere rumo-
res adsidui, coetus in unum quaesitus eiusdem loci multo-
rum — synodus ut appellant — remouit a sacramento quod
optinebat. dicebatur enim fatidicarum sortium fidem, quaeue 8
25 augurales portenderent alites scientissime callens, aliquotiens
praedixisse futura: super his intendebantur ei alia quoque a
proposito legis abhorrentia, cui praesidebat. hunc per subscri- 9
ptionem abicere sede sacerdotali paria sentiens ceteris iubente
principe Liberius monitus, perseueranter renitebatur nec uisum
30 hominem nec auditum damnare nefas ultimum saepe exclamans,
aperte scilicet recalcitrans imperatoris arbitrio. id enim ille, 10
Athanasio semper infestus licet sciret impletum, tamen aucto-

---

2 conturbatur *V* 3 uelut inserpentium *V* 5 eminentiū *V* rutulique *V* 7 esset *V* sonu *sic V* 8 posterga *V* 10 omni pauli *V* 12 ut] et *V* iudicialia *V* 14 uirgines *V* 15 periit *scripsi:* ei id *V*, ob id *Gelenius* 16 antestes *V* 18 iussisset *V* suis *V* 23 sinodus *V* 25 fidemq; ł augurales *V* 27 praeposito *V* 29 renitebantur *V* 30 hominum *V* 31 recalcetrans *V* arbitrior *V* 32 athasio *atramento uegetiore sed manu aeque antiqua scriptum in V*

ritate quoque potiore aeternae urbis episcopi firmari desiderio nitebatur ardenti: quo non impetrato Liberius aegre populi metu, qui eius amore flagrabat, cum magna difficultate noctis medio potuit asportari.

8 Et haec quidem Romae, ut ostendit textus superior, age- 5 bantur. Constantium uero exagitabant adsidui deploratas iam Gallias indicantes nullo renitente ad internicionem barbaris uastantibus uniuersa: aestuansque diu qua ui propulsaret aerumnas ipse in Italia residens ut cupiebat — periculosum enim existimabat se in partem contrudere longe dimotam — repperit 10 tandem consilium rectum et Iulianum patruelem fratrem haut ita dudum ab Achaico tractu accitum, etiam tum palliatum in

2 societatem imperii adsciscere cogitabat. id ubi urgente malorum inpendentium mole confessus est proximis succumbere tot necessitatibus tamque crebris unum se, quod numquam fecerat, 15 aperte demonstrans: illi in adsentationem nimiam eruditi infatuabant hominem, nihil esse ita asperum dictitantes quod praepotens eius uirtus fortunaque tam uicina sideribus non superaret ex more. addebantque noxarum conscientia stimulante conplures deinceps caueri debere Caesaris nomen, repli- 20

3 cantes gesta sub Gallo. quis adnitentibus obstinate opponebat se sola regina, incertum migrationem ad longinqua pertimescens an pro natiua prudentia consulens in commune omnibusque memorans anteponi debere propinquum. post multaque per deliberationes ambiguas actitata stetit fixa sententia ab- 25 iectisque disputationibus inritis ad imperium placuit Iulianum

4 adsumere. cum uenisset accitus praedicto die, aduocato omni quod aderat conmilitio, tribunali *ad* altiorem suggestum erecto, quod aquilae circumdederunt et signa, Augustus inscendens eumque manu retinens dextera, haec sermone placido perorauit 30

5 'Adsistimus apud uos, optimi rei publicae defensores, causae communi uno paene omnium spiritu uindicandae, quam acturus

---

1 potiore *codex regius:* potıoreſ *V* urbeſ *V* 2 ımperato *V* 6 *post* adsidui *add.* nuntii *Gelenius, om. V* 7 ınternıtıonem *V* 9 ıpſa *V* 12 achaıa contractu accıtu *V* palleatum *V* 14 molle *V* ſuccumberet *V* 17 eſſe haſ ıta *V* 21 optınebat *V* 25 actıtaſ te ut fıxa *V* 25 adıectıſque *V* 27 adsumere *Gelenius:* adſumet *V* 28 trıbundı .... tıorem (altıo written above; altıo *add. man. recentissima*) *V* (ad *supplet Gelenius*) 29 inscendens *Gelenius:* ınſıgınenſ *V* 30 manum *V* placıtıo *V*

tamquam apud aequos iudices succinctius edocebo. post inte- 6
ritum rebellium tyrannorum, quos ad haec temptanda quae
mouerunt rabies egit et furor, uelut impiis eorum manibus
Romano sanguine parentantes persultant barbari Gallias rupta
5 limitum pace: hac animati fiducia quod nos per disiunctissimas
terras arduae necessitates adstringunt. huic igitur malo ultra 7
adposita iam proserpenti, si dum patitur tempus, occurrerit
nostri uestrique consulti suffragium et colla superbarum gen-
tium detumiscent et imperii fines erunt intacti. restat ut re-
10 rum spem, quam gero, secundo roboretis effectu. Iulianum 8
hunc fratrem meum patruelem, ut nostis, uerecundia, qua
nobis ita ut necessitudine carus est, recte spectatum iamque
elucentis industriae iuuenem in Caesaris adhibere potestatem
exopto, coeptis, si uidentur utilia, etiam uestra concessione
15 firmandis.'

Dicere super his plura conantem interpellans contio lenius 9
prohibebat arbitrium summi numinis id esse, non mentis hu-
manae uelut praescia uenturi praedicans. stansque imperator 10
inmobilis dum silerent, residua fidentius explicauit 'quia igitur
20 uestrum quoque fauorem adesse fremitus indicat laetus, adule-
scens uigoris tranquilli, cuius temperati mores imitandi sunt
potius quam praedicandi, ad honorem prosperatum exsurgat:
cuius praeclaram indolem bonis artibus institutam hoc ipso
plene uideor exposuisse quod elegi. ergo eum praesente nutu
25 dei caelestis amictu principali uelabo.'

Dixit moxque indutum auita purpura Iulianum et Caesa- 11
rem cum exercitus gaudio declaratum his adloquitur contractiore
uultu submaestum 'recepisti primaeuus originis tuae splendi- 12
dum florem, amantissime mihi omnium frater: aucta gloria
30 mea confiteor qui iustus in deferenda superiori potestate' nobi-
litati mihi propinquae, quam ipsa potestate uideor esse subli-
mis. adesto igitur laborum periculorumque particeps et tute- 13
lam ministerii suscipe Galliarum, omni beneficentia partes

---

1 tamquam poetae quoſ *V* 7 proſerpentiſ dum *V* 9 detumiſcent *sic V* restat ut rerum *Gelenius:* reſta tueturum *V* 10 roboretiſ (*emend. man. rec.*) *V* 13 eluateſ *V* 14 consensione *coniecit Valesius* 17 nominiſ *V* 18 praedanſ *V* 20 aduliſcenſ *V* 21 tempora timoreſ emitendi *V* 22 ꝓpeſperatum *V* 25 di *V* 28 recipiſti *V* 30 ſuperari *V* nobilitate *V* 31 ſublimeſ *V* 32 tutela *V* 33 beneficientia *V*

leuaturus adflictas: et si hostibus congredi sit necesse, fixo gradu consiste inter signiferos ipsos, audendi in tempore consideratus hortator, pugnantes accedens praeeundo cautissime turbatosque subsidiis fulciens, modeste increpans desides, ueris-
14 simus testis adfuturus industriis et ignauis. proinde urgente 5 rei magnitudine perge uir fortis ducturus uiros itidem fortes. aderimus uobis uicissim amoris robusta constantia, militabimus simul, una orbem pacatum, deus modo uelit quod oramus, pari moderatione pietateque recturi. mecum ubique uideberis praesens et ego tibi quodcumque acturo non deero. ad sum- 10 mam i i, propera sociis omnium uotis, uelut adsignatam tibi ab ipsa re publica stationem cura peruigili defensurus'.

15 Nemo post haec finita reticuit sed militares omnes horrendo fragore scuta genibus inlidentes — quod est prosperitatis indicium plenum: nam contra cum hastis clipei feriuntur, irae 15 documentum est et doloris — inmane quo quantoque gaudio praeter paucos Augusti probauere indicium Caesaremque admiratione digna suscipiebant imperatorii muricis fulgore fla-
16 grantem. / cuius oculos cum uenustate terribiles uultumque excitatius gratum diu multumque contuentes, qui futurus sit 20 colligebant uelut scrutatis ueteribus libris, quorum lectio per corporum signa pandit animarum interna. eumque ut potiori reuerentia seruaretur, nec supra modum laudabant nec infra quam decebat, atque ideo censorum uoces sunt aestimatae, non
17 militum. susceptus denique ad consessum uehiculi receptusque 25 in regiam hunc uersum ex Homerico carmine susurrabat

ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος καὶ μοῖρα κραταιή.

haec die octauo iduum nouembrium gesta sunt cum Arbetio-
18 nem consulem annus haberet et Lollianum. deinde diebus paucis Helena uirgine Constantis sorore eidem Caesari iugali 30

---

1 adflictiſ *V* hoſtılıbuſ *V* 2 audıendı *V* 4 ſubſidıenſ *V* modeſte ** ıncrepanſ *V* 5 ıgnauıſ *V* 7 nobıſ *V* 9 uıdebarıſ *V* 10 ad summam i i *Valesius:* adſuma mıhı *V* 12 curam *V* 13 ſe *V* 14 fragœre *V* ınlıdentıſ *V* 16 doloreſ *V* quantaque gaudıa *V* 17 probabere *V* 19 terrıbılıſ *V* 21 ſcrutantıſ *V* 23 reuouerentıa *V* ſup[ra] (*emend. man. rec.*) *V* 24 censorium *V* 25 confeſſum *V* 26 carmıneſ *V* 27 *Il.* E 83

ЄΜᴀΒЄΙΤΟ ΡΦΥΡЄΟϹ ΘᴀΝᴀΤΟϹ ΙϹᴀΤΜΥΡᴀΤЄΗ *V*

28 octalium [uo] (*emend. man. rec.*) *V* nouemuriem [b u] *V*

foedere copulata paratisque uniuersis, quae maturitas profici-
scendi poscebat, comitatu paruo suscepto kalendis decembribus
egressus est deductusque ab Augusto ad usque locum duabus
columnis insignem, qui Laumellum interiacet et Ticinum, iti-
5 neribus rectis Taurinos peruenit, ubi nuntio percellitur graui,
qui nuper in comitatum Augusti perlatus de industria silebatur
ne parata diffluerent. indicabat autem Coloniam Agrippinam, 19
ampli nominis urbem in secunda Germania, pertinaci barba-
rorum obsidione reseratam magnis uiribus et deletam./ quo 20
10 maerore perculsus uelut primo aduentantium malorum auspicio
murmurans querulis uocibus saepe audiebatur: nihil se plus
adsecutum quam ut occupatior interiret. cumque Viennam 21
uenisset, ingredientem optatum quidem et impetrabilem hono-
rifice susceptura omnis aetas concurrebat et dignitas proculque
15 uisum plebs uniuersa cum uicinitate finitima, imperatorem cle-
mentem appellans et faustum, praeuia consonis laudibus cele-
brabat, auidius pompam regiam in principe legitimo cernens:
communiumque remedium aerumnarum in eius locabat aduentu,
salutarem quendam genium adfulsisse conclamatis negotiis ar-
20 bitrata. tunc anus quaedam orba luminibus cum percontando 22
quinam esset ingressus, Iulianum Caesarem conperisset, excla-
mauit hunc deorum templa reparaturum.

Proinde quoniam — ut Mantuanus uates praedixit excel- **9**
sus — 'maius opus moueo' maiorque mihi rerum nascitur ordo,
25 Galliarum tractus et situm ostendere puto nunc tempestiuum,
ne inter procinctus ardentes proeliorumque uarios casus ignota
quibusdam expediens imitari uidear desides nauticos, adtrita
lintea cum rudentibus, quae licuit parari securius, inter fluctus
resarcire coactos et tempestates/ ambigentes super origine prima 2
30 Gallorum scriptores ueteres notitiam reliquere negotii semiple-
nam, sed Timagenes et diligentia Graecus et lingua haec quae

---

4 laomellum *V* 5 per...lıtur (cu *add. man. rec.*) *V* 7 agrıpınam *V* 9 delatam *V* 10 merore *V* 12 occupator *V* bıennam (u *emend. man. sec.*) *V* 13 ımperabılem *V* 19 ſalutare *V* conclamantıſ *V* 20 orta (b *emend. man. sec.*) *V* 23 *Vergilius Aen.* VII 44 24 opuſ moueo majuſ *add. man. rec. sup. uers. in V* ordo *add. man. rec. sup. uers. in V* 25 de gallıarum *V* 27 uıdeor deſıdenſ *V* 30 relınquere negotuſ *V* 31 ſed ut ımagıneſ (t *emend. man. rec.*) *V*, tımagıneſ *in margine add. man. rec. in V* dılıgentıuſ *V*

diu sunt ignorata, collegit ex multiplicibus libris. cuius fidem secuti obscuritate dimota eadem distincte docebimus et aperte.
3 Aborigines primos in his regionibus quidam uisos esse firmarunt, Celtas nomine regis amabilis et matris eius uocabulo Galatas dictos: ita enim Gallos sermo Graecus appellat. alii 5 Dorienses antiquiorem secutos Herculem Oceani locos inhabi-
4 tasse confines./ Drasidae memorant re uera fuisse populi partem indigenam, sed alios quoque ab insulis extimis confluxisse et tractibus transrhenanis, crebritate bellorum et adluuione feruidi
5 maris sedibus suis expulsos. aiunt quidam paucos post exci- 10 dium Troiae et fugitantes Graecos ubique dispersos loca haec
6 occupasse tunc uacua. regionum autem incolae id magis omnibus adseuerant, quod etiam nos legimus in monumentis eorum incisum, Amphitryonis filium Herculem ad Geryonis et Taurisci saeuium tyrannorum perniciem festinasse, quorum alter 15 Hispanias, alter Gallias infestabat: superatisque ambobus coisse cum generosis feminis suscepisseque liberos plures et eos partes
7 quibus imperitabant, suis nominibus appellasse. a Phocaea uero Asiaticus populus Harpali inclementiam uitans, Cyri regis praefecti, Italiam nauigio petit. cuius pars in Lucania Veliam, alia 20 condidit in Viennensi Massiliam: dein secutis aetatibus oppida aucta uirium copia instituere non pauca./ set declinanda ua-
8 rietas saepe satietati coniuncta. per haec loca hominibus paulatim excultis uiguere studia laudabilium doctrinarum, inchoata per bardos et euhagis et druidas. et bardi quidem fortia uiro- 25 rum inlustrium facta heroicis conposita uersibus cum dulcibus lyrae modulis cantitarunt, euhagis uero scrutantes serio uim et sublimia naturae pandere conabantur. inter eos druidae ingeniis celsiores, ut auctoritas Pythagorae decrecit, sodaliciis adstricti consortiis, quaestionibus occultarum rerum altarumque erecti 30 sunt et despectantes humana pronuntiarunt animas inmortales.

---

2 diſtunẹte *V* 6 doꝛienſiſ *V* 8 ex 9 tranſrenanıſ *V* 14 amfitryonıſ *V* 17 ſuſcıpıſſeque *V* 18 focea *V* 20 lucanıam uelimalıa (*emend. man. sec.*) *V* 21 manſılıam (*emend. man. rec.*) *V* 23 ſatıetatıſ *V* 25 uardoſ *V* Druidas *Gelenius:* dratıſ *V*, Drasidae *coniecit Gardthausenus* uardı *V* 27 serio uim *scripsi:* ſeruıanı *V*, seriem *uulgo*, summa *Gelenius* 28 eos *scripsi:* eſ *V* dryandẹ *V*, Drasidae *coniecit Gardthausenus* 31 et deſpectanteſ — ınmortaleſ *in margine a man. sec. add.* (*in contextu* 16 *litterarum lacuna*) *in V*

10 Hanc Galliarum plagam ob suggestus montium arduos et horrore niuali semper obductos orbis residui incolis antehac paene ignotam nisi qua litoribus est uicina, munimina claudunt undique natura uelut arte circumdata. **2** et a latere quidem australi Tyrrheno adluitur et Gallico mari: qua caeleste suspicit plaustrum, a feris gentibus fluentis distinguitur Rheni: ubi occidentali subiecta est sideri, Oceano et altitudine Pyrenaei urgetur; unde ad solis ortus adtollitur, aggeribus cedit Alpium Cottiarum: quas rex Cottius perdomitis Galliis solus in angustiis latens inuiaque locorum asperitate confisus lenito tandem tumore in amicitiam Octauiani receptus principis molibus magnis exstruxit ad uicem memorabilis muneris, conpendiarias et uiantibus oportunas, medias inter alias Alpes uetustas, super quibus conperta paulo postea referemus. **3** in his Alpibus Cottiis, quarum initium a Segusione est oppido, praecelsum erigitur iugum, nulli fere sine discrimine penetrabile. **4** est enim e Galliis uenientibus prona humilitate deuexum, pendentium saxorum altrinsecus uisu terribile praesertim uerno tempore, cum liquente gelu niuibusque solutis flatu calidiore uentorum per diruptas utrimque angustias et lacunas pruinarum congerie latebrosas descendentes cunctantibus plantis homines et iumenta procidunt et carpenta, idque remedium ad arcendum exitium repertum est solum quod pleraque uehicula uastis funibus inligata pone cohibente uirorum uel boum nisu ualido uix gressu reptante paulo tutius deuoluuntur. et haec, ut diximus, anni uerno contingunt. **5** hieme uero humus crustata frigoribus et tamquam leuigata ideoque labilis incessum praecipitantem inpellit et patulae ualles per spatia plana glacie perfidae uorant non numquam transeuntes. ob quae locorum callidi eminentes ligneos stilos per cautiora loca defigunt, ut eorum series uiatorem ducat innoxium: qui si niuibus operti latuerint, montanis defluentibus riuis euersi, gnaris agrestibus praeuiis difficile peruadunt. **6** a summitate

3 munımıma *V* 8 pyreneı *V* urgetur *scripsi:* ſurgıtur *V et Gelenius* 10 confiſum *V* 11 receptıſ *V* 12 at *V* 13 uıuantıbuſ *V* 15 ſegutıone *V* 16 nullı fereſ ınedıa crımıne (c *a man. sec. in rasura*) *V* penetrabılı *V* 19 flata *V* 24 bonum nıſı *V* 29 glatıae *V* 30 defıguntur ut *V* 33 gnaris (*et postea* peruadunt) *Hauptius:* ĝrauėſ *V* peruaduntur *V*

autem huius Italici cliui planities ad usque stationem nomine
Martis per septem extenditur milia, et hinc alia celsitudo
erectior aegreque superabilis ad Matronae porrigitur uerticem,
7 cuius uocabulum casus feminae nobilis dedit./ unde decliue
quidem iter sed expeditius ad usque castellum Virgantiam 5
patet. huius sepulcrum reguli, quem itinera struxisse retuli-
mus, Segusione est moenibus proximum manesque eius ratione
gemina religiose coluntur, quod iusto moderamine rexerat suos
et adscitus in societatem rei Romanae quietem genti praestitit
8 sempiternam./ et licet haec, quam diximus uiam, media sit et 10
conpendiaria magisque celebris, tamen etiam aliae multo antea
9 temporibus sunt constructae diuersis./ et primam Thebaeus
Hercules ad Geryonem extinguendum, ut relatum est, et
Tauriscum lenius gradiens prope maritimas conposuit Alpes,
hisque harum indidit nomen; Monoeci similiter arcem et por- 15
tum ad perennem sui memoriam consecrauit. deinde emensis
postea saeculis multis hac ex causa sunt Alpes excogitatae
10 Poeninae./ superioris Africani pater P. Cornelius Scipio Sa-
guntinis memorabilibus aerumnis et fide, pertinaci destinatione
Afrorum obsessis iturus auxilio in Hispaniam traduxit onustam 20
manu ualida classem, sed ciuitate potiore Marte deleta Hanni-
balem sequi nequiens triduo ante transito Rhodano ad partes
Italiae contendentem nauigatione ueloci intercurso spatio maris
haut longo degressurum montibus apud Genuam obseruabat
Liguriae oppidum, ut cum eo, si copiam fors dedisset, uiarum 25
11 asperitate fatigato decerneret in planitie./ consulens tamen rei
communi Cn. Scipionem fratrem ire monuit in Hispanias ut
Hasdrubalem exinde similiter erupturum arceret. quae Hanni-
bal doctus *a* perfugis, ut erat expeditae mentis et callidae,
Taurinis ducentibus accolis per Tricasinos et oram Vocontio- 30

---

1 planıcıeſ *V* 6 ſepulchrum *V* 8 relıgıone *V* 12 thebeuſ hır-
culıſ *V* 15 hisque *Gardthausenus:* hıque *V*, hicque *Gelenius* moenecı *V*
16 at *V* 18 publıuſ *V* 19 b; *in* memorabılıb; *in rasura a man. sec.*
in V aerumnıſ ptınacı et fıde *V* 20 aforum (*emend. man. rec.*) *V* auxı-
lıo *add. man. sec. in V* honuſtam *V* 21 potıorem arte *V* 22 ſe quıneq;
enſ trıduo *V* 24 haut (*emend. man. rec.*) *V* 25 oppıdum — 26 aſpe-
rıtate *in margine add. man. aeque antiqua* (*in contextu in lacuna* 11 *littera-
rum* đ) *V* .planıcıe *V* 27 gñ *scripsit man. sec. in V* 29 a *om. V*, *add.*
Gelenius 30 trıcaſınoſ *sic V* uocontıgrum *V*

rum extremam ad saltus Tricorios uenit. indeque exorsus aliud
iter antehac insuperabile fecit excisaque rupe in inmensum
elata, quam cremando ui magna flammarum acetoque infuso
igni dissoluit, per Druentiam flumen gurgitibus uagis intutum
5 regiones occupauit Etruscas. hactenus super Alpibus. nunc
ad restantia ueniamus.

Temporibus priscis cum laterent hae partes ut barbarae, 11
tripertitae fuisse creduntur in Celtas eosdemque Gallos diuisae
et Aquitanos et Belgas, lingua institutis legibusque discre-
10 pantes. et Gallos quidem, qui Celtae sunt, ab Aquitanis 2
Garumna disterminat flumen, a Pyrenaeis oriens collibus post-
que oppida multa transcursa in Oceano delitescens. a Belgis 3
eandem gentem Matrona discernit et Sequana, amnes magni-
tudinis geminae: qui fluentes per Lugdunensem post circum-
15 clausum ambitu insulari Parisiorum castellum, Lutetiam no-
mine, consociatim meantes protinus prope castra Constantia
funduntur in mare. horum omnium apud ueteres Belgae dice- 4
bantur esse fortissimi ea propter quod ab humaniore cultu
longe discreti nec aduenticiis effeminati deliciis, diu cum trans-
20 rhenanis certauere Germanis. Aquitani enim, ad quorum 5
litora ut proxima placidaque merces aduenticiae conuehuntur,
moribus ad mollitiem lapsis facile in dicionem uenere Roma-
nam. regebantur autem Galliae omnes iam inde uti crebritate 6
bellorum urgenti cessere Iulio dictatori, potestate in partes
25 diuisa quattuor, quarum Narbonensis una, Viennensem intra
se continebat et Lugdunensem: altera Aquitanis praeerat uni-
uersis: superiorem et inferiorem Germaniam Belgasque duae
iurisdictiones isdem rexere temporibus. at nunc numerantur 7
prouinciae per omnem ambitum Galliarum: secunda Germania,

---

2 fecit *add. man. sec. sup. uers. in V* 3 acitoque infuso acitoquae *V*
4 igni dissoluit *scripsi* (*cf. Liuius* XXI 37, 2 *'ardentiaque saxa infuso aceto putrefaciunt'*): insoli dissoluit *V*, in solidam soluit *coniecit Gardthausenus*, dissoluit *Gelenius* droentiam *V* intotum *V* 5 sep *V* 8 tripentitae *V*
9 aequitanos *V* 10 oelte *V* 11 garunna *V* pyreneis *V* 12 deliti-
scens *V* *post* belgis *sup. uers.* Q (*ut uid.*) *add. man. sec. in V* 13 descendit
ante emend. recentissimae manus V 15 luticia *V* 16 meanti meantesq;
q; *inductum*) *V* 17 aput (*emend. man. rec.*) *V* 19 feminati dilicis
ducu transphenanis (*ter emend. man. rec.*) *V* 25 IIIIor narbonensis *V*
biennense *V* 26 alter (*emend. man. rec.*) *V* 28 iurisdictionis *V*

prima ab occidentali exordiens cardine, Agrippina et Tungris
8 munita, ciuitatibus amplis et copiosis, dein prima Germania
ubi praeter alia municipia Mogontiacus est et Vangiones et
9 Nemetae et Argentoratus barbaricis cladibus nota. post has
Belgica prima Mediomatricos praetendit et Treuiros domicilium 5
10 principum clarum. huic adnexa secunda est Belgica, qua Am-
biani sunt, urbs inter alias eminens et Catelauni et Remi.
11 apud Sequanos Bisontios uidemus et Rauracos aliis potiores
oppidis multis. Lugdunensem primam Lugdunus ornat et Ca-
billonus et Sennones et Biturrigae et moenium Augustuduni 10
12 magnitudo uetusta. secundam enim Lugdunensem Rotomagi
et Turini Mediolanium ostendunt et Tricasini: Alpes Graiae
et Poeninae exceptis obscurioribus habent et Auenticum, de-
sertam quidem ciuitatem sed non ignobilem quondam ut aedi-
ficia semiruta nunc quoque demonstrant. hae prouinciae ur- 15
13 besque sunt splendidae Galliarum. *in* Aquitania quae Pyre-
naeos montes et eam partem spectat Oceani, quae pertinet ad
Hispanos, prima prouincia est Aquitanica, amplitudine ciui-
tatum admodum culta: omissis aliis multis Burdigala et Ar-
14 uerni excellunt et Santones et Pictaui. nouem populos Ausci 20
commendant et Vasatae. in Narbonensi Elusa et Narbona et
Tolosa principatum urbium tenent. Viennensis ciuitatum exul-
tat decore multarum, quibus potiores sunt Vienna ipsa et
Arelate et Valentia: quibus Massilia iungitur, cuius societate
et uiribus in discriminibus arduis fultam aliquotiens legimus 25
15 Romam. his prope Salluuii sunt et Nicaea et Antipolis in-
16 sulaeque Stoechades. et quoniam ad has partes opere con-
texto peruenimus, silere super Rhodano maximi nominis flu-
mine incongruum est et absurdum. a Poeninis Alpibus effu-

---

1 agripina *V* tungris (ci *supra* g; *emend. man recentior.*) *V* 3 mogontiatus *V* 5 treueros (i *supra* e) *V* 7 catelaunictremi *V* 9 cabyllones (a *supra* e) (*emend. man. sec.*) *V* 10 sennones (*prima* n *a man. sec. inducta*) *V* ueturrigae *V* 11 rotomagi (*emend. man. sec.*) *V* 13 *post* obscurioribus *ut uid. lac.* 3 *litt. in V: sed nihil uidetur excidisse* aduenticum *V* 16 in *om. V* pyreneos *V* 17 eam *Gelenius:* aeam (*pr.* a *inducta*) *V* 20 cantones *V* picticui *ut uid. V* populus *V* 21 lusa (*emend. man. sec.*) *V* 22 *post* tolosa *add.* et *V* 24 arelatae *V* 25 fulta *V* 26 et nicee tantipolis insule qua esto et chades *a man. sec. in rasura add. in V* 28 superhodano *add. man. aut prima aut sec. in margine V*

siore copia fontium Rhodanus fluens et procliui impetu ad
planiora degrediens proprio agmine ripas occultat et paludi
sese ingurgitat nomine Limanno eamque intermeans nusquam
aquis miscetur externis sed altrinsecus summitates undae prae-
5 terlabens segnioris quaeritans exitus uiam sibi impetu ueloci
molitur. unde sine iactura rerum per Sapaudiam fertur et 17
Sequanos longeque progressus Viennensem latere sinistro per-
stringit, dextro Lugdunensem et emensus spatia flexuosa Ararim,
quem Sauconnam appellant, inter Germaniam primam fluentem,
10 suum in nomen adsciscit, qui locus exordium est Galliarum.
exindeque non millenis passibus sed leugis itinera metiuntur.
hinc Rhodanus aquis aduenis locupletior uehit grandissimas 18
naues, uentorum difflatu iactari saepius adsuetas finitisque in-
teruallis, quae ei natura praescripsit, spumeus Gallico mari
15 concorporatur per patulum sinum, quem uocant ad gradus,
ab Arelate octauo decimo ferme lapide disparatum. sit satis
de situ locorum. nunc figuras et mores hominum designabo.

Celsioris staturae et candidi paene Galli sunt omnes et 12
rutili luminumque toruitate terribiles, auidi iurgiorum et sub-
20 latius insolentes. nec enim eorum quemquam adhibita uxore
rixantem, multo fortiore et glauca, peregrinorum ferre poterit
globus, tum maxime cum illa inflata ceruice suffrendens pon-
deransque niueas ulnas et uastas admixtis calcibus emittere
coeperit pugnos ut catapultas tortilibus neruis excussas. me- 2
25 tuendae uoces conplurium et minaces placatorum iuxta et ira-
scentium, tersi tamen pari diligentia cuncti et mundi, nec in
tractibus illis maximeque apud Aquitanos poterit aliquis uideri
uel femina licet perquam pauper ut alibi frustis squalere panno-

---

1 hrodanuſ *V* at pleniora *V* 3 iter meanſ *V* 4 ſummitatiſ *V*
5 ſegnioriſ eritanſ (*non* entanſ; i *add. man. sec.*) *V* 6 per Sapaudiam
Valesius: p penſa paudium *V* 7 praeſtringit dexter *V* 8 ſpatio *V*
9 inter Germaniam primam] *locus desperatus: cf. Hadrianus Valesius* 10 in
Gelenius: et *V* 12 ..han..rhodanuſ adquiſ *V* 13 difflato *V* inter-
uallef *V* 14 natura *add. man. sec. in V* ſpumeoſ *V* 16 aralaete *V*
18 celſioreſ *V* candi *V* 19 toruitatet terribileſ *V* et ſub *in* et ſub-
laciuſ *in rasura a man sec. in V* 21 multoſ *V* 22 ſufferendenſ *V*
23 uinaſ *V* calcibus *uulgo:* adcib; *V* 24 excuſaſ *V* 27 fractibuſ *V*
aqua .... poterit *V* aliqui *add. man. sec. sup. uers. in V* 28 fru-
ſtra *V* pannoſorum *V*

3 rum. ad militandum omnis aetas aptissima et pari pectoris robore senex ad procinctum ducitur et adultus gelu duratis artubus et labore adsiduo multa contempturus et formidanda. nec eorum aliquando quisquam ut in Italia munus Martium pertimescens pollicem sibi praecidit, quos iocaliter murcos appel- 5
4 lant. uini auidum genus, adfectans ad uini similitudinem multiplices potus et inter eos humiles quidam obtunsis ebrietate continua sensibus, quam furoris uoluntariam speciem esse Catoniana sententia definiuit, raptantur discursibns uagis ut uerum illud uideatur quod ait defendens Fonteium Tullius 10 'Gallos post haec dilutius esse poturos' quod illi uenenum esse arbitrabantur.

5 Hae regiones, praecipue quae confinis Italicis, paulatim leui sudore sub imperium uenere Romanum primo temptatae per Fuluium, deinde proeliis paruis quassatae per Sextium, ad 15 ultimum per Fabium Maximum domitae. cui negotii plenus effectus asperiore Allobrogum gente deuicta hoc indidit cogno-
6 mentum. nam omnes Galliae, nisi qua paludibus inuiae fuere Sallustio docetur auctore post decennalis belli mutuas clades sub .... societatique nostrae foederibus iunxit aeter- 20 nis. euectus sum longius sed remeabo tandem ad coepta.

13 Domitiano crudeli morte consumpto Musonianus eius successor orientem praetoriani regebat potestate praefecti, facundia sermonis utriusque clarus. unde sublimius quam spe-
2 rabatur eluxit. Constantinus enim cum limatius superstitionum 25 quaereret sectas, Manichaeorum et similium, nec interpres inueniretur idoneus, hunc sibi commendatum ut sufficientem elegit: quem officio functum perite Musonianum uoluit apellari, ante Strategium dictitatum et ex eo percursis honorum gradibus multis ascendit ad praefecturam, prudens alia tolera- 30 bilisque prouinciis et mitis et blandus set ex qualibet occasione maximeque ex controuersis litibus, quod nefandum est, et in

---

2 ruboref enexat *V* 3 et ad labore (*emend. man. sec.*) *V* 9 *p.* 110,24 *Iordani* 10 fontenm *V* 14 leui sudore (*et deinde* uenere) *Salmasius:* leuıf odore (*s in. rasura*) (*et deinde* uenıre) *V*, leuius odere *coniecit Lindenbrogius* 16 fauıum *V* 20 fub .... focıetatıque *V* (subegit Caesar *suppleuit Gelenius*, Sulpicio Marcello coss. subegit Caesar *Gardthausenus*) foederıs *V* 21 at *V* 23 orıente *V* 26 manıcheorum *V* 29 percuffıf *V* 31 prouıntıf *V* blanduf et *V*

totum lucrandi auiditate sordescens, ut inter alia multa euidenter apparuit in quaestionibus agitatis super morte Theophili Syriae consularis, proditione Caesaris Galli, impetu plebis promiscae discerpti, ubi damnatis pauperibus, quos cum haec 5 agerentur, peregre fuisse constabat, auctores diri facinoris exutis patrimoniis absoluti sunt diuites.

3 Hunc Prosper adaequitabat, pro magistro equitum, agente etiam tum in Galliis, militem regens, abiecte ignauus et, ut ait comicus, arte despecta furtorum rapiens propalam.

4 10 Quis concordantibus mutaque commercia uicissim sibi conciliando locupletatis Persici duces uicini fluminibus, rege in ultimis terrarum suarum terminis occupato per praedatorios globos nostra uexabant, nunc Armeniam, aliquotiens Mesopotamiam confidentius incursantes Romanis ductoribus ad colli- 15 gendas oboedientium exuuias occupatis.

LIBER XVI

1 Haec per orbem Romanum fatorum ordine contexto uersante Caesar apud Viennam in collegium fastorum a consule octiens Augusto adscitus urgente genuino uigore pugnarum 20 fragores caedesque barbaricas somniabat, colligere prouinciae fragmenta iam parans, si adfuisset flatu tandem secundo. 2 quia igitur res magnae quas per Gallias uirtute felicitateque correxit, multis ueterum factis fortibus praestant, singula serie progrediente monstrabo, instrumenta omnia mediocris ingenii, 25 si suffecerint, commoturus./ 3 quicquid autem narrabitur, quod non falsitas arguta concinnat sed fides integra rerum absoluit, documentis euidentibus fulta ad laudatiuam paene materiam

---

2 quıſıtıonıbuſ *in* queſtıonıbuſ *emend. a man. sec. in V* 3 prodıtıonı *V* 4 promıſce dıſceptı *V* 5 auctorıſ *V* 7 adaequıtabat *sic V* aequıtum *V* 8 gallıſ *V* abıectae *V* *Plautus Epidico* I 1,10 9 deſpectatur uorum *V* 11 flumınıb; ucını *V* 13 glouoſ *V* nun^c (*emend. man. sec.*) *V* alıquot *V* 15 exubıaſ *V* *subscriptum* EXPLICIT LIBER XV INCIP̄ LIBER XVI FELICIT̄ *in V*

17 factorum *V* 19 urgĕnte *V* 20 caedıſque *V* ſomnabat *V* prouıntıae *V* 23 ſerıae *V* 25 ſuffıcerınt *V*

4 pertinebit. uidetur enim lex quaedam uitae melioris hunc iu-
uenem a nobilibus cunis ad usque spiritum comitata supre-
mum. namque incrementis uelocibus ita domi forisque con-
luxit ut prudentia [Vespasiani filius] Titus alter aestimaretur,
bellorum gloriosis cursibus Traiani simillimus, clemens ut An- 5
toninus, rectae perfectaeque rationis indagine congruens Marco,
5 ad cuius aemulationem actus suos effingebat et mores. et
quoniam, ut Tulliana docet auctoritas, omnium magnarum ar-
tium sicut arborum altitudo nos delectat, radices stirpesque
non item, sic praeclarae huius indolis rudimenta tunc multis 10
obnubilantibus tegebantur, quae anteferri gestis eius . postea
multis et miris hac ratione deberent, quod adulescens pri-
maeuus ut Erechtheus in secessu Mineruae nutritus ex aca-
demiae quietis umbraculis non e militari tabernaculo in pul-
uerem Martium tractus strata Germania pacatisque rigentis 15
Rheni meatibus cruenta spirantium regum hic sanguinem fudit,
alibi manus catenis adflixit.

2 Agens itaque negotiosam hiemem apud oppidum ante di-
ctum inter rumores qui uolitabant adsidui, conperit Augustu-
duni ciuitatis antiquae muros spatiosi quidem ambitus sed carie 20
uetustatis inualidos barbarorum impetu repentino insessos, tor-
pente praesentium militum manu ueteranos concursatione per-
uigili defendisse, ut solet abrupta saepe discrimina salutis
2 ultima desperatio propulsare./ nihil itaque remittentibus curis,
ancillari adulatione posthabita, qua eum proximi ad amoeni- 25
tatem flectebant et luxum, satis omnibus conparatis VIII Ka
lendas Iulias Augustudunum peruenit uelut dux diuturnus ui-
ribus eminens et consiliis per diuersa palantes barbaros ubi
3 dedisset fors copiam adgressurus./ habita itaque deliberatione
adsistentibus locorum peritis, quodnam iter eligeretur ut tutum, 30
multa ultro citroque dicebantur aliis per Arbor ....
quibusdam per Sedelaucum et Coram iri debere firmantibus.

---

2 ſuppremum *V* 4 uespassiani (*ita V*) filius *deleuit Wagnerus* 8 *de Oratore* III 46 9 ſtırpıſque (*emend. man. rec.*) *V* 10 r·u·dımenta *V* 12 hoc (*emend. man. sec.*) *V* adulıſcenſ *V* 13 erectheuſ *V* 15 artıum *V* 16 hrenı *V* ſanguınum *V* 17 manıb; *V* 19 *ante* conperıt *inductum* qm *in V* 21 torrente *V* 22 concuſſatıone *V* 24 dıſperatıo *V* 25 quae eum *V* 26 oronıbuſ *V* 30 elıgegretur (*post.* g *inducta*) ut tota *V* 31 paluſ *V* 32 ſedelauco *V* cora *V*

sed cum subsererent quidam Siluanum paulo ante magistrum 4
peditum per conpendiosas uias, uerum suspectas quia tenebris
multis umbrantur, cum octo auxiliarium milibus aegre trans-
isse, fidentius Caesar audaciam uiri fortis imitari magnopere
5 nitebatur. / et nequa interueniat mora, adhibitis cataphracta- 5
riis solis et ballistariis parum ad tuendum rectorem idoneis
percurso eodem itinere Autosidorum peruenit. ubi breui, sicut 6
solebat, otio cum milite recreatus ad Tricasinos tendebat et
barbaros in se cateruatim ruentes partim cum timeret ut am-
10 pliores confertis lateribus obseruabat, alios occupatis habilibus
locis decursu facili proterens, non nullos pauore traditos cepit,
residuos in curam celeritatis omne quod poterant conferentes,
quia sequi non ualebat grauitate praepeditus armorum, inno-
cuos abire perpessus est. / proinde certiore iam spe ad resi- 7
15 stendum ingruentibus confirmatus per multa discrimina uenit
Tricasas adeo insperatus ut eo portas paene pulsante diffusae
multitudinis barbarae metu aditus urbis non sine anxia pan-
deretur ambage. / et paulisper moratus dum fatigato consulit 8
militi, ciuitatem Remos nihil' prolatandum existimans petit,
20 ubi in unum congregatum exercitum uehentem ....
iusserat opperiri praesentiam suam: cui praesidebat Vrsicini
successor Marcellus et ipse Vrsicinus ad usque expeditionis
finem agere praeceptus isdem in locis/ post uariatas itaque 9
sententias plures cum placuisset per Decem pagos Alamannam
25 adgredi plebem, densatis agminibus tendebat illuc solito ala-
crior miles. et quia dies umectus et decolor uel contiguum 10
eripiebat aspectum, iuuante locorum gnaritate hostis tramite
obliquo discurso post Caesaris terga legiones duas arma co-
gentes adorti paene delessent ni subito concitus clamor socio-
30 rum auxilia coegisset. / hinc [et] deinde nec itinera nec flumina 11
transire posse sine insidiis putans erat prouidus et cunctator,
quod praecipuum bonum in magnis ductoribus opem ferre solet
exercitibus et salutem. audiens itaque Argentoratum Broto- 12

---

2 quıante mumıbrıſ multıſ *V* 3 mılıb; (*emend. man. rec.*) *V* 4 emı-
tarı *V* 5 catafractarıſ *V* 7 percuſſo *V* auto...... ſudorum *V* 9 cater-
uatım (*emend. man. sec.*) *V* ruentıſ *V* 11 coepıt *V* 20 *lac.* 17 *litt. in V*
21 operırı *V* tuam *V* 24 alamannıam *V* 28 leonеſ (*emend. man. sec.*) *V*
29 delıſſent *V* 30 auxılıo *V* et *del. Langenus* 32 quod *om. V, add.*
Gelenius magınıſ *V* 33 brotomago *V*

magum Tabernas Salisonem Nemetas et Vangionas et Mogon-
tiacum ciuitates barbaros possidentes territoria earum habitare
— nam ipsa oppida ut circumdata retiis busta declinant —
primam omnium Brotomagum occupauit eique iam aduentanti
13 Germanorum *manus* pugnam intentans occurrit. cumque in 5
bicornem figuram acie diuisa conlato pede res agi coepisset
exitioque hostes urgerentur ancipiti, captis non nullis, aliis in
ipso proelii feruore truncatis residui discessere celeritatis prae-
sidio tecti.

3 Nullo itaque post haec repugnante ad recuperandam ire 10
placuit Agrippinam ante Caesaris in Gallias aduentum excisam,
per quos tractus nec ciuitas ulla uisitur nec castellum nisi
quod apud Confluentes, locum ita cognominatum ubi amnis
Mosella confunditur Rheno, Rigomagum oppidum est et una
2 prope ipsam Coloniam turris./ igitur Agrippinam ingressus 15
non ante motus est exinde quam Francorum regibus furore
mitescente perterritis pacem firmaret rei publicae interim pro-
3 futuram et urbem reciperet munitissimam. quibus uincendi
primitiis laetus per Treueros hiematurus apud Senonas oppi-
dum tunc oportunum abscessit. ubi bellorum inundantium 20
molem umeris suis, quod dicitur, uehens scindebatur in mul-
tiplices curas ut milites qui a solitis desciuere praesidiis, redu-
cerentur ad loca suspecta et conspiratas gentes in noxam Ro-
mani nominis disiectaret ac prouideret ne alimenta deessent
exercitui per uaria discursuro. 25

4 Haec sollicite perpensantem hostilis adgreditur multitudo
oppidi capiundi spe in maius accensa, ideo confidentes quod
ei nec scutarios adesse prodentibus perfugis didicerant, nec
gentiles, per municipia distributos ut commodius uescerentur.
cum autem 30

2 ...... clausa ergo urbe murorumque intuta parte firmata
ipse cum armatis die noctuque inter propugnacula uisebatur

---

1 ſalıſonenemetaſ *V* 2 eorum *V* 3 lustra *Accursius* 4 brotomagum (s superscr.)
(*emend. man. sec.*) *V* 5 manuſ *om. V, add. Gelenius* 7 ſurgerentur *V*
11 agrıpınam *V* 17 mıtıſcente *V* firmare *V* 19 *ante* ſenonaſ *inducta* h
in V 22 milites *Gelenius:* mulıereſ *V* 24 deſıectaret *V* p̄uıderet *V*
27 ɔfident̄ quod et nec *V* 28 prodentibus *Gelenius:* et ꝑde montıb; *V*
29 ne *V* 30 *inter* autem *et* clauſa 46 *litterarum lacuna in V* 31 muro-
rum urbe quae ıntota *V*

et pinnas, ira exundante substridens cum erumpere saepe conatus paucitate praesentis manus inpediretur. post tricesimum denique diem abiere barbari tristis inaniter stulteque cogitasse ciuitatis obsidium mussitantes. /at, quod indignitati rerum est 3
5 adsignandum, periclitanti Caesari distulit suppetias ferre Marcellus *magister* equitum agens in stationibus proximis, cum etiam si ciuitas absque principe uexaretur, opposita multitudine malis obsidionalibus expediri deberet. /hoc metu solutus 4 efficacissimus Caesar prouidebat constanti sollicitudine ut mili-
10 tum diuturno labori quies succederet aliqua licet breuis ad recreandas tamen sufficiens uires, quamquam ultima squalentes inopia terrae saepe uastitatae exigua quaedam uictui congrua aggerebant. uerum hoc quoque diligentia curato peruigili, ad- 5 fusa laetiore spe prosperorum, sublato animo ad exequenda
15 plurima consurgebat.

Primum igitur factuque difficile temperantiam ipse sibi in- 5 dixit atque retinuit tamquam adstrictus sumptuariis legibus uiueret, quas ex rhetris Lycurgi [id est axibus] Romam translatas diuque obseruatas et senescentes paulatim reparauit Sulla
20 dictator reputans ex praedictis Democriti quod ambitiosam mensam fortuna, parcam uirtus adponit./ id enim etiam Tuscu- 2 lanus Cato prudenter definiens, cui Censorii cognomentum castior uitae indidit cultus 'magna' inquit 'cura cibi, magna uirtutis incuria'./ denique cum legeret libellum adsidue, quem 3
25 Constantius ut priuignum ad studia mittens manu sua conscripserat, praelicenter disponens quid in conuiuio Caesaris inpendi deberet: fasianum et uuluam et sumen exigi uetuit et inferri, munificis militis uili et fortuito cibo contentus.

Hinc contingebat ut noctes ad officia diuideret tripertita, 4
30 quietis et publicae rei et musarum, quod factitasse Alexandrum legimus magnum. sed multo hic fortius. ille namque aenea concha supposita brachio extra cubile protento pilam tenebat argenteam, ut cum neruorum uigorem sopor laxasset infusus,

---

2 praeſente *V* 4 ciuitati ſubſidium *V* Et *V* 5 ſuppeti aferre *V* 6 magiſter *om. V, add. Gelenius* aequitum *V* 10 ſucciderет *V* 12 congruaſ *V* 13 operuigili *V* 14 laetioreſ pproſperorum *V* 16 dixit *V* 17 retuſ *V* 18 Lycurgi *delebat Wagnerus* id est axibus *deleui* 19 ſylla *V* 21 fortunam' parca *V* *p.* 110, 21 *Iordani* 23 inquid *V* ibi (c *emend. man. sec.*) *V* 29 contingebant *V* 33 neruore (um *emend. man. rec.*) *V*

5 gestaminis lapsi tinnitus abrumperet somnum./ Iulianus uero
absque instrumento quotiens uoluit euigilauit et nocte dimi-
diata semper exsurgens non e plumis uel stragulis sericis am-
biguo fulgore nitentibus sed ex tapete et σισύρᾳ, quam uul-
garis simplicitas susurnam appellat, occulte Mercurio suppli- 5
cabat, quem mundi uelociorem sensum esse, motum mentium
suscitantem theologicae prodidere doctrinae: atque in tanto
6 rerum defectu explorate rei publicae munera curabat./ post
quae ut ardua et seria terminata ad procudendum ingenium
uertebatur et incredibile quo quantoque ardore principalium 10
rerum notitiam celsam indagans et quasi pabula quaedam
animo ad sublimiora scandendi conquirens per omnia philoso-
7 phiae membra prudenter disputando currebat. sed tamen cum
haec effecte pleneque colligeret, nec humiliora despexit, poe-
ticam mediocriter et rhetoricam — ut ostendit orationum epi- 15
stularumque eius cum grauitate comitas incorrupta — et no-
strarum externarumque rerum historiam multiformem. super
8 his aderat latine quoque disserendi sufficiens sermo. si itaque
uerum est quod scriptores uarii memorant Cyrum regem et
Simonidem lyricum et Hippian Eleum sophistarum acerrimum 20
ideo ualuisse memoria quod epotis quibusdam remediis id im-
petrarunt, credendum est hunc etiam tum adultum totum me-
moriae dolium, si usquam repperiri potuit, exhausisse. et
haec quidem pudicitiae uirtutumque sunt signa nocturna.

9 Diebus uero quae ornate dixerit et facete, quaeue in appa- 25
ratu uel in ipsis egerit congressibus proeliorum, aut in re
ciuili magnanimitate correxerit et libertate, suo quaeque loco
10 demonstrabuntur. cum exercere proludia disciplinae castrensis
philosophus cogeretur ut princeps, artemque modulatius ince-
dendi per pyrrhicham concinentibus disceret fistulis, uetus illud 30
prouerbium 'clitellae boui sunt inpositae: plane non est no-

---

2 dımedıata *V* 3 pluṛimıſ *V* 4 nıtentıbuſ .... | *V* σισύρᾳ] ſyra *V* 5 ſuſurnam *sic V et Gelenius* appellant (n *a* (*man. sec. deleta*) *V* 8 exploranter (nter *in rasura*). eı. p̄. m ..... ourabat. Poſtq; *V*, *suppleuit Valesius* 12 ſcandentı *V* 15 r^h^ethorıcam (h *supra add. et post.* h *deleta a man. rec.*) *V* epıſtolarumque *V* 17 ^et^exter^a^rumq; *V* 18 latı-nae *V* 20 helum *V* 25 ornatae *V* 27 correxerit *scripsi:* correxıt *V* 28 exercer^e^ı (*emend. man. rec.*) *V* 29 ıncendendı *V* 30 pyrıcham *V* uelut *V*

strum onus' Platonem crebro nominans exclamabat. / inductis 11
quadam sollemnitate agentibus in rebus in consistorium ut
aurum acciperent, inter alios quidam ex eorum consortio, non
ut moris est pansa chlamyde sed utraque manu cauata suscepit.
5 et imperator 'rapere' inquit 'non accipere sciunt agentes in
rebus'. aditus a parentibus uirginis raptae, eum qui uiolarat, 12
conuictum relegari decreuit. hisque indigna pati querentibus
quod non sit morte multatus, responderat hactenus 'incusent
iura clementiam sed imperatorem mitissimi animi legibus prae-
10 stare ceteris decet'. / egressurum eum ad expeditionem plures 13
interpellant ut laesi,. quos audiendos prouinciarum rectoribus
commendabat: et reuersus, quid egerint singuli quaerens, de-
lictorum uindictas genuina lenitudine mitigabat./ ad ultimum 14
exceptis uictoriis, per quas cadentes saepe incolumi contumacia
15 barbaros fudit, quod profuerit anhelantibus extrema penuria
Gallis hinc maxime claret quod primitus partes eas ingressus
pro capitibus singulis tributi nomine uicenos quinos aureos
repperit flagitari, discedens uero septenos tantum munera uni-
uersa complentes: ob quae tamquam solem sibi serenum post
20 squalentes tenebras adfulsisse cum alacritate et tripudiis laeta-
bantur. / denique id eum ad usque imperii finem et uitae 15
scimus utiliter obseruasse ne per indulgentias quas appellant,
tributariae rei concederet reliqua. norat enim hoc facto se
aliquid locupletibus additurum cum constet ubique pauperes
25 inter ipsa dictorum exordia soluere uniuersa sine laxamento
conpelli.

Inter has tamen regendi moderandique uias bonis princi- 16
pibus aemulandas barbarica rabies exarserat *in* maius. utque 17
bestiae custodum neglegentia raptu uiuere solitae ne his qui-
30 dem remotis adpositisque fortioribus abscesserunt sed tume-
scentes inedia sine respectu salutis armenta vel greges incur-
sant, ita etiam illi cunctis quae diripuere consumptis fame

---

1 exclamat *V* inducet et ejuſ quadam ſollemnı ..... agenſ *V* 4 cla-
mıde *V* capuata *V* 5 ınquıd *V* 6 Audıtuſ *V* uırgınef *V* 7 quae-
rentıbuſ *V* 9 mıtaſſımuſ *V* 14 ıncolōmı *V* 15 ud *in* fudıt *in ra-
sura in V* paenurıa *V* 17 capıtulıſ *V* uıcınoſ (*emend. man. rec.*) *V*
18 deſcedenſ *V* ſeptenoſ *V* 23 hoc *sup. uers. add. man. sec. in V* 24 cū
sup. uers. add. man. sec. in V 28 in *om. V, add. Gelenius* 30 adpoſıtuſ-
que *V* acceſſerunt *V* 31 ınaedıa *V*

urgente agebant aliquotiens praedas, interdum antequam contingerent aliquid, oppetebant.

6 Haec per eum annum spe dubia, euentu tamen secundo per Gallias agebantur. in comitatu uero Augusti circumlatrabat Arbetionem inuidia uelut summa mox adepturum decora 5 cultus imperatorii praestruxisse, instabatque ei strepens inmania comes Verissimus nomine arguens coram quod a gregario ad magnum militiae culmen euectus hoc quoque non

2 contentus ut paruo locum adpeteret principalem. sed specialiter eum insectabatur Dorus quidam ex medico scutariorum, 10 quem nitentium rerum centurionem sub Magnentio Romae prouectum retulimus accusasse Adelphium urbi praefectum ut

3 altiora coeptantem. cumque res *in* inquisitionem ueniret necessariisque negotio tentis obiectorum probatio speraretur tamquam per saturam subito cubiculariis suffragantibus ut loque- 15 batur pertinax rumor, et uinculis sunt exutae personae quae stringebantur ut consciae et Dorus euanuit et Verissimus ilico tacuit uelut aulaeo deposito scenae.

7 Isdem diebus adlapso rumore Constantius doctus obsesso apud Senonas Caesari auxilium non tulisse Marcellum, eum 20 sacramento solutum abire iussit in larem. qui tamquam iniuria graui perculsus quaedam in Iulianum moliebatur auribus

2 Augusti confisus in omne patentibus crimen. ideoque cum discederet, Eutherius praepositus cubiculi mittitur statim post eum siquid finxerit conuicturus. uerum ille hoc nesciens mox 25 uenit Mediolanum strepens et tumultuans ut erat uanidicus et amenti propior, admissus in consistorium Iulianum ut procacem insimulat, iamque ad euagandum altius ualidiores sibi pinnas aptare: ita enim cum motu quodam corporis loque-

3 batur ingenti. haec eo fingente licentius Eutherius ut postu- 30 lauit inductus iussusque loqui quod uellet, uerecunde et modice docet uelari ueritatem mendaciis. magistro enim armorum — ut credebatur — cessante consulto industria uigili Caesarem obsessum apud Senonas diu barbaros reppulisse apparitoremque

1 tenebant *V* 3 dubı *V* 5 decura *V* 9 paruulo cum *V* 12 adelfium *V* 13 ın *om.* *V* 15 ſatyram *V* 18 uel auleo *V* 19 utlapſo *V* 21 habere *V* 27 propnor *V* 28 ınſımul etiāque (*emend. man. sec.*) *V* 29 commotu *V* 30 *post* eo *inducta* l *in* *V* poſtulabıt *V* 32 uelare uentate *V*

fidum auctori suo quoad uixerit fore obligata ceruice sua spondebat.

Res monuit super hoc eodem Eutherio pauca subserere 4 forsitan non credenda, ea re quod si Numa Pompilius uel
5 Socrates bona quaedam dicerent de spadone dictisque religionum adderent fidem, a ueritate desciuisse arguebantur. sed inter uepres rosae nascuntur et inter feras non nullae mitescunt. itaque carptim eius praecipua, quae sunt conperta, monstrabo. / natus in Armenia sanguine libero captusque a 5
10 finitimis hostibus etiam tum paruulus abstractis geminis Romanis mercatoribus uenundatus ad palatium Constanti deducitur: ubi paulatim adulescens rationem recte uiuendi sollertiamque ostendebat, litteris quantum tali fortunae satis esse poterat eruditus, cogitandi inueniendique dubia et scrupulosa
15 acumine nimio praestans, inmensum quantum memoria uigens, benefaciendi auidus plenusque iusti consilii, quem si Constans imperator olim ex adulto iamque maturum audiret honesta suadentem et recta, nulla uel uenia certe digna peccasset. / is 6 praepositus cubiculi etiam Iulianum aliquotiens corrigebat Asia-
20 ticis coalitum moribus ideoque leuem. denique digressus ad otium adscitusque postea in palatium semper sobrius et in primis consistens ita fidem continentiamque uirtutes coluit amplas ut nec prodidisse aliquando arcanum nisi tuendae causa alienae salutis nec exarsisse cupidine plus habendi arcesseretur
25 ut ceteri. unde factum est ut subinde Romam secedens ibique 7 fixo domicilio consenescens, comitem circumferens conscientiam bonam colatur a cunctis ordinibus et ametur, cum soleant id genus homines post partas ex iniquitate diuitias latebras captare secretas ut lucifugae uitantes multitudinis laesae con-
30 spectus. / cui spadonum ueterum hunc conparare debeam anti- 8 quitatem replicando conpluries inuenire non potui. fuerunt enim apud ueteres licet oppido pauci fideles et frugi set ob quaedam uitia maculosi. inter precipua enim quae eorum quisque studio possederat uel ingenio, aut rapax aut feritate con-

---

8 itaque *in rasura in V* 10 dum *V* 11 at *V* 12 paulatim............ aculef.......... irationem *V suppleuit Valesius* 15 bigenf *V* 17 adulto .... tamque *V*, *emendauit Valesius* 29 lucaefugae *V* laefu *V* 32 frugef et *V* 34 poffiderat uelint genio aut rapax et *V*

tentior fuit aut propensior ad laedendum, uel ingentibus nimium
blandus aut potentiae fastu superbior: ex omni latere autem
ita peritum neque legisse me neque audisse confiteor, aetatis
9 nostrae testimonio locupleti confisus./ uerum si forte scrupu-
losus quidam lector antiquitatum Menophilum Mithridatis Pon- 5
tici regis eunuchum nobis opponat, hoc monitu recordetur nihil
super eo relatum praeter id solum quod in supremo discrimine
10 gloriose monstrauit. ingenti proelio superatus a Romanis et
Pompeio rex praedictus fugiensque ad regna Colchorum adul-
tam filiam nomine Drypetinam uexatam asperitate morborum 10
in castello Synhorio huic Menophilo commissam reliquit. qui
uirginem omni remediorum solacio plene curatam patri tutis-
sime seruans cum a Manlio Prisco imperatoris legato muni-
mentum, quo claudebatur, obsideri coepisset defensoresque eius
deditionem meditari sentiret, ueritus ne parentis obprobrio 15
puella nobilis captiua superesset et uiolata, interfecta illa mox
gladium in uiscera sua conpegit. nunc redeam unde deuerti.

8 Superato ut dixi Marcello reuersoque Serdicam, unde
oriebatur, in castris Augusti per simulationem tuendae maie-
2 statis imperatoriae multa et nefanda perpetrabant./ nam siquis 20
super occentu soricis uel occursu mustelae uel similis signi
gratia consuluisset quemquam peritum, aut anile incantamentum
ad leniendum adhibuisset dolorem — quod medicinae quoque
admittit auctoritas — reus unde non poterat opinari delatus
raptusque in iudicium poenaliter interibat. 25

3 Per id tempus fer .... num quendam nomine
Danum terrore tenus uxor rerum leuium incusarat: certum an
incertum, hunc insontem Rufinus subsidebat — quo indicante
quaedam cognita per Gaudentium agentem in rebus, consula-
rem Pannoniae tunc Africanum, cum conuiuis retulimus inter- 30
fectum — apparitionis praefecturae praetorianae tum etiam prin-

---

1 propenſor *V* ingentibus *Hermannus:* lıgendımuſ *V*, regentibus *coniecit Erfurdtius* nemıum *V* 7 ſuperıore laetum *V* ſuppremo dıſcrımen gloriosae *V* 9 aduıtam *V* 11 menofilo *V* quıb; orıgınem *V* 13 mallıo pırıſco *V* monımentum *V* 15 medıtarıſ *V* 16 ſuperaſſet *V* 18 euerſoque *V* 19 an(u)guſtı *V* maıeſtatı *V* 20 perpetrabant *sic V* siquis *Gelenius:* ſı *V* 21 ſorıceſ *V* ſıgnıſ *V* 22 gratıaſ (s *inducta V*) 27 ıncuſarat .... certum an • cıncertum undenſotam rufınuſ ſubſeda *V: supplementa sunt Valesii* (hunc *addidi*) 30 retulıſſent et ſectum *V* 31 dum *V*

ceps ob deuotionem. /is ut loquebatur iactantius, uersabilem 4 feminam post nefandum concubitum in periculosam fraudem inlexit, suasit consarcinatis mendaciis laesae maiestatis arcessere maritum insontem et fingere quod uelamen purpureum a 5 Diocletiani sepulcro furatus quibusdam consciis occultabat. hisque ad multorum exitium ita formatis ipse spe potiorum ad imperatoris peruolat castra excitaturus calumnias consuetas. reque conperta iubetur Mauortius tunc praefectus praetorio, uir sublimis constantiae crimen acri inquisitione spectare iuncto 10 ad audiendi societatem Vrsulo largitionum comite, seueritatis itidem non inprobandae. / exaggerato itaque negotio ad arbitrium temporum/ cum nihil post tormenta multorum inueniretur iudicesque haererent ambigui, tandem ueritas respirauit oppressa et in abrupto necessitatis mulier Rufinum totius ma- 15 chinae confitetur auctorem, nec adulterii foeditate suppressa statimque legibus contemplatis concordes et iusti ambos sententia damnauere letali. quo cognito Constantius fremens et 7 tamquam uindicem salutis suae lugens extinctum missis equitibus citis Vrsulum redire ad comitatum minaciter iussit ac 20 sistere ueritati, set ille spretis qui prohibebant, perrupit intrepidus ingressusque consistorium ore et pectore libero docuit gesta hacque fiducia/linguis adulatorum occlusis/et praefectum et se discrimine graui subtraxit.

Tunc illud apud Aquitanos euenit, quod latior fama uul- 8 25 garat. ueterator quidam ad lautum conuiuium rogatus et mundum, qualia sunt in his regionibus plurima, cum uidisset linteorum toralium par, duos clauos ita latissimos ut sibi uicissim arte ministrantium cohaererent, mensamque operimentis paribus tectam, anteriorem chlamydis partem utraque manu uehens 30 intrinsecus structuram omnem ut amictus adornauerat principales: quae res patrimonium diues euertit.

---

1 is *Valesius:* biſ *V* loquebantur *V* 5 diocltiani ſepulchro *V* 7 imperatoreſ *V* 10 urſu[io] (*emend. man. sec.*) *V* 14 totieuſ *V* 15 adulteri foeditatẽ *V* 16 contemplatis *Valesius:* contemp *sequente* 25 *litterarum lacuna V* concordes et iusti (concordes *iam superscriptum in codice Colbertino*) *scripsi:* ordeſ et iuſtiam *V* ambo *V* 17 laetali *V* 19 iussit *Accursius:* poſſe *V* ac *Hauptius:* ad *V* 20 ille *uulgo:* tale *V* 22 atque *V* 24 illud *a man. pr. sup. lin. V* 26 uiliſſet *V* 27 par *Gelenius:* p̲ *V* 28 partibuſ *V* 29 clamidiſ *V* 30 adorauerat *V* principales : quae *Hauptius:* principaleſq; *V*

9 Malignitate simili quidam agens in rebus in Hispania ad cenam itidem inuitatus cum inferentes uespertina lumina pueros exclamasse audisset ex usu 'uincamus † perun ....' sollemne interpretatus atrociter, deleuit nobilem domum.

10 Haec taliaque ideo magis magisque crescebant quod Con- 5 stantius inpendio timidus semper se feriri /sperabat ut Dionysius tyrannus ille Siciliae, qui ob hoc idem uitium et tonstrices docuit filias, necui alieno ora committeret leuiganda, aedemque breuem ubi cubitare sueuerat, alta circumdedit fossa eamque ponte solubili superstrauit, cuius disiectos asseres et axiculos 10 secum in somnum abiens transferebat eosdemque conpaginabat 11 lucis initio processurus./ inflabant itidem has malorum ciuilium bucinas potentes in regia ea re ut damnatorum petita bona suis adcorporarent essetque materia per uicinitates eorum 12 late grassandi. namque ut documenta liquida prodiderunt, 15 proximorum fauces aperuit primus omnium Constantinus sed 13 eos medullis prouinciarum saginauit Constantius. sub hoc enim ordinum singulorum auctores infinita cupidine diuitiarum arserunt sine iustitiae distinctione uel recti, inter ordinarios iudices Rufinus primus praefectus praetorio et inter militares 20 equitum magister Arbetio, praepositusque cubiculi .... anus quaestor et in urbe Anicii ....
auorum aemulationem posteritas tendens satiari numquam potuit cum possessione multo maiore.

9 At Persae in oriente per furta et latrocinia potius quam, 25 ut solebant antea, per concursatorias pugnas hominum praedas agitabant et pecorum, quis non numquam lucrabantur ut repentini, aliquotiens superati multitudine militum amittebant, interdum nihil prospicere prorsus quod poterat rapi permitte- 2 bantur. Musonianus tamen praefectus praetorio multis, ut ante 30 diximus, bonis artibus eruditus sed uenalis et flecti a ueritate

---

1 genſ (*emend. man. sec.*) *V* 2 caenam *V* 3 uincamuſ perun .... lemne .... interpretatum *V*, *locus desperatus et desperandus* 5 haec ut aliquae (*emend. man. sec.*) *V* 6 *ante* ſemper *lacuna* 15 *litterarum in V* ferri *V* dionifiuf *V* 7 Seciliae (*emend. man. rec.*) *V* tonſetriceſ *V* 10 difiectuſ *V* axiculo *V* 11 ſontino *V* 14 atcorporarent *V* uicinitatiſ *V* 21 aequitatum *V* cubiculi (*post.* i *in rasura*) ... lapſ............... .... anuſ *V* 22 aniciique .... uorum *V* 27 lucrabatur *V* 29 percumittebantur *V*

pecunia facilis per emissarios quosdam fallendi perstringendique gnaros Persarum scitabatur consilia adsumpto in deliberationes huius modi Cassiano Mesopotamiae duce, stipendiis et discriminibus indurato diuersis. / qui cum fide concinente spe- 3
5 culatorum aperte cognossent Saporem in extremis regni limitibus suorum sanguine fuso multiplici aegre propulsare gentes infestas, Tamsaporem ducem parti nostrae contiguum occultis per ignotos milites temptauere conloquiis ut si copiam fors dedisset, suaderet regi per litteras pacem tandem aliquando
10 cum principe Romano firmare, ut hoc facto latere ab omni securus perduelles aduolaret adsiduos. / paruit Tamsapor hisque 4 fretus refert ad regem quod bellis acerrimis Constantius inplicatus pacem postulat precatiuam. dumque ad Chionitas et Eusenos haec scripta mittuntur, in quorum confiniis agebat
15 hiemem Sapor, tempus interstitit longum.

Haec dum per Eoas partes et Gallias pro captu temporum **10** disponuntur, Constantius quasi recluso Iani templo stratisque hostibus cunctis Romam uisere gestiebat post Magnenti exitium absque nomine ex sanguine Romano triumphaturus. /
20 nec enim gentem ullam bella cientem per se superauit aut 2 uictam fortitudine suorum conperit ducum uel addidit quaedam imperio aut usquam in necessitatibus summis primus uel inter primos est uisus, set ut pompam nimis extentam rigentiaque auro uexilla et pulcritudinem stipatorum ostenderet agenti tran-
25 quillius populo haec uel simile quicquam uidere nec speranti umquam nec optanti: / ignorans fortasse quosdam ueterum prin- 3 cipum in pace quidem lictoribus fuisse contentos, ubi uero proeliorum ardor nihil perpeti poterat segne, alium anhelante rabido flatu uentorum lenunculo se commisisse piscantis, alium
30 ad Deciorum exempla uouisse pro re publica spiritum, alium hostilia castra per semet ipsum cum militibus infimis explo-

---

2 gnaruſ *V* 3 caſſionum *V* 5 cognoſcent (*emend. man. sec.*) *V* lımıtıbuſ *in rasura V* 6 ſuorum — 8 mılıteſ *add. manus aeque antiqua in margine V* 10 ad omnıſ *V* 13 precatiuam *Valesius:* precatıum *V* 15 hıemam *V* 16 eoſ *V* 17 quasi *Valesius:* quam *V* *post* templo *inductum* ſe *in V* 23 et *V* rıgentıaaq; *V* 24 pulchrıtudınem *V* 28 anhelante rabido *Valesius:* anhelanter auıdo *V* 29 lenunculoſae *V* 30 nouisse pro *Gelenius:* uob erro *V*

rasse, diuersos denique actibus inclaruisse magnificis ut glorias suas posteritati celebri memoria commendarent.

4 Vt igitur multa quaeque consumpta sunt in apparatu .... secunda Orfiti praefectura, transcurso Ocriculo, elatus honoribus magnis stipatusque agminibus formidandis tam- 5 quam acie ducebatur instructa, omnium oculis in eo contuitu
5 pertinaci intentis. cumque urbi propinquaret, senatus officia reuerendasque patriciae stirpis effigies ore sereno contemplans non ut Cineas ille Pyrrhi legatus in unum coactam multitudinem regum sed asylum mundi totius adesse existimabat. 10
6 unde cum se uertisset ad plebem, stupebat qua celeritate omne quod ubique est hominum genus confluxerit Romam. et tamquam Euphraten armorum specie territurus aut Rhenum altrinsecus praeeuntibus signis insidebat aureo solus ipse carpento fulgenti claritudine lapidum uariorum, quo micante lux quae- 15
7 dam misceri uidebatur alterna. eumque post antegressos multiplices alios purpureis subtegminibus texti circumdedere dracones hastarum aureis gemmatisque summitatibus inligati, hiatu uasto perflabiles et ideo uelut ira perciti sibilantes caudarum-
8 que uolumina relinquentes in uentum. et incedebat hinc inde 20 ordo geminus armatorum clipeatus atque cristatus corusco lumine radians, nitidis loricis indutus, sparsique cataphracti equites, quos clibanarios dictitant, personas thoracum muniti tegminibus et limbis ferreis cincti ut Praxitelis manu polita crederes simulacra, non uiros: quos lamminarum circuli tenues 25 apti corporis flexibus ambiebant per omnia membra deducti ut quocumque artus necessitas commouisset, uestitus congrueret
9 iunctura cohaerenter aptata. Augustus itaque faustis uocibus appellatus uocium lituorumque intonante fragore cohorruit, talem se tamque immobilem, qualis in prouinciis suis uisebatur, 30
10 ostendens./ nam et corpus perhumile curuabat portas ingre-

---

1 glorias *Valesius:* gloriosas *V* 2 *post* posteritatis (*ita V*) *inducta* m *in V* 3 *lac.* 17 *litt. in V* 5 formandis *V* 9 pyrri *V* 13 eufraten *V* hrenum *V* 16 alterna. eumque post antegressos *Valesius:* alterneumque post tantaegressos *V* 20 incidebat *V* 22 catafracti *V* 23 personas *scripsi:* personati *V*, Persae *Gelenius*, personatim *coniecit Wagnerus* tegminibus *Gelenius:* legem inibimus *V* 24 limbis *V* politae redderes simulaocra *V* 25 lammmarum *V* 26 at *V* 28 aptatae *V* augustos *V* 29 appella .... otium litorumque *V: emendauit et suppleuit Gelenius* 30 quales *V*

diens celsas et uelut collo munito rectam aciem luminum tendens nec dextra uultum nec laeua flectebat tamquam figmentum hominis: non cum rota concuteret nutans, nec spuens aut os aut nasum tergens uel fricans, manumue agitans uisus
5 est umquam./ quae licet adfectabat, erant tamen haec et alia 11 quaedam in citeriore uita patientiae non mediocris indicia, ut existimari dabatur, uni illi concessae. quod autem per omne 12 tempus imperii nec in consessum uehiculi quemquam suscepit nec in trabea socium priuatum adsciuit ut fecere principes
10 consecrati, et similia multa, *quae* elatus in arduum supercilium tamquam leges aequissimas obseruauit, praetereo memor ea me retulisse cum incidissent.

Proinde Romam ingressus imperii uirtutumque omnium 13 larem cum uenisset ad rostra, perspectissimum priscae poten-
15 tiae forum, obstupuit perque omne latus quo se oculi contulissent miraculorum densitate praestrictus, adlocutus nobilitatem in curia populumque *e* tribunali, in palatium receptus fauore multiplici, laetitia fruebatur optata, et saepe cum equestres ederet ludos, dicacitate plebis oblectabatur nec superbae nec a
20 libertate coalita desciscentis, reuerenter modum ipse quoque debitum seruans./ non enim ut per ciuitates alias ad arbitrium 14 suum certamina finiri patiebatur, sed ut mos est uariis casibus permittebat. deinde intra septem montium culmina per adcliuitates planitiemque posita urbis membra conlustrans et sub-
25 urbana, quicquid uiderat primum, id eminere inter alia cuncta sperabat: Iouis Tarpei delubra, quantum terrenis diuina praecellunt: lauacra in modum prouinciarum exstructa: amphitheatri molem solidatam lapidis Tiburtini compage, ad cuius summitatem aegre uisio humana conscendit: Pantheum uelut
30 regionem teretem speciosa celsitudine fornicatam: elatosque uertices *qui* scansili suggestu consurgunt priorum principum imitamenta portantes, et Vrbis templum forumque Pacis et Pompei theatrum et Odeum et Stadium aliaque inter haec de-

---

2 leua *V* 3 non *Gelenius:* nam *V* 6 ceteriore *V* 7 u *in* uni *in rasura in V*, 8 confenfum *V* 9 facere *V* 10 quae *add. Gelenius, om. V* 14 at *V* 15 obftupuit *V* 17 e *om. V, add. Valesius* 18 fruibatur *V* 20 difcifcentif *V* 21 ad *sup. uers. add. man. rec. in V* 25 uiderat *Valesius:* erat *V* 30 terretem *V* 31 qui scansili *Valesius:* caffili *V*

15 cora urbis aeternae. uerum cum ad Traiani forum uenisset, singularem sub omni caelo structuram, ut opinamur, etiam numinum adsensione mirabilem, haerebat adtonitus per giganteos contextus circumferens mentem nec relatu effabiles nec rursus mortalibus adpetendos. omni itaque spe huius modi 5 quicquam conandi depulsa Traiani equum solum locatum in atrii medio, qui ipsum principem uehit, imitari se uelle dicebat 16 et posse. cui prope adstans regalis Hormisda, cuius e Perside discessum supra monstrauimus, respondit astu gentili 'ante' inquit 'imperator stabulum tale condi iubeto, si uales: equus 10 quem fabricare disponis, ita late succedat ut iste quem uidemus'. is ipse interrogatus quid de Roma sentiret, id tantum sibi placuisse aiebat, quod didicisset ibi quoque homines mori.
17 multis igitur cum stupore uisis horrendo imperator in fama querebatur ut inualida uel maligna quod augens omnia semper 15 in maius erga haec explicanda quae Romae sunt obsolescit: deliberansque diu *quid* ageret, urbis addere statuit ornamentis ut in maximo circo erigeret obeliscum, cuius originem formamque loco conpetenti monstrabo.

18 Inter haec Helenae sorori Constanti, Iuliani coniugi Cae- 20 saris, Romam adfectionis specie ductae regina tunc insidiabatur Eusebia, ipsa quoad uixerat sterilis, quaesitumque uenenum bibere per fraudem inlexit ut quotienscumque concepisset,
19 inmaturum abiceret partum. / nam et pridem in Galliis cum marem genuisset infantem, hoc perdidit dolo quod obstetrix 25 corrupta mercede mox natum praesecto plus quam conuenerat umbilico necauit: tanta tamque diligens opera nauabatur ne fortissimi uiri soboles appareret.

20 Cupiens itaque augustissima omnium sede morari diutius imperator ut otio puriore frueretur et uoluptate, adsiduis nun- 30 tiis terrebatur et certis, indicantibus Suebos Raetias incursare, Quadosque Valeriam et Sarmatas latrocinandi peritissimum ge-

---

3 nŏminum ad(f)censione *V* 5 ſpê *V* 6 .quicquam *a man. sec. sup. lin. V* 8 ormiſda *V* 9 ſup(ra) (*emend. man. sec.*) *V* astu *codex regius:* aguſtu *V* 10 inquid *V* 13 quid *V* 14 imperator in *Gronouius:* imperatori *V* 15 quaerebatur *V* maligna *Accursius:* magna *V* 17 quid *om. V, add. Gelenius* 18 maximo *Valesius:* proximo *V* 20 haelene ſororem conſtanti *V* 23 quotienſque *V* 24 inmaturăm *V* 27 ne(c)gauit (*emend. man. rec.*) *V* 31 retiaſ *V* 32 qđuſq; *V*

nus superiorem Moesiam et secundam populari Pannoniam: quibus percitus tricensimo postquam ingressus est die, IIII kal. iunias ab urbe profectus per Tridentum iter in Illyricum festinauit. unde misso in locum Marcelli Seuero bellorum usu 21
5 et maturitate firmato Vrsicinum ad se uenire pracepit. et ille litteris gratanter acceptis Sirmium uenit comitantibus sociis libratisque diu super pace consiliis, quam fundari posse cum Persis Musonianus retulerat, in orientem cum magisterii remittitur potestate, prouectis e consortio nostro ad regendos
10 milites natu maioribus adulescentes eum sequi iubemur, quidquid pro re publica mandauerit impleturi.

At Caesar exacta apud Senonas hieme turbulenta, Augusto 11 nouies seque iterum consulibus Germanicis undique circumfrementibus minis, secundis ominibus motus Remos properauit
15 alacrior magisque laetus quod exercitum regebat Seuerus nec discors nec adrogans sed longa militiae frugalitate conpertus et eum recta praeeuntem secuturus ut ductorem morigerus miles. / parte alia Barbatio post Siluani interitum promotus ad 2 peditum magisterium ex Italia iussu principis cum XXV mili-
20 bus armatorum Rauracos uenit. / cogitatum est enim sollici- 3 teque praestructum ut saeuientes ultra solitum Alamanni uagantesque fusius multitudine geminata nostrorum forcipis specie trusi in angustias caederentur. / dum haec tamen rite disposita 4 celerantur, Laeti barbari ad tempestiua furta sollertes inter
25 utriusque exercitus castra occulte transgressi inuasere Lugdunum incautam eamque populatam ui subita concremassent ni clausis aditibus repercussi quicquid extra oppidum potuit inueniri uastassent. / qua clade cognita agili studio Caesar missis 5 cuneis tribus equitum expeditorum et fortium tria obseruauit
30 itinera sciens per ea erupturos procul dubio grassatores: nec conatus inritus fuit. / cunctis enim qui per eos tramites exiere 6 truncatis receptaque praeda omni intacta hi soli innoxii ab-

---

2 quartum kł iuñiaſ *V* 3 tridenum *V* yllıricum *V* 6 ſyrmium *V* ſolıſ lıberatıſque *V* 8 muſonınuſ *V* orıente *V* 9 re *V* 12 hıemere *V* 13 conſu legermanıcıſ *V* 14 omnıbuſ *V* 17 ut *add. man. sec. sup. lin. in V* morigerus *Petauius*: murıgerum *V* 19 XX·U· *V* 20 cognıtatum *V* 24 furto *V* 26 ui subita c. *Hermannus:* uıſu .... aconcremaſſent *V* 29 equıtum *V* 30 rupturoſ *V* nec conatus *codex regius:* neco ..... ın-antı *V*

soluti sunt qui per uallum Barbationis transiere securi, ideo labi permissi quod Bainobaudes tribunus et Valentinianus postea imperator cum equestribus turmis quas regebant ad exequendum id ordinati a Cella tribuno scutariorum, qui Barbationi sociatus uenerat ad procinctum, iter obseruare sunt uetiti, 5
7 unde redituros didicere Germanos. quo non contentus magister peditum ignauus et gloriarum Iuliani peruicax obtrectator sciens se id contra utilitatem Romanam iussisse — hoc enim cum argueretur, Cella confessus est — relatione fefellit Constantium finxitque hos eosdem tribunos ad sollicitandos milites 10 quos duxerat, per speciem uenisse negotii publici: qua causa abrogata potestate ad lares rediere priuati.

8 Isdem diebus exercituum aduentu perterriti barbari, qui domicilia fixere cis Rhenum, partim difficiles uias et suapte natura cliuosas concaedibus clausere sollerter, arboribus in- 15 mensi roboris caesis: alii occupatis insulis sparsis crebro per flumen Rhenum ululantes lugubre conuiciis et Romanos incessebant et Caesarem: qui grauiore motu animi percitus ad corripiendos aliquos, septem a Barbatione petierat naues ex his, quas uelut transiturus amnem ad conpaginandos parauerat 20 pontes: qui nequid per eum impetraretur, omnes incendit.
9 doctus denique exploratorum delatione recens captorum aestate iam torrida fluuium uado posse transiri, hortatus auxiliares uelites cum Bainobaude Cornutorum tribuno misit, facinus memorabile *si* iuuisset fors patraturos, qui nunc incedendo per 25 breuia aliquotiens scutis in modum alueorum subpositis nando ad insulam uenere propinquam egressique promisce uirile et muliebre secus sine aetatis ullo discrimine trucidabant ut pecudes nanctique uacuas luntres per eas licet uacillantes euecti huius modi loca plurima perruperunt et ubi caedendi satietas 30 cepit, opimitate praedarum onusti, cuius partem ui fluminis
10 amiserunt, rediere omnes incolumes. hocque conperto residui Germani, ut infido praesidio insularum relicto, ad ulteriora
11 necessitudines et fruges opesque barbaricas contulerunt. con-

---

8 romanıae *V* 12 adrogata *V* redıre *V* 14 *et* 17 hrenum *V* 15 concedıbuſ *V* ſolerter *V* 17 et lugubre conuıcnſ romanoſ *V* 19 barbetıone *V* 20 anmem *V* 24 memorabılı *V* 25 si *add. Gelenius, om. V* ıubıſſet *V* qunun ıncedendo *V* 27 uenıre (*emend. man. sec.*) *V* 28 sine *Gelenius:* ın *V* 29 luntres *sic V* 32 ıncolomeſ *V*

uersus hinc Iulianus ad reparandas Tres tabernas, munimentum ita cognominatum, haut ita dudum obstinatione subuersum hostili — quo aedificato constabat ad intima Galliarum, ut consueuerant, adire Germanos arceri — et opus spe celerius consummauit et uictum defensoribus ibi locandis ex barbaricis messibus non sine discriminis metu collectum militis manu condidit ad usus anni totius. / nec sane hoc solo contentus sibi quoque uiginti dierum alimenta parata collegit. libentius enim bellatores quaesito dexteris propriis utebantur admodum indignati quoniam ex commeatu qui eis recens aduectus est, ideo nihil sumere potuerunt quod partem eius Barbatio cum transiret iuxta, superbe praesumpsit: residuum quod superfuit congestum in aceruum exussit, quae utrum ut uanus gerebat et demens an mandatu principis confidenter nefanda multa temptabat usque in id temporis latuit. illud tamen rumore tenus ubique iactabatur quod Iulianus non leuaturus incommoda Galliarum electus est sed ut possit per bella deleri saeuissima, rudis etiam tum ut existimabatur et ne sonitum quidem duraturus armorum. / dum castrorum opera mature consurgunt militisque pars stationes praetendit agrarias, alia frumenta insidiarum metu colligit caute, multitudo barbarica rumorem nimia uelocitate praeuersa Barbationem cum exercitu quem regebat, ut praedictum est, Gallico uallo discretum impetu repentino adgressa sequensque fugientes ad usque Rauracos et ultra quoad potuit, rapta sarcinarum et iumentorum cum calonibus parte maxima redit ad suos. / et ille tamquam expeditione euentu prospero terminata milite disperso per stationes hibernas ad comitatum imperatoris reuertit crimen conpositurus in Caesarem ut solebat.

12 Quo dispalato foedo terrore Alamannorum reges Chnodomarius et Vestralpus, Vrius quin etiam et Vrsicinus cum Serapione et Suomario et Hortario in unum robore uirium suarum omni collecto consedere prope urbem Argentoratum, extrema

2 aut *V* 8 XX *V* 9 ammodum *V* 10 quonam *V* 13 quae *V* 14 demenſam mandatu *V* multa temptabat usque *Gelenius:* multı temptabatuſ que *V* (temptabatuſ — 15 tamen *add. eadem manus in margine in V*) 16 ıactatur (ba *emend. man. sec.*) *V* 19 conſurgıt *V* 26 *post* ſuoſ *in fine uersiculi* 13 *litterarum lacuna in V* 30 chonodomarıuſ *V* 32 ortarıo *V* 33 collecto consedere *Gelenius:* collecto bellı. Cumq; foedere *V*

metuentem Caesarem arbitrati retrocessisse cum ille tum etiam
2 perficiendi munimenti studio stringeretur. / erexit autem confi-
dentiam caput altius adtollentium scutarius perfuga, qui com-
missi criminis metuens poenam transgressus ad eos post ducis
fugati discessum armatorum tredecim milia tantum remansisse 5
cum Iuliano docebat — is enim numerus eum sequebatur —
3 barbara feritate certaminum rabiem undique concitante/ cuius
adseueratione eadem subinde replicantis ad maiora stimulati
fiducia missis legatis satis/ pro imperio/Caesari mandauerunt ut
terris abscederet uirtute sibi quaesitis et ferro: qui ignarus 10
pauendi nec ira nec dolore perculsus sed fastus barbaricos
ridens detentis legatis ad usque perfectum opus castrorum in
eodem gradu constantiae stetit inmobilis.

4 Agitabat autem miscebatque omnia sine modo ubique sese
diffunditans et princeps audendi periculosa rex Chnodomarius 15
5 ardua subrigens supercilia ut saepe secundis rebus elatus. nam
et Decentium Caesarem superauit aequo Marte congressus et
ciuitates erutas multas uastauit et opulentas licentiusque diu
nullo refragante Gallias persultauit. ad cuius robarandam fidu-
ciam recens quoque fuga ducis accessit numero praestantis et 20
6 uiribus. / Alamanni enim scutorum insignia contuentes norant
eos milites permisisse paucis suorum latronibus terram, quorum
metu aliquotiens, sin aliter gradum conferrent, amissis pluribus
abiere dispersi. quae anxie ferebat sollicitus Caesar quod tru-
dente ipsa necessitate digresso periculis cum paucis licet for- 25
tibus populosis gentibus occurrere cogebatur.

7 Iamque solis radiis rutilantibus tubarumque concinente
clangore pedestres copiae lentis incessibus educuntur earumque
lateri equestres coniunctae sunt turmae, inter quas cataphra-
8 ctarii erant et sagittarii, formidabile genus armorum. et quo- 30
niam a loco, unde Romana promota sunt signa, ad usque
uallum barbaricum quarta leuga signabatur et decima id est
unum et uiginti milia passuum, utilitati securitatique recte
consulens Caesar/ reuocatis praecursatoribus iam antegressis/ in-

---

1 dum *V* 3 adtollentum ſcutarioſ *V* 4 crimine *V* 5 mil *V*
11 *nec (*etiam* nec *in rasura*) *V* nedolore *V* faſtu *V* 12 tentiſ *V*
15 chonodomariuſ *V* 17 aequum arte *V* 23 sin aliter *scripsi:* in ali-
quā *V* 24 diſperſiſ quaſ *V* ſollicuſ [tu] (*emend. man. sec.*) *V* trodante *V*
29 cunctae *V* catafractiari *V* 31 [ad] uſq; (*emend. man. sec.*) *V*

dictaque solitis uocibus quiete cuneatim circumsistentes adloquitur genuina placiditate sermonis

'Vrget ratio salutis tuendae communis ut parcissime dicam 9 non iacentis animi Caesarem hortari uos et orare, conmilitones 5 mei, ut adulta robustaque uirtute confisi cautiorem uiam potius eligamus ad toleranda uel ad depellenda quae sperantur, non praeproperam et ancipitem. / ut enim in periculis iuuentutem 10 inpigram esse conuenit et audacem, ita cum res postulat, regibilem et consultam. quid igitur censeo, si arbitrium adfuerit 10 uestrum, iustaque sustinet indignatio, paucis absoluam. / iam 11 dies in meridiem uergit, lassitudine nos itineris fatigatos scrupulosi tramites excipient et obscuri, nox senescente luna nullis sideribus adiuuanda, terrae protinus aestu flagrantes nullis aquarum subsidiis fultae: quae si dederit quisquam commode 15 posse transiri, ruentibus hostium examinibus post otium cibique refectionem et potus, quid nos agimus? quo uigore inedia siti laboreque membris marcentibus occurramus? / ergo quoniam 12 negotiis difficillimis saepe dispositio tempestiua prospexit et statum nutantium rerum recto consilio in bonam partem accepto 20 aliquotiens diuina remedia repararunt, hic quaeso uallo fossaque circumdati diuisis uigiliis quiescamus somnoque et uictu congruis potiti pro tempore, pace dei sit dictum, triumphaturas aquilas et uexilla uictricia primo lucis moueamus exordio'.

Nec finiri perpessi quae dicebantur, stridore dentium in- 13 25 frendentes ardoremque pugnandi hastis inlidendo scuta monstrantes, in hostem se duci iam conspicuum exorabant, caelitis dei fauore fiduciaque sui et fortunati rectoris expertis uirtutibus freti, atque ut exitus docuit, salutaris quidam genius praesens ad dimicandum eos, dum adesse potuit, incitabat. / 30 accessit huic alacritati plenus celsarum potestatum adsensus 14 maximeque Florentii praefecti praetorio, periculose quidem sed ratione secunda pugnandum esse censentis dum instarent barbari conglobati, qui si diffluxissent, motum militis in seditiones natiuo calore propensioris ferri non posse aiebat, extortam 35 sibi uictoriam, ut putauit, non sine ultimorum conatu grauiter toleraturi. / addiderat autem fiduciam nostris consideratio ge- 15

---

11 mergıt *V* nof ın ıtınerıf *V* 16 uıgorem edıa *V* 17 occurramuf quoq; ergo *V* 18 dıfpofıtıone *V* 26 hoftef *V* 27 dī *V* 31 praeterıo *V* 32 confentıf *V* 36 tollerat' *V*

mina recordantibus quod anno nuper emenso Romanis per
transrhenana spatia fusius uolitantibus nec uisus est quisquam
laris sui defensor nec obuius stetit sed concaede arborum densa
undique semitis clausis sidere urente brumali aegre uixere
barbari longius amendati, quodque imperatore terras eorum in- 5
gresso nec resistere ausi nec apparere pacem impetrauerunt sup-
16 pliciter obsecrantes. / sed nullus mutatam rationem temporis
aduertebat quod tunc tripertito exitio premebantur imperatore
urgente per Raetias, Caesare proximo nusquam elabi permit-
tente, finitimis, quos hostes fecere discordiae, modo non occi- 10
pitia conculcantibus hinc indeque cinctorum. postea uero pace
data discesserat imperator et sedata iurgiorum materia uicinae
gentes iam concordabant et turpissimus ducis Romani digressus
17 ferociam natura conceptam auxit in maius. alio itidem modo
res est adgrauata Romana ex negotio tali. regii duo fratres 15
uinculo pacis adstricti, quam anno praeterito impetrauerant a
Constantio, nec tumultuare nec commoueri sunt ausi. sed
paulo postea uno ex his Gundomado, qui potior erat fideique
firmioris, per insidias interempto omnis eius populus cum no-
stris hostibus conspirauit et confestim Vadomarii plebs, ut ad- 20
serebat, agminibus bella cientium barbarorum sese coniunxit.
18 Cunctis igitur summis infimisque adprobantibus tunc opor-
tune congrediendum nec de rigore animorum quicquam remit-
tentibus exclamauit subito signifer 'perge, felicissime omnium
Caesar, quo te fortuna prosperior ducit: tandem per te uirtu- 25
tem et consilia militare sentimus. i praeuius ut faustus ante-
signanus et fortis: experieris quid miles sub conspectu belli-
cosi ductoris testisqe indiuidui gerendorum, modo adsit superum
19 numen, uiribus efficiet excitatis'. his auditis cum nullae
laxarentur indutiae, promotus exercitus prope collem aduenit 30
molliter editum, opertum segetibus iam maturis, a superciliis
Rheni haut longo interuallo distantem: e cuius summitate
speculatores hostium tres equites exciti subito nuntiaturi Ro-

---

2 tranſhrenana *V* 3 concede armorum *V* 5 amendatı *sic* *V*
6 auſo *V* 9 retıaſ *V* me labı *V* 10 f^e^acere (*emend. man. sec.*) *V*
15 talı reſıduo fratreſ *V* 16 ımperauerat *V* 20 plebſ .... ut
(*add. in margine* ℞) *V* 26 i *add. Gelenius, om.* *V* antefignanoſ *V*
29 uiribus *Valesius:* ut rebuſ *V* 32 hrenı *V* eı *V* 33 ſpecula-
torıſ *V*

manum exercitum aduentare festinarunt ad suos, unus uero pedes, qui sequi non potuit, captus agilitate nostrorum indicauit per triduum et trinoctium flumen transisse Germanos. 20 quos cum iam prope densantes semet in cuneos nostrorum 5 conspexere ductores, steterunt uestigiis fixis, antepilanis hastatisque et ordinum primis uelut insolubili muro fundatis et pari cautela hostes stetere cuneati. 21 cumque ita ut ante dictus docuerat perfuga, equitatum omnem a dextro latere sibi uidissent oppositum, quicquid apud eos per equestres copias 10 praepollebat, in laeuo cornu locauere confertum. isdemque sparsim pedites miscuere discursatores et leues profecto ratione tuta poscente. 22 norant enim licet prudentem ex equo bellatorem cum clibanario nostro congressum frena retinentem et scutum, hasta una manu uibrata, tegminibus ferreis abscondito 15 bellatori nocere non posse, peditem uero inter ipsos discriminum uertices cum nihil caueri solet praeter id quod occurrit, humi occulte reptantem latere forato iumenti incautum rectorem praecipitem agere leui negotio trucidandum. 23 hoc itaque disposito dextrum sui latus struxere clandestinis insidiis et 20 obscuris. ductabant autem populos omnes pugnaces et saeuos Chnodomarius et Serapio potestate excelsiores ante alios reges. 24 et Chnodomarius quidem nefarius belli totius incentor, cuius uertici flammeus torulus aptabatur, anteibat cornu sinistrum audax et fidus ingenti robore lacertorum, ubi ardor proelii 25 sperabatur inmanis, equo spumante sublimior, erectus in iaculum formidandae uastitatis armorumque nitore conspicuus, antea strenuus et miles et utilis praeter ceteros ductor. 25 latus uero dextrum Serapio agebat etiam tum adultae lanuginis iuuenis, efficacia praecurrens aetatem: Mederichi fratris Chnodomarii 30 filius, hominis quoad uixerat perfidissimi: ideo sic appellatus quod pater eius diu obsidatus pignore tentus in Galliis doctusque Graeca quaedam arcana hunc filium suum Agenarichum genitali uocabulo dictitatum ad Serapionis transtulit nomen. 26 hos sequebantur potestate proximi reges numero quinque re-

---

6 ınſolubılı uelut *V* 7 cuneati *Reinesius*: cunctantı *V*, cunctati *Gelenius* 12 aequo *V* 14 haſtae *V* manū uıbratae *V* 15 uellaton *V* 17 humılıter *V* ſumentı *V* 19 dıſpoſitıo *V* 22 belli *Gelenius*: bonı *V* 23 flammenſtoruluſ *V* 24 fiduſ *V*: fidens *Gelenius* rubore *V* 25 dum *V* lanugıneſ *V* 29 chonodomarıı *V* 32 archana *V*

galesque decem et optimatum series magna armatorumque milia triginta et quinque, ex uariis nationibus partim mercede, partim pacto uicissitudinis reddendae quaesita.

27 Iamque toruum concrepantibus tubis Seuerus dux Romanorum aciem dirigens laeuam cum prope fossas armatorum 5 refertas uenisset, unde dispositum erat ut abditi repente exorti cuncta turbarent, stetit inpauidus suspectiorque de obscuris

28 nec referre gradum nec ulterius ire temptauit./ quo uiso animosus contra labores maximos Caesar ducentis equitibus saeptus ut ardor negotii flagitabat, agmina peditum impetu ueloci 10

29 discurrens uerbis hortabatur. et quoniam adloqui pariter omnes nec longitudo spatiorum extenta nec in unum coactae multitudinis permitteret crebritas — et alioqui uitabat grauioris inuidiae pondus ne uideretur id adfectasse quod soli sibi deberi Augustus existimabat — cautior sui hostium tela praeteruolans 15 his et similibus notos pariter et ignotos ad faciendum fortiter

30 accendebat/ 'aduenit, o socii, iustum pugnandi iam tempus olim exoptatum mihi uobiscum, quod antehac arcessentes, arma

31 inquietis motibus poscebatis'. item cum ad alios postsignanos in acie locatos extrema uenisset 'en' inquit 'conmilitones, diu 20 speratus praesto est dies conpellens nos omnes elutis pristinis maculis Romanae maiestati reddere proprium decus. hi sunt barbari, quos rabies et inmodicus furor ad perniciem rerum

32 suarum coegit occurrere nostris uiribus opprimendos'. alios itidem bellandi usu diutino callentes aptius ordinans his ex- 25 hortationibus adiuuabat 'exsurgamus uiri fortes: propellemus fortitudine congrua inlisa nostris partibus probra: quae con-

33 templans Caesaris nomen cunctando suscepi'. quoscumque autem pugnae signum inconsulte poscentes rupturosque imperium inrequietis motibus praeuideret 'quaeso' inquit 'ne hostes uer- 30 tendos in fugam sequentes auidius futurae uictoriae gloriam uioletis, neu quis ante necessitatem ultimam cedat. nam fugi-

---

2 XXX et quinque *V* 4 Saeueruſ *V* 5 leuam *V* 8 qui *V* 9 maximuſ *V* aequitibuſ ſeptuſ *V* 11 diſcurrent *V* ortabatur *V* quō *V* 13 permitterent crebitaſ *V* grauioreſ *V* 14 adfectaſſe *V* 17 aduenit oſo cuiuſ tc̄ pugnandi *V* 18 ante haec (*post.* e *inducta a man. rec.*) *V* 20 inquid (d *in* t *emend.*) *V* conmilitoniſ *V* 22 maieſtatiſ *V* 25 uellandi *V* exortationibuſ *V* 26 propellemuſ *sic* *V* 30 puiueret *V* 32 caedat *V*

turos procul dubio deseram, hostium terga caesuris adero indiscretus, si hoc pensatione moderata fiat et cauta'.

Haec aliaque in eundem modum saepius replicando maio- 34
rem exercitus partem primae barbarorum opposuit fronti, et
5 subito Alamannorum peditum fremitus indignationi mixtus auditus est unanimi conspiratione uociferantium relictis equis secum oportere uersari regales, ne siquid contigisset aduersum, deserta miserabili plebe facilem discedendi copiam repperirent. hocque conperto Chnodomarius iumento ipse statim desiluit et 35
10 secuti eum residui idem facere nihil morati: nec enim eorum quisquam ambigebat partem suam fore uictricem.

Dato igitur aeneatorum accentu sollemniter signo ad pu- 36
gnandum utrimque magnis concursum est uiribus. propilabantur missilia et properantes cito quam considerato cursu
15 Germani telaque dextris explicantes inuolauere nostrorum equitum turmas frendentes inmania eorumque ultra solitum saeuientium coma fluentes horrebant et elucebat quidam ex oculis furor, quos contra pertinax miles scutorum obicibus uertices tegens eiectansque gladios uel tela concrispans mortem mini-
20 tantia perterrebat. cumque in ipso proeliorum articulo eques 37
se fortiter conturmaret et muniret latera sua firmius pedes, frontem artissimis conserens parmis, erigebantur crassi pulueris nubes uariique fuere discursus nunc resistentibus nunc cedentibus nostris, et obnixi genibus quidam barbari peritissimi bel-
25 latores hostem propellere laborabant sed destinatione nimia dexterae dexteris miscebantur et umbo trudebat umbonem caelumque exultantium cadentiumque resonabat a uocibus magnis, et cum cornu sinistrum altius gradiens urgentium tot agmina Germanorum ui nimia pepulisset, iretque in barbaros fremens, equi-
30 tes nostri cornu tenentes dextrum, praeter spem incondite discesserunt, dumque primi fugientium postremos inpediunt, gremio legionum protecti fixerunt integrato proelio gradum. hoc autem exinde acciderat, quod dum ordinum restituitur 38
series, cataphracti equites uiso rectore suo leuiter uulnerato et

---

5 ſubito ad alamannorum *V* 8 miſerabile plebem (m *deleuit man. rec.*) *V* diſcidendi *V* 9 dinodomariuſ *V* ipse *scripsi:* id *V* 13 uiribuſ populiſ p̄ pilabantur *V* 14 cuto *V* 17 horrebat *V* 22 ſi (cr ſ supra) pulueres (*emend. man. sec.*) *V* 23 caedentibuſ *V* 24 obnoxi *V* 29 nemia *V* 31 diſceſſerunt *V* 32 graemio *V* 33 accidere at qđ *V* 34 catafracti *V*

consorte quodam per ceruicem equi labentis pondere armorum oppresso dilapsi qua quisque poterat peditesque calcando cuncta turbassent, ni conferti illi sibique uicissim innixi stetissent immobiles. igitur cum equites nihil praeter fugae circumspectantes praesidia uidisset longius Caesar, concito equo eos 5
39 uelut repagulum quoddam cohibuit. quo agnito per purpureum signum Draconis, summitati hastae longioris aptatum uelut senectutis pandentis exuuias, stetit unius turmae tribunus et pal-
40 lore timoreque perculsus ad aciem integrandam recurrit. utque in rebus amat fieri dubiis, eosdem lenius increpans Caesar 10 'quo' inquit 'cedimus, uiri fortissimi? an ignoratis fugam quae salutem numquam repperit, inriti conatus stultitiam indicare? redeamus ad nostros, saltim gloriae futuri participes, si eos
41 pro re publica dimicantes *non* relinquimus inconsulte'. haec reuerenter dicendo reduxit omnes ad munia subeunda bellandi 15 imitatus salua differentia ueterem Sullam, qui cum contra Archelaum Mithridatis ducem educta acie proelio fatigabatur ardenti, relictus a militibus cunctis cucurrit in ordinem primum raptoque et coniecto uexillo in partem hostilem 'ite' dixerat 'socii periculorum electi et scitantibus ubi relictus sim impera- 20 tor, respondete nihil fallentes: solus in Boeotia pro omnibus nobis cum dispendio sanguinis sui decernens'.

42 Proinde Alamanni pulsis disiectisque equitibus nostris primam aciem peditum incesserunt, eam abiecta resistendi ani-
43 mositate pulsuri. set postquam comminus uentum est, pugna- 25 batur paribus diu momentis. Cornuti enim et Braccati usu proeliorum diuturno firmati eos iam gestu terrentes barritum ciere uel maximum: qui clamor ipso feruore certaminum a tenui susurro exoriens paulatimque adulescens ritu extollitur fluctuum cautibus inlisorum: iaculorum deinde stridentium cre- 30 britate hinc indeque conuolante puluis aequali motu adsurgens

---

2 oppreſſi V 6 per pureum V 8 peandentıſ exubıaſ V 12 ın-retı (*emend. man. sec.*) V 13 ñro (ſ *add. man. rec. ut uid.*) V 13 ſaltım *sic* V 14 non *add. Accursius, om.* V 16 dıfferentıã (˜ *rursus deletum*) V ſyllam V 19 exıllo (*emend. man. rec.*) V 21 reſpondıte V 24 ab-ıectam V 25 pulſurıſ et V 26 braochıatı V 27 gesturientes *Gelenius* uarrıtum V cıuere *coniecit Valesius sed cf. Charisius p.* 244 11 *K.* 28 quıd amor (*emend. man. rec.*) V 29 tenuıſ V adoleſcenſ V 30 crebrıtatem 31 puluıt (*emend. man. rec.*) V adcorgenſ (*emend. man. rec.*) V

et prospectum eripiens arma armis corporaque corporibus ob-
trudebat. sed uiolentia iraque inconpositi barbari in modum 44
exarsere flammarum nexamque scutorum conpagem, quae no-
stros in modum testudinis tuebatur, scindebant ictibus gladio-
5 rum adsiduis. quo cognito opitulatum conturmalibus suis 45
celeri cursu Bataui uenere cum regibus — formidabilis manus,
extremae necessitatis articulo circumuentos, si iuuisset fors,
ereptura — toruumque canentibus classicis adultis uiribus cer-
tabatur. uerum Alamanni bella alacriter ineuntes altius an- 46
10 helabant uelut quodam furoris adfectu opposita omnia deleturi.
spicula tamen uerrutaque missilia non cessabant ferrataeque
arundines fundebantur, quamquam etiam comminus mucro fe-
riebat contra mucronem et loricae gladiis findebantur, et uul-
nerati nondum effuso cruore ad audendum exertius consurge-
15 bant. pares enim quodam modo coiuere cum paribus, Ala- 47
manni robusti et celsiores, milites usu nimio dociles: illi feri
et turbidi, hi quieti et cauti: animis isti fidentes, grandissimis
illi corporibus freti. resurgebat tamen aliquotiens armorum 48
pondere pulsus loco Romanus lassatisque inpressus genibus
20 laeuum reflectens poplitem barbarus subsidebat hostem ultro
lacessens, quod indicium est obstinationis extremae. exiluit 49
itaque subito ardens optimatium globus, inter quos decerne-
bant et reges, et sequente uulgo ante alios agmina nostrorum
inrupit et iter sibi aperiendo ad usque primanorum legionem
25 peruenit locatam in medio — quae confirmatio castra praetoria
dictitatur — ubi densior et ordinibus frequens miles instar
turrium fixa firmitate consistens proelium maiore spiritu repe-
tiuit et uulneribus declinandis intentus seque in modum mir-
millonis operiens hostium latera, quae nudabat ira flagrantior,
30 districtis gladiis perforabat. at illi prodigere uitam pro uicto- 50
ria contendentes temptabant agminis nostri laxare conpagem.

---

1 arıtuſ (maſ superscr.) (*emend. man. rec.*) *V* obtrudebant *V* 4 teſtıtudınıſ (ſtı *inducta*) *V* 6 uenıre (e superscr.) (*emend. man. rec.*) *V* 7 ıubıſ ſet (*emend. man. rec.*) *V* 8 torbumque *V* 9 al *in* alacrıter *inducta in V post* altıuſ *inducta* l *in V* 12 etiam *Gelenius:* enım *V* conmınuſ *V* 13 fundebantur *V* 14 ad ad audıendum (ı *induxit man. rec.*) *V* exertius *Valesius:* exercıtuſ *V* 15 coiuere *Gelenius:* cum re *V* 16 fıeret (ſerı et superscr.) (*emend. man. rec.*) *V* 19 ınpreſſıſ *V* 21 laſceſcenſ *V* 24 parıendo *V* 26 dıctıtator *V* 28 nodum (m superscr.) myrmıllonıſ *V* 30 deſtrıctıſ *V*

sed continuata serie peremptorum, quos Romanus iam fiden-
tior strauit, succedebant barbari superstites interfectis auditoque
51 occumbentium gemitu crebro, pauore perfusi torpebant./ fessi
denique tot aerumnis et ad solam deinceps strenui fugam per
diuersos tramites tota celeritate egredi festinabant ut e mediis 5
saeuientis pelagi fluctibus quocumque auexerit uentus eici nau-
tici properant et uectores: quod uoti magis quam spei fuisse
52 fatebitur quilibet tunc praesens. aderatque propitiati numinis
arbitrium clemens et secans terga cedentium miles cum inter-
dum flexis ensibus feriendi non suppeterent instrumenta, ipsis 10
barbaris tela eorum uitalibus inmergebat nec quisquam uulne-
rantium sanguine iram expleuit nec satiauit caede multiplici
53 dexteram uel miseratus supplicantem abscessit./ iacebant ita-
que plurimi transfixi letaliter remedia mortis conpendio postu-
lantes, alii semineces labente iam spiritu lucis usuram oculis 15
morientibus inquirebant, quorundam capita discissa trabalibus
telis et pendentia iugulis cohaerebant, pars *per* lutosum et
lubricum solum in sociorum cruore lapsi intactis ferro corpo-
54 ribus aceruis superruentium obruti necabantur. /quae ubi satis
euenere prosperrime, ualidius instante uictore acumina densis 20
ictibus hebescebant splendentesque galeae sub pedibus uolue-
bantur et scuta, ultimo denique trudente discrimine barbari,
cum elati cadauerum aggeres exitus inpedirent, ad subsidia
fluminis petiuere, quae sola restabant eorum terga iam per-
55 stringentis./ et quia cursu sub armis concito fugientes miles 25
indefessus urgebat, quidam nandi peritia eximi se posse discri-
minibus arbitrati animas fluctibus conmiserunt. qua causa
celeri corde futura praeuidens Caesar cum tribunis et ducibus
clamore obiugatorio prohibebat, ne hostem auidius sequens
56 nostrorum quisquam se gurgitibus committeret uerticosis/ unde 30
id obseruatum est ut marginibus insistentes confoderent telo-
rum uarietate Germanos, quorum siquem morti uelocitas sub-
traxisset, iacti corporis pondere ad ima fluminis subsidebat.

---

3 occubentium *V* 4 tota erumniſ *V* 5 gredı (*emend. man. rec.*) *V*
6 deıcı *V* 7 properant et uectores *Valesius:* properante uıctoreſ *V* quo
totı *V* 10 ſenſibuſ *V* ſuppeteret *V* 12 cede *V* 14 laetalıter *V*
17 per *om. V*, *add. Gelenius*, *deinde* lubroſum *V* 18 ſolumıne ſocıorum *V*
ıntectıſ *V* 20 euenıre *V* 21 haebıſcebant *V* 23 aggerıſ *V* 24 per-
ſtrıngenteſ *V* 25 qua *V* 26 exımıſſe poſſe *V* 29 clamatore *V* nı *V*

et uelut in quodam theatrali spectaculo aulaeis miranda mon- 57
strantibus multa licebat iam sine metu uidere, nandi strenuis
quosdam nescios adhaerentes, fluitantes alios cum expeditio-
ribus linquerentur ut stipites, et uelut luctante amnis uiolentia
5 uorari quosdam fluctibus inuolutos, non nullos clipeis uectos
praeruptas undarum occursantium moles obliquatis meatibus
declinantes ad ripas ulteriores post multa discrimina peruenire.
spumans denique cruore barbarico decolor alueus insueta stu-
pebat augmenta.

10 Dum haec *aguntur*, rex Chnodomarius reperta copia disce- 58
dendi lapsus per funerum strues cum satellitibus paucis cele-
ritate rapida properabat ad castra, quae prope Tribuncos et
Concordiam munimenta Romana fixit in Triboccis, ut escensis
nauigiis dudum paratis ad casus ancipites in secretis *se* se-
15 cessibus amendaret. / et quia non nisi Rheno transito ad terri- 59
toria sua poterat peruenire, uultum ne agnosceretur operiens,
sensim retulit pedem. cumque propinquaret iam ripis, lacu-
nam palustribus aquis interfusam circumgrediens ut transiret,
calcata mollitie glutinosa, equo est euolutus et confestim licet
20 obeso corpore grauior ad subsidium uicini collis euasit, quem
agnitum — nec enim potuit celare qui fuerit, fortunae prioris
magnitudine proditus — statim anhelo cursu cohors cum tri-
buno secuta, armis circumdatum aggerem nemorosum cautius
obsidebat, perrumpere uerita, ne fraude latenti inter ramorum
25 tenebras exciperetur occultas. /quibus uisis conpulsus ad ulti- 60
mos metus ultro se dedit solus egressus comitesque eius du-
centi numero et tres amici iunctissimi, flagitium arbitrati post
regem uiuere, uel pro rege non mori, si ita tulerit casus,
tradidere *se* uinciendos. / utque natiuo more sunt barbari hu- 61
30 miles in aduersis disparesque in secundis, seruus alienae uo-
luntatis trahebatur pallore confusus claudente noxarum con-
scientia linguam, inmensum quantum ab eo differens qui post

---

1 quadam *V* aureiſ *V* 3 adadherente *V* 4 ſtipetiſ *V* 6 moliſ *V* 10 aguntur *om. V, add. Gelenius* 13 in Triboccis *Wagnerus:* intRepiduſ *V* 14 ſe *om. V, add. Valesius* 15 emendaret *V*, abderet *coniecit Langenus* hreno *V* 18 plauſtribuſ *V* 20 oboſo *V* 23 cautio ſubſidebat *V* 24 uentani fraude *V* 26 comitiſque *V* 29 ſe *om. V, add. Gelenius* uincendoſ *V* 32 qui poſteroſ *V*

feros lugubresque terrores cineribus Galliarum insultans multa minabatur et saeua.

62 Quibus ita fauore superni numinis terminatis post exactum iam diem occinente liticine reuocatus inuictissimus miles prope supercilia Rheni tendebat scutorumque ordine multiplicato ual- 5
63 latus uictu fruebatur et somno. / ceciderunt autem in hac pugna Romani quidem CCXL et III, rectores uero IIII, Bainobaudes cornutorum tribunus adaeque Laipso et Innocentius cataphractarios ducens et uacans quidam tribunus cuius non suppetit nomen: ex Alamannis uero sex milia corporum numerata sunt 10 in campo constrata et inaestimabiles mortuorum acerui per
64 undas fluminis ferebantur. / tunc Iulianus ut erat fortuna sui spectatior meritisque magis quam imperio potens, Augustus adclamatione concordi totius exercitus appellatus ut agentes petulantius milites increpabat, id se nec sperare nec adipisci 15
65 uelle iurando confirmans. / et ut augeret euentus secundi laetitiam, concilio .... Chnodomarium sibi iussit offerri. qui primo curuatus, deinde humi supplicitur fusus gentilique
66 prece ueniam poscens bono animo esse est iussus. et diebus postea paucis ductus ad comitatum imperatoris missusque ex- 20 inde Romam in castris peregrinis, quae in monte sunt Caelio, morbo ueterni consumptus est.

67 His tot ac talibus prospero peractis euentu in palatio Constanti quidam Iulianum culpantes ut princeps ipse delectaretur, inrisiue Victorinum ideo nominabant quod uerecunde 25 referens, quotiens imperaret, superatos indicabat saepe Ger-
68 manos. / interque exaggerationem inanium laudium ostentationemque aperte lucentium inflabant ex usu imperatorem suopte ingenio nimium quicquid per omnem terrae ambitum agebatur
69 felicibus eius auspiciis adsignantes. / quocirca magniloquentia 30 elatus adulatorum tunc et deinde edictis propositis adroganter

---

4 elıtı cınere uocatuſ *V* ınuıtıſſımuſ *V* 5 hrenı *V* ordınẽ *V* 7 IIIIor *V* 8 rıbunuſ (*emend. man. rec.*) *V* catafractarıoſ *V* 9 quıdem *V* 10 ſexaluſ mılıa *V* 15 adıpıſcı (ſcı *a man. sec. in rasura*) uılle (*emend. man. sec.*) *V* 16 augere *V* 17 laetıtıa concılıo .... muſpecıare chnodomarıum *V*, laetitiam, concilio conuocato captiuos omnes, specialiter Chnodomarıum *coniecit Valesius* 19 prece *Valesius:* pace *V* 21 celıo *V* 25 inrisiue *Valesius:* ınurıſiue *V* 26 ımpetraret *V* 27 lauduū obteſtanetıomque *V* 30 adſignanteſ ..... quocırca *V*

satis multa mentiebatur, se solum, cum gestis non adfuisset, et dimicasse et uicisse et supplices reges gentium erexisse aliquotiens scribens, et si uerbi gratia eo agente tunc in Italia dux quidam egisset fortiter contra Persas, nulla eius mentione
5 per textum longissimum facta laureatas litteras ad prouinciarum damna mittebat, se inter primores uersatum cum odiosa sui iactatione significans. extant denique eius edicta in tabulariis 70 principis publicis condita .... delata narrandi extollendique semet in caelum. ab Argentorato cum pugnaretur mansione
10 quadragesima disparatus, describens proelium aciem ordinasse et stetisse inter signiferos et barbaros fugasse praecipites sibique oblatum falso indicat Chnodomarium — pro rerum indignitas — super Iuliani gloriosis actibus conticescens, quos sepelierat penitus ni fama res maximas uel obumbrantibus plurimis
15 silere nesciret.

LIBER XVII

Hac rerum, quas iam digessimus, uarietate ita conclusa 1 Martius iuuencus Rheno post Argentoratensem pugnam otiose fluente securus, sollicitusque ne dirae uolucres consumerent
20 corpora peremptorum, sine discretione cunctos humari mandauit, absolutisque legatis, quos ante certamen superba quaedam portasse praediximus, ad Tres tabernas reuertit. unde 2 cum captiuis omnibus praedam Mediomatricos seruandam ad reditum usque suum duci praecipit et petiturus ipse Mogon-
25 tiacum, ut ponte conpacto transgressus in suis requireret barbaros, cum nullum reliquisset in nostris, refragante uetabatur exercitu: uerum facundia iucunditateque sermonum allectum

2 dimicaſſet *V* uiciſſet *V* 7 dicta *V* 8 principiſ (*altera* i *in rasura a man. sec.*) *V* condi .... delata *V* extollendoque *V* 13 conticiſcenſ *V* 14 ſaepelierat *V* 15 *subscriptum* AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM EXPLICIT LIBER XVI INCIP̄ LIBER XVII *in V*

17 rerum quiſ uarietate iam digeſſimuſ ita concluſam artuſ *V* 18 iuuencus *scripsi* (*cf. Hist. misc.* XI 27): iuuetuſ *V* 19 ne *Gelenius*: ine *V* 25 requ^re^iret *V* 26 relinquiſſet et in *V* 27 facundi iocunditateque ſermonem *V*

in uoluntatem traduxerat suam. amor enim post documenta
flagrantior sequi libenter hortatus est omnis operae contur-
malem, auctoritate magnificum ducem, plus laboris indicere
sibi quam militi, sicut perspicue contigit, adsuetum. moxque
ad locum praedictum est uentum, flumine pontibus constratis 5
3 transmisso occupauere terras hostiles. at barbari praestricti
negotii magnitudine, qui se in tranquillo positos otio tunc
parum inquietari posse sperabant, aliorum exitio quid fortunis
suis inmineret anxie cogitantes, simulata pacis petitione ut
primae uertiginis impetum declinarent, misere legatos cum 10
uerbis conpositis quae denuntiarent concordem foederum fir-
mitatem, incertumque quo consilio aut instituto mutata uolun-
tate per alios cursu celeri uenire conpulsos acerrimum nostris
minati sunt bellum, ni eorum regionibus excessisent.

4 Quibus clara fide conpertis Caesar noctis prima quiete 15
nauigiis modicis et uelocibus octingentos inposuit milites ea
re ut ui ingenti sursum uersum decurso egressi quicquid in-
5 uenire potuerint ferro uiolarent et flammis. quo ita disposito
solis primo exortu uisis per montium uertices barbaris ad cel-
siora ducebatur alacrior miles nulloque inuento — hoc si qui- 20
dem opinati discessere confestim — eminus ingentia fumi uo-
lumina uisebantur indicantia nostros perruptas populari terras
6 hostiles. quae res Germanorum perculit animos atque desertis
insidiis, quas per arta loca et latebrosa struxerant nostris,
trans Moenum nomine fluuium ad opitulandum suis necessi- 25
7 tudinibus auolarunt. ut enim rebus amat fieri dubiis et tur-
batis, hinc equitum nostrorum adcursu, inde nauigiis uectorum
militum impetu repentino perterrefacti euadendi subsidium ue-
lox locorum inuenere prudentes, quorum digressu miles libere
gradiens opulentas pecore uillas et frugibus rapiebat nulli par- 30
cendo. extractisque captiuis domicilia cuncta curatius ritu
8 Romano constructa flammis subditis exurebat. emensaque aesti-
matione decimi lapidis cum prope siluam uenisset squalore tene-
brarum horrendam, stetit diu cunctando, indicio perfugae doctus

---

1 traduxerunt ſuịam *V* 3 poſt (plus *superscr.*) *V* 6 ad *V* ꝑſtrictı *V* 7 poſito ſocio *V* 12 conſilio ſtat ınſtitutoſ *V* 14 ne *V* 16 mılıtıſ *V* ea re ut ui ingenti *Valesius:* eoꝝ XX *V* 18 uıolaren (t *superscr.*) *V* dıſpoſita *V* 20 nulleque *V* 25 menum *V* 29 ınuenıre *V* 30 rapebat (i *superscr.*) *V* 31 rıto *V* 32 emenſique *V* 33 ſilua . nıſſet (ue *superscr.*) *V* 34 horrenda *V*

per subterranea quaedam occulta fossasque multifidas latere plurimos, ubi habile uisum fuerit erupturos. ausi tamen omnes 9 accedere fidentissime, ilicibus incisis et fraxinis roboreque abietum magno semitas inuenere constratas. ideoque gradientes 5 cautius retro non nisi per anfractus longos et asperos ultra progredi posse uix indignationem capientibus animis aduertebant. / et quoniam aeris urente saeuitia cum discriminibus ul- 10 timis laboratur in cassum — aequinoctio quippe autumnali exacto per eos tractus superfusae niues oppleuere montes simul 10 et campos — opus arreptum est memorabile. / et dum nullus 11 obsisteret, munimentum quod in Alamannorum solo conditum Traianus suo nomine uoluit appellari, dudum uiolentius oppugnatum, tumultuario studio reparatum est locatisque ibi pro tempore defensoribus, ex barbarorum uisceribus alimenta con- 15 gesta sunt. / quae illi maturata ad suam perniciem contem- 12 plantes metuque rei peractae uolucriter congregati precibus et humilitate suprema petiere missis oratoribus pacem: quam Caesar omni consiliorum uia firmata, causatus ueri similia plurima, per decem mensuum tribuit interuallum: id nimirum sollerti 20 colligens mente quod castra, supra quam optari potuit occupata sine obstaculo, tormentis muralibus et apparatu deberent ualido conmuniri. / hac fiducia tres inmanissimi reges uenerunt tan- 13 dem aliquando iam trepidi, ex his qui misere uictis apud Argentoratum auxilia, iurantes conceptis ritu patrio uerbis nihil 25 inquietum acturos sed foedera ad praestitutum usque diem, quia id nostris placuerat, cum munimento seruaturos intacto frugesque portaturos humeris, si defuisse sibi docuerint defensores. ' quod utrumque metu perfidiam frenante fecerunt.

Hoc memorabili bello, conparando quidem Punicis et Teu- 14 30 tonicis sed dispendiis rei Romanae peracto leuissimis, ut faustus Caesar exultabat et felix: credique obtrectatoribus potuit, ideo fortiter eum ubique fecisse fingentibus quod oppetere dimi-

---

1 lanere plurimuſ *V* 3 accidere *V* abiectum *V* 4 inuenire *V* gradientef *V* 7 feuitia *V* 14 barbarum *V* 17 ſupprema petierem iſtiſ *V* 18 uenm ſimilia *V* 19 interuallum .... || Id *V* 20 aptari *V* 21 tormentiſ *ead. man. add. sup. lin. in V* murabilibuſ *V* 24 patrio uero .... L inquietum *V* 25 praeſtitum (tu) *V* 26 commonimenta ſeruaturo ſit acto *V* 27 humerof *V* defuiſſef *V* docuerim *V* 28 frenante *V* 29 memorabile *V* 30 diſpendii *V*

cando gloriose magis optabat quam damnatorum sorte, sicut sperabant, ut frater Gallus occidi: ni pari proposito post excessum quoque Constanti actibus mirandis inclaruisset.

2 Quibus ut in tali re conpositis firmiter, ad sedes reuertens hibernas sudorum reliquias repperit tales. Remos Seuerus 5 magister equitum per Agrippinam petens et Iuliacum Francorum ualidissimos cuneos in sexcentis uelitibus, ut postea claruit, uacua praesidiis loca uastantes offendit: hac opportunitate in scelus audaciam erigente quod Caesare in Alamannorum secessibus occupato nulloque uetante expleri se posse praeda- 10 rum opimitate sunt arbitrati. sed metu iam reuersi exercitus, munimentis duobus, quae olim exinanita sunt, occupatis se 2 quoad fieri poterat tuebantur. hac Iulianus rei nouitate perculsus et coniciens quorsum erumperet, si isdem transisset intactis, retento milite circumuallare disposuit .... 15 Mosa fluuius praeterlambit et ad usque quartum et quinquagesimum diem, Decembri scilicet et Ianuario mense, obsidionales tractae sunt morae, destinatis barbarorum animis incre- 3 dibili pertinacia reluctatis. tunc pertimescens sollertissimus Caesar ne obseruata nocte inluni barbari gelu uinctum amnem 20 peruaderent, cotidie a sole in uesperam flexo ad usque lucis principium lusoriis nauibus discurrere flumen ultro citroque milites ordinauit ut crustis pruinarum diffractis nullus ad erumpendum quopiam facile perueniret. hocque commento, inedia et uigiliis et desperatione postrema lassati sponte se propria 25 4 dederunt statimque ad comitatum Augusti sunt missi. ad quos eximendos periculo multitudo Francorum egressa cum captos conperisset et asportatos, nihil amplius ausa repedauit ad sua, hisque perfectis acturus hiemem reuertit Parisios Caesar. 30

3 Quia igitur plurimae gentes ui maiore conlaturae capita sperabantur, dubia bellorum coniectans sobrius rector magnis curarum molibus stringebatur. dumque per indutias licet ne-

1 magıſ quā optabat quā *V* 2 ſperabat *V* 4 ſedenſ (n *inducta*) *V* 9 alıamannoꝶ *V* 15 dıſpoſuıt .... oſa *V* 19 reluctantıſ *V* permıſcenſ *V* 21 puaderent (a *supra* e) *V* 23 dıfractıſ *V* erumpendo copıam *V* 24 peruenıret .... hocque *V* ınaedıa *V* 25 dıſperatıone *V* laſſatıſ ponte *V* 26 ad quos *Gelenius:* alıquoſ *V* 28 repaedauıt *V* 29 a *in* acturuſ *in rasura in V* parrıſıoſ *V* 32 dolu abellorum *V* 33 ınducıaſ *V*

gotiosas et breues aerumnosis possessorum damnis mederi posse credebat, tributi ratiocinia dispensauit. cumque Florentius 2 praefectus praetorio cuncta permensus, ut contendebat, quicquid in capitatione deesset, ex conquisitis se supplere firmaret, 5 talium gnarus, animam prius amittere quam hoc sinere fieri memorabat. norat enim huius modi prouisionum, immo euer- 3 sionum, ut uerius dixerim, insanabilia uulnera saepe ad ultimam egestatem prouincias contraxisse, quae res, ut docebitur postea, penitus euertit Illyricum. ob quae praefecto praetorio 4 10 ferri non posse clamante se repente factum infidum cui Augustus summam commiserit rerum, Iulianus eum sedatius leniens scrupulose conputando et uere docuit non sufficere solum uerum etiam exuberare capitationis calculum ad commeatuum necessarios apparatus. nihilo minus tamen diu postea indictio- 5 15 nale augmentum oblatum sibi nec recitare nec subnotare perpessus humi proiecit. litterisque Augusti monitus ex relatione praefecti, non agere ita perplexe ut uideretur parum Florentio credi, rescripsit gratandum esse si prouincialis hinc inde uastatus saltem sollemnia praebeat, nedum incrementa, quae nulla 20 supplicia egenis possent hominibus extorquere. factumque est tunc et deinde unius animi firmitate ut praeter solita nemo Gallis quicquam exprimere conaretur. denique inusitato exem- 6 plo id petendo Caesar inpetrauerat a praefecto ut secundae Belgicae multiformibus malis oppressae dispositio sibi commit- 25 teretur ea uidelicet lege ut nec praefectianus nec praesidalis apparitor ad soluendum quendam urgeret. quo leuati solacio cuncti, quos in curam susceperat suam, nec interpellati ante praestitutum tempus debita contulerunt.

Inter haec recreandarum exordia Galliarum administrante 4 30 secundam adhuc Orfito praefecturam obeliscus Romae in circo erectus est maximo. super quo nunc, quia tempestiuum est, pauca discurram. urbem priscis saeculis conditam ambitiosa 2 moenium strue et portarum centum quondam aditibus celebrem

---

4 captatione *V* 5 ammittere *V* 8 aegeſtatem *V* 9 paenituſ *V* yllricum *V* 11 ſedatuſ *V* 13 capitationeſ *V* at *V* 22 *inter* conaretur *et* inique (*ita V*: denique *Valesius*) *lacuna* 19 *litterarum in V* 23 ſecunda belgicae (g *emend. ex* b) *V* 24 oppraeſſe *V* 26 ſolatio *V* 27 curam ſuſceperat *codex regius:* cura .... ſeparat *V* 29 ereandarum *V* 30 obaelıſcuſ *V*

hecatompylos Thebas institutores ex facto cognominarunt, cuius
3 uocabulo prouincia nunc usque Thebais adpellatur. hanc inter
exordia pandentis se late Carthaginis inproviso excursu duces
oppressere Poenorum, posteaque reparatam Persarum rex ille
Cambyses quoad uixerat alieni cupidus et inmanis Aegypto 5
perrupta adgressus est, ut opes exinde raperet invidendas, ne
4 deorum quidem donariis parcens. qui dum inter praedatores
turbulente concursat, laxitate praepeditus indumentorum concidit pronus ac suomet pugione, quem aptatum femori dextro
gestabat, subita ui ruinae nudato uulneratus paene letaliter 10
5 interisset. longe autem postea Cornelius Gallus Octauiano res
tenente Romanas Aegypti procurator exhausit ciuitatem plurimis interceptis reuersusque cum furtorum arcesseretur et populatae prouinciae, metu nobilitatis acriter indignatae, cui negotium spectandum dederat imperator, stricto incubuit ferro. 15
is est, si recte existimo, Gallus poeta, quem flens quodam
modo in postrema Bucolicorum parte Vergilius carmine leni
decantat.

6 In hac urbe inter labra ingentia diuersasque moles figmenta
Aegyptiorum numinum exprimentes obeliscos uidimus plures 20
aliosque iacentes et conminutos, quos antiqui reges bello domitis gentibus aut prosperitatibus summarum rerum elati montium uenis uel apud extremos orbis incolas perscrutatis excisos
7 erectosque dis superis in religione dicarunt./ est autem obeliscus asperrimus lapis in figuram metae cuiusdam sensim ad 25
proceritatem consurgens excelsam, utque radium imitetur, graciliscens, paulatim specie quadrata in uerticem productus an-
8 gustum, manu leuigatus artifici. / formarum autem innumeras
notas, hieroglyphicas appellatas, quas ei undique uidemus in-
9 cisas, initialis sapientiae uetus insigniuit auctoritas. uolucrum 30
enim ferarumque, etiam alieni mundi, genera multa sculpentes
ad aeui quoque sequentis aetates uti peractorum uulgatius per-

---

1 ecaton pylos (r *add. man. sec.*) *V* 3 pandent ẽe *a man. sec. in* pandente se *V* 5 cambises *V* uicerat *V* 7 deeorum *V* 8 concedit *V* 10 la&a | liter *V* 13 reuersus quae *V* 14 negotium *V* 15 strictor *V* 16 poeta *om. V'* 17 uirgilius *v* 19 Inter haec *deleta ante* in hac *in V* 21 dotis (mi *add. man. sec.*) *V* 23 pscrutantis *V* 24 dias *V* 26 emitetur *V'* gracilisceus *sic V* 27 pductos *ante emend. 3^ae man. V* 29 hieroglyficas *V* 32 sequentes *V* uti peractorum *Gronouius:* ut inpetratorum *V* puenire *V*

ueniret memoria, promissa uel soluta regum uota monstrabant./
non enim ut nunc litterarum numerus praestitutus et facilis 10
exprimit quicquid humana mens concipere potest, ita prisci
quoque scriptitarunt Aegyptii sed singulae litterae singulis
5 nominibus seruiebant et uerbis; non numquam significabant
integros sensus. cuius rei scientiam his expediam duobus 11
exemplis. per uulturem naturae uocabulum pandunt quia
mares nullos posse inter has alites inueniri rationes memorant
physicae, perque speciem apis mella conficientis indicant regem,
10 moderatori cum iucunditate aculeos quoque innasci debere his
signis ostendentes. et similia plurima.

Et quia sufflantes adulatores ex more Constantium id sine 12
modo strepebant quod, cum Octauianus Augustus obeliscos
duos ab Heliopolitana ciuitate transtulisset Aegyptia, quorum
15 unus in circo maximo, alter in campo locatus est Martio; hunc
recens aduectum difficultate magnitudinis territus nec contre-
ctare ausus est nec mouere, discant qui ignorant, ueterem
principem translatis aliquibus hunc intactum ideo praeterisse
quod Deo Soli speciali munere dedicatus fixusque intra am-
20 bitiosi templi delubra, quae contingi non poterant, tamquam
apex omnium eminebat. / uerum Constantinus id parui ducens, 13
auulsam hanc molem sedibus suis nihilque committere in re-
ligionem recte existimans, si ablatum uno templo miraculum
Romae sacraret id est in templo mundi totius, iacere diu per-
25 pessus est dum translationi pararentur utilia/ quo conuecto
per alueum Nili proiectoque Alexandriae, nauis amplitudinis
antehac inusitatae aedificata est sub trecentis remigibus agi-
tanda. quibus ita prouisis digressoque uita principe memorato 14
urgens effectus intepuit tandemque sero inpositus naui per
30 maria fluentaque Tibridis uelut pauentis ne, quod paene igno-
tus miserat Nilus, ipse parum sub meatus sui discrimine moe-
nibus alumnis inferret, defertur in uicum Alexandri, tertio

---

2 prae | ſtutuſ *V* 4 ſcrip || titar(u)ent (*emend. man. sec.*) *V* aegyptiuſ & (*emend. a man. sec.*) *V* 6 scientiam *scripsi:* ſcientia in *V* expediam *scripsi:* interim *V* 7 exemplis *scripsi:* exemplum *V* 8 maroſ *V* nulloſ *om. V* 9 fyſicae *V* 10 iocunditate *V* 11 ſigni | b; *emend. in* ſigniſ *man. sec. V* 13 quot *V* obeliſcuſ duo (*man. pr. aut sec.*) *V* 14 heliu | politam *V* 16 ʾtrectare (*man.* 1 *emend.*) *V* 21 apeſ (*emend. man. sec. aut* 3) *V* 25 tranſlatione *ante emend. man. sec. V* 28 principe memorata *V* 30 thybridiſ *V*

lapide ab urbe seiunctum. unde chamulcis inpositus tractusque lenius per Ostiensem portam piscinamque publicam circo
15 inlatus est maximo. sola post haec restabat erectio, quae uix aut ne uix quidem sperabatur posse conpleri: digestisque *ad* perpendiculum altis trabibus, ut machinarum cerneres nemus, 5
innectuntur uasti funes et longi ad speciem multiplicium liciorum caelum densitate nimia subtexentes. quibus conligatus mons ipse effigiatus scriptilibus elementis, paulatimque in arduum per inane protentus, diu pensilis, hominum milibus multis tamquam molendinarias rotantibus metas, cauea locatur in me- 10
dia eique sphaera superponitur ahenea aureis lamminis nitens, qua confestim ui ignis diuini contacta ideoque sublata, facis imitamentum infigitur aereum, itidem auro imbratteatum uelut
16 abundanti flamma candentis. secutaeque aetates alios transtulerunt. quorum unus in Vaticano, alter in hortis Sallusti, 15
17 duo in Augusti monumento erecti sunt. qui autem notarum textus obelisco incisus est ueteri, quem uidemus in circo, Hermapionis librum secuti interpretatum litteris subiecimus Graecis

ΑΡΧΗΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΝΟΤΙΟΥ ΔΙΕΡΜΗΝΕΥΜΕΝΑ ΕΧΕΙ ΣΤΙΧΟΣ ΠΡΩΤΟΣ ΤΑΔΕ 20

18 *Λέγει Ἥλιος βασιλεῖ Ῥαμέστῃ· δεδώρημαί σοι ἀνὰ πᾶσαν οἰκουμένην μετὰ χαρᾶς βασιλεύειν, ὃν Ἥλιος φιλεῖ. — [καὶ] Ἀπόλλων κρατερὸς φιλαλήθης υἱὸς Ἥρωνος, θεογέννητος κτιστὴς τῆς οἰκουμένης, ὃν Ἥλιος προέκρινεν, ἄλκιμος Ἄρεως βασιλεὺς Ῥαμέστης. ᾧ πᾶσα ὑποτέτακται ἡ γῆ μετὰ ἀλκῆς καὶ θάρσους.* 25
βασιλεὺς Ῥαμέστης Ἡλίου παῖς αἰωνόβιος.

---

2 ostiensem (*fuit* h) *V* 4 digestisque ad perpendiculum *Hauptius:* idestusque periculū *V* 8 in arduum per inane *scripsi:* id per arduum inane *V* 9 mileb; *v* 10 molendarias rogantib; *V* locatus *V* mediae | quessera (*ultima* e *deleta:* sphera *v in margine*) *V* 11 aenea *V* lamminis *V* 13 infigitur *Valesius:* infigura *V* 14 canentis (d *add. man. sec.*) *V* 15 ortis *V* 18 interpraetatum *V* 20 ΑΡΧΗΝ ΑΤΙΟ ΤΟΥ ΝΟΤΙΟΥ ΔΙΕΡΜΝΝCΥΜΕΝΑ ΕΧΕΙ CΤΕΧΟCΣΤ ΙΡΩΤΟC ΤΑΔΕ ΑΕΤΕΤΝΑΙΟC | ΒΑCΙΑΤΡΑ ΜΑΕCΤΗΔΕΔΩΡΗΜΕ ΑCΟΙΠΑCΟ ΝΟΝCΟ, *deinde in eadem linea uacat spatium* 27 *litterarum et reliqua paginae pars* (19 *lineae*) *et folii* 42 *recti* 19 *uersiculi et spatium* 6 *litterarum. in margine superiore fol.* 41 *u. scriptum est* Mosterij *et folii* 42 *r.* fuldens *a manu ut uid. saeculi XV in V: emendauit Gelenius* (22 *λέγει Oddfredus Müllerus*) 22—101, 33 *om. V, leguntur apud Gelenium* 23 *καὶ del. Müllerus*

ΣΤΙΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Ἀπόλλων κρατερὸς ὁ ἑστὼς ἐπ' ἀληθείας δεσπότης δια- 19
δήματος, τὴν Αἴγυπτον δοξάσας κεκτημένος, ὁ ἀγλαοποιήσας
Ἡλίου πόλιν, καὶ κτίσας τὴν λοιπὴν οἰκουμένην, καὶ πολυτιμήσας
5 τοὺς ἐν Ἡλίου πόλει θεοὺς ἀνιδρυμένους, ὃν Ἥλιος φιλεῖ.

ΤΡΙΤΟΣ ΣΤΙΧΟΣ

Ἀπόλλων κρατερὸς Ἡλίου παῖς παμφεγγής, ὃν Ἥλιος προέ- 20
κρινεν καὶ Ἄρης ἄλκιμος ἐδωρήσατο. οὗ τὰ ἀγαθὰ ἐν παντὶ δια-
μένει καιρῷ. ὃν Ἄμμων ἀγαπᾷ, πληρώσας τὸν νέων τοῦ φοίνικος
10 ἀγαθῶν. ᾧ οἱ θεοὶ ζωῆς χρόνον ἐδωρήσαντο. Ἀπόλλων κρατερὸς
υἱὸς Ἥρωνος βασιλεὺς οἰκουμένης Ῥαμέστης, ὃς ἐφύλαξεν Αἴγυπ-
τον τοὺς ἀλλοεθνεῖς νικήσας. ὃν Ἥλιος φιλεῖ. ᾧ πολὺν χρόνον
ζωῆς ἐδωρήσαντο θεοί, δεσπότης οἰκουμένης Ῥαμέστης αἰωνόβιος.

ΑΛΛΟΣ ΣΤΙΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

15 Ἥλιος θεὸς μέγας δεσπότης οὐρανοῦ. δεδώρημαί σοι βίον 21
ἀπρόσκορον. Ἀπόλλων κρατερὸς κύριος διαδήματος ἀνείκαστος,
ὃς τῶν θεῶν ἀνδριάντας ἀνέθηκεν ἐν τῇδε τῇ βασιλείᾳ, δεσπότης
Αἰγύπτου, καὶ ἐκόσμησεν Ἡλίου πόλιν ὁμοίως καὶ αὐτὸν Ἥλιον
δεσπότην οὐρανοῦ. συνετελεύτησεν ἔργον ἀγαθόν. Ἡλίου παῖς
20 βασιλεὺς αἰωνόβιος.

ΤΡΙΤΟΣ ΣΤΙΧΟΣ

Ἥλιος θεὸς δεσπότης οὐρανοῦ Ῥαμέστῃ βασιλεῖ· δεδώρημαι 22
τὸ κράτος καὶ τὴν κατὰ πάντων ἐξουσίαν. ὃν Ἀπόλλων φιλα-
λήθης δεσπότης χρόνων καὶ Ἥφαιστος ὁ τῶν θεῶν πατὴρ προέ-
25 κρινεν διὰ τὸν Ἄρεα. βασιλεὺς παγχαρὴς Ἡλίου παῖς, καὶ ὑπὸ
Ἡλίου φιλούμενος.

ΑΦΗΛΙΩΤΗΣ ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΙΧΟΣ

Ὁ ἀφ' Ἡλίου πόλεως μέγας θεὸς ἐνουράνιος Ἀπόλλων 23
κρατερὸς, Ἥρωνος υἱὸς, ὃν Ἥλιος ἠγώγησεν, ὃν οἱ θεοὶ ἐτίμη-
30 σαν, ὁ πάσης γῆς βασιλεύων, ὃν Ἥλιος προέκρινεν, ὁ ἄλκιμος
διὰ τὸν Ἄρεα βασιλεὺς, ὃν Ἄμμων φιλεῖ. καὶ ὁ παμφεγγὴς
συγκρίνας αἰώνιον βασιλέα et reliqua.

Datiano et Cereali consulibus cum uniuersa per Gallias 5
studio cautiore disponerentur formidoque praeteritorum barba-
35 ricos hebetaret excursus, rex Persarum in confiniis agens ad-
huc gentium extimarum, iamque cum Chionitis et Gelanis

---

16 ὃς τῶν θεῶν *Müllerus*: ὧν *Gelenius* 29 ἠγάπησεν *Erfurdtius*, ἐφώγησεν *Gronouius* 34 & reliqua datiano & cerialı *V* 36 nıſ *in* gelanıſ *in rasura 5 litterarum (prima fuit* e) *V*

omnium acerrimis bellatoribus pignore icto societatis rediturus ad sua, Tamsaporis scripta suscepit, pacem Romanum prin-
2 cipem nuntiantis poscere precatiuam. ideoque non nisi infirmato imperii robore temptari talia suspicatus latius semet extentans pacis amplectitur nomen et condiciones proposuit graues, 5
missoque cum muneribus Narseo quodam legato litteras ad Constantium dedit nusquam a genuino fastu declinans, quarum hunc fuisse accepimus sensum

3 'Rex regum Sapor, particeps siderum, frater Solis et Lunae, Constantio Caesari fratri meo salutem plurimam dico. 10

Gaudeo tandemque mihi placet ad optimatem uiam te reuertisse et incorruptum aequitatis agnouisse suffragium rebus ipsis expertum, pertinax alieni cupiditas quas aliquotiens edi-
4 derit strages. quia igitur ueritatis oratio soluta esse debet et libera et celsiores fortunas idem loqui decet atque sentire, pro- 15
positum meum in pauca conferam, reminiscens haec quae
5 dicturus sum me saepius replicasse. ad usque Strymona flumen et Macedonicos fines tenuisse maiores meos, antiquitates quoque uestrae testantur: haec me conuenit flagitare — ne sit adrogans, quod adfirmo — splendore uirtutumque insignium 20
serie uetustis regibus antistantem. sed ubique mihi cordi est moderatio, cui coalitus ab adulescentia prima nihil umquam
6 paenitendum admisi. ideoque Armeniam recuperare cum Mesopotamia debeo, auo meo composita fraude praereptam. Illud apud nos numquam in acceptum feretur, quod adseritis uos 25
exultantes nullo discrimine uirtutis ac doli prosperos omnes
7 laudari debere bellorum euentus. postremo si morem gerere suadenti uolueris recte, contemne partem exiguam semper luctificam et cruentam, ut cetera regas securus, prudenter reputans medellarum quoque artifices urere non numquam et secare 30
et partes corporum amputare, ut reliquis uti liceat integris; hocque bestias factitare: quae cum aduertant cur maximo opere capiantur, illud propria sponte amittunt ut uiuere deinde pos-
8 sint inpauidae. id sane pronuntio quod, si haec mea legatio

---

1 ıſto ſocıetateſ *V* 3 nıſı fırmato *V* 5 condıtıoneſ *V* 9 ſiuerũ *V* 11 optımatem *sic V* 14 ratıo *V* deſſe *V* 17 ſermona *V* 20 uırtutũ quae *V* 22 moderatio *Valesius:* recordatıo *V*, recta ratio *coniecit Erfurdtius* adulıſcentıa *V* 23 penıtendum *V* 25 feretur *Hauptius:* fretuſ *V* 33 admıttunt *V*

redierit inrita, post tempus hiemalis quietis exemptum, uiribus totis accinctus, fortuna condicionumque aequitate spem successus secundi fundante uenire, quoad ratio siuerit, festinabo'.

His litteris diu libratis recto pectore, quod dicitur, con- 9
5 siderateque responsum est hoc modo

'Victor terra marique Constantius semper Augustus fratri 10 meo Sapori regi salutem plurimam dico.

Sospitati quidem tuae gratulor ut futurus, si uelis, amicus, cupiditatem uero semper indeflexam fusiusque uagantem
10 uehementer insimulo. Mesopotamiam poscis ut tuam perin- 11 deque Armeniam et suades integro corpori adimere membra quaedam, ut salus eius deinceps locetur in solido, quod infringendum est potius quam ulla consensione firmandum. accipe igitur ueritatem non obtectam praestigiis sed perspicuam nul-
15 lisque minis inanibus perterrendam. praefectus praetorio meus 12 opinatus adgredi negotium publicae utilitati conducens cum duce tuo per quosdam ignobiles me inconsulto sermones conseruit super pace. non refutamus hanc nec repellimus: adsit modo cum decore et honestate nihil pudori nostro praereptura
20 uel maiestati. est enim absonum et insipiens cum gestarum 13 rerum ordine placatae sint aurae inuidiae, *quae* nobis multipliciter inluserunt, cum deletis tyrannis totus orbis Romanus nobis obtemperat, ea prodere, quae contrusi in orientales angustias diu seruauimus inlibata. cessent autem quaeso for- 14
25 midines quae nobis intentantur ex more, cum ambigi nequeat non inertia nos sed modestia pugnas interdum excepisse potius quam intulisse et nostra, quotiens lacessimur, fortissimo beneuolentiae spiritu defensare, id experiendo legendoque scientes in proeliis quibusdam raro rem titubasse Romanam, in summa
30 uero bellorum numquam ad deteriorem prolapsam'.

Hanc legationem nullo inpetrato remissam — nec enim 15

---

1 inlita *V* 2 a&ate aequitate *V* 3 reſtinabo *V* 8 •amicuſ *V* 9 indeflexum *V* fuſtuſque *V* 11 corpore *V* 12 infringendum *Hauptius:* in | fundendum *V* 14 pſtriguſ *V* 19 praeruptura *V* 20 inſipienſ cum *codex regius:* inſidienſ num *V* 21 ordineſ *V* quae *addidit Hauptius* 22 inluserunt *Hauptius:* inluxerunt *V* delectiſ *V* 23 contrusi in *Hauptius:* contra ſun (*inter* si *et* n *est* i *longa ut saepe in hoc codice, non* l) *V* 24 ſeruiuimuſ *V* formidiniſ *ante emend. man. sec. V* 25 ex more *om. V*

effrenatae regis cupiditati responderi amplius quicquam potuit — post paucissimos dies secutus est Prosper comes et Spectatus tribunus et notarius itemque Eustathius Musoniano suggerente philosophus, ut opifex suadendi: imperatoris scripta perferentes et munera, enisuri apparatum interim Saporis arte quadam suspendere, *ut* supra humanum modum prouinciae munirentur arctoae.

6 Inter quae ita ambigua Iuthungi Alamannorum pars Italicis conterminans tractibus obliti pacis et foederum, quae adepti sunt obsecrando, Raetias turbulente uastabant adeo ut etiam oppidorum temptarent obsidia praeter solitum. **2** ad quos repellendos cum ualida manu missus Barbatio in locum Siluani peditum promotus magister, ignauus sed uerbis effusior, alacritate militum uehementer erecta prostrauit acerrime multos ita ut exigua portio, quae periculi metu se dedit *in* fugam, aegre dilapsa res suas non sine lacrimis reuiseret et lamentis. **3** huic pugnae Neuita, postea consul, equestris praepositus turmae, et adfuisse et fortiter fecisse firmatur.

7 Isdem diebus terrae motus horrendi per Macedoniam Asiamque et Pontum adsiduis pulsibus oppida multa concusserunt et montes. inter monumenta tamen multiformium aerumnarum eminuere Nicomediae clades, Bithyniae urbium matris, cuius ruinarum euentum uere breuiterque absoluam.

2 Primo lucis exortu die nono kal. Septembrium concreti nubium globi nigrantium laetam paulo ante caeli speciem confuderunt et amendato solis splendore nec contigua uel adposita cernebantur: ita oculorum optutu praestricto humo inuolutus crassae caliginis squalor insedit. **3** dein uelut numine summo fatales contorquente manubias uentosque ab ipsis excitante cardinibus magnitudo furentium incubuit procellarum, cuius inpetu pulsorum auditus est montium gemitus et elisi litoris fragor, haecque secuti typhones atque presteres, cum horrifico tremore terrarum ciuitatem et suburbana funditus euerterunt. **4** et quoniam adcliuitate collium aedes pleraeque

---

1 efferenate *V* 4 phı | lofuſ (fo *supra*) *V* 6 ut *om. V*, *add. Gelenius* puıntıae *V* 8 ıuthıuntuı galam (ı *supra*) annoꝝ *V* 10 retıaſ *V* 15 metuſ edıdıt *V* in *om. V*, *add. Gelenius* 16 egredı lapſa *V* ſuoſ *V* 17 huc *V'* conſulę quaeſtrıſ *V* 24 dıem nonum Kał *V* 25 la&ã *om. V'* 26 poſita *V'* 31 ınpectu *V* 32 haec quae ſecũ tyſoneſ *V* 34 adcıuıtate *V*

uehebantur, aliae super alias concidebant reclangentibus cunctis
sonitu ruinarum inmenso. interim clamoribus uariis celsa cul-
mina resultabant quaeritantium coniugium liberosque et siquid
necessitudines artae constringunt. post horam denique secun- 5
5 dam, *non* multo ante tertiam, aer iam sudus et liquidus latentes
retexit funereas strages. non nulli enim superruentium rude-
rum ui nimia constipati sub ipsis interiere ponderibus. qui-
dam collo tenus aggeribus obruti cum superesse possent siqui
iuuissent, auxiliorum inopia necabantur. alii lignorum extan-
10 tium acuminibus fixi pendebant. uno ictu caesi conplures, 6
paulo ante homines, tunc promiscae strages cadauerum cerne-
bantur. quosdam domorum inclinata fastigia intrinsecus sera-
bant intactos, angore et inedia consumendos. inter quos Ari-
staenetus, affectatam recens dioecensin curans uicaria potestate,
15 quam Constantius ad honorem uxoris Eusebiae Pietatem cogno-
minarat, animam hoc casu cruciatam diutius exhalauit. alii 7
subita magnitudine oppressi, isdem adhuc molibus conteguntur.
conlisis quidam capitibus uel umeris praesectis aut cruribus
inter uitae mortisque confinia aliorum adiumenta paria per-
20 ferentium inplorantes cum obtestatione magna deserebantur.
et superesse potuit aedium sacrarum et priuatarum hominum- 8
que pars maior, ni palantes abrupte flammarum ardores per
quinquaginta dies et noctes quicquid consumi poterat ex-
ussissent.

25 Adesse tempus existimo pauca dicere quae de terrae pul- 9
sibus coniectura ueteres conlegerunt. ad ipsius enim uerita-
tis arcana non modo haec nostra uulgaris inscitia sed ne sem-
piterna quidem lucubrationibus longis nondum exhausta phy-
sicorum iurgia penetrarunt. unde et in ritualibus et pontificiis 10
30 obseruatur obtemperantibus sacerdotiis caute ne alio deo pro
alio nominato, cum, qui eorum terram concutiat sit in abstruso,

---

1 concedebant *V* 2 ſonituſ *V* 4 necessitudines artae *Hauptius:* neceſſitudinıſ arte *V* 5 non *addidi, om. V* reliquiduſ *V* 6 funere aſtrageſ *V* ſupuidientiũ | ruderũ uinemia conſtipatiſ ſub *V* 9 iubuiſſ& *V* 10 aculminib; *V* 11 ꝑmiſce *V* 12 serabant *Hauptius:* ſerebant *V* 13 ariſtenetuſ *V* 14 regenſ *V* 15 pi&atiſ eo cognominarat *V* 16 caſum *V'* 22 abruptı *V* 23 L *V* exuſſent (*post* ſ *emend. ut uid. ex* ı) *V* 28 fyſicoꝝ *V* 29 et] ut *V* 30 obseruatur *codex regius:* obtemperantur *V* 31 qui *sic V*

11 piacula committantur. accidunt autem, ut opiniones aestimant, inter quas Aristoteles aestuat et laborat, aut in cauernis minutis terrarum, quas Graece syringas appellamus, inpulsa crebriore aquis undabundis: aut certe, ut Anaxagoras adfirmat, uentorum ui subeuntium ima terrarum: qui cum soliditatibus 5 concrustatis inciderint, eruptiones nullas reperientes, eas partes soli conuibrant, quas subrepserint umidi. unde plerumque obseruatur terra tremente uentorum apud nos spiramina nulla

12 sentiri, quod in ultimis eius secessibus occupantur. Anaximander ait arescentem nimia aestuum siccitate aut post mado- 10 res imbrium terram rimas pandere grandiores, quas penetrat supernus aer uiolentus et nimius, ac per eas uehementi spiritu quassatam cieri propriis sedibus. qua de causa terrores huius modi uaporatis temporibus aut nimia aquarum caelestium superfusione contingunt. ideoque Neptunum umentis substan- 15 tiae potestatem Ennosigaeon et Sisichthona poetae ueteres et theologi nuncuparunt.

13 Fiunt autem terrarum motus modis quattuor. aut enim brasmatiae sunt, qui humum imitus suscitantes sursum propellunt inmanissimas moles, ut in Asia Delos emersit et Hiera 20 et Anaphe et Rhodus Ophiusa et Pelagia prioribus saeculis dictitata, aureo quondam imbri perfusa, et Eleusin in Boeotia et apud Tyrrhenos Vulcanus insulaeque plures; aut climatiae qui limes ruentes et obliqui urbes aedificia montesque conplanant; aut chasmatiae qui grandiore motu patefactis subito 25 uoratrinis terrarum partes absorbent, ut in Atlantico mari Europaeo orbe spatiosior insula et in Crisaeo sinu Helice et Bura et in Ciminia Italiae parte oppidum Saccumum ad Erebi

14 profundos hiatus abactae aeternis tenebris occultantur. inter haec tria genera terrae motuum mycematiae sonitu audiuntur 30 minaci cum dissolutis elementa conpagibus ultro adsiliunt uel

1 accidunt autem *om.* V 6 repperientes V 7 humidi *a manu* 3 V 10 ait *Gelenius:* ut V nimiā V 12 supnos V 13 tremores *coniecit Lindenbrogius* 16 potestate mennosigeon & sisichona V 18 IIIIOR V 19 brasmatae V humum imitus *Hauptius:* humumitus (moleitus *supra*) V 20 moles ** in (ut *supra*; s *uid. post rasuram factam additum*) V 21 anae pethrodus ofiusa V 22 dictata V 23 tyrrenos V c *in* uolcanos *emend. ex* t V 25 gradiore V 26 adantico V, atlan | tico *man. sec. in margine* V 27 europeo V spatior V criseo V halicae & burra V 28 ad hebi V

relabuntur considentibus terris. tunc enim necesse est uelut taurinis reboare mugitibus fragores fremitusque terrenos. sed hinc ad exorsa.

At Caesar hiemem apud Parisios agens Alamannos prae- 8
5 uenire studio maturabat ingenti, nondum in unum coactos sed *in* insaniam post Argentoratum audaces omnes et saeuos, opperiensque Iulium mensem, unde sumunt Gallicani procinctus exordia, diutius angebatur. nec enim egredi poterat antequam ex Aquitania aestatis remissione solutis frigoribus et pruinis
10 ueheretur annona. sed ut est difficultatum paene omnium 2 diligens ratio uictrix, multa mente uersans et uaria id tandem repperit solum ut anni maturitate non exspectata barbaris occurreret insperatis firmatoque consilio XX dierum frumentum ex eo, quod erat in sedibus consumendum, ad usus diuturni-
15 tatem excoctum buccellatum, ut uulgo appellant, umeris inposuit libentium militum, hocque subsidio fretus secundis, ut ante, auspiciis profectus est, intra mensem quintum uel sextum duas expeditiones consummari posse urgentes et necessarias arbitratus. quibus paratis petit primos omnium Francos, eos 3
20 uidelicet quos consuetudo Salios appellauit, ausos olim in Romano solo apud Toxiandriam locum habitacula sibi figere praelicenter. cui cum Tungros uenisset, occurrit legatio praedictorum, opinantium repperiri imperatorem etiam tum in hibernis, pacem sub hac lege praetendens ut quiescentes eos tamquam
25 in suis nec lacesseret quisquam nec uexaret. hos legatos negotio plene digesto oppositaque condicionum perplexitate ut in isdem tractibus moraturus, dum redeunt, muneratos absoluit. dictoque citius secutus profectos Seuero duce misso per ripam 4 subito cunctos adgressus tamquam fulminis turbo perculsit
30 iamque precantes potius quam resistentes in oportunam clementiae partem effectu uictoriae flexo dedentes se cum opibus liberisque suscepit. Chamauos itidem ausos similia adortus 5 eadem celeritate partim cecidit partim acriter repugnantes uiuosque captos conpegit in uincula, alios praecipiti fuga trepidantes ad sua, ne militem spatio longo defatigaret, abire in-

1 relauunt *V* 4 aput *ni fallor V* 6 in *om. V, add. uulgo* 6 operienfque *V* 8 agebant *V* 11 tandem *uulgo:* tantum *V* 13 infperatif *V:* insperatus *Gelenius* 15 bucclatum *V* 23 etiam dum *V* 26 oppofita quae *V* 27 hifdem *V* 28 ꝑfecto *V*

terim permisit innocuos, quorum legatis paulo postea missis
precatum consultumque rebus suis humi prostratis sub obtuti-
bus eius pacem hoc tribuit pacto ut ad sua redirent incolumes.

9 Cunctis igitur ex uoto currentibus studio peruigili pro-
perans modis omnibus utilitatem fundare prouinciarum, muni- 5
menta tria recta serie superciliis inposita fluminis Mosae, sub-
uersa dudum obstinatione barbarica reparare pro tempore co-
gitabat et ilico sunt instaurata procinctu paulisper omisso.
2 atque ut consilium prudens celeritas faceret tutum, ex annona
decem dierum et septem, quam *in* expeditionem pergens uehe- 10
bat ceruicibus miles, portionem subtractam in isdem condidit
castris sperans ex Chamauorum segetibus id suppleri posse
3 quod ablatum est. longe autem aliter accidit. frugibus enim
nondum etiam maturis miles, expensis quae portabat, nusquam
reperiens uictus, extrema minitans Iulianum conpellationibus 15
incessebat et probris, Asianum appellans Graeculum et fallacem
et specie sapientiae stolidum. utque inueniri solent quidam
inter armatos uerborum uolubilitate conspicui, haec et similia
4 multa strepebant 'quo trahimur spe meliorum abolita, olim
quidem dura et perpessu asperrima per niues tolerantes et 20
acumina crudelium pruinarum? sed nunc — pro nefas — cum
ultimis hostium fatis instamus, fame, ignauissimo mortis ge-
5 nere tabescentes. et nequi nos turbarum existimet concitores,
pro uita loqui sola testamur non aurum neque argentum pe-
tentes, quae olim nec contrectare potuimus nec uidere, ita 25
nobis negata uelut contra rem publicam tot suscepisse labores
6 et pericula confutatis'. et erat ratio iusta querellarum. inter
tot enim rerum probabilium cursus articulosque necessitatum
ancipites sudoribus Gallicanis miles exhaustus nec donatiuum
meruit nec stipendium iam inde ut Iulianus illo est missus, 30
ea re quod nec ipsi quod daret suppetere poterat usquam nec
7 Constantius erogari more solito permittebat. hocque exinde
claruit fraude potius quam tenacitate committi quod cum idem

---

5 monımenta *V* 9 utq; ut *V* pudenſ *V* 10 X *V* VII *V* ın *om. V, add. Gelenius* 15 reppıenſ *in* reperıenſ *emend. in V* extremā ınıtanſ *V* 16 ꝑbrıſ *V* 18 uoluptılıtate *V* 20 ꝑpreſſu *V* 22 factıſ *V* 24 ꝑuıtalı quıſola *V* petentes *Gelenius:* poterıtıſ *V* 27 ınt̄ tot enī rerū *in margine add. man. pr. in V* 30 *ante* ıam *nescio quid erasum et in rasura a man. sec.* (*ut uid.*) Nıc *additum in V* 31 ıpſı nec *V*

Caesar petenti ex usu gregario cuidam ut barbas detonderet, dedisset aliquid uile, contumeliosis calumniis adpetitus est a Gaudentio tunc notario ad explorandos eius actus diu morato per Gallias, quem postea ipse interfici iussit, ut loco monstra-
5 bitur conpetenti.

Lenito tandem tumultu non sine blanditiarum genere uario **10** contextoque nauali ponte Rheno transito terris Alamannorum calcatis Seuerus magister equitum bellicosus ante haec et industrius repente conmarcuit. et qui saepe uniuersos ad forti- 2
10 ter faciendum hortabatur et singulos, tunc dissuasor pugnandi contemptus uidebatur et timidus mortem fortasse metuens aduentantem, ut in Tageticis libris legitur Veiouis fulmine mox tangendos adeo hebetari ut nec tonitrum nec maiores aliquos possint audire fragores. et iter ignauiter egerat praeter soli-
15 tum, ductores uiarum praeeuntes alacri gradu ultima minitando terreret, ni omnes conspirantes in unum se loca penitus ignorare firmarent. qui interdicti metuentes auctoritatem nusquam deinde sunt progressi.

Inter has tamen moras Alamannorum rex Suomarius ultro 3
20 cum suis inprouisus occurrit, ferox ante saeuiensque in damna Romana sed tum lucrum existimans insperatum, si propria retinere permitteretur. et quia uultus incessusque supplicem indicabat, susceptus bonoque animo esse iussus et placido, nihil arbitrio suo relinquens pacem genibus curuatis orabat,
25 et eam cum concessione praeteritorum sub hac meruit lege ut 4 captiuos redderet nostros et, quotiens sit necesse, militibus alimenta praeberet, susceptorum uilium more securitates accipiens pro inlatis: quas si non ostendisset in tempore, sciret se rursus eadem fatigandum.

30 Quod ita recte dispositum est inpraepedite conpletum. 5 Hortari nomine petendus erat regis alterius pagus et quia nihil uidebatur deesse praeter ductores, Nesticae tribuno scutariorum et Charietoni uiro fortitudinis mirae imperauerat Caesar ut

---

4 ıufferat *V* 7 ponto *V* 12 Tageticis *Valesius:* tagetınıcıſ *V* *post* legıtur *inducta* fortaſſe m&uenſ aduentantē *V* Veiouis *Gelenius:* uegonıcıſ *V* 13 heuetarı utnectoreſ nıtrũ *V* 14 *ante* ıgnauıter *deleta* g *in V* regerat *V* 16 paenıtuſ *V* 19 ſumoarıuſ *V* 20 ın damnaſ romanaſ & *V* 24 curuantıſ orabıt *V* 26 quo• [tienſ] (*post* o *num rasura sit dubites*) *V* 29 eadem *scripsi:* ea de *V*, ea de re *Gelenius* 30 conpeto [l] *V* 31 erıt *V*

magna quaesitum industria conprehensumque offerrent sibi captiuum, et correptus uelociter adulescens ducitur Alamannus
6 pacto optinendae salutis pollicitus itinera se monstraturum. hoc progresso secutus exercitus celsarum arborum obsistente concaede ire protinus uetabatur. Verum per circuitus longos et 5 flexuosos uentum est tandem ad loca et ira quisque percitus armatorum urebat agros, pecora diripiebat et homines, resisten-
7 tesque sine ulla parcimonia contruncabat. his malis percussus rex cum multiplices legiones, uicorumque reliquias cerneret exustorum, ultimas fortunarum iacturas adesse iam contempla- 10 tus orauit ipse quoque ueniam, facturum se imperanda iurandi exsecratione, restituere uniuersos promisit: id enim cura age-
8 batur inpensiore: detentisque plurimis reddidit paucos. quo cognito ad indignationem iustam Iulianus erectus cum munerandus uenisset ex more, quattuor comites eius, quorum ope et 15 fide maxime nitebatur, non ante absoluit dum omnes rediere
9 captiui. ad colloquium tamen accitus a Caesare trementibus oculis adorato uictorisque superatus aspectu condicione difficili premebatur, hac scilicet ut, quoniam consentaneum erat post tot secundos euentus ciuitates quoque reparari ui barba- 20 rorum excisas, carpenta et materias ex opibus suis suorumque praeberet: et haec pollicitus inprecatusque si perfidum quicquam egisset, luenda sibi cruore supplicia, ad propria remeare permissus est. annonam enim transferre ita ut Suomarius, ea re conpelli non potuit quod ad internicionem regione eius 25 uastata nihil inueniri poterat quod daretur.

10 Ita reges illi tumentes quondam inmaniter rapinisque ditescere adsueti nostrorum Romanae potentiae iugo subdidere colla iam domita et uelut inter tributarios nati et educati obsecundabant imperiis ingrauate. quibus hoc modo peractis di- 30 sperso per stationes milite consuetas ad hiberna regressus est Caesar.

---

4 praegresso *Gelenius* concede *V* 5 uetebatur *V* 6 flexudıſſoſ *V* at *V* 7 armoꝝ *V* reſıſtenteſ quae *V* 8 contrungabant (t *emend. ex* s) *V* 9 *pro* m *in* multiplices *librarius scripturus erat* p *in* *V* legiones *Hadrianus Valesius:* regıoneſ *V*, regionis *Henricus Valesius* 13 ınpenſıor *V* detenſıſq; *V* 15 IIIIOR *V* 17 *ante* a *in rasura add.* trı *a manu* (*ut u.*) *sec. in* *V* 20 euentoſ *V* 23 luenda *Gelenius:* ıubenda *V* 25 ınternıcſonem *sic* *V* 29 uelud *V* obſecundabat ımperıı *V*

Haec cum in comitatu Constantii subinde noscerentur 11
— erat enim necesse tamquam apparitorem Caesarem super
omnibus gestis ad Augusti referre scientiam — omnes qui plus
poterant in palatio, adulandi professores iam docti recte con-
5 sulta prospereque conpleta uertebant in deridiculum: talia sine
modo strepentes insulse 'in odium uenit cum uictoriis suis ca-
pella, non homo' ut hirsutum Iulianum carpentes appellantes-
que loquacem talpam et purpuratam simiam et litterionem
Graecum: et his congruentia plurima aeque ut tintinnabula prin-
10 cipi resonantes, audire haec taliaque gestienti, uirtutes eius
obruere uerbis inpudentibus conabantur ut segnem incessentes
et timidum et umbratilem gestaque secus uerbis comptioribus
exornantem: quod non tunc primitus accidit. namque ut solet 2
amplissima quaeque gloria obiecta esse semper inuidiae, legimus
15 in ueteres quoque magnificos duces uitia criminaque etiam si
inueniri non poterant, finxisse malignitatem spectatissimis acti-
bus eorum offensam. ut Cimonem Miltiadis filium insimulatum 3
intemperantiae, qui prope Eurymedonta Pamphylium flumen
Persarum populum deleuit innumerum coegitque gentem inso-
20 lentia semper elatam obsecrare suppliciter pacem: Aemilianum
itidem Scipionem ut somniculosum aemulorum incusari mali-
uolentia, cuius inpetrabili uigilantia obstinatae in perniciem
Romae duae potentissimae sunt urbes excisae. nec non etiam 4
in Pompeium obtrectatores iniqui multa scrutantes cum nihil
25 unde uituperari deberet inueniretur, duo haec obseruarunt lu-
dibriosa et inrita: quod genuino quodam more caput digito
uno scalpebat, quodque aliquandiu tegendi ulceris causa de-
formis fasciola candida crus colligebat: quorum alterum facti-
tare ut dissolutum, alterum ut nouarum rerum cupidum ad-
30 serebant: nihil interesse oblatrantes argumento subfrigido quam
partem corporis redimiret regiae maiestatis insigni: eum uirum

---

5 uertebat *V* 6 ınſule *V* 9 aeque ut tintinnabula *Vngerus* (*progr. schol. Friedland.* 1869): atque ut ınnacula (nacula *mutatum in* aula *a man.* 3) *V* 11 ıncefſantef *V* 14 amplissima quaeque *scripsi*: amphſ-ſımaq; *V* 17 insimulatum intemperantiae qui prope *uulgo*: ınſımulatum ſaepe ante & ppe *V*, 18 y *in* pamfylıum *a man. sec. in rasura in V* 19 ınſolentıa ſem relatã *V* 25 deber&ur *V* 27 quotq; *V* 28 collı-batam *V* 31 redımer& *V*

quo nec fortior nec amantior quisquam patriae fuit, ut documenta praeclara testantur.

5 Dum haec ita aguntur, Romae Artemius curans uicariam praefecturam pro Basso quoque agebat, qui recens promotus urbi praefectus fatali decesserat sorte. cuius administratio seditiones perpessa est turbulentas nec memorabile quicquam habuit quod narrari sit dignum.

12 Augusto inter haec quiescenti per hiemem apud Sirmium indicabant nuntii graues et crebri permixtos Sarmatas et Quados uicinitate et similitudine morum armaturaeque concordes 10 Pannonias Moesiarumque alteram cuneis incursare dispersis.
2 quibus ad latrocinia magis quam aperto habilibus Marti hastae sunt longiores et loricae ex cornibus rasis et laeuigatis, plumarum specie linteis indumentis innexae: equorumque plurimi ex usu castrati, ne aut feminarum uisu exagitati raptentur aut 15
3 in subsidiis ferocientes prodant hinnitu densiore uectores. et per spatia discurrunt amplissima sequentes alios uel ipsi terga uertentes, insidendo uelocibus equis et morigeris trahentesque singulos, interdum et binos, uti permutatio uires foueat iumentorum uigorque otio integretur alterno. 20

4 Aequinoctio itaque temporis uerni confecto imperator coacta militum ualida manu, ductu laetioris fortunae profectus cum ad locum aptissimum peruenisset, flumen Histrum exundantem pruinarum iam resoluta congerie super nauium foros ponte contexto transgressus populandis barbarorum incubuit terris. 25 qui itinere festinato praeuenti cateruasque bellatoris exercitus iugulis suis inminere cernentes, quem nondum per anni tempus colligi posse rebantur, nec spirare ausi nec stare sed uitantes exitium insperatum semet omnes effuderunt in fugam.
5 stratisque plurimis, quorum gressus uinxerat timor, hi, quos 30 exemit celeritas morti, inter latebrosas conualles montium occultati uidebant patriam ferro pereuntem, quam uindicassent pro-

---

1 nec amantior *Hauptius:* necautaptıor (*sed* p *num in rasura fuerit dubites*) *in* necantautıor (*sed* u *ut u. rursus erasa*) *a pr. man. ut u. in V* patrıae patrıae *V* 3 ꝑmae *V* 11 alterū *V* ıncurſa[re] (re *ut u. a man. sec.*) *V* 12 atalarocınıa *V*, ad latrocınıa *in margine add. man.* 3 *in V* 13 lorcı ex *V* lauıgatıſ *V* 14 ſpecıem *V* aequorumq; *V* 15 caſtıratı *V* reptent' *V* 17 alıſ *V* 18 aequıſ *V* 19 uınoſ *V* 30 hıſ *V* 31 r *in* inter *emend. ex* l *in V*

fecto si uigore, quo discesserant, restitissent. gerebantur haec 6
in ea parte Sarmatiae, quae secundam prospectat Pannoniam,
parique fortitudine circa Valeriam opes barbaras urendo rapiendoque occurrentia militaris turbo uastabat. cuius cladis in- 7
5 mensitate permoti posthabito latendi consilio Sarmatae petendae specie pacis agmine tripertito agentes securius nostros
adgredi cogitarunt: *ut* nec expedire tela nec uim uulnerum
declinare, nec, quod est in rebus artissimis ultimum, uerti
possent in fugam. aderant autem ilico Sarmatis periculorum 8
10 Quadi participes, qui noxarum saepe socii fuerant indiscreti:
sed ne eos quidem prompta iuuit audacia in discrimina ruentes aperta. caesis enim conpluribus pars, quae potuit super- 9
esse, per notos colles euasit: quo euentu uires et animos incitante iunctis densius cuneis ad Quadorum regna properabat
15 exercitus, qui ex praeterito casu inpendentia formidantes rogaturi
suppliciter pacem, fidentes ad principis uenere conspectum erga
haec *et* similia lenioris, dictoque die statuendis condicionibus,
modo.... Zizais quoque etiam tum regalis, haud parui corporis
iuuenis ordines Sarmatarum more certaminis instruxit ad preces
20 uisoque imperatore abiectis armis pectore toto procubuit exanimis stratus. et amisso uocis officio prae timore, tum cum
orare deberet maiorem misericordiam mouit conatus aliquotiens
parumque inpediente singultu permissus explicare quae poscebat. recreatus denique tandem iussusque exsurgere, genibus 10
25 nixus, usu linguae recuperato concessionem delictorum sibi tribui supplicauit et ueniam, eoque ad precandum admissa multitudo, cuius ora formido muta claudebat, periculo adhuc praestantioris ambiguo, ubi ille solo iussus attolli orandi signum
exspectantibus diu monstrauit, omnes clipeis telisque proiectis
30 manus precibus dederunt plura excogitantes ut uincerent humilitate supplicandi regalem. duxerat potior cum ceteris Sar- 11
matis etiam Rumonem et Zinafrum et Fragiledum subregulos
plurimosque optimates cum inpetrandi specie similia petituros.

1 haec] hic *V* 2 ſarmaciae *V* 3 uerendo *V* 4 milıtagıſ *V* 5 armatae *V* 6 tıpertıto *V* 7 ut *om. V, add. uulgo* 8 declinarent *V* altıſſimıſ *V* 10 Quadı *Gelenius*: qua *V* 14 at *V* 16 uenıre *V* 17 Ergo *V* et *om. V, add. Valesius* 18 *lacunam indicaui* haud parui *Gelenius*: apud ui *V* 19 ordıne *V* 21 dum cũ *V* 27 mutae laudebat *V* 31 patıor *V* armatıſ *V* 33 ſpecıe *V*, spe *Gelenius*

qui, licet elati gaudio salutis indultae, condicionum sarcina conpensare inimice facta pollicebantur seque cum facultatibus et liberis et coniugibus terrarumque suarum ambitu Romanae potentiae libenter offerrent, praeualuit tamen aequitati iuncta benignitas iussique obtinere sedes inpauidi nostros reddidere 5 captiuos. duxeruntque obsides postulatos et oboedire prae-
12 ceptis deinde promptissime spoponderunt. hortante hoc exemplo clementiae aduolarunt regales cum suis omnibus Araharius et Vsafer inter optimates excellentes, agminum gentilium duces, quorum alter Transiugitanorum Quadorumque parti, alter qui- 10 busdam Sarmatis praeerat locorum confiniis et feritate iunctissimis: quorum plebem ueritus imperator ne ferire foedera simulans in arma repente consurgeret, discreto consortio pro Sarmatis obsecrantes iussit paulisper abscedere dum Araharii
13 et Quadorum negotium spectaretur. qui cum reorum ritu ob- 15 lati, stantes curuatis corporibus facinora grauia purgare non possent, ultimae sortis infortunia metuentes dederunt obsides imperatos, numquam antea pignera foederis exhibere conpulsi.
14 his ex aequo bonoque conpositis Vsafer in preces admissus est Arahario pertinaciter obstrepente firmanteque pacem, quam 20 ipse meruit, ei quoque debere proficere ut participi licet in-
15 feriori et obtemperare suis imperiis consueto. uerum quaestione discussa, aliena potestate eripi Sarmatae iussi ut semper Romanorum clientes offerre obsides quietis uincula conseruan-
16 dae gratanter amplexi sunt. ingerebat autem se post haec 25 maximus numerus cateruarum confluentium nationum et regum, suspendi a iugulis suis gladios obsecrantium postquam Araharium inpune conpererant abscessisse: et pari modo ipsi quoque adepti pacem, quam poscebant, accitos ex intimis regni procerum filios obsidatus sorte opinione celerius obtulerunt iti- 30 demque captiuos, ut placuerat, nostros, quos haut minore gemitu perdidere quam suos.

17 Quibus ordinatis translata est in Sarmatos cura miseratione dignos potius quam simultate. quibus incredibile quan-

---

2 ınımıcae *V* ſed quae cũ *V* 3 con∗ıugıb; *V* 5 obıtınere *V* ınpauıdoſ *V'* 8 atuolarunt *V* 9 excellenſ *V* 10 tranſſugıtanorum *V* 11 confinıſ *V* 12 ueritus *Valesius*: acnuſ *V* 14 ıuſſıſ *V* abſcıdere *V* barbarıı *V* 15 reorum *Lindenbrogius*: eorum *V* oblatıſ tantıſ *V* 19 amıſſuſ *V* 20 obſtrepenteſ *V* 28 conpererat *V* 31 aut *V*

tum prosperitatis haec attulit causa: ut uerum illud aestimaretur, quod opinantur quidam, fatum uinci principis potestate uel fieri. potentes olim ac nobiles erant huius indigenae regni 18 sed coniuratio clandestina seruos armauit in facinus. atque 5 ut barbaris esse omne ius in uiribus adsueuit, uicerunt dominos ferocia pares set numero praeminentes. qui confundente 19 metu consilia ad Victohalos discretos longius confugerunt, obsequi defensoribus ut in malis optabile quam seruire suis mancipiis arbitrati: quae deplorantes post impetratam ueniam recepti 10 in fidem poscebant praesidia libertati eosque iniquitate rei permotus inspectante omni exercitu conuocatos adlocutus uerbis mollioribus imperator nulli nisi sibi ducibusque Romanis parere praecepit. atque ut restitutio libertatis haberet dignitatis 20 augmentum, Zizaim regem isdem praefecit, conspicuae fortu- 15 nae tum insignibus aptum profecto, ut res docuit, et fidelem, nec discedere quisquam post haec gloriose gesta permissus est antequam, ut placuerat, remearent nostri captiui. his in bar- 21 barico gestis Bregetionem castra commota sunt, ut etiam ibi belli Quadorum reliquias circa illos agitantium tractus lacrimae 20 uel sanguis extingueret. quorum regalis Vitrodorus Viduari filius regis et Agilimundus subregulus aliique optimates et iudices uariis populis praesidentes uiso exercitu in gremio regni solique genitalis sub gressibus iacuere militum et adepti ueniam iussa fecerunt, sobolemque suam obsidatus pignore ut 25 obsecuturi condicionibus inpositis tradiderunt eductisque mucronibus, *quos* pro numinibus colunt, iurauere se permansuros in fide.

His, ut narratum est, secundo finitis euentu ad Limigan- **13** tes Sarmatas seruos ocius signa transferri utilitas publica fla- 30 gitabat, quos erat admodum nefas inpune multa et nefaria perpetrasse. nam uelut obliti priorum tunc erumpentibus liberis ipsi quoque tempus aptissimum nancti limitem perrupere Romanum, ad hanc solam fraudem dominis suis hostibusque concordes. deliberatum est tamen id quoque lenius uindicari 2

---

1 quantum ın profpentatıſ *V* 2 opınatur *V* 3 potente | ſolı magnobilef *V* 5 barbarı ſeſe omne *V* 6 et *V* 8 seruire suis *Gelenius:* ſeruıtute *V* 10 lıbertatı *sic V* 12 parere *Gelenius:* parcere *V* 14 conpıcuae *V'* 16 glorıoſae *V* 24 ſubolemq; *V'* 25 obſecutorı *V* 26 quoſ *om. V, add. Gelenius* 29 ſocıuſ *V* lıgna *V'*

quam criminum magnitudo poscebat, hactenus ultione porrecta
ut ad longinqua translati amitterent copiam nostra uexandi,
quos pericula formidare monebat scelerum conscientia diutius
3 conmissorum. ideoque in se pugnae molem suspicati uertendam dolos parabant et ferrum et preces. uerum aspectu primo 5
exercitus tamquam fulminis ictu perculsi ultimaque cogitantes,
uitam precati, tributum annuum dilectumque ualidae iuuentutis et seruitium spoponderunt, abnuere parati si iuberentur
aliorsum migrare ut gestibus indicabant et uoltibus, locorum
confisi praesidio, ubi lares post exactos dominos fixere securi. 10
4 has enim terras Parthiscus inruens obliquatis meatibus Histro
miscetur. sed dum solus licentius fluit, spatia longa et lata
sensim praeterlabens et ea coartans prope exitum in angustias,
accolas ab impetu Romanorum alueo Danubii defendit, a barbaricis uero excursibus suo tutos praestat obstaculo, ubi pleraque umidioris soli natura et incrementis fluminum redundantia 15
stagnosa sunt et referta salicibus ideoque inuia nisi perquam
gnaris: et super his insularem anfractum aditu Parthisci paene
contiguum amnis potior ambiens terrae consortio separauit.
5 hortante igitur principe cum genuino fastu ad citeriorem uenere fluminis ripam, ut exitus docuit, non iussa facturi sed 20
ne uiderentur militis praesentiam formidasse, stabantque contumaciter, ideoque propinquasse monstrantes ut iubenda repu-
6 diarent. quae imperator accidere posse contemplans in agmina
plurima clam distributo exercitu celeritate uolucri migrantes 25
intra suorum acies clausit. stansque in aggere celsiore cum
paucis et stipatorum praesidio tectus eos, ne ferocirent, lenius
7 admonebat. sed fluctuantes ambiguitate mentium in diuersa
rapiebantur et furori mixta uersutia temptabant cum precibus
proelium uicinumque sibi in nostros parantes excursum proiecere consulto longius scuta ut ad ea recuperanda sensim pro- 30
gressi sine ullo fraudis indicio spatia furarentur.

8 Iamque uergente in uesperum die cum moras rumpere lux
moneret excedens, erectis uexillis in eos igneo miles impetu

---

6 cogıtaneſ (t *add. ut u. man. sec.*) *V* 7 p̃cantı *V* 8 annuere paratıſ ſı *V* 9 ındıcabat *V* 10 confuſı *ut u. V'* actoſ *V'* 12 ta *in* lata *in ras. in V* 13 cohortanſ *V* 14 danubıı *sic V* 17 pquamagnarıſ *V* 19 annıſ *V* ſperauıt *V* 20 uenıre *V* 22 mılıteſ *V* 30 ꝓıcere *V* 34 uıxıllıſ *V*

ferebatur. qui conferti acieque densiore contracta aduersus
ipsum principem stantem, ut dictum est, altius omnem impe-
tum contulerunt eum oculis incessentes et uocibus truculentis.
cuius furoris amentiam exercitus ira ferre non potuit eosque 9
5 imperatori, ut dictum est, acriter imminentes desinente in an-
gustum fronte, quem habitum caput porci simplicitas militaris
appellat, impetu disiecit ardenti et dextra pedites cateruas pe-
ditum obtruncabant, equites laeua equitum se turmis agilibus
infunderunt. cohors praetoria ex aduerso Augustum cautius
10 stipans resistentium pectora moxque terga fugientium incidebat 10
et cadentes insuperabili contumacia barbari non tam mortem
dolere quam nostrorum laetitiam horrendo stridore monstrabant,
et iacentes absque mortuis plurimi succisis poplitibus ideoque
adempto fugiendi subsidio, alii dexteris amputatis, non nulli
15 ferro quidem intacti set superruentium conlisi ponderibus cru-
ciatus alto silentio perferebant. nec eorum quisquam inter 11
diuersa supplicia ueniam petit aut ferrum proiecit aut exorauit
celerem mortem sed arma iugiter retinentes licet adflicti minus
criminis aestimabant alienis uiribus potius quam conscientiae
20 suae iudicio uinci mussantesque audiebantur interdum: fortunae,
non meriti fuisse quod euenit. ita in semihorae curriculo dis-
crimine proeliorum emenso tot procubuere subito barbari ut
pugnam fuisse sola uictoria declararet.

Vix dum populis hostilibus stratis gregatim peremptorum 12
25 necessitudines ducebantur humilibus extractae tuguriis aetatis
sexusque promiscui et fastu uitae prioris abolito ad infimitatem
obsequiorum uenere seruilium et exiguo temporis interuallo
decurso caesorum aggeres et captiuorum agmina cernebantur.
incitante itaque feruore certaminum fructuque uincendi consur- 13
30 rectum est in perniciem eorum, qui deseruere proelia, uel in
tuguriis latitantes occultabantur. hos cum ad loca uenisset
auidus barbarici sanguinis miles, disiectis culmis leuibus ob-
truncabat nec quemquam casa uel trabibus conpacta firmissimis

---

6 ſinplicitaſ *V* 12 dolore *V* 13 puplitib; *V'* 14 adepto *V*
15 intactiſ & *V* 18 miniſ *V'* 20 iudico *V* 21 ſęmiorae *V* 22 proculq;
ere *V*, pcubuere *add. in margine man.* 3 *in V* 24 populi *V* 25 neceſ-
ſitudiniſ *V* ectracta et uguriſ *V* 27 uenire *V* & texiguo *V* 28 diſ-
curſo *V'* caeſarum *V* 30 pnitiem *V'* 32 culminiſ *in* culmiſ *emend.
man. sec. in V* obtruncabant *V* 33 conpactae *V*

14 periculo mortis extraxit. denique cum inflammarentur omnia
nullusque latere iam posset, cunctis uitae praesidiis circumcisis
aut obstinate igni peribat absumptus aut incendium uitans
egressusque uno supplicio declinato ferro sternebatur hostili.
15 fugientes tamen aliqui tela incendiorumque magnitudinem amnis 5
uicini se conmisere gurgitibus, peritia nandi ripas ulteriores
occupare posse sperantes, quorum plerique summersi necati sunt,
alii iaculis periere confixi adeo ut abunde cruore diffuso meatus
fluminis spumaret immensi: ita per elementum utrumque Sar-
matas uincentium ira uirtusque deleuit. 10

16 Placuerat igitur post hunc rerum ordinem cunctis adimi
spem omnem uitaeque solacium. et post lares incensos raptas-
que familias nauigia iussa sunt colligi ad indagandos, quos a
17 nostrorum acie ulterior discreuerat ripa.. statimque ne alacritas
intepesceret pugnatorum, inpositi lyntribus per abdita ducti 15
uelites expediti occuparunt latibula Sarmatarum, quos repenti-
nus fefellit aspectus, gentiles lembos et nota remigia conspi-
18 cantes. ubi uero procul micantibus telis, quod uerebantur
propinquare senserunt, ad suffugia locorum palustrium *se* con-
tulerunt eosque secutus infestius miles caesis plurimis ibi uicto- 20
riam repperit ubi nec caute posse consistere nec audere aliquid
19 credebatur. post absumptos paene diffusosque Amicenses petiti
sunt sine mora Picenses, ita ex regionibus appellati conterminis:
quos tutiores fecere sociorum aerumnae rumorum adsiduitate
conpertae. ad quos opprimendos — erat enim arduum sequi 25
per diuersa conspersos inprudentia uiarum arcente — Taifalo-
rum auxilium et liberorum adaeque Sarmatarum adsumptum
20 est. cumque auxiliorum agmina locorum ratio separaret, tra-
ctus contiguos Moesiae sibi miles elegit, Taifali proxima suis
sedibus obtinebant, liberi terras occupauerant e regione sibi 30
oppositas.

21 Limigantes territi subactorum exemplis et summatum pro-

1 exſtruxıt *V* 2 ñ nulluſq; *V* poſſit *V* 4 ſternebantur *V*
5 fugıentıſ *V* 6 conmıſce | re *V* namdı *V* 8 confıxıſ *V* 9 ſpu | mare
tımenſ ıta *V* armataſ *V* 16 uelıter *V* ſarmantarum *V* 17 conſpıran-
teſ *V* 19 ſe *om. V, add. Gelenius* 24 facere *V* 25 at *V* 26 ar-
centı • taıfalorum (*potest fuisse* s) auxılıonem *V* 27 ataeque ſarmatorum *V*
30 obtıneant *V'* 31 oppoſıtaſq; *V* 32 terrıtıq; *V* summatum *scripsi*:
ſubacrum *V*

stratorum diu haesitabant ambiguis mentibus utrum oppeterent an rogarent, cum utriusque rei suppeterent documenta non leuia. uicit tamen ad ultimum coetu seniorum urgente dedendi se consilium, uariaeque palmae uictoriarum accessit eorum quo-
5 que supplicatio, qui armis libertatem inuaserant, et reliqui eorum cum precibus ut superatos et inbelles dominos aspernati fortioribus uisis inclinauere ceruices. accepta itaque publica 22 fide, deserto montium propugnaculo ad castra Romana conuolauit eorum pars maior diffusa per spatia ampla camporum cum
10 parentibus et natis atque coniugibus opumque uilitate, quam eis celeritatis ratio furari permisit. et qui animas amittere 23 potius quam cogi solum uertere putabantur, dum licentem amentiam libertatem existimarent, parere imperiis et sedes alias suscipere sunt adsensi tranquillas et fidas, ut nec bellis uexari
15 nec mutari seditionibus possint. isdemque ex sententia, ut credebatur, acceptis quieuere paulisper, post feritate natiua in exitiale scelus erecti, ut congruo docebitur textu.

Hoc rerum prospero currente successu tutela Illyrico con- 24 petens gemina est ratione firmata, cuius negotii duplicem magni-
20 tudinem imperator adgressus utramque perfecit. infidis ....
exules populos licet mobilitate suppares, acturos tamen paulo uerecundius, tandem reductos in auitis sedibus conlocauit. isdemque ad gratiae cumulum non ignobilem quempiam regem sed quem ipsi antea sibi praefecere, regalem inposuit, bonis animi
25 corporisque praestantem. tali textu recte factorum Constantius 25 iam metuente sublimior militarique consensu secundo Sarmaticus appellatus ex uocabulo subactorum, iamque discessurus conuocatis cohortibus et centuriis et manipulis omnibus tribunal insistens signisque ambitus et aquilis et agmine multiplicium
30 potestatum his exercitum adlocutus est, ore omnium fauorabilis, ut solebat

'Hortatur recordatio rerum gloriose gestarum omni iucun- 26 ditate uiris fortibus gratior admodum uerecunde replicare, quae diuinitus delata sorte uincendi et ante proelia et in ipso cor-

5 relıquıore cũ *V* 9 dıffuſa *post* dıffuſa *inductum in V* 11 futurarı *V* 18 proſper occurrente *V* ı *et* y *in rasura* (*pot. fuisse* yllırıco) *V* 19 firmata a cuıuſ *V* 20 *lacunam indicauit Hauptius* 21 suppares *Hauptius:* ſup*ref *V* 24 praefıcere *V* 26 ſarmatıcoſ *V* 33 gratıore *V* uerecundıae *V*

reximus feruore pugnarum, Romanae rei fidissimi defensores.
quid enim tam pulchrum tamque posteritatis memoriae iusta
ratione mandandum quam ut miles strenue factis, ductor pru-
27 denter consultis exultet? persulcabat Illyricum furor hostilis,
absentiam nostram inanitate tumenti despiciens dum Italos tue- 5
remur et Gallos, uariisque discursibus uastabat extima limitum,
nunc cauatis roboribus, aliquotiens peragrans pedibus flumina,
non congressibus nec armis fretus aut uiribus sed latrociniis
adsuetus occultis, astu et ludificandi uarietate iam inde ab in-
stituta gente nostris quoque maioribus formidatus: quae lon- 10
gius disparati, qua ferri poterant tulimus, leuiores iacturas effi-
28 cacia ducum uetari posse sperantes. ubi uero per licentiam
scandens in maius ad funestas prouinciarum clades erepsit et
crebras, communitis aditibus Raeticis tutelaque peruigili Gal-
liarum securitate fundata, terrore nullo relicto post terga ueni- 15
mus in Pannonias, *ut* placuit numini sempiterno, labentia fir-
maturi: cunctisque paratis, ut nostis, uere adulto egressi arri-
puimus negotiorum maximas moles: primum ne struendo textis
conpagibus ponti telorum officeret multitudo, quo opera leui
perfecto uisis terris hostilibus et calcatis, obstinatis ad mortem 20
animis conatos resistere Sarmatas absque nostrorum dispendio
strauimus parique petulantia ruentes in agmina nobilium legio-
num Quados Sarmatis adiumenta ferentes adtriuimus. qui post
aerumnosa dispendia inter discursus et repugnandi minaces an-
helitus, quid nostra ualeat uirtus experti, manus ad dimicandum 25
aptatas armorum abiecto munimine pone terga uinxerunt resta-
reque solam salutem contemplantes in precibus, adfusi sunt
uestigiis Augusti clementis, cuius proelia saepe compererant exi-
29 tus habuisse felices. his sequestratis Limigantes quoque forti-
tudine superauimus pari interfectisque pluribus alios periculi 30
30 declinatio adegit suffugia petere latebrarum palustrium. hisque
secundo finitis euentu lenitatis tempus aderat tempestiuae.
Limigantes ad loca migrare conpulimus longe discreta ne in per-
niciem nostrorum se commouere possent ulterius, et pepercimus

---

2 memorıa *V* 3 mıleſtrenuę *V* 4 perſulcabat *V*, persultabat *Gelenius* 5 dıſpıcıenſ *V* 7 nunc cauatis *uulgo:* nunoq; nauatıſ *V*, nunoque nauticis *Gelenius* 14 retıcıſ *V* 16 ut *om.* *V*, *add.* *Gelenius* nomıne *V* 17 ut nrīſ *V* 20 pfectıo *V* 22 petulantı *V* 23 armatıſ *V* attriuimus *Gelenius:* adtrıbuımuſ *V* 27 atfuſı *V* 28 clementeſ *V* 33 ın *om.* *V'*

plurimis et Zizaim praefecimus liberis, dicatum nobis futurum et fidum, plus aestimantes creare quam auferre barbaris regem, hoc decore augente sollemnitatem quod isdem quoque rector tributus antehac electus est et acceptus. quadruplex igitur 31
5 praemium, quod unus procinctus absoluit, nos quaesiuimus et res publica, primo ultione parta de grassatoribus noxiis, deinde quod uobis abunde sufficient ex hostibus captiui. his enim uirtutem oportet esse contentam quae sudore quaesiuit et dexteris. nobis amplae facultates opumque sunt magni thesauri: 32
10 integra omnium patrimonia nostri labores et fortitudo seruarint. hoc enim boni principis menti, hoc successibus congruit prosperis. postremo ego quoque hostilis uocabuli spolium prae 33 me fero, secundi Sarmatici cognomentum, quod uos unum idemque sentientes mihi — ne sit adrogans dicere — merito
15 tribuistis'.

Post hunc dicendi finem contio omnis alacrior solito, aucta 34 spe potiorum et lucris, uocibus festis in laudes imperatoris adsurgens deumque ex usu testata non posse Constantium uinci, tentoria repetit laeta. et reductus imperator ad regiam otioque
20 bidui recreatus Sirmium cum pompa triumphali regressus est et militares numeri destinatas remearunt sedes.

Hisce isdem diebus Prosper et Spectatus atque Eustathius 14 legati ad Persas, ut supra docuimus, missi Ctesiphonta reuersum regem adiere, litteras perferentes imperatoris et munera, posce-
25 bantque rebus integris pacem et mandatorum memores nusquam ab utilitate Romanae rei maiestateque discedebant, amicitiae foedus sub hac lege firmari debere adseuerantes ne super turbando Armeniae uel Mesopotamiae statu quicquam moueretur. diu igitur ibi morati cum obstinatissimum regem nisi harum 2
30 regionum dominio sibi adiudicato obduriscentem ad suscipiendam cernerent pacem, negotio redierunt infecto. post 3 quod id ipsum condicionum robore pari inpetraturi Lucil-

1 nizam *V* 2 quā adfere *V* 3 hisdem *V* 5 quaecuumus & rēsp. *V* 7 captiuis *V* 10 integrū *V* laboris *V* 14 sint *V* 16 moneio *V* so-litaucta *V* 17 imperatores (*post.* e *ut u. em. in* i) *V* 21 distinatas *V* 22 hisce | hisdē *V* p | pere spectatus *V* 23 tesifonta *V* 24 perferentes *scripsi*: praeferentes *V*, proferentes *Gelenius* poscebant quae *V* 25 memores onus quam *V* 26 amici itae *V* 30 dominio sibi adiudicato *Gelenius*: domum obsidia diudica | to *V*

lianus missus est comes et Procopius tunc notarius, qui postea nodo quodam uiolentae necessitatis adstrictus ad res consurrexit nouas.

LIBER XVIII

1 Haec per orbis uarias partes uno eodemque anno sunt 5 gesta. at in Galliis cum in meliore statu res essent et Eusebium atque Hypatium fratres sublimarent uocabula consulum, Iulianus contextis successibus clarus apud hiberna sequestratis interim sollicitudinibus bellicis haut minore cura prouinciarum fortunis multa conducentia disponebat, diligenter obseruans 10 nequem tributorum sarcina praegrauaret neue potentia praesumeret aliena aut hi uersarentur in medio, quorum patrimonia publicae clades augebant, uel iudicum quisquam ab aequi-
2 tate deuiaret inpune. idque ea re leui labore correxit quod ipse iurgia dirimens, ubi causarum cogebat magnitudo uel per- 15 sonarum, erat indeclinabilis iustorum iniustorumque distinctor.
3 et licet multa sint eius laudanda in huius modi controuersiis, unum tamen sufficiet poni, ad cuius similitudinem acta uel
4 dicta sunt. Numerium Narbonensis paulo ante rectorem accusatum ut furem inusitato censorio uigore pro tribunali palam 20 admissis uolentibus audiebat, qui cum infitiatione defenderet obiecta nec posset in quoquam confutari, Delphidius orator acerrimus uehementer eum inpugnans documentorum inopia percitus exclamauit 'ecquis, florentissime Caesar, nocens esse poterit usquam si negare sufficiet?' contra quem Iulianus pru- 25 denter motus ex tempore 'ecquis' ait 'innocens esse poterit si

1 missus *Gelenius:* iussus *V* 3 *subscriptum* AMMIANI MARCELLI•NI (*fuerat* MARCELLNNI) RERUM GESTARUM | EXPLICIT LIBER XVII INCIPIT LIBER XVIII. *in V*

6 galus *V* 8 ns *in* hibernans *in rasura in V* 11 ne quam (*scil. prouinciam*) *coniecit Valesius* 12 haut *V* 13 iudicium *V* 15 dire mens *V* 18 at *V* 19 rectore *V* 21 audebat *V* infitatione *V* 22 delfidius *V* 24 haecquis *V* 25 c̃c (h. e. contra) *V* 26 &quis *V*

accusasse sufficiet?' et haec quidem et huius modi multa ciuilia.

2 Egressurus autem ad procinctum urguentem cum Alamannorum pagos aliquos esse reputaret hostiles et ausuros inmania, 5 ni ipsi quoque ad ceterorum sternerentur exempla, haerebat anxius qua ui, qua celeritate, cum primum ratio copiam tribuisset, rumore praecurso terras eorum inuaderet repentinus, seditque tandem multa et uaria cogitanti, id temptare quod utile probauit euentus. Hariobaudem uacantem tribunum fidei 10 fortitudinisque notae nullo conscio legationis specie ad Hortarium miserat regam iam pacatum ut exinde facile ad conlimitia progressus eorum, in quos erant arma protinus commouenda, scitari possit quid molirentur, sermonis barbarici perquam gnarus. 3 quo fidenter ad haec paranda digresso ipse 15 anni tempore oportuno ad expeditionem undique milite conuocato profectus id inter potissima mature duxit implendum ut ante proeliorum feruorem ciuitates multo ante excisas introiret receptasque conmuniret, horrea quin etiam extrueret pro incensis, ubi condi possit annona a Brittannis sueta trans- 20 ferri. 4 et utrumque perfectum est spe omnium citius. nam et horrea ueloci opere surrexerunt alimentorumque in isdem satias condita, et ciuitates occupatae sunt septem: Castra Herculis, Quadriburgium Tricensimae Nouesium Bonna Antennacum et Bingio, ubi laeto quodam euento etiam Florentius praefectus 25 apparuit subito partem militum ducens et commeatuum perferens copiam sufficientem usibus longis.

5 Post hac inpetrata restabat adigente necessitatum articulo receptarum urbium moenia reparari nullo etiam tum interturbante, idque claris indiciis adparet ea tempestate utilitati pu- 30 blicae metu barbaros oboedisse, rectoris amore Romanos. 6 reges ex pacto superioris anni aedificiis habilia multa suis misere carpentis et auxiliarii milites semper munia spernentes huius

---

1 ſuccıdet (ffıcıet *add. man.* 3) *V* 5 ı *in* nı *in rasura V* 16 petıſſıma *V* dıxıt *V* 17 excıſa quaſ ıntroıeret *V* 19 ıncenſıſ *V* brıttanııſ ueta *V* 21 hıſ *V* 22 · VII · *V* hırculıſ *V* 23 trıcenſımae & nıueſ ıobonna antenna cum & *add. man. prima in margine V* 24 uıngo *V* 25 commeatū *V* 26 uſıb; *V* 28 ınturbante & que *V* 29 ındıcıuſ apretea tempeſtate *V* 30 rectore *V* 31 ę *in* mıſerę *in rasura V*

modi ad obsequendi sedulitatem Iuliani blanditiis deflexi quinquagenarias longioresque materias uexere ceruicibus ingrauate et fabricandi ministeriis opem maximam contulerunt.

7 Quae dum diligenti maturantur effectu, Hariobaudes exploratis omnibus redit docuitque conperta. post cuius aduen- 5 tum incitatis uiribus omnes uenere Mogontiacum, ubi Florentio et Lupicino, Seueri successore, destinate certantibus per pontem illic constitutum transiri debere, renitebatur firmissime Caesar adserens pacatorum terras non debere calcari ne, ut saepe contigit, per inciuilitatem militis occurrentia uastantis 10 abrupte foedera frangerentur.

8 Alamanni tamen omnes, quos petebat exercitus, confine periculum cogitantes Suomarium regem amicum nobis ex pactione praeterita monuerunt minaciter ut a transitu Romanos arceret. eius enim pagi Rheni ripis ulterioribus adhaerebant. 15 quo testante resistere solum non posse, in unum coacta barbara multitudo uenit prope Mogontiacum prohibitura uiribus 9 magnis exercitum ne transmitteret flumen. gemina itaque ratione uisum est habile quod suaserat Caesar, ne pacatorum terrae corrumperentur neue renitente pugnacissima plebe pons 20 cum multorum discrimine iungeretur, iri in locum ad conpagi-10 nandum pontem aptissimum. quod hostes sollertissime contemplati per contrarias ripas leniter incedentes ubi nostros figere tentoria procul cernebant, ipsi quoque noctes agebant exsomnes custodientes peruigili studio ne transitus temptaretur. 25 11 uerum cum nostri locum aduentarent prouisum, uallo fossaque quieuere circumdati et adscito Lupicino in consilium Caesar certis imperauit tribunis ut trecentenos pararent cum sudibus milites expeditos, quid agi quoue iri deberet penitus ignoran-12 tes. et collecti nocte prouecta inpositique omnes, quos lusoriae 30 naues quadraginta quae tunc aderant solae ceperunt, decurrere iubentur per flumen adeo taciti ut etiam remi suspenderentur ne barbaros sonitus excitaret undarum, atque mentis agilitate

---

1 defluxı quınquagenarıaſ longıo | reſquae *V* 6 mogantıacum *V* 9 paccatorum *V* 10 ınclıuıtatem *V* mılıtıo occurrentı uaſtantıſ *V* 12 Λlammannı *V* 13 ſumoarıum *V* pac•tıone (*fuit* d) *V* 15 hrenı *V* 17 phıbıt̓ auırıb; *V* 20 nıue *V* 21 ırı *om. V, add. Valesius* 22 contemplantı *V* 23 ıncıdenteſ *V* 24 cernebantıb; ſıquoq; *V* 29 debere *V* 32 aut etıam remıſ *V* 33 menteſ *V*

et corporum, dum hostes nostrorum ignes obseruant, aduersas perrumpere [milites] ripas.

[13] Dum haec celerantur, Hortarius rex nobis antea foederatus, non nouaturus quaedam sed amicus finitimis quoque suis, reges omnes et regales et regulos ad conuiuium conrogatos retinuit epulis ad usque uigiliam tertiam gentili more extentis, quos discedentes inde casu nostri ex inprouiso adorti nec interficere nec corripere ullo genere potuerunt tenebrarum equorumque adiumento, quo dubius impetus trusit abreptos, lixas uero uel seruos, qui eos pedibus sequebantur, nisi quos exemit discrimine temporis obscuritas, occiderunt.

[14] Cognito denique Romanorum transitu, qui tunc perque expeditiones praeteritas ibi leuamen sumere laborum opinabantur ubi hostem contingeret inueniri, perculsi reges eorumque populi, qui pontem, ne strueretur, studio seruabant intento, metu exhorrescentes diffuse uertuntur in pedes: et indomito furore sedato necessitudines opesque suas transferre longius festinabant. statimque difficultate omni depulsa, ponte constrato sollicitarum gentium opinione praeuenta uisus in barbarico miles per Hortarii regna transibat intacta. [15] ubi uero terras infestorum etiam tum tetigit regum, urens omnia rapiensque per medium rebellium solum grassabatur intrepidus.

Postque saepimenta fragilium penatium inflammata et obtruncatam hominum multitudinem uisosque cadentes multos aliosque supplicantes cum uentum fuisset ad regionem cui Capellatii uel Palas nomen est, ubi terminales lapides Alamannorum et Burgundiorum confinia distinguebant, castra sunt posita ea propter ut Macrianus et Hariobaudus germani fratres et reges susciperentur inpauidi, qui propinquare sibi perniciem sentientes uenerant pacem anxiis animis precaturi. [16] post quos statim rex quoque Vadomarius uenit, cuius erat domicilium contra Rauracos, scriptisque Constanti principis, quibus commendatus est artius, allegatis leniter susceptus est, *ut* decebat,

---

2 mılıteſ *V*, *quod seclusi*, limitis *Gelenius* 4 fintımıſ *V* regıſ *V* 5 corrıgere *V* 9 adreptoſ *V* 13 praeterea | ſıbı *V* 18 N *in* feſtınabaN *in rasura V* dıfficultatē *V* 21 g *in* regum *in rasura V* u *in* urenſ *in rasura V* rapınıſque *V* 23 ſepımenta *V* paenatıum *V* 24 ũ *in* homınũ *in rasura V* 26 Alemannorum *Gelenius:* romanorum *V* 27 dıſtınguebant *V* 28 macrınuſ & harıobaduſ *V* 33 ut decebat *Valesius:* ducebat *V*

17 olim ab Augusto in clientelam rei Romanae susceptus. et Macrianus quidem cum fratre inter aquilas admissus et signa stupebat armorum uiriumque uarium decus, uisa tunc primitus, proque suis orabat. Vadomarius uero nostris coalitus utpote uicinus limiti mirabatur quidem apparatum ambitiosi procinctus 5 sed uidisse se talia saepe ab adulescentia meminerat prima.
18 libratis denique diu consiliis concordi adsensione cunctorum Macriano quidem et Hariobaudo pax est adtributa, Vadomario uero, qui suam locaturus securitatem in tuto et legationis nomine precator uenerat pro Vrio et Vrsicino et Vestralpo regi- 10 bus pacem itidem obsecrans interim responderi non poterat ne, ut sunt fluxioris fidei barbari, post abitum recreati nostrorum
19 parum adquiescerent per alios inpetratis. sed cum ipsi quoque missis legatis post messes incensas et habitacula captosque plures et interfectos ita supplicarent tamquam ipsi haec deli- 15 quissent in nostros, pacem condicionum similitudine meruerunt. inter quas id festinatum est maxime ut captiuos restituerent omnes quos rapuerant excursibus crebris.

3 Haec dum in Galliis caelestis corrigit cura, in comitatu Augusti turbo nouarum exoritur rerum a primordiis leuibus 20 ad luctus et lamenta progressus. in domo Barbationis pedestris militiae tunc rectoris examen apes fecere perspicuum. superque hoc ei prodigiorum gnaros sollicite consulenti discrimen magnum portendi responsum est, coniectura uidelicet tali quod hae uolucres post conpositas sedes opesque congestas 25
2 fumo pelluntur et turbulento sonitu cymbalorum. huic uxor erat Assyria nomine nec taciturna nec prudens, quae eo ad expeditionem profecto et multiplici metu suspenso ob ea quae meminerat sibi praedicta, perculsa uanitate muliebri, ancilla adscita notarum perita, quam e patrimonio Siluani possederat, 30 ad maritum scripsit intempestiue uelut flens obtestans ne post obitum Constanti propinquantem in imperium ipse ut sperabat admissus, despecta se anteponeret Eusebiae matrimonium tunc

---

2 macrinuſ (a *sup.*) *V* mı *in* admıſſuſ *in rasura V* 4 Dadomarıuſ *V* 6 aduhſcentıa *V* 8 macrınıa | no *V* 10 uarıo *V* & | uerſalpo *V* 12 fluxıoreſ *V* habıtum recredatı *V* 13 atquıeſcerent *V* 16 ſımılıtudınẽ erueruunt (m *add. man. sec.*) *V* 19 comıtatũ *V* 22 examınapeſt ere (ex *sup.*) (ere *in rasura*) pſpıcuũ *V* (fecere *Gelenius*) 25 geſ *in* congeſtaſ *in rasura V* 26 cım | balorũ huc (i *sup.*) *V* 30 poſſiderat *V* 33 deſeptet ſe *V*

reginae decore corporis inter multas feminas excellentis. qui- 3
bus litteris occulte quantum fieri potuit missis ancilla, quae
domina dictante perscripserat, reuersis omnibus e procinctu
exemplum ferens ad Arbetionem noctis prima quiete confugit
5 auideque suscepta chartulam prodidit. hocque indicio ille con- 4
fisus ut erat ad criminandum aptissimus principi detulit atque
ex usu nec mora ulla negotio tributa nec quiete Barbatio epi-
stulam suscepisse confessus et mulier scripsisse documento con-
uicta non leui ceruicibus interiere praecisis, hisque punitis 5
10 quaestiones longe serpebant uexatique multi nocentes sunt et
innocentes. inter quos etiam Valentinus ex primicerio pro-
tectorum tribunus ut conscius inter conplures alios tortus ali-
quotiens superuixit, penitus quid erat gestum ignorans. ideo-
que ad iniuriae periculique conpensationem ducis in Illyrico
15 meruit potestatem.

Erat autem idem Barbatio subagrestis adrogantisque pro- 6
positi, ea re multis exosus quod et, dum domesticos protecto-
res sub Gallo regeret Caesare, proditor erat et perfidus et post
eius excessum nobilioris militiae fastu elatus in Iulianum iti-
20 dem Caesarem paria confingebat crebroque detestantibus bonis
sub Augusti patulis auribus multa garriebat et saeua, ignorans 7
profecto uetus Aristotelis sapiens dictum qui Callisthenen secta-
torem et propinquum suum ad regem Alexandrum mittens ei
saepe mandabat ut quam rarissime et iucunde apud hominem
25 loqueretur uitae potestatem et necis in acie linguae portantem.
ne sit hoc mirum, homines profutura discernere non numquam 8
et nocentia quorum mentes cognatas caelestibus arbitramur,
animalia ratione carentia salutem suam interdum alto tueri
silentio solent, ut exemplum est hoc perquam notum. linquen- 9
30 tes orientem anseres ob calorem plagamque petentes occiduam
cum montem penetrare coeperint Taurum aquilis abundantem,
timentes fortissimas uolucres, rostra lapillis occludunt ne eis eli-
ciat uel necessitas extrema clangorem, isdemque collibus agiliore
uolatu transcursis proiciunt calculos atque ita securius pergunt.

1 corpo℞ *ut uid.* *V'* 4 a barbetıonem *V* 5 cartulam *V* 7 aepı-
ſtolā *V* 13 paenıtuſ *V* 18 caeſar *V* 22 rapıenſ *V'* 25 loquereni *V*
30 *post* ob *deletum* quā *V* 32 ne eıſ elıceat (*sic*) uel neceſſitaſ extrema
clangorem *add. man. prima in margine* *V* 34 *prior* ſ *in* tranſcurſiſ *in ra-
sura* *V* u *in* calculoſ *in rasura* *V*

4 Dum apud Sirmium haec diligentia quaeruntur inpensa, orientis fortuna periculorum terribiles tubas inflabat. rex enim Persidis ferarum gentium, quas placarat, adiumentis accinctus augendique regni cupiditate supra homines flagrans arma uiresque parabat et commeatus, consilia tartareis manibus miscens 5 et praesciones omnes consulens de futuris, hisque satis collectis peruadere cuncta prima uerni temperie cogitabat.

2 Et cum haec primo rumores, dein nuntii certi perferrent omnesque suspensos aduentantium calamitatum conplicaret magna formido, Comitatensis fabrica eandem incudem — ut dicitur — diu noctuque tundendo ad spadonum arbitrium, imperatori suspicaci ac timido intendebat Vrsicinum uelut uultus Gorgonei toruitatem, haec saepe taliaque replicans quod interempto Siluano quasi penuria meliorum ad tuendas partes 3 eoas denuo missus altius anhelabat. hac autem adsentandi nimia foeditate mercari conplures nitebantur Eusebi fauorem, cubili tunc praepositi, apud quem — si uere dici debeat — multa Constantius potuit, ante dicti magistri equitum salutem acriter inpugnantis ratione bifaria, quod omnium solus nec opis eius egebat ut ceteri, et domo sua non cederet Antiochiae, 4 quam molestissime flagitabat. qui ut coluber copia uires exuberans natorum multitudinem etiam tum aegre serpentium excitans ad nocendum emittebat cubicularios iam adultos, ut inter ministeria uitae secretioris gracilitate uocis semper puerilis et blandae apud principis aures nimium patulas existimationem 25 uiri fortis inuidia graui pulsarent. et breui iussa fecerunt. 5 horum et similium taedio iuuat ueterem laudare Domitianum, qui licet patris fratrisque dissimilis memoriam nominis sui inexpiabili detestatione perfudit, tamen receptissima inclaruit lege qua minaciter interdixerat ne intra terminos iuris dictionis 30 Romanae castraret quisquam puerum; quod ni contigisset, quis eorum ferret examina, quorum paruitas difficile toleratur? 6 actum est tamen cautius ne, ut fingebat, rursus accitus idem

2 ſne *in* tubaſne flabat *in rasura V* 6 praesciones *Gronouius:* praeſtıonıſ *V* 7 *utraque* e *in* temperıe *in rasura V* 10 comıtantenſ ıſ *V* 11 tun • dendo (*fuit* c) *V* 14 paenurıa *V* 15 hanıllabat (e *add. man. sec.*, ı *man. pr.*) *V* 17 ſibı redıcı *V* 20 opuſ eı' agebat *V* 24 uıta *V* 25 nemıum *V'* 32 paruitas *Valesius:* parıtaſ *V*, paucitas *Boxhornius*

Vrsicinus metu cuncta turbaret sed cum fors copiam detulisset, raperetur ad mortem.

7 Haec opperientibus illis et ancipiti cogitatione districtis, nobis apud Samosatam, Commageni quondam regni clarissi-
5 mam sedem, parumper morantibus repente noui motus rumoribus densis audiuntur et confertis. quos docebit orationis progrediens textus.

5 Antoninus quidam ex mercatore opulento rationarius apparitor Mesopotamiae ducis, tunc protector, exercitatus et pru-
10 dens perque omnes illas notissimus terras, auiditate quorundam nexus ingentibus damnis cum iurgando contra potentes se magis magisque iniustitia frangi contempláretur, ad deferendam potioribus gratiam qui spectabant negotium inclinatis, ne contra acumina calcitraret, flexit se in blanditias molliores
15 confessusque debitum per conludia in nomen fisci translatum, iamque ausurus inmania rimabatur tectius rei publicae membra totius et utriusque linguae litteras sciens circa ratiocinia uersabatur, qui uel quarum uirium milites ubi agant uel procinctus tempore quos tuerentur describens, itidem armorum et
20 commeatuum copiae aliaque usui bello futura an abunde suppetant indefessa sciscitatione percontans. et cum totius orien- 2 tis didicisset interna, uirorum stipendiique parte maxima per Illyricum distributa, ubi distinebatur ex negotiis seriis imperator, adlapsuro iam praestituto die soluendae pecuniae, quam
25 per syngrapham debere se confiteri ui metuque conpulsus est, cum omnibus se prospiceret undique periculis opprimendum, largitionum comite ad alterius gratiam infestius perurgente, fugam ad Persas cum coniuge liberis et omni uinculo caritatum ingenti molimine conabatur. atque ut lateret stationarios 3
30 milites, fundum in Hiaspide, qui locus Tigridis fluentis adluitur, pretio non magno mercatur. hocque commento cum nullus causam ueniendi ad extremas Romani limitis partes iam

---

1 sed cum *Gelenius:* fecum *V* 3 operientib; *V* 4 famofatam | mageni *V* 6 confertis *Erfurdtius:* concertıf *V*, certis *coniecit Valesius* 7 exıtuf | Antonıuf *V* 9 maefopotamıae *V* 12 dıferendam *V* 14 *prior* o *in* calcıtraret *in rasura V* flexıf *V* 16 aurıf (fu *supra*) *V* reıp̄ *V* 17 lınquae *V* 19 quof ıntuentuñ defcrıbenf *V* *prior* ı *in* ıtidem *in rasura V* 20 alıquae (a *supra*) *V* 21 ındefeffaf cıtıtatıone *V* dū *V* 23 deftınabatur *V* 24 adlapfura *V* 25 fyngrafam *V* 30 hıaffpıde *V* tıgrıdı *V* adluetur praetıo *V*

possessorem cum plurimis auderet exigere, per familiares fidos peritosque nandi occultis saepe conloquiis cum Tamsapore habitis, qui tractus omnes aduersos ducis potestate tunc tuebatur, et antea cognitus misso a Persicis castris auxilio uirorum pernicium, lembis inpositus cum omni penatum dulcedine nocte 5 concubia transfretat, re contraria, specie Zopyri illius similis Babylonii proditoris.

4 Rebus per Mesopotamiam in hunc statum deductis Palatina cohors palinodiam in exitium concinens nostrum inuenit tandem ansam nocendi fortissimo uiro, auctore et incitatore 10 coetu spadonum, qui feri et acidi semper carentesque necessitudinibus ceteris diuitias solas ut filiolas iucundissimas amplectuntur. 5 stetitque sententia ut Sabinianus uietus quidem senex et bene nummatus sed inbellis et ignauus et ab impetranda magisterii dignitate per obscuritatem adhuc longe dis- 15 cretus praeficiendus Eois partibus mitteretur, Vrsicinus uero curaturus pedestrem militiam et successurus Barbationi ad comitatum reuerteretur, quo praesens rerum nouarum auidus concitor, ut iactabant, a grauibus inimicis et metuendis incesseretur. 20

6 Dum haec in castris Constantii quasi per lustra aguntur et scaenam et diribitores uenundatae subito potestatis pretium per potiores diffunditant domos, Antoninus ad regis hiberna perductus auenter suscipitur et apicis nobilitatus auctoritate — quo honore participantur mensae regales et meritorum apud 25 Persas ad suadendum ferendasque sententias in contionibus ora panduntur — non contis nec remulco ut aiunt [id est non flexiloquis ambagibus uel obscuris] sed uelificatione plena in rem publicam ferebatur eundemque incitans regem ut quondam Maharbal lentitudinis increpans Hannibalem, posse eum uin- 30 7 cere sed uictoria uti nescire adsidue praedicabat. educatus enim in medio ut rerum omnium gnarus auditorum nanctus uigilis-

---

3 aduerſuſ *V* 4 uırurum *V'* 5 penatum] paena dum *V* 6 f *in* tranſfretat *em. ex* r *V* rex *V* ſpe cıuopırı *V* 7 abr *in* babronıı *in rasura*, (babylonıı *in margine add. man.* 3) *V* 10 anſam *Gelenius*: amplam *V* 11 fierı (*pr.* ı *in rasura*) *V* 12 fıolaſ *V* 13 uıctuſ *V* 14 uene numatuſ *V* 22 ſcenam & dırıuıtoreſ *V* 23 dıffundıt andomoſ *V* 25 qua *V'* 26 uerſaſ *V* 27 ramulco *V* *glossam deleuit Valesius* 28 plena *emend. ex* facta *V* 32 uigilissimos *scripsi*: uıgılıſ eıuſ *V*

simos sensus et aurium delenimenta captantes nec laudantium
sed secundum Homericos Phaeacas cum silentio admirantium
iam inde quadragesimi anni memoriam replicabat, post bello-
rum adsiduos casus et maxime apud Hileiam et Singaram, ubi
5 acerrima illa nocturna concertatione pugnatum est, nostrorum
copiis ingenti strage confossis quasi dirimente quodam medio
fetiali Persas nondum Edessam nec pontes Euphratis tetigisse
uictores, quos armipotentia fretos successibusque magnificis ita
dilatasse decuerat . . . . . arent et maxime eo tempore quo diu-
10 turnis bellorum ciuilium motibus sanguis utrimque Romani
roboris fundebatur.

His ac talibus subinde inter epulas sobrius perfuga ubi 8
de apparatu bellorum et seriis rebus apud eos Graiorum more
ueterum consultatur, regem incendebat ardentem· ut exacta
15 hieme statim arma fretus fortunae suae magnitudine concitaret,
ipse quoque in multis ac necessariis operam suam fidenter
promittens.

Sub isdem fere diebus Sabinianus adepta repentina po- 6
testate sufflatus et Ciliciae fines ingressus decessori suo prin-
20 cipis litteras dedit hortantis ut ad comitatum dignitate adfi-
ciendus superiore citius properaret, eo necessitatum articulo
quo etiam si apud Thulen moraretur Vrsicinus, acciri eum
magnitudo rerum ratione probabili flagitabat utpote disciplinae
ueteris et longo usu bellandi artis Persicae scientissimum. quo 2
25 rumore prouinciis percitis ordines ciuitatum et populi decretis
et adclamationibus densis iniecta manu detinebant paene pu-
blicum defensorem, memores quod relictus ad sui tutelam cum
inerti et umbratili milite nihil amiserat per decennium, simul
metuentes saluti quod tempore dubio, remoto illo aduenisse
30 hominem compererant inertissimum. credimus — neque enim 3
dubium est — per aerios tramites famam praepetem uolitare,
cuius indicio haec gesta pandente, consiliorum apud Persas

---

2 feacaſ *V* 3 memoria *V* 4 aput *V* 7 aedeſſam *V* eufrateſ *V*
8 armapotentia *V'* 9 delataſſe *V* decueratarent *V: excidit sententia a uocula ut incipiens,* decuerat rem *Gelenius* et maxime eo *scripsi:* eo maxime eo *V* diurniſ *V'* 12 ſubriuſ *V* 13 reb; *om. V'* gratorū *V*
16 ipſe *V* 18 ſabinanuſ *V'* 22 thylen *V* 23 utpute *V* 24 uſu bellanditatiſ pſicae *V* 27 quod] ꝗ *V* (*alias* qđ *pro* quod *in hoc codice pingitur*) 30 homine *V* 31 aerarioſ *V* 32 conſilorū *V*

summa proponebatur et multis ulto citroque deliberatis placuit Antonino suadente ut Vrsicino procul amoto despectoque nouello duce, posthabitis ciuitatum perniciosis obsidiis perrumperetur Euphrates ireturque prorsus, ut occupari possint prouinciae fama celeritate praeuenta, omnibus ante bellis nisi temporibus Gallieni intactae paceque longissima locupletes, cuius rei prosperante deo ductorem commodissimum fore spondebat. 4 laudato firmatoque concordi omnium uoluntate consilio conuersisque uniuersis ad ea quae erant citius congerenda, commeatus milites arma ceteraque instrumenta, quae poscebat procinctus aduentans, perpetua hieme parabantur.

5 Nos interea paulisper cis Taurum morati ex imperio ad partes Italiae festinantes prope flumen uenimus Hebrum ex Odrysarum montibus decurrentem ibique principis scripta suscepimus iubentia omni causatione posthabita reuerti Mesopotamiam sine apparitione, nullam expeditionem curaturi periculosam, ad alium omni potestate translata. 6 quod ideo per molestos formatores imperii struebatur ut, si Persae frustra habiti redissent ad sua, ducis noui uirtuti facinus adsignaretur egregium; si fortuna sequior ingruisset, Vrsicinus reus proditor rei publicae deferretur. 7 agitati ita sine rationibus, diu cunctati reuersique fastidii plenum Sabinianum inuenimus hominem mediocris staturae et parui angustique animi uix sine turpi metu sufficientem ad leuem conuiuii nedum proelii strepitum perferendum.

8 Tamen quoniam speculatores apparatus omnes apud hostes feruere constanti adseueratione perfugis concinentibus adfirmabant, oscitante homunculo Nisibin propere uenimus utilia paraturi, ne dissimulantes obsidium Persae ciuitati superuenirent incautae. 9 dumque intra muros maturanda perurgerentur, fumus micantesque ignes adsidue a Tigride per castra Maurorum et Sisara et conlimitia reliqua ad usque ciuitatem continui perlucebant solito crebriores, erupisse hostium uastatorias ma-

1 praeponebatur *V* 4 eufrateſ *V* puuncia *om. V'* 6 ıntacta *V* locupletıſ *V* 9 *post* conuerſiq; (*sic*) *deletum* conuerſiq; *in V* 15 cauſatıone *Gelenius:* cautıone *V* 16 ſıne apparıtıonem ullā *V* 19 facınoſ *V* 21 reıp̄ dıfferetur. Agıtatıſ ıta ſıueratıonıbuſ *V* 24 ſtrepıtum proelıo *V* 29 nı *V* 31 ıgnıſ adſıduae trıgıdae *V* 32 conlıtıa *V* 33 perlocıbant ſolıto acrebrıoreſ *V* uaſtıtorıaſ *V*

nus superato flumine permonstrantes. qua causa ne occupa- 10
rentur itinera, celeri cursu praegressi cum ad secundum lapi-
dem uenissemus, liberali forma puerum torquatum, ut con-
iectabamus octennem, in aggeris medio uidimus heiulantem,
5 ingenui cuiusdam filium, ut aiebat; quem mater dum immi-
nentium hostium terrore percita fugeret, impeditior trepidando
reliquerat solum. hunc dum imperatu ducis miserati commo-
tique inpositum equo prae me ferens ad ciuitatem reduco,
circumuallato murorum ambitu praedatores latius uagabantur.
10 et quia me obsidionales aerumnae terrebant, intra semiclausam 11
posticam exposito puero nostrorum agmen agilitate uolucri re-
petebam exanimis, nec multum fuit quin caperer. nam cum 12
Abdigidum quendam tribunum fugientem cum calone ala se-
queretur hostilis, lapsoque per fugam domino seruum depre-
15 hensum, cum ego rapido ictu transirem, interrogassent quisnam
prouectus sit iudex, audissentque Vrsicinum paulo ante urbem
ingressum montem Izalam petere: occiso indice in unum quae-
siti conplures nos inrequietis cursibus sectabantur. quos cum 13
iumenti agilitate praegressus apud Amudin munimentum in-
20 firmum dispersis per pabulum equis recubantes nostros secu-
rius inuenissem, porrecto extentius brachio et summitatibus
sagi contortis elatius adesse hostes signo solito demonstrabam
isdemque iunctus impetu communi ferebar equo iam fatiscente.
terrebat autem nos plenilunium noctis et planities supina cam- 14
25 porum, nulla, si occupasset artior casus, latibula praebere suf-
ficiens, ubi nec arbores nec frutecta nec quicquam praeter
herbas humiles uisebatur. excogitatum est ergo ut ardente 15
superposita lampade et circumligata, ne rueret, iumentum so-
lum, quod eam uehebat, solutum sine rectore laeuorsus ire
30 permitteretur, cum nos ad montanos excessus dextra positos
tenderemus ut praelucere sebalem facem duci lenius gradienti
Persae credentes eum tenerent potissimum cursum; quod nisi
fuisset praeuisum, circumuenti et capti sub dicionem uenisse-
mus hostilem.
35 Hoc extracti periculo cum ad nemorosum quendam locum 16

---

3 liberali formae *V* 7 commotu *V* 13 abdigit dū *V* 16 pro-
fectuſ *V* 17 indicem in *V* 20 pabulum *ut uid.* *V'* recumbanteſ noſ
ſecuruſ *V* 23 fatiſcentem *V* 29 leuorſuſ *V* 30 poſituſ *V'* 31 ex-
tenderemuſ *V*

uineis arbustisque pomiferis consitum Meiacarire nomine uenissemus, cui fontes dedere uocabulum gelidi, lapsis accolis omnibus solum in remoto secessu latentem inuenimus militem, qui oblatus duci et locutus uaria prae timore ideoque suspectus, adigente metu qui intentabatur, pandit rerum integram 5 fidem docetque quod apud Parisios natus in Galliis, et equestri militans turma uindictam quondam commissi facinoris timens ad Persas abierat profugus, exindeque morum probitate spectata sortita coniuge liberisque susceptis speculatorem se missum ad nostra, saepe ueros nuntios reportasse. at nunc se 10 a Tamsapore et Nohodare optimatibus missum, qui cateruas ductauerant praedatorum, ad eos redire, quae didicerat, perlaturum. Post haec, adiectis quae agi in parte diuersa norat, occiditur.

17 Proinde curarum crescente sollicitudine inde passibus citis 15 Amidam pro temporis copia uenimus ciuitatem postea secutis cladibus inclytam. quo reuersis exploratoribus nostris in uaginae internis notarum figuris membranam repperimus scriptam a Procopio ad nos perferri mandatam — quem legatum ad Persas antea missum cum comite Lucilliano praedixi — haec 20 consulto obscurius indicantem ne captis baiulis sensuque intellecto scriptorum excitaretur materia funestissima

18 'Amendatis procul Graiorum legatis, forsitan et necandis rex longaeuus non contentus Hellesponto, iunctis Granici et Rhyndaci pontibus Asiam cum numerosis populis peruasurus 25 adueniet, suopte ingenio inritabilis et asperrimus, auctore et incensore Hadriani quondam Romani Principis successore: actum et conclamatum est ni cauerit Graecia.'

19 Qui textus significabat Persarum regem transitis fluminibus Anzaba et Tigride, Antonino hortante dominium orientis 30 adsectare totius. his ob perplexitatem nimiam aegerrime lectis consilium suscipitur prudens.

20 Erat eo tempore Satrapa Corduenae, quae obtemperabat potestati Persarum, Iouinianus nomine appellatus, in solo Romano adulescens, nobiscum occulte sentiens ea gratia quod 35

6 gallus V 9 spectat·a (*uid. f.* t) V 12 dıctauerant V platorum V 19 mandata tamquã legatum V 21 ıntellectos V 23 Amendatıs *sic* V 24 rex slongeuus V hellıspont V graenıcıa & randıcı V 35 adulıscens V

obsidatus sorte in Syriis detentus et dulcedine liberalium studiorum inlectus remeare ad nostra ardenti desiderio gestiebat. ad hunc missus ego cum centurione quodam fidissimo exploratius noscendi gratia, quae gerebantur, per auios montes angustiasque praecipites ueni. uisusque et agnitus comiterque susceptus causam praesentiae meae uni illi confessus adiuncto taciturno aliquo locorum perito mittor ad praecelsas rupes exinde longe distantes, unde nisi oculorum deficeret acies, ad quinquagesimum usque lapidem quoduis etiam minutissimum apparebat. ibi morati integrum biduum cum sol tertius adfulsisset, cernebamus terrarum omnes ambitus subiectos, quos horizontas appellamus, agminibus oppletos innumeris et antegressum regem uestis claritudine rutilantem. quem iuxta laeuus incedebat Grumbates Chionitarum rex nouus, aetate quidem media rugosisque membris sed mente quadam grandifica multisque uictoriarum insignibus nobilis; dextra rex Albanorum pari loco atque honore sublimis; post duces uarii auctoritate et potestatibus eminentes, quos ordinum omnium multitudo sequebatur ex uicinarum gentium roboribus lecta, ad tolerandam rerum asperitatem diuturnis casibus erudita. quo usque nobis Doriscum Thraciae oppidum et agminatim intra consaepta exercitus recensitos Graecia fabulosa narrabis? cum nos cauti uel, ut uerius dixerim, timidi nihil exaggeremus praeter ea quae fidei testimonia neque dubia neque incerta monstrarunt.

Postquam reges Nineue Adiabene ingenti ciuitate transmissa in medio pontis Anzabae hostiis caesis extisque prosperantibus transiere laetissimi, coniectantes nos residuam plebem omnem aegre penetrare post triduum posse, citius exinde ad satrapen reuersi quieuimus hospitalibus officiis recreati. unde per loca itidem deserta et sola magno necessitatis ducente solacio celerius quam potuit sperari reuersi confirmauimus animos haesitantium unum e naualibus pontem transisse reges absque ulla circumitione perdoctos. extemplo igitur equites citi mit-

5 ter *in* comıterq; *in rasura V* 9 qđſuıſ *V* 10 cū ſollertıuſ *V* 12 opızontac *V* 13 leuuſ *V* 14 grynbate ſcıonıtarum *V* nouuſ *scripsi:* nob̄ *V*, *deinde* quidem aetate (quidem *supra*) media *V* 17 l *in* ſublımıſ *in rasura in V* auctorıtatē *V* 21 conſepta *V* 22 recenſetoſ *V* 23 exaggerımuſ *V* 25 nıneue hadıa bene *V* 29 lı *in* hoſpıtalıb; *in rasura V* 33 Exemplo *V'*

tuntur ad Cassianum Mesopotamiae ducem rectoremque prouinciae. tunc Euphronium, conpulsuri agrestes cum familiis et pecoribus uniuersis ad tutiora transire et agiliter deseri Carras oppidum inualidis circumdatum muris, super his campos omnes
4 incendi ne pabulorum suppeteret copia. et imperatis sine mora 5
conpletis, iniecto igni furentis elementi uis maxima frumenta omnia, cum iam stipula flauenti turgerent, herbasque pubentes ita contorruit ut ad usque Euphraten ab ipsis marginibus Tigridis nihil uiride cerneretur. tunc exustae sunt ferae conplures maximeque leones per ea loca saeuientes immaniter, con- 10
5 sumi uel caecari sueti paulatim hoc modo. inter harundineta Mesopotamiae fluminum et frutecta leones uagantur innumeri, clementia hiemis ibi mollissimae semper innocui. at ubi solis radiis exarserit tempus, in regionibus aestu ambustis uapore sideris et magnitudine culicum agitantur, quorum examinibus 15
per eas terras referta sunt omnia. et quoniam oculos quasi umida et lucentia membra eaedem appetunt uolucres palpebrarum libramentis mordicus insidentes idem leones cruciati diutius aut fluminibus mersi sorbentur, ad quae remedii causa confugiunt, aut amissis oculis, quos unguibus crebro lacerantes 20
effodiunt, inmanius efferascunt: quod ni fieret, uniuersus oriens huius modi bestiis abundaert.

6 Dum campi cremantur, ut dictum est, tribuni cum protectoribus missi citeriores ripas Euphratis castellis et praeacutis sudibus omnique praesidiorum genere conmunibant, tormenta, 25
qua non erat uoraginosum, locis oportunis aptantes.

7 Dum haec celerantur, Sabinianus inter rapienda momenta periculorum communium lectissimus moderator belli internecíui, per Edessena sepulchra quasi fundata cum mortuis pace nihil formidans, more uitae remissioris fluxius agens militari pyrricha 30
sonantibus modulis pro histrionicis gestibus in silentio summo delectabatur ominoso sane et incepto et loco, cum haec et

---

1 *ante* ad *add.* tunc *V* 2 eufronrum *V* 3 *post* tranſire *add.* conpellı *V* 8 conturruit *V* eufraten *V* 9 faere *V* 11 harundınıta (*post.* ı *em. in* e *a* 2 *man.*) *V* 13 ad *V* 17 eadem *V* palpebrantum *V'* 19 atq; [ad quae] (*emend. man. sec.*) *V* 21 unıuerſoſ *V* 24 cıteɾıorıſ *V* eufrateſ *V* 25 ſedıb; *V* 26 qua non *Gelenius*: quarũ *V* 29 aedeſ ſena *V* 30 ıuſ *in* fluxıuſ *in rasura V* pyrrıco *V* 32 & ın loco *V*

huius modi factu dictuque tristia [futuros praenuntiant motus] uitare optimum quemque debere saeculi progressione discamus. interea reges Nisibi prostratione uili transmissa, incendiis arida 8 nutrimentorum uarietate crescentibus, fugitantes inopiam pabuli sub montium pedibus per ualles gramineas incedebant. cum- 9 que Bebasen uillam uenissent, unde ad Constantinam usque oppidum, quod centesimo lapide disparatur, arescunt omnia siti perpetua, nisi quod in puteis aqua repperitur exilis, quid agerent diu cunctati iamque suorum duritiae fiducia transituri, exploratore fido docente cognoscunt Euphraten niuibus tabefactis inflatum late fusis gurgitibus euagari ideoque uado nequaquam posse transiri. conuertuntur ergo ad ea quae ample- 10 ctenda fortuita daret occasio, spe concepta praeter opinionem exclusi, ac proposito pro abrupto rerum praesentium statu urgenti consilio, Antoninus dicere quid sentiat iussus orditur, flecti iter suadens in dexterum latus ut per longiorem circumitum omnium rerum usu regionum feracium et consideratione ea qua rectus pergeret hostis adhuc intactarum, castra duo praesidiaria Barzala et Laudias peterentur sese ductante, ubi tenuis fluuius prope originem et angustus nullisque adhuc aquis aduenis adulescens facile penetrari poterit ut uadosus. his auditis laudatoque suasore et iusso ducere qua norat, agmina 11 cuncta ab instituto itinere conuersa praeuium sequebantur.

Quo certis speculationibus cognito nos disposuimus pro- 8 perare Samosata ut superato exinde flumine pontiumque apud Zeugma et Capersana iuncturis abscisis hostiles impetus si iuuisset fors ulla repelleremus. sed contigit atrox et silentio 2 omni dedecus obruendum. namque duarum turmarum equites circiter septingenti ad subsidium Mesopotamiae recens ex Illyrico missi enerues et timidi praesidium per eos traductus agentes nocturnasque pauentes insidias ab aggeribus publicis uesperi, quando custodiri magis omnes tramites conueniret, longius dis-

1 tristi••a (*fuit* ti) *V* *glossam deleuit Valesius* 3 nesibi *V* 4 pubuli *ut uid.* *V'* 5 incendebant *V'* 8 re•perit (*fuit* p) *V* 9 duritia *V* 10 re *in* exploratore *in rasura* *V* eufraten *V* 15 orditor *V* 16 textrum *V* 17 omnē *V* regionē inferacium *V* 18 ad hunc *V* 19 barsaloc te laudias *V* 20 Nullusq; *V'* 21 adolescens *V* 23 instituto *V'* itinera *V* praeuiū *V* 26 zeuma *V* iunctura is abscisis *V* 27 repellerimus *V* 33 quando] qnđ *V*

3 cedebant. hocque obseruato eos uino oppressos et somno uiginti milia fere Persarum Tamsapore et Nohodare ductantibus nullo prospiciente transgressa post tumulos celsos uicinos Amidae occultabantur armata.

4 Moxque, ut dictum est, cum abituri Samosatam luce etiam 5 tum dubia pergeremus, ab alta quadam specula radiantium armorum splendore praestricti hostisque adesse excitatius clamitantes, signo dato quod ad proelium solet hortari, restitimus conglobati, nec fugam capessere cum essent iam in contuitu qui sectarentur, nec congredi cum hoste equitatu et numero 10 5 praeualente metu indubitatae mortis cautum existimantes. denique ex ultima necessitate manibus iam conserendis, cum, quid agi oporteat cunctaremur, occiduntur quidam nostrorum temere procursantes et urgente utraque parte Antoninus ambitiosum praegrediens agmina, ab Vrsicino agnitus et obiurgatorio 15 sonu uocis increpitus proditorque et nefarius appellatus, sublata tiara, quam capiti summo ferebat honoris insigne, desiluit equo curuatisque membris, humum uultu paene contingens salutauit patronum appellans et dominum, manus post terga conectens quod apud Assyrios supplicis indicat formam 20 6 et 'ignosce mihi' inquit 'amplissime comes, necessitate, non uoluntate ad haec, quae moui, scelesta prolapso: egere me praecipitem iniqui flagitatores ut nosti, quorum auaritiae ne tua quidem excelsa illa fortuna propugnans miseriis meis potuit refragari.' simul haec dicens e medio prospectu abscessit 25 non auersus sed dum euanesceret uerecunde retrogradiens et pectus ostentans.

7 Quae dum in curriculo semihorae aguntur, postsignani nostri, qui tenebant editiora collis, exclamant aliam cataphractorum multitudinem equitum pone uisam celeritate quam 30 8 maxima propinquare. atque ut in rebus solent adflictis, ambigentes cuinam deberet aut posset occurri, trudente pondere

---

1 XX milia *V* 3 tumolof *V* 5 noxq; *V* l. e] lucentuã *V* 6 lata quodã *V* 7 pſtrictu *V* | ••• excitatuſ (e *ut uid. emend. ex* ı) *V* 8 ••hortari *V* 9 nec] ne (*emend. man. pr.*) *V* 14 utraque parte urgente *V'* 15 agmina burſicino *V* 16 ſonu *sic V* 17 diſiluit *V* 21 inquid *V* 22 quae moui scelesta *scripsi:* quae nonıſ caeleſta *V*, quae noui scelesta *Gelenius* plapſu *V* 23 iniqui *Hauptius:* inquid *V* 24 quidam *V'* 29 aeditiora *V* catafractorũ *V* 32 poſſit *V*

plebis immensae passim qua cuique proximum uidebatur, diffundimur uniuersi, dumque se quisque expedire discrimine magno conatur, sparsim disiecti hosti concursatori miscemur. itaque spreta iam uiuendi cupiditate fortiter decernentes ad 9
5 ripas pellimur Tigridis alte excisas. unde quidam praecipites pulsi implicantibus armis haeserunt ubi uadosus est amnis, alii lacunarum hausti uertigine uorabantur, non nulli cum hoste congressi uario euentu certabant, quidam cuneorum densitate perterriti petebant proximos Tauri montis excessus. inter 10
10 quos dux ipse agnitus pugnatorumque mole circumdatus cum Aiadalthe tribuno caloneque uno equi celeritate ereptus abscessit.

Mihi dum auius ab itinere comitum quid agerem circumspicio, Verennianus domesticus protector occurrit femur sagitta 11
15 confixus, quam dum auellere obtestante collega conarer, cinctus undique antecedentibus Persis, ciuitatem petebam anhelo cursu rependo ex eo latere quo incessebamur in arduo sitam, unoque ascensu perangusto meabilem, quem scissis collibus molinae ad calles artandas aedificatae densius constringebant.
20 hic mixti cum Persis eodem ictu procurrentibus ad superiora 12 nobiscum, ad usque ortum alterius solis immobilis stetimus ita conferti ut caesorum cadauera multitudine fulta repperire ruendi spatium nusquam possent utque miles ante me quidam discriminato capite, quod in aequas partes ictus gladii fiderat ualì-
25 dissimus, in stipitis modum undique coartatus haereret. et 13 licet multiplicia tela per tormentorum omnia genera uolarent e propugnaculis, hoc tamen periculo murorum nos propinquitas eximebat, tandemque per posticam ingressus refertam inueni confluente ex finitimis uirili et muliebri secus. nam et
30 casu illis ipsis diebus in suburbanis peregrina commercia circumacto anno solita celebrari multitudo conuenarum augebat agrestium. interea sonitu uario cuncta miscentur partim amis- 14 sos gementibus, aliis cum exitio sauciis, multis caritates diuersas, quas prae angustiis uidere non poterant, inuocantibus.
35 Hanc ciuitatem olim perquam breuem Caesar etiam tum 9 Constantius, ut accolae suffugium possint habere tutissimum,

7 lacunarium *V* 8 quidum *V'* 11 aiadalthae *V* 18 callib; *V* 19 cal | le fartandaf *V* 28 eximebant *V'* 29 muliebre *V* 30 cōmertia *V* 31 celebrari • *V* 32 amiſſo *V* 35 dū *V*

eo tempore quo Antoninupolim oppidum aliud struxit, turribus circumdedit amplis et moenibus, locatoque ibi conditorio muralium tormentorum fecit hostibus formidatam suoque nomine
2 uoluit appellari. et a latere quidem australi geniculato Tigridis meatu subluitur propius emergentis; qua euri opponitur flatibus, Mesopotamiae plana despectat; unde aquiloni obnoxia est, Nymphaeo amni uicina, uerticibus Taurinis umbratur gentes Transtigritanas dirimentibus et Armeniam; spiranti zephyro contrauersa Gumathenam contingit regionem uberem et cultu iuxta fecundam, in qua uicus est Abarne nomine sospitalium aquarum lauacris calentibus notus. in ipso autem Amidae meditullio sub arce fons diues exundat potabilis quidem sed
3 uaporatis aestibus non numquam faetens. cuius oppidi praesidio erat semper quinta Parthica legio destinata cum indigenarum turma non contemnenda. sed tunc ingruentem Persarum multitudinem sex legiones raptim percursis itineribus antegressae muris adstitere firmissimis. Magnentiaci et Decentiaci quos post consummatos ciuiles procinctus ut fallaces et turbidos ad orientem uenire compulit imperator, ubi nihil praeter bella timetur externa, et Tricensimani Decimanique Fortenses et superuentores atque praeuentores cum Aeliano iam Comite, quos tirones tum etiam nouellos hortante memorato adhuc protectore erupisse a Singara Persasque fusos in somnum retuli-
4 mus trucidasse complures. aderat comitum quoque sagittariorum pars maior, equestres uidelicet turmae ita cognominatae, ubi merent omnes ingenui barbari, armorum uiriumque firmitudine inter alios eminentes.

10 Haec dum primi impetus *turbo* conatibus agitat insperatis, rex cum populo suo gentibusque quas ductabat, a Bebase loco itinere flexo dextrorsus, ut monuerat Antoninus, per Horren et Meiacarire et Charcha ut transiturus Amidam, cum prope castella Romana uenisset, quorum unum Reman, alterum Busan

5 meatuſ *V'* emergenteſq; uırı *V* 6 plane deſpectant *V* 7 nımphaeo *V'* 8 ſpırratı *V'* 9 controuerſa *V* gumathena *V*, Comagenam *coniecit Lindenbrogius* 12 exundant *V* 13 fetenſ *V* 16 pcuſſiſ ·· ıtınerıb; (*fort. fuit* ın) *V* 17 adſtıter ıe *V* 20 trı | ceſımanı decımıq; fortenſiſ *V* 21 cum (m *in rasura*) *V* ęlıamo *ut uid.* *V* 22 dū *V* hortantē *V* 23 ſıngora *V* ſu | ſoſ pſaſq; *V* 28 turbo *in fine uers. om.* *V*, *add. Gelenius* agıtatım ſperatıſ *V* 32 buſ[ın] *V*

appellatur, perfugarum indicio didicit multorum opes illuc trans-
latas seruari ut in munimentis praecelsis et fidis, additum-
que est ibi cum suppellectili pretiosa inueniri feminam pul-
chram cum filia paruola Craugasii Nisibeni cuiusdam uxorem,
5 in municipali ordine genere fama potentiaque circumspecti.
auiditate itaque rapiendi aliena festinans petit inpetu fidenti 2
castella, unde subita animi consternatione defensores armorum
uarietate praestricti *se* cunctosque prodidere qui ad praesidia
confugerunt et digredi iussi confestim claues optulere portarum,
10 patefactisque aditibus quicquid ibi congestum erat eruitur et
productae sunt adtonitae metu mulieres et infantes matribus
implicati, graues aerumnas inter initia tenerioris aetatis experti.
cumque rex percontando cuiusnam coniux esset, Craugasii con- 3
perisset, uim in se metuentem prope uenire permisit intrepi-
15 dam et uisam opertamque ad usque labra ipsa atro uelamine,
certiore iam spe mariti recipiendi et pudoris inuiolati mansuri
benignius confirmauit. audiens enim coniugem miro eius amore
flagrare, hoc praemio Nisibenam proditionem mercari se posse
arbitrabatur. inuentas tamen alias quoque uirgines Christiano 4
20 ritu cultui diuino sacratas custodiri intactas et religioni seruire
solito more nullo uetante praecepit, lenitudinem profecto in
tempore simulans ut omnes, quos antehac diritate crudelitate-
que terrebat, sponte sua metu remoto uenirent exemplis recen-
tibus docti humanitate eum et moribus iam placidis magnitu-
25 dinem temperasse fortunae.

---

2 monumentis *V* 3 supplectili *V* 4 i *in* craugasi *in rasura* 2 *litterarum in V* 5 municipiali *V* 6 inpertu *V* 8 praestrinctis (*n inducta*) *V* se *om. V* 9 degredi (di *in rasura*) *V* 11 tes *in* infantes *in rasura V* 12 inter nitu teneris (no *superscr.*) *V* 13 craufagu *V* 15 adusque *Gronouius*: absq; *V* 19 aliasque uirginis· *V* 21 praecipit lenitudine *V* 22 crudelitateq; (a *superscr.*, *corr. man. sec.*) *V* 24 b *in* moribus *in rasura* 2 *litterarum in V* 25 fortunas *V* *subscriptum* AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM | EXPLICIT LIBER ·XVIII· INCIPIT LIBER ·XVIIII· *in V*

LIBER XVIIII

1 Hoc miserae nostrorum captiuitatis euentu rex laetus successusque opperiens similes, egressus exinde paulatimque ince- 5
2 dens Amidam die tertio uenit. cumque primum aurora fulgeret, uniuersa quae uideri poterant armis stellantibus coru-
3 scabant ac ferreus equitatus campos oppleuit et colles. insidens autem equo ante alios celsior ipse praeibat agminibus cunctis, aureum capitis arietini figmentum interstinctum lapillis pro 10 diademate gestans, multiplici uertice dignitatum et gentium diuersarum comitatu sublimis. satisque eum constabat conloquio tenus defensores moenium temptaturum, aliorsum An-
4 tonini consilio festinantem. uerum caeleste numen ut Romanae rei totius aerumnas intra unius regionis concluderet am- 15 bitum, adegerat in immensum se extollentem credentemque quod uiso statim obsessi omnes metu exanimati supplices ue-
5 nirent in preces. portis obequitabat comitante cohorte regali, qui dum se prope confidentius inserit ut etiam uultus eius possit aperte cognosci, sagittis missilibusque ceteris ob decora 20 petitus insignia corruisset, ni puluere iaculantium adimente conspectum parte indumenti tragulae ictu discissa editurus po-
6 stea strages innumeras euasisset. hinc quasi in sacrilegos uiolati saeuiens templi temeratumque tot regum et gentium dominum praedicans eruendae urbis apparatu nisibus magnis in- 25 stabat et orantibus potissimis ducibus, ne profusus in iram a gloriosis desciceret coeptis, leni summatum petitione placatus postridie quoque super deditione moneri decreuerat defensores.

7 Ideoque cum prima lux aduenisset, rex Chionitarum Grumbates fidenter suam operam nauaturus tendebat ad moenia cum 30 manu promptissima stipatorum, quem ubi uenientem iam telo forte contiguum contemplator peritissimus aduertisset, contorta ballista filium eius primae pubis adulescentem lateri paterno

4 misera *V* 7 ſtullantib; *V* 8 colleaſ *V* 13 *ante* antonini *del.* dignitate *in V* 14 caleſte nomen *V* 15 intra *inductum in V* 16 imenſum *V* 17 examinati *V* 18 in *om. V* 21 corgruiſſet *V* 22 poſtea aſtrageſ *V* 25 magnaſ *V* 26 ni *V* 27 leniſ ſumatum *V* 28 poſt tridie *V* 29 grambateſ *V* 30 suam *scripsi:* an *V* nabaturuſ *V* cum romanu promptiſſimaſ *V*

haerentem thorace cum pectore perforato profudit proceritate
et decore corporis aequalibus antestantem. cuius occasu in 8
fugam dilapsi populares eius omnes moxque, ne raperetur,
ratione iusta regressi numerosas gentes ad arma clamoribus
5 dissonis concitarunt, quarum concursu ritu grandinis hinc inde
conuolantibus telis atrox committitur pugna. et post interne- 9
ciua certamina ad usque finem diei protenta cum iam noctis
esset initium, per aceruos caesorum et scaturrigines sanguinis
aegre defensum caligine tenebrarum extrahitur corpus ut apud
10 Troiam quondam super comite Thessali ducis exanimi acies
Marte acerrimo conflixerunt. quo funere regia maesta et opti- 10
matibus uniuersis cum parente subita clade perculsis indicto
iustitio iuuenis nobilitate commendabilis et dilectus ritu natio-
nis propriae lugebatur. itaque ut armari solebat elatus in
15 amplo quodam suggestu locatur et celso, circaque eum lectuli
decem sternuntur figmenta uehentes hominum mortuorum, ita
curate pollincta ut imagines essent corporibus similes iam
sepultis, ac per dierum spatium septem, uiri quidem omnes
per contubernia et manipulos epulis indulgebant saltando et
20 cantando tristia quaedam genera naeniarum regium iuuenem
lamentantes. feminae uero miserabili planctu in primaeuo 11
flore succisam spem gentis solitis fletibus conclamabant ut la-
crimare cultrices Veneris saepe spectantur in sollemnibus Ado-
nidis sacris, quod simulacrum aliquod esse frugum adultarum
25 religiones mysticae docent.

Post incensum corpus ossaque in argenteam urnam con- 2
iecta, quae ad gentem humo mandanda portari statuerat pater,
agitata summa consiliorum placuerat busto urbis subuersae ex-
piare perempti iuuenis manes; nec enim Grumbates inulta
30 unici pignoris umbra ire ultra patiebatur. biduoque ad otium 2
dato ac missis abunde qui pacis modo patentes agros pingues
cultosque uastarent, quinquiens ordine multiplicato scutorum
cingitur ciuitas ac tertiae principio lucis corusci globi turma-

1 thoracae *V* praefudıt pcerıtatem *V* 4 ıu *in* ıufta *in rasura V*
7 noctı *V* 8 fcaturrıgenef *V* 10 thefalı *V* exanımef acıem arte *V*
14 amarı *V* 15 cercaque *V* 17 pollıneta (e *emend. ex* ı) *V* 18 VII *V*
20 cantando *emend. ex* faltando *in V* Trıftıtıa *V* nenıarum *V* 24 phry-
gum *V* 26 conıecta *Valesius:* contecta *V* 29 ıuueneıf (e *in rasura;*
ı *emend. ex* f) *V* grumba[tıf] (tıf *add. man. sec.*) ınuıta *V* 32 quınquıef *V*

rum impleuerunt cuncta quae prospectus humanus potuit undique contueri, et sorte loca diuisa clementi gradu incedentes
3 ordines occuparunt. Persae omnes murorum ambitus obsidebant. pars quae orientem spectabat, Chionitis euenit qua funestus nobis ciciderat adulescens. Vertae meridiano lateri 5 sunt destinati, tractum seruabant septentrionis Albani, occidentali portae oppositi sunt Segestani, acerrimi omnium bellatores, cum quibus elata in arduum specie elephantorum agmina rugosis horrenda corporibus leniter incedebant armatis onusta, ultra omnem diritatem taetri spectaculi formidanda, ut retuli- 10 mus saepe.

4 Cernentes populos tam indimensos ad orbis Romani incendium diu quaesitos in nostrum conuersos exitium, salutis rata desperatione gloriosos uitae exitus deinde curabamus, iam-
5 que omnibus nobis optatos. a sole itaque orto usque diei 15 ultimum acies immobiles stabant ut fixae nullo uariato uestigio nec sonitu uel equorum audito hinnitu, eademque figura digressi qua uenerant, cibo recreati et somno, cum superesset exiguum noctis, aeneatorum clangore ductante urbem ut mox
6 casuram terribili corona cinxerunt. uixque ubi Grumbates 20 hastam infectam sanguine ritu patrio nostrique more coniecerat fetialis, armis exercitus concrepans inuolat muros confestimque lacrimabilis belli turbo crudescit, rapido turmarum processu in procinctum alacritate omni tendentium, et contra acri intentaque occursatione nostrorum. 25

7 Proinde diffractis capitibus multos hostium scorpionum iactu moles saxeae colliserunt, alii traiecti sagittis, pars confixi tragulis humum corporibus obstruebant, uulnerati alii so-
8 cios fuga praecipiti repetebant. nec minores in ciuitate luctus aut mortes, sagittarum creberrima nube auras spissa multitu- 30

2 ıncıdentıſ ordınıſ *V* 3 om̃ſ muroꝝ om̃ſ *V* 4 *ante* orıentẽ *del.* omnẽ *V* exſpectabat *V'* quae *V* 5 Vertae *Gelenius*: (*cf. p.* 150, 13 Vertae ın merıdıem degenteſ, *nam quod V habet* uertem merıdıem d. *nihil aliud est*): cuıuſ *V*, Cunı *uel* Chunı *coniecit Hadrianus Valesius* 6 occıdentalıſ *V* 9 armatı *V* 10 tetrı *V* 14 dıſperatıone *V* 22 ınuolantı (n *inducta*) *V* 23 —que *om.* *V'* lacrıma ** bılıſ (a *in rasura*) *V* turemarıum *V* ꝓ *in* ꝓceſſu *in rasura V* 26 ſcrorpınum (o *superscr.*) *V* 27 mo- *in rasura V* Alı (Alıa *sic*) *in rasura V* 28 ſ *in* tragulıſ *in rasura V* obſtrebant *V'* socios *in rasura V* 29 cıuıtatem *V'*

dine obumbrante tormentorumque machinis, quae direpta Singara possederant Persae, uulnera inferentibus plura. namque 9 uiribus collectis propugnatores omissa uicissim certamina repetentes in maximo defendendi ardore saucii perniciose cadebant 5 aut laniati uoluendo stantes proxime subuertebant aut certe spicula membris infixa uiuentes adhuc uellendi peritos quaeritabant. ita strages stragibus inplicatas et ad extremum usque 10 diei productas ne uespertinae quidem hebetauerant tenebrae ea re quod obstinatione utrimque magna decernebatur. agitatis 11 10 itaque sub onere armorum uigiliis resultabant altrinsecus exortis clamoribus colles nostris uirtutes Constanti Caesaris extollentibus ut domini rerum et mundi, Persis Saporen saansaan appellantibus et pirosen, quod rex regibus imperans et bellorum uictor interpretatur.

15 Ac priusquam lux occiperet, signo per lituos dato ad fer- 12 uorem similium proeliorum excitae undique inaestimabiles copiae in modum alitum ferebantur, unde longe ac late prospici poterat campis et conuallibus nihil praeter arma micantia ferarum gentium demonstrantibus. moxque clamore sublato cun- 13 20 ctis temere prorumpentibus telorum uis ingens uolabat e muris, utque opinari dabatur, nulla frustra mittebantur inter hominum cadentia densitatem. tot enim nos circumstantibus malis non obtinendae causa salutis, ut dixi, sed fortiter moriendi studio flagrabamus et a diei principio ad usque lucem obscuram neu- 25 trubi proelio inclinato ferocius quam consultius pugnabatur. exurgebant enim *ruentium* terrentiumque clamores ut prae alacritate consistere sine uulnere uix quisquam possit. tandemque 14 nox finem caedibus fecit et satias aerumnarum indutias partibus dederat longiores. ubi enim quiescendi nobis tempus est

---

2 poſſiderant *V* 3 re | pe^n ctef *V* 4 ordare *ut uid. V'* perniciofe *V* 5 aut *om. V'* • aut (*fuit* A) 6 ſpi^cu la *V* c uel *in* adhuc uellendi *in rasura V* 8 habitauerant *V'* 9 o^b ſtinatione *V* 12 domini *Gelenius:* omni *V* ſa porenſa anſa an *V: cf. Pauli Lagardii opuscula p.* 179, 15 *sq.* 15 fer-tor•em (*uid. fuisse* i) *V* 17 alitum (u *add. man. sec.*) *V* ac] a *V* 20 demnere *V* 20 delorum *V* 21 opi•nari (*uid. fuisse* a) *V* 22 Tot enim nof *in rasura V* circūinſtantibuſ *V'* 23 dixiſſet (*prior* ſ *erasa*) fortiter *V* 25 p̄•• | bo (- *add. man. sec.*) *V* 26 exurebant enim terrentiumque | clamo^re ref *V* (ruentium *add. Valesius, deinde* ferientiumque *uulgo*) 27 uulne (r *add. ut uid. man. sec.*) *V* 28 ſatiſ (a *add. man. sec.*) *V* induciaſ *V*

datum, exiguas quae supererant uires continuus cum insomnia labor absumpsit sanguine et pallente expirantium facie perterrente, quibus ne suprema quidem humandi solacia tribui sinebant angustiae spatiorum, intra ciuitatis ambitum non nimium amplae legionibus septem et promiscua aduenarum ciuiumque 5 sexus utriusque plebe et militibus aliis paucis ad usque nu-
15 merum milium uiginti cunctis inclusis. medebatur ergo suis quisque uulneribus pro possibilitate uel curantium copia, cum quidam grauiter saucii cruore exhausto spiritus reluctantes efflarent, alii confossi mucronibus prostrati in ora animis in uen- 10 tum solutis proiciebantur extincti, aliquorum foratis undique membris mederi periti uetabant ne offensionibus cassis animae uexarentur adflictae, non nulli uellendis sagittis in ancipiti curatione grauiora morte supplicia perferebant.

3 Dum apud Amidam hac partium destinatione pugnatur, 15 Vrsicinus maerens quod ex alterius pendebat arbitrio, auctoritatis tunc in regendo milite potioris Sabinianum etiam tum

---

1 exigu*aſ (*fuit* ſ) *V* ſupe***rant *V* 2 adſumpſit *V'* (*uid. p.* 135, 1 *sq.*) ſanginne & bal (*ex* pal) ſyriſ detentuſ & dulcenine (*emend. man. sec.*) librahum (*add. man. sec.*) ſtudio | rum inlectuſ remeare & noſtra ardenti deſiderio geſtabat; Ad hunc miſſuſ ego cum cen | turione quondam fidiſſimo exploratiuſ noſcende gratia quę gerebantur per auioſ mon | teſ anguſtiaſque precipiteſ ****luſuſque & agnituſque comteſq; ſuſceptuſ cauſam praeſentiae meae (meae *in rasura*) | ani (ani *in rasura*) illi confeſſuſ ad iuncto (iuncto *in rasura*) daciturno aliquo locorum mittor ad precelſaſ** (*fuit* eſ) rupeſ | exinde longe diſtanteſ. Vnde niſi oculorum deficer& acieſ ad quinquageſſimū | uſq; lapidem quod fuiſ &iam minutiſſimum uſq; lapidem quod apparebat. Ibi | morati integrum biduum cum ſollertiuſ adfulſiſſet cernebamuſ terrarū | omneſ ambituſ ſubiectoſ quoſ opizontaſ (*media* o *ex* a) appellamuſ agminibuſ obpletoſ innu | meriſ & antegreſſum regem ueſtiſ claritudine (t *ex* d) rutilantem quem iuxta leuuſ in | cedebat grynbateſ chionitarum rex noƀ ętate (ętate *in rasura*) quidem media regoſiſque mē | briſ & mente quedam pallente expirantium *V* facię (i *emend. ex* e; , *erasum*) *V* 3 de quibuſ ne ſub p̄ | ma *V* ſolatia *V* 5 & *add. man. sec. in V* adnarum (n *ut uid. ex* ri) *V* 6 ſextuſ *V* cunctis *scripsi*: concituſ *V* 9 quidem *V* reductanteſ *ut uid. V'* 10 in ora *Hermannus* (*obs. Ammian. Bonnae* 1865 *p.* 17): curam *V* 11 ſoli*tiſ (*fuerat* ſolutiſ) *V* 13 nonnulli (*sec.* n *inducta*) *V* uellendis *uulgo*: uel *V*, uulsis *Gelenius* 16 marenſ *V* 17 rigendo (*emend. man. sec.*) *V* &tiam tu ſepulchriſ *V*

sepulcris haerentem crebro monebat ut compositis uelitaribus cunctis per imos pedes montium occultis itineribus properarent, quo leuium armorum auxilio, siqua fors iuuisset, stationibus interceptis nocturnas hostium adgrederentur excubias, quae in-
5 genti circumitu uallauerant muros, aut lacessitionibus crebris occuparent obsidioni fortiter adhaerentes. quibus Sabinianus 2 renitebatur ut noxiis, palam quidem litteras imperiales praetendens, intacto ubique milite quicquid geri potuisset impleri debere aperte iubentes, clam uero corde altissimo retinens saepe
10 in comitatu sibi mandatum ut ansam omnem adipiscendae laudis decessori suo ardenti studio gloriae circumcideret etiam ex re publica processuram. adeo uel cum exitio prouinciarum 3 festinabatur ne bellicosus homo memorabilis alicuius facinoris auctor nuntiaretur aut socius. ideoque his attonitus malis ex-
15 ploratores ad nos saepe mittendo, licet ob custodias artas nullus facile oppidum poterat introire, et utilia agitando complura nihil proficiens uisebatur ut leo magnitudine corporis et toruitate terribilis inclusos intra retia catulos periculo ereptum ire non audens unguibus ademptis et dentibus.

20 Sed in ciuitate ubi sparsorum per uias cadauerum multi- 4 tudo humandi officia superaret, pestilentia tot malis accessit uerminantium corporum lue tabifica, uaporatis aestibus uarioque plebis languore nutrita, quae genera morborum unde oriri solent breuiter explicabo.

25 Nimietatem frigoris aut caloris uel umoris aut siccitatis 2 pestilentias gignere philosophi et illustres medici tradiderunt. unde accolentes loca palustria uel humecta tusses et oculares casus et similia perferunt, contra confines caloribus tepore febrium arescunt. sed quanto ignis materies ceteris est effi-

3 qua • (*uid. fuisse* ſ) (*omisso* ſı) *V* 4 ıungentı *V* 5 uallauerunt (a *superscr.*) *V* 6 *secunda* r *in* fortıter *in rasura* 2 *litterarum* *V* 7 aut *V* *post* quıdem *inducta* ut *V* lıteraſ *V* 9 renıtenteſ *V* 10 ut amplam *V* adpıſcende *V* 14 nunaretur (tı *superscr.*) *V* 17 magnıtudını *V'* torbıtate *V'* 18 perıculoſ *V* 19 anguınıbuſ adeptıſ & ten | tıbuſ *V* 21 ſ (malıſ) *in rasura* *V* 22 mınantium (uer *superscr.*) *V* ratıſ (uaporatıſ) *in rasura* *V* 24 preuıter *V'* 26 ıllustrıſ *V'* 27 accollentes *V* al (paluſtrıa) *in rasura* *V* tuſſeſ eıoculareſ *V* 28 •••ſımılıa (*pot. fuisse* prı) *V* 28 temporė ſe febrıum (*prius* ſe *erasa*) areſcenteſ . Sed *V* 29 eſt *uulgo*: & *V*, *om. Gelenius*

3 cacior tanto ad perimendum celerior siccitas. hinc cum decennali bello Graecia desudaret ne peregrinus poenas dissociati regalis matrimonii lucraretur, huius modi grassante pernicie
4 telis Apollinis periere conplures, qui sol aestimatur. atque ut Thucydides exponit, clades illa quae in Peloponnesiaci belli 5 principiis Athenienses acerbo genere morbi uexauit, ab usque feruenti Aethiopiae plaga paulatim proserpens Atticam occu-
5 pauit. aliis placet auras, ut solent, aquasque uitiatas faetore cadauerum uel similibus salubritatis uiolare maximam partem, uel certe aeris permutationem subitam aegritudines parere le- 10
6 uiores. adfirmant etiam aliqui terrarum halitu densiore crassatum aera emittendis corporis spiraminibus resistentem necare non nullos, qua causa animalia praeter homines cetera iugiter prona Homero auctore et experimentis deinceps multis, cum
7 talis incesserit labes, ante nouimus interire. et prima species 15 luis **pandemus** adpellatur, quae efficit in aridioribus locis agentes caloribus crebris interpellari, secunda **epidemus**, quae tempore ingruens acies hebetat luminum et concitat periculosos tumores, tertia **loemodes**, quae itidem temporaria est sed uolucri uelocitate letabilis. 20

8 Hac exitiali peste quassati, paucis intemperanti aestu consumptis, quos multitudo angebat, tandem nocte, quae diem consecuta est decimum exiguis imbribus disiecto concreto spiritu et crassato sospitas retenta est corporum firma.

5. Verum inter haec inquies Persa uimineis ciuitatem pluteis 25 circumdabat et erigi aggeres coepti turresque fabricabantur frontibus ferratis excelsae, quarum fastigiis ballistae locatae sunt

---

1 prımendũ *V* ſıccıtaſ (*praeter prius* ſ *in rasura*) *** (*fuit* ſ*;) *V* 3 motrımonıı *V* pernıtıae *V* 4 ſola *V* 5 peloponeſıacı *V* 7 ferentı (u *add. man.* 3) *V* 8 aureſ *V* aqua (ſ *add. man. sec.*) *V* 9 l (ſımılıbuſ) *in rasura V* uıbıare *ut uid. V'* patem *V* 10 aegıtudıneſ *V* 11 terarum *V'* denſıone *V'* 12 emıtdendıſ *V'* 13 nullo *V'* 14 omero *V* prımentıſ *V* 15 dalıſ *V'* an *V* 16 paudemuſ *ut uid. V'* 17 ſecunde | pıdaemoſ (o *ex* u) *V* 18 haebetat *V'* 19 tumores *Wagnerus:* ſumoreſ (*emed. man. sec.*) *V* 20 la&abılıſ *V* 21 ıntemperatı *V'* 22 augebat *V* tantem *V'* 23 ıſ *et* I (dıſ | Iectoſ) *in rasura in V* 24 craſſatu *V'* 25 bıneıſ (*emend. man. sec.*) *V* 26 &regı *V* coepıt *V* frabrıcabuntur (*emend. man. sec.*) *V* 27 c (ferracıſ) *emend. ex* d *V* ballıſta locuta (a *add. man. sec.*) *V*

singulae ut a propugnaculis propellerent defensores, leuia tamen per funditores et sagittarios proelia ne puncto quidem breui cessabant. erant nobiscum duae legiones Magnentiacae 2 recens e Galliis ductae, ut praediximus, uirorum fortium et
5 pernicium ad planarios conflictus aptorum, ad eas uero belli artes, quibus stringebamur, non modo inhabiles sed contra nimii turbatores, qui cum neque *in* machinis neque in operum constructione iuuarent aliquem, stolidius erumpentes dimicantesque fidentissime minuto numero reuertebant, tantum profi-
10 cientes quantum in publico, ut aiunt, incendio aqua unius hominis manu adgesta. postremo obseratis portis precantibus- 3 que tribunis egredi nequeuntes frendebant ut bestiae. uerum secutis diebus efficacia eorum eminuit ut docebimus.

In summoto loco partis meridianae murorum, quae de- 4
15 spectat fluuium Tigrin, turris fuit in sublimitatem exurgens, sub qua hiabant rupes abscisae ut despici sine uertigine horrenda non possent, unde cauatis fornicibus subterraneis per radices montis scalae ad usque ciuitatis ducebant planitiem, quo ex amnis alueo haurirentur aquae furtim, ut in omnibus
20 per eas regiones munimentis, quae contingunt flumina, uidimus, fabre politae. per has tenebras ob dirupta neglectas op- 5 pidano transfuga quondam ductante, qui ad diuersam partem disciuerat, septuaginta sagittarii Persae ex agmine regio arte fiduciaque praestantes, silentio summoti loci defensi, subito sin-
25 guli noctis medio ad contignationem turris tertiam ascenderunt ibique occultati mane sago punici coloris elato, quod erat subeundae indicium pugnae, cum ex omni parte circumueniri urbem suis copiis inundantibus aduertissent, exinanitis proiectisque ante pedes pharetris clamoris ululabilis incendio tela summa

---

1 leui *V* 2 ſagittaroſ *V'* quidem bre caeſſabant (r *ut uid. ex* i) *V* 3 longione magnentia receſſae galliiſ tucte *V* 5 plamarioſ *V* pelli *V* 6 inabileſ *V* 7 nimi *V* in *add. uulgo, om. V* opeerum *V* 8 ſtudiuſ *V* dimit canteſque fidendiſſimae *V* 10 incendia quae *V* 13 efficatia *V* 14 ſammoto *V* meridia*nae (*fuit* e) *V* 16 uercine *in* uertigine *emend. man.* 3 *V* 17 uacati *V* (ſub) terraneiſ *V* 18 monteſ (ſ)cale (ad)uſque *V* 19 amniſ *V* (h)aurirentur *V* 21 fabr*e (*fuit* a) *V* a (polita) *in rasura V* obte | rupta *V* 22 tranſ(ſu)ga *V* 23 diſciuerat *sic V* 24 ſubite *V* 26 Ubiq; *V* elatoſ *V* 27 circumueniro (i) (*emend. man. sec.*) *V* 28 exmanitiſ *V'* 29 fharetiſ (f *emend. ex* ſ; ha *in rasura 3 litterarum*) *V*

peritia dispergebant. moxque acies omnes densae petebant
6 multo infestius quam antea ciuitatem. *inter* incertos nos et
ancipites quibus occurri deberet, instantibus supra an multitu-
dini transcensu scalarum iam propugnacula ipsa prensanti, di-
uiditur opera et translatae leuiores quinque ballistae contra 5
turrim locantur, quae otius lignea tela fundentes non num-
quam binos forabant, e quibus pars grauiter uulnerati ruebant,
alii machinarum metu stridentium praecipites acti laniatis cor-
7 poribus interibant. quibus hac celeritate confectis relatisque
ad loca sueta tormentis, paulo securius moenia omnium con- 10
8 cursu defendebantur. et quoniam augebat curas militum sce-
lestum facinus perfugae, quasi decurrentes in planum ita iacu-
lantes diuersa missilia lacertis fortibus incumbebant ut Vertae
in meridiem degentes uulnerum acri repulsa disiecti, lacriman-
tes complurium mortes, tentoria repeterent metu. 15

6 Adspirauit auram quandam salutis fortuna innoxio die cum
hostili clade emenso, cuius reliquo tempore ad quietem refi-
ciendis corporibus dato posterae lucis initio ex arce innumeram
cernimus plebem, quae Ziata capto castello ad hosticum duce-
batur, quem in locum ut capacissimum et munitum — spatio 20
quippe decem stadiorum ambitur — promiscua confugerat mul-
2 titudo. nam etiam alia munimenta isdem diebus rapta sunt
et incensa, unde hominum milia extracta complura seruituri
sequebantur, inter quos multi senecta infirmi et mulieres iam
grandaeuae cum ex uariis deficerent causis itineris longinqui- 25
tate offensae, abiecta uiuendi cupiditate suris uel suffragini-
bus relinquebantur exectis.

3 Has miserabiles turmas Galli milites contuentes rationa-
bili quidem sed intempestiuo motu conferendae cum hostibus

---

1 pgebant (dis *supra*) *V* tensae tepebant *V* 2 inter *in fine uers. om. V, add. Gel.*
3 antecipites *V'* occurrere *V'* 4 transcensus alarum *V* iam *om. V'* diui-
tur *V'* 7 ·binos (*fuit* a) *V* 8 i *prior in rasura*, s *add. man. sec.*
(laniatis) *V* 10 moenia· (*uid. fuisse* m) *V* omnia *V* 12 im *V* 13 missi-
lia *V* licertis (a *supra*) (*emend. man. sec.*) *V* Vertae in] uertem (gen *supra*) *V* 14 disiecta *V*
15 cum | plurimum *V* mortis *V'* tentori (a *supra*) (a *add. man. sec.*) *V* 16 in-
noxia *V* 17 hostuli *ut uid. V'* re *in rasura;* fi *emend. ex* st (refiuiendis) *V*
18 postera *V* 19 hosticũ · (*uid. fuisse* p) *V* 21 promisquam *V* 24 multi
ex milites *ut uid. V* 26 offen | sa *V* 27 execta *emend. in* exectis *V*
29 intemperatiuo *V*

manus copiam sibi dari poscebant, mortem tribunis uetantibus primisque ordinibus minitantes si deinceps prohiberent. utque 4 dentatae in caueis bestiae taetro paedore acerbius efferatae euadendi spe repagulis uersabilibus inliduntur, ita gladiis por-
5 tas caedebant, quas supra diximus obseratas, admodum anxii ne urbe excisa ipsi quoque sine ullo specioso facinore deleantur aut exuta periculis nihil egisse operae pretium pro magnanimitate Gallica memorentur, licet antea saepe egressi structoresque aggerum confossis quibusdam impedire conati, paria pertulerunt.
10 Inopes nos consilii et quid opponi deberet saeuientibus 5 ambigentes id potissimum aegre isdem adsentientibus tandem elegimus ut, quoniam ultra ferri non poterant, paulisper morati custodias adgredi permitterentur hostiles, quae non procul erant a coniectu locatae telorum, ut eis perruptis pergerent
15 prorsus. apparebat enim eos, si inpetrassent, strages maximas edituros. quae dum parantur, per uaria certaminum genera 6 defensabantur acriter muri laboribus et uigiliis et tormentis ad emittenda undique saxa telaque dispositis. et expugnatio ciuitatis struebatur operibus lentis: duo tamen aggeres celsi Per-
20 sarum peditum manu erecti, contra quos nostrorum quoque impensiore cura moles excitabantur altissimae, fastigio aduersae celsitudinis aequatae, propugnatorum uel nimia pondera duraturae.

Inter haec Galli morarum impatientes, securibus gladiis- 7
25 que succincti patefacta sunt egressi postica, obseruata nocte squalida et interluni, orantes caeleste praesidium ut propitium

---

2 deın (deıncepſ) *in rasura V* 3 tentate *V* tẹ (tẹtro) *in rasura V* poedore *V* offe | ratae euadendıſ per repagulıſ uerſabıbuſ *V* 6 urbiſ *ut uid. V'* debeantur *V* 7 legıſſe *V* 8 Lı& *V* ante ea • (*uid. fuisse* e) *V* greſſı *V* u (ſtructoreſq;) *in rasura V* 9 confuſıſ *V* 10 ıı (conſılu) *in rasura V* ſẹuı *in* ſẹuıentıb; *in rasura 7 litterarum V* 11 ambıenteſ *V* ıſdem *praeter* m *in rasura V* tantem *V'* 14 e (locate) *in rasura 2 litterarum V* 15 appẹrebat *V* ſı *om. V'* ınpe •• netraſſent *V* maxıma ſedıturoſ (a *post. in rasura 2 litterarum*) *V* 18 emıtenda *V* poſı- tıſ *V* 19 duo tamen aggerıſ celſı p•ſarum pedıum manu erectı et expugnatıo cıuıtatıſ ſtruebatur operıbuſ lentıſ *V: quae transposui* 22 celſıtudıneſ (*emend. man. sec.*) *V* duradurae *ut uid. V'* 24 pacı | enteſ *V* 25 patefatı *V* noc | teſ qualıda (l *emend. ex* d) 26 ut *om. V'*

adesset et libens. atque ipsum spiritum reprimentes cum prope uenissent, conferti ualido cursu quibusdam stationariis interfectis exteriores castrorum uigiles ut in nullo tali metu sopitos obtruncantes superuenire ipsi regiae, si prosperior iuuisset euen-
8 tus, occulte meditabantur. uerum audito licet leui reptantium 5 sonitu gemituque caesorum discusso somno, excitatis multis et ad arma pro se quoque clamitante steterunt milites uestigiis fixis progredi ultra non ausi; nec enim cautum deinde expergefactis, quos petebant insidiae, in apertum properare discrimen, cum iam undique frendentium cateruae Persarum in 10
9 proelia uenirent accensae. contra Galli corporum robore audaciaque quoad poterant inconcussi, gladiis secantes aduersos, parte suorum strata uel sagittarum undique uolantium crebritate confixa cum unum in locum totam periculi molem conuersam et currentium hostium agmina aduertissent, nullo terga 15 uertente euadere festinabant et, uelut repedantes sub modulis, sensim extra uallum protrusi cum manipulos confertius inuadentes sustinere non possent, tubarum perciti clangore castren-
10 sium discedebant. et resultantibus e ciuitate lituis multis portae panduntur recepturae nostros si peruenire illuc usque ua- 20 luissent, tormentorumque machinae stridebant sine iaculatione ulla telorum, ut stationibus praesidentes post interemptos socios pone agerentur ignari urbis oppositi moenibus nudatis, et se-
11 miapertis nostri portis susciperentur innoxii. hacque arte Galli portam prope confinia lucis introiere minuto numero, quidam 25 perniciose, pars leuiter uulnerati quadringentis ea nocte desideratis, qui non Rhesum nec cubitantes pro muris Iliacis Thracas sed Persarum regem armatorum centum milibus cir-

---

1 adeſſe V 3 me V 4 obſtruccatıſ V ıpſe V prosperior iuuiſſet *Valesius:* proſpenor ı | buſ ıſſet V 5 occulta V li&t V leuı reptantıum *Hauptius:* reuetem p | dentıum V 6 dıſcuſſuſ omne V 7 clamıtanteſ V gıſ (ueſtıgıſ) *in rasura* 6 *litterarum* V 8 fıxıſ *om.* V' 11 rubore V 12 ınconcuſſıſ V aduerſaſ parteſ quorum V 14 umum V' 15 hoſtıum *in rasura* V agmınum V 16 ue (uelut) *in rasura* V repertanteſ *ut uid.* V' modölıſ V 17 manıpoloſ V 18 tu • barum (*fuit* r) V 19 dıſcendebant V' 19 & — 20 noſtroſ *in rasura* V ıllud V 21 ſtrındebant V ſıue V 23 nudatis et semiapertis nr̄i portis *scripsi:* nudarent mıꝫ perta uırı forteſ V 24 ımmoxıı V 26 leuıtur V 27 non | reſumunt nec V 28 cırcumſeptum V

cumsaeptum ni obstitisset uiolentior casus, in ipsis tentoriis obtruncarant. horum campiductoribus ut fortium factorum 12 antesignanis post ciuitatis excidium armatas statuas apud Edessam in regione celebri locari iusserat imperator, quae ad praesens seruantur intactae.

Retectis sequenti luce funeribus cum inter caesorum cada- 13 uera optimates inuenirentur et satrapae clamoresque dissoni fortunam aliam alibi cum lacrimis indicabant, luctus ubique et indignatio regum audiebatur arbitrantium per stationes muris obiectas inrupisse Romanos, indutiisque ob haec tridui datis adsensu communi nos quoque spatium ad respirandum accepimus.

Perculsae deinde nouitate rei efferataeque gentes omissa 7 omni cunctatione operibus, quoniam uis minime procedebat, decernere iam censebant et concito extremo belli ardore omnes oppetere gloriose iam properabant, aut ruina urbis animis litasse caesorum.

Iamque apparatu cunctorum alacritate perfecto, exsiliente 2 lucifero operum uariae species cum turribus ferratis admouebantur, quorum in uerticibus celsis aptatae ballistae propugnatores agitantes humilius disiectabant. et albescente iam die 3 ferrea munimenta membrorum caelum omne subtexunt densitataeque acies non inordinatim ut antea sed tubarum sonitu leni ductante nullis procursantibus incedebant machinarum operti tegminibus cratesque uimineas praetendentes. cumque 4 propinquantes ad coniectum uenere telorum, oppositis scutis Persae pedites sagittas tormentis excussas e muris aegrius euitantes laxarunt aciem nullo paene iaculi genere in uanum cadente: etiam cataphracti hebetati et cedentes animos auxere nostrorum. tamen quia hostilis ballistae ferratis inpositae tur- 5 ribus in humiliora ex supernis ualentes ut loco dispari ita euentu dissimili nostra multo cruore foedabant, ingruente iam

---

1 temporu *emend. in* tentoruſ *V* 3 ciuitatem *V* aedeſſã *V* 5 ſeruatur *V* 6 retecdiſ *ut uid. V'* 15 iam ceſſabant *V* 17 caerum *V* (fo) 19 u•riae *V* (a) 20 ap•tatae *V* 21 albiſcente *V'* 22 tenſitate quàè *V* 23 tubarum *Gelenius:* turbarum *V* 24 dèctante *V* incendebant *V* 25 grateſque *V* 26 uenire *V* 27 agittaſ *V* (ſ) 29 catafracti *V* 30 ta tamen) *in rasura in V* ferrantiſ *V'* 31 uperniſ *V* diſparuteuentu diſſimiliſ *V* 32 foebant *V* iam ſpera cum requieſcerent cum *V*

uespera cum requiescerent partes, noctis spatium maius consumptum est ut excogitari possit quid exitio ita atroci obiectaretur.

6 Et tandem multa uersantibus nobis sedit consilium, quod tutius celeritas fecit, quattuor isdem ballistis scorpiones opponi, 5 qui dum translati e regione caute, quod artis est difficillimae, conlocantur, lux nobis aduenit maestissima Persarum manipulos formidatos ostentans adiectis elephantorum agminibus, quorum stridore inmanitateque corporum nihil humanae mentes 7 terribilius cernunt. cumque omni ex latere armorum et ope- 10 rum beluarumque molibus urgeremur, per scorpionum ferreas fundas e propugnaculis subinde rotundi lapides acti dissolutis turrium coagmentis ballistas earumque tortores ita fudere praecipites ut quidam citra uulnerum noxas, alii obtriti magnitudine ponderum interirent, elephantis ui magna propulsis, quos 15 flammis coniectis undique circumnexos iam corporibus tactis gradientesque retrosus regere magistri non poterant, postque 8 exustis operibus nulla quies certaminibus data. rex enim ipse Persarum, qui numquam adesse certaminibus cogitur, his turbinum infortuniis percitus nouo et nusquam antea cognito 20 more proeliatoris militis ritu prosiluit in confertos, et quia conspectior tegentium multitudine procul speculantibus uisebatur, petitus crebritate telorum multis stipatoribus stratis abscessit alternans regibilis acies, et ad extremum diei nec mortium truci uisu nec uulnerum territus tandem tempus exiguum tribui 25 quieti permisit.

8 Verum nocte proelia dirimente, somno per breue otium capto, nitescente iam luce ad potiunda sperata ira et dolore exundans nec fas ullum prae oculis habiturus gentes in nos excitabat. cumque crematis operibus, ut docuimus, pugna 30

---

4 a (multa) *in rasura in V* nob *add. man. sec. in V* 5 tuif (tiu *superscr.*) V corpioneif V 6 quo (i *superscr.*) V 7 manipopulof V 9 ftridere V 11 urgueremur (*prior* u *in rasura*) V 15 interrirent V 17 gadi | entefque retrofuf V regere *codex regius:* retere (tin *superscr.*) (*emend. man.* 3) V 18 tati (d *superscr.*) (*emend. man.* 3, V 19 numquae V adefe V' 20 infortunif percito (tuf *superscr.*) (*emend. man. sec.*) V cogito (n *superscr.*) V 21 morẽ proeliatorif (ore *superscr.*) (˜ ore *add. man. sec.*) militef V 23 bre | britate V multi V' 25 uifio V tri (bui *superscr.*) V 27 di | ri • mente V 28 cap • to (*fuit* t) nitefcente (i *ut uid. corr. in* f) V potiumda V

per aggeres celsos muris proximos temptaretur, ex adgestis erectis intrinsecus, quantum facere nitique poterant nostri aequis uiribus per ardua resistebant.

2 Et diu cruentum proelium stetit nec metu mortis quis- 5 quam ex aliqua parte a studio propugnandi remouebatur, eoque producta contentione cum sors partium euentu regeretur indeclinabili, diu laborata moles illa nostrorum uelut terrae quodam tremore quassata procubuit et tamquam itinerario aggere uel superposito ponte conplanatum spatium, quod inter murum 10 congestamque forinsecus struem hiabat, patefecit hostibus transitum nullis obicibus inpeditum, et pars pleraque militum deiectorum oppressa uel debilitata cessabat. 3 concursum est tamen undique ad propulsationem periculi tam abrupti et festinandi studio aliis irretientibus alios audacia hostium ipso successu 15 crescebat. 4 actis igitur regis imperio proeliatoribus uniuersis strictoque comminus ferro cum sanguis utrubique inmensis caedibus funderetur, oppletae sunt corporibus fossae latiorque uia ideo pandebatur et concursu copiarum ardenti iam ciuitate oppleta cum omnis defendendi uel fugiendi spes esset abscisa, 20 pecorum ritu armati et inbelles sine sexus discrimine trunciabantur.

5 Itaque uespera tenebrante cum adhuc licet iniqua reluctante fortuna multitudo nostrorum manu conserta distringeretur, in abstrusa quadam parte oppidi cum duobus aliis latens 25 obscurae praesidio noctis postica, per quam nihil seruabatur, euado et squalentum peritia locorum comitumque adiutus celeritate ad decimum lapidem tandem perueni. 6 in qua statione

---

1 temptateretur *V'* adgeſtıſ *em. in* acgeſtıſ *V* 2 eretıſ (c *supra*) (*prior* e *in rasura* 2 *litterarum emend. ex* t) *V* 4 mor (tıſ *supra*) *V* 5 parte* | *V* 7 labora (tū *supra*) (*emend. man. sec.*) *V* erre (t *supra*) (*emend. man. sec.*) *V* 8 tremore quassata procubuit *Gelenius*: tremore quaſına proculbuit *V* a (ıtınerarıo) *in rasura V* 9 murorum *V* 10 forınſecu (*emend. man. sec.*) *V* praefecıt *V* 11 & paſ (*sic*) *om. V'* 12 debılıtatae ceſſabıt *V* 14 ınraedıentıbuſ *V* 15 Actıſque (que *inductum*; t *em. in* c) *V* praedatorıbuſ *V* 16 faguıſ (n *supra*) (*emend. man. sec.*) *V* utrubıque (o *supra*) (*emend. man. sec.*) *V* 17 ‖ appellatae *V* 18 ardent *V'* 19 cū om̄ſ *in rasura V* 20 ſexoſ (u *supra*) *V* 22 ueſ *in* ueſpera *in rasura* 5 *litt. V* lı& (c *supra*) *V* 23 mortuna *V'* 24 partem *V* 25 nıhıl *om. V'* 26 locarum (o *supra*) (*emend. man. sec.*) *V*

lenius recreati cum ire protinus pergeremus et incedendi nimietate iam superarer ut insuetus ingenuus, offendi dirum aspectum sed fatigato mihi lassitudine graui leuamen impendio
7 tempestium. fugaci equo nudo et infreni calonum quidam sedens, ne labi possit, ex more habenam, qua ductabatur, 5
sinistra manu artius inligauit moxque decussus uinculi nodum abrumpere nequiens per auia saltusque membratim discerptus iumentum exhaustum cursu pondere cadaueris detinebat, cuius dorsualis conprensi seruitio usus in tempore cum isdem sociis ad fontes sulphureos aquarum suapte natura calentium aegre 10
8 perueni. et quia per aestum arida siti reptantes aquam diu quaeritando profundum bene uidimus puteum et neque descendendi prae altitudine nec restium aderat copia, necessitate docente postrema indumenta lintea, quibus tegebamur, in oblongos discidimus pannulos, unde explicato fune ingenti centonem, 15
quem sub galea unus ferebat e nostris, ultimae aptauimus summitati, *qui per* funem coniectus aquasque hauriens ad pe-
9 niculi modum facile sitim, qua hauriebamur, extinxit. unde citi ferebamur ad flumen Euphraten, ulteriorem ripam petituri per nauem, quam transfretandi causa iumenta et homines in 20
10 eo tractu diuturna consuetudo locarat. eccum autem Romanum agmen cum equestribus signis disiectum eminus cernimus, quod persequebatur multitudo Persarum, incertum unde impetu tam
11 repentino terga uiantum adgressa. quo exemplo terrigenas illos non finibus terrae emersos sed exuberanti pernicitate cre- 25
dimus natos, qui quoniam inopini per uaria uisebantur, Sparti

---

1 leuiuſ *V* pergerimuſ [e] (*emend. man.* 3) & incendendi *V* 2 oſtendit tirum *V* 3 fatigatio | nihil laſſitudine (t *emend. ex* d) *V* en (leuamen) *in rasura* 4 *litterarum V* incendio *V* 5 laui [b] (*emend. man. sec.*) *V* habe• nam que [a] (*emend. man. sec.*) *V* 6 decuſſiſ *V* 7 aprumpere *V'* nequeenſ *V* e (ſaltuſque) *in rasura V* 8 detenebatur *V* 9 dorſuatiſ conprenſiſ *V* ſociuſ *V* 10 apte *V* cadentium | eagre *V* 11 reputanteſ. *V* 12 bene *Lindenbrogius:* paenae *V* diſcendendi *V* 13 ate (nec.) *in rasura* 4 *litterarum* (*ultima fuit* m) *V* 14 intumenta *V* tegebatur *V* 15 diſcenmuſ [i di] pannoloſ *V* 17 qui per *om. V, add. Gelenius* at *V* 18 ha | riebamur *V*, urebamur *coniecit Gruterus* 19 eufraten *V* 20 quem tranſiretandi *V* hominiſ *V* 21 eo] ex *V* eccum *scripsi:* Ecu [ce] (*emend. man.* 3) *V* Romanum *Gelenius:* manum (*in* magnum *emend. man.* 3) *V* 22 cum•• | (*fuit* ae) *V* 23 impetum *V* 25 ex perantı [ſu] (n *emend. ex* m) *V*

uocitati humo exiluisse, uetustate ut omnia fere cetera fabulosius extollente, sunt aestimati. hoc conciti cum omne iam esset in 12 celeritate salutis praesidium, per dumeta et siluas in montes petimus celsiores exindeque Melitinam minoris Armeniae oppi-
5 dum uenimus, ubi repertum ducem comitati iam profecturum Antiochiam reuisimus.

Iam imperator et Persae quia tendere iam introrsus au- 9 tumno praecipiti haedorumque improbo sidere exorto prohibebantur, captiuos agentes et praedas remeare cogitabant ad sua.
10 inter haec tamen funera direptionesque ciuitatis excisae Aeliano 2 comite et tribunis, quorum efficacia diu defensa sunt moenia stragesque multiplicatae Persarum, patibulis sceleste suffixis Iacobus et Caesius numerarii apparitionis magistri equitum aliique protectores post terga uinctis manibus ducebantur, Trans-
15 tigritanis, qui sollicita quaerebantur industria, nullo infimi summique discrimine ad unum omnibus contruncatis.

Vxor uero Craugasii quae retinens pudorem inuiolatum ut 3 matrona nobilis colebatur, maerebat uelut orbem alium sine marito uisura quamquam sperabat documentis praesentibus al-
20 tiora. in rem itaque consulens suam et accidentia longe ante 4 prospiciens anxietate bifaria stringebatur uiduitatem detestans et nuptias. ideo familiarem suum perquam fidum regionumque Mesopotamiae gnarum per Izalam montem inter castella praesidiaria duo Maride et Lorne introiturum Nisibin occulte
25 dimisit mandatis arcanisque uitae secretioris maritum exorans ut auditis, quae contigerint, ueniret secum beate uicturus. quibus contentus expeditus uiator per saltuosos tramites et 5 frutecta Nisibin passibus citis ingressus, causatusque se domina

---

1 exıluıſſe *V* ut oĩa fere *scripsi:* uıatere *V* 2 extollenteſ *V* * eſtımatı *V* omneſ *V* 3 dumenta *V* 4 armoenıae *V* 5 ubı *uulgo:* uoſ *V* comıtate que ıam *V* 6 chı (antıochı | am) *in rasura V* reuıſſımuſ *V* 7 Interea Sapor et Persae *Gelenius* [im]perator *V* tende[re] *V* autumno *Gelenius:* aut | non *V* 8 haedorum quem pro ſidere *V* 9 at *em. ex* ad *V* 10 dıreptıonıſque cıuıtatı *V* 11 trıbunuſ *V* efficatıo *V* 12 patıbulıſ leſteſ ut fıxuſ ıacobuſ & ceſıuſ *V* 14 poſterga *V'* tranſtıgrıta[n]tıſ *V* 15 quaerebant ıntuſ trıa *V'* Nollo | ınfımıſſumque *V* 17 [r]caugaſı*ı *V* 18 merebat *V* 20 conſulen[ſ] *V* 23 maeſopotamıae *V* 24 ıntra[o]ıturum (*emend. man. sec.*) *V* 25 exſpranſ *V* 26 contı*ger[n]ıt (*in ras. fuit* n; n *add. m.* 2) *V* uenıre[t] (*emend. man. sec.*) *V* 28 Nı *et* N (Nıſıbın) *in rasura V* ſed | omnıa *V*

nusquam uisa et forsitan interempta data euadendi copia castris hostilibus abscessisse, et ideo ut uilis neglectus docet Craugasium gesta moxque accepta fide quod, si tuto licuerit, sequetur coniugem libens, euasit exoptatum mulieri nuntium ferens, quae hoc cognito per Tamsaporem ducem supplicauerat regi ut, si daretur facultas, antequam Romanis excederet finibus, in potestatem suam iuberet propitius maritum adscisci.

6 Praeter spem itaque omnium digresso aduena repentino, qui postliminio reuersus statim sine ullius euanuit conscientia perculsus suspicione dux Cassianus praesidentesque ibi proceres alii minitantes ultima Craugasium incessebant, non sine eius uoluntate uel uenisse uel abisse hominem clamitantes. 7 qui proditoris metuens crimen inpendioque sollicitus ne transitione perfugae uxor eius superesse doceretur et tractari piissime, per simulationem matrimonium alterius splendidae uirginis adfectauit. et uelut paraturus necessaria conuiuio nuptiali egressus ad uillam octauo lapide ab urbe distantem, concito equo ad Persarum uastatorium globum, quem didicerat aduentare, confugit susceptusque auenter, qui esset ex his cognitus quae loquebatur, Tamsapori post diem traditur quintum perque eum regi oblatus, opibus et necessitudine omni recuperata cum coniuge, quam paucos post menses amisit, erat secundi loci post Antoninum, ut ait poeta praeclarus 'longo proximus 8 interuallo'. ille enim ingenio et usu rerum diuturno firmatus consiliis ualidis sufficiebat in cuncta quae conabatur, hic natura simplicior, nominis tamen itidem peruulgati. et haec quidem haut diu postea contigerunt.

9 Rex uero licet securitatem referens uultu exultansque specie

---

1 uiſaſ *V* data euadendı *in rasura V* 2 h (hoſtı | lıb;) *em. ut uid. ex* m *V* ab ceſſiſſe *V* ıdeo utılıſ *V* 3 craucaſıum *V* 4 conıu∗gem (m *inducta*) *V* 5 hıc *V* 6 taretur *V'* 9 poſt [lı] mınıo *V* ne (ſıne) *in rasura V* 10 perculſuſ | pernıtıone *V* ubı *V* 11 raugaſıum ınceſſe[ı]bant *V* 12 ab∗ıſſe (ı *sup. erasa*) *V* 13 proditoris *scripsi:* protıtoreſ (*prior* t *a man. sec. in* d) *V* 15 plendıdae *V'* 16 [ne] ceſſarıa conuıuıa *V* 17 uuıllam *V* deſtantem *V* 18 aquo *V* per (perſarum) *in rasura 4 litterarum V* [dı] dıcerat *V* 19 cognı *in* cognıtuſ *in rasura V* 21 opı∗buſ *V* 22 cōm *V* pauco | *V* amisit erat *Valesius:* amıſerat *V* 25 ualıdı *V* naturaſ ınplıcıor *V* 26 tam etıdem *V* 27 [h] aut *V* 28 lı[c]&t *V* re[re]fenſ (*emend. man. sec.*) *V*, praeferens *coniecit Valesius*

tenus urbis excidio uidebatur, profundo tamen animi grauiter
aestuabat reputans in obsidionalibus malis saepe luctuosas se
pertulisse iacturas multoque ampliores se ipsum populos per-
didisse quam e nostris ceperat uiuos, uel certe per diuersas
5 fuderat pugnas, ut apud Nisibin aliquotiens euenit et Singa-
ram, parique modo cum septuaginta tresque dies Amidam
multitudine circumsedisset armorum, triginta milia perdidit
bellatorum, quae paulo postea per Discenen tribunum et nota-
rium numerata sunt hac discretione facilius, quod nostrorum
10 cadauera mox caesorum fatiscunt et defluunt adeo ut nullius
mortui facies post quadriduum agnoscatur, interfectorum uero
Persarum inarescunt in modum stipitum corpora, ut nec liquen-
tibus membris nec sanie perfusa madescant, quod uita parcior
facit et ubi nascuntur exustae caloribus terrae.

15 Dum haec per uarios turbines in orientis extimo festi- **10**
nantur, difficultatem aduentantis inopiae frumentorum urbs
uerebatur aeterna, uique minacissimae plebis famem ultimum
malorum omnium exspectantis subinde Tertullus uexabatur, ea
tempestate praefectus, inrationabiliter plane, nec enim per eum
20 steterat quo minus tempore congruo alimenta nauibus uehe-
rentur, quas maris casus asperiores solitis uentorumque pro-
cellae reflantium delatas in proximos sinus introire portum
Augusti discriminum magnitudine perterrebant. quocirca idem **2**
saepe praefectus seditionibus agitatus ac plebe iam saeuiente
25 inmanius, quam urebat inpendens exitium, ab omni spe tuen-
dae salutis exclusus, ut aestimabat, tumultuanti acriter populo
sed accidentia considerare sueto/ prudenter obiecit paruulos
filios et lacrimans 'en' inquit 'ciues uestri — procul omen dii **3**
caelestes auertant — eadem perlaturi uobiscum ui fortuna ad-
30 fulgerit laetior. si itaque his abolitis nil triste accidere posse

---

1 uibatur (de *supra*; ı *ut uid. ex* r) *V* 2 aeſtuebat *V* 5 ın al (nıſibın alıquotıenſ) *in rasura V* & ſignara *V* 6 ſeptuagınta IIIque *V* 7 multıtudınem *V* cırcũſedıſſ& *V* 10 fatıſ cum taede fluunt (m *em. in* nc) *V* 11 quatrıduum *V′* uero *om. V′* 12 mareſcunt *V* 13 ſanıae perfuſã • adeſcant (*fuit* t) *V* partıor *V* 15 exımo *V* 18 E • a (*uid. fuit.* t) *V* 19 plan • e (*fuit* a) *V* eum | et eterat *V* 21 marı *V* aſperıorıſ *V* pcellae *V* 22 ı̄ | pxımoſ ın *V* 25 uerebat̄ (*prior* e *in rasura man. sec.*; ¯ *add. man. sec.*) *V* 27 accedentı (*emend. man. sec.*) *V* paruulo *V′* 28 ınquıd *V* 29 adfulgerıt *sic V* 30 trıſtae ac fıdere *V*

existimatis, praesto in potestate sunt uestra.' qua miseratione uulgus ad clementia suapte natura procliue lenitum conticuit 4 aequanimiter uenturam opperiens sortem. moxque diuini arbitrio numinis, quod auxit ab incunabulis Romam perpetuamque fore respondit, dum Tertullus apud Ostia in aede sa- 5 crificat Castorum, tranquillitas mare molliuit, mutatoque in austrum placidum uento, uelificatione plena portum naues ingressae frumentis horrea referserunt.

11 Inter haec ita ambigua Constantium Sirmi etiam tum hiberna quiete curantem promouebant nuntii metuendi et graues 10 indicantes id, quod tunc magnopere formidabat, Limigantes Sarmatas, quos expulisse paternis auitisque sedibus dominos suos ante monstrauimus, paulatim posthabitis locis quae eis anno praeterito utiliter sunt destinata, ne, ut sunt uersabilis, aliquid molirentur inicum, regiones confines limitibus occupasse 15 uagarique licentius genuino more, ni pellerentur, omnia turbaturos.

2 Quae superbius incitanda prope diem imperator dilato negotio credens, coacta undique multitudine militis ad bella promptissimi, nec dum adulto uere ad procinctum egressus est ge- 20 mina consideratione alacrior, quod expletus praedarum opimitate exercitus aestate nuper emensa similium spe fidenter in effectus animabitur prosperos, quodque Anatolio regente tunc per Illyricum praefecturam necessaria cuncta uel ante tempus coacta 3 sine ullius dispendiis adfluebant. nec enim dispositionibus 25 umquam alterius praefecturae, ut inter omnes constat, ad praesens Arctoae prouinciae bonis omnibus floruerunt, correctione titubantium beniuola et sollerti, uehiculariae rei iacturis ingentibus, quae clausere domos innumeras et censuali profes-

---

3 ęquınımıt̃ *V* operıenſ *V* 4 ıncunalıbuſ *V* 5 fore ſpondıt *V* hoſtıa *V* 6 caſtrorum *V* 7 placıdum — portum *add. V*ᵐ uel effıcatıone *V* 8 ſ (referſerunt) *in rasura V* 10 que ete *ut uid. V'* 11 ındıganteſ *V* formıdabant *V* lımıtanteſ *V* 14 teſtınata *V* 15 inicum *Hauptius:* ıncōn (*non* ıncŏn), n *post. inducta, V* 16 lıgentıū *V* 18 dılatıo *V* 19 mılıteſ *V* 20 adulto uere ad *Gelenius:* adaltoque at (t *emend. ex* d) *V* 22 eſtate* (*fuit* m) *V* mẹnſạmılıum (*superscr.* e, ſı) ſpem fıdent̃ (ı *in rasura*) *V* 23 anıma*bıtur (*fuit* m) *V* proſperoquoq; (*superscr.* e, d) *V* Ill.] ıllırıo uın* (uın *in rasura*) *V* 24 neceſſarıa — 25 ullıuſ *add. V*ᵐ afluebant *V* 27 o (pro uıntıae) *in rasura V* 28 tutı | bantıum *V* 29 ın muneraſ *V* profeſſıo nec *V*

sione speciosa fiducia releuatae, indemnesque deinde et innoxii earum incolae partium querellarum sopitis materiis uiuerent, ni postea exquisitorum detestanda nomina titulorum per offerentes suscipientesque criminose in maius exaggerata, his pro-
5 pugnare sibi nitentibus potestates, illis adtenuatis omnium opibus se fore sperantibus tutos, ad usque proscriptiones miserorumque suspendia peruenerunt.

4 Rem igitur emendaturus urgentem profectus cum instrumentis ambitiosis imperator, ut dictum est, Valeriam uenit,
10 partem quondam Pannoniae sed ad honorem Valeriae Diocletiani filiae et institutam et ita cognominatam, sub pellibusque exercitu diffuso per Histri fluminis margines barbaros obseruabat ante aduentum suum amicitiae uelamento Pannonias furtim uastandas inuadere hiemis durissimo cogitantes, cum nec
15 dum solutae uernis caloribus niues amnem undique peruium faciunt nostrique pruinis subdiuales moras difficile tolerabant.

5 Confestim itaque missis ad Limigantes duobus tribunis cum interpretibus singulis explorabat modestius percunctando quam ob rem relictis laribus post pacem et foedera petentibus
20 adtributa ita palarentur uarii limitesque contra interdicta pulsarent. 6 qui uana quaedam causantes et inrita, pauore adigente mentiri, principem exorabant in ueniam obsecrantes ut simultate abolita transmisso flumine ad eum uenire permitterentur docturi quae sustinerent incommoda, paratique intra spatia
25 orbis Romani, si id placuerit, terras suscipere longe discretas ut diuturno otio inuoluti et quietem colentes tamquam salutarem deam tributariorum onera subirent et nomen.

7 His post reditum tribunorum conpertis imperator exultans ut negotio, quod rebatur inexplicabile, sine ullo puluere con-
30 summanto cunctos admisit, auiditate plus habendi incensus, quam

---

1 fidutia *V'* 2 arum *V'* r (querellarum) *in rasura V* 4 ſuſcipientiſque *V* propugnare *Valesius:* propugnari *V* 6 op·buſ *V* q (-que) *in rasura V* 8 emandaturuſ *V'* 10 diode ' tioni *V* 11 inſtitā *V* ſup *V* 12 hiſtrium (um *in rasura*) *V* marginiſ *V* 13 a | miticiae *V* pannonia *V* 14 faſtandaſ inuedere *V* 15 niueſa. ΜΝЄ mundique *V* 18 praecunctando *V* 19 fo | dera *V* 20 adtributa *scripsi:* adtributiſ *V* uana *V* li *in* limiteſque *em. ex* u *aut* n *V* 21 uanua *V* adigentē *V* 22 a *in* obſecranteſ *in rasura V* 23 eam *V* 26 quieteſ *V* 28 redium *V* 29 inexplicabili *V'* ſine—admiſit *add. V*ᵐ 30 auidi *in* auiditate *in ras. in V*

adulatorum cohors augebat id sine modo strepentium quod externis sopitis et ubique pace conposita proletarios lucrabitur plures et tirocinia cogere poterit ualidissima: aurum quippe gratanter prouinciales corporibus dabunt, quae spes rem Ro-
8 manam aliquotiens adgrauauit. proinde uallo prope Acimincum 5 locato celsoque aggere in speciem tribunalis erecto naues uehentes quosdam legionarios expeditos alueum fluminis proximum ripis obseruare sunt iussae cum Innocentio quodam agrimensore huius auctore consilii, ut si barbaros tumultuare sensissent, aliorsum intentos post terga peruaderent inprouisi. 10
9 quae Limigantes licet properari sentirent, nihil tamen *praeter* preces fingentes stabant incurui, longe alia quam quae gestu praeferebant et uerbis altis mentibus perpensantes.

10 Visoque inperatore ex alto suggestu iam sermonem parante lenissimum, meditanteque adloqui uelut morigeros iam futuros, 15 quidam ex illis furore percitus truci, calceo suo in tribunal contorto 'marha marha,' quod est apud eos signum bellicum, exclamauit eumque secuta incondita multitudo uexillo elato repente barbarico ululans ferum in ipsum principem ferebatur.
11 qui cum ex alto despiciens plena omnia discurrentis turbae 20 cum missilibus uidisset, retectisque gladiis et uerrutis iam propinquam perniciem, externis mixtus et suis ignotusque dux esset an miles, quia neque cunctandi aderat tempus neque
12 cessandi, equo ueloci inpositus cursu effuso euasit. stipatores tamen pauci dum ignis more inundantes conabantur arcere, 25 aut uulnerati interierunt aut ponderibus superruentium solis adflicti, sellaque regalis cum aureo puluinari nullo uetante direpta est.

13 Mox autem audito quod ad ultimum paene tractus exitium

---

1 horſ *in* cohorſ *in rasura in V* 2 externuſ *V'* platenoſ *V* 5 adgrauit *V* 9 auc *in* auctore *in rasura in V* 10 itentoſ (n *superscr.*) *V* 11 praeter *addidit Valesius* 12 precеſ *V* incurdo (o *emend. ex* u) *V* 14 parare *V* 15 meditantemque *V* iam futuroſ *om. V'* 16 quidā ex illiſ *in rasura in V* furo (re *superscr.*) *V* 17 ſi∗gnum (*fuit* n) *V* 18 uix illo elati *V* 19 ſ (ulular ſ) *in rasura in V* febatur (re *superscr.*) *V* 20 diſcurrenteſ *V* 21 missilibus *Valesius:* mihbuſ *V*, militibus *codex Tolosanus* uerrutiſ (r *superscr.*) *V* 22 pernicie *V* 23 iſſ& *V* 24 aequo *V* inpoſitu (ſ *superscr.*) *V* 25 mole *V* alcere *V* 26 pondoribuſ (e *superscr.*) (*emend. man. sec.*) *V* 27 ſella quae regaleſ *V* 29 paenae tractoſ *V*

in abrupto staret adhuc imperator, antiquissimum omnium
exercitus ratus eum iuuare — nondum enim exemptum peri-
culis aestimauit — salutis fastu fidentior, licet ob procursionem
subitam semitectus, sonorum et Martium frendens barbarorum
5 mori obstinatorum cateruis semet inmersit. / et quia uirtute 14
dedecus purgatura ardens copia nostrorum erupit, iras in ho-
stem perfidum parans, obuia quaeque obtruncabat sine parsi-
monia uiuos conculcans et semineces et peremptos et antequam
exsatiaret caedibus barbaricis manus, acerui constipati sunt
10 mortuorum. / urgebantur enim rebelles aliis trucidatis, aliis 15
terrore disiectis, quorum pars spem uitae cassis precibus usur-
pando multiplicatis ictibus caedebantur, postque deletos omnes
in receptum canentibus lituis nostri quoque licet rari uideban-
tur exanimes, quos impetus conculcauerat uehemens aut fu-
15 rori resistentes hostili lateraque nudantes intecta ordo fatalis
absumpsit. mors tamen eminuit inter alios Cellae scutariorum 16
tribuni qui inter confligendi exordia primus omnium in me-
dios Sarmatarum globos *se* inmisit.

Post quae tam saeua, digestis pro securitate limitum, quae 17
20 rationes monebant urgentes, Constantius Sirmium redit ferens
de hoste fallaci uindictam, et maturatis quae necessitates tem-
poris poscebant instantes egressus exinde Constantinopolim petit,
ut orienti iam proximus cladibus apud Amidam mederetur
acceptis et redintegrato supplementis exercitu impetus regis
25 Persarum pari uirium robore cohiberet, quem constabat, ni
caelestis ratio inpensiorque repelleret cura multorum, Meso-
potamia relicta post terga per extenta spatia signa moturum.

Inter has tamen sollicitudines uelut ex recepto quodam **12**
antiquitus more ad uicem bellorum ciuilium inflabant litui
30 quaedam colorata laesae crimina maiestatis, quorum exsecutor
et administer saepe dictandus ille notarius missus est Paulus,

---

1 ſtare *V* 2 ratuſ cum ıubare *V* 6 pugnatura *ut uid. V'* 7 par-
ſımonıa *sic V* 8 ſemıneceſ**ſ& (*fuit* ce) *V* 9 manuſ** (*fuitne* uſ?) *V*
11 deıectıſ *V* praecıbuſ *V* 13 lıtuıſ, *post.* ı *inducta V* uedebatur *V*
16 adſumpſit *V* cella eıſ cutaruorum *V* 18 ſe *om. V, add. Gelenius*
19 ſaeuę *V* mılıtum *V* 20 menebant *V* 21 fallacı *praet.* fa *in rasura in V*
maturatı *V* 22 greſſuſ *V* 25 robure *V* 26 curam *V* meſopotamıę *V*
27 poſterga *V* ſptıa *V* 30 leſae *V* maıeſtatı *V* 31 ſ*epe (*fuit* p) *V*
dictandus *Valesius:* dıc | taneuſ *V*, dictus Catena *coniecit Langenus* mıſſıſ *V*

qui peritus artium cruentarum ut lanista ex commerciis libitinae uel ludi ipse quoque ex eculeo uel carnifice quaestum
2 fructumque captabat. ut enim erat obstinatum fixumque eius propositum ad laedendum ita nec furtis abstinuit, innocentibus exitialis causas adstringens dum in calamitosis stipendiis uer- 5 saretur.

3 Materiam autem in infinitum quaestionibus extendendis dedit occasio uilis et parua. oppidum est Abydum in Thebaidis parte situm extrema. hic Besae dei localiter adpellati oraculum quondam futura pandebat, priscis circumiacentium 10
4 regionum caerimoniis solitum coli. et quoniam quidam praesentes, pars per alios desideriorum indice missa scriptura supplicationibus expresse conceptis consulta numinum scitabantur, chartulae seu membranae, continentes quae petebantur, post data
5 quoque responsa interdum remanebant in fano./ ex his aliqua 15 ad imperatorem maligne sunt missa, qui ut erat angusti pectoris, obsurdescens in aliis etiam nimium seriis in hoc titulo ima, quod aiunt, auricula mollior et suspicax et minutus acri felle concaluit statimque ad orientem otius ire monuit Paulum potestate delata ut instar ducis rerum experientia clari ad ar- 20
6 bitrium suum audiri efficeret causas. datumque est negotium Modesto etiam tum per orientem comiti apto ad haec et similia. Hermogenes enim Ponticus ea tempestate praefectus praetorio ut lenioris ingenii spernebatur.

7 Perrexit, ut praeceptum est, Paulus funesti furoris et an- 25 helitus plenus dataque calumniae indulgentia plurimi ducebantur ab orbe prope terrarum iuxta nobiles et obscuri, quorum aliquos uinculorum adflixerant nexus, alios claustra poenalia
8 consumpserunt. et electa est spectatrix suppliciorum feralium

---

1 perrıtuſ (uſ *in rasura* 3 *litterarum*) *V* * ut (*fuit* m) *V* commertııſ *V* 2 aeculeo *V* ecarnıficae (*post.* a *inducta*) queſtum *V* 4 prepoſitum *V* 5 adſrıngen **** | dum *V* calamıtoſ*ıſ *V* uerſaretur *V* 7 queſtıonıbuſ extendıſ *V* 8 & pura opıdum *V* y (abydum) *in rasura V* thebeadıſ partıſ dum extremo *V* 9 apellatı *V* 13 expreſe *V* nōmınum *V* 14 cartule ſeuı — p&ebantur *add. V^m^* 15 fanſo *V* 16 malignae *V* auguſtı rectorıſ *V* 17 nemium *v* 19 ocius *v* ıre] re *V* 20 experımentıa crarı *V'* 22 orıente *V* ſımılıa *V* 24 ıngenıı* *V* 25 muroriſ (*emend. man. sec.*) & hanellıtuſ *V* 26 calumnıa ındılıgentıa plurımıſ *V* 27 urbe *V* ıuxta — uınculorum *add. V^m^* 29 fetalıum *V*

ciuitas in Palaestina Scythopolis, gemina ratione uisa magis omnibus oportuna, quod secretior et inter Antiochiam Alexandriamque media, unde multi plerumque ad crimina trahebantur.

Ductus est itaque inter primos Simplicius Philippi filius 9
5 ex praefecto et consule, reus hac gratia postulatus quod super adipiscendo interrogasse dicebatur imperio, perque elogium principis torqueri praeceptus, qui in his casibus nec peccatum aliquando pietati dederat nec erratum, fato quodam arcente corpore inmaculato lata fuga damnatus est. dein Parnasius ex 10
10 praefecto Aegypti, homo simplicium morum, *eo* deductus periculi ut pronuntiaretur capitis reus, itidem pulsus est in exilium, saepe auditus multo antehac retulisse quod, cum Patras Achaicum oppidum, ubi genitus habuit larem, inpetrandae causa cuiusdam relinqueret potestatis, per quietem deducentia
15 se habitus tragici figmenta uiderat multa. Andronicus post a 11 studiis liberalibus et claritudine carminum notus in iudicium introductus cum secura mente nullis suspicionibus urgeretur purgando semper et fidentius absolutus est. Demetrius itidem 12 Chytras cognomento philosophus, grandaeuus quidem set cor-
20 pore durus et animo, sacrificasse aliquotiens confutatus, infitiari non potuit, adserens propitiandi causa numinis haec a prima adulescentia factitasse, non temptandi sublimiora scrutatis; nec enim quemquam id nouerat adfectare. diu itaque adhaerens eculeo cum fiducia graui fundatus nequaquam uarians eadem
25 oraret intrepidus, Alexandriam, unde oriebatur, innoxius abire permissus est.

Et hos quidem aliosque paucos aequa sors ueritatis ad- 13 iutrix periculis eximit abruptis. criminibus uero serpentibus latius per inplicatos nexus sine fine distentos quidam corpori-
30 bus laniatis extinguebantur, alii poenis ulterioribus damnati sunt bonis ereptis, Paulo succentore fabularum crudelium quasi e promptuaria cella fallaciarum et nocendi species suggerente

1 i *om. V'* paleſtına ſchytopolıſ *V* 2 oporna (tu *suprascr.*) *V* alexantrıamque *V'* 3 drahebantur *V'* 4 ſimplıtıuſ *V'* phılıpı (*media* ı *emend. in* e) *V* 10 eo *om. V, add. Gelenius* 11 reuſ *om. V'* 13 ınpetrade (n *suprascr.*) *V* 14 relıquer& *V* 19 cythraſ *V* set *Hermannus:* et *V* 20 ſacrıcaſſe (fı *suprascr.*) *V* 21 nōmınıſ *V* a *om. V'* 22 adulıſcentıa *V* ſublımıora *praet.* ſub *in rasura in V* 24 fidutıa *V* 29 deſtentoſ *V* 31 quaſı e] quaſce *V* 32 ſpetıeſ egerentq; conpluręſ *V*

conplures, cuius ex nutu prope dixerim pendebat incedentium
14 omnium salus. nam siqui remedia quartanae uel doloris alte-
rius collo gestaret siue per monumentum transisse uesperum
maliuolorum argueretur indiciis, ut ueneficus sepulchrorumque
horrores et errantium ibidem animarum ludibria colligens uana 5
15 pronuntiatus reus capitis, interibat. et prorsus ita res agebatur
quasi Clarum Dodonaeas arbores et effata Delphorum olim
16 sollemnia in imperatoris exitium sollicitauerint multi. unde
blanditiarum taetra commenta palatina cohors exquisite confin-
gens inmunem eum fore malorum communium adserebat, fa- 10
tum eius uigens semper et praesens in abolendis aduersa co-
nantibus eluxisse uocibus magnis exclamans.

17 Et inquisitum in haec negotia fortius nemo qui quidem
recte sapiat reprehendit. nec enim abnuimus salutem legi-
timi principis propugnatoris bonorum et defensoris, unde salus 15
quaeritur aliis, consociato studio muniri debere cunctorum;
cuius redimendae causa ualidius ubi maiestas pulsata defen-
ditur, a quaestionibus uel cruentis nullam Corneliae leges
18 exemere fortunam. sed exultare maestis casibus effrenate non
decet ne uideantur licentia regi subiecti, non potestate. imi- 20
tandus sit Tullius cum parcere uel laedere potuisset, ut ipse
adfirmat, ignoscendi quaerens causas, non puniendi occasiones,
quod iudicis lenti et considerati est proprium.

19 Tunc apud Daphnen amoenum illud et ambitiosum An-
tiochiae suburbanum uisu relatuque horrendum natum est 25
monstrum infans ore gemino cum dentibus binis et barba
quattuorque oculis et breuissimis duabus auriculis, qui partus
ita distortus praemonebat rem publicam in statum uerti de-
20 formem. nascuntur huius modi saepe portenta indicantia
rerum uariarum euentus, quae quoniam non expiantur ut 30
apud ueteres, publice inaudita praetereunt et incognita.

---

3 gestarem *corr. ut uid. ex* gestartam V monumen^tu^ V 4 beneficus V
5 intidem animarum a ludebria V u^a^na pronunatus V 7 dodoneas V
media a (effata) *in rasura* V delforum V 8 solentia V 9 tetra V
10 commonium V factum V' 13 in | quisitam V 16 deberet V'
17 redinendae V 18 legis exemeres V 19 mestis V 20 timitandus
(*prior* t *em. in* d) V 22 occasiones V 24 dafn^n^e (*prior* n *emend. ex* m) V
illut V 26 mostrum V 27 auri * cilis que parthus V 28 praemanbat V
^de^formem V 31 aput V

13 His temporibus Isauri diu quieti post gesta, quae superior continet textus, temptatumque Seleuciae ciuitatis obsidium paulatim reuiuiscentes, ut solent uerno tempore foueis exilire serpentes, saltibus degressi scrupulosis et inuiis confertique 5 in cuneos densos per furta et latrocinia finitimos adflictabant, praetenturas militum ut montani fallentes perque rupis et dumeta ex usu facile discurrentes. 2 ad quos ui uel ratione sedandos Lauricius adiecta comitis dignitate missus est rector, homo ciuilis prudentiae, qui minis potius quam acerbitate 10 pleraque correxit adeo ut eo diu prouinciam obtinente nihil accideret quod animaduersione dignum aestimaretur.

LIBER XX

1 Haec per Illyricum perque orientem rerum series fuit. consulatu uero Constantii deciens terque Iuliani in Brittanniis 15 cum Scottorum Pictorumque gentium ferarum excursus rupta quiete condicta, loca limitibus uicina uastarent et inplicaret formido prouincias praeteritarum cladium congerie fessas, hiemem agens apud Parisios Caesar distractusque in sollicitudines uarias, uerebatur ire subsidio transmarinis, ut rettu- 20 limus ante fecisse Constantem, ne rectore uacuas relinqueret Gallias Alamannis ad saeuitiam etiam tum incitatis et bella. 2 ire igitur ad haec ratione uel ui conponenda Lupicinum placuit ea tempestate magistrum armorum bellicosum sane et castrensis rei peritum sed supercilia erigentem ut cornua et 25 de tragico, quod aiunt, cothurno strepentem, super quo diu

---

1 hısaurı (hıſ *in rasura*) *V* 2 contınent *V* ſeleutię *V* 3 fouenſ *V'* 4 ſcrupaloſıſ *V* 9 acerııtate plerẹque (a *supra*) *V* 12 *subcriptum* AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM EXPLICIT LIBER XVIIII | INCIPIT ·LIBER· XX ·FELICITER· *V*

13 yllırıcum *V* ſerteſ (teſ *in rasura*) *V* 14 conſõtu (la *supra*) *V* brıttanıſ *V* 15 ſco *in* ſcottorum *in rasura in V* 17 congerıeſſeſſaſ (eſ *in rasura*) *V* 18 parrıſıoſ *V* dıſtrịctoſ (a *supra*) | que *V* ſolıtudınıſ *V* 19 retulımuſ (t *supra*) *V* 20 uaquaſ *V* 21 la (bella) *in rasura V* 22 ad hẹc *praet.* c *in rasura in V* retıone *V* 24 cornuae *V* 25 no (coturno) *in rasura V* qđ *in rasura V*

3 ambigebatur auarus esset potius an crudelis. / moto igitur uelitari auxilio, Aerulis scilicet et Batauis numerisque Moesiacorum duobus, adulta hieme dux ante dictus Bononiam uenit quaesitisque nauigiis et omni inposito milite, obseruato flatu secundo uentorum ad Rutupias sitas ex aduerso defertur 5 petitque Lundinium ut exinde suscepto pro rei qualitate consilio festinaret otius ad procinctum.

2 Quae cum ita geruntur, post Amidae oppugnationem Vrsicinum ad conmilitium principis ut peditum magistrum reuersum — successisse enim eum Barbationi praediximus — 10 obtrectatores excipiunt primo disseminantes mordaces susurros, 2 dein propalam ficta crimina subnectentes. quibus imperator adsensus, ex opinione pleraque aestimans et insidiantibus patens, Arbetionem et Florentium officiorum magistrum quaesitores dederat spectaturos, quas ob res oppidum sit excisum. 15 3 quibus apertas probabilesque refutantibus causas ueritisque ne offenderetur Eusebius cubiculi tunc praepositus, si documenta suscepissent perspicue demonstrantia Sabiniani pertinaci ignauia haec accidisse quae contigerunt, a ueritate detorti inania quaedam longeque a negotio distantia scrutabantur. 20

4 Qua iniquitate percitus qui audiebatur 'etsi me' inquit 'despicit imperator, negotii tamen est magnitudo ut non nisi iudicio principis nosci possit et uindicari; sciat tamen uelut quodam praesagio quod, dum maeret super his, quae apud Amidam gesta emendata didicit fide, dumque ad spadonum 25 arbitrium trahitur, defrustandae Mesopotamiae proximo uere ne ipse quidem cum exercitus robore omni opitulari poterit praesens.'

5 Relatis adiectisque cum interpretatione maligna conpluri-

---

1 r (auaruſ) *in rasura* 2 *litterarum* *V* 2 ueletarı *V* ſcılı (cā) *in rasura* *V* numerıquae (a *erasa*) *V* 5 t *in* defertur *in rasura* *V* 6 ut *om.* *V'* 7 ocıuſ *V* 8 genrentur *V* 11 obſtrectatoreſ *V* dıſſımınanteſ *V* 13 aeſtımaſ *V* 14 pateaſ *in rasura* *V* arbıtıonem *V* offitıorum *V'* 15 cıſum *in* excıſum *in rasura* *V* 16 opertaſ (rtaſ *in rasura*) *V* 17 euſepıuſ *V* 18 ſuſcıpıſſent *V* demonſtratıa *V* 19 contıngerunt *V* 20 dam *in* quaedam *in rasura* *V* deſtantıa *V* 21 ınquıd dıſpicıt *V* 23 noſtı *V'* & *om.* *V'* uındıcare *V* 24 quot *V* mer& *V* 25 amendata (men *in rasura*) *V* dedıcıt *V* a *in* ſpadonum *in rasura* *V* 26 traıtur *V* moeſopo | tamıe *V* 27 quıdam *V* exertıtuſ *V* rubore *V* 29 malıgni *V*

bus iratus ultra modum Constantius nec discusso negotio nec
patefieri, quae scientiam eius latebant, permissis adpetitum
calumniis deposita militia digredi iussit ad otium, Agilone ad
eius locum inmodico saltu promoto ex gentilium scutariorum
5 tribuno.

Eodem tempore per eoos tractus caelum subtextum cali- 3
gine cernebatur obscura et a primo aurorae exortu ad usque
meridiem intermicabant iugiter stellae hisque terroribus acce-
debat quod cum lux caelestis operiretur, e mundi conspectu
10 penitus luce abrepta defecisse diutius solem pauidae mentes
hominum aestimabant: primo adtenuatum in lunae cornicu-
lantis effigiem, deinde in speciem auctum semenstrem postea-
que in integrum restitutum. quod alias non euenit ita per- 2
spicue, nisi cum post inaequales cursus iter menstruum lunae
15 ad idem reuocatur initium certis temporum interuallis, id est
cum in domicilio eiusdem signi tota repperitur luna sub sole,
liniamentis obiecta rectissimis, atque in his paulisper consistit
minutis, quae geometrica ratio partium partes appellat. ac 3
licet utriusque sideris conuersiones et motus, ut scrutatores
20 causarum intellegibilium aduerterant, in unum eundemque
finem lunari cursu impleto perenni distinctione conueniunt,
tamen sol non semper his diebus obducitur, sed cum luna e
regione uelut libramento quodam igneo orbi et aspectui nostro
opponitur media. ad summam tum sol occultatur splendore 4
25 subpresso, cum ipse et lunaris globus astrorum omnium in-
fimus parili comitatu obtinentes circulos proprios saluaque
ratione altitudinis interiectae iunctim locati, ut scienter et
decore Ptolemaeus exponit, ad dimensiones uenerint quos
ἀναβιβάζοντας et *καταβιβάζοντας ἐκλειπτικοὺς συνδέσμους*,
30 coagmenta uidelicet defectiua Graeco dictitant sermone. et si

---

1 co[a]ſtantiuſ *V* 2 patefigeri *V* 3 degredi *V* agidone *V'* 6 trac[tuſ] *V*
7 obſ[u]era *V* 8 mi *in* intermicabant *in rasura* 3 *litterarum in* *V* acci-
debat *V* 10 paenituſ lance aberepta | deficiſſe *V* 11 eſtima- *in rasura V*
12 feme[n]ſtrem *V* 13 quod ad aliaſ *V* 14 inaequaeleſ *V* inter *V*
15 idem *Gelenius:* id *V* 17 conſiſtat *V* 18 quaſe geometrica *V* 19 li[c]&t *V*
connerſione *V* 21 peremni *V'* 24 mendia *V* ſũ (ſũmam) *in rasura V*
25 infimiſ pariliſ *V* 27 altidiniſ[tu] *V* 28 ptolemeuſ *V* 29 a. NABIBA |
ZON *τας* et *ι*ka. TABIBAZONTACЄ KAIΠΠKOYCCYNAЄCΜO* (*era-
sa Y*) | YCCO; agmenta *V* dictitata *V*

contigua isdem iuncturis praestrinxerint spatia, dilutior erit
5 defectus, si uero articulis ipsis inhaeserint, qui coactius ascensus uinciunt et descensus, offunditur densioribus tenebris caelum, ut crassato aere ne proxima quidem et adposita cernere queamus. 5

6 Sol autem geminus ita uideri existimatur, si erecta solito celsius nubes, aeternorumque ignium propinquitate conlucens, orbis alterius claritudinem tamquam e speculo puriore formauerit.

7 Nunc ueniamus ad lunam. apertum et euidentem ita 10 demum sustinet luna defectum, cum pleno lumine rotundata solique contraria ab eius orbe centum octoginta partibus id est signo septimo disparatur. et quamquam hoc per omne
8 plenilunium semper eueniat, uon semper deficit tamen. sed quoniam circa terrenam mobilitatem locata, et a caelo totius 15 pulchritudinis extima, non numquam ferienti se subserit luci, obiectu metae noctis in conum desinentis angustum latet parumper umbrata, tumque nigrantibus inuoluitur globis, si sol sphaerae inferioris curuamine circumfusus mole obsistente terrena, radiis eam suis inlustrare non possit, quam numquam 20
9 habere proprium lumen opiniones uariae collegerunt. et cum ad idem signum aequis partibus soli concurrerit, obscuratur ut dictum est, penitus hebetato candore: *μήνης* Graece *σύνοδος* dicitur.

10 Nasci autem putatur, cum parua declinatione uelut e per- 25 pendiculo superiectum gerit solem. exortus uero eius adhuc gracilescens primitus mortalitati uidetur, cum ad secundum relicto sole migrauerit signum. progressa itaque porrectius iamque abunde nitens cornutae habitu *μηνοειδής* est adpellata. cum autem sole longo coeperit interstitio summoueri et ad 30

---

1 praeſtrınxſerınt *V* 2 ınaeſerınt *V* 3 dıſcenſuſ offėndıtur *V* 5 quı amuſ *V'* 11 ſuſ (un& *supra*) *V* 12 cemtum *V'* 14 eueat (nı *supra*) *V* defecıt *V* 16 luci *Gelenius:* lanıcı (nı *in rasura*) *V* 17 obıectum; & enoctıſ *V* deſidenteſ (ı *supra*) *V* n *et* m (anguſtum) *in rasura V* 18 ſı ſoluı fere (uı *in rasura*) ferıorıſ (ı *supra*) *V* 19 obſıſtent*e (*fuit* a) terrene *V* 21 opıoneſ *V* collıerunt *V* & cum ad (ſ *supra*) — 26 ſolem *add. V*[m] 22 obcuratur *V* 23 pe̦nıtuſ haeb&ato candor& | unıue̦ grece̦ ſynodoſ *V* 25 uelut e] uel a te *V* 27 mortalıta (tı *supra*) uıde*tur (*uid. fuisse* a) *V* 28 progreſſuſ *V* 29 habunde *V* corn* | nut*e (*fuit* a) habıtum (e *supra*) noıd hoc eſt appellata *V*

quartum peruenerit signum, radiis eius ad se conuersis maius concipit lumen et fit Graeco sermone διχόμηνος, quae forma semiorbem ostendit. procedens deinde iam disiunctissime, 11 quintoque signo arrepto, figuram monstrat ἀμφικύρτον utrim-5 que prominentibus gibbis. e regione uero cum normaliter steterit contra, lumine pleno fulgebit, domicilium septimi retinens signi, et in eodem tum etiam agens paululumque progressa minuitur, quem habitum uocamus ἀπόκρουσιν, atque easdem formas repetit senescendo, traditurque doctrina multi-10 plici congruente, non nisi tempore intermenstrui deficere uisam usquam lunam.

Quod autem solem nunc in aethere, nunc in mundo in- 12 feriore cursare praediximus, sciendum est siderea corpora quantum ad uniuersitatem pertinet, nec occidere nec oriri, sed 15 ita uideri nostris obtutibus constitutis in terra, spiritus cuiusdam interni motu suspensa, rerumque magnitudini instar exigui subdita puncti, nunc caelo infixas suspicere stellas, quarum ordo est sempiternus, aliquotiens humana uisione languente discedere suis sedibus arbitrari. uerum ad instituta 20 iam reuertamur.

Properantem Constantium orienti ferre suppetias turbando 4 prope diem excursibus Persicis, ut perfugae concinentes exploratoribus indicabant, urebant Iuliani uirtutes, quas per ora gentium diuersarum fama celebrior effundebat, magnorum eius 25 laborum factorumque uehens adoreas celsas post Alamanniae quaedam regna prostrata receptaque oppida Gallicana, ante direpta a barbaris et excisa, quos tributarios ipse fecit et uectigales. / ob haec et similia percitus metuensque ne auge- 2 rentur in maius, stimulante, ut ferebatur, praefecto Florentio,

---

1 quartum *Valesius:* quintum *V* couerſiſ *V* 2 concipit dichominiſ (*prior* i *em. in* e) *V* 3 disiunctissime *Valesius:* diſiunctiſſimo *V* 4 amficyrti *V* 5 gibbiſ *V* 6 retinenſ *V'* 7 eo*dē *V* agenſ *V* 8 habitu inuocamuſ | ACTOKPICIN abſque ea idem *V* 9 seneſcendo graditurque doctrinā | *V* 10 conguente non ſini tempore *V* 12 inferiore *Valesius:* interiore *V* 13 curſari *V* 14 pertinet *V'* occidere *V* 15 conſtituti *V* 16 inſtrar 17 ſubditam *V* infixa ſuſpice*re ******** ſtellaſ *V* 18 *uiſione *V* 20 m (reuert.) *in rasura 2 litterarum V* 21 turban***do *V* 22 ut *om. V'* exploratoribuſ — uirtuteſ *add. V*[m] 23 urebat *V* 24 fame *V* 25 laborumque facto | rum *V* adoreaſ ** *V* 27 tributeriоſ *V*

Decentium tribunum et notarium misit auxiliares milites exinde protinus abstracturum Aerulos et Batauos cumque Petulantibus Celtas et lectos ex numeris aliis trecentenos, hac specie iussos adcelerare, ut adesse possint armis primo uere mouendis in Parthos. 5

3 Et super auxiliariis quidem et trecentenis cogendis otius proficisci Lupicinus conuentus est solus, transisse ad Brittannias nondum conpertus, de scutariis autem et gentilibus excerpere quemque promptissimum et ipse perducere Sintula iubetur Caesaris stabuli tunc tribunus. 10

4 Conticuit hisque adquieuerat Iulianus, potioris arbitrio cuncta concedens. illud tamen nec dissimulare potuit nec silere ut illi nullas paterentur molestias, qui relictis laribus transrhenanis sub hoc uenerant pacto, ne ducerentur ad partes umquam transalpinos, uerendum esse adfirmans ne uoluntarii 15 barbari militares, saepe sub eius modi legibus adsueti transire ad nostra, hoc cognito deinceps arcerentur. sed loquebatur 5 in cassum. tribunus enim parui querellas Caesaris ducens Augusti iussis obtemperabat et lecta expeditiore manu uigore corporumque leuitate praestanti cum isdem profectus est spe 20 potiorum erectus.

6 Et quia sollicitus Caesar quid de residuis mitti praeceptis agi deberet, perque uarias curas animum uersans, adtente negotium tractari oportere censebat, cum hinc barbara feritas inde iussorum urgeret auctoritas, maximeque absentia magistri 25 equitum suggerente dubietatem, redire ad se praefectum hortatus est, olim Viennam specie annonae parandae digressum, 7 ut se militari eximeret turba. perpendebat enim ad relationem suam, quam olim putabatur misisse, abstrahendos e Galliarum defensione pugnaces numeros barbarisque iam for- 30 8 midatos. qui cum suscepisset Caesaris litteras monentis pe-

---

2 uatauoſ *V* 3 *lectoſ (*fuit* e) *V* CCCnoſ ac *V* 6 auxiliariiſ *V'* ociuſ *V* 7 on (conuentuſ) *in rasura V* brittaniaſ *V* 8 conpertâſ *V* 9 & *om. V'* ſingula (*praet.* ſ *in rasura*) *V* 11 poutio | riſ (u *in rasura*) *V* 12 concudenſ *V* diſſi*mulare (*fuit* m) *V* 17 deincenpſ *V* 18 pa^r^ui *V* 19 leotaſ *V* 20 praeſta^n^ti *V* hiſdem *V* 25 inte *V'* iuſtorum urgu& *V* 26 ſuge^re^nte dêbietatem *V* ad *om. V'* 27 ſpetie *V* 28 mi (militari) *in rasura* 3 *litterarum V* eximer& turba *in rasura V* ad] a *V* 29 miſſiſſe *V* 30 ſ (pugnaceſ) *in rasura V*

tentisque ut uenire adceleraret rem publicam consiliis iuuaturus, obstinatissime detrectabat ea ratione pauore mente confusa, quod aperta scripta significabant ab imperatore nusquam diiungi debere praefectum in ardore terribilium rerum. ad-
5 iectumque est quod, si procurare dissimulasset, ipse propria sponte proiceret insignia principatus, gloriosum esse exististimans iussa morte oppetere, quam ei prouinciarum interitum adsignari. sed uicit praefecti propositum pertinax, his quae rationabiliter poscebantur, parere contentione maxima re-
10 luctantis.

9 Inter has tamen moras absentis Lupicini motusque militares timentis praefecti, Iulianus consiliorum adminiculo destitutus ancipitique sententia fluctuans id optimum factu existimauit: uia sollemni cunctos e stationibus egressos, in quibus
15 hiemabant, maturare disposuit./ 10 hocque conperto apud Petulantium signa famosum quidam libellum humi proiecit occulte, inter alia multa etiam id continentem 'nos quidem ad orbis terrarum extrema ut noxii pellimur et damnati, caritates uero nostrae Alamannis denuo seruient, quas captiuitate prima post
20 interneciuas liberauimus pugnas'. / 11 quo textu ad comitatum perlato lectoque Iulianus contemplans rationabiles querellas, cum familiis eos ad orientem proficisci praecepit, clauularis cursus facultate permissa, et cum ambigeretur diutius qua pergerent uia, placuit /notario suggerente Ducentio/ per Pari-
25 sios homines transire, ubi morabatur adhuc Caesar nusquam motus. /et ita est factum. 12 isdemque aduentantibus in suburbanis princeps occurrit, ex more laudans quos agnoscebat, factorumque fortium singulos monens animabat lenibus uerbis ut ad Augustum alacri gradu pergerent, ubi potestas est ample
30 patens et larga, praemia laborum adepturi dignissima. 13 utque honoratius procul abituros tractaret, ad conuiuium proceribus

---

1 adcele | lar& (*emend. man. sec.*) *V* 2 ea] ae *V* 3 ſigıficabant *V* 4 ın *emend. ex* m *V* adıectum (d *emend. ex* b) quod eſt *V* 6 proıecer& *V* 7 eı] & *V* 9 parare *V* reluctantı *V* 12 ulıano *V* dıſtıtutuſ *V* 13 opptımum factum *V* 14 uıta *V* 16 famoſàm *V* hum *V* occulta *V* 18 tamnatı *V* carıtatıſ *V* 23 ambıceretur *V* 24 norıo *V* decentıo *V* parrıſıoſ *V* 26 ſuburbanoſ *V* 28 ſıguloſ *V* 29 taſ 'poteſtaſ) *in rasura V* 30 ratenſ (ſ *in rasura*) *V'* g (dıgnıſſıma) *in rasura V* 31 proce * * | rıbuſ *V*

conrogatis, petere iure, siquid in promptu esset edixit. qui liberaliter ita suscepti, dolore duplici suspensi discesserunt et maesti quod eos fortuna quaedam inclemens et moderato rectore et terris genitalibus dispararet. hocque angore inpliciti
14 in statiua solita cesserunt. nocte uero coeptante in apertum erupere discidium incitatisque animis ut quemque insperata res adflictabat, ad tela conuertuntur et manus fremituque ingenti omnes petiuere palatium et spatiis eius ambitis, ne ad euadendi copiam quisquam perueniret, Augustum Iulianum horrendis clamoribus concrepabant, eum ad se prodire destinatius adigentes exspectareque coacti dum lux promicaret, tandem progredi conpulerunt. quo uiso iterata magnitudine sonus Augustum appellauere consensione firmissima.

15 Et ille mente fundata uniuersis resistebat et singulis, nunc indignari semet ostendens, nunc manus tendens oransque et obsecrans, ne post multas felicissimasque uictorias agatur aliquid indecorum neue intempestiua temeritas et prolapsio discordiarum materias excitaret. haecque adiciebat tandem sedatos leniter adlocutus

16 'Cesset ira quaeso paulisper: absque dissensione uel rerum adpetitu nouarum impetrabitur facile quod postulatis, quoniam dulcedo uos patriae retinet, et insueta peregrinaque metuitis loca, redite iam nunc ad sedes nihil uisuri, quia displicet, transalpinum. hocque apud Augustum capacem rationis et prudentissimum ego conpetenti satisfactione purgabo'.

17 Conclamabatur post haec ex omni parte nihilo minus, uno parique ardore nitentibus uniuersis maximoque contentionis fragore probro et conuiciis mixto, Caesar adsentire coactus est. inpositusque scuto pedestri et sublatius eminens nullo silente Augustus renuntiatus iubebatur diadema proferre, negansque
18 umquam habuisse, uxoris colli uel capitis poscebatur. eoque adfirmante primis auspiciis non congruere aptari muliebri

---

1 ſı quod *V'* ımpromptu *V* 5 ut *ante* ın *add.* *V* ſtatıuı *V* ceſſarunt *V* 8 p&ıuerat *V* 12 re *in* progredı *in rasura* *V* 16 nı (ul ne *emend. man. sec.*) *V* 17 temerıtıſ (a) *V* 18 tendē (a) (*emend. man. sec*; ē *in rasura*) fedıtoſ (a) *V* 20 queſſo *V* dıſtenſıone *ut uid.* *V'* 21 poſtulatuſ *V* 22 patrıaſ (ſ *inducta*) *V* perregınaquae | metuetıſ *V* 24 capam (ce) ratıoneſ (ı) *V* 25 purgauı *V* 28 ro (ꝓbro) *in rasura* *V* conuıtuſ *V* ceſſar *V* coactu *V* 29 nullo *Accursius:* pullo *V*, populo *Gelenius* 32 mulıerı *V*

mundo, equi phalera quaerebatur uti coronatus speciem saltem obscuram superioris praetenderet potestatis. sed cum id quoque turpe esse adseueraret, Maurus nomine quidam, postea comes, qui rem male gessit apud Succorum angustias, Petu-
5 lantium tunc hastatus, abstractum sibi torquem, quo ut draconarius utebatur, capiti Iuliani inposuit confidenter, qui trusus ad necessitatem extremam iamque periculum praesens uitare non posse aduertens si reniti perseuerasset, quinos omnibus aureos argentique singula pondo promisit.

10 Hisque gestis haut minore quam antea cura constrictus, 19 futuraque celeri prouidens corde, nec diadema gestauit nec procedere ausus est usquam nec agere seria quae nimis urgebant. sed cum ad latebras secessisset occultas accidentium 20 uarietate perterritus Iulianus, aliqui palatii decurio, qui ordo
15 est dignitatis, leniore gradu signa Petulantium ingressus atque Celtarum, facinus indignum turbulente exclamat, pridie Augustum eorum arbitrio declaratum clam interemptum. hoc- 21 que conperto milites, quos ignota pari sollicitudine mouebant et nota, pars crispantes missilia, alii minitantes nudatis gladiis,
20 diuerso uagoque, ut in repentino solet, excursu occupauere uolucriter regiam strepituque inmani excubitores perculsi et tribuni et domesticorum comes Excubitor nomine, ueritique uersabilis perfidiam militis, euanuere metu mortis subitae dispalati. uiso tamen otio summo, quieti stetere paulisper armati et 22
25 interrogati, quae causa esset inconsulti motus et repentini, diu tacendo haesitantes super salute principis, non antea discesserunt quam adsciti in consistorium fulgentem eum augusto habitu conspexissent.

His tamen auditis etiam illi, quos antegressos retulimus 5
30 ducente Sintula, cum eo iam securi Parisios reuertuntur edictoque ut futura luce cuncti conuenirent in campo, progressus

---

1 mumdo *V'* aequi falere (a *supra* e) *V* uti — 2 ſuperiorıſ *add.* V^m ſp&tuę *V* 4 co (comeſ) *in rasura V* ſucco (ſuccorum) *in rasura V* ſpe | culantıum tunc adſtatuſ *V* 5 aco *in* draconarıuſ *in rasura V* 6 tı ıu *in* capıtı ıulıanı *in rasura V* ru *in* truſuſ *in rasura V* 10 mınor *V* 12 pcere (de *supra*) (*emend. man. sec.*) *V* que nemıſ (e *emend. ex* ı) *V* 13 ad *em. in* at *et rursus in* ad *V* 15 lenıore *scripsi:* pleniore *V* grado (u *supra*) *V* petulantum (ı *supra*) *V* 19 crıſtanteſ *V* 21 regum *V* 23 per**fidıam mılıteſ *V* 25 re (repent.) *in rasura V* 28 conſpexıſ | ſer̄ *V* 30 reuerterentur edıcıoque *V* 31 ud *V*

princeps ambitiosius solito tribunal ascendit signis aquilisque circumdatus et uexillis saeptusque tutius armatarum cohortium
2 globis. cumque interquieuisset paululum, dum alte contemplatur praesentium uultus, alacres omnes uisos et laetos, quasi lituis, uerbis, ut intellegi possit, simplicibus incendebat 5
3 ‘Res ardua poscit et flagitat, propugnatores mei reique publicae fortis et fidi, qui mecum pro statu prouinciarum uitam saepius obiecistis, quoniam Caesarem uestrum firmo iudicio ad potestatum omnium columen sustulistis, perstringere pauca summatim, ut remedia permutatae rei tuta conli- 10
4 gantur et cauta. uix dum adulescens specie tenus purpuratus, ut nostis, uestrae tutelae nutu caelesti commissus, numquam a proposito recte uiuendi deiectus sum, uobiscum in omni labore perspicuus, cum dispersa gentium confidentia post ciuitatum excidia peremptaque innumera hominum milia, pauca, quae 15 semiintegra sunt relicta, cladis inmensitas persultaret. et retexere superfluum puto quotiens hieme cruda rigentique caelo, quo tempore terrae ac maria opere Martio uacant, indomitos
5 antea cum iactura uirium suarum reppulimus Alamannos. id sane nec praetermitti ..... nec taceri quod, cum prope Ar- 20 gentoratum inluxisset ille beatissimus dies uehens quodam modo Galliis perpetuam libertatem, inter confertissima tela me discurrente, uos uigore ususque diuturnitate fundati uelut incitatos torrentes hostes abruptius inundantes superastis ferro prostratos, uel fluminis profundo submersos, paucis relictis no- 25 strorum, quorum exequias honestauimus celebri potius laude
6 quam luctu. post quae opinor tanta et talia nec posteritatem tacituram de uestris in rem publicam meritis in gentibus cunctis, *si* plene quem altiore fastigio maiestatis ornastis, uir-
7 tute grauitateque, siquid aduersum ingruerit, defendatis. ut 30 autem rerum integer ordo seruetur, praemiaque uirorum fortium maneant incorrupta, nec honores ambitio praeripiat clandestina, id sub reuerenda consilii uestri facie statuo ut neque

---

2 uıxıllıſ ſeptuſque totıuſ *V* 7 ſtratu *V* 9 colu̇men (*emend. man. sec.*) *V* 10 re rustra (*emend. man. sec.*) *V* 11 adulıſcenſ *V* 12 ut noſtıſ *om. V'* 13 praepoſito *V* 16 ın monſitaſ *V* redexeret *V'* 20 *post* praetermitti *add.* est aequum *Gelenius: nulla lacuna in V* argentoratum *V* 23 uſuıque *V* 24 ſuperaſteſ *V* 28 merıtıſque gentıbuſ *V* 29 ſı *om. V, add. Gelenius* mageſtatıſ *V* 33 re *in* reuerenda *in ras. V* fatıe *V*

ciuilis quisquam iudex nec militiae rector, alio quodam praeter merita suffragante, ad potiorem ueniat gradum, non sine detrimento pudoris eo, qui pro quolibet petere temptauerit discessuro'.

5 Hac fiducia spei maioris animatus inferior miles, digni- 8 tatum iam diu expers et praemiorum, hastis feriendo clipeos sonitu adsurgens ingenti, uno prope modum ore dictis fauebat et coeptis. statimque ne turbandae dispositioni consultae 9 tempus saltem breue concederetur, pro actuariis obsecrauere 10 Petulantes et Celtae, recturi, quas placuisset prouincias, mitterentur, quo non inpetrato abiere nec offensi nec tristes.

Nocte tamen, quae declarationis Augustae praecesserat 10 diem, iunctioribus proximis rettulerat imperator per quietem aliquem uisum ut formari genius publicus solet, haec obiur- 15 gando dixisse 'olim Iuliane uestibulum aedium tuarum obseruo latenter, augere tuam gestiens dignitatem et aliquotiens tamquam repudiatus abscessi: si ne nunc quidem recipior, sententia concordante multorum, ibo demissus et maestus. id tamen retineto imo corde quod tecum non diutius habitabo.'

20 Haec dum per Gallias agerentur intente, truculentus rex **6** ille Persarum, incentiuo Antonini aduentu Craugasii duplicato, ardore obtinendae Mesopotamiae flagrans dum ageret cum exercitu procul Constantius, armis multiplicatis et uiribus, transmisso sollemniter Tigride, oppugnandam adoritur Singaram, 25 milite usuique congruis omnibus, *ut* existimauere, qui regionibus praeerant, abunde munitam. cuius propugnatores uiso hoste 2 longissime, clausis otius portis, ingentibus animis per turres discurrebant et minas, saxa tormentaque bellica congerentes, cunctisque praestructis stabant omnes armati, multi- 30 tudinem parati propellere, si moenia subire temptasset.

Aduentans itaque rex cum per optimates suos propius 3 admissos pacatiore conloquio flectere defensores ad suum non

5 ac *in* hac *in rasura V* dıgnıtatem *V* 6 fenendoſ clıpeo *V* 8 ceptı *V* 9 actuuarııſ obſeruare *V* 10 caeltae *V* 11 ın | putrato *V* 12 (de)claratıonıſ *V* 14 formare *V* puplıcuſ *V* 17 abceſſe *V* 18 meſtuſ *V* 19 ımo] ın me *V* dı *in* dıutıuſ *in rasura in V* 20 troculentuſ *V* 21 graugaſıȷ (ȷ *in rasura*) *V* dup- *in rasura V* 24 dıgrıde *V* 25 mılıtem *V* ut *om. V, add. Gelenius* 27 ocıuſ partıſ *V* 28 (con)gerenteſ *V* 31 p *om. V'*

potuisset arbitrium, quieti diem integrum dedit et matutinae lucis exordio, signo per flammeum erecto uexillum circumuaditur ciuitas a quibusdam uehentibus scalas, aliis conponentibus machinas, plerisque obiectu uinearum pluteorumque tectis, iter ad fundamenta parietum quaerentibus subuertenda. 5
4 contra haec oppidani superstantes propugnaculis celsis lapidibus eminus telorumque genere omni ad interiora ferocius se proripientes arcebant.

5 Et pugnabatur euentu ancipiti diebus aliquot, hinc inde multis amissis et uulneratis, postremo feruente certaminum 10 mole et propinquante iam uespera inter machinas plures admotus aries robustissimus orbiculatam turrim feriebat ictibus
6 densis, unde reseratam urbem obsidio superiore docuimus. ad quam conuersa plebe dimicabatur artissime facesque cum taedis ardentibus et malleolis ad exurendum inminens malum 15 undique conuolabant nec sagittarum crebritate nec glandis hinc inde cessante. uicit tamen omne prohibendi commentum acumen arietis coagmenta fodiens lapidum recens structorum
7 madoreque etiam tum infirmium. dumque adhuc ferro certatur et ignibus, turri conlapsa cum patuisset iter in urbem, 20 nudato propugnatoribus loco quos periculi disiecerat magnitudo, Persarum agmina undique ululabili clamore sublato, nullo cohibente cuncta oppidi membra conplebant caesisque promisce paucissimis residui omnes mandatu Saporis uiui conprehensi ad regiones Persidis ultimas sunt asportati. 25

8 Tuebantur autem hanc ciuitatem legiones duae, prima Flauia primaque Parthica, et indigenae plures cum auxilio equitum ilico ob repentinum malum inclusorum, qui omnes, ut dixi, uinctis manibus ducebantur nullo iuuante nostrorum.

---

1 arbitriumq. | &idem *V* 2 uixillum *V* 3 con | pumentibuſ (*pro* m *uid. fuisse* rn) *V* 4 i (machinaſ) *in rasura V* 5 ſu *in* ſubuertenda *in rasura V* 6 dani *in* oppidani *in rasura V* perſtanteſ (ſu *supra*) *V* 7 telorum (q. *supra*) *V* genera *V'* teriora (in *supra*) *V* 8 ripi *in* proripienteſ *in rasura V* 9 n *in* ancipiti *in rasura in V* aliquod *V* 10 amiſiſſ & uulneratiſ *V* 12 corbiculatam (*prior* c *em. ut uid. ex* g) *V* 13 ſubperiore *V* 15 ma | num *V* 17 caeſ | ſantę *V* 18 ar&iſ *V* 20 colapſę *V* patuiſſet et *V* iterı *V* 21 deſiecerat *V* 23 coibente *V* conplebit *V* 24 promiſcae paciſſimi (*emend. man. sec.*) *V* 25 aſpertati *V* 27 prima (q. *supra*) *V* indignae (*emend. man. sec.*) *V* axilio (u *supra*) *V* 28 malum *Gelenius:* ad *V* 29 Nulo iuuenti *V*

Nisibin enim sub pellibus agens pars maior exercitus custo- 9
dibat interuallo perquam longo discretam, alioquin numquam
labenti Singarae uel temporibus priscis quisquam ferre auxi-
lium potuit aquarum penuria cunctis circum arentibus locis.
5 et licet ad praesciscendos aduersos subitosque motus id mu-
nimentum oportune locauit antiquitas, dispendio tamen fuit
rei Romae cum defensorum iactura aliquotiens interceptum.
Exciso itaque oppido rex Nisibin prudenti consilio uitans, 7
memor nimirum quae saepius ibi pertulerat, dextrum latus
10 itineribus petit obliquis, Bezabden, quam Phoenicam quoque
institutores ueteres appellarunt, ui uel promissorum dulcedine
inlectis defensoribus retenturus, munimentum inpendio uali-
dum in colle mediocriter edito positum uergensque in mar-
gines Tigridis atque, ubi loca suspecta sunt et humilia, du-
15 plici muro uallatum, ad cuius tutelam tres legiones sunt de-
putatae, secunda Flauia secundaque Armeniaca et Parthica
item secunda cum sagittariis pluribus Zabdicenis, in quorum
solo tunc nobis obtemperantium hoc est municipium positum.
Primo igitur impetu cum agmine cataphractorum fulgen- 2
20 tium rex ipse sublimior ceteris castrorum ambitum circum-
cursans prope labra ipsa fossarum uenit audentius, petitusque
ballistarum iactibus crebris et sagittarum densitate, opertus
armorum in modum testudinis contextorum abscessit innoxius.
ira tamen tum sequestrata caduceatoribus missis ex more 3
25 clausos blandius hortabatur, ut uitae speique consulturi ob-
sidium deditione soluerent oportuna, reseratisque portis egressi
supplices uictori gentium semet offerrent. quibus adire pro- 4
pius ausis defensores moenium ideo pepercerunt, quod cohae-

1 ſup *V* maiore | *V* 2 umquã | labenteſ in galli *V* 4 nu *in* penuria *in rasura* 4 *litterarum V* 5 ſubitoſquo *V* monumentum *V* 7 rei — aliquotienſ *add. V*[m] 9 nemirum *emend. ex* nimirum *V* textrum *V'* 10 bezebden *V* fanieham *V* o *in* quoque *in rasura V* 11 inſtitutorıſ ueteriſ *V* ui *Gelenius:* ut *V* 12 monimentum *V* ualidam *V* 13 mediotriter *V'* posi*tum *V* mar | cenıſ *V* 15 tutela *V*, *deinde* ut treſ *in rasura in V* 16 parthicaſ fidẽ *V* 19 amine catafruc | torum *V* 21 foſſarum *V* 22 *iactibus crebris scripsi:* actib; | cretiſ *V*, ictibus certis *Gelenius* 23 textudinıſ *V* innoxiu*ſ *V* 25 hortabantur *V* conſultori *V* 27 rent *in* offerrent *in rasura in V* 28 coherentur *V*

renter sibi iunctos duxerant isdem notos ingenuos Singarae captos: eorum enim miseratione telum nemo contorsit nec super pace respondit.

5 Deinde datis indutiis die totius et noctis, ante alterius lucis initium Persarum populus omnis adortus auide uallum, 5 acriter minans ac fremens, ubi ad ipsa moenia confidenter accessit, dimicabat ui magna resistentibus oppidanis et ....

6 quare sauciabantur plerique Parthorum, quod pars scalas uehentes, alii opponentes uimineas crates uelut caeci pergebant introrsus nec nostris innocuis. sagittarum enim nimbi crebrius 10 uolitantes stantes confertius perforabant, partibusque post solis occasum aequa iactura digressis, adpetente postridie luce, ardentius multo quam antea pugnabatur, hinc inde concinentibus tubis, nec minores strages utrobique uisae sunt ambobus obstinatissime conluctatis. 15

7 Verum secuto die otio conmuni adsensu post aerumnas multiplices adtributo, cum magnus terror circumsisteret muros Persaequae paria formidarent, Christianae legis antistes exire se uelle gestibus ostendebat et nutu, acceptaque fide quod redire permitteretur incolumis, ad usque tentoria regis accessit. 20

8 ubi data copia dicendi quae uellet, suadebat placido sermone discedere Persas ad sua, post communes partis utriusque luctus formidari etiam maiores adfirmans forsitan aduenturos. sed perstabat in cassum haec multaque similia disserendo, efferata uesania regis obstante, *non ante* castrorum exidium digredi 25

9 pertinaciter adiurantis. perstrinxit tamen suspicio uana quaedam episcopum, ut opinor, licet adseueratione uulgata multorum, quod clandestino conloquio Saporem docuerat quae moenium adpeteret membra ut fragilia intrinsecus et inualida. hocque exinde ueri simile uisum est quod postea intuta loca 30 carieque nutantia cum exultatione magna, uelut regentibus

---

1 ıſtem *V* ınngenu | oſ ſıngare captuſ *V* 4 dıetocıuſ *V* 5 omneſ *V* 7 dıcabat (dı *in rasura*) *V* reſſıſten | tıbuſ *V* *lacunam significaui*, et *om.* *Gelenius* 8 quaereſ aucıebantur *V* 9 femınıeaſ *V* pergabant *V* 12 occuſum *V* poſt trıdıe *V* 14 utrubıque *V* 16 earumnaſ *V* 18 crıſtıanae *V* 19 belle *V* 20 ad uſque ad *V* 21 placeto *ut uid.* *V'* 22 dıſcedere *V* pardıſ *ut uid.* *V'* 23 maınſ *V* aduentu poſſ& perſtabat (poſſ& *in rasura*) *V* 25 non ante *om.* *V*, *add.* *Gelenius* 26 perdı | nacıter *V* 30 ueriſ *V* ınuta locarıeque *V*

penetralium callidis contemplabiliter machinae feriebant hostiles.

10 Et quamquam angusti calles difficiliorem aditum dabant ad muros, aptatique arietes aegre promouebantur, manualium saxorum sagittarumque metu arcente, nec ballistae tamen cessauere nec scorpiones, illae tela torquentes, hi lapides crebros, qualique simul ardentes pice et bitumine inliti, quorum adsiduitate per procliue labentium machinae haerebant uelut altis radicibus fixae, easque malleoli et faces iactae destinatius exurebant.

11 Sed cum haec ita essent caderentque altrinsecus multi, ardebant magis oppugnatores naturali situ et ingenti opere munitum oppidum ante brumale sidus excindere, rabiem regis non ante sedari posse credentes. quocirca nec multa cruoris effusio nec confixi mortiferis uulneribus plurimi ceteros ab audacia parili reuocabant. 12 sed diu cum exitio decernentes postremo periculis obiectauere semet abruptis, et agitantes arietes denso saxorum molarium pondere fomentisque ignium uariis ire protinus uetabantur. 13 uerum unus aries residuis celsior umectis taurinis opertus exuuiis, ideoque minus casus flammeos pertimescens aut tela, antegressus omnes repsit nisibus magnis ad murum uastoque acumine coagmenta lapidum fodiens turrim laxatam euertit. qua sonitu lapsa ingenti superstantes quoque repentina ruina deiecti diffractique uel obruti mortibus interiere diuersis et insperatis, inuentoque tutiore ascensu armata inruit multitudo.

14 Trepidis deinde superatorum auribus ululantium undique Persarum intonante fragore artius proelium intra muros exarsit, hostium nostrorumque cateruis certantibus comminus, cum confertis inter se corporibus hinc indeque stricto mucrone nulli occurrentium parceretur/ 15 magna denique mole, ancipiti diu exitio renitentes obsessi postremo plebis inmensae ponderibus effuse disiecti sunt. et post haec iratorum hostium gladii quicquid inueniri poterat concidebant, abreptique sinibus

1 machına *V* 3 anguſtae (ae *in rasura*) cladeſ *V* 4 aerıeteſ *V* 7 ınlıte *V* adſıduıtate — 8 machınarum (*sic*) *add.* *V*[m] 11 eſſ& *V* 16 audatıa *V* dıu* *V* 17 abıectauere *V* arıenteſ denſoſ *V* 19 reduıſ *V* 20 *operteſ *V* 21 epſıt *V* 22 uaſtaque *V* eoagmenta *V* ıapıdum *V* 25 deuerſıſ ex ınſperatıſ *V* 32 renıtentıſ (*post.* ı *emend. ex* e) *V*

matrum paruuli, ipsae quoque matres trucidabantur, nullo quid ageret respectante. inter tam funesta gens rapiendi cupidior, onusta spoliorum genere omni, captiuorumque examen maximum ducens, tentoria repetiuit exultans.

16 Rex tamen gaudio insolenti elatus diuque desiderio capiendae Phoenicae flagrans, munimenti perquam tempestiui, non ante discessit quam labefactata murorum parte reparata firmissime, alimentisque adfatim conditis armatos ibi locaret insignis origine bellique artibus claros. uerebatur enim, quod accidit, ne amissionem castrorum ingentium ferentes aegre Romani ad eadem obsidenda uiribus magnis accingerentur.

17 Latius se proinde iactans additaque spe quicquid adgredi posset adipiscendi, interceptis castellis aliis uilioribus Virtam adoriri disposuit, munimentum ualde uetustum, ut aedificatum a Macedône credatur Alexandro, in extremo quidem Mesopotamiae situm, sed muris uelut sinuosis circumdatum et cornutis instructioneque uaria inaccessum. 18 quod cum omni arte temptaret, nunc promissis defensores alliciens, nunc poenas cruciabiles minitans, aliquotiens struere aggeres parans obsidionalesque admouens machinas, multis acceptis uulneribus quam inlatis, omisso uano incepto tandem abscessit.

8 Haec eo anno inter Tigrim gesta sunt et Euphraten. quae cum frequentibus nuntiis didicisset Constantius, metuens expeditiones Parthicas, hiemem apud Constantinopolim agens inpensiore cura limitem instruebat cum omni apparatu bellorum. arma quoque et tirocinia cogens legionesque augens iuuentutis ualidae supplementis, quarum statariae pugnae per orientalis saepius emicuere procinctus, auxilia super his Scy-

---

1 matruum paruuli (o *supra*) *V* trucidebantur (*emend. man. sec.*) *V* quod *V* 3 onofta *V* 4 fentoria *V* 6 faeniohae *V* 7 antequam *V* 9 pelliq; *V* 10 amiffione *V* ferrentef *V'* 11 magnaf *V* *post.* n *in* accingerentur *inducta in V* 14 aedifiatum (*emend. man. sec.*) *V* 18 allicief *V* 19 cruciabilif *V'* obfidionalifquae (*post.* i *in* e *em. man. sec.*) *V* 21 amiffo *V* 22 gefti *V* eufraten *V* 24 expeditionif (*post.* i *in* e *emend. man. sec.*) *V* 25 inpenfiorem curam *V'* inftruebant *V* 26 armeque | *in* armaquo | , *deinde* | xtirocinia *in* | ex tyrocinia *emend. in V* co *et* nf *in* cogenf *in rasura V* 27 fupplimentif *V* 28 orientalif (*post.* i *in* e *emend. man. sec.*) *V* enim uere *emend. in* emicuere *V* auxia *V*

tharum poscebat mercede uel gratia, ut adulto uere profectus e Thraciis loca suspecta protinus occuparet.

Inter quae Iulianus apud Parisios hibernis locatis, summa 2 coeptorum quorsum euaderet pertimescens, erat anxius, nus-5 quam adsensurum Constantium factis multa uoluendo considerans, apud quem sordebat ut infimus et contemptus. cir- 3 cumspectis itaque trepidis rerum nouarum exordiis legatos ad eum mittere statuit gesta docturos eisque concinentes litteras dedit, quid actum sit quidue fieri oporteat deinceps monens 10 apertius et demonstrans. quamquam eum haec dudum con- 4 perisse opinabatur relatu Decentii olim reuersi et cubiculariorum recens de Galliis praegressorum, qui ad Caesarem aliqua portauere sollemnia. et quamquam non repugnanter, tamen nec adrogantibus uerbis quicquam scripsit ne uideretur subito 15 se mutasse. erat autem litterarum sensus huius modi

'Ego quidem propositi mei fidem non minus moribus quam 5 foederum pacto, quoad fuit, unum semper atque idem sentiens conseruaui, ut effectu multiplici claruit euidenter. iamque inde 6 uti me creatum Caesarem pugnarum horrendis fragoribus ob-20 iecisti, potestate delata contentus currentium ex uoto prosperitatum nuntiis crebris ut apparitor fidus tuas aures impleui, nihil usquam periculis meis adsignans, cum documentis adsiduis constet, diffusis permixtisque passim Germanis in laboribus me semper uisum omnium primum, in laborum refectione po-25 stremum.

Sed bona tua uenia dixerim, siquid nouatum est nunc, ut 7 existimas: in multis bellis et asperis aetatem sine fructu conterens miles olim deliberatum impleuit, fremens secundique inpatiens loci rectorem, cum nullas sibi uices a Caesare diuturni 30 sudoris et uictoriarum frequentium rependi posse contemplaretur. cuius iracundiae nec dignitatum augmenta nec annuum 8

---

2 tharatuſ (r *supra* a) *V* 4 pertimencenſ (ſ *supra* c) *V* numquam *V'* 5 conſiderant (ſ *supra* t) *V* 8 eique (ſ *supra* i) *V* 9 quidue (i *supra* e) *V* moneſ (n *supra* e) *V* 11 relu (tu *supra*) (relu *in rasura*, u *in* a *m.*) *V* decentn* (*uid. fuisse* ſ) *V* 12 caeſſarem *V* 13 repugnamter *V'* m *in* tam *in rasura V* 15 se mutasse *scripsi*: redundaſſ& (repuggnaſſe *supra*) *V*, reclinaſſe *Gelenius* 17 pac*to (c *in rasura*) *V* 18 conſcrutaui (eruaui *supra*) (*ambae* u *in rasura*) *V* 19 utj* (j *in rasura*) *V* orrendiſ *V'* 24 re *in* re | fectione *in rasura V* 28 implebit (v *supra* b) *V* 29 locique *V* diuturniſ odoriſ *V'* 31 annum (v *supra* n) *V*

merentis stipendium id quoque inopinum accessit quod ad partes orbis eoi postremas uenire homines iussi adsueti glacialibus terris, separandique liberis et coniugibus egentes trahebantur et nudi. unde solito saeuius efferati nocte in unum collecti palatium obsidere, Augustum Iulianum uocibus magnis 5
9 appellantes et crebris. cohorrui, fateor, et secessi amendatusque dum potui salutem mussatione quaeritabam et latebris. cumque nullae darentur indutiae, libero pectoris muro, ut ita dixerim, saeptus, progressus ante conspectum omnium steti, molliri posse tumultum auctoritate ratus uel sermonibus blan- 10
10 dis. exarsere mirum in modum, eo usque prouecti ut, quoniam precibus uincere pertinaciam conabar, instanter mortem contiguis adsultibus intentarent. uictus denique mecumque ipse contestans, quod alter confosso me forsitan libens declarabitur princeps, adsensus sum, uim lenire sperans armatam. 15

11 Gestorum hic textus est, quem mente quaeso accipito placida. nec actum quidquam secus existimes, uel susurrantes perniciosa malignos admittas, ad conpendia sua excitare secessiones principum adsuetos; sed adulatione uitiorum altrice depulsa, excellentissimam uirtutum omnium aduerte iustitiam, et 20 condicionum aequitatem, quam propono, bona fide suscipito, cum animo disputans haec statui Romano prodesse, nobis, qui caritate sanguinis *et* fortunae superioris *culmine* sociamur.
12 ignosce enim: quae cum ratione poscuntur, non tam fieri cupio quam a te utilia probari et recta, auide tua praecepta 25 deinde quoque suscepturus.

13 Quae necesse sit fieri in conpendium redigam breue. equos praebebo currules Hispanos et miscendos gentilibus atque scu-

---

1 ınoppınum *V* *posterior* c *in* acceſſit *in rasura V* 2 partıſ *V* eo *V'* homınıſ *V* 3 thah⟨ebantur⟩ (r *supra*) *V* 4 ſolıta (o *supra*) *V* 6 amendatuſ quıdam potuı *V* 7 salutem mussatione *Gelenius:* ſalutemuſ latıone *V* 9 ſeptuſ *V* 10 mo⟨lırı⟩ *V* 13 adtentarent (in *supra*) *V* 14 confuſſo *V* forſıtam *V* 15 prıncepſ adſenſuſ ſum uım *praeter* prın *in ras. V* sperans *Gelenius:* ſuperatuſ *V* 16 geſt⟨orum⟩ *V* 17 quocquam *V* ſuſurrantaſ *V'* 18 permtıoſı (in, a *supra*) *V* con | pendıo (a *supra*) *V* 19 ıdſuetoſ *V* alutıone *V* alacrı *V* 20 ıuſtıam (tı *supra*) *V* 21 condıtıonum *V* 22 *ante* romano *deleta* ma *V* 23 et *om. V, add. Gelenius* fortune⟨ı⟩ſ *V* ſuperıorıſ focı⟨a⟩mur *V* (fortunae superioris culmine *Gelenius*) 24 ınoſcae *V* non tam] notam *V* 27 que neceſſıt fıerı *V* 28 currıleſ ſparnoſ *V*

tariis adulescentes Laetos quosdam, cis Rhenum editam barbarorum progeniem, uel certe ex dediticiis qui ad nostra desciscunt. et haec ad usque exitum uitae me spondeo non modo grato *animo*, uerum cupido quoque facturum. 14 praefectos praetorio aequitate et meritis notos tua nobis dabit clementia, residuos ordinarios iudices militiaeque moderatores promouendos arbitrio meo concedi est consentaneum itidemque stipatores. stultum est enim, cum ante caueri possit ne fiat, eos *ad* latus imperatoris adsciscì, quorum mores ignorantur et uoluntates.

15 Hoc sane sine ulla dubitatione firmauerim: tirones ad peregrina et longinqua Galli mittere, diuturna perturbatione casibusque uexati grauissimis, nec sponte sua poterunt nec coacti, ne consumpta penitus iuuentute, ut adfliguntur praeterita recordantes, ita desperatione pereant inpendentium. 16 nec Parthicis gentibus opponenda auxilia hinc acciri conuenit, cum adhuc nec barbarici sint impetus interclusi et, si dici quod uerum est pateris, hae prouinciae malis iactatae continuis externis indigeant adiumentis et fortibus.

17 Haec hortando, ut aestimo, salutariter scripsi poscens et rogans. scio enim, scio, nequid sublatius dicam cum imperio congruens, quas rerum acerbitates iam conclamatas et perditas concordia uicissim sibi cedentium principum meliorem reuocauit in statum, cum adpareat maiorum exemplo nostrorum moderatores haec et similia cogitantes, fortunate beateque uiuendi repperire quodam modo uiam, et ultimo tempori posteritatique iucundam sui memoriam commendare.'

18 His litteris iunctas secretiores alias Constantio offerendas clanculo misit obiurgatorias et mordaces, quarum seriem nec scrutari licuit nec, si licuisset, proferre decebat in publicum.

19 Ad id munus inplendum electi uiri sunt grauis Pentadius officiorum magister, et Eutherius cubiculi tunc praepositus, post oblatas litteras relaturi nullo suppresso quae uiderunt et super ordine futurorum fidenter acturi.

20 Auxerat inter haec coeptorum inuidiam Florenti fuga prae-

1 adulıſcenteſ lẹtoſ *V* 2 dedı͛cıſ *V* noſtram *V* 4 anımo *om. V*, *add. Gelenius* cupıo *V* 5 merı *V* t∗ua∗ | *V* clementıe *V* 6 moderato⟨reſ⟩ *V* 8 ē *om. V'* ⟨an⟩te *V* ad *om. V*, *add. Gelenius* 10 ſịne ſıne *V* 12 ſponſate *V'* 15 axılıa *V* 19 ortando *V* 21 congrueſ *V* acerııtatıſ *V* 23 appereat *V* 29 decedebat *V* 33 aucturı *V*

fecti, qui uelut praesagiens concitandos motus ob militem, ut
sermone tenus iactabatur, accitum, consulto discesserat Viennam,
alimentariae rei gratia diuelli causatus a Caesare, quem saepe
21 tractatum asperius formidabat. dein cum conperisset eum ad
augustum culmen euectum, exigua ac prope nulla uiuendi spe 5
uersus in metum, ut longe disiunctus, malis se, quae suspicabatur, exemit et necessitudine omni relicta digressus uenit ad
Constantium itineribus lentis, utque se nulli obnoxium culpae
monstraret, Iulianum ut perduellem multis criminibus adpe-
22 tebat. cuius post abitum bene Iulianus cogitans et prudenter, 10
scirique uolens quod praesenti quoque pepercisset, caritates
eius cum re familiari intacta, publici cursus usu permisso, ad
orientem redire tutius inperauit.

9 Nec minore studio secuti legati haec secum ferentes, quae
praediximus, intentique ad uiandum cum uenirent ad iudices 15
celsiores, oblique tenebantur, morasque per Italiam et Illyricum
perpessi diuturnas et graues, tandem transfretati per Bosporum
itineribusque lentis progressi, apud Caesaream Cappadociae etiam
tum degentem inuenere Constantium, Mazacam antehac nominatam, oportunam urbem et celebrem sub Argaei montis pe- 20
2 dibus sitam. / qui intromissi data potestate offerunt scripta
hisque recitatis ultra modum solitae indignationis excanduit
imperator, limibusque oculis eos ad usque metum contuens
mortis, egredi iussit, nihil post haec percontatus uel audire
perpessus. 25

3 Perculsus tamen ardenter cunctatione stringebatur ambigua,
utrum in Persas an contra Iulianum moneri iuberet acies quibus fidebat, haesitansque diu perpensis consiliis flexus est quorundam sententia utilium suasorum, et iter orientem uersus
4 edixit. / statim tamen et legatos absoluit et Leonam quaesto- 30
rem suum in Gallias cum litteris datis ad Iulianum pergere
celeri statuit gradu, nihil nouatorum se adserens suscepisse,
sed eum, si saluti suae proximorumque consulit, tumenti flatu

---

1 concitando *V* ob *Gelenius:* ut *V* 3 raei gratiae *V* 4 Deinde *V'* 5 ⟨acp⟩pe *V* 7 ⟨o⟩mni * *V* 8 obnox⟨i⟩ * um *V* 10 ⟨a⟩bitum *V* 11 cantatiſ *V* 12 publico curſu *V* 13 redi *V* inpetrauit *V* 17 hoſporum *V* 20 ſub argumentiſ pidibuſ *V* 22 ultra modem * ultra mo | dum *V* 23 occuliſ *V* 24 morte *V'* 26 Percu⟨l⟩ | ſuſ *V* 28 uidebat *V* quondam ſententiam *V* 30 obſoluit *V*

deposito intra Caesaris se potestatem continere praecipiens. utque id facile formido intentatorum efficeret, uelut magnis 5 uiribus fretus in locum Florentii praefectum praetorio Nebridium, tum quaestorem eiusdem Caesaris promouerat, et Feli-
5 cem notarium officiorum magistrum et quosdam alios. Gumoharium enim successorem Lupicini antequam sciretur huius modi quicquam magistrum prouexit armorum.

Ingressus itaque Parisios Leonas susceptus ut honoratus 6 et prudens, postridie principi progresso in campum cum multi-
10 tudine armata pariter et plebeia, quam de industria conuocarat, et tribunali, ut emineret altius, superstanti, scripta iubetur offerre. replicatoque uolumine edicti, quod missum est, et legi ab exordio coepto, cum uentum fuisset ad locum id continentem, quod gesta omnia Constantius inprobans Caesaris
15 potestatem sufficere Iuliano censebat, exclamabatur undique uocum terribilium sonu 'Auguste Iuliane, ut prouincialis et 7 miles et rei publicae decreuit auctoritas recreatae quidem, sed adhuc metuentis rediuiuos barbarorum excursus.'

Quibus auditis Leonas cum Iuliani litteris haec eadem in- 8
20 dicantibus reuertit incolumis, solusque admissus est ad praefecturam Nebridius. id enim Caesar quoque scribens ex sententia sua fore aperte praedixit. magistrum enim officiorum iam pridem ipse Anatolium ordinauit, libellis antea respondentem, et quosdam alios ut sibi utile uidebatur et tutum.

25 Et quoniam cum haec ita procederent, timebatur Lupi- 9 cinus licet absens agensque etiam tum apud Brittannos, homo superbae mentis et turgidae, eratque suspicio quod, si haec trans mare didicisset, nouarum rerum materias excitaret, notarius Bononiam mittitur obseruaturus sollicite, ne quisquam
30 fretum Oceani transire permitteretur. quo uetito reuersus Lupicinus antequam horum quicquam sciret, nullas ciere potuit turbas.

Iulianus tamen iam celsiore fortuna militisque fiducia lae- 10

---

3 u(i)ribuſ *V* nibridium *V* 9 poſt | tridie *V* 10 ia (& *superscr.*) *V* 11 et *Gelenius*: e *V* 16 uotum *V* 17 re(cre)atae *V* 18 metuen | teſ *V* 19 iulianiſ *V'* litteri(ſ) *V* inuocan | tibuſ *V* 20 inlocomiſ ſoluq; *V* 21 nibridiuſ *V* ſcribent *V* ſentia *V* 23 pridem *V* 24 iubebatur *V* 25 procederunt *V* 26 brittanoſ *V* 27 ſuper amenteſ & *V* 28 notariu *V* 29 obſeruatur *V* 30 oc(e)∗ni *V* 31 nulluſ *V* ciere *u man. sec. emend. in* ſcire *V* 32 celſioreſ *V*

tior, ne intepisceret neue ut remissus argueretur et deses, legatis ad Constantium missis in limitem Germaniae secundae egressus est, omnique adparatu, quem flagitabat instans nego-
2 tium, communitus Tricensimae oppido propinquabat. / Rheno exinde transmisso regionem subito peruasit Francorum, quos 5 Attuarios uocant, inquietorum hominum licentius etiam tum percursantium extima Galliarum. quos adortus subito nihil metuentes hostile nimiumque securos, quod scruposa uiarum difficultate arcente nullum ad suos pagos introisse meminerant, principem superauit negotio leui, captisque plurimis et occisis, 10 orantibus aliis qui superfuere, pacem ex arbitrio dedit, hoc
3 prodesse possessoribus finitimis arbitratus. / unde reuersus pari celeritate per flumen, praesidiaque limitis explorans diligenter et corrigens, ad usque Rauracos uenit, locisque recuperatis, quae olim barbari intercepta retinebant ut propria, isdemque pleniore 15 cura firmatis per Besantionem Viennam hiematurus abscessit.

11 Hic per Gallias erat ordo gestorum. quae dum ita prospere succedunt et caute, Constantius adcitum Arsacen Armeniae regem summaque liberalitate susceptum praemonebat et
2 hortabatur, ut nobis amicus esse perseueraret et fidus. audiebat 20 enim saepius eum temptatum a rege Persarum fallaciis et minis et dolis, ut Romanorum societate posthabita suis rationibus
3 stringeretur. qui crebro adiurans animam prius posse amittere quam sententiam, muneratus cum comitibus, quos duxerat, redit ad regnum nihil ausus temerare postea promissorum, ob- 25 ligatus gratiarum multiplici nexu Constantio, inter quas illud potius excellebat quod Olympiada, Ablabi filiam praefecti quondam praetorio, ei copulauerat coniugem, sponsam fratris sui Constantis.

---

1 ıntepıſcer& *V* 2 legatuſ *V* 3 appar& quam *V* 4 commonıtuſ ob trıcaenſımae *V* 5 taranſmıſſo *V* 6 atthuarıoſ *V* ınquetorum *V* 8 oſtıle *V* đ *in* qđ *in rasura in V* ſcrupoſ ⟨auıarum⟩ *V* 9 ⟨pa⟩goſ ın | tro⟨ıſſe⟩ memınerent (a *supra*) *V* 10 cap*tıſque *V* 13 lımıten (ſ *supra*) *V* 14 lucıſque *V'* recuperantıſ *V* 16 firmatı (ſ *supra*) *V* uenıam *V* 18 conſtantıum *V* 19 lıberalıtatem ſuſcepremobat (pti, ne *supra*) *V* 21 ſaepıuſ co*temtatum (*in rasura fuit* n) *V* gallatuſ *ut uid. V'* mınıſ ſ& *V* 22 ſocıetatem *V* 23 rıngeretur *V* ad⟨ıu*r⟩anſ *V* emıttere (a *supra*) *V* 25 regnum ınthelauſuſ temeratore poſtea *V* oblıgat ıngratıarum *V* 27 excelebat *V* quot *ut uid. V'* olımpıada *V* 28 eıq⟨.co⟩pulauer⟨a⟩t *V* ſponſaſ | fratrı *V*

Quo dimisso a Cappadocia ipse per Melitenam, minoris 4
Armeniae oppidum, et Lacotena et Samosata transito Euphrate
Edessam uenit, ibique dum agmina undique conuenientium
militum et rei cibariae abundantes copias opperitur, diu mo-
5 ratus post aequinoctium egreditur autumnale Amidam petens.

Cuius cum prope uenisset moenia, fauillis oppleta con- 5
lustrans flebat cum gemitu, reputans qualis miseranda ciuitas
pertulerat clades. ibi tunc forte Vrsulus praesens, qui aera-
rium tuebatur, dolore percitus exclamauit 'en quibus animis
10 urbes a milite defenduntur, cui ut abundare stipendium possit
imperii opes iam fatiscunt!' quod dictum ita amarum mili-
taris multitudo postea apud Chalcidona recordata ad eius exi-
tium consurrexit.

Exinde cuneis confertis incedens cum Bezabden aduen- 6
15 taret, fixis tentoriis, uallo fossarumque altitudine circumsaeptis,
obequitans castrorum ambitum longius, docebatur relatione mul-
torum instaurata esse firmius loca, quae antehac incuria cor-
ruperat uetustatis. et nequid omitteret, quod ante feruorem 7
certaminum erat necessario praestruendum, uiris prudentibus
20 missis condicione posita dupla cogebat moenium defensores
redire ad suos, alienis sine cruore concessis, aut in dicionem
uenire Romanam dignitatibus augendos et praemiis. atque
cum illi destinatione natiua reniterentur ut clare nati pericu-
lisque *et* laboribus indurati, cuncta obsidioni congrua para-
25 bantur.

Densis itaque ordinibus cum tubarum incitamentis latera 8
oppidi cuncta adortus alacris miles, legionibus in testudines
uarias conglobatis, paulatim tuto progrediens subruere moenia

---

1 Quod mıſſo *V* ıpſa *V* mılıtenam *V* 2 armẹ*(n)ıae *V* ſamoſa[ta] *V* eufrate aedıſſam *V* 3 acmına *V* 4 mılẹtũ *V* cıdarıae adundanteſ *V* operıtur *V* 5 autumnalẽ *V* 7 mıſerandaſ *V* 8 quı(a c)ẹrarıũ (a c *scripsit man. sec.*) *V* 10 urbıſ *V* u(t) *V* abumdare *V'* 12 poſt*ea *V* 14 concaſ conſertıſ *V* 15 cırcumſeptıſ *V* 16 ãbıtu *V* doccebatur *ut uid. V'* elatıonem *V* 17 ın[cu]rıa corrupuerat uır | tutạſ & *V* 20 condıctıone *V* defenſorem *V* 21 conceſſit ut ındıctıonem *V* 22 augendıſ praemııſ *V* 23 (deſtı) | natıone (d *emend. ex* t) *V* 24 et *om. V, add. Gelenius* indurati *Valesius:* ın *V* conſtrua *V* 27 oppıda *V* alacrịſ (*emend. man. sec.*) *V* 28 progradıenſ *V'* moenıụm *V*

conabatur, et quia telorum omne genus in subeuntes effundebatur, nexu clypeorum soluto discessum est, in receptum ca-
9 nentibus signis. laxatis deinde ad diem unum indutiis, tertia luce curiosius tecti, elatis passim clamoribus ascensus undique temptabatur. et licet defensoribus obtentis ciliciis ne conspi- 5 cerentur ab hostibus latebant intrinsecus, tamen quotiens flagitabat necessitas, lacertos fortites exertantes lapidibus sub-
10 iectos incessebant et telis. et uimineae crates cum procederent confidenter essentque parietibus contiguae, dolia desuper cadebant, molae et columnarum fragmenta, quorum ponderibus 10 nimiis obruebantur oppugnatores, hiatuque uiolento disiectis operimentis cum periculis ultimis euadebant.

11 Decimo itaque postquam pugnari die coeptum est cum spes nostrorum interiora cuncta maerore conpleret, transferri placuerat molem arietis magnam, quam Persae quondam Antio- 15 chia pulsibus eius excisa relatam reliquerant apud Carras, quae subito uisa aptataque faberrime, clausorum hebetauerat mentes ad usque deditionis remedia paene prolapsas, ni resumptis uiri-
12 bus opponenda minaci machinae praeparassent. / nec temeritas post haec cessauerat nec consilium. namque dum instrueretur 20 aries uetustus et dissolutus, ut facile ueheretur, omni arte omnique uirium nisu et oppugnatorum ui et firmitudine summa defensabatur, tormenta nihilo minus et lapidum crebritas atque fundarum ex utraque parte plurimos consumebant et aggerum moles incrementis celeribus consurgebant, acriorque in dies 25 adulescebat obsidio, multis nostrorum idcirco cadentibus, quod decernentes sub imperatoris conspectu *spe* praemiorum ut possint facile qui essent agnosci, nudantes galeis capita sagitta-

---

1 & *om. V'*, *deinde* qui cae | lorum *V* 2 clippeorum *V* 3 Laxati *V* indutiis *Valesius:* domiſ *V*, animis *Castellus* 4 tecto *V* paſſit *V* 6 laetebant interim | ſecuſ *V* 7 lacerta *V* 8 femineae *V* 10 flagmenta *ut uid. V'* 11 nemuſ obrebantur *V* hiatuque | uiolemta *V* 14 spes *Gelenius:* ſpe *V* interiora *Valesius:* interior *in rasura V* merore *V* 15 molem *V* magnum *V* 16 pulſebuſ *V* exeiſa *V* reliquerent *V* 17 artataque *V* fauerim *V* 18 pane *V'* prolapſoſ ne reſumptum *V* 19 minaci machinae *Gelenius:* minacimaſ hine *V* 20 dum *Gelenius:* diu *V* 21 arie *V* tiſſolutuſ *V'* arte *Gelenius:* argente *V*, argumento *coniecit Lindenbrogius* 22 oppug | naturum ueniet *V* 23 defenſabantur *V* nihil omniuſ *V* 25 indie aduliſceliat *V* 27 ſpe *om. V*, *add. Gelenius*

riorum hostilium peritia fundebantur. proin dies et noctes 13
intentae uigiliis cautiores stantes utrobique faciebant. et Per-
sae aggerum altitudine iam in sublime porrecta machinaeque
ingentis horrore perculsi, quam minores quoque sequebantur,
5 omnes exurere ui maxima nitebantur et adsidue malleolos atque
incendiaria tela torquentes laborabant in cassum ea re, quod
umectis scortis et centonibus erant opertae materiae plures,
aliae unctae alumine diligenter, ut ignis in eas laberetur in-
noxius. /uerum has admouentes fortitudine magna Romani licet 14
10 difficile defensabant, tamen cupiditate potiundi oppidi ne prom-
pta quidem pericula contremebant. et contra propugnatores 15
cum iam discussurus turrim oppositam aries maximus aduen-
taret, prominentem eius ferream frontem, quae re uera for-
mam effingit arietis, arte subtili inlaqueatam altrinsecus laci-
15 niis retinuere longissimis, ne retrogradiens resumeret uires,
neue ferire muros adsultibus densis contemplabiliter posset,
fundentes quoque feruentissimam picem. et diu promotae ma-
chinae stabant, muralia saxa perferentes et tela.

Iamque aggeribus cumulatius excitatis, defensores, ni ui- 16
20 gilassent, exitium adfore iam sperantes, in audacium ruere
praecipitem et repentino decursu portis effusi primosque adorti
nostrorum, faces sitellasque ferreas onustas ignibus in arietes
magnis uiribus iaciebant. uerum post ambiguam proelii uir- 17
tutem plurimi nihil inpetrato intra moenia repelluntur moxque
25 ex aggeribus, quos erexerant Romani, idem Persae propugna-
culis insistentes sagittis incessebantur, et fundis telisque igni-
feris, quae per tegumenta turrium uolitantia, paratis qui restin-
guerent, plerumque inrita labebantur.

---

1 fundabant *ut uid. V'* proin — 2 faciebant *del. Langenus* 2 utru-
bique *V* 3 mahinae | que iungentes *V* 5 exurer (e *add. man. sec.*) cui *V*
6 incendiari *V* incausum *V* 7 cortis *V* 8 uicte *V* ut ignis ut eas laua-
retur *V* 9 & mouente fortitudinem magnam *V* 10 diffi(ci)le *V* promta *V*
11 quidum *V'* contremebant *Langenus:* contemnebant *V* 12 dis(su)cussurus *V*
opposita * ariaes (*fuit* m) *V* 13 quam *V* 14 effincit *V* art(e)sub(tili) *V*
latcinnis *V* 15 remesumeret *V* 16 possit *V* 17 f. q.] fundentesque *V*
18 te(la iamq.) *V* 19 ne *V* 20 adfortiam | sperantes *V* 21 (&re)pentino
(t *m. ex* d) *V* offusi*primos *V* 22 facies sitelasque *V* arietis *V* 23 amu(b)iguam
(*m. man. sec.*) proeliam u(i)ertutem plurimis *V* 24 mo(e)nia *V* 25 erexerat *V*
26 incaesabantur *V* talisque *V'* igni*feris (*fuit* s) *V* 27 restringuerunt *V*

18 Cumque pauciores utrobique fierent bellatores et Persae
truderentur ad ultima, ni potior ratio succurrisset, inpensiore
opera procursus temptabatur ex castris, et eruptione subita mul-
titudinis facta, inter armatos, qui portabant ignis, amplioribus
ordinatis iaciebantur corbes in materias ferreae plenae flamma- 5
19 rum, et sarmenta aliaque ad ignes concipiendos aptissima. et
quia conspectum abstulerant fumi nigerrimae nubes, classico
excitante in pugnam, legiones procinctae celeri gradu uenerunt
et subcrescente paulatim ardore bellandi cum uentum fuisset
ad manus, repente machinae omnes effusis ignibus urebantur 10
praeter maiorem, quam direptis restibus, quibus e muro iactis
inplicabatur, uirorum fortium acrior nisus aegre semustam
extraxit.

20 At ubi nocturnae tenebrae finem proeliis adtulerunt, non
in longum militi quies data. cibo enim exiguo refectus et 15
somno, rectorum monitu excitus munitiones a muro longe de-
mouit, dimicare succinctius parens per sublimes aggestus, qui
iam consummati muris altius inminebant. utque facile defen-
sores moenibus pellerentur, in ipsis aggerum summitatibus
binae sunt locatae ballistae, quarum metu ne prospicere qui- 20
21 dem posse hostium quisquam crederetur. his satis prouisis,
prope ipsum crepusculum triplex acies nostrorum instructa, co-
nisque galearum minacius nutans, scalas uehentibus multis im-
petum conabatur in muros. iamque resultantibus armis et
tubis uno parique ardore hinc indeque pugnabatur audaci con- 25
flictu, latiusque sese pandentes Romani cum Persas occultari
uiderent pauore inpositorum aggeribus tormentorum, pulsabant
turrim ariete et cum ligonibus et dolabris et uectibus scalisque
22 propinquabant, utrimque conuolante missilium crebritate. ad-
flictabant tamen multo uehementius Persas ictus uarii balli- 30
starum tamquam per transennam a cliuis structilibus decur-

---

1 pautiores utrubique (o *emend. man. sec.*) *V* 3 ereptionis *V* 6 ugnes *V'*
7 clausica *V* 8 celari *V'* 9 cum] con *V* 11 (i)actis *V* 12 acritor *V*
14 ad *V'* praelus *V* 15 quiestate (*pr.* t *em. in* d) *V* 18 consumnati *V*
inminebantur quae *V* defensori moenia *V* 22 aues *V* 23 multis im-
perim conabantur in misos *V* 26 pandentes Romani *Valesius:* pandente
roma; (nu; u *em. in* o) *V* cu in persas *V* 27 uider& *V* pul*sebatur (e *em.
in* a) im ari*etu licon ib; *V* 28 fectibus scaleque *V* 30 tamen* *V*
ictjus *V* 31 p transent; Nam | cliuis (a; i, *hoc enim esse uid., add. man. sec.*) *V*

rentes. unde fortunas suas sitas in extremo iam cogitantes, destinatam ruebant in mortem et partiti munera dimicandi inter necessitatis articulos, relictis qui moenia tuerentur, reserata latenter postica, strictis gladiis ualida manus erupit pone se-
5 quentibus aliis, qui flammas occulte portabant. dumque Ro- 23 mani nunc instant cedentibus, nunc ultro incessentes excipiunt, qui uehebant foculos, repentes incurui prunas unius aggesti inseruere iuncturis ramis arborum diuersarum, et iunco et manipulis constructi cannarum, qui conceptis incendiorum aridis
10 nutrimentis iam cremabantur, militibus cum intactis tormentis exinde periculose digressis.

Vt uero certaminibus finem uespera dedit incedens, par- 24 tesque discesserunt ad otium breue, imperator in uaria sese consilia deducens et uersans, cum excidio Phoenicae diutius
15 inminere necessariae rationes urgerent, quod munimentum uelut insolubile claustrum hostium excursibus erat obiectum, et serum repelleret tempus: certaturus leuiter ibi statuit inmorari, alimentis destituendos forsitan cedere existimans Persas. quod secus atque rebatur euenit. cum enim remissius pugnaretur, 25
20 umente caelo undantes nubes cum tenebris aduenere minacibus, adsiduisque imbribus ita inmaduerat solum, ut luti glutinosa mollities per eas regiones pinguissimi caespitis omnia perturbaret. et super his iugi fragore tonitrua fulguraque mentes hominum pauidas perterrebant.

25 Accedebant arcus caelestis conspectus adsidui. quae spe- 26 cies unde ita figurari sit solita expositio breuis ostendet. halitus terrae calidiores et umoris spiramina conglobata in nubes, exindeque disiecta in aspergines paruas, ac radiorum fusione

---

1 fu*(a)*ſitaſi (ı)n *V* 2 teſtınatam *V'* 3 ceſſitatıſ (ne *superscr.*) *V* reſerate *V* 4 gladıſ *V* 6 ınſtanteſ *V* ıncenſenteſ *V* 7 fuculoſ (o *superscr.*) *V* 9 annarum *V* 10 trımentıſ (nu *superscr.*) *V* mılıb; (u *superscr.*) *V* 11 perılose (cu *superscr.*) *V* deg(reſ)tıſ *V* 12 ueſpere *V* ıncendenſ *V* partıſque *V* 13 p̄ue *V* 14 eum *V* fenıdı aedıtıuſ *V* 15 quıd *V* uelud *V* 17 repellere *V* 18 deſtıtuenduſ *V* caedere *V* 19 aque *V* 20 ad uenerem *V* 21 adſıduıſ**que ınlıbrıbuſ (1 *ut uid. deleta*) *V* ınmanduerat *V* lotı *V* 22 pıguıſſımı *V* 23 et] ſe *V* fulgora | que *V* 25 accedebat *V* conſpc | tuſ *V* ſpetıeſ (*post.* e *emend. ex* ı) *V* 26 ıtaque ıgurarı & ſolıta expoſıta durebıſ oſte det *V*, *emendauit Valesius* 27 calıdıorıſ *V* conglobuſta *V'* nubuſ (a *superscr.*) *V* 28 aſpergınıſ *V*

splendida facta supinantur uolubiliter contra ipsum igneum orbem, irimque conformant ideo spatioso curuamine sinuosam quod in nostro panditur mundo, quem sphaerae dimidiae parti
27 rationes physicae superponunt. cuius species quantum mortalis oculus contuetur, prima lutea uisitur, secunda flauiscens 5 uel fulua, punicea tertia, quarta purpurea, postrema caerulo
28 concreta et uiridi. hac autem mixta pulchritudine temperatur ideo, ut terrenae existimant mentes, quod prima eius pars dilutior cernitur aeri concolor circumfuso, sequens fulua id est paulo excitatior quam lutea, punicea tertia quod solis obnoxia 10 claritudini pro reciprocatione spiritus fulgores eius purissimos e regione deflorat, quarta ideo purpurat quod intermicante asperginum densitate, per quas moritur radiorum splendor, conspiciens offendit aspectum flammeo propiorem, qui color quanto magis diffunditur, concedit in caeruleum et uirentem. 15

29 Arbitrantur alii tunc iridis formam rebus apparere mundanis cum altius delatae nubi crassae radii solis infusi lucem iniecerint liquidam, quae non reperiens exitum in se conglobata nimio splendescit adtritu, et proximos quidem albo colores a sole sublimiore decerpit, subuirides uero a nubis similitudine 20 superiectae, ut in mari solet usu uenire ubi candidae sunt undae quae litoribus inliduntur, interiores sine ulla concretione caeruleae.

30 Et quoniam indicium est permutationis aurae, ut diximus, a sudo aere nubium concitans globos, aut contra ex concreto 25 mutans in serenam laetitiam caelum, ideo apud poetas legimus saepe Irim de caelo mitti, cum praesentium rerum fit mutatus.

---

1 ſplendidae *V* 2 confirmati *V* ſpatioa (ſ *supra*) *V* 3 ſphere dimediae *V* 4 rationiſ fuſicae *V* 5 ſeun | da flauiſcenſ *V* 6 pucea *V* 8 ideſt terrenae *V* 9 sequens fulua *uulgo:* que Niſula *V* id eſtiſ paulo exiſcitatior *V* 11 claritudine *V* reciprocatione *Valesius:* reticatione *V* u (fulgoreſ) *ut uid. emend. ex* b *V* puriſſimem (e *emend. ex* i) e regione *V* (purissimos *Gelenius*) 13 moritur *Gronouius:* oritur *V*, hauritur *coniecit Valesius* ſplendorum *V* 14 oſtendit *V* propriorem *V* colora tanto *V* 15 cerulum *V* 16 arbitratur *V* rubuſ *ut uid.* *V'* 17 al⟨tiuſ di⟩*latae nubę *V* infulſi *V* 18 inicerint *V* conglodat animo *V* 19 adtrito *V* colereſ *V'* 20 nubeſ *V* 21 mariſ | *V* 23 cerulee *V* 26 ⟨l&i⟩tiam *V* 27 ſaepe ⟨nimirum⟩ (*sed* r *incerta*) de caelo mitti (hinc *supra*) *V* * fit mutatus *scripsi:* ſit ſtatuſ *V*

suppetunt aliae multae opiniones et uariae, quas dinumerare nunc est superuacuum, narratione redire unde digressa est festinante.

31 His ac talibus imperator inter spem metumque iactabatur 5 ingrauiscente hiemis magnitudine, speratisque per auios tractus insidiis, inter quae etiam tumultum exasperati militis uerebatur. super his urebat eius anxiam mentem quod uelut patefacta ianua diuitis domus inritus propositi reuertetur.

32 Quas ob res omisso uano incepto hiematurus Antiochiae 10 redit in Syriam aerumnosam, perpessus inulta et atrocia diuque deflenda. euenerat enim hoc, quasi fatali constellatione ita regente diuersos euentus, ut ipsum Constantium dimicantem cum Persis fortuna semper sequeretur adflictior, unde uincere saltim per duces optabat, quod aliquotiens meminimus con-15 tigisse.

LIBER XXI

1 Intercluso hac bellorum difficili sorte Constantio trans flumen Euphraten Iulianus agens apud Viennam formandis in futura consiliis dies inpendebat et noctes, quantum opes patie-20 bantur angustae altius semet adtollens, semperque ambigens utrum Constantium modis omnibus alliceret in concordiam an terroris incutiendi gratia lacesseret prior. 2 quae sollicite repu-

---

1 multi oppionef *V* tinumerare *V* 4 fpem * *V* 5 speratisque *Hauptius:* fuperetifque (*prior* e *in* a *emendata*) *V* per auictio ftractuf *V*, *emendauit Gelenius* 6 *post* etiam *lacuna* 21 *litterarum; sequitur* | tum exafperati *V*, *emendauit Gelenius* 7 uerbatur *V* uelud *V* 8 patefac | tẹ[a] *V* diuitef *V* reuertetur *sic V et Gelenius* 10 inulta et *scripsi:* etulerint (*prior* t *pot. esse* c) fed *V* atrotia *V*, 13 fequaereretur adflictor *V* 14 ducepoptabat *ut uid. V'* contingiffe *V* 15 *subscriptum* AMMIANI MARCELLINI RERVM GESARVM | EXPLICIT LIBER ·XX· | INCIPIT LIBER XXI· FELICITER; | *in V*

17 interclufof ac *V* difficile *V* 18 eufraten *V* 20 femper[q] *V* 21 allicer& prior | que follicite reputanf in concordiam anterrorif in ⟨con⟩-cutiendi gratia laceffer& utrumque formida | bat & amicum cruentem *V*

tans utrumque formidabat, et amicum cruentum et in aerumnis ciuilibus saepe uictorem, maximeque Galli fratris exemplum mentem eius anxiam suspendebat, quem inertia mixtaeque per-
3 iuriis fraudes prodidere quorundam. erigebat tamen aliquotiens animum ad multa et urgentia, tutissimum ratus inimicum 5 se ex confesso monstrare ei, cuius ex praeteritis motus coniectabat ut prudens, ne per amicitias fictas insidiis falleretur
4 occultis./ parui igitur habitis, quae per Leonam Constantius scripserat, nulloque arbitrio eius promotorum suscepto praeter Nebridium, quinquennalia Augustus iam edidit et ambitioso 10 diademate utebatur lapidum fulgore distincto, cum inter exordia principatus adsumpti uili corona circumdatus erat xystar-
5 chae similis purpurato. inter quae Helenae coniugis defunctae suprema miserat Romam in suburbano uiae Nomentanae condenda, ubi uxor quoque Galli, quondam soror eius, sepulta 15 est Constantina.

6 Accedebat autem incendebatque eius cupiditatem, pacatis iam Galliis incessere ultro Constantium, coniciens eum per uaticinandi praesagia multa, quae callebat, et somnia e uita protinus excessurum. 20

7 Et quoniam erudito et studioso cognitionum omnium principi maliuoli praenoscendi futura prauas artes adsignant, aduertendum est breuiter unde sapienti uiro hoc quoque accidere
8 poterit doctrinae genus haud leue./ elementorum omnium spiritus, utpote perennium corporum praesentiendi motu semper 25 et ubique uigens, ex his, quae per disciplinas uarias affectamus, participat nobiscum munera diuinandi, et substantiales potestates ritu diuerso placatae, uelut ex perpetuis fontium uenis uaticina mortalitati subpeditant uerba, quibus numen praeesse dicitur Themidis, quam ex eo quod fixa fatali lege decreta 30 praescire facit in posterum, quae *τεθειμένα* sermo Graecus

3 ın⟨er⟩tıa mıx⟨t⟩eque *V* 4 quorumdam eregebat *V* 7 nı *V* 8 auıtıſ *V* conſtantılıſ *V* 9 ꝑmoturī *V* 10 nıbrıdıum *V* 12 adſumpta *V* 13 aelaenae *V* 14 ſuppraema *V* roma *V* 15 ei *om. V'* 17 accedebat *scripsi:* accıdat *V*, acuebat *Wagnerus* 18 ıncelle[re] *V* 19 uatıcıdandı *V* calleuat *V* 20 pro⟨tı⟩ | nuſ *V* 21 cog⟨nı⟩tıonum *V* 23 ē *om V'* praeuıter (p *emend. in* b) *V* 25 utpute *V* 26 p⟨er⟩* dıſcıplına⟨u⟩arıaſ *V* 28 perpentuıſ *V* 29 mortalıtateſ *V* 30 fıxae *V* 31 tethımena *V*

appellat, ita cognominatam in cubili solioque Iouis uigoris uiuifici theologi ueteres conlocarunt. /

Auguria et auspicia non uolucrum arbitrio futura nescien- 9 tium conliguntur — nec enim hoc uel insipiens quisquam 5 dicet — sed uolatus auium dirigit deus, ut rostrum sonans aut praeteruolans pinna turbido meatu uel leni futura praemonstret. amat enim benignitas numinis, seu quod merentur homines seu quod tangitur eorum adfectione, his quoque artibus prodere quae inpendent.

10 Extis item pecudum adtenti fatidicis, in species conuerti 10 suetis innumeras, accidentia sciunt. cuius disciplinae Tages nomine quidam monstrator est, ut fabulantur, in Etruriae partibus emersisse subito uisus e terra.

Aperiunt tunc quoque uentura cum aestuant hominum 11 15 corda sed locuntur diuina. sol enim, ut aiunt physici, mens mundi, nostras mentes ex sese uelut scintillas diffunditans cum eas incenderit uehementius, futuri conscias reddit. unde Sibyllae crebro se dicunt ardere torrente ui magna flammarum. multa significant super his crepitus uocum et occurrentia signa, 20 tonitrua quin etiam et fulgura et fulmina itidemque siderum sulci.

Somniorum autem rata fides et indubitabilis foret, ni ratio- 12 cinantes coniectura fallerentur. interdumque, ut Aristoteles adfirmat, tum fixa sunt et stabilia, cum animantis altius quie- 25 scentis ocularis pupilla neutrubi inclinata rectissime cernit. et 13 quia uanities aliquotiens plebeia strepit, haec inperite mussando, si esset praesentiendi notitia quaedam, cur ille se casurum in bello uel alius hoc se passurum ignorauit aut illud, sufficiet dici, quod et grammaticus locutus interdum est bar- 30 bare, et absurde cecinit musicus, et ignorauit remedium medicus, et non ideo nec grammatica nec musica nec medicina subsistit.

---

3 ⟨Auguri &⟩ *V* auſpicia non uolucrum arbitrium futura naſcentium *add. V*[m] 5 uolutuſ *V* 10 Extiſtidem *V* 11 ſueti *V* 12 monſtratorem ut *V* aetruriae *V* 14 hunc *V* aeſtiuant *V* 15 loquuntur *V* f⟨y⟩ſici *V* 16 noſtranſ *V'* 17 conſciuſ *V* ſybillaſ *V* 18 ſae dicánt ardore *V* 20 fulgora *V* 22 ſomnorum *V* indubitabileſ *V* 24 fixae *V* animanteſ *V* 25 ocullareſ *V* popiala *V* 26 muſando *V* 27 cauſarum *V'* 28 hoc te *V* 29 ſ⟨uff⟩ici& *V* 30 abſurdae caecinit *V* 31 medina *V*

14 unde praeclare hoc quoque ut alia Tullius 'signa ostenduntur' ait 'a dis rerum futurarum. in his siqui errauerit, non deorum natura sed hominum coniectura peccauit'. ne igitur extra calcem, quod dicitur, sermo decurrens lecturo fastidium ferat, ad explicanda prospecta reuertamur. 5

2 Cum apud Parisios adhuc Caesar Iulianus quatiens scutum uariis motibus exerceretur in campo, axiculis, quis orbis erat conpaginatus, in uanum excussis ansa remanserat sola, 2 quam retinens ualida manu stringebat. territisque ut omine diro praesentibus cunctis 'nemo' inquit 'uereatur: habeo fir- 10 miter quod tenebam.' item cum apud Viennam postea quiesceret sobrius, horrore medio noctis imago quaedam uisa splendidior hos ei uersus heroos modo non uigilanti aperte dixit eadem saepius replicando, quibus fretus nihil asperum sibi superesse existimabat 15

Ζεὺς ὅταν εἰς πλατὺ τέρμα μόλῃ κλυτοῦ ὑδροχόοιο,
Παρθενικῆς δὲ Κρόνος μοίρῃ βαίνῃ ἐπὶ πέμπτῃ
εἰκοστῇ, βασιλεὺς Κωνστάντιος Ἀσίδος αἴης
τέρμα φίλου βιοτοῦ στυγερὸν καὶ ἐπώδυνον ἕξει.

3 agebat itaque nihil interim de statu rerum praesentium mu- 20 tans, sed animo tranquillo et quieto incidentia cuncta disponens paulatimque sese conroborans ut dignitatis augmento uirium 4 quoque congruerent incrementa. utque omnes nullo inpediente ad sui fauorem inliceret, adhaerere cultui Christiano fingebat, a quo iam pridem occulte desciverat, arcanorum participibus 25 paucis, haruspicinae auguriisque intentus et ceteris quae deo- 5 rum semper fecere cultores. et ut haec interim celarentur, feriarum die, quem celebrantes mense Ianuario Christiani Epiphania dictitant, progressus in eorum ecclesiam sollemniter numine orato discessit. 30

---

1 praedare *V'* *de natura deorum* II, 4, 12 2 aıt ad hıſ *V* futuraram *V* ſiquı epauerıt *V* 4 quo *V* 5 recertamur *V* 6 aput *V* ad hoc *V* 7 axı | colıſ quıd orbıſ *V* 8 amplere (a supra e) manſerat ſalo (o, a supra) *V* 9 homıne *V* 12 nocteſ (i supra) *V* ſpendıdıor (l supra) *V* 15 *⟨ſu⟩*peresſe *V* 16 *πλατύ*] ITIAATY, *deinde* TЄPCIA· UloANKITOYϒΔPOXOOIO *V* 17 ΠΑPЄЄNIK ‖ NC *V* ΦOIPNC BЄNNЄ ΠΙΠЄALΠTNЄIKOCTNBACAЄYC KOCTANTI | OC *V* 18 *αἴης*] Є HC *V* 19 TЄPΛLΛ ΦIOΔN *V* ЄTY ΓЄPON KΛI *V* ЄZЄI *V* 21 traquıllo *V* 23 om̄⟨ſ⟩ *V* 25 ıam prıdıe *V* 28 ⟨ı⟩nenſe *V* aephıphanıa dıctıta progreſſua ın *V* 30 dı⟨ſceſſit⟩ *V*

Dum haec ita aguntur, propinquante iam uere, nuntio 3
percitus inopino ad tristitiam uersus est et maerorem. didicit
enim Alamannos a pago Vadomarii exorsos, unde nihil post
ictum foedus sperabatur incommodum, uastare confinis Raetiis
5 tractus, nihilque sinere intemptatum manus praedatorias fusius
discurrentes. quod ne dissimulatum rediuiuas bellorum ma- 2
terias excitaret, Libinonem quendam comitem cum Celtis et
Petulantibus misit hiemantibus secum, negotium, ut poscebat
ratio, correcturum. qui cum mature prope oppidum Sanctio- 3
10 nem uenisset longe uisus a barbaris, qui iam certamina medi-
tantes sese per ualles abdiderant, hortatusque milites licet nu-
mero inpares, cupidine tamen pugnandi uehementius inritatos,
adgreditur inconsulte Germanos interque dimicandi exordia ipse
concidit omnium primus, cuius interitu erecta barbarorum fidu-
15 cia Romanisque ad ducis uindictam accensis certamen commit-
titur obstinatum, et urgente magnitudinis mole disiecti sunt
nostri occisis paucis et uulneratis.

Cum hoc Vadomario et Gundomado eius fratre itidem 4
rege Constantius, ut iam relatum est, firmauerat pacem. post
20 quae mortuo Gundomado hunc sibi fore existimans fidum se-
cretorumque taciturnum exsecutorem et efficacem mandabat, si
famae solius admittenda est fides, scribebatque ut tamquam
rupto concordiae pacto subinde conlimitia sibi uicina uexaret,
quo Iulianus id metuens nusquam a tutela discederet Gallia-
25 rum. / quibus, ut dignum est credere, obtemperans Vadomarius 5
haec et similia perpetrabat, ad perstringendum fallendumque
miris modis ab aetatis primitiis callens, ut postea quoque du-
catum per Phoenicen regens ostendit. sed re ipsa conuictus 6
abstinuit. capto enim a stationariis militibus notario, quem
30 miserat ad Constantium, scrutatoque siquid portaret, epistula

---

2 merorem *V* 4 ıctıum *V* ſperebatur *V* faſtare confinıſ retıſ *V* 6 decurrenteſ *V'* nı⟨dıſſimu⟩latum *V* 7 ⟨cel⟩tıſ *V* 9 ſanctıunem *V'* 10 uenıſſe *V* 11 addıderant *V* ortatuſque mılıtıſ (*media* ı *in* e *emend. man. sec.*) *V* 14 condıt *V* barb^ar^orum *V* 19 reuelatum *V'* 21 exſe-cutore effacıtatem madabat *V*, *emendatum in margine codicis regii* 23 ſano (o *in* e *emend. man. sec.*) cordıę *V* conelımatıa (c *post. in rasura emend. man. sec.*) *V* uıxar& (ı *in* e *emend. man. sec.*) *V* 25 ut] & *V* 27 prı-mıtuſ *del. ante* prımıtuſ *V* gallenſ *V* 28 fenıcen *V* conuı⟨c⟩tuſ *V* 30 aepıſtola *V*

eius reperta est in qua praeter alia multa id quoque scripserat 'Caesar tuus disciplinam non habet.' Iulianum autem adsidue per litteras dominum et Augustum appellabat et deum.

4 Haec ut erant periculosa et dubia, Iulianus in exitiale malum eruptura considerans, in unum omni cogitatione intenta, eum incautum rapere festinabat ut securitatem suam prouinciarumque locaret in tuto et iniit consilium tale. 2 Philagrium notarium, orientis postea comitem, ad eas miserat partes, cuius prudentiae fidebat olim sibi conperti, eique inter multa, quae pro captu instantium rerum erat acturus, signatam quoque chartulam tradidit, mandauitque ne aperiret uel recitaret nisi Vadomario uiso cis Rhenum./ 3 perrexit Philagrius ut praeceptum est eoque praesente et negotiis adstricto diuersis transgressus Vadomarius flumen, ut nihil in profunda metuens pace, nihilque secus gestorum simulans scire, uiso praeposito militum ibi degentium, pauca locutus ex more, ultro semet, ut suspicionis nihil relinqueret abiturus, ad conuiuium eius uenire promisit, ad quod erat etiam Philagrius inuitatus. 4 qui statim ingressus, rege conspecto imperatoris recordatus est uerba, causatusque rem seriam et urgentem, ad diuersorium rediit, scriptisque lectis doctus quid agi conueniret, confestim reuersus discubuit inter ceteros. 5 finitisque epulis Vadomarium fortiter adprehensum rectori militum arte custodiendum apud signa conmisit, textu lecto iussorum, comitibus eius ad sua redire conpulsis, super quibus nihil fuerat imperatum. 6 exhibitus tamen idem rex ad principis castra iamque spe ueniae omni praeclusa, cum interceptum notarium et quae scripserat ad Constantium conperisset iam publicata, ne conuicio quidem tenus conpellatus missus est ad Hispanias. id enim studio curabatur ingenti, ne Iuliano discedente a Galliis inmanissimus homo prouinciarum statum aegre conpositum licentius conturbaret.

---

4 haec ıterant *V* 5 ıntentae uımıncautèm (c *emend. ex* e; v *add. man. sec.*) *V* 7 locarent *V* Fılagrıum *V* 8 pa^r^tef *V* 10 fignatu^a^m *V* 12 uada^o^ marıo *V* 12 *et* 18 fılagrıuf *V* 14 profundu^a^ *V* 15 fimılanf *V* u^ı^ofo *V* 16 dılıgentıum *V* ultrıf *V* ⟨ut⟩ fu^f^pıcıonıf *V* 17 habıturuf *V* 18 Qu(ı ftatım)* *V* 19 confpectu^o^ *V* ⟨uerba⟩ *V* 20 faepıam *V* reddıt *V* 21 doctı^u^f (*emend. man. sec.*) *V* conuenı& *V* 22 apulıf *in* aepulıf *V* 24 lectu *V* 27 praeclufu^a^ *V* ın^ter^ceptum *V* 28 publıcatıone conuıtıo *V* 30 nı *V* dıfce⟨den⟩te *V* galluf *V'*

Hoc casu elatior Iulianus, regis opinione citius intercepti, 7
quem profecturus ad longinqua formidabat, nihil remittentibus
curis barbaros adoriri disposuit, quos peremisse Libinonem
comitem in congressu cum militibus docuimus paucis. / et ne 8
5 rumor aduentus sui eos ad remotiora traduceret, superato
Rheno noctis alto silentio cum auxiliorum expeditissimis glo-
bis nihil metuentes huius modi circumuenit, excitatosque ho-
stilium fragore armorum dum gladios circumspectant et tela,
celeriter inuolauit et quosdam occidit, orantes alios praedamque
10 offerentes dediticios cepit, reliquis, qui remansere, pacem pre-
cantibus dedit quietem pollicitis firmam.

Quae dum mentibus aguntur erectis, coniectans quantas 5
intestinae cladis excitauerat moles, nihilque tam conuenire co-
natibus subitis quam celeritatem sagaci praeuidens mente, pro-
15 fessa palam defectione se tutiorem fore existimauit, incertusque
de militum fide, placata ritu secretiore Bellona, classico ad con-
tionem exercitu conuocato, saxeo suggestu insistens, iamque,
ut apparebat, fidentior haec clarius solito disserebat

'Iam dudum tacita deliberatione uos aestimo, magni con- 2
20 militones, gestorum excitos amplitudine hoc opperiri consi-
lium ut euentus, qui sperantur, perpendi possint et praecaueri.
plus enim audire quam loqui militem decet actibus coalitum
gloriosis, nec alia spectatae aequitatis sentire rectorem, quam
ea quae laudari digne potuerunt et probari. ut igitur quae
25 proposui abiectis .... absoluam, aduertite oro beniuole quae
sermone breui percurram.

Arbitrio dei caelestis uobis inter ipsa iuuentae rudimenta 3
permixtus inruptiones Alamannorum adsiduas et Francorum

---

1 hoc eaſ uelictı | or (o *supra add. man.* 3) *V* oppınıonı *V* 2 lon-bınqua *ut uid.* *V'* 3 lıbınnem *V* 4 greſſu (con *supra*) cōm *V* 5 ſuperatur hemo (m *emend. in* n) *V* 6 auxı** lıorum *V* 7 metumteſ *V'* 8 flagore *V* 9 praedam *V* 10 dedıtıoſ (ci *supra*) *V* 11 quıetum *V* 13 exercıtauerat *V'* conantıb; *V'* 14 profeſſa* *V* 15 defeccıone *V* cucıorem *V* 16 cla⟨u⟩ſıco *V* 17 conuocatı* *V* 19 tatıta *V'* magnanımı *coniecit Erfurdtius* 20 excıtoſ *Gelenius:* exercıtoſ *V* hoc operıſ *V* 22 coalıtum (*in* coactum *emend. man. sec.*) .... (*nihil erasum*) glorıoſiſ *V* 23 ẹlaquıtatıſ (ẹ *in rasura*) *V'* quaemea qua *V* 25 ambagıbuſ *excidisse putat Wagnerus,* abıectıuſ *coniecit Valesius* 26 percuram *V* 27 dī⟨ı⟩ (‾ *add. man. sec.*) *V*

populandique iugem licentiam fregi, et uigore communi Romanis agminibus quotiens libet Rhenum peruium feci, contra rumorum fremitus gentiumque ualidarum uiolentos excursus stando inmobilis, uirtutis uestrae nimirum firmamento confisus. 4 et haec laborum, quos exhausimus, Galliae spectatrices post 5 funera multa iacturasque recreatae diuturnas et graues, posteritati per aetatum examina commendabunt. 5 at nunc cum auctoritate uestri iudicii rerumque necessitate conpulsus ad augustum elatus sum culmen, deo uobisque fautoribus, si fortuna coeptis adfuerit, altius adfecto maiora, id prae me ferens quod exer- 10 citui, cuius aequitas armorumque inclaruit magnitudo, domi moderatus uisus sum et tranquillus et in crebritate bellorum 6 contra conspiratas gentium copias consideratus et cautus. ut igitur aduersa praeueniamus mentium societate iunctissima, sequimini uiam consilii mei salutarem, ut puto, cum integritas 15 rerum intentioni nostrae uoluntatique respondeat, et dum maioribus uacant praesidiis regiones Illyricae, inpraepedito cursu tendentes Daciarum interim fines extimos occupemus, exinde 7 quid agi oporteat bonis successibus instruendi. at uos ex more fidentium ducum iuramento quaeso concordiam spondete man- 20 suram et fidem, operam mihi nauaturo sedulam et solitam, nequid agatur inconsultum et segne, et producturo, siquis exegerit, incorruptam conscientiam meam, quod nihil uoluntate praeter ea, quae in commune conducunt, adgrediar aut temptabo. 8 Illud sane obtestor et rogo obseruate, ne inpetu gliscentis ardo- 25 ris in priuatorum damna quisquam uestrum exsiliat, id cogitans quod ita nos inlustrarunt hostium innumerae strages, ut indemnitas prouinciarum et salus exemplis uirtutum peruulgatae.

---

1 & uigore *add. man. sec.* *V* commu*ni (*uid. fuisse* m) *V* 2 ⟨quotienſ lib& thre⟩ num *V* 4 Nemirum *V* firma⟨m̃to⟩ *V* 5 claborũ *V* 6 recrate *V* 9 e⟨l⟩atuſ *V* 11 a | morumque incaruit *V* 12 uiſſuſ *V* tranquilla (*post.* a *ut uid. em. ex* u) luc& in crebrita | te *V* 15 conſiliu mei ſalutare *V* 17 uagant *V* illycae *V* 18 intorim *V'* 19 ſuccenſibuſ *ut uid.* *V'* intruendi *V* at uos *Valesius*: ut quoſ *V* 20 concordam *V* 21 operum mina banturo ſedulam & ſollitam *V* 22 & ſigna & *V* exigerit *V* 23 praetereat quae *V* 24 communione *V'* aut] abi *V* 25 ordoriſ *V* 26 exiſiliat *V* 27 haud *ante* ita *add.* *Valesius* intuſ trarent *V* in⟨numere⟩ *V*

Hoc sermone imperatoris uice alicuius oraculi conprobato 9
mota est incitatius omnis contio et rerum cupida novandarum
unanimanti consensu uoces horrendas inmani scutorum fragore
miscebat, magnum elatumque ducem et, ut experta est, fortu-
5 natum domitorem gentium adpellans et regum. iussique uni- 10
uersi in eius nomen iurare sollemniter gladiis ceruicibus suis
admotis sub exsecrationibus diris uerbis iurauere conceptis
omnes pro eo casus, quoad uitam profuderint, si id necessitas
exegerit, perlaturos; quae secuti rectores omnesque principis
10 proximi fidem simili religione firmarunt. solus omnium licet 11
proposito stabili, audacter tamen praefectus repugnauit Nebri-
dius, iuris iurandi nexu contra Constantium nequaquam se
stringi posse commemorans, cuius beneficiis obligatus erat cre-
bris et multis. quibus auditis cum stantes propius milites 12
15 acriter inflammati eum adpeterent trucidandum, ad genua sua
prolapsum imperator paludamento protexit, indeque reuersus
in regiam cum antegressum eum uidisset supplicemque iacen-
tem orare, ut leuandi causa timoris ei porrigeret dexteram
'ecquid' ait 'praecipuum amicis seruabitur, si tu manum teti-
20 geris meam? sed hinc quo libet abi securus.' hocque audito
ille innoxius ad larem suum recessit in Tusciam. his Iulia- 13
nus, ut poscebat negotii magnitudo, praestructis, expertus quid
in rebus tumultuosis anteuersio ualeat et praegressus, per tes-
seram edicto itinere in Pannonias, castris promotis et signis
25 temere se fortunae conmisit ambiguae.

Replicare nunc conuenit tempore et narrare summatim
quae, dum aguntur in Galliis ante dicta, Constantius hiemans 6
Antiochiae domi militiaeque perfecit. inter conplures alios
honore conspicuos adoraturi imperatorem peregre uenientem 2
30 ordinantur etiam ex tribunis insignibus. cum igitur a Meso-
potamia reuersus Constantius hoc exciperetur officio, Amphi-

---

1 ımperator *V* 2 incitatiőſ contıo *V* 3 orrendaſ *V* 5 domına-torem *V'* ıuſque *V* 7 exſecretıonıbuſ (a *sup.*) *V* 8 quod (ad *sup.*) *V* 9 egerit *V* prıncıpeſ *V* 10 proxımıſ *V* fırmauerunt *V'* 11 ſgabılı *V* 13 con-ſtrıngı *V'* 14 audıtıſ conſtanteſ (r *sup.*) *V* 16 & *ante* ındeque *del.* *V* 19 Et quıd *V* 20 hı (nc *sup.*) (*emend. man. sec.*) *V* abı * *V* 22 poſ * tebat (*fuit* t) *V* 23 deſſeram *V* 24 ıtıne (re *sup.*) *V* pannonı(a)ſ *V* 27 galhſ *V* 29 adorator *V* 30 meſopomıa (ta *sup.*) *V* 31 amphılocıuſ *V*

lochius quidam ex tribuno Paphlago, quem dudum sub Constante militantem discordiarum seuisse causas inter priores fratres suspiciones contiguae ueritati pulsabant, ausus paulo petulantius stare, ut ipse quoque ad parile obsequium admittendus, agnitus est et prohibitus, strepentibusque multis et intueri lucem ulterius non debere clamantibus ut perduellem et obstinatum, Constantius circa haec lenior solito 'desinite' ait 'urgere hominem ut existimo sontem sed nondum aperte conuictum et mementote quod, siquid admisit huius modi, sub obtutibus meis conscientiae ipsius sententia punietur, quam latere non poterit' et ita discessum est. postridie ludis Circensibus idem ex aduerso imperatoris, ubi consueuerat, spectans repentino clamore sublato cum certamen opinatum emitteretur, diffractis cancellis, quibus una cum pluribus incumbebat, cunctis cum eo in uanum excussis laesisque leuiter paucis, interna conpage disrupta efflasse spiritum repertus solus, unde Constantius futurorum quoque praescius exultabat.

4 Eodem tempore Faustinam nomine sortitus est coniugem amissa iam pridem Eusebia, cuius fratres erant Eusebius et Hypatius consulares, corporis morumque pulchritudine pluribus antistante et in culmine tam celso humana, cuius fauore iustissimo exemptum periculis declaratumque Caesarem rettulimus Iulianum.

5 Habita est isdem diebus etiam Florentii ratio e Galliis nouitatis metu digressi, et Anatolio recens mortuo praefecto praetorio per Illyricum, ad eius mittitur locum, cumque Tauro itidem praefecto praetorio per Italiam amplissimi suscepit insignia magistratus.

6 Parabantur nihilo minus externorum atque ciuilium instrumenta bellorum et augebatur turmarum equestrium numerus parique studio supplementa legionibus scripta sunt indictis

---

1 paflago *V* conſtantẽ (˜ *erasum*) *V* 2 ſaeuuiſſe *V* prioriſ *V* 4 conquiium *ut uid.* *V'* mittenduſ agituſ *V* 5 ſ(tre)pentibuſque *V* intuere *V* 6 *ulteriuſ non tenere *V* 7 ſolitu *V'* (ait) *V* 11 poteri (*emend. man. sec.*) *V* cir | centibuſ *V* 16 diſtrupa *V* eſt *post* repertuſ *add. uulgo* 18 fauſtinam *V'* 19 im *V* 20 conſolariſ *V* pulchitudine *V* 21 ant*iſtante *V* iuſtiſſimum *V'* 22 redtulimuſ *post corr. primae m.* *V* 24 frorentii *ut uid.* *V'* *ratio *V* gall(ii)ſ *V* 26 ad eoſ *V* 27 prf. pr.] praefectorio *V* 30 num(e)ruſ *V*

per prouincias tirociniis, omnisque ordo et professio uexabatur, uestem armaque exhibens et tormenta, aurum quin etiam et argentum, multiplicisque rei cibariae copias et diuersa genera iumentorum. / et quia Persarum rege ob difficultatem hiberni 7
5 temporis aegre contruso, reserata caeli temperie ualidior impetus timebatur, ad Transtigritanos reges et satrapas legati cum muneribus missi sunt amplis, monituri cunctos et hortaturi nostra sentire et nihil fallax temptare uel fraudulentum. ante omnia tamen Arsaces et Meribanes, Armeniae et Hiberiae 8
10 reges, cultu ambitioso indumentorum emercabantur et multiformibus donis, damna negotiis Romanis inlaturi, si rebus tum etiam dubiis disciuissent ad Persas. inter tot urgentia Her- 9 mogene defuncto ad praefecturam promouetur Helpidius ortus in Paphlagonia, aspectu uilis et lingua sed simplicioris ingenii,
15 incruentus et mitis adeo, ut cum ei coram innocentem quendam torquere Constantius praecepisset, aequo animo abrogari sibi potestatem oraret haecque potioribus aliis ex sententia principis agenda permitti.

Rigore itaque instantium negotiorum anceps Constantius, 7
20 quid capesseret ambigebat, diu multumque anxius utrum Iulianum peteret et longinqua, an Parthos repelleret iam transituros ut minabantur Euphraten, haerensque tandem cum ducibus communicato saepe consilio, in id flexus est ut finito propiore bello uel certe mollito, nullo post terga relicto quem formi-
25 daret, Illyriis percursis et Italia, ut rebatur, Iulianum inter exordia ipsa coeptorum tamquam uenaticiam praedam caperet. hoc enim ad leniendum suorum metum subinde praedicabat. tamen ne intepesceret aut omisisse belli uideretur aliud latus, 2 aduentus sui terrorem ubique dispergens, ueritusque ne Africa
30 absente eo perrumperetur ad omnes casus principibus oportuna,

1 puin | ti*ſ (*fuit* ı) tyrocınuſ (y *emend. ex* ı) *V* 2 arma*que *V* 3 multıplıceſq. *V'* cupıaſ *V'* 4 rige *V* ad (*sic*) dıfficultatem — con *add. V*[m], *in textu sequitur* ſtruſo *V* 5 caelı *om. V'* uılıdıor *V* 8 ſentıret Nıhıl *V* 10 emerſabantur *V* 12 ărguentıa *V* 13 praefecturum *V* helpedıuſ hortuſ ın paflagonıa *V* 14 uıleſ *V'* ſımplıcıoreſ *V'* 15 ınmocentem *V'* 16 praecıpıſſ& *V* 17 orabat *V* poctorıbuſ *ut uid. V'* 21 partoſ *V* 22 eufraten *V* 24 erga *V* 25 percuſſıt & ıtalıo *V* 28 ınterpeſceret aucto mıſıſſe uellı *V* 29 affrıca *V* 30 prıncıpıpuſ (*emend. man. sec.*) *V*

uelut finibus orientis egressus per mare notarium misit Gaudentium, quem exploratorem actuum Iuliani per Gallias ali-
3 quandiu fuisse praestrinximus./ hunc enim obsequio celeri cuncta consideratione gemina efficere posse sperabat quod aduersam partem metueret offensam, et properabat nanctus hanc 5 oportunitatem commendari Constantio, quem credebat procul dubio fore uictorem: nemo enim omnium tunc ab hac con-
4 stanti sententia discrepabat./ qui cum eo uenisset, mandatorum principis memor per litteras Cretione comite quid ageretur edocto, reliquisque rectoribus, lecto undique milite fortiore 10 translatisque ab utraque Mauritania discursatoribus expeditis,
5 Aquitaniae et Italiae obiecta litora tuebator artissime. neque id consilium fefellit Constantium. eo enim superstite nullus aduersorum illas tetigit terras licet oram Siciliensem a Lilybaeo protentam et Pachyno multitudo seruabat armata, si pa- 15 tuisset facultas, ocius transitura.

6 His pro rerum ratione, ut sibi prodesse existimabat Constantius, aliisque minutis et leuioribus ordinatis, ducum nuntiis docebatur et litteris Persarum copias in unum coactas, rege turgido praeeunte, iam prope margines tendere Tigridis, incer- 20
7 tum quonam erumpere cogitantes. / quibus percitus ut propius agens futuros possit anteuenire conatus, quam primum hibernis egressus, accito undique equitatu peditumque robore, quo fidebat, per Capessanam Euphrate nauali ponte transcurso Edessam petit uberem commeatibus et munitam, ibi parumper 25 opperiens dum exploratores aut perfugae motum castrorum hostilium indicarent.

8 Discedens inter haec Iulianus a Rauracis, peractis, quae docuimus dudum, Sallustium praefectum promotum remisit in Gallias Germaniano iusso uicem tueri Nebridii, itidemque Ne- 30 uitae magisterium commisit armorum, Gumoarium proditorem antiquum timens, quem cum scutarios ageret, latenter prodi-

---

1 orientes *V* 2 auctuum *V* 4 gemma *V* aduersum *V* 7 tubio (d *sup.*) *V* constantia *V* 10 lecto | undici milite *V* 12 &haliae *V* 14 ora *V* a libus | beo *V* 15 bachyno (& *sup.*) *V* 18 & leui ordina | tis *V* 20 ingestum *V* 21 erumper& *V* 23 peditumq(;) *V* 24 uidebat *V* eufratae (a *post. erasa*) *V* 25 aedessam *V* 26 oriens *V* 27 host(ilium) ***** *V* 28 discendens *V* peractus *V'* 29 promotum *V* 30 gallia *V* 31 uittae (ne *sup.*) magistrum *V* cumaorium *V* 32 laetantē *V*

disse Veteranionem suum principem audiebat; et Iouio quaesturam, cuius in actibus Magnenti meminimus, et Mamertino largitiones curandas, et Dagalaifum praefecit domesticis, aliosque plures ex arbitrio suo militibus regendis adposuit, quorum
5 merita norat et fidem. /profecturus itaque per Marcianas sil- 2
uas uiasque iunctas Histri fluminis ripis, inter subita uehementer incertus id uerebatur ne contemptus ut comitantibus paucis multitudinem offenderet repugnantem. /quod ne fieret 3
consilio sollerti praeuidit et agminibus distributis, per itinera
10 Italiae nota quosdam properaturos cum Iouino misit et Iouio, alios per mediterranea Raetiarum magistro equitum Neuitae commissos, quo diffusi per uaria opinionem numeri praeberent immensi, formidineque cuncta conplerent. id enim et Alexander Magnus et deinde alii plures negotio ita poscente periti
15 fecere ductores. mandabat tamen egressis ut tamquam hoste 4
protinus occursuro ocius graderentur, stationesque nocturnas agerent et uigilias, ne improuiso *hostium* inuaderenter excursu.

Quibus ita, ut uidebatur, apte dispositis, more quo tractus 9
perruperat saepe barbaricos, contextis successibus fidens por-
20 rectius ire pergebat./ cumque ad locum uenisset, unde naui- 2
gari posse didicit flumen lembis escensis, quos oportune fors dederat plurimos, per alueum, quantum fieri potuit, ferebatur occulte, ideo latens quod toleranter et fortiter nullius cibi indigens mundioris sed paucis contentus et uilibus, oppida forin-
25 secus transibat et castra, imitatus egregium illud Cyri ueteris dictum, qui cum delatus ad hospitem interrogaretur ab eo quid ad conuiuium parari deberet, panem responderat solum: sperare enim aiebat prope riuum se cenaturum. fama uero 3
quae mille, ut aiunt, linguis rerum misere exaggerat fidem,
30 per Illyrios omnes celebrior fundebatur, Iulianum strata per

---

2 magnemtı *V* 5 narat *V* ſıluaſ* (*fuit* &) *V* 7 ferebatur *V* comitatıbuſ (n *suprascr.*) *V* 10 ıouına *V* 11 r&ıorum *V* aequıtu neuıta *V* 12 dıfuſı *V* 13 en*enſ (m *suprascr.*) formıdeneq:· (i *suprascr.*) *V* 15 facere (e *suprascr.*) *V* ut] & *V* 16 to | tıuſ (u *add. man. sec.*) *V* 17 Nem prouıſo ſuo ..... | .... mınuaderentur (*nihil erasum*) *V*: hoſtıum *addidi* 18 uedebatur *V'* (tr)actuſ *V* 19 ſuccenſıbuſ (r *suprascr.*) *V* porrectıuſ repergebat *V* 21 posse *Gelenius*: fuıſſe *V* lempıſ *V* 22 prurımoſ *ut uid.* *V'* quatum *V* 23 tolran | ter (le *suprascr.*) *V* & fortıť *add.* V^m 24 uı*lıbuſ (*fuit* l) *V* 25 tranſlı | bat & catrae mıtatuſ gregıum *V* 29 aıu(nt) *V* exıgerat *V*

Gallias multitudine regum et gentium, numeroso exercitu et
4 successibus tumidum uariis aduentare. quo rumore perculsus
praefectus praetorio Taurus ut hostem uitans externum mature
discessit, uectusque mutatione celeri cursus publici, transitis
Alpibus Iuliis eodem ictu Florentium itidem praefectum secum 5
5 abduxit./ leuibus tamen indiciis super Iuliani motu Lucillia-
nus percitus comes, qui per illas regiones rem curabat ea
tempestate castrensem, agensque apud Sirmium milites con-
gregans, quos ex *stationibus* propriis acciri celeritatis ratio per-
6 mittebat, uenturo resistere cogitabat. sed ille ut fax uel in- 10
census malleolus uolucriter ad destinata festinans, cum uenisset
Bononiam a Sirmio miliario nono disparatam et decimo, sene-
scente luna ideoque obscurante noctis maximam partem e naui
exiluit inprouisus, statimque Dagalaiphum misit cum expeditis
7 ad Lucillianum uocandum trahendumque si reniteretur. / qui 15
tum etiam quiescens cum strepitu excitatus turbulento uidisset
ignotorum hominum se circulo circumsaeptum, concepto ne-
gotio et imperatorii nominis metu praestrictus, praeceptis paruit
inuitissimus secutusque alienum arbitrium magister equitum
paulo ante superbus et ferox, iumentoque inpositus repentino, 20
principi ut captiuus offertur ignobilis, obpressam terrore uix
8 colligens mentem. / uerum cum primitus uisus adorandae pur-
purae datam sibi copiam aduertisset, recreatus tandem suique
securus 'incaute' inquit 'imperator et temere cum paucis alie-
nis partibus te conmisisti.' cui amarum Iulianus subridens 25
'haec uerba prudentia serua' inquit 'Constantio. maiestatis
enim insigne non ut consiliario tibi sed ut desinas pauere
porrexi.'

10 Nihil deinde amoto Lucilliano differendum nec agendum

1 multıtudınem *V* 2 quorum reper | culſuſ *V* 3 praeterıo *V* exter num ture dıſceſſit *V* 4 motatıone *V* 5 alpıpuſ (b *supra* p) *V* florentıjum *V* 6 ıncıcluſ *V'* 7 ea] & *V* 8 caſtreſem (n *supra* e) *V* agenſ *V*, *deinde* quē apud ſırmıum mılıteſ (*pr.* ı *emend. ex* e) ɔgreganſ *add.* *V*[m] 9 quoſ (d *supra* ſ) ex | .... proprııſ (*nihil erasum*) *V* (stationibus *add.* *Gelenius*) pertmıttebat *V* 10 gıtabat (co *supra*) *V* 11 malleolĕſ *V* at *V* 12 paratam *V* ſaeneſcente *V* 14 dagalıſum *V* 15 trahenduque *V* 16 tum *Gelenius:* cum *V* 17 cırcumſeptum *V* 18 ımperatorı *V* motu *V* parauıt *V* 19 que *om.* *V'* 20 & *om.* *V'* 23 tatam (d *supra*) *V* 24 *et* 26 ınquıd *V* 25 te] & *V* 26 conſtantıum *V* 27 deſenaſ (ı *supra* e) pauerı *V* 29 dıffendum (re *supra*) *V*

segne ratus, ut erat in rebus trepidis audax et confidentior, ciuitatem ut praesumebat dediticiam petens, citis passibus incedebat, eumque suburbanis propinquantem amplis nimiumque protentis, militaris et omnis generis turba cum lumine multo 5 et floribus uotisque faustis Augustum adpellans et dominum duxit in regiam. 2 ubi euentu laetus et omine, firmata spe uenturorum quod ad exemplum urbium matris et populosae et celebris per alias quoque ciuitates ut sidus salutare susciperetur, edito postridie curuli certamine cum gaudio plebis, ubi 10 lux excanduit tertia, morarum impatiens percursis aggeribus publicis Succos nemine auso resistere praesidiis occupauit, isdemque tuendis Neuitam praefecit ut fidum. cuius loci situm ex- nunc conuenienter ostendam.

3 Consertae celsorum montium summitates Aemi et Rhodo- 15 pes, quorum alter ab ipsis Histri marginibus, alter ab Axii fluminis citeriore parte consurgit, in angustias tumulosis collibus desinentes Illyrios interscindunt et Thracas, hinc uicinae mediterraneis Dacis et Serdicae, inde Thracias despectantes et Philippopolim, ciuitates amplas et nobiles, et tamquam natura 20 in dicionem Romanam redigendas nationes circumsitas praenoscente, ita figuratae consulto, inter artos colles quondam hiantes obscurius, ad magnitudinem splendoremque postea rebus elatis patefactae sunt et carpentis, aditibusque aliquotiens clausis magnorum ducum populorumque repulere conatus. 4 et pars, 25 quae Illyricum spectat, mollius edita uelut incauta subinde superatur. latus uero *e* regione oppositum Thraciis prona humilitate deruptum hincque et inde fragosis tramitibus inpeditum difficile scanditur etiam nullo uetante. sub hac altitudine aggerum utrobique spatiosa camporum planities iacet, su- 30 perior ad usque Iulias Alpes extenta, inferior ita resupina et

---

1 ſegemcatuſ ut *V* 2 ın | cendebat *V* 3 propınquıtatem (n *sup.*) *V* 5 portıſque *V* appelanſ (l *sup.*) *V* 6 homıne fırmaıe *V* 7 matrıo populoſae *V* 8 ſalutareſ *V* 9 poſt | rudıe *V* 10 lex excandıuıt tertıam orarĕm ınſıpıenſ (patıenſ *sup.*) *V* 11 ſŏccoſ *V* ıdemque *V* 13 conuenı& & oſtendı *V* 14 rhopae *V* 15 ıſtrı *V* 16 ceterıore *V* 17 deſınenter per ılly | rıo *V* hınec (ı *sup.*) *V* 18 dıcıſ & ſaerdıcae *V* 19 fılıppolım *V* 20 ındıctıonem romanum *V* nanatıoneſ *V* 21 conſultae *V* 22 obſcrurıuſ *V* 23 elatıo *V'* 24 repellere *V* 26 e *om.* *V* 29 utrubıque *V* planıcıaeſ *V* 30 ınferı | ıta reſpına *V*

panda ut nullis habitetur obstaculis ad usque fretum et Propontidem.

5 His ut in re tali tamque urgenti conpositis, magistro equitum illic relicto imperator reuertitur Naessum copiosum oppidum, quo inpraepedite cuncta disponeret suis utilitatibus 5
6 profutura. ubi Victorem apud Sirmium uisum scriptorem historicum exindeque uenire praeceptum, Pannoniae secundae consularem praefecit et honorauit aenea statua, uirum sobrietatis
7 gratia aemulandum, multo post urbi praefectum/ iamque altius se extollens et numquam credens ad concordiam prouocari posse 10 Constantium, orationem acrem et inuectiuam, probra quaedam in eum explanantem et uitia, scripserat ad senatum. quae cum Tertullo administrante adhuc praefecturam recitarentur in curia, eminuit nobilitatis cum speciosa fiducia benignitas grata. exclamatum est enim in unum cunctorum sententia congruente 15 'auctori tuo reuerentiam rogamus.'

8 Tunc et memoriam Constantini ut nouatoris turbatorisque priscarum legum et moris antiquitus recepti uexauit, eum aperte incusans quod barbaros omnium primus ad usque fasces auxerat et trabeas consulares, insulse nimirum et leuiter, qui cum 20 uitare deberet id quod infestius obiurgauit, breui postea Mamertino in consulatu iunxit Neuitam nec splendore nec usu nec gloria horum similem, quibus magistratum amplissimum detulerat Constantinus — contra inconsummatum et subagrestem et, quod minus erat ferendum, celsa in potestate crudelem. 25

11 Haec et talia cogitanti sollicitoque super maximis rebus et seriis, nuntius metuendus intimatur et insperatus, ausa indicans quorundam inmania, inpeditura cursus eius ardentes, ni uigilanter haec quoque antequam adulescerent hebetasset. quae breuiter exponentur. 30

2 Duas legiones Constantiacas addita una sagittariorum co-

3 (t)aliamque *V* 4 copitifsum *V* 5 indepraepedite *V* 6 fcptorem (ri *in rasura*) iftoricum *V* 8 honorabit *V* 9 gratiae mutila*dum *V* altiuf eft & tollenf *V* 11 inuectinam *V* probro *V* 12 in e.] meum *V* 13 tum *V* in curiae minuit *V* 14 fpatiofa *V* 17 nob(u)atorif turbatoriaeque *V* 19 facef *V* 21 boftea *V'* 22 confuluta *V'* neuittam *V* 25 ferrendum *V* 26 follicitaque *V'* 27 infpiratuf *V* 29 uigilan | tef *V* adulifcerent habetaff& *V* 31 unu fagitariorum *V*

horte quas inuenerat apud Sirmium, ut suspectae adhuc fidei per speciem necessitatum urgentium misit in Gallias. quae pigrius motae spatiaque itinerum longa et Germanos hostes truces et adsiduos formidantes, nouare quaedam moliebantur 5 auctore et incitatore Nigrino, equitum turmae tribuno in Mesopotamia genito, reque digesta per secreta conloquia et alto roborata silentio, cum Aquileiam peruenissent urbem situ et opibus murisque circumdatam ualidis, eam hostiliter repente clausere iuuante indigena plebe tumultus horrorem, cui Con- 10 stanti nomen erat tum etiam amicum. 3 et obseratis aditibus turribusque armatis et propugnaculis, futurae concertationi praeparabant utilia, interim soluti et liberi, hocque facinore ita audaci ad fauendum Constantii partibus ut superstitis Italicos incolas excitabant.

15 12 Quibus Iulianus acceptis, agens tunc apud Naessum nihil a tergo timens aduersum, legensque et audiens hanc ciuitatem circumsessam quidem aliquotiens, numquam tamen excisam aut deditam, inpensiore studio sibi sociare uel fraude uel diuersis adulationum generibus, antequam maius oriretur aliquid, pro- 20 perabat. 2 ideoque Iouinum magistrum equitum uenientem per Alpes, Noricosque ingressum ad id, quod exarserat, quoquo modo corrigendum redire citius imperauit. et nequid deesset, milites omnes, qui comitatum sequebantur aut signa, retineri iussit per idem oppidum transeuntes pro uiribus laturos auxilium.

25 3 Hisque dispositis ipse haud diu postea cognita morte Constanti, discursis Thraciis Constantinopolim introiit: ac saepe doctus lentius fore id obsidium quam uerendum, Immone cum comitibus aliis ad hoc destinato remouit exinde Iouinum, alia quae potiores flagitabat necessitates acturum.

1 inuerat (ne *suprascr.*) *V* 3 mo* | tae (e *erasa*) *V* longe *V* 4 quaſdam *V* 5 incitatorē (˜ *erasum*) *V* maeſopotamia *V* 6 alio *V* 7 aquilaiam *V* ubem (r *suprascr.*) *V* 8 circūdata *V* 9 clauſſere iuuen | te (a *suprascr.*) *V* plebem tumultū. horrare (o *suprascr.*) *V* 10 amicum *Gelenius:* imitū (t *emend. ex* c) *V*, intimum *Ioannes Hermannus obseruationum Ammianearum* (*Bonnae* 1865) *p.* 24. 12 t *in* ita *emend. ut uid. ex* a *V* 13 autacia (t *emend. in* d) *V* 16 dergo *V* 17 circūſeſſam *V* aliquo* | tienſ (*fuit* ſ) *V* 20 magiſtro *V* 22 cur | - rigendum *V'* teeſſe *V'* 23 commitatum *V* retine (ri *suprascr.*) *V* 25 hique (ſ *suprascr.*) *V* haut (d *suprascr.*) poſteam (diu *suprascr.*) *V* conſtantinoolim (p *suprascr.*) *V* 27 centiuſ *V* 29 neceſſitatiſ *V*

4 Ordine itaque scutorum gemino Aquileia circumsaepta, concinentibus sententiis ducum conueniens uisum est ad deditionem allicere defensores minacium blandorumque uarietate sermonum, et multis ultro citroque dictitatis in inmensum obsti-
5 natione gliscente ex conloquio re infecta disceditur. / et quia nihil praeter pugnam iam spectabatur, curatis utrobique cibis somnoque corporibus, aurora iam exsurgente, concrepante sonitu bucinorum partes accensae in clades mutuas, ferocientes magis
6 quam consultius elatis clamoribus ferebantur. pluteos igitur praeferentes oppugnatores cratesque densius textas, sensim incedentes et caute, murorum ima suffodere ferramentorum multitudine conabantur, factas plerique uehentes ad mensuram moenium scalas, iamque parietibus paene contigui pars lapidibus uolutis in pronum conlisi, pars confixi stridentibus iaculis retroque gradientes auerterunt secum omnes alios metu simi-
7 lium a proposito pugnandi detortos. / hoc primo congressu erecti in audaciam clausi, adsumpta fiducia meliorum parui ducebant restantia, mentibusque fundatis et conpositis *per* oportuna tormentis, indefesso labore uigilias et cetera subsidia
8 securitatis implebant. contra munitores licet pauore discriminum anxii, pudore tamen ne secordes uiderentur et segnes, ubi parum uis procedebat Marte aperto temptata, ad instrumenta obsidionalium artium transtulerunt. et quia nec arietibus admouendis nec ad intemptandas machinas uel ut possint forari cuniculi inueniebatur usquam habilis locus, disparatione breui ciuitatem Natisone amni praeterlabente, commentum excogita-
9 tum est cum ueteribus admirandum. constructas ueloci studio ligneas turres propugnaculis hostium celsiores inposuere trige-

---

1 ſtutorum *V'* cirſepta [cũ] *V* 2 docũ [u] *V* 3 mına∗tıum (*fuit* c) blandorum [q;] uerıtate [a e] *V* 5 conloquıor (e *add. man. sec.*) *V* dıſcıdıtur *V* qua *V* 6 pugna *V* utru∗bıque (*fuit* ı) *V* 7 autrota *V* exsurgente *scripsi:* ſugente [r] ex | *V* 8 cludeſ [a] *V* 9 clatıſ *V* referebantur; Plateoſ ıgıtur ē ferenteſ *V* 10 tecta *V* ıncıdenteſ *V* 11 ımı [ſ] *V* 12 nataſ *V* ementeſ *V* 13 moenıam calaſ *V* pęnae [∗] *V* 14 conſılı *V* confıxıſ ſtrıdentıbuſ ıaculıſ retroque gredıentıb; | ıaculıſ· retroque gradıenteſ auerterunt *V* 17 autacıam [d] *V* 18 per *om. V, add. Valesius* 18 pertuna [o] torrentıſ ındefenſo (*post.* n *emend. in* ſ) *V* 20 munıtorıſ *V* pauo [re] *V* 22 ınarte aperta *V* 24 ıntentandaſ *V* machına [ſ] *V* 25 usquam *uulgo:* quam *V* deſperatıone *V* 26 teſıonı *V* 28 lıgeneaſ *V*

minis nauibus ualde sibi conexis, quibus insistentes armati uno parique ardore prohibitores dispellere conlatis ex propinquo uiribus nitebantur, subterque expediti uelites a turrium cauernis egressi, iniectis ponticulis, quos ante conpaginarant, 5 transgredi festinarunt indiuiso negotio ut, dum uicissim missilibus se petunt et saxis utrimquesecus alte locati, hi qui transiere per pontes, nullo interpellante aedificii parte conuulsa aditus in penetralia reserarent. 10 interim summa coepti prudentis aliorsum euasit. cum enim aduentarent iam turres, con- 10 tortis malleolis madentibus pice, harundine quin etiam, sarmentis ac uario fomite flammarum incessebantur. quae quoniam incendio celeri ponderibusque trepide superstantium inclinatae prociderunt in flumen, armatorum aliqui per earum fastigia interibant eminus confixi tormentis. 11 inter quae destituti pe- 15 dites post naualium sociorum occasum obtriti sunt saxis inmanibus praeter paucos, quos morti scilicet per inpedita suffugia uelocitas exemerat pedum. ad ultimum certamine protracto in uespera, datoque signo in receptum, ex more ambo digressi diei residuum animis egere disparibus. 12 munitorum enim mae- 20 rores, funera lugentium propria, prohibitores spe iam superandi firmabant, licet ipsi quoque paucos gemebant amissos. properabatur tamen nihilo minus et quantum recreandis uiribus quiete et cibo satis fuit, tributo per noctis integrae spatium, reparatur lucis exordio proelium incitamento tubarum. 13 et qui- 25 dam elatis super capita scutis ut pugnaturi leuius, alii uehentes umeris ut antea scalas feruentique impetu procurrentes, pectora multiformium telorum ictibus exponebant. alii ferratas portarum obices effringendas adorti, ultro ignibus petebantur

---

2 dıſpollere *V* 4 egreſſe *V* pontıbulıſ *V'* 5 ıranſgredı *V* uıcıſum *V* 6 hıſ *V* 7 paer parteſ *V* aedıficuſ *V* 8 penetralı | .... ſerarent (*nihil erasum*) *V* interim *scripsi:* ıterum *V* 11 formıte *V* 14 dıſtıtutı *V* 15 nouˢalıum (*emend. man. sec.*) *V* 16 morte *V* ſcufugıa (*sed prior* u *corr. ut uid. in* a) *V* 17 ꝓtracto — 18 receptū *add.* *V*ᵐ 19 dıſparı *V* muroreſ *V* 20 lucentıam (c *in* g *emend. man. sec.*) *V* proıbıtoreſ *V* ſuperandıſ fiamabant *V* 21 ıpſe *V* amı | ſoſ *V* 22 nıhıl omnıuſ *V* recreadıſm *V* 24 ıncıtato | tamentotıcarum & *V* 25 ut] ıt *V* 26 feruenteq; *V'* ımp&u ꝓcurrente ſpecto amultı formıū* (*fuit* m) *add.* *V*ᵐ 27 ſorum *V* alıı ferrantaſ *V*

uel saxis muralibus oppetebant. quidam fossas audentius trans-
ire conati, repentinis eorum adsultibus, qui erumpebant clan-
culo per posticas, ruebant incaute *uel* saucii discedebant. re-
cursus enim ad moenia tutior uallumque antemuranum cespi-
14 tibus fultum insidiantes ab omni discrimine defendebat. et 5
quamquam prohibitores loci peritia bellorumque artibus antista-
rent, quibus nihil praeter moenium supererat adiumentum, col-
lectus tamen ex potioribus numeris miles diuturnas ferre nequiens
moras, suburbana omnia circumibat diligenter inquirens qua ui
15 uel machinis posset patefactam inrumpere ciuitatem. quod ubi 10
patrare non poterat magnitudine uetante difficultatum, obsideri
remissius coepta est, et excubiis stationibusque relictis, praesi-
diarii milites uastantes agros propinquos omnibus congruen-
tibus abundabant raptorum pleraque concorporalibus suis in-
pertientes. unde largiore admodum potu saginisque distenti 15
marcebant.

16 His relatione Immonis consortiumque cognitis, Iulianus
Constantinopoli etiam tum hibernans, sollerti remedio turbatis
consuluit rebus, moxque Agilonem magistrum peditum ea tem-
pestate probe cognitum miserat ut uiso honoratissimo uiro 20
conpertaque per eum morte Constantii solueretur obsidium.

17 Inter quae ne cessaret Aquileiae .... cum
in reliquis opera consumeretur in cassum, placuit resistentes
acriter ad deditionem siti conpelli. et ubi aquarum ductibus
intersectis nihilo minus celsiore fiducia repugnarent, flumen 25
laboribus auertitur magnis. quod itidem frustra est factum.
attenuatis enim auidioribus bibendi subsidiis, hi, quos teme-
ritas clauserat, contenti putealibus aquis parce uixerunt.

---

1 u*el (*fuit* a) dıſ TRAxıſ muralıbuſ *V* fossas audentius *scripsi*: foſſaſ addentıuſ *ut uid. em. ex* foſſam ddentıuſ *V* 3 pactıcaſ *V* uel *om. V, add. Gelenius* 4 ceſpıtıtıbuſ *V'* 5 homnı *V* dıſcrımınıum *V'* defendebant *V* 6 proıbıtoreſ *V* loci peritia *scripsi*: tutrıcıtıa *V*, duritia *Valesius* antıſ; ....ıant (*nih. erasum*) quıbuſ *V* 7 ſupe | rıet *V* 8 dıunatur naſ ferre. Neque enım | oraſ ſuburbano *V* 10 ıbı *V* 12 ta*tıo-buſ (*fuit* n) *V* ſıreſıdıarumıleſ *V* 14 adundabant *V* cumcorporalıbuſ *V* 17 ınmunıſ *V* cogıtıſ *V* 19 agılıonem *V* praedıtum *V* 20 mıſırat *V* 21 conſtratıı *V* obſıdum *V* 22 ceſſer& aquılei .... cum ın relı⟨n⟩quıſ (*nih. erasum*) *V* 23 conſumeremur *V* reſıſtentıſ *V* 24 ad deditionem *Gelenius*: addıdıt *V* 27 hıı *V*

18 Quae dum agitantur casibus ante dictis, uenit, ut praeceptum est, Agilo, scutorumque densitate contectus prope fidenter accessit, multaque locutus et uera, quibus Constantii obitum firmatumque Iuliani docebat imperium, non sine con-
5 uiciis confutabatur ut fallax. nec ei quisquam credidit gesta narranti, antequam pacta salute susceptus ad pugnaculum solus, fide religiosius reddita ea, quae docuerat, replicaret. 19 his auditis ex diuturno angore portis reclusis omnes effusi suscepere laeti pacificum ducem, seque purgantes Nigrinum totius
10 furoris auctorem paucosque alios obtulerunt, eorum supplicio laesae crimina maiestatis et urbis aerumnas expiari poscentes. 20 paucis denique post diebus exploratius spectato toto negotio, Mamertino rem iudicante praefecto praetorio, Nigrinus ut acerrimus belli instinctor exustus est uiuus. Romulus uero post
15 eum et Sabostius curiales conuicti sine respectu periculi in studia saeuiisse discordiarum, poenali consumpti sunt ferro. residui omnes abierunt innoxii, quos ad certaminum rabiem necessitas egerat, non uoluntas. id enim aequitate pensata statuerat placabilis imperator et clemens.

20 21 Et haec quidem postea gesta sunt. Iulianus uero agens etiam tum apud Naessum curis altioribus stringebatur, multa utrimque pertimescens. formidabat enim ne clausorum militum apud Aquileiam repentino adsultu obseratis angustiis Alpium Iuliarum, prouincias et adminicula perderet, quae ex-
25 inde sperabat in dies. 22 itidemque opes orientis magnopere uerebatur audiens dispersum per Thracias militem contra uim subitam cito coactum aduentare Succorum confinia, comite Martiano ducente. sed tamen congrua instantium sollicitudinum moli ipse quoque agitans, efficaciter Illyricum contrahebat exer-

1 caſſibuſ ante dictuſ .... N ıt ut *V* (uenit *scripsi*, superuenit *Gelenius*) 4 conficuſ *V* 5 confutabatur ut *Lindenbrogius*: conputabatur ınfalax *V* 7 audıctıſ *V'* 8 angore — effuſiuſ *add.* V^m, *deinde* ceperae *V* 10 f^u^oronſ *V* 12 toto *scripsi*: to *V* 13 dı·rum ıudıcante praefecto· | ebuſ exploratıuoſ (*sic*) ſpectatoto negotıo mamertıno· praeterıo nıgrınıſ ut accerrımuſ | uellanſ tınctor *V* rem *scripsi*: rum *V*, tum *Gelenius* 14 rumuluſ *V* 15 conuıncti *V* re .... ut perıculı ın (ſ)tudıa ſaeuıſſe dıſcorbarum *V* (saeuiisse *scripsi*, seuisse *Gelenius*) 16 ferroreſ du .... neſ alterunt *V* 19 ımperat *V* 21 ulcıorıbuſ *V* 22 pertımeınſcenſ *V* 23 per^re^pentıno *V* 25 ^magno^pere | euerebatur *V* 26 thacıaſ *V* 27 ſubıta *V* aduentar& *V* comıtte *V*

citum, puluere coalitum Martio, promptumque in certaminibus
23 bellicoso iungi rectori. nec priuatorum utilitates in tempore
adflagranti despiciens litesque audiens controuersas maxime
municipalium ordinum, ad quorum fauorem propensior iniuste
24 plures muneribus publicis adnectebat. ibi Symmachum re- 5
pertum et Maximum senatores conspicuos, a nobilitate legatos
ad Constantium missos, exinde reuersos honorifice uidit, et po-
tiore posthabito in locum Tertulli Maximum urbi praefecit
aeternae ad Rufini Vulcatii gratiam, cuius sororis eum filium
norat. hoc administrante alimentaria res abundauit et querel- 10
25 lae plebis excitari crebro solitae cessauerunt. tunc ut securi-
tatem trepidis rebus adferret et oboedientium nutriret fiduciam,
Mamertinum praefectum praetorio per Illyricum designauit con-
sulem, et Neuitam, qui nuper ut primum augendae barbaricae
uilitatis auctorem inmoderate notauerat Constantinum. 15

13 His ac talibus inter spem metumque noua negotia com-
mouente, Constantius apud Edessam exploratorum relationibus
uariis anxius in rationes diducebatur ancipites, nunc ad con-
cursatorias pugnas militem struens, nunc, si copia patuisset,
obsidione gemina Bezabden aggressurus, consultans prudenter 20
ne mox partes petiturus arctoas inprotectum Mesopotamiae
2 relinqueret latus. uerum consiliorum ambiguum retinebant
multiplices morae, tardante *trans* Tigridem rege dum moueri
permitterent sacra. nam si permeato flumine nullum qui re-
sisteret inuenisset, absque difficultate penetraret Euphraten: 25
alioqui ad ciuilia bella custodiens militem timebat eum peri-
culis obiectare circummuranis, firmitatem moenium munimenti
defensorumque alacritatem expertus.

---

1 promp(tū)que V 2 rector V 3 aflagranti V controuersias V
5 reperum V 8 tertylli V ubi praefectum V 9 uulcaci gratium V
10 habundauit V quae rellae V 11 c(i)bro solita V ut] & V
12 adfer& V obedientium V 13 mamertinum promertinum prae-
fectum V desingnauit V 14 neuittam *sic* V 15 utilitates auctorem·
& inter spem tū | metum· inmoderate notauerat constantinum · his ac tali-
bus ÷ que noua negotia V 17 aedessam V 18 anxibus V teduce | ba*tur
(*fuit* n; *prior* t *emend. in* d) V & *ante* nunc *del.* V 19 pungnas V po-
tuiss& V' 20 b(e*sab)***den V 21 ne *om.* V' 22 littus V
23 multiplicis V tardantem V trans *om.* V, *add. uulgo* 24 permenato V'
25 eufraten V 26 costodiens V 27 circumiuranis V 28 defensurumque V

Ne quiesceret tamen neue condemnaretur inertiae, Arbe- 3
tionem et Agilonem, *pedestris* equestrisque militiae magistros
cum agminibus maximis properare coegit, non ut lacesserent
Persas in proelia sed praetenturis iuncturos citeriores Tigridis
5 ripas, et speculaturos quonam rex erumperet uiolentus. ad-
debatque monendo saepius et scribendo ut, si multitudo trans-
ire coepisset hostilis, referrent citius pedem./ dumque conli- 4
mitia iussa custodiunt duces, et occulta fallacissimae gentis ob-
seruantur, agens ipse cum parte ualidiori exercitus curabat
10 urgentia uelut pugnaturus, oppidaque tuebatur excursu. spe-
culatores uero et transfugae subinde uenientes repugnantia
prodebant, ideo futurorum incerti quod apud Persas nemo con-
siliorum est conscius praeter optimates taciturnos et fidos, apud
quos silentii quoque colitur numen./ accersebatur autem a 5
15 memoratis ducibus inperator adsidue, orantibus ferri sibi sup-
petias. testabantur enim se non nisi coactis in unum uiribus
cunctis posse impetum regis ardentissimi sustinere.

Quae dum aguntur ita sollicite, nuntii percrebuere cer- 6
tissimi. quorum clara fide conpertum est Iulianum Italiam et
20 Illyricum cursu celeri praetergressum claustra interim occupasse
Succorum, accita undique praestolantem auxilia, ut multitudine
stipatus armorum peruaderet Thracias./ quo cognito, maerore 7
offusus Constantius, solacio uno sustentabatur quod intestinos
semper superauerit motus, re tamen magnam ei difficultatem
25 ad capessendum consilium adferente id elegit potissimum, ut
uehiculis publicis inpositum paulatim praemitteret militem, in-
minenti casus atrocitati uelocius occursurum./ omniumque con- 8
sensu adprobata sententia pergebant, ut praeceptum est, ex-
pediti. eique haec disponenti luce postera nuntiatur, regem
30 cum omni manu, quam duxerat, ad propria reuertisse, auspi-
ciis dirimentibus, lenitoque metu, reuocatis omnibus praeter eos,

---

1 contemptareĩ (n *supra* t) *V* ambitionẽ & *V* 2 pedestris *addidit Valesius* equeſtriſ-quae *V* miniſtroſ cum *V* 4 ceterioreſ *V* 5 ſpeculaturuſ *V* erumpere uio-lentõſ *V* 6 si multitudo *scripsi:* ſimilitudo *V* 7 paedem * | *V* 8 obſer-uantẽr *V* 9 ualidioriſ ⟨exercituſ⟩ *V* 10 gentia *V* ⟨excurſu ſpecu⟩latore ſ *V* 13 optimateſ — ⟨apud quos⟩ ſilentii quoq; *add.* *V*ᵐ 15 inperator *V* 20 occupaſſ& *V* 22 merore *V* 24 ei *Valesius:* & 25 adferent ei delegit *V* 27 atrocitanti uelotiuſ (c *supra* t) *V* 28 acprobata *V* 29 diſ | ponent *V* 30 omni umanu (h *supra* u) *V* ad ꝓpria *om.* *V'* 31 dirimentinum *ut uid.* *V'*

quos consuetudo praesidio Mesopotamiae destinarat, reuersus est Hierapolim.

9 Summa itaque coeptorum quorsum euaderet ambigens, cum in unum exercitus conuenisset, omnes centurias et manipulos et cohortes in contionem uocauit, concinentibus tubis 5 oppletoque multitudinis campo, ut eam ad firmanda promptius adigeret inperanda, tribunali celso sistens, stipatoque solito densius, haec prosecutus est ad serenitatis speciem *et* fiduciae uultu formato.

10 'Sollicitus semper nequid re leui uel uerbo conmittam in- 10 culpatae parum congruens honestati, utque cautus nauigandi magister clauos pro fluctuum motibus erigens uel inclinans, conpellor nunc apud uos, amantissimi uiri, confiteri meos errores, quin potius, si dici liceat uerum, humanitatem, quam credidi negotiis communibus profuturam. proinde ut scire 15 facilius possitis quae sit huius concilii conuocandi materia, accipite quaeso aequis auribus et secundis.

11 Gallum patruelem meum tempore, quo confundendis rebus pertinaciter Magnentius inhaerebat, quem obruere uestrae uirtutes, potestate Caesaris sublimatum ad orientis praesidium 20 misi. qui cum a iustitia per multa uisu relatuque nefaria de-

12 fecisset, arbitrio punitus est legum. atque utinam hoc contenta fuisset Inuidia, turbarum acerrima concitatrix: et angebat nos una sed secura doloris praeteriti recordatio. at nunc aliud accidit, ausim dicere praeteritis maestius, quod per forti- 25

13 tudinem uobis ingenitam adiumenta caelestia coercebunt. Iulianus, quem, dum circumfrementes Illyricum nationes exteras oppugnatis, tuendis praefecimus Galliis, leuium confidentia proeliorum, quae cum Germanis gessit semermibus ut uecors elatus, adscitis in societatem superbam auxiliaribus paucis, feri- 30 tate speque postrema ad perniciosam audaciam promptis, in

---

2 eſt .... capolım *V* 3 ambienſ (*emend. man. sec.*) *V* 4 exertıtuſ *V'* manıpoſoſ (*emend. man. sec.*) *V* 5 noncınentıbuſ *V'* 6 opplettoque *V'* 8 et *om. V, add. Valesius* fıdutıae *V* 10 Sollıtuſ *V* 12 erıenſ *V* 13 nc *om. V'* 14 umanıtatem *V* 16 poſſit (*emend. man. sec.*) *V* 19 ınerebat *V* 20 & *ante* caeſareſ *del. in V* orentıſ praeſıdum. ſiquı cum ıuſtıa (*emend. man. sec.*) *V* 22 contempta tıſſ& (*emend. man. sec.*) *V* (fuisset *scripsi:* esset *uulgo*) 24 prae | teretı ** cordatıo 25 meſtıaſ *V* 26 caeleſtıa* (*fuit* r) *V*

noxam publicam conspirauit, aequitate calcata, parente nutriceque orbis Romani, quam fauillas istas efflaturam perinde ut sceleste factorum ultricem et ipse expertus et docente antiquitate facile credo.

5 Quid igitur superest nisi ut turbinibus excitis occurramus, 14 subcrescentis rabiem belli antequam pubescat ualidius, celeritatis remediis oppressuri? nec enim dubium, fauore numinis summi praesente, cuius perenni suffragio damnantur ingrati, ferrum impie praeparatum ad eorum interitum esse uertendum, 10 qui non lacessiti sed aucti beneficiis pluribus ad insontium pericula surrexerunt. ut enim mea mens inaugurat iustitiaque 15 rectis consiliis adfutura promittit, spondeo quod, si uentum fuerit comminus, ita pauore torpescent ut nec oculorum uestrorum uibratae lucis ardorem nec barritus sonum perferant 15 primum.'

Omnes post haec dicta in sententiam suam hastasque ui- 16 brantes irati post multa, quae beniuole responderant, petebant duci se protinus in rebellem. qua gratia in laetitiam imperator uersus ex metu, contione mox absoluta, Arbetionem ante 20 alios faustum ad intestina bella sedanda ex ante actis iam sciens, iter suum praeire cum lancеariis et Mattiariis et cateruis expeditorum praecepit, et cum Laetis itidem Gomoarium, uenturis in Succorum angustias opponendum, ea re aliis antelatum quod ut contemptus in Galliis erat Iuliano infestus.

25 In hoc rerum aduersarum tumultu haerens eius fortuna 14 iam et subsistens, aduentare casum uitae difficilem, modo non loquentibus signis aperte monstrabat. namque et nocturnis

2 fauillas istas efflaturam perinde ut sceleste factorum ultricem *scripsi:* fauillaſſe facturamque · deı ınde ut | ſceleſte laetorum ultrıcem *V*, tumenteſ spiritus tanquam fauillas effecturam deinde ut sceleste laetorum ultricem *Gelenius* 6 ſubcreſtuſ*** (*fuit* cen) *V* 7 nōmınıſ *V* 8 ſudfragıo *ut uid. V'* 10 laceſſitıſ *V* prurıbuſ *V'* 11 mens inaugurat *scripsi:* menſam augurat *V* ıoſtıtıa quęrectıſ (,' *add. man. sec.*) *V* 13 torpıſcent *V* occulorum *V* 14 uibra*tae (*fuit* e) *V* uarrıtuſ *V'* 16 haſtaſ quē | ᵘⁱbrenteſ (*emend. man. sec.*) *V* 17 denebuoloe *V* 18 quam gratıam *V* 19 contıonem ex abſoluta *V* arbıtıonem *V'* 21 praeır& *V* lantıarıſ *V* expetorum praecıpı *V* 22 gemoarıum *V* uenturı ſint *V*, *deinde* ſuccurum *V'* 23 anguſtuſ *V* 25 hoc *om. V'* 27 unamque *V*

imaginibus terrebatur, et nondum penitus mersus in somnum umbram uiderat patris obtulisse pulchrum infantem, eumque susceptum et locatum in gremio suo excussam sibi proiecisse longius sphaeram, quam ipse dextera manu gestabat. id autem permutationem temporum indicabat licet interpretantes placentia 5
2 responderent. post haec confessus est iunctioribus proximis, quod tamquam desolatus secretum aliquid uidere desierit, quod interdum adfuisse sibi squalidius aestimabat, et putabatur genius esse quidam tutelae salutis adpositus eum reliquisse, mundo
3 citius digressurum. ferunt enim theologi in lucem editis ho- 10 minibus cunctis salua firmitate fatali huius modi quaedam uelut actus rectura numina sociari, admodum tamen paucissimis uisa,
4 quos multiplices auxere uirtutes. idque et oracula et auctores docuere praeclari. inter quos est etiam Menander comicus apud quem hi senarii duo leguntur 15

ἅπαντι δαίμων ἀνδρὶ συμπαρίσταται
εὐθὺς γενομένῳ, μυσταγωγὸς τοῦ βίου.

5 itidem *ex* sempiternis Homeri carminibus intellegi datur, non deos caelestes cum uiris fortibus locutos nec adfuisse pugnantibus uel iuuisse, sed familiaris genios cum isdem uersa- 20 tos, quorum adminiculis freti praecipuis Pythagoras enituisse dicitur et Socrates Numaque Pompilius et superior Scipio et, ut quidam existimant, Marius et Octauianus, cui Augusti uocabulum delatum est primo, Hermesque Termaximus et Tyaneus Apollonius atque Plotinus, ausus quaedam super hac re 25 disserere mystica, alteque monstrare, quibus primordiis hi genii animis conexi mortalium eas tamquam gremiis suis susceptas tuentur, quoad licitum est, docentque maiora, si senserint puras et a conluuione peccandi inmaculata corporis societate discretas.

---

1 poenituſ menſuſ *V* 4 pherام *V* dextram anguſtabat *V* 7 uideri *V* 8 ſibi — 9 eſſe *add.* *V*[m] geniuſ eſſe (*superscr.* reliquiſſe) *V* 10 degreſſurum *V* *ante* enim *inductum* reliquiſſe *in* *V* 12 retur anuomina *V* 14 docuerem *V* 16 ΑΠΑΝΤ ΔΩΜΩΝΑΝΔΡΙCΤΑΤΑΙЄΥΟΥЄΓЄΝΟΜЄΝ | ΩΑLΥCΤΑ ΤΩΓΟC ΤΟΥ ΒΙΟΥ ..... Itide .... ſempiterniſ *V* (*Mein.* *IIII* *p.* 238) 18 tatur *V* 19 loc*u*tos *V* 20 gentos *ut uid.* *V*' 21 admiraculiſ *V* pythracoraſ *V* 22 (dici)ĩ *V* ſuper (*emend. man. sec.*) *V* 24 telatum *V* hemeſque *V* 25 plitinuſ *V* abſuſ *V*' ha*c (*fuit* e) *V* 26 hi(i) *V* 27 mortalium caſtam quam g(re)mit ſuiſ *V* 28 tuentu *V* doc*(e)n(q;), *deinde inducta* inmaculata. cent | , *deinde* | quae maiora ** *V* 29 inmacula corporiſ *V*

Ingressus itaque Antiochiam festinando Constantius, ad 15 motum certaminum ciuilium, ut solebat, auide surrecturus, paratis omnibus exire properabat inmodice, renitentibus plurimis murmure tenus. nec enim dissuadere palam audebat quisquam
5 uel uetare. autumno iam senescente profectus cum ad subur- 2 banum uenisset disiunctum exinde tertio lapide, Hippocephalum nomine, lucente iam die cadauer hominis interfecti dextra iacens capite auulso conspexit, contra occiduum latus extensum, territusque omine, finem parantibus fatis, destinatius ipse tendebat
10 uenitque Tarsum, ubi leuiore febri contactus ratusque itinerario motu inminutae ualitudinis excuti posse discrimen, petit per uias difficiles Mopsucrenas, Ciliciae ultimam hinc pergentibus stationem, sub Tauri montis radicibus positam, egredique secuto die conatus inualente morbi grauitate detentus est, paulatimque
15 urente calore nimio uenas, ut ne tangi quidem corpus eius posset in modum foculi feruens, cum usus deficeret medellarum, ultimum spirans deflebat exitium mentisque sensu tum etiam integro successorem suae potestatis statuisse dicitur Iulianum. deinde anhelitu iam pulsante letali conticuit, diuque 3
20 cum anima conluctatus iam discessura abiit e uita tertium nonarum Octobrium, imperii uitaeque anno quadrangesimo et mensibus paucis.

Post quae, supremis cum gemitu conclamatis excitisque 4 lamentis et luctu, deliberabant locum obtinentes in aula regia
25 primum quid agerent quidue moliri deberent, paucisque occulte super eligendo imperatore temptatis, incitante, ut ferebatur, Eusebio, quem noxarum conscientia stimulabat, cum nouandis rebus imminens obsisteret Iulianus, mittuntur ad eum Theolaifus et Aligildus tunc comites, mortem indicantes propinqui
30 et oraturi, ut mora omni depulsa ad obtinendum obtemperare sibi paratum tenderet orientem. fama tamen rumorque loque- 5 batur incertus Constantium uoluntatem ordinasse postremam, in qua Iulianum, ut praediximus, scripsit et heredem et his

1 antiachiam (o over a) V 3 prunmıf V' 6 hıppocefalum V 7 textra (d over t) V 8 auulfo (o over u) (*emend. man. sec.*) V 9 omnem V parantı*buf V teftınatıuf tenebat V 12 mobfcrenaf V hunc V 14 ınlabente V 19 hanılhtu V pulsante *scripsi:* pulfanta V laetalı V 21 nonar*um (*fuit* i) o(c)tobrıum V ım | perıı** V quadrageffımo V 24 delibrabant V optımentıf V' 27 eufebıuf V 32 ftantıum V 33 quam V

6 quos diligebat, fidei commissa detulit et legata. uxorem autem praegnantem reliquit, unde edita postuma eiusque nomine appellata cum adoleuisset, matrimonii iure copulata est Gratiano.

16 Bonorum igitur uitiorumque eius differentia uere seruata, praecipua prima conueniet expediri. imperatoriae auctoritatis 5 cothurnum ubique custodiens, popularitatem elato animo contemnebat et magno, erga tribuendas celsiores dignitates inpendio parcus, nihil circa administrationum augmenta praeter pauca nouari perpessus, numquam erigens cornua militarium./

2 nec sub eo dux quisquam cum clarissimatu prouectus est. 10 erant enim, ut nos quoque meminimus, perfectissimi: nec occurrebat magistro equitum prouinciae rector nec contingi ab eo ciuile negotium permittebat. sed cunctae castrenses et ordinariae potestates ut honorum omnium apicem priscae reue-

3 rentiae more praefectos semper suspexere praetorio./ in con- 15 seruando milite nimium cautus, examinator meritorum non numquam subscruposus, palatinas dignitates uelut ex quodam tribuens perpendiculo, et sub eo nemo celsum aliquid acturus in regia repentinus adhibitus est uel incognitus, sed qui post decennium officiorum magisterium uel largitiones uel simile 20 quicquam esset recturus, apertissime noscebatur. ualdeque raro contigerat ut militarium aliquis ad ciuilia regenda transiret contraque non nisi puluere bellico indurati praeficiebantur

4 armatis. /doctrinarum diligens adfectator, sed cum a rhetorica per ingenium desereretur obtunsum, ad uersificandum trans- 25

5 gressus nihil operae pretium fecit. in uita parca et sobria edendi potandique moderatione ualitudinem ita retinuit firmam, ut raros colligeret morbos sed eos non procul a uitae periculis: id enim euenire corporibus a lasciuia demotis et luxu, diuturna

6 experimenta et probationes medendi monstrarunt. somno con- 30

1 diligebat (e *sup.*) *V* V(x)orem *V* 2 reliquid *V* 3 adoluiſſ& matrimonio *V* 4 uiliorumque *V* differentiae *V'* 5 prima *om.* *V'* 6 coturnum *V* cuſdodienſ *V'* 8 parcāſ *V* 9 mili•arium (*fuit* i) *V* 10 clariſſimatuſ *V* 13 negotio (e *emend. ex* o) *V* cunc | ta *V* 14 homorum *V* uerentiamore *V* 15 ſuſpexere praeteanoſ *V* 16 examinatorem *V* 17 ſcrupoſuſ (ſu *sup.*) *V* 18 aucturuſ *V* 21 quaquam *ut uid.* *V'* paro (r *sup.*) (*emend. man.* 3) *V* 22 militari(ū) *V* 24 retoricae *V* 25 obtunſiam *ut uid.* *V'* 26 ſobriae dende (e, o *sup.*) (*emend. man. sec.*) *V* 27 pudantiquae (u *em. in* o) *V* firmum *V* 28 n̄ *add. man. sec. in* *V* 30 propaſſioneſ *V*

tentus exiguo, cum id posceret tempus et ratio, perque spatia
uitae longissima inpendio castus, ut amare nec *a* ministro saltem
suspicione tenus posset redargui, quod crimen etiam si non
inuenit malignitas, fingit in summarum licentia potestatum.
5 equitandi et iaculandi, maximeque perite dirigendi sagittas, ar- 7
tiumque armaturae pedestris perquam scientissimus. quod au-
tem *nec* tersisse umquam nares in publico nec spuisse nec trans-
tulisse in partem alterutram uultum aliquando est uisus, nec
pomorum quoad uixerat gustauerit, ut dicta saepius praetermitto.
10 Dinumeratis carptim bonis, quae scire potuimus, nunc ad 8
explananda eius uitia ueniamus. cum esset in negotiis aliis
principibus mediis conparandus, si adfectatae dominationis an-
sam quandam falsam reperisset aut leuem, hanc sine fine scru-
tando, fasque eodem loco ducens et nefas, Caligulae et Domi-
15 tiani et Commodi inmanitatem facile superabat, quorum aemu-
latus saeuitiam inter imperandi exordia cunctos sanguine et
genere se contingentes turpiter interemit. addebatur misero- 9
rum aerumnis, qui rei maiestatis inminutae uel laesae defere-
bantur, acerbitas eius et iracundae suspiciones in huius modi
20 cuncta distentae. et siquid tale increpuisset, in quaestiones
acrius exurgens quam ciuiliter, spectatores adponebat his liti-
bus truces, mortemque longius in puniendis quibusdam, si na-
tura permitteret, conabatur extendi, in eius modi controuersia-
rum partibus etiam Gallieno ferocior. ille enim perduellionum 10
25 crebris uerisque adpetitus insidiis, Aureoli et Postumi et In-

2 ınpendıa oeaſtuſ *V* ut *Gelenius:* ıta *V* amare nec a ministro *scripsi:* nec mare mınıſtro *V:* nec amaro ministro *coniecit Hauptius*, nec amare ministros *Lindenbrogius* 3 ſuſpıone (ci) *V* 4 ınuentı *V* f*ıngıt (*fuit* r) *V* 5 dırıgendıſ *V* 6 pedeſtrıoſ *V* 7 nec *om. V* ſterſıſſeeum quam *V* mareſ *V'* 8 tranſtulıſſe *V* 9 quod ad *V* *post* praetermıtto *secuntur* huıuſmodı ‖ cuncta (20)—29 alıorumque plurımum, *deinde post lacunam* 13 *litterarum* dınumeratıſ carptım *cett. V* 12 prıncıpebuſ *ut uid. V'* amplam *V* 16 ınte (r) (*emend. man. sec.*) *V* 17 gere (ne) (*emend. man. sec.*) *V* turpıuſ (u t) (*emend. man. sec.*) *V* 18 erumnıſ *add. man. sec. in V* uel ſae (le) deferebantur *V* 19 aceruıtaſ *V* ıracundıa ſuſpıtıoneſ | de ın huıuſmodıcum & adıſtente, *sequentia* (- plurıum p. 224, 1) *et nunc secuntur* (*W*) *et ante legebantur* (*V*) 20 cuncta dıſtentae *V*, cum & a dıſtente *W* talem *V* 22 morteque *W* ſe (ı) *V* 23 extenſı *W* controuerſarıum *VW* 25 adſıduſ *W* aurıolı *W* ıngentıſ *W'*

genui et Valentis, cognomento Thessalonici, aliorumque plurium mortem factura crimina aliquotiens lenius uindicabat: hic etiam ficta uel dubia adigebat uideri certissima ui nimia tormento-
11 rum./ iustumque in eius modi titulis capitaliter oderat, cum maxime id ageret ut iustus existimaretur et clemens. et tam- 5 quam ex arida silua uolantes scintillae flatu leni uentorum ad usque discrimina uicorum agrestium incohibili cursu perueniunt, ita ille quoque ex minimis causis malorum congeries excitabat, Marci illius dissimilis principis uerecundi, qui cum ad imperiale culmen in Syria Cassius surrexisset, epistularum 10 fascem ab eo ad conscios missum, perlatore capto sibi oblatum ilico signatum exuri praecepit, agens adhuc in Illyrico, ne insidiatoribus cognitis inuitus quosdam habere posset offensos.
12 utque recte sentientes quidam arbitrabantur, uirtutis erat potius indicium magnae, imperio eundem Constantium sine cruore 15
13 cessisse quam uindicasse tam inclementer. ut Tullius quoque docet crudelitatis increpans Caesarem in quadam ad Nepotem epistula 'neque enim quicquam aliud est felicitas' inquit 'nisi honestarum rerum prosperitas. uel ut alio modo definiam: felicitas est fortuna adiutrix consiliorum bonorum, quibus qui 20 non utitur, felix esse nullo pacto potest. ergo in perditis impiisque consiliis, quibus Caesar usus erat, nulla potuit esse felicitas. feliciorque meo iudicio Camillus exulans quam temporibus isdem Manlius, etiam si — id quod cupierat — regnare
14 potuisset.' id Ephesius quoque Heraclitus adserens monet ab 25 inertibus et ignauis euentus uariante fortuna superatos aliquotiens uiros fuisse praestantes: illud uero eminere inter praecipuas laudes, cum potestas in gradu, uelut sub iugum missa

---

1 thesalonici *V*, thesanici *W* 3 ficta *Hermannus*: facta *V* adegebat *V* uinea tormentorum. | Tumque in *V* 4 operat cōm maxime id ageret ut ius siluauolantes scintellę | *V*, ius aestimar&ur & clemens &iam quam ex arida *V*[m] 6 ausque *V* uitiorum egrestium *V* 8 elle *V'* 9 Marculliuſ dissimilis *V* 10 syriae assius rexiss& *V* epistolarum *V* 11 missim *V* captas *V* 12 *post* agens *del.* in *in V* adhunc *V'* 15 magni *V* conotan | tium *V* 16 censissis *ut uid. V'* iam *V'* 17 caessarem *V* 18 *p.* 968, 21 *sq. ed. Baiteri et Halmii* inquid *V'* 19 alo *V* felicita (*emend. man. sec.*) *V* 21 *titur (*fuit* i) *V* nollo | papto *V* 22 esse* *V* 24 mallius *V* 25 efesius *V*

nocendi saeuiendi cupiditate et irascendi, in arce uictoris animi tropaeum erexerit gloriosum.

15 Vt autem in externis bellis hic Princeps fuit saucius et adflictus, ita prospere succedentibus pugnis ciuilibus tumidus 5 et intestinis ulceribus rei publicae sanie perfusus horrenda, quo prauo proposito magis quam recto uel usitato triumphalis arcus ex clade prouinciarum sumptibus magnis erexit in Galliis et Pannoniis titulis gestorum adfixis .... se, quoad stare poterunt, monumenta lecturis. 16 uxoribus et spadonum graci- 10 lentis uocibus et palatinis quibusdam nimium quantum addictus ad singula eius uerba plaudentibus et quid ille aiat aut neget, ut adsentiri possint, obseruantibus.

17 Augebat etiam amaritudinem temporum flagitatorum rapacitas inexpleta plus odiorum ei quam pecuniae conferentium. 15 hocque multis intolerantius uidebatur, quod nec causam aliquando audiuit nec prouinciarum indemnitati prospexit, cum multiplicatis tributis et uectigalibus uexarentur. eratque super his adimere facilis quae donabat.

18 Christianam religionem absolutam et simplicem anili super- 20 stitione confundens, in qua scrutanda perplexius quam conponenda grauius, excitauit discidia plurima, quae progressa fusius aluit concertatione uerborum, ut cateruis antistitum iumentis publicis ultro citroque discurrentibus per synodos, quas appellant, dum ritum omnem ad suum trahere conantur arbi- 25 trium, rei uehiculariae succideret neruos.

19 Figura tali situque membrorum: subniger, luce oculorum edita, cernensque acutum, molli capillo, rasis adsidue genis lucentibus ad decorem, ad usque pubem ab ipsis colli confiniis longior, breuissimis cruribus et incuruis, unde saltu ualebat et cursu.

---

1 ın a.] marce *V* 2 tropeum (h *sup.*) *V* 3 fuis (t *sup.*) *V* 4 ſuccıdentıbuſ *V* 5 ſamae *V* horenda *V* 6 pauo (r *sup.*) *V* 8 adfixıſſe quoad *sine lacuna V* 10 nıum *V* 11 ſıgula (a *sup.*) *V* plandentıbuſ (u *sup.*) *V* *ante* ut (a *sup.*) *del.* & *V* 13 poſſıt *ante* augebat *add.* *V'* flagıtatorum — 14 odıorum *add.* *V*ᵐ fonferentıum *ut uid.* *V'* 15 *tulerantıuſ (in o *sup.*) (*uid. fuisse* ſ) *V* uıdeba | tar (v *sup.*) *V* 16 ıntemnıtatı (d *sup.*) *V* 17 trıbutıſ & *om.* *V'* uexerantur (a e *sup.*) (*emend. man. sec.*) *V* 19 Chrıſtıanum (a *sup.*) *V* ſup⟨ın⟩ſtıcıone *V* 20 quamquam *V* 21 pgreſſa *om.* *V'* 22 concertatıoque *V* 23 parſ modoſ quaſ *V* 24 conatur *coniecit Valesius* 26 occulorum *V* 27 cernenſque* | *V* adſıduae *genſıbuſ *V* 28 docorem (e *sup.*) uſque ad (ad *sup.*) pub⟨ē⟩ *V* 29 ıncur*uıſ (*uid. fuisse* c) *V*

20 Pollinctum igitur corpus defuncti conditumque in loculis Iouianus etiam tum protector domesticus cum regia prosequi pompa Constantinopolim usque iussus est prope necessitudines 21 eius humandum. eique uehiculo insidenti quod portabat reliquias, ut principibus solet, annonae militaris offerebantur in- 5 dicia, ut ipsi nominant, proba et animalia publica monstrabantur et ex usu crebrescebant occursus, quae et alia horum similia eidem Iouiano imperium quidem sed et cassum et umbratile ut ministro rerum funebrium portendebant.

LIBER XXII

10

1 Dum haec in diuersa parte terrarum fortunae struunt uolubiles casus, Iulianus inter multa, quae per Illyricum agitabat, exta rimabatur adsidue, auesque suspiciens praescire festinabat accidentium finem sed responsis ambiguis et obscuris 2 haerebat futurorum incertus. eique tandem aruspicinae peritus 15 Aprunculus Gallus orator, promotus rector postea Narbonensis, nuntiauit euentus inspectu iecoris, ut aiebat ipse, praedoctus quod operimento duplici uiderat tectum. cumque ille timeret cupiditati suae congruentia fingerentur, atque ideo maestus, omen multo praesentius ipse conspexit, quod excessum Con- 20 stantii clare monstrabat. eodem enim puncto quo idem obierat in Cilicia, lapso milite qui se insessurum eoque dextra manu erexit, humique prostrato exclamauit ilico audientibus multis 3 cecidisse qui eum ad culmen euexit. fixa tamen firmitate con-

---

2 retıa *V* 3 neceſſitudınıſ *V* 4 [h]umandum *V* ınſidentıſ (ſ *emend. ex* c) *V* relıquıſ *V* 5 offerebuntur *V* 6 probam *V* monſtrabuntur *V* 7 al[i]a (*emend. man. sec.*) *V* 8 aſſum *V* 9 po⟨r⟩tendebant *V* *subscriptum* ΛMMIΛNI MΛRCFLLINI RERVM GESTΛRVM ‖ EXPLICIT LIBER ·XXI· | INCIPIT LIBER ·XXII· FELICITER· *in V*
13 exta rımabatur [excrucıabat] (*add. man. sec.*) *V* ſuſcıpıenſ *V* 14 reſponſa[ıſ] (*emend. man. sec.*) *V* ſ& obſcatrıſ[curıſ] *V* 16 narbo[uarıoſ] | nuntıauıt (*emend. man. sec.*) *V* 18 [ıd]uerat *V* cum[qı] *V* 19 cupıdıtatıſ *V* congruendı afr[n]gerentur (*emend. man. sec.*) *V* 21 pungto *V'* quẹ[o] *V* 22 ınſenſurum[aſcenſurū] eo quo[equoū] *V* 23 umıque *V* 24 exuelut fixa *V*

sistens intra terminos Daciae se continebat, sic quoque plurima pertimescens. nec enim cautum ducebat coniecturis credere forsitan in contrarium erupturis.

2 Inter quae tam suspensa aduenere subito missi ad eum 5 legati Theolaiphus atque Aligildus, defunctum Constantium nuntiantes, addentesque quod eum uoce suprema successorem suae fecerit potestatis. 2 /qua re cognita post exemptos periculorum aestus et bellicarum sollicitudinum turbas imminentes elatus, iamque uaticiniis credens et celeritatem negotiis suis 10 aliquotiens profuisse expertus, edixit iter in Thracias, motisque propere signis emensa decliuitate Succorum Philippopolim petit, Eumolpiada ueterem, alacri gradu, sequentibus, quos duxerat, cunctis. 3 aduertebant enim imperium, quod ereptum ibant cum ultimorum metu discriminum, praeter spem ordinario iure con- 15 cessum. utque solet fama nouitates augere, properabat exinde sublimior ut quodam Triptolemi curru, quem ob rapidos circumgressus aeriis serpentibus et pinnigeris fabulosa uetustas inponit, perque terras et maria formidatus, nullis obstantibus muris, Heracleam ingressus est Perinthum. 4 /quo apud Constan- 20 tinopolim mox conperto effundebatur aetas omnis et sexus tamquam dimissum aliquem uisura de caelo. exceptus igitur tertio Idum decembrium uerecundis senatus officiis et popularium consonis plausibus, stipatusque armatorum et togatorum agminibus, uelut acie ducebatur instructa, omnium oculis in 25 eum non modo contuitu destinato sed cum admiratione magna defixis. 5 /somnio enim propius uidebatur adultum adhuc iuuenem exiguo corpore, factis praestantem ingentibus, post cruentos exitus regum et gentium ab urbe in urbem inopina uelocitate transgressum, quaqua incederet accessione opum et uirium 30 flammae instar cuncta facilius occupasse, principatum denique

---

1 ſic] ſe *V* 5 tholaıfuſ *V* 6 uoceſ *V* ſucceſorem *V* 8 bellıacarum ſollıcıtudınum *V* ın ınmenteſ uelatuſ (*emend. man. sec.*) *V* 9 uatıcınıſ *V* 10 motıque | prope *V* 11 emonſa *V* filıppopolım *V* 12 eum olpıa(da) *V* u&erẽ — 13 cunctıſ *add.* *V^m* eruptum *V* 16 ſublımıorum | quondam *V* 17 aerıſ *V* 19 ıngreſuſ *V* 20 conpe(rt)o *V* omneſ *V* ſextuſ *V'* 21 uıſuram *V* 22 tertıum *V* ıdum *sic* *V* 23 amatorum *V* 24 ocolıſ *V'* ın e.] meum *V* 26 ſomnıo] omnıa 27 cruentoſ ſexıtuſregum (ſexıtuſ *a man. sec. inductum*) *V* 29 ıncıder& *v* operũ *V* 30 famae *V*

deferente nutu caelesti absque ulla publicae rei suscepisse iactura.

3 Breui deinde Secundo Sallustio, promoto praefecto praetorio, summam quaestionum agitandarum ut fido conmisit: Mamertino et Arbetione et Agilone atque Neuita adiunctis, itidemque Iouino magistro equitum per Illyricum recens prouecto. 5
2 qui omnes transgressi Chalcedona, praesentibus Iouianorum Herculianorumque principiis et tribunis, causas uehementius aequo bonoque spectauerunt praeter paucas, in *quibus* ueritas
3 reos nocentissimos offerebat./ et Palladium primum ex magistro 10 officiorum in Brittannos exterminarunt suspicione tenus insimulatum quaedam in Gallum conposuisse apud Constantium,
4 dum sub eodem Caesare officiorum esset magister. dein Taurum ex praefecto praetorio in exilium egere Vercellum, cuius factum apud iudices iustorum iniustorumque distinctores uideri 15 potuit ueniae plenum. quid enim deliquit si ortum turbinem ueritus ad tutelam principis sui confugit? et acta super eo gesta non sine magno legebantur horrore, cum id uoluminis publici contineret exordium ʻconsulatu Tauri et Florenti in-
5 ducto sub praeconibus Tauro.' ad exitium itidem tale Penta- 20 dius trahebatur, cui id obiectum est quod a Constantio missus notis excepit, quae propinquante pernicie super multis interrogatus responderat Gallus. sed cum se iuste defenderet, tan-
6 dem abiit innoxius. iniquitate simili Florentius tunc magister officiorum, Nigriniani filius, contrusus est in insulam Delma- 25 tiam Boas. alter enim Florentius, ex praefecto praetorio consul etiam tum, rerum mutatione subita territus cum coniuge periculis exemptus diu delituit, nec redire ante mortem potuit,
7 capitis crimine tamen damnatus est absens. pari sorte Euagrius comes rei priuatae et Saturninus ex cura palatii et Cyri- 30 nus ex notario portati sunt in exilium. Vrsuli uero necem

---

1 ^de^ferente *V* 3 ſalutio *V* praeterio *V* 4 fida *V* 5 noᵉuitta *V* 8 hirculianorumque *V* principibus *uulgo* 9 quibuſ *om. V*, *add. Gelenius* 11 brittanoſ *V* 12 conſtantinum *V* 15 diſtictoreſ *V* 16 uneᶦa *V* 19 conſolatuſ *V* 21 conſtantino *V* 22 noctiſ excepi *V* perniciеſ *V* 23 defendere *V* 24 iniquitati *V* 25 contiᵣuſuſ (*emend. man. sec.*) 26 ex p̄ | fectorio conſul *V* 27 ^cu^* *V* 28 exepmᵖtuſ *V* 30 ^rei^re (*emend. man. sec.*) *V* 31 ^u^bero (*emend. man. sec.*) *V*

largitionum comitis ipsa mihi uidetur flesse Iustitia, imperatorem arguens ut ingratum. cum enim Caesar in partes mitteretur occiduas omni tenacitate stringendus, nullaque potestate militi quicquam donandi delata, ut pateret ad motus asperior exer-
5 citus, hic idem Vrsulus datis litteris ad eum, qui Gallicanos tuebatur thesauros, quidquid posceret Caesar procul dubio iusserat dari. / quo extincto cum maledictis execrationibusque 8 multorum se Iulianus sentiret expositum, inpurgabile crimen excusari posse existimans, absque conscientia sua hominem ad-
10 firmabat occisum, praetendens quod eum militaris ira deleuit, memor quae dixerat, ut ante retulimus, cum Amidam uidisset excisam. / ideoque timidus uidebatur uel parum intellegens 9 quid conueniret, cum Arbetionem semper ambiguum et praetumidum his quaestionibus praefecisset, aliis specie tenus cum
15 principiis legionum praesentibus, quem primum omnium saluti suae norat obiectum, ut decuit uictoriarum ciuilium participem fortem.

Et quamquam haec, quae retulimus, eius displicuere fau- 10 toribus, sequentia tamen seueritatis recto uigore sunt gesta.
20 Apodemium enim ex agente in rebus, quem in Siluani necem 11 et Galli effrenatius arsisse docuimus, Paulumque notarium cognomento Catenam, cum multorum gemitu nominandum, uiuos exustos qui sperari debuit, oppressit euentus. Eusebium 12 super his, cui erat Constantiani thalami cura commissa, alte
25 spirantem et dirum, addixere poenae letali, quem ab ima sorte ad usque iubendum imperatoria paene elatum ideoque intolerabilem, humanorum spectatrix Adrastia aurem — quod dicitur — uellens monensque ut castigatius uiueret, reluctantem praecipitem tamquam e rupe quadam egit excelsa.
30 Conuersus post haec princeps ad palatinos omnes omnino 4

---

6 tubıo (d *superscr.*) cesserat *V* 7 maledictus (i *superscr.*) execrationiq; *V* 9 excura (fari *superscr.*) (*emend. man. sec.*) *V* exıstıman (s *superscr.*) *V* 10 occı*sum praetend*(e)ns *V* enım (eā *superscr.*) (*emend. man. sec.*) *V* 11 *ante (*fuit* t) *V* 14 praefecisse (t *superscr.*) talıs *V* 15 salutıs uenerat obıectum *V* 16 uorıarum (uıcto *superscr.*) (*emend. man. sec.*) *V* particem (ıp *superscr.*) *V* 18 uelım; (retulimus *superscr.*) (*emend. man. sec.*) *V* 19 seueritates *V* uıctore *V* 20 Apudemıum *V* 22 gemıtun(ı) mınandum (no *superscr.*) uıuus *V* 24 constatınıanı (n *superscr.*) (*emend. man. sec.*) *V* 25 addıxere et dırum paena laetalı *V* 26 pene *V* ıntollerabılem *V* 28 uenır& reluc(tantē) *V* 30 homnes (i *superscr.*) *V*

qui sunt quique esse possunt, ... non ut philosophus
2 ueritatis indagandae professor. laudari enim poterat, si saltem
moderatos quosdam licet paucos retinuisset morumque probi-
tate conpertos. namque fatendum est, pleramque eorum partem
uitiorum omnium seminarium effusius aluisse ita ut rem publi- 5
cam infecerint cupiditatibus prauis, plusque exemplis, quam
3 peccandi licentia laederent multos./ pasti enim ex his quidam
templorum spoliis, et lucra ex omni odorantes occasione, ab
egestate infima ad saltum sublati diuitiarum ingentium, nec
largiendi nec rapiendi nec absumendi tenuere aliquem modum, 10
4 aliena inuadere semper adsuefacti. unde fluxioris uitae initia
pullularunt et periuria et nullus existimationis respectus, de-
mensque superbia fidem suam probrosis quaestibus polluebat.
5 inter quae ingluuies et gurgites creuere praerupti conuiuiorum
et pro uictorialibus epulares triumphi, ususque abundantes 15
serici et textiles auctae sunt artes et culinarum sollicitior cura,
et ambitiosa ornatarum domorum exquisita sunt spatia, quorum
mensuram si in agris consul Quinctius possedisset, amiserat
etiam post dictaturam gloriam paupertatis.

6 Quibus tam maculosis accessere flagitia disciplinae castren- 20
sis, cum miles cantilenas meditaretur pro iubilo molliores, et
non saxum erat ut antehac armato cubile, sed pluma et flexilis
lectuli et grauiora gladiis pocula — testa enim bibere iam pu-
debat — et quaerebantur aedes marmoreae, cum scriptum sit
antiquitatibus Spartanum militem coercitum acriter, quod pro- 25
7 cinctus tempore ausus sit uideri sub tecto./ adeo autem ferox

---

1 *lacunam indicaui, plura excidisse ratus quam Petrus Pithoeus, cui* remouit *uel* proiecit *excidisse uisum est;* siue sint rei siue non sint remouendos *coniecit Reinesius* filıoſophuſ *V* 2 Laud[ari]* *V* 3 probate *V* 5 uıtıarum [o] *V* 6 (cu)pıdıtatıbuſ *V* 7 lıcentıam *V'* la(ed)eren(t) * *V* **** ex *V* 8 temporum *V* odorantıſ *V* 9 ınfırma *V* (d)ıuıtıarum *V* 10 abſumentı [d] (*emend. man. sec.*) *V* 11 alena ınuader& *V* adſuafactı *V* **fl(v) | orıſ [xı] (*emend. man. sec.*) *V* 12 pulularunt *V* e(x)ıſtımatıon(ı)ſ reſpect(u)ſ *V* 13 (ſuā) *V* quaeſtı [b'] (*emend. man. sec.*) *V* pulluebat *V'* 14 glubıeſ [u] (*emend. man. sec.*) *V* cru | ere *V* 15 abundantıſ *V* 16 ſollıcıor *V* 17 ambıoſa (*emend. man. sec.*) *V* 18 grıſ *V* 20 tam] dā *om. V'* flagıtıſ adıſcıplınae *V* 21 cantıl(e)naſ medıta**retur *V* 22 ſaxam erāt (˜ *add. man. sec.*) ut hac (.... *add. man. sec.*) | *armato *V* 23 grauora *V'* uıue(re) | *V* 25 aerıter [c] *V* 26 ſubıecto adeo *V*

erat in suos illins temporibus miles et rapax, ignauus uero in
hostes et fractus ut per ambitiones otiumque opibus partis,
auri et lapillorum uarietates discerneret scientissime, contra
quam recens memoria tradidit. notum est enim sub Maxi- 8
5 miano Caesare uallo regis Persarum direpto gregarium quen-
dam post sacculum Parthicum, in quo erant margaritae, re-
pertum, proiectis inperitia gemmis abisse, pellis nitore solo
contentum.

Euenerat isdem diebus ut ad demendum imperatoris ca- 9
10 pillum tonsor uenire praeceptus introiret quidam ambitiose
uestitus. quo uiso Iulianus obstupuit 'ego' inquit '*non* ratio-
nalem iussi sed tonsorem acciri'. interrogatus tamen ille quid
haberet ex arte conpendii, uicenas diurnas respondit annonas
totidemque pabula iumentorum, quae uulgo dictitant capita, et
15 annuum stipendium graue absque fructuosis petitionibus multis.
unde motus omnes huius modi cum cocis similibusque aliis 10
eadem paene accipere consuetos, ut parum sibi necessarios, data
quo uelint eundi potestate, proiecit.

Et quamquam a rudimentis pueritiae primis inclinatior 5
20 erat erga numinum cultum paulatimque adulescens desiderio
rei flagrabat, multa metuens tamen agitabat quaedam ad id
pertinentia, quantum fieri poterat, occultissime. ubi uero abo- 2
litis quae uerebatur, adesse sibi liberum tempus faciendi quae
uellet aduertit, pectoris patefecit arcana et planis absolutis-
25 que decretis aperiri templa arisque hostias admouere *ad* deorum
statuit cultum. utque dispositorum roboraret effectum, dissi- 3

---

1 ılluıſ *sic V, deinde inducta* ſıt uıderı ſubıecto adeo autem *V* 3 uarıe-
tatıſ *V* 4 quem (*emend. man. sec.*) *V* tradedıt *v* 5 ualle *V* 6 ſac-
cutum (*emend. man. sec.*) *V* 7 ınperıtıtıa *V* pellı nıtoreſ *V'* 9 Euerat
ıtıdem *V* demetendum *coniecit Ernestius* capıllı *in* capılloſ *emendatum
in V* 11 ⟨ue⟩ſtıtuſ *V* obſtıpuıt *V* ınquı⟨t⟩ *V* non *om. V, add. Gele-
nius* 12 ſed (*puncta add. man. sec.*) *V* ton⟨ſ⟩orēſ *V* 13 conpendıa *V*
14 *⟨uu⟩lgo dıetıtante *V* 15 **⟨ſtı⟩pendı⟨ũ * aeſ⟩* (*in prima rasura fuit* ſt;
ũ aes *scripsit man. sec.*) *V* 16 cocı *V* 19 pudımentıſ *V'* 20 pau-
latımqu⟨e*⟩ *V* adolıſcenſ (*emend. man. sec.*) *V* 21 ad ınpertınentıa quam
tum *V* 22 adolıtıſ (*emend. man. sec.*) *V* 24 uellıt (*emend. man. sec.*) *V*
aduer⟨tıt⟩ | bı pectorıſ (tıt *emend. man. sec.*) *V* ⟨planıſ⟩ (*emend. man.
sec.*) *V* 25 ad *om. V, add. uulgo* 26 dıffıdentıſ *V*

dentes Christianorum antistites cum plebe discissa in palatium
intromissos monebat ciuilius, ut discordiis consopitis quisque
4 nullo uetante religioni suae seruiret intrepidus. quod agebat
ideo obstinate, ut dissensiones augente licentia non timeret un-
animantem postea plebem, nullas infestas hominibus bestias, *ut* 5
sunt sibi ferales plerique Christianorum expertus. saepeque
dictitabat 'audite me quem Alamanni audierunt et Franci'
imitari putans Marci principis ueteris dictum, sed parum ad-
5 uertit hoc ab eo nimium discrepare. ille enim cum Palaestinam
transiret Aegyptum petens, Iudaeorum faetentium et tumul- 10
tuantium saepe taedio percitus dolenter dicitur exclamasse
'*o* Marcomanni, o Quadi, o Sarmatae, tandem alios uobis in-
eptiores inueni'.

6 Per hoc idem tempus rumoribus exciti uariis Aegyptii
uenere conplures, genus hominum controuersum et adsuetudine 15
perplexius litigandi semper laetissimum, maximeque auidum
multiplicatum reposcere, si conpulsori quicquam dederit, ut le-
uari debito possit, uel certe commodius per dilationem inferre,
quae flagitantur, aut criminis uitandi formidine, diuites pecu-
2 niarum repetundarum interrogare. hi omnes densati *in* unum, 20
principem ipsum et praefectos praetorio graculorum more stre-
pentes interpellabant incondite, modo non ante septuagensimum
annum extorquentes quae dedisse se iure uel secus plurimis
3 adfirmabant. cumque nihil aliud agi permitterent, edicto pro-
posito uniuersos iussit transire Chalcidona, pollicitus quod ipse 25
4 quoque protinus ueniet, cuncta eorum negotia finiturus. qui-
bus transgressis mandatum est nauigiorum magistris ultro citro-
que discurrentium, nequis transfretare auderet Aegyptium, hoc-

---

1 am | tiſtitef *V* diſ**ciſa (*fuit* ſi) *V* 2 conſortitiſ (*emend. man. sec.*) *V* 3 regioni (*emend. man. sec.*) *V* 4 ideo (*emend. man. sec.*) *V* ut *om. V, add. Gelenius* 6 feralibuſ *V* 7 auditem *V* 8 principeſ *V* 9 illi *V* paleſtinam *V* 10 iudeorum fetentium (*emend. man. sec.; in rasura fuit* p) *V* 11 ⟨te⟩dio *V* 12 o *om. V, add. Gelenius* oſ | armate (*emend. man. sec.*) *V* ineptiores *scripsi:* inetioreſ *V* 14 aegypti uenire *V* 18 dilectionem interreque (, *add. man. sec.*) *V* 19 uitanti *V* 20 reputanda *V* hic *V* denſi .... unum *V* 21 eragularum *V* ſtre | ſtrepenteſ *V* 23 dediſſeſ & iure *V* 25 unierſoſ *V* ipſi *V* 26 ueni& cum & eorum negotia futuruſ *V* 28 diſrentium (*emend. man. sec.*) *V* nequid tranſetare *V*

que obseruato cura perpensiore euanuit pertinax calumniandi
propositum, et omnes spe praesumpta frustrati redierunt ad
lares. unde uelut aequitate ipsa dictante lex est promulgata, 5
qua cauetur nullum interpellari suffragatorem super his quae
5 eum recte constiterit accepisse.

Adlapso itaque Calendarum Ianuariarum die cum Mamertini 7
et Neuitae nomina suscepissent paginae consularis, humilior
princeps uisus est in officio, pedibus gradiendo cum honoratis,
quod laudabant alii, quidam ut adfectatum et uile carpebant.
10 dein Mamertino ludos edente circenses, manu mittendis ex 2
more inductis per admissionum proximum, ipse lege agi dixerat,
ut solebat, statimque admonitus iuris dictionem eo die ad
alterum pertinere, ut errato obnoxium decem libris auri semet
ipse multauit.

15 Frequentabat inter haec curiam agendo diuersa, quae di- 3
uisiones multiplices ingerebant. et cum die quodam ei causas
ibi spectanti uenisse nuntiatus esset ex Asia philosophus Maximus,
exsiluit indecore, et qui esset oblitus, effuso cursu a uestibulo
longe progressus exosculatum susceptumque reuerenter
20 secum induxit per ostentationem intempestiuam nimius captator
inanis gloriae uisus, praeclarique illius dicti inmemor Tulliani,
quo tales notando ita relatum 'ipsi illi philosophi etiam 4
in his libris, quos de contemnenda gloria scribunt, nomen
suum inscribunt ut in eo ipso, quo praedicationem nobilitatemque
25 despiciunt, praedicari de se ac se nominari uelint'.

Haut multo deinceps duo agentes in rebus ex his, qui 5
proiecti sunt, eum adiere fidentius, promittentes latebras monstrare
Florentii, si eis gradus militiae redderetur, quos incessens
delatoresque adpellans addebat non esse imperatorium, obliquis
30 flecti indiciis ad retrahendum hominem mortis metu abscondi-

---

4 quo (a supra) *V* ınterpella(rı*) ſuffrag(at)orem *V* quareum *ut uid.* *V'* 5 accıpıſſe *V* 6 mamertıno *V* 10 ex muro ınductuſ *V* 11 agı ductuſ dıxerat *V* 13 decem libris auri semet ipse multauit *Nicolaus Heinsius ad Claudiani lib. I in Eutropium*, 303: decembrıſ aurorem & ıpſe mutauıt *V* 15 frequentabant *V* 18 &ſiluıt *V* 20 ınduxıt proſtentatıonem *V* 22 *pro Archia* 11, 26 ıpſ(ı) *V* 23 (commendāda) *scripsit man.* 3 *in V* 24 ſcrıbuntur (t supra) (*emend. man. sec.*) *V* praedıctıonem (a supra) (*emend. man. sec.*) *V* 25 dıſpıcıunt *v* 26 haut *scripsi*: Aut *V*, *deinde* multo ıncepſ *V* 27 dıere (a supra) uedentıuſ *V* 28 florentıı ſ *V* ıncereſ *V'* 29 dılatoreſque *V*

ditum, qui forte non diu latitare citra spem ueniae permitteretur.

6 Aderat his omnibus Praetextatus, praeclare indolis grauitatisque priscae senator, ex negotio proprio forte repertus apud Constantinopolim, quem arbitrio suo Achaiae proconsulari prae- 5 fecerat potestate.

7 Nec tamen, cum corrigendis ciuilibus ita diligenter instaret, omisit castrensia, rectores militibus diu exploratos adponens, urbes quin etiam per Thracias omnes cum munimentis reparans extimis, curansque sollicite, ne arma uel indumenta 10 aut stipendium uel alimenta deessent his quos per supercilia Histri dispersos excursibusque barbarorum oppositos agere uigi- 8 lanter audiebat *et* fortiter. quae cum ita diuideret nihil segnius agi permittens, suadentibus proximis ut adgrederetur propinquos Gothos saepe fallaces et perfidos, hostes quaerere se me- 15 liores aiebat: illis enim sufficere mercatores Galatas, per quos ubique sine condicionis discrimine uenundantur.

9 Haec eum curantem et talia commendabat externis nationibus fama ut fortitudine, sobrietate, militaris rei scientia, uirtutumque omnium incrementis excelsum, paulatimque progre- 20 10 diens ambitum oppleuerat mundi./ proinde timore eius aduentus per finitimos longeque distantes latius explicato legationes undique solito ocius concurrebant: hinc Transtigritanis pacem obsecrantibus et Armeniis, inde nationibus Indicis certatim cum donis optimates mittentibus ante tempus ab usque Diuis 25 et Serendiuis, ab australi plaga ad famulandum rei Romanae semet offerentibus Mauris, ab aquilone et regionibus solis, per quas in mare Phasis accipitur, Bosporanis aliisque antehac ignotis legationes uehentibus supplices, ut annua conplentes sollemnia intra terrarum genitalium terminos otiose uiuere 30 sinerentur.

---

1 u[e]ineae (*emend. man. sec.*) *V* 3 praedextatuſ *V'* 4 pe⟨rıſcae⟩ (e *emend. ex* r) *V* apu⟨d⟩ *V* 5 achıae *V* praeferat poteſ⟨ta⟩te *V* 9 omneſ commonımentıſ repparanſ *V* 10 ın⟨d⟩umenta ut *V* 11 de⟨e⟩ſſent *V* 12 [ex]curſıbuſque *V* 13 augebat fortıter *V* 16 ſuficer& *V* mergatoreſ *V'* 17 condıtıonıſ *V* 18 ⟨talıa⟩ (*emend. man. sec.*) *V* 22 fi[nı]tımoſ *V* 23 eıuſ[magıſ] (*emend. man. sec.*) *V* tran⟨ſtı⟩g[r]ıtanıſ (ſtı *scripsit man. sec.*) *V* 25 tempuſ⟨que ****⟩ dıuıſ *V* 26 ad *Gelenius:* ut *V* 28 faſıſ *V* boſporıanıſ *V* alı[ſ]ıque (*emend. man. sec.*) *V* 29 legatıoneſ[ıb] (*emend. man. sec.*) *V* ſupplıcıaſ *V*

Adpositum est, ut existimo, tempus ad has partes nos 8
occasione magni principis deuolutos super Thraciarum extimis
situque Pontici sinus uisa uel lecta · quaedam perspicua fide
monstrare.

5 Athos in Macedonia mons ille praecelsus nauibus quon- 2
dam Medicis peruius, et Caphareus Euboicus scopulus, ubi
Nauplius Palamedis pater classem conlisit Argiuam, licet longo
spatio controuersi a Thessalo mari distinguunt Aegaeum, quod
paulatim fusius adulescens, dextra, qua late protenditur, per
10 Sporadas est insulosum atque Cycladas, ideo sic appellatas quod
omnes ambiunt Delon partu deorum insignem, laeua Imbrum
et Tenedum circumluens et Lemnum et Thasum, quando per-
flatur, Lesbo inliditur uiolentius. unde gurgitibus refluis Apol- 3
linis Sminthii templum et Tròada perstringit et Ilium heroicis
15 casibus claram, efficitque Melana sinum oppositum Zephyro,
cuius apud principium Abdera uisitur Protagorae domicilium
et Democriti, cruentaequae Diomedis Thracii sedes et con-
ualles, per quas Hebrus sibi miscetur, et Maronea et Aenus,
qua diris auspiciis coepta moxque relicta ad Ausoniam ueterem
20 ductu numinum properauit Aeneas.

Hinc gracilescens paulatim et uelut naturali quodam com- 4
mercio ruens in Pontum eiusque partem adsumens, in speciem
Φ litterae, formatur, exin Hellespontum a Rhodopa scindens,
Cynossema, ubi sepulta creditur Hecuba, et Coela praeterla-
25 bitur et Seston et Callipolin. contra per Achillis Aiacisque
sepulchra Dardanum contingit et Abydon, unde iunctis ponti-
bus Xerxes maria pedibus peragrauit, dein Lampsacum Themi-
stocli dono datam a rege Persarum et Parion, quam condidit

---

2 deuolutuſ *V* 3 uiſa *om. V'* tecta *V* 5 Adhoſ *V* prece(l)ſuſ *V*
6 cafereuſ *V* 7 palameduſ *V* conſılıt *V* 8 contro uerſarıa theſſama-
lıtıſ | tıngunt *V*, controuersae Athos summitatis *coniecit Is. Vossius* (contra-
uersus *Gronouius*) aegeum *V* 9 adulıſcenſ *V* 10 ınſolorum *V* 11 parte *V*
leuaen̤ *V* 12 taenedum *V* lennũ *V* thaſũ (r *superscr.*) quanto flatur (per *superscr.*), *deinde in-
ductum* paer *in V* 13 gurgıtıbuſ | fluıſ *V* 14 throada *V* herocıſ (i *superscr.*) *V*
15 m(e)lana *V* zephyrı *V* 16 (uı)ſıtur *V* protagore *V* 18 matronae *V*
attenuſ *in* ac aenuſ (*emend. man. sec.*) *V* (et *Gardthausenus*) 19 at *V'*
22 adsumens *uulgo:* ad ſeuncenſ *V* 23 lıtterae caelı terrae formatur
& ın hellıſ | pontu marodo pa *V* 24 ubıſ *V* (ec)cuba & coelan *V*
25 achıllıſ (e *superscr.*) *V* 26 abọẹ (i *superscr.*) | dum *V* 27 xerſıſ *V* lapſacum *V*

5 Iasionis filius Parius. unde semiorbe curuescens altrinsecus,
lataque aperiens terrarum diuortia, circumfluis spatiis Propon-
tidos respergit ex eoo latere Cyzicum et Dindyma, religiosa
matris magnae delubra, et Apamiam Ciumque, ubi Hyla,
secuto tempore Nicomediam a rege cognominatam, qua in oc- 5
casum procedit Cherronesum pulsat et Aegospotamus, in quo
loco lapides casuros ex caelo praedixit Anaxagoras, et Lysima-
chiam et ciuitatem, quam Hercules conditam Perinthi comitis
6 sui memoriae dedicauit. et ut effectae plenaeque Φ litterae
figura seruetur, in meditullio ipso rotunditatis Proconesus in- 10
sula est oblonga et Besbicus.

7 Post cuius summitatem in angustias rursus extenuatum
Europam et Bithyniam intercurrens, per Chalcidona, Chrysopo-
8 lim, et stationes transit obscuras. nam supercilia eius sinistra
Athyras portus despectat et Selymbria et Constantinopolis, 15
uetus Byzantium, Atticorum colonia, et promuntorium Ceras
praelucentem nauibus uehens constructam celsius turrim, qua-
propter Ceratas adpellatur uentus inde suetus oriri praegelidus.

9 Hoc modo fractum et participatione maris utriusque fini-
tum iamque mitescens in aequoream panditur faciem, quantum 20
10 potest cadere sub aspectum late diffusum et longe. omnis
autem eius uelut insularis circuitus litorea nauigatio uiginti
tribus dimensa milibus stadiorum, ut Eratosthenes adfirmat et
Hecataeus et Ptolomaeus aliique huius modi cognitionum minu-
tissimi scitatores, *in* speciem Scythici arcus neruo coagmentati 25
11 geographiae totius adsensione formatur. et qua sol Oceano
exurgit eoo, paludibus clauditur Maeotidos: qua declinat in

---

1 ıaſonıſ *V* parıſ *V* curgeſcenſ (cu *supra*) *V* 2 cırcumfluıſ (*emend. man. sec.*) *V* 3 ex eo *V* 4 cıumque (h *supra*) *V* ubi Hyla *Gronouius:* ubı hylam *V* Ciumque abiectam secuto tempore et Nicomedian *coniecit Gutschmidius apud Gardthausenum* 6 egoſpotamuſ (quo *supra*) *V* 7 lapıdıſ *V* 8 & *inductum in V* 10 ıpſorum undıta | tıſ *V* 11 beſbumcuſ *V* 13 bıthı-nıam *V* 14 tranſ *V* 15 athıraſ *V* ſelmurıa (b *supra*) *V* 16 uentuſ *V* promontorıum *V* caeraſ *V* 18 Ceratoſ *Salmasius Plinian. exercitat. p.* 116 *a E:* elataſ *V*, ceratas *Valesius* uentus *Valesius:* uetuſ *V* oriri *Valesius:* orıpı *V* 19 ex patıcıpatıone (r r *supra*) *V* finıtuſ *V* 21 aſpectum *V* omneſ *V* 24 haecateuſ *V* ptholomeuſ *V* munıtıſſımı *V* 25 in *om. V, add. Gelenius* coagmentotı geographyae *V* 26 firmatur *V* quıa *V* 27 meotıdo (*emend. man. sec.*) *V* declınatı uesperultromanus *V*

uesperum, Romanis prouinciis terminatur: unde suspicit sidus arctoum, homines alit linguis et moribus dispares: latus eius austrinum molli deuexitate subductum. per haec amplissima 12 spatia oppida sunt dispersa Graecorum, quae cuncta aetatibus
5 uariis praeter pauca Atheniensium coloni condidere Milesii, inter Ionas alios in Asia per Nileum multo ante locati, Codri illius filium, qui se pro patria bello fertur Dorico deuouisse. extremitates autem arcus utrimque tenues duo exprimunt Bos- 13 pori e regione sibi oppositi Thracius et Cimmericus, hac causa
10 Bospori uocitati, quod per eos quondam Inachi filia mutata, ut poetae locuntur, in bouem ad mare Ionium permeauit.

Dextram igitur inflexionem Bospori Thracii excipit Bithy- 14 niae litus, quam ueteres dixere Mygdoniam, in qua Thynia et Mariandena sunt regiones et Amyci saeuitia Bebryces exempti
15 uirtute Pollucis, remotaque statio, in qua uolitantes minaciter harpyias Phineus uates horrebat; per quae litora in sinus oblongos curuatus Sangarius et Phyllis et Lycus et Rhebas fluuii funduntur in maria, quibus controuersae cyaneae sunt Synplegades, gemini scopuli in uertices undique porrecti diruptos,
20 adsueti priscis saeculis obuiam sibi cum horrendo fragore conlisis molibus ferri, cedentes queretrorsus acri adsultu ad ea reuerti, quae pulsarant. per has saxorum dehiscentium concursantiumque crebritates si etiam ales interuolasset, nulla celeritate pinnarum eripi poterat quin interiret oppressa. hi scopuli 15
25 cum eos Argo prima omnium nauis Colchos ad direptionem aurei properans uelleris praeterisset innoxia, inmobilis turbine circumfracto stetere concorporati, ut eos aliquando fuisse direm-

---

2 hominiſ (*emend. man. sec.*) *V* 3 teuexitate *V'* 5 condide *in* condedere *V* mileſi *V* 6 locate *V* 8 utrumque *V* boſppriae (p *emend. ex* r) regioneſ ibi *V* 11 locun | tur imbuſquem ad maxionem boſpori thracii *V*, h ad mare ioniũ pmeauit; dextrũ igitur infle *V*[m] 12 excepit *V* 13 litus *Gardthausenus:* latuſ *V* ſmigdo | niam *V* thyniam & martamdena *V* 14 ſaebitia baebryciſ *V* 15 ſtatia *V* 16 arpyaſ fineuſ *V* 17 curuatus *Gardthausenus:* curuat(a) *V*, fulliſ *V*· Lycuſ *Valesius:* bycuſ *V* reba *V* 18 cyaneae *Valesius:* extranea *V* 19 diruptiſ *V* 20 urendo (u *emend. in* o) *V* con(liſi)ſ *V* 21 cadenteſque *V* 23 crebri (*emend. man. sec.*) *V* 27 circumfractoſ cetere noncerporati ut eo *V* fuiſſ& (*emend. man. sec.*) *V*

ptos nulli nunc conspicantium credant, nisi super hoc congruerunt omnes priscorum carminum cantus.

16 Post Bithyniae partem prouinciae Pontus et Paphlagonia protenduntur, in quibus Heraclea et Sinope et Polemonion, et Amisos amplae sunt ciuitates et Tios et Amastris, omnes ab auspicio diligentia fundatae Graecorum, et Cerasus, unde aduexit huius modi poma Lucullus, insulaeque arduae, Trapezunta 17 et Pityunta continentis oppida non obscura. ultra haec loca Acherusium specus est, quod accolae μυχοπόντιον adpellant, et portus Acone, fluuii diuersi, Acheron, idemque Arcadius et Iris et Tibris et iuxta Parthenius, omnes in mare ictu rapido decurrentes. Thermodon his est proximus ab Armonio defluens monte et Themiscyraeos interlabens lucos, ad quos Amazonas quondam migrare necessitas subegerat talis.

18 Adtritis damnorum assiduitate finitimis, Amazones ueteres, quae eos cruentis populabantur incursibus, altiora spirabant, uiresque suas circumspectantes his, quae propinqua saepius adpetebant, ualidiores, raptae praecipiti cupiditatis ardore, perruptis nationibus plurimis manus Atheniensibus intulerunt, acrique concertatione effuse disiectae omnes nudatis equitatus 19 sui lateribus conruere. harum interitu cognito residuae ut imbelles domi relictae, extrema perpessae, uicinitatis eis repensantis similia funestos impetus declinantes, ad pacatiorem sedem transiere Thermodontis, quarum progenies longe deinde propagata per numerosam subolem manu firmissima ad loca reuerterat genitalia, secuto tempore populis diuersarum originum formidabilis.

20 Haud procul inde attollitur Carambis placide collis contra

---

3 bythiniae *V* paflagoniam *V* 4 heraclaeę *V* 5 amiſſoſ *V* *post* ſunt *del.* & *in V* 6 digentiae *V* 7 ſingulaequae *emendatum in* inſulaequae *in V* tre | pezunta *V* 8 Pityunta *Gelenius:* hpidunta *V*, Ophiunta *coniecit Gardthausenus* haec *ex* enim *in V* 9 ΥΥΧΟΤΙΟΝΤΙΟΝ apellant *V* 10 diueſae cherontidemquę *V* et Iriſ *secludebat Gardthausenus* 11 thybriſ *V* 13 thermiſcyreoſ *V* 14 quondum *V'* migrare — 15 amazonaſ *add.* *V*[m] 14 ſubigerat *V* 17 ſaepiaſ *V* 18 praecipidi *V* perreptiſ *V* 19 prumiſ *V'* 20 diſieectae *V* aequitatiſ *V* 21 interito *V* imbelleſ *V* 22 perpeſſa *V* eis *uulgo:* & *V* 23 ad peccatorū *V* 24 tranſier& hermodoctiſ quaram *V* proginiſ *V'* 25 firmiſſa *V* 26 popula *V* 28 haut *V* rapide *coniecit Kirchmayerus*

[septentrionem] Helicen exsurgens, cuius e regione est Criumetopon, Tauricae promuntorium, duobus milibus et quingentis stadiis dispalatum. hocque ex loco omnis ora maritima, cuius initium Halys est amnis, uelut longitudine lineali directa nerui
5 efficit speciem, duabus arcus summitatibus conplicati. his re- 21 gionibus Dahae confinis sunt, acerrimi omnium bellatores, et Chalybes, per quos erutum et domitum est primitus ferrum. post quos terras patentes Byzares obtinent et Sapires et Tibareni et Mossynoeci et Macrones et Philyres, populi nulla nobis
10 adsuetudine cogniti. a quibus breui spatio distant uirorum 22 monumenta nobilium, in quibus Sthelenus est humatus et Idmon et Tiphys, primus Herculis socius Amazonico bello letaliter uulneratus, alter augur Argonautarum, tertius eiusdem nauis cautissimus rector./ praetercursis partibus memoratis Au- 23
15 lion antrum est, et fluenta Callichori ex facto cognominati, quod superatis post triennium Indicis nationibus, ad eos tractus Liber reuersus, circa huius ripas uirides et opacas orgia pristina reparauit et choros: trieterica huius modi sacra quidam existimant appellari. post haec confinia Camaritarum 24
20 pagi sunt celebres, et Phasis fremebundis cursibus Colchos attingit, Aegyptiorum antiquam subolem, ubi inter ciuitates alias Phasis est nomine fluuii dictitata, et Dioscurias nunc usque nota, cuius auctores Amphitus et Cercius Spartani traduntur, aurigae Castoris et Pollucis, quibus Heniochorum natio est
25 instituta. paulum ab his secernuntur Achaei, qui bello ante- 25 riore quodam apud Troiam consummato, non cum super Helena

---

1 ſemptem⟨trı**⟩onem elıcen *V* crıum⟨ı&ı⟩opon (ı *erasa*) *V* 2 tauncaſ *V'* mıllebuſ *V'* 3 ſtaduſ* *V* 4 halıſ *V* 5 conplıgatı *V*, conligati *coniecit Gardthausenus* 7 chalıbeſ *V* *erutum (*fuit* ſ) *V* comıtum (d, ı *superscr.*) *V* 8 patıentеſ bytareſ *V* tıparenı & maſſino ecı *V* 9 utaeroneſ *V* filıreſ *V* 10 adıſſuı | tudıne *V* 12 tıfor *V* hırculıſ (e *superscr.*) (*emend. man. sec.*) ſınıuſ (o *superscr.*) *V* uello (b *superscr.*) *V* 14 cautıſ (ſımuſ *superscr.*) *V* memoratıſ alıo nautro eſt & *V* 15 factato *V* 16 natıobuſ (nı *superscr.*) *V* 17 lıbe (r *superscr.*) *V* ſpıpaſ *V* uıdıſ (rı *superscr.*) *V* 18 repperauit (a *superscr.*) (*emend. man. sec.*) *V* trıoterıca *V* 19 appelları .... | Poſt hae (c *superscr.*) confıma *V* 20 faſıſ fru- (e *superscr.*) mıbundıſ curſıſ | colehoſ *V* 22 faſıſ *V* dıctıtıtata & dıoſcorıa *V* 23 nata (o *superscr.*) *V* amfıtuſ *V* Rhecius *coniecit Salmasius Plinianar. exercitat.* (*ed.* 1689) *p.* 136*b B* 25 ınſtımata (tu *superscr.*) *V* acheı *V* anteterıore *V* 26 elena *V*

certaretur, ut auctores prodidere non nulli, in Pontum reflantibus uentis errore delati cunctisque hostilibus, stabilem domiciliis sedem nusquam repperientes, uerticibus montium insedere semper niualium, et horrore caeli districti, uictum etiam sibi cum periculis rapto parare adsuefacti sunt, atque eo ultra 5 omnem deinde ferociam saeuierunt. super Cercetis, qui isdem adnexi sunt, nihil memoratu traditur dignum.

26 Quorum post terga Cimmerici agitant incolae Bospori, ubi Milesiae sunt ciuitates, harumque uelut mater omnium Panticapaeum, quam perstringit Hypanis fluuius genuinis intume- 10 27 scens aquis et externis. itineribus hinc extensis Amazones ad usque Caspium mare porrectae circumcolunt Tanain, qui inter Caucasias oriens rupes per sinuosos labitur circumflexus, Asiamque disterminans ab Europa, in stagnis Maeoticis delitescit. 28 huic Ra uicinus est amnis, in cuius superciliis quaedam uege- 15 tabilis eiusdem nominis gignitur radix, proficiens ad usus multiplices medellarum.

29 Vltra Tanain panduntur in latitudinem Sauromatae, per quos amnes fluunt perpetui Maraccus et Rombitis et Theophanes et Totordanes. licet alia quoque distans inmanibus 20 interuallis Sauromatarum praetenditur natio litori iuncta, quod Coracen suscipiens fluuium in aequor eiectat extremum.

30 Prope palus est Maeotis amplissimi circumgressus, ex cuius uberrimis uenis per Panticapes angustias undarum magnitudo prorumpit *in* Pontum, cuius in dextro latere insulae sunt Pha- 25 31 nagorus et Hermonassa studio constructae Graecorum. circa haec stagna ultima extimaque plures habitant gentes, sermonum institutorumque uarietate dispariles, Iaxamatae et Maeotae

---

1 nulliuſ *V* 3 sedem *Gelenius:* idem *V* 4 uinum etum | ſibi *V* 5 peculiſ *V* ultro *V* 7 ad nexti *V'* tradiditur *V'* 8 erga cimerici (r *supra*) (*emend. man. sec.*) *V* 9 panticapeum *V* 10 pergegythyfaniſ *V* 11 & (ad *supra*) *V* 12 caſpi**um *V* porrectaſ *V* 13 caucaſioſ *V* ſi | nu(oſ)oſ *V* 14 diſternanſ (mi *supra*) *V* meoti(*ciſ) delidiſcit *V* 15 ſuper (cuiuſ *supra*) *V* 16 multiplicíſ *V* 18 multitudinem *V'* 19 dameſ (n *supra*) fluut (n *supra*) *V* Marabius *Wagnerus* Rombitus et Theophanius *Gardthausenus ex Ptolemaeo* theofaneſ *V* 21 interualleſ *V* 22 aequorae *V* 23 meotiſ *V* 24 Panticapes *Holstenius ad Stephanum Byzant. p.* 71 *b:* patareſ *V* 25 in *om. V, add. Gelenius* textro (d *supra*) *V* panagoruſ *V* 27 exiſtimaequae *V* 28 diſperileſ (a *supra*) (*emend. man. sec.*) ixomate & meotae & iazyteſ rox· uolanique *V*

et Iazyges, Roxolanique et Halani et Melanchlaenae et cum Gelonis Agathyrsi, apud quos adamantis est copia lapidis: aliique ultra latentes, quod sunt omnium penitissimi. sed 32 Maeotidos lateri laeuo Cherronesus est propinqua, coloniarum 5 plena Graecarum. unde quieti sunt homines et sedati, adhibentes uomeri curam et prouentibus fructuariis uictitantes.

A quibus per uaria regna deducti itineribus modicis Tauri 33 dissociantur, inter quos inmani diritate terribiles Arinchi et Sinchi et Napaei, intendente saeuitiam licentia diuturna, indi- 10 dere mari nomen inhospitale, et a contrario per cauillationem Pontus Euxinos appellatur, ut euethen Graeci dicimus stultum et noctem euphronen, et furias Eumenidas. dis enim hostiis 34 litantes humanis et immolantes aduenas Dianae, quae apud eos dicitur Orsiloche, caesorum capita fani parietibus praefigebant, 15 uelut fortium perpetua monumenta facinorum.

In hac Taurica insula Leuce sine habitatoribus ullis Achilli 35 est dedicata. in quam si fuerint quidam forte delati, uisis antiquitatis uestigiis temploque et donariis eidem heroi consecratis, uesperi repetunt naues: aiunt enim non sine discrimine 20 uitae illic quemquam pernoctare. ibi et aquae sunt et candidae aues nascuntur halcyonibus similes, super quarum origine et Hellespontiacis proeliis tempore disseremus. sunt autem 36 quaedam per Tauricam ciuitates, inter quas eminet Eupatoria et Dandace, et Theodosia et minores aliae nullis humanis 25 hostiis inpiatae.

Hactenus arcus apex protendi existimatur. eius nunc re- 37 sidua leuiter sinuata, subiectaque ursae caelesti ad usque laeuum Bospori Thracii latus, ut ordo postulat, exsequemur id admonentes, quod cum arcus omnium gentium flexis curuan- 30 tur hastilibus, Scythici soli uel Parthici circumductis utrimque

---

1 melanchlene *V* 2 ladıdıſ *V'* 4 meotıdoſ *V* cherenefſuſ *V* colonıorum *V* 5 graecaram *V* 6 probuentıbuſ *V* 7 deductı *sic V* 9 napeı. ıntenden aeuıtıam *V* 12 eufronen *V* dıſ *V* hoſtıſ (*emend. man. sec.*) *V* 14 parıantıbuſ (*emend. man. sec.*) praefigebat (*emend. man. sec.*) *V* 15 fatiorum (*emend. man. sec.*) *V* 16 haſ *V* ınſulae *V* 17 ıuſ | ſiſ *V* 18 eroı (*man.* 3) *V* 21 altyonıbuſ mıſımıleſ *V* quaram *V* 22 ılleſ | pontıacıſ *V* 23 enımn& *V* 24 theodeſıo *V* 25 hoſtı | aſ *V* 26 haertenuſ *V'* 27 ſecaeleſtıſ & uſque reuunbaſ (*prior* u *a man. sec. in* C *aut* G *emendata*) porı traculatuſ *V* 28 hordo *V*

introrsus pandis et patulis cornibus effigiem lunae decrescentis ostendunt, medietatem recta et rotunda regula diuidente.

38 Ergo in ipso huius conpagis exordio, ubi Riphaei deficiunt montes, habitant Arimphaei iusti homines, placiditateque cogniti, quos amnes Chronius et Bisula praeterfluunt; iuxtaque Massagetae Halani et Sargetae, aliique plures obscuri, quo-
39 rum nec uocabula nobis sunt nota nec mores. interiectu deinde non mediocri Carcinites panditur sinus eiusdemque nomi-
40 nis fluuius, et religiosus per eas terras Triuiae lucus. dein Borysthenes a montibus oriens Neruiorum, primigeniis fontibus copiosus concursuque multorum amnium adulescens, mari praeruptis undarum uerticibus intimatur, cuius in marginibus nemorosis Borysthenes est ciuitas et Cephalonesus, et arae
41 Alexandro Magno Caesarique Augusto sacratae. longo exinde interuallo paene est insula, quam incolunt Sindi ignobiles, post eriles in Asia casus coniugiis potiti dominorum et rebus, quibus subiectum gracile litus Achilleos uocant indigenae dromon, exercitiis ducis quondam Thessali memorabilem. eique proxima est ciuitas Tyros colonia Phoenicum, quam praestringit fluuius Tyras.

42 In medio autem spatio arcus, quod prolixae rotunditatis esse praediximus, quodque expedito uiatori diebus conficitur quindecim, Europaei sunt Halani et Costobocae gentesque Scytharum innumerae, quae porriguntur ad usque terras sine cognita fine distentas, quarum pars exigua frugibus alitur, residuae omnes palantes per solitudines uastas nec stiuam aliquando nec sementem expertas, sed squalentes et pruinosas ferarum taetro ritu uescuntur, eisque caritates et habitacula, uilesque suppellectiles plaustris inpositae sunt corticibus tectis, et cum placuerit, sine obstaculo migrant, eadem carpenta quo libuerit conuoluentes.

43 Cum autem ad alium portuosum ambitum fuerit uentum,

---

1 utrorſuſ paudiſ *V* decreſcentiſ *V* 3 rifei *V* 4 montes *Gelenius*: omneſ *V* armefi *V* placiditatemque *V* 5 omneſ *V* Chronus et Vistula *coniecit Valesius* iuxtaquem *V* 8 carcinetef paudıtur *V* 10 fontibu *V* 11 adoleſcenſ *V* 12 in *add. v* 13 boryſtthenef *V* cefalone'| ſuſ *V* 15 pene *V* 16 coniungii *V* 17 achilliof *V* indignae *V* 19 colonio | foenicum *V* 23 europei *V* 25 aliter *V* 26 pallanteſ *V* ſti*uam (*uid. fuisse* t) *V* 27 ruinonaſ *V* 32 ad *om.* *V*

qui arcus figuram determinat ultimam, Peuce prominet insula, quam circumcolunt Trogodytae et Peuci minoresque aliae gentes, et Histros quondam potentissima ciuitas, et Tomi et Apollonia et Anchialos et Odissos, aliae praeterea multae, quas
5 litora continent Thraciarum. amnis uero Danubius oriens prope 44 Rauracos monte confine limitibus Raeticis per latiorem orbem praetentus ac sexaginta nauigabilis paene *omnes* recipiens fluuios, septem ostiis per hoc Scythicum latus erumpit in mare. quorum primum est Peuce insula supra dicta, ut interpretata 45
10 sunt uocabula Graeco sermone, secundum Naracustoma, tertium Calonstoma, quartum Pseudostoma; nam Borionstoma ac deinde Stenostoma longe minora sunt ceteris; septimum ingens et palustri specie nigrum.

Omnis autem circumfluo ambitu Pontus et nebulosus est, 46
15 et dulcior aequorum ceteris et uadosus, · quod et concrescit aer ex umorum spiramine saepe densetus, et inruentium undarum magnitudine temperatur, et consurgit in breuia tortuosa, limum globosque adgerente multitudine circumuenientium fluentorum. et constat ab ultimis nostri finibus maris agminatim ad hunc 47
20 secessum pariendi gratia petere pisces, ut aquarum suauitate salubrius fetus educant in receptaculis cauis — *quae* sunt ibi densissima — securi uoracium beluarum: nihil enim in Ponto huius modi aliquando est uisum, praeter innoxios delphinas et paruos. quidquid autem eiusdem pontici sinus Aquilone caeditur 48
25 et pruinis, ita perstringitur gelu, ut nec amnium cursus subteruolui credantur nec per infidum et labile solum gressus hominis possit uel iumenti firmari, quod uitium numquam mare sincerum sed permixtum aquis amnicis temptat. — prolati

---

2 Peucini *coniecit Gardthausenus* 3 potiſſimı *V* 4 appollınıa *V* odyſſoſ *V* 5 lıtera (o *supra*) (*emend. man. sec.*) *V* danubıuſ *sic V* 6 monte confine *Salmasius exerc. Plin. p.* 131 *a B:* monteſ confineſ *V* 7 omneſ *add. Gardthausenus* 8 hoſtıſ *V* lıtuſ *coniecit Gardthausenus* 9 mum (pri *supra*) *V* peuae (c *supra*) *V* 10 naracuſtona *V* 11 quarumpſpeudoſtomon (t *supra*) *V* 12 longe mınora *V:* languidiora *coniecit Gardthausenus ex Solino* ingens *Gelenius:* genuſ *V*, segnius *Gardthausenus* 13 pigrum *Solinus* pauluſ trı *V* 14 omneſ *V* 15 concreſcat *V* 16 tenſetuſ *V* 17 torſuoſa *V* 19 nrīſ *V* acmınatım (g *supra*) *V* 21 receptabılıſ (e *supra*) *V* quae *om. V*, *add. uulgo* 23 ınnoxıo delfınaſ & pauoſ (r *supra*) *V* 25 ruınıſ ıt pſtrıngıt (a *supra*) | *V* ammıum *V*

aliquantorsum longius quam sperabamus pergamus ad reliqua.

49 Accesserat aliud ad gaudiorum praesentium cumulum diu quidem speratum, sed dilationum ambage multiplici tractum. nuntiatum est enim per Agilonem et Iouium postea quaestorem 5 Aquileiae defensores longioris obsidii taedio, cognitoque Constantii excessu, patefactis portis egressos auctores prodidisse turbarum, isdemque uiuis exustis, ut supra relatum est, omnes concessionem inpetrasse delictorum et ueniam.

9 At prosperis Iulianus elatior ultra homines iam spirabat, 10 periclis expertus adsiduis, quod ei orbem Romanum placide iam regenti, uelut mundanam cornucopiam Fortuna gestans propitia cuncta gloriosa deferebat et prospera, antegressis uictoriarum titulis haec quoque adiciens, quod, dum teneret imperium solus, nec motibus internis est concitus nec barbarorum 15 quisquam ultra suos exsiluit fines: populi omnes, auiditate semper insectari praeterita ut damnosa et noxia, in laudes eius studiis miris accendebantur.

2 Omnibus igitur, quae res diuersae poscebant et tempora, perpensa deliberatione dispositis, et militibus orationibus crebris 20 stipendioque conpetenti ad expedienda incidentia promptius animatis, cunctorum fauore sublimis Antiochiam ire contendens reliquit Constantinopolim incrementis maximis fultam: natus 3 enim illic diligebat eam ut genitalem patriam et colebat. transgressus itaque fretum praetercursa Chalcedona et Libyssa, ubi 25 sepultus est Hannibal Poenus, Nicomediam uenit urbem antehac inclytam, ita magnis retro principum amplificatam inpensis ut aedium multitudine priuatarum et publicarum recte noscen- 4 tibus regio quaedam urbis aestimaretur aeternae. cuius moenia cum uidisset in fauillas miserabiles consedisse, angorem 30 animi tacitis fletibus indicans pigriore gradu pergebat ad re-

---

ſper*ebamuſ (*fuit* a) *V* relıgua *V'* 5 alılonem *V'* 6 abuıleıae *V'* 6 longıor^(eſ) & obſıdıe *V* conſtantıſ *v* 7 exceſſuſ *V'* egreſſuſ *in* egreſſo *emend. man. sec. in V* 10 ſperabat *V* 11 urbem (*emend. man. sec.*) *V* placıtaeı ıam regente *V* 14 dàm (*emend. man. sec.*) *V* 18 accendebatur *V'* 19 tempera (*emend. man. sec.*) *V* 20 crebrıſ ſuſpendıoque *V* 21 ıncıtentı *V* 23 fultum *V* 25 pr&erculſa calcedona *V* 27 magıſ petro *V* ınpen | ſeſ *V* 28 prıuarıtarum *V* 30 ſıdıſſet (*emend. man. sec.*) *V* angorum *V*

giam, hoc maxime aerumnis eius inlacrimans quod ordo squalens occurrit *et* populus nimium quantum antehac florentissimus, et agnoscebat quosdam ibidem ab Eusebio educatus episcopo, quem genere longius contingebat. hic quoque pari 5 5 modo ad reparanda, quae terrae subuerterat tremor, abunde praestitis plurimis per Nicaeam uenit ad Gallograeciae fines, unde dextrorsus itinere declinato Pessinunta conuertit, uisurus uetusta matris magnae delubra, a quo oppido bello Punico secundo carmine Cumano monente per Scipionem Nasicam 10 simulacrum translatum est Romam. cuius super aduentu in 6 Italiam pauca cum aliis huic materiae congruentibus in actibus Commodi principis digessimus per excessum, quam autem ob rem hoc nomine oppidum sit appellatum uariant rerum scriptores. quidam enim figmento deae caelitus lapso ἀπὸ τοῦ 7 15 πεσεῖν, quod cadere nos dicimus, urbem adseruere cognominatam. alii memorant Ilum, Trois filium Dardaniae regem, locum sic appellasse. Theopompus non Ilum id egisse sed Midam adfirmat Phrygiae quondam potentissimum regem.

Venerato igitur numine hostiisque litato et uotis Ancyram 8 20 redit eumque exinde progredientem ulterius multitudo inquietabat, pars uiolenter erepta reddi sibi poscentium, alii querentes consortiis se curiarum addictos iniuste, non nulli sine respectu periculi agentes ad usque rabiem, ut aduersarios suos laesae maiestatis criminibus inligarent. uerum ille iudicibus 9 25 Cassiis tristior et Lycurgis, causarum momenta aequo iure perpendens, suum cuique tribuebat, nusquam a uero abductus, acrius in calumniatores exsurgens, quos oderat multorum huius modi petulantem saepe dementiam ad usque discrimen expertus dum esset adhuc humilis et priuatus. exemplumque pa- 10 30 tientiae eius in tali negotio, licet sint alia plurima, id unum

---

2 et *om.* *V*, *add.* *Valesius* atthoc (ante *superscr.*) *V* 3 ıbıdem *V* ducatuſ *V* 4 h*c (*fuit* o) *V* 6 praeſtıtı *V* nıceam *V* gallograeccıtıaſ (eciae *superscr.*) *V* 7 reſſınunta *V'* 8 ueſtuſta *V'* matreſ *V* 9 cum | taeno *V* ſpıtıonem (ſcıpıonem *superscr.*) (*emend. man. sec.*) *V* 10 tanſlatum (*emend. man. sec.*) *V* aduentum *V* 12 commoduſ *V* dıgreſſımuſ *V* Qam *V* 15 ΠΕCI | IN *V* 17 uellocum *V* appellaſſ& *V* ıdıgeſſe *V* 18 frygıae *V* 19 nomıne *V* hoſtıſq; *V* ancyram reddıt *V* 20 progredıente *V* 21 erupta *V* quaerenteſ *V* 22 ſeo urı | arıum *V* addıctuſ (u *ut uid. emend. in* o) *V* non nullıſ *V* 24 ıllı *V* 25 trı | ſtıor *V* 28 expertur *V*

sufficiet poni. inimicum quidam suum, cum quo discordabat asperrime, commisisse in maiestatem turbulentius deferebat, imperatoreque dissimulante eadem diebus continuis replicans, interrogatus ad ultimum qui esset quem argueret, respondit, municipem locupletem. quo audito princeps renidens 'quibus 5 indiciis' ait 'ad hoc peruenisti?' et ille 'purpureum sibi' in-
11 quit 'indumentum ex serico pallio parat' iussusque post haec ut uilis arduae rei uilem incusans abire tacitus et innoxius, nihilo minus instabat. quo taedio Iulianus defetigatus ad largitionum comitem uisum propius 'iube' inquit 'periculoso gar- 10 rulo pedum tegmina dari purpurea ad aduersarium perferenda, quem, ut datur intellegi, chlamydem huius coloris memorat sibi consarcinasse, ut sciri possit sine uiribus maximis quid pannuli proficient leues'.

12 Sed ut haec laudanda et bonis moderatoribus aemulanda, 15 ita illud amarum et notabile fuit, quod aegre sub eo a curialibus quisquam adpetitus, licet priuilegiis et stipendiorum numero et originis penitus alienae firmitudine communitus, obtinebat aequissimum, adeo ut plerique territi emercarentur molestias pretiis clandestinis. 20

13 Itineribus itaque emensis cum ad Pylas uenisset, qui locus Cappadocas discernit et Cilicas, osculo susceptum rectorem prouinciae nomine Celsum, iam inde a studiis cognitum Atticis, adscitumque in consessum uehiculi Tarsum secum in-
14 duxit. at hinc uidere properans Antiochiam, orientis apicem 25 pulcrum, usus itineribus solitis uenit, urbique propinquans in speciem alicuius numinis uotis excipitur publicis, miratus uoces multitudinis magnae, salutare sidus inluxisse eois partibus ad-
15 clamantis. euenerat autem isdem diebus annuo cursu conpleto Adonea ritu ueteri celebrari, amato Veneris, ut fabulae fingunt, 30 apri dente ferali deleto, quod in adulto flore sectarum est in-

---

2 commıſſiſe *V* 3 edem *V* 4 reſpondenſ munıpem *V* 6 *et* 10 ınquıd *V* 7 ſırıco *V* paratı uſuſque *V* 10 perrıcolofo *V* garrulo *Hauptius:* garruto *V* 12 damıdem (*sic*) *V* 14 proficıent *sic V* 18 penıtuſ *V* fırmıtudı*ne (e *emend. ex* ı) commonıtuſ ſubop | tınebat (p *emend. ex* b) *V* 19 plequae *V* aemertarent modeſtıaſ *V* 20 clandeſtınıſ .... ıtınerıbuſ *V* 21 pyla *V* 23 mıne *V* attucıſ *V* 24 conſenſum *V* arſum *V* 25 Ad *V* 27 nomınıſ (*emend. man. sec.*; *V* 28 addamanſ *V*

dicium frugum. et uisum est triste quod amplam urbem principumque domicilium introeunte imperatore nunc primum, ululabiles undique planctus et lugubres sonus audiebantur. hic patientiae eius et lenitudinis documentum leue quidem 16
5 apparuit sed mirandum. Thalassium quendam ex proximo libellorum, insidiatorem fratris oderat Galli, quo adorare adesseque officio inter honoratos prohibito aduersarii, cum quibus litigabat in foro, postridie turba congregata superflua, adito imperatore 'Thalassius' clamitabant 'inimicus pietatis tuae
10 nostra uiolenter eripuit.' et ille hac occasione hominem op- 17 primi posse coniciens 'agnosco' respondit 'quem dicitis offendisse me iusta de causa, set silere uos interim consentaneum est dum mihi inimico potiori faciat satis', mandauitque adsidenti praefecto ne audiretur eorum negotium antequam ipse
15 cum Thalassio rediret in gratiam, quod breui euenit.

Ibi hiemans ex sententia nullis interim uoluptatis rapie- 10 batur inlecebris, quibus abundant Syriae omnes, uerum per speciem quietis iudicialibus causis intentus non minus arduis quam bellicis distrahebatur multiformibus curis, exquisita do-
20 cilitate librans, quibus modis suum cuique tribueret: iustisque sententiis et inprobi modicis coercerentur suppliciis, et innocentes fortunis defenderentur intactis. et quamquam in dis- 2 ceptando aliquotiens erat intempestiuus, quid quisque iurgantium coleret tempore alieno interrogans, tamen nulla eius de-
25 finitio litis a uero dissonans repperitur, nec argui umquam potuit ob religionem uel quodcumque aliud ab aequitatis recto tramite deuiasse. iudicium enim hoc est optandum et rectum, 3 ubi per uaria negotiorum examina iustum id est et iniustum, a quo ille ne aberraret, tamquam scopulos cauebat abruptos.
30 hoc autem ideo adsequi potuit, quod leuitatem agnoscens com-

---

2 imperator | & nunc *V* 3 ſunuſ *V'* 4 patıentıa *V* 6 adeſſe quo afficıo *V'* 8 latıge | bat *V* 9 clamıtabat *V* 10 (h)occaſſione *V* 11 conıtıenſ *V* offendıſſı *V* 12 cauſaſ & *V* 16 uoluptatıbuſ *V* 17 habundant *V* 18 arduis quam bellicis *Gelenius:* quam arduıſ bellıcıſque quıbuſ *V* 20 lıberanſ *V* 21 coercentur *V* ſubblıcıſ *V* et ınnocenteſ *om. V, add. Gelenius* 22 defenderetur erat *V* ıntactuſ (*sic*) — alıquotıenſ *add. V*[m] 23 erat *om. V* 24 coleret loor& *V* alıenum *V* 25 arguunt quam *V* 27 deıu | aſſe *V* 29 n*e (*fuit* a) *V*

motioris ingenii sui praefectis proximisque permittebat, ut fidenter impetus suos aliorsum tendentes, ad quae decebat, monitu oportuno frenarent: monstrabatque subinde se dolere delictis et
4 gaudere correctione. cumque eum defensores causarum ut conscium rationis perfectae plausibus maximis celebrarent, fertur id 5
dixisse permotus 'gaudebam plane prae meque ferebam si ab his laudarer, quos et uituperare posse aduerterem, siquid factum sit
5 secus aut dictum'. sufficiet autem pro multis, quae clementer egit in litibus cognoscendis, hoc unum ponere nec abhorrens a proposito, nec absurdum. inducta in iudicium femina quae- 10
dam cum palatinum aduersarium suum e numero proiectorum, cinctum praeter spem conspexisset, hoc factum insolens tumultuando querebatur, et imperator 'prosequere' ait 'mulier, siquid te laesam existimas: hic enim sic cinctus est ut expeditius per lutum incedat: parum nocere tuis partibus potest'. 15

6. Et aestimabatur per haec et similia, ut ipse dicebat adsidue, uetus illa Iustitia, quam offensam uitiis hominum Aratus extollit in caelum, imperante eo reuersa ad terras, ni quaedam suo ageret, non legum arbitrio, erransque aliquotiens obnubi-
7 laret gloriarum multiplices cursus. post multa enim etiam iura 20
quaedam correxit in melius, ambagibus circumcisis, indicantia liquide quid iuberent fieri uel uetarent. illud autem erat inclemens, obruendum perenni silentio, quod arcebat docere magistros rhetoricos et grammaticos ritus christiani cultores.

11 Isdem diebus notarius ille Gaudentius, quem opponendum 25
per Africam missum supra diximus a Constantio, Iulianus quin etiam ex uicario, earundem partium nimius fautor retracti sub
2 uinculis, morte periere poenali. tunc et Artemius ex duce Aegypti Alexandrinis urgentibus atrocium criminum mole supplicio capitali multatus est. post quem Marcelli ex magistro 30
equitum et peditum filius ut iniectans imperio manus publica

1 ıngenıſ ut praefectıſ *V* permıttebat quae *sine lacuna V:* permittebat, ut fidenter impetus suos aliorsum tendentes, ad quae decebat, monitu oportuno fraenarent: monstrabatque *addidit Gelenius* 6 meque me *V* 9 huc *V'*, *deinde* eum *V* 13 quaerebatur *V* 14 quıd telam exıſtımanſ *V* ex(pe)dıtıuſ *V* 15 latum *V* 16 ıp(ſe) *V* 17 offenſa *V* 18 reuerſam *V* 21 cor(rexıt ın melıuſ) *V* 22 ındemenſ *V* 23 perreni (n) (*emend. man. sec.*) *V* 24 retoricoſ *V* 26 affrıcam *V* ſuppra *V* 27 uıcarı(o) earumdem *V* nemıuſ *V* retrac*tı (*uid. fuisse* ſ) *V*

deletus est morte. Romanus quin etiam et Vincentius, scutariorum scholae primae secundaeque tribuni, agitasse conuicti quaedam suis uiribus altiora, acti sunt in exilium.

3 Cumque tempus interstetisset exiguum, Alexandrini Artemii conperto interitu, quem uerebantur, ne cum potestate reuersus — id enim minatus est — multos laederet ut offensus, iram in Georgium uerterunt episcopum, uipereis, ut ita dixerim, morsibus ab eo saepius adpetiti. 4 in fullonio natus, ut ferebatur, apud Epiphaniam Ciliciae oppidum, auctusque in damna conplurium contra utilitatem suam reique communis episcopus Alexandriae est ordinatus, in ciuitate quae suopte motu, et ubi causae non suppetunt, seditionibus crebris agitatur et turbulentis, ut oraculorum quoque loquitur fides. 5 his efferatis hominum mentibus Georgius quoque ipse graue accesserat incentiuum, apud patulas aures Constantii multos exinde incausans ut eius recalcitrantes imperiis, professionisque suae oblitus, quae nihil nisi iustum suadet et lene, ad delatorum ausa feralia desciscebat. 6 et inter cetera dicebatur id quoque maligne docuisse Constantium, quod in urbe praedicta aedificia cuncta solo cohaerentia, a conditore Alexandro magnitudine inpensarum publicarum extructa, emolumentis aerarii proficere debent ex iure. 7 ad haec mala id quoque addiderat, unde paulo post eiectus est in exitium praeceps. reuersus ex comitatu principis cum transiret per speciosum genii templum, multitudine stipatus ex more, flexis ad aedem ipsam luminibus 'quam diu' inquit 'sepulchrum hoc stabit?' quo audito uelut fulmine multi perculsi, metuentesque ne illud quoque temptaret euertere, quicquid poterant in eius perniciem clandestinis insidiis concitabant. 8 ecce autem repente perlato laetabili nuntio indicante extinctum Artemium, plebs omnis elata gaudio insperato, uocibus horrendis infrendens Georgium petit raptum-

---

2 conuiunctı *V* 8 morſib(;*) *V* adpetıtuſ *V* fullıo *V* 9 aepıfanıam cılıtıae *V* 10 conplurımum *V* 13 tur(bo)lentıſ *V* 14 acceſſerant *V* 15 aureſ *om. V'* 16 ıncauſanſ *sic V* recalcı(t)anteſ *V* profeſſıoneſque *V* 17 & *om. V'* 20 ſolo *V:* Serapeio *uel* Bucolo *coniecit Reinesius* m(ag*)ıtudıne *V* 21 extracta *V* 22 pficere *om. V'* 23 eiectus *scripsi:* eıuſ (eı *in rasura*) *V* 25 ſtıpatur *V* 26 ınquıd *V* ΛUDO *V* 27 perculſım *V* 28 euerter& *V* eius *Gelenius:* cıuſ (*emend. man. sec.*) *V* 29 ΛUTUM (e) *V* letabılı *V* 30 plepſ omneſ *V*

que diuersis mulcandi generibus proterens et conculcans diuaricatis pedibus.

9 Cumque eo Dracontius monetae praepositus et Diodorus quidam, ueluti comes, iniectis per crura funibus simul exanimati sunt; ille quod aram in moneta, quam regebat, recens 5 locatam euertit; alter quod dum aedificandae praeesset ecclesiae, cirros puerorum licentius detondebat, id quoque ad deo-
10 rum cultum existimans pertinere./ quo non contenta multitudo inmanis dilaniata cadauera peremptorum camelis inposita uexit ad litus isdemque subdito igne crematis cineres proiecit in 10 mare id metuens, *ut* clamabat, ne collectis supremis aedes illis extruerentur ut reliquis, qui deuiare a religione conpulsi pertulere cruciabiles poenas, ad usque gloriosam mortem intemerata fide progressi, et nunc martyres appellantur.

Poterantque miserandi homines ad crudele supplicium ducti 15 christianorum adiumento defendi, ni Georgii odio omnes in-
11 discrete flagrabant. hoc comperto imperator ad uindicandum facinus nefandum erectus, iamque expetiturus poenas a noxiis ultimas, mitigatus est lenientibus proximis, missoque edicto acri oratione scelus detestabatur admissum, minatus extrema, si 20 deinde temptatum fuerit aliquid quod iustitia uetet et leges.

12 Inter haec expeditionem parans in Persas, quam dudum animi robore conceperat celso, ad ultionem praeteritorum uehementer elatus est, sciens et audiens gentem asperrimam per sexaginta ferme annos inussisse orienti caedum et direptionum 25 monumenta saeuissima, ad internitionem exercitibus nostris
2 saepe deletis./ urebatur autem bellandi gemino desiderio, primo quod inpatiens otii lituos somniabat et proelia, dein quod in aetatis flore primaeuo obiectus efferatarum gentium armis, recalentibus etiam tum regum precibus et regalium, qui uinci ma- 30 gis posse quam supplices manus tendere credebantur, orna-

---

5 ẹram (a *supra*) ın monıta *V* 9 cad*er(a) (au *supra*) (*in rasura fuit* p) *V* 10 latuſ *V* 11 ut *om. V, add. Gelenius* ſuppraemıſ ſaedeſ *V* 12 qui *Gelenius*: que *V* 13 cruabıleſ (ci *supra*) *V* glorıoſum *V'* 15 mıſerẹndı (a *supra*) homınıſ *V* 16 geogı (r *supra*) *V* 18 expertıturuſ *V* 19 ultemaſ *V'* lẹnıentıbuſ (i *supra*) *V* 21 ıuſtıtıam *V* 22 expedıtıone *V* p(a)rſaſ *V* 23 concıperat *V* 25 ſexangınta *V* ınuſıſſe *V* 26 ınternıtıonem *sic V* 28 lıtupſ *V'* 29 efferatarum *scripsi*: effetarum *V* ạṛṃịſ (*puncta add. man. sec.*) recalentıbuſ armıſ *V*

mentis inlustrium gloriarum inserere Parthici cognomentum ardebat.

Quae maximis molibus festinari cernentes obtrectatores 3 desides et maligni, unius corporis permutatione tot cieri turbas 5 intempestiuas indignum et perniciosum esse strepebant, studium omne in differendo procinctu ponentes. et dictitabant his praesentibus, quos audita referre ad imperatorem posse rebantur, eum, ni sedatius ageret, inmodica rerum secundarum prosperitate, uelut luxuriantes ubertate nimia fruges, bonis suis 10 protinus occasurum. et haec diu multumque agitantes frustra 4 uirum circumlatrabant inmobilem occultis iniuriis, ut Pygmaei uel Thiodamas agrestis homo Lindius Herculem. ille tamen 5 ut maioris praeter ceteros spiritus, nihilo lentius magnitudinem expeditionis secum commentans in praeparandis congruis ope- 15 ram nauabat enixam.

Hostiarum tamen sanguine plurimo aras crebritate nimia 6 perfundebat, tauros aliquotiens inmolando centenos et innumeros uarii pecoris greges auesque candidas terra quaesitas et mari, adeo ut in dies paene singulos milites carnis distentiore 20 sagina uictitantes incultius, potusque auiditate corrupti, umeris inpositi transeuntium per plateas ex publicis aedibus, ubi uindicandis potius quam concedendis conuiuiis indulgebant, ad sua diuersoria portarentur, Petulantes ante omnes et Celtae, quorum ea tempestate confidentia creuerat ultra modum. au- 7 25 gebantur autem cerimoniarum ritus inmodice cum inpensarum amplitudine antehac iuusitata et graui et quisque, cum inpraepedite liceret, scientiam uaticinandi professus, iuxta imperitus et docilis, sine fine uel praestitutis ordinibus, oraculorum permittebantur scitari responsa, et extispicia non numquam futura 30 pandentia, oscinumque et auguriorum et omnium fides, si repperiri usquam posset, affectata uarietate quaerebatur. haecque 8

1 inluſ | trium V gloriarãm (*emend. man. sec.*) V parthicio V 4 malingni V' permutationem V cier (*emend. man. sec.*) V 6 diffendo (*emend. man. sec.*) V 8 ſitatiuſ V' ſedarum V 9 luxoriantes V 10 occaſſuri (*post.* u *ut uid. em. ex* a) 11 pigmei V 12 lidiuſ (li *ut uid. emend. ex* a) herculei V 13 coeteroſ V 18 queſituſ V 19 ſigulos V carneſ V 20 ſagita V 21 lateaſ V 23 ſua diuerſa oria — ante *add.* V^m & *om.* V' . caeltae V 26 inpraeoedite V' 27 | **licere (*fuit* ae) V 27 faticinandi V

dum ita procedunt more pacis, multorum curiosior Iulianus
nouam consilii uiam ingressus est, uenas fatidicas Castalii re-
cludere cogitans fontis, quem obstruxisse Caesar dicitur Ha-
drianus mole saxorum ingenti, ueritus ne, ut ipse praecinen-
tibus aquis capessendam rem publicam conperit, etiam alii 5
similia docerentur, ac statim circumhumata corpora statuit ex-
inde transferri eo ritu quo Athenienses insulam purgauerant
Delon.

13 Eodem tempore die undecimo kalendarum Nouembrium
amplissimum Daphnaei Apollinis fanum, quod Epiphanes An- 10
tiochus rex ille condidit iracundus et saeuus, et simulacrum in
eo Olympiaci Iouis, imitamenti aequiperans magnitudinem, su-
2 bita ui flammarum exustum est. quo tam atroci casu repente
consumpto ad id usque imperatorem ira prouexit ut quaestio-
nes agitari iuberet solito acriores et maiorem ecclesiam Antio- 15
chiae claudi. suspicabatur enim id christianos egisse stimu-
latos inuidia, quod idem templum inuiti uidebant ambitioso
3 circumdari peristylio. ferebatur autem licet rumore leuissimo
hac ex causa conflagrasse delubrum quod Asclepiades philoso-
phus, cuius in actibus Magnenti meminimus, cum uisendi 20
gratia Iuliani peregre ad id suburbanum uenisset, deae caele-
stis argenteum breue figmentum, quocumque ibat secum soli-
tus efferre, ante pedes statuit simulacri sublimes, accensisque
cereis ex usu cessit, unde medietate noctis emensa cum nec
adesse quisquam potuit nec iuuare, uolitantes scintillae adhae- 25
sere materiis uetustissimis, ignesque aridis nutrimentis erecti
omne quidquid contingi potuit, licet *ardua* discretum celsitu-
4 dine concremarunt. eo anno sidere etiam tum instante brumali
aquarum incessit inopia metuenda, ut et riui cassescerent qui-
dam et fontes antehac aquarum copiosis pulsibus abundantes, 30

---

2 nouam *om V'* caſtralu *V* redudere *V'* 4 molıſ *V* prae-cınnentıbuſ *V* 5 capaſſendam (*e* s. a) remp̃ *V* alıſ *V* 6 ac statim *Gelenius:* adfatus *V* 9 undecımum *V* 10 dafneı appollınıſ *V* epıfaneſ *V* 11 (*con* s. 1) dedıt (*ı* s. e) *V* 12 (ıo)uıſ femıtamentı *V* 15 anthıocıae (*h* s. ı) *V* 18 *ante* perıſt. *del.* darı *in V* 19 haec *V* delublum *V'* 20 eum *V* 21 uenıſſe *V* 24 uſucceſſıt *V* 25 adefere *V* 27 contıgnı *V* ardua *om. V, add. Gelenius* 28 Eo* (*uid. fuisse* t) *V* etıam dum *V* 29 ut & | ırı uıcaſſe ſoerent quıdã *V* (cassescerent *Hauptius*)

sed in integrum postea restituti sunt. et quarto nonas De- 5
cembres, uergente se in uesperam die, reliqua Nicomedia con-
lapsa est terrae motu, itidemque Nicaeae portio non mediocris.

Quae tam etsi maestitiam sollicito incuterent principi, re- 14
5 sidua tamen non contemnebat urgentia dum pugnandi tempus
ei ueniret optatum. inter praecipua tamen et seria illud agere
superfluum uidebatur, quod, nulla probabili ratione suscepta,
popularitatis amore uilitati studebat uenalium rerum, quae non
numquam secus quam conuenit ordinata inopiam gignere solet
10 et famem. / et Antiochensi ordine id tunc fieri, cum ille iu- 2
beret, non posse aperte monstrante nusquam a proposito de-
clinabat, Galli similis fratris licet incruentus. quocirca in eos
deinceps saeuiens ut obtrectatores et contumaces uolumen con-
posuit inuectiuum, quod Antiochense uel Misopogonem appel-
15 lauit, probra ciuitatis infensa meta enumerans addensque ueri-
tati conplura, post quae multa in se facete dicta conperiens,
coactus dissimulare pro tempore, ira sufflabatur interna. / ride- 3
batur enim ut Cercops, homo breuis, humeros extentans an-
gustos et barbam prae se ferens hircinam, grandiaque incedens
20 tamquam Oti frater et Ephialtis, quorum proceritatem Home-
rus in inmensum tollit, itidemque uictimarius pro sacricola di-
cebatur ad crebritatem hostiarum alludentibus multis, et cul-
pabatur hinc oportune, cum ostentationis gratia uehens licenter
pro sacerdotibus sacra, stipatusque mulierculis laetabatur. et
25 quamquam his paribusque de causis indignaretur, tacens tamen
motumque in animi retinens potestate sollemnia celebrabat.

Denique praestituto feriarum die Casium montem ascendit 4
nemorosum et tereti ambitu in sublime porrectum, unde se-
cundis galliciniis uidetur primo solis exortus. cumque Ioui
30 faceret rem diuinam, repente conspexit quendam humi pro-

---

1 quarto nonas *Gelenius:* quartum *V* 2 se in *scripsi:* ın ſe *V* ſ[re]liqua (nıcome)dıae *V* 3 terra *V*! nıcea[e] (*emend. man. sec.*) *V* 6 ageret *V* 7 nullọ[a] *V* 8 pụ[o]pularıtatıſ *V* uılıtatıſ *V* ſtudebat *em. in* ſtudebant *V* 10 anthıocenſı *V* 14 mıſo pagonē *V* 15 mente *Gelenius:* meta *V* enumerans *scripsi:* ınnumeranſ *V* 17 ınternarı. Delatur *V* 19 aụ[n]guſtıſ *V* hırcınıam *V* ıncıdenſ *V* 20 fr̄(**&ı)ſıaltıſ *V* homụ[e]ruſ (*emend. man. sec.*) *V* 21 marıuſ uıctı *V* ſacrıcula *V* 22 a[l]ludentıb; *V* 23 ınc *V* 24 mu | hercul, *V* 27 Dị[e]nıq; *V* caſſium *V* 28 am[bitu] *V* 29 uıdeṇtur *V*

stratum, supplici uoce uitam precantem et ueniam. interrogantique ei qui esset, responsum est praesidalem esse Theodotum Hierapolitanum, *qui* profectum a ciuitate sua Constantium inter honoratos deducens adulando deformiter tamquam futurum sine dubietate uictorem, orabat lacrimas fingens et gemi- 5
tum ut Iuliani ad eos mitteret caput perduellis ingrati, specie
5 illa, qua Magnenti circumlatum meminerat membrum. quibus auditis 'accepi' inquit, olim 'hoc dictum' imperator 'relatione multorum, sed abi securus ad lares, exutus omni metu clementia principis, qui ut prudens definiuit inimicorum minuere 10
numerum augereque amicorum sponte sua contendit ac libens.'

6 Exin sacrorum perfecto ritu digresso, offeruntur rectoris Aegypti scripta, Apim bouem operosa quaesitum industria tamen post tempus inueniri potuisse firmantis, quod ut earum regionum existimant incolae faustum et ubertatem frugum diuersa- 15
que indicat bona.

7 Super qua re pauca conueniet expediri. inter animalia antiquis obseruationibus consecrata Mneuis et Apis sunt notiora: Mneuis soli sacratur, super quo nihil dicitur memorabile; sequens lunae. est enim Apis bos diuersis genitalium notarum 20
figuris expressus, maximeque omnium corniculantis lunae specie latere dextro insignis, qui cum post uiuendi spatium praestitutum sacro fonte inmersus e uita abierit — nec enim ultra eum trahere licet aetatem quam secreta librorum praescribit auctoritas mysticorum — necatur *eadem* hora et bos femina, *quae ei* in- 25
uenta cum notis certis offertur, quo perempto alter cum publico quaeritur luctu, et si omnibus signis consummatus repeririri potuerit, ducitur Memphim, urbem frequentem praesentiaque
8 numinis Aesculapii claram. cumque initiante antistitum nu-

---

1 ınterrogatıque *V* 2 p̃ſıdale *V* 3 qui *om. V, add. Gelenius* conſtatıũ *V* 6 ut *Gelenius:* & *V* metteret *V* 7 quã agnentı *V* 8 ınquıd *V* relatıonẽ *V* 9 at *V* exituſ (*emend. man. sec.*) *V* dietẽ (*sed* dı *incertum est*) *V* 10 ınuere (minuere *emend. man. sec.*) *V* 12 ſacrorum *Gelenius:* uectorum *V* rectoreſ *V* 14 firmanteſ *V* 15 exaeſtıman *V* 16 ındıcant *V* 18 obſeruatıob; *V* neumıſ *V* 19 neuuıſ *V* 21 cornıculanteſ *V* 22 laterı *V* textro *V* 24 trahere lae& a⟨e⟩tẽ quaem *V* 25 eadem hora et *Valesius:* horago areı *V* quae ei *add. Salmasius* 26 obffertur *V* 27 repperı *V* 28 dıcıtur memfım urbem p̃ | ſentıã p̃ſentıa (frequentia) homınıſeſcula pıſ clarã *V*

mero centum, inductus in thalamum esse coeperit sacer, coniecturis apertis signa rerum futurarum dicitur demonstrare et adeuntes quosdam indiciis auerti uidetur obliquis, ut offerentem cibum aliquando Germanicum Caesarem, sicut lectum est, 5 auersatus portenderat paulo post euentura.

Strictim itaque, quoniam tempus uidetur hoc flagitare, res 15 Aegyptiacae tangantur, quarum notitiam in actibus Hadriani et Seueri principum digessimus late, uisa pleraque narrantes. Aegyptiam gentem omnium uetustissimam, nisi quod super an- 2 10 tiquitate certat cum Scythis, a meridiali latere Syrtes maiores et Phycus promontorium et Borion et Garamantes nationesque uariae claudunt, qua orientem e regione prospicit, Elephantinen et Meroen urbes Aethiopum et Catadupos rubrumque pelagus et Scenitas praetenditur Arabas, quos Sarracenos nunc 15 appellamus, septentrioni opposita terrarum situ cohaeret inmenso, unde exordium Asia Syriarumque prouinciae sumunt, a uespera Issiaco disiungitur mari, quod quidam nominauere Parthenium.

Pauca itaque super beniuolo omnium flumine Nilo, quem 3 20 Aegyptum Homerus appellat, praestringi conueniet, mox ostendendis aliis, quae sunt in his regionibus admiranda. origines 4 fontium Nili, ut mihi quidem uideri solet, sicut adhuc factum est, posterae quoque ignorabunt aetates. uerum quoniam fabulantes poetae uariantesque geographi in diuersa latentem noti- 25 tiam scindunt, opiniones eorum ueritati confines, ut arbitror, expediam paucis. adfirmant aliqui physicorum in subiectis 5 septentrioni spatiis, cum hiemes frigidae cuncta constringunt, magnitudines niuium congelascere, easque postea ui flagrantis sideris resolutas, fluxis umoribus nubes efficere grauidas, quae 30 in meridianam plagam etesiis flantibus pulsae, expressaeque

---

1 centē *V* 2 ſigna ṣịṇạ *V* 6 uid&u̇ (r) *V* 7 aegyptiae** (c) (*uid. fuisse* ae) *V* noti**tiā *V* 8 digreſſimuſ *V* 9 Aegyptum *V* anteq̣uitate (i) *V* 10 ſcytiſ *V* 11 fucuſ *V* garumanteſ (a) (*emend. man. sec.*) *V* 12 elaefantinen *V* 13 &hiopuſ (a) *V* 15 apellamuſ *V* ſeptentrioniſ *V* 17 iſiaco *V* 19 beniuolo (e) (*emend. man. sec.*) *V* omnium flumine nilo *add. V*ᵐ 20 hominеſ *V'* 21 origini *V* 22 fortium *V'* 23 ignorabant *V* 24 geografi *V* 25 ſcindit oppinioniſ *V* 26 fyſicorū *V* 27 ſeptentrioniſ *V* hiemiſ *V* 28 niū *emend. in* niui (um) *V* congeluere *V* 29 effecere *V* 30 merianam (di) *V*

6 tepore nimio incrementa ubertim suggerere Nilo creduntur. ex Aethiopicis imbribus, qui abundantes in tractibus illis per aestus torridos cadere memorantur, exundationes eius erigi anni temporibus adserunt alii praestitutis, quod utrumque dissonare uidetur a ueritate. imbres enim apud Aethiopas aut 5 numquam aut per interualla temporum longa cadere memo-
7 rantur. opinio est celebrior alia, quod spirantibus prodromis, perque dies quadraginta et quinque etesiarum continuis flatibus repellentibus eius meatum, uelocitate cohibita, superfusis fluctibus intumescit, et reluctante spiritu controuerso adulescens 10 in maius, hinc ui reuerberante uentorum, inde urgente cursu uenarum perennium, progrediens in sublime tegit omnia, et humo suppressa per supina camporum speciem exhibet maris.
8 rex autem Iuba Punicorum confisus textu librorum a monte quodam oriri eum exponit, qui situs in Mauritania despectat 15 Oceanum, hisque indiciis hoc proditum ait, quod pisces et her-
9 bae et beluae similes per eas paludes gignuntur. Aethiopiae autem partes praetermeans Nilus nominum diuersitate decursa, quae ei orbem peragranti nationes indidere conplures, aestuans inundatione ditissima ad cataractas [id est praeruptos scopulos] 20 uenit, e quibus praecipitans ruit potius quam fluit, unde Atos olim accolas usu aurium fragore adsiduo deminuto necessitas
10 uertere solum ad quietiora coegit. exinde lenius means per ostia septem, quorum singula perpetuorum amnium usum et faciem praebent, nullis per Aegyptum aquis externis adiutus 25 eiectatur. et praeter amnis plurimos ex alueo deriuatos auctore, cadentesque in suppares eius, septem nauigabiles sunt et undosi, quibus subiecta uocabula ueteres indiderunt: Heracleoticus Sebennyticus Bolbiticus Pathmiticus Mendesius Taniticus
11 et Pelusiacus. oriens autem inde, ut dictum est, propellitur 30

---

1 tẽpore (˜ *a man.* 3 *del.*) *V* ſuggere[re] *V* 2 qua ludanteſ *V* 3 exundaſtioneſ *V* 6 non numquam *V* 8 &[e]ſiarum (*emend. man.* 3) *V* 10 ıntumeſcunt *V* adoleſceenſ *V* 12 ſublımem *V* 13 humoſ oppreſſa *V* 15 morı | rı *V* exponıt(ur) (*emend. man. sec.*) *V* 17 gıgnunt̃ — praeterme *V*[m], anſ *V* 18 decuſſaque & orbem *V* 19 etanſ *V* 20 cataracıaſ *in* cataractaſ *a man. sec. emend. in V* *glossam sustulit Reinesius* 21 Aetos *coni. Wesselingius* 23 ad quietiora *Valesius:* atque dıcıora *V* 24 hoſtıa *V* 26 electatur *V* derıum ocauctore *V* 27 Optem nauıgauleſ *V* 28 u&[e]reſ ındıderon heradeotıcuſ *V* 29 bucente pathmıtıcuſ *V* tan&ıcuſ *V*

e paludibus ad usque cataractas insulasque efficit plures, quarum aliquae ita porrectis aquis dicuntur extentae ut singulas aegre tertio die relinquat. inter quas duae sunt clarae Meroe 12 et Delta, a triquetrae litterae forma hoc uocabulo signatius ap-
5 pellata. cum autem sol per Cancri sidus coeperit uehi, augescens ad usque transitum eius in Libram, diebusque centum sublatius fluens minuitur postea et mitigatis ponderibus aquarum nauibus antea peruios equitabiles campos ostendit. abunde 13 itaque luxurians ita est noxius ut infructuosus, si uenerit par-
10 cior: gurgitum enim nimietate umectans diutius terras culturas moratur agrorum, paruitate autem minatur steriles segetes. eumque nemo aliquando extolli cubitis altius sedecim possessor optauit. et si inciderit moderatius, aliquotiens iactae sementes in liquorem pinguis cespitis cum augmento fere
15 septuagesimo renascuntur, solusque fluminum auras nullas inspirat.

Exuberat Aegyptus etiam pecudibus multis, inter quas 14 terrestres sunt et aquatiles. aliae quae humi et in humoribus uiuunt unde ἀμφίβιοι nominantur. et in aridis quidem ca-
20 preoli uescuntur et bubali et spinturnicia omni deformitate ridicula, aliaque monstra quae numerare non refert.

Inter aquatiles autem bestias crocodilus ubique per eos 15 tractus abundat, exitiale quadrupes malum, adsuetum elementis ambobus, lingua carens, maxillam superiorem commouens
25 solum, ordine dentium pectinato, perniciosis morsibus, quidquid contigerit pertinaciter petens, per oua edens fetus anserinis similia. utque armatus est unguibus, si haberet etiam 16

---

2 porrectuſ *V* 3 quıſ *V* mero*e (*uid. fuisse* r) *V* 4 *delta (*uid. fuisse* ı) *V* trı quae&re *V* 5 haugeſcenſ auuſque *V* 6 ınlıbrã dıe | buſque tranſı | tum eıuſ *inter* eıuſ *et* ıncentẽm ſublatıuſ fluenſ *add.* *V*ᵐ 7 poſita *V* 8 peruıuſ *V* 9 ue^ne^rıt pau^r^cıor *V* 12 cumque *V* poſſeſſorum *V* 13 moueratıuſ alıquontıenſ *V* 14 liquorem *Gardthausenus:* loquore *V* fruere ſeptugeſſimo *V* 15 fluomınum *V* 17 ter *post* quaſ *del. in* *V* 19 uıdebunt *V* amfiboe *V* 20 bubali *codex regius:* bucalı *V* ſpinturnicia *Salmasius exerc. Plin. p.* 267 *b D:* pıſturnıcıa *V* 22 aqua^u^lı^ef^tı *V* 23 habunda^t^ (*emend. man. sec.*) *V* exıtıalo *V* maıum *V* 25 solum *Gardthausenus:* ſa^o^lam *V* pectınaco pernıtıoſiſ monbuſ *V* 26 per | ouedenſ ^f^uetuſ anſere nıſ *V*

pollices, ad euertendas quoque naues sufficeret uiribus magnis:
ad cubitorum enim longitudinem octodecim interdum extentus,
noctibus quiescens per undas, diebus humi uescitur confidentia
cutis, quam ita ualidam gerit ut eius terga cataphracta uix
17 tormentorum ictibus perforentur. et saeuientes semper eaedem 5
ferae quasi pacto foedere quodam castrensi per septem caeri-
moniosos dies mitescunt ab omni saeuitia desciscentes, quibus
18 sacerdotes Memphi natales celebrant Nili. praeter eos autem
qui fortuita pereunt morte, alii dirumpuntur suffossis aluis
mollibus serratis ferarum dorsualibus cristis, quas delphinis si- 10
miles nutrit fluuius ante dictus, alii exitio intereunt tali.
19 trochilus auicula breuis dum escarum minutias captat, circa
cubantem feram uolitans blande, genasque eius inritatius titil-
lando peruenit ad usque ipsam uiciniam gutturis. quod factum
contuens enhydrus ichneumonis genus oris aditum penetrat 15
alite praeuia patefactum et populato uentre, uitalibus dilanci-
20 natis erumpit. audax tamen crocodilus monstrum fugacibus;
ubi audacem senserit, timidissimum, et in terra acutius cer-
nens, per quattuor menses hibernos nullo uesci dicitur cibo.
21 Hippopotami quoque generantur in illis partibus ultra 20
animalia cuncta ratione carentia sagacissimi, ad speciem equo-
rum bifidas *habentes ungulas* caudasque breues, quorum soller-
22 tiae duo interim ostendere documenta sufficiet. inter arundi-
nes celsas et squalentes nimia densitate haec belua cubilibus
positis, otium peruigili studio circumspectat, laxataque copia ad 25

---

1 naueọ[ſ] (*em. man.* 3) ſufficeṛet[a] (*emend. man. sec.*) *V* 2 octodecim *Accursius:* ẹc[d]becem *V* 3 uịtuperatur[e] *V*, uescitur *Gelenius*, uersatur *coniecit Salmasius exercit. Plin. p.* 314 *b A*, uenatur *Gronouius* 4 gerat *V* tergora — perforetur *coniecit Salmasius* catafracta *V* 5 ſaeuenıentıſ *V* eademſere *V* 6 cırımo | nıoſoſ *V* 7 ſaeuı[t]ia (*emend. man. sec.*) *V* 8 memfı *V* 9 alui *coniecit Salmasius exercit. Plin. p.* 317 *b D* 10 serratis *Gardthausenus:* Ṫertuſ (*em. man.* 3) *V* cristis *Salmasius:* cruſṭ[i]ıſ *V* ụel[d] fınıſ (*em. man. sec.*) *V* 11 exıtıenter eunt *V* 12 Trocıuluſ *V* 13 [cu]bantem (*emend. man. sec.*) *V* tıtıllandı *V* 15 enhydruſ *Salmasius exercit. Plin.* 316 *b D:* hydruſ *V* hıcheumonıſ *V* 16 ẹ[u]entre *V* 17 crocotıluſ *V'* 18 dımıdıſſımum *V* acuıuıſ *V* 19 hıdornoſ *V* 20 Hıp | prọpotamı *V* 21 ſpeṭ[c]ıem *V* 22 bıfıdoſ *V* habenteſ ungulaſ *om. V, add. Gelenius* 23 oſtende[re] (*emend. man. sec.*) *V* arundınıſ *V* 24 et *Gelenius:* ṡu[t] *V* 24 *et* 259, 4 nemıa *v* uelba[belua] (*em. man.* 3) culıbuſ[bı] *V* 25 laxatque *V*

segetes depascendas egreditur. cumque iam coeperit redire
distenta, auersis uestigiis distinguit tramites multos, ne unius
plani itineris lineas insidiatores secuti repertum sine difficul-
tate confodiant. item cum auiditate nimia extuberato uentre 23
5 pigrescit, super calamos recens exsectos femora conuoluit et
crura, ut pedibus uulneratis cruor egestus sagina distentum
faciat leuem, et partes saucias caeno oblinit quam diu in ci-
catrices conueniant plagae. has mostruosas antehac raritate 24
in beluis in aedilitate Scauri uidit Romanus populus primitus,
10 patris illius Scauri, quem defendens Tullius imperat Sardis ut
de familia nobili ipsi quoque cum orbis terrarum auctoritate
sentirent, et per aetates exinde plures saepe huc ducti nunc
inueniri nusquam possunt, ut coniectantes regionum incolae
dicunt, insectantis multitudinis taedio ad Blemmyas migrasse
15 conpulsi.

Inter Aegyptias alites, quarum uarietas nullo conprehendi 25
numero potest, ibis sacra est et amabilis et innocua ideo quod
nidulis suis ad cibum suggerens oua serpentum, efficit ut rare-
scant mortiferae pestes absumptae. occurrunt eaedem uolu- 26
20 cres pinnatis agminibus anguium, qui ex Arabicis emergunt
paludibus uenena malignantes, eosque antequam finibus suis
excedunt, proeliis superatos aeriis uorant, quas aues per rostra
edere fetus accepimus. serpentes quoque Aegyptus alit innu- 27
meras, ultra omnem perniciem saeuientes, basiliscos et amphis-
25 baenas et scytalas et acontias et dipsadas et uiperas aliasque
conplures, quas omnes magnitudine et decore aspis facile su-
pereminens, numquam sponte sua fluenta egreditur Nili. ⊥

Multa in illis tractibus pretium est operae maximum 28
cernere. e quibus pauca conueniet explicari. templa ubique
30 molibus magnis exstructa. *pyramides* ad miracula septem

---

5 calamo crefcenf *V* femore *V* 6 rura *V* egeftuf. IN adeftem-
tum *V* 7 partes *Gardthausenus:* paref *V*, carnes *Gelenius* 8 moftruofaf
sic V 9 edebilitate (*emend. man. sec.*) *V* 11 quo locũ orbif *V*
13 inuenite *V* 14 infectaf *V* be(m)maf *V* 16 IN *V* conprehenfi
potest (numero) *V* 18 fuggererenf qua ferpentum *V* rarifcant *V* 19 p&ef *V*
eadem *V* 20 mergunt *V* 22 proclif *V* aerif *V* 24 & iam fiz-
bemnaf 25 aconciaf *V* 27 *greditur (*fuit* f) nili .... |
multa *V* 28 trantib; *V* maxima *V* 29 cernere e *Hauptius:* aeges ne *V*
30 mobilib; *V* pyramidef *om. V, add. Gelenius*

prouectae, quarum diuturnas surgendi difficultates scriptor Herodotus docet, ultra omnem omnino altitudinem, quae humana manu confici potest, erectae sunt turres, ab imo latissimae in
29 summitates acutissimas desinentes. quae figura apud geometras ideo sic appellatur quod ad ignis speciem, τοῦ πυρὸς ut 5
nos dicimus, extenuatur in conum. quarum magnitudo quoniam in celsitudinem nimiam scandens gracilescit paulatim, umbras quoque mechanica ratione consumit.

30 Sunt et syringes subterranei quidam et flexuosi secessus, quos, ut fertur, periti rituum uetustorum aduentare diluuium 10
praescii, metuentesque ne cerimoniarum oblitteraretur memoria, penitus operosis digestos fodinis per loca diuersa struxerunt, et excisis parietibus uolucrum ferarumque genera multa sculpserunt, et animalium species innumeras illas, quas hierographicas litteras appellarunt. 15

31 Dein Syene, in qua solstitio tempore, quo sol aestiuum cursum extendit, recta omnia ambientes radii excedere ipsis corporibus umbras non sinunt. inde *si* stipitem quisquam fixerit rectum uel hominem aut arborem uiderit stantem, circa lineamentorum ipsas extremitates contemplabitur umbras ab- 20
sumi, sicut apud Meroen Aethiopiae partem aequinoctiali circulo proximam dicitur euenire, ubi per nonaginta dies umbrae nostris in contrarium cadunt, unde Antiscios eius incolas uocant.
32 quae quoniam miracula multa sunt opusculi nostri propositum excedentia, ad ingenia celsa reiciamus, pauca super prouinciis 25
narraturi.

16 Tres prouincias Aegyptus fertur habuisse temporibus priscis, Aegyptum ipsam et Thebaidam et Libyam, quibus duas adiecit posteritas, ab Aegypto Augustamnicam et Pentapolim a Libya sicciore dissociatam. 30

2 Igitur Thebais multas inter urbes clariores aliis Hermo-

---

1 dıfficultat[sc ı] ruptor (*emend. man. sec.*) *V* 2 nomınum *V* humana manu *Lindenbrogius:* humanıſ *V* 3 te[u]rreſ *V* [ı]mo *V* 4 aput[d] *V* 5 tu pyroſ *V* 7 gracılıocıt *V* 9 ſıryngeſ *V* 14 etiam alieni species innumeras mundi *coniecit Gardthausenus* illas *scripsi:* multaſ *V* hıerografıcaſ *V* 15 appellarunt .... | Deı[ſı]n ene *V* 16 solstitio *deleuit Wagnerus* auſtıuum *V* 18 corporıſ uſumbraſ *V* ſı *om. V, add. Gelenius* 20 adſumı *V* 21 apu[d] *V* 23 noſtrae contrarıum *V* 27 aegyg[p]tuſ *V* 28 lıbı | am *V* 30 dıſſoratam *V*

polim habet et Copton et Antinou, quam Hadrianus in honorem ephebi condidit sui: apud hecatompylos enim Thebas magnorum . . . .

In Augustamnica Pelusium est oppidum nobile, quod Pe- 3
5 leus Achillis pater dicitur condidisse, lustrari deorum monitu iussus in lacu, qui eiusdem ciuitatis adluit moenia, cum post interfectum fratrem nomine Phocum horrendis furiarum imaginibus raptaretur, et Cassium, ubi Pompei sepulchrum est Magni, et Ostracine et Rhinocolura.

10 In Pentapoli Libya Cyrene est posita, urbs antiqua set 4 deserta, quam Spartanus condidit Battus, et Ptolomais et Arsinoe eademque Teuchira et Darnis et Berenice, quas Hesperidas appellant. in sicciore uero Libye Paraetonion et Chae- 5 recla et Neapolis inter municipia pauca et breuia.

15 Aegyptus ipsa, quae iam inde, uti Romano imperio iuncta 6 est regio, regitur a praefectis, exceptis minoribus multis, Athribi et Oxyryncho et Thmui et Memphi maximis urbibus nitet.

Alexandria enim uertex omnium est ciuitatum, quam multa 7 nobilitant et magnificentia conditoris altissimi et architecti sol-
20 lertia Dinocratis, qui creta ad momentum parum reperta omnes ambitus lineales farina respersit, quod ciuitatem post haec alimentorum uberi copia circumfluere fortuito monstrauit. inibi 8 aurae salubriter spirantes, aer tranquillus et clemens atque, ut periculum docuit per uarias collectum aetates, nullo paene die
25 incolentes hanc ciuitatem solem serenum non uident. hoc 9 litus cum fallacibus et insidiosis accessibus adfligeret antehac nauigantes discriminibus plurimis, excogitauit in portu Cleopatra turrim excelsam, quae Pharos a loco ipso cognominatur,

---

1 antınoũ (˜ (*add. man. sec. aut* 3) *V* ın honore & mantıno (*emend. man. sec.*) ıeebıt (*emend. man. sec.*) condıdıt *V* (ephebi *Accursius*) ecaton pylos *V* 3 *lacunam indicaui* 7 fratrum (*em. man.* 3) *V* focum *V* flerıarum *V* 9 rınocorura ınter *V* 10 pentapolım *V* curae est *V* 11 ptholomaıs *V* orsınoe (*emend. man. sec.*) *V* 12 &heychıra *V* espe- rıdas (*emend. man. sec.*) *V* 13 uıro *V* paretonıon *V* chereda *V* 14 neappolıs *V* 15 ınperıto *V* 16 regie *coniecit Gronouius*, regio iure *Valesius* 17 ozurınmo *V* tımuı *V* memfım *V* 19 magnıfica *V* al | tıssimum *V* orchıtectıs (*emend. man. sec.*) *V* 20 dınocrates *V* creta *Gardthausenus:* cum *V, deinde* ammonumentũ | parum repente omnes ambıtus *V* 23 aer *Gelenius:* saepe *V* 24 Nõllo *V* 28 excelsas *V'* faros *V*.

praelucendi nauibus nocturna suggerens ministeria, cum quondam ex Parthenio pelago uenientes aut Libyco, per pandas oras et patulas, montium nullas speculas uel collium signa cernentes, harenarum inlisae glutinosae mollitiae frangerentur.

10 haec eadem regina heptastadium sicut uix credenda celeritate ita magnitudine mira construxit ob causam notam et necessariam. insula Pharos, ubi Protea cum phocarum gregibus diuersatum Homerus fabulatur inflatius, a ciuitatis litore mille passibus disparata Rhodiorum erat obnoxia uectigali.

11 quod cum in die quodam nimium quantum petituri uenissent, femina callida semper in fraudes, sollemnium specie feriarum isdem publicanis secum ad suburbana perductis, opus iusserat inrequietis laboribus consummari, et septem diebus totidem stadia molibus iactis in mare, solo propinquanti terrae sunt uindicata. quo cum uehiculo ingressa errare ait Rhodios insularum non continentis portorium flagitantes.

12 His accedunt altis sufflata fastigiis templa. inter quae eminet Serapeum, quod licet minuatur exilitate uerborum, atriis tamen columnariis amplissimis et spirantibus signorum figmentis et reliqua operum multitudine ita est exornatum ut post Capitolium, quo se uenerabilis Roma in aeternum adtollit, nihil orbis terrarum ambitiosius cernat.

13 in quo bybliothecae fuerunt inaestimabiles: et loquitur monumentorum ueterum concinens fides septingenta uoluminum milia, Ptolomaeis regibus uigiliis intentis conposita bello Alexandrino, dum diripitur ciuitas sub dictatore Caesare, conflagrasse.

14 Canopus inde duodecimo disiungitur lapide, quem, ut priscae memoriae tradunt, Menelai gubernator sepultus ibi cognominauit. hactenus inpendio locus et diuersoriis laetis extructus, auris et salutari temperamento perflabilis, ita ut extra

---

2 parthenio (etonio *emend. man. sec.*) *V* lybico *V* 3 & fatum laſ *V* ſpeculaſ........ | uel *V* 4 ınſelae *V* 5 eptaſtadıum *V* caelaepitate (r *emend. man. sec.*) *V* 6 ne*ceſſarıam *V* 7 faroſ ubı praeea *V* focarum *V* 9 rodıorum (*emend. man. sec.*) *V* 10 quıdam *V* 11 ſpere *V* 15 uındıcate quocumque *V* ıngreſſa erat rodıoſ *cett om.* *V* 16 contınenteſ *V* 17 accidunt (e *em. man.* 3) *V* ſufflata *V et Gelenius*: ſublata *uulgo* 18 emınat ſerapeeum (e, a *em. man.* 3) *V* 19 columnarıſ *V* 22 quod *V*, quo *sequente lacuna trium litterarum Gelenius* 24 ptholomaeıſ *V* 27 Canopus *Gelenius*: Canıſiuſ *V* 28 Menelai *Gelenius*: me *V*

mundum nostrum morari se quisquam arbitretur in illis tractibus agens, cum saepe aprico spiritu inmurmurantes audierit uentos.

15 Sed Alexandria ipsa non sensim, ut aliae urbes, sed inter initia prima aucta per spatiosos ambitus, internisque seditionibus diu aspere fatigata, ad ultimum multis post annis Aureliano imperium agente, ciuilibus iurgiis ad certamina interniciua prolapsis dirutisque moenibus amisit regionum maximam partem, quae Bruchion appellabatur, diuturnum praestantium hominum domicilium. 16 unde Aristarchus grammaticae rei doctrinis excellens, et Herodianus artium minutissimus sciscitator, et Saccas Ammonius Plotini magister, aliique plurimi scriptores multorum in litteris nobilium studiorum, inter quos Chalcenterus eminuit Didymus, multiplicis scientiae copia memorabilis, qui in illis sex libris ubi non numquam inperfecte Tullium reprehendit sillographos imitatus scriptores maledicos, iudicio doctarum aurium incusatur ut inmania frementem leonem putidulis uocibus canis catulus longius circumlatrans. 17 et quamquam ueteres cum his, quorum memini floruere conplures, tamen ne nunc quidem in eadem urbe doctrinae uariae silent; nam et disciplinarum magistri quodam modo spirant et nudatur ibi geometrico radio quidquid reconditum latet, nondumque apud eos penitus exaruit musica, nec harmonica conticuit et recalet apud quosdam adhuc licet raros consideratio mundani motus et siderum, doctique sunt numeros haud pauci, super his scientiam callent quae fatorum uias ostendit. 18 medicinae autem, cuius in hac uita nostra nec parca nec sobria desiderantur adminicula crebra, ita studia augentur in dies ut, licet opus ipsum redoleat, pro omni tamen experimento sufficiat

---

7 interniciua *sic V* 10 arıstharchuſ *V* domıſ *V*, doctrinis *Gelenius* 11 ſcaſcıtutor (*emend. man. sec.*) *V* 12 amonıuſ *V* plotınų *V* plurımıſ *V* 13 chalcenteıruſ *ut uid. V'* 14 copia *Hauptius:* coptı *V*, coepti *Gelenius*, cumprime *coniecit Hertzius*, captu *Gruterus*, scriptis *Valesius* 16 ſıllograuoſ *V* maleedıeoſ ıudıcıa doctorū *V* 18 putidulis *Gelenius:* pıtreduhſ *V* canis *Ianus Vlitius ad Nemesiani Cynegeticon* 174: canuſ *V*, catus *coniecit Ernestius* 19 floluere *ut uid. V'* 23 paenıtuſ *V* armonıa *V* 24 adhunc *V* raros *Valesius:* attroſ *V* 25 doctıſque *V* numeros haud *Valesius:* aut numero *V* 26 hı *V* 28 ſtadıa (*emend. man. sec.*) *V*

medico ad commendandam artis auctoritatem, *si* Alexandriae
19 se dixerit eruditum. et haec quidem hactenus. sed *si* intel-
legendi diuini editionem multiplicem et praesensionum origi-
nem mente uegeta quisquam uoluerit replicare, per mundum
omnem inueniet mathemata huius modi ab Aegypto circum- 5
20 lata. *hic* primum homines longe ante alios ad uaria religio-
num incunabula, ut dicitur, peruenerunt et initia prima sa-
21 crorum caute tuentur condita scriptis arcanis. hac institutus
prudentia Pythagoras colens secretius deos, quicquid dixit aut
uoluit auctoritatem esse instituit ratam, et femur suum aureum 10
apud Olympiam saepe monstrabat, et cum aquila conloquens
22 subinde uisebatur. hinc Anaxagoras lapides e caelo lapsuros
et putealem limum contrectans tremores futuros praedixerat
terrae. et Solon sententiis adiutus Aegypti sacerdotum, latis
iusto moderamine legibus Romano quoque iuri maximum ad- 15
didit firmamentum. ex his fontibus per sublimia gradiens ser-
monum amplitudine Iouis aemulus Platon uisa Aegypto mili-
tauit sapientia gloriosa.

23 Homines autem Aegyptii plerique subfusculi sunt et atrati,
magisque maestiores, gracilenti et aridi, ad singulos motus ex- 20
candescentes, controuersi et reposcones acerrimi. erubescit apud
eos siqui non infitiando tributa, plurimas in corpore uibices
ostendat. et nulla tormentorum uis inueniri adhuc potuit quae
obdurato illius tractus latroni inuito elicere potuit ut nomen
proprium dicat. 25

24 Id autem notum est, ut annales ueteres monstrant, quod
Aegyptus omnis sub amicis erat antea regibus, sed superatis
apud Actium bello nauali Antonio et Cleopatra, prouinciae
nomen accepit ab Octauiano Augusto possessa. aridiorem Li-

---

1 ſı *om. V, add. Gelenius* 2 ſı *om. V, add. Gelenius* 3 praeſenſioọnum *V*
orıgıne *V* 4 replıcata *V* 5 ınuenı .... a huıuſ modı *ceteris
omissis V* 6 hıc *om. V, add. Gelenius* āte *V* 7 & (ut *emend. man. sec.*) *V*
8 ſcriptis *codex Fauchetii:* ſcrıbuſ *V* 14 letıſ *V* 17 Platon *Valesius:*
non *V* 18 glorıoſo *V* 19 ſuffıcılı *V* 20 graṭulemnıtı *V, deinde* ut *V*
21 eru*beſcıt (*fuit* n) *V* 22 ınficı*endo (*fuit* a) *V* 22 ıııuaceſ *V*
23 uıſı *V* 24 obṭurato (d) *V* pactuſ latrocını ınuıtoẹ | lıgere *V* 26 amna-
leſ *V* 27 omneſ *V* 28 cle .... ra (°pat *add. man. sec.*) *V*
29 poſſeſa *V*

byam supremo Apionis regis consecuti sumus arbitrio, Cyrenas cum residuis ciuitatibus Libyae Pentapoleos Ptolomaei liberalitate suscepimus. euectus longius ad ordinem remeabo coeptorum.

5 # LIBER XXIII

Haec eo anno — *ut* praetereamus negotiorum minutias — 1 agebantur. Iulianus uero iam ter consul, adscito in collegium trabeae Sallustio praefecto per Gallias, quater ipse amplissimum inierat magistratum, et uidebatur nouum adiunctum esse Au-
10 gusto priuatum, quod post Diocletianum et Aristobulum nullus meminerat gestum./ et licet accidentium uarietatem sollicita 2 mente praecipiens multiplicatos expeditionis apparatus flagranti studio perurgeret, diligentiam tamen ubique diuidens imperiique sui memoriam magnitudine operum gestiens propa-
15 gare, ambitiosum quondam apud Hierosolyma templum, quod post multa et interneciua certamina obsidente Vespasiano posteaque Tito aegre est expugnatum, instaurare sumptibus cogitabat inmodicis, negotiumque maturandum Alypio dederat Antiochensi, qui olim Brittannias curauerat pro praefectis./
20 cum itaque rei idem fortiter instaret Alypius iuuaretque pro- 3 uinciae rector, metuendi globi flammarum prope fundamenta crebris adsultibus erumpentes fecere locum exustis aliquotiens operantibus inaccessum, hocque modo elemento destinatius repellente cessauit inceptum.

---

1 ſuppraemo *V* consecuti *Gelenius:* conſentı *V* ar^bı^trıo *V* cy^r^nenaſ (*emend. man. sec.*) co^u^n (*emend. man. sec.*) *V* 2 lybıae *V* ptolomeı lıtteralıtate *V* 4 coepto | AMMIANI MARCELLI^NI^ RERVM GESTARVM· | EXPLICIT LIBER ·XXII· ‖ haec eo anno *V*

6 ut *om. V, add. Gelenius* 7 a^d^tſcıto (*emend. man. sec.*) *V* 9 magıſtratuſ *V'* 10 arıſtobolum *V* 12 multıplıcatoſ (*emend. man. sec.*) *V* 13 dıffıdenſ *V* 15 hıeroſolıma *V* 17 expugnatum *Gelenius:* oppugnatum *V* ſumptı^b^muſ *V* 19 anthıocenſı — brıttanıaſ curauerat *add. V^m^* 22 adſumptıbuſ *V* 23 ınexceſſum hocquo *V* elemento repell^e^ante (*emend. man. sec.*) *V* 24 ıncertum *V*

4 Isdem diebus legatos ad se missos ab urbe aeterna clare natos meritisque probabilis uitae compertos imperator honoribus diuersis adfecit. et Apronianum Romae decreuit esse praefectum, Octauianum proconsulem Africae, Venusto uicariam conmisit Hispaniae, Rufinum Aradium comitem orientis in 5
5 locum auunculi sui Iuliani recens defuncti prouexit. quibus ut conuenerat, ordinatis terrebatur omine quodam ut docuit exitus praesentissimo. Felice enim largitionum comite profluuio sanguinis repente extincto eumque comite Iuliano secuto uulgus publicos contuens titulos Felicem Iulianum Augustumque pronuntiabat. 10
6 praecesserat aliud saeuum. namque Kalendis ipsis ianuariis ascendente eo gradile Genii templum e sacerdotum consortio quidam ceteris diuturnior nullo pulsante repente concidit animamque insperato casu efflauit, quod adstantes incertum per inperitiam an adulandi cupiditate memorabant consulum seniori portendi nimirum Sallustio, set ut apparuit non aetati sed potestati maiori interitum propinquare 15
7 monstrabat. super his alia quoque minora signa subinde quid accideret ostendebant. inter ipsa enim exordia procinctus Parthici disponendi nuntiatum est Constantinopolim terrae pulsu uibratam, quod horum periti minus laetum esse pronuntiabant aliena peruadere molienti rectori. ideoque intempestiuo conatu desistere suadebant, ita demum haec et similia contemni oportere firmantes, cum inruentibus armis externis lex una sit et perpetua, salutem omni ratione defendere, nihil remittente ui mortis. isdem diebus nuntiatum est ei per litteras Romae super hoc bello libros Sibyllae consultos, ut iusserat, imperatorem eo anno discedere a limitibus suis aperto prohibuisse responso. 20 25

2 Inter haec tamen legationes gentium plurimarum auxilia pollicentium, liberaliter susceptae remittebantur, speciosa fiducia principe respondente, nequaquam decere aduenticiis adiu- 30

1 legatıſ *V* ad se *Gelenius:* adıem *V* dare *V* 2 compentoſ *V* 4 uıcarı *V* 7 homıne *V* 8 felıc*e (*fuit* a) *V* 9 extınctum quae comıte *V* 13 e sacordotum consortio quidam *uulgo:* ſacerdotıum conſortıo quıdam e *V* 14 conoedıt *V* ınſpırato *V* 18 monstrabat *scripsi:* monſtrabant *V* quid accideret *uulgo:* quod accıderat *V* 22 ıntempeſtuuo (*emend. man. sec.*) *V* 26 mortis *Lindenbrogius:* morıſ *V* 27 ſibıllae *V* 30 aegentıum *V* 32 aduentıcuſ *V*

mentis rem uindicari Romanam, cuius opibus foueri conueniret amicos et socios, si auxilium eos adegeri, necessitas inplorare, solum Arsacem monuerat Armeniae regem ut collectis copiis 2 ualidis iubenda opperiretur, quo tendere, quid deberet urguere
5 propere cogniturus. proinde cum primam consultae rationes copiam praebuissent, rumore praecurso hostiles occupare properans terras nondum adulto uere, missa per militares numeros expeditionali tessera cunctos transire iussit Euphraten, quo conperto omnes euolant ex hibernis transmissoque, ut 3
10 textus docebat scriptorum, dispersi per stationes uarias aduentum principis exspectabant. ipse autem Antiochiam egressurus Heliopoliten quendam Alexandrum Syriacae iuris dictioni praefecit turbulentum et saeuum, dicebatque non illum meruisse sed Antiochensibus auaris et contumeliosis huius modi
15 iudicem conuenire. cumque eum profecturum deduceret mul- 4 titudo promiscua, itum felicem reditumque gloriosum exoptans oransque ut deinde placabilis esset et lenior, nondum ira, quam ex conpellationibus et probris conceperat, emollita loquebatur asperius se esse eos adserens postea non uisurum,
20 disposuisse enim aiebat hiemandi gratia per conpendiariam 5 uiam consummato procinctu Tarsum Ciliciae reuersurum, scripsisseque ad Memorium praesidem ut in eadem urbe cuncta sui congrua pararentur. et hoc haud diu postea contigit. corpus namque eius illuc relatum exequiarum humili pompa
25 in suburbana sepultum est ut ipse mandarat.

Iamque apricante caelo tertium Nonas maias profectus 6 Hierapolim solitis itineribus uenit. ubi cum introierit ciuitatis capacissimae portas, sinistra porticus subito lapsa, subter tendentes quinquaginta milites exceptis plurimis uulneratis tig-
30 norum tegularumque pondere magno conlisit. unde contractis 7 copiis omnibus Mesopotamiam tam propere signa commouit ut fama de se nulla praeuersa — id enim curatius obseruarat — inprouisus Assyrios occuparet. denique cum exercitu et Scy-

4 operıretur *V* tenderet *V* 7 muſſa *V* 8 eufratem (m *emend. in* n) *V* 9 tranſmıſſaque *V* 10 ſ(crı)ptorum *V* 14 an | tıoceſıbuſ *V* 16 promıſ quantum felıcem *V* exortanſ *V* 18 concıperat *V* 22 (m)emorıum *V* 23 sibi *Gelenius* hauṭ *V* 25 suburbano *Gelenius* ut ıpſe mandarat *add.* *V*[m] 26 martıaſ *Gelenius* 27 ıtenerıbuſ *V* 28 partaſ *v* 30 con contractıſ *V*

tharum auxiliis Euphrate nauali ponte transmisso uenit ad
Batnas municipium Osdroenae ibique inlaetabile portentum
8 offendit. cum enim calonum frequens multitudo ad suscipiendum
consuete pabulum prope aceruum palearum stetisset inpendio
celsum — hoc enim modo per regiones illas tales spe- 5
cies construuntur — rapientibus multis quassata congeries inclinata
est parique exitio quinquaginta obruit homines mole
maxima ruinarum.

3 Maestus exinde digressus uenit cursu propero Carras antiquum
oppidum, Crassorum et Romani exercitus aerumnis 10
insigne. unde duae ducentes Persidem uiae regiae distinguuntur,
laeua per Adiabenam et Tigridem, dextra per Assyrios
2 et Euphraten. ibi moratus aliquot dies dum necessaria parat,
et Lunae, quae religiose per eos colitur tractus, ritu locorum
fert sacra, dicitur ante aras nullo arbitrorum admisso occulte 15
paludamentum purpureum propinquo suo tradidisse Procopio
mandasseque arripere fidentius principatum si se interisse di-
3 dicerit apud Parthos. hic Iuliani quiescentis animus agitatus
insomniis euenturum triste aliquid praesagiebat. quocirca et
ipse et uisorum interpretes praesentia contemplantes, diem se- 20
cuturum, qui erat quartum decimum Kalendas Aprilis, obseruari
debere pronuntiabant. uerum ut conpertum est postea,
hac eadem nocte Palatini Apollinis templum praefecturam regente
Aproniano in urbe conflagrauit aeterna, ubi, ni multiplex
iuuisset auxilium, etiam Cumana carmina consumpserat magni- 25
tudo flammarum.

4 Post quae ita digesta, agmina et commeatus omnis generis
disponenti procursatorum aduentu anhelantium etiam tum indicatur
equestres hostium turmas uicino limite quodam per-
5 rupto auertisse subito praedas. cuius atrocitate mali perculsus 30
ilico, ut ante cogitauerat, triginta milia lectorum militum eidem
commisit Procopio iuncto ad parilem potestatem Sebastiano

---

1 eufraten *V* 2 batnat *ut uid.* *V'* 3 colonum *V* 7 moleſ *V*
8 ruminarum *V* 9 caraſ (*emend. man. sec.*) *V* 10 cum *del. ante* oppidum
V 12 leua *V* hadiabenam *V* 13 eufraten *V* aliquod *V*
14 ſitu *V* 17 didicent (*emend. man. sec.*) *V* 19 in ſomniſ *V* praeſagebat
V 20 ſecutum *V* 22 con conpertum *V* 23 haec *V*
24 ne *V* 25 conſumſerat *V* 28 diſponendi perparo cur | ſatorum
(*emend. man.* 3) *V* 31 cogitaerat *V* 32 cummiſit *V'*

comite ex duce Aegypti, isdemque praecepit ut intra Tigridem interim agerent, uigilanter omnia seruaturi nequid inopinum ex incauto latere oreretur, qualia multa saepe didicerat euenisse, mandabatque eis ut, si fieri potius posset, regi sociarentur Ar- 5 saci cumque eo per Corduenam et Moxoenam, Chiliocomo uberi Mediae tractu, partibusque aliis praestricto cursu uastatis apud Assyrios adhuc agenti sibi concurrerent necessitatum articulis adfuturi.

6 His ita ordinatis ipse exitu simulato per Tigrim, quod 10 iter etiam re cibaria de industria iusserat instrui, flexit dextrorsus et quieta nocte emensa, mane iumentum quo ueheretur ex usu, poposcit, oblatusque ei equus Babylonius nomine ictu torminis consternatus dum dolorum inpatiens uoluitur, auro lapillisque ornamenta distincta conspersit. quo ostento laetior 15 exclamauit plaudentibus proximis 'Babylona humi procidisse ornamentis omnibus spoliatam.' / 7 et paulisper detentus ut omen per hostias litando firmaret, Dauanam uenit castra praesidiaria, unde ortus Belias fluuius funditur in Euphraten. hic corporibus cibo curatis et quiete, postridie uentum est ad Callini- 20 cum, munimentum robustum et commercandi opimitate gratissimum, ubi *ante* diem sextum Kalendas, quo Romae matri deorum pompae celebrantur annales, et carpentum, quo uehitur simulacrum, Almonis undis ablui perhibetur, sacrorum sollemnitate prisco more conpleta, somno per otium capto exultans 25 pernoctauit et laetus. / 8 luce uero secuta profectus exinde per supercilia riparum fluuialium aquis adulescentibus undique conuenis cum armigera gradiens manu in statione quadam sub pellibus mansit, ubi Saracenarum reguli gentium genibus supplices nixi oblata ex auro corona tamquam mundi nationumque 30 suarum dominum adorarunt, suscepti gratanter ut ad furta bellorum adpositi. / 9 dumque hos adloquitur, Xerxis illius poten-

---

1 aegıptı *V* 4 socıarentur (l *superscr.*) *V* assacı *ut uid.* *V'* 7 agente *V* concurrent (re *superscr.*) (*em. man.* 3) *V* 9 tıgrum *V* 10 regı uarıa *V* 13 tor | mını *V* 14 consperſıt (x *superscr.*) (*em. man.* 3) *V* extento *V* 15 esclamauıt (x *superscr.*) (*emend. man. sec.*) *V* praecıdısse (o *superscr.*) (*emend. man. sec.*) *V* 18 ı *add. man.* 3 *in* *V* eufraten *V* 19 cıbo cur mısıt quı&e posttrıdıe *V* callınısum *V* 20 rubustum *V* opıımıtate (ortunı *superscr.*) (*emend. man. sec.*) *V* 21 ante *om.* *V*, *add. uulgo* 23 salmonıs *V* sollıcıtate (solennitate *superscr.*) (*emend. man. sec.*) *V* 24 conplecta *V* 26 adulıscentıbus undequae *V* 27 sup (b *superscr.*) (*emend. man. sec.*) *V* 28 saracınarum *V*

tissimi regis instar, classis aduenit tribuno Constantiano cum comite Lucilliano ductante, quae latissimum flumen Euphraten artabat, in qua mille erant onerariae naues ex diuersa trabe contextae, commeatus abunde ferentes et tela et obsidionales machinas; quinquaginta aliae bellatrices totidemque ad conpaginandos necessariae pontes.

4 Re ipsa admoneor, breuiter, quantum mediocre potest ingenium haec instrumentorum genera ignorantibus circumscripte 2 monstrare, et Ballistae figura docebitur prima. ferrum inter axiculos duos firmum conpaginatur et uastum in modum regulae maioris extentum, cuius ex uolumine tereti, quod in medio pars polita conponit, quadratus eminet stilus extentius, recto canalis angusti meatu cauatus, et hac multiplici chorda neruorum tortilium inligatus: eique cochleae duae ligneae coniunguntur aptissime, quarum prope unam adsistit artifex contemplabilis et subtiliter adponit in temonis cauamine sagittam maligne spiculo maiore conglutinatam, hocque facto hinc inde 3 ualidi iuuenes uersant agiliter rotabilem flexum. cum ad extremitatem neruorum acumen uenerit summum, percita interno pulsu a ballista ex oculis auolat, interdum nimio ardore scintillans, et euenit saepius ut antequam telum cernatur, dolor letale uulnus agnoscat.

4 Scorpionis autem, quem appellant nunc Onagrum, huius modi forma est. dolantur axes duo quernei uel ilicei, curuanturque mediocriter ut prominere uideantur in gibbas, hique in modum serratoriae machinae conectuntur ex utroque latere patentius perforati, quos inter per cauernas funes conligantur 5 robusti, conpagem, ne dissiliat, continentes. ab hac medietate restium ligneus stilus exsurgens obliquus et in modum iugalis temonis erectus ita neruorum nodulis inplicatur, ut altius tolli possit et inclinari, summitatique eius unci ferrei copulantur, e

---

1 claſſi V   2 eufraten artabant V   4 contextae *Gelenius*: contectae V   5 bellatrıteſ V'   6 poteſ V   7 admoneo V   10 duo (*emend. man. sec.*) V   13 multıplıcıſ horda (*emend. man. sec.*) V   14 illigatum *coniecit Köchly* (*Gr. Kriegsschriftsteller* I, 406)   conchleae V   lıneam V   16 temoneſ V   18 agiter V   otabılem (*emend. man. sec.*) V   20 balıſta V   22 l(&a)le V   24 querenei | uel lıcaeı V   25 hıcque V   28 dissiliat *Gelenius*: dıſſılıant V

quibus pendet stuppea uel ferrea funda, cui ligno fulmentum prosternitur ingens, cilicium paleis confertum minutis, ualidis nexibus inligatum et locatum super congestos cespites uel latericios aggeres. nam muro saxeo huius modi moles inpo-
5 sita disiectat quidquid inuenerit subter concussione uiolenta, non pondere. cum igitur ad concertationem uentum fuerit, 6 lapide rotundo fundae inposito, quaterni altrinsecus iuuenes repagula, quibus incorporati sunt funes, explicantes, retrorsus stilum paene supinum inclinant itaque demum sublimis adstans
10 magister claustrum, quod totius operis continet uincula, reserat malleo forti perculsum, unde absolutus ictu uolucri stilus et mollitudine offensus cilicii saxum contorquet, quidquid incurrerit conlisurum. et tormentum quidem appellatur ex eo quod 7 omnis explicatio torquetur, scorpio autem autem quoniam acu-
15 leum desuper habet erectum, cui etiam onagri uocabulum indidit aetas nouella ea re, quod asini feri cum uenatibus agitantur, ita eminus lapides post terga calcitrando emittunt ut perforent pectora sequentium aut perfractis ossibus capita ipsa displodant.

Hinc ad Arietem ueniemus. eligitur abies uel ornus ex- 8
20 celsa, cuius summitas duro ferro concluditur et prolixo, arietis efficiens prominulam speciem, quae forma huic machinamento uocabulum indidit, et sic suspensa utrimque transuersis asseribus et ferratis quasi ex lance uinculis trabis alterius continetur, eamque quantum mensurae ratio patitur multitudo retro
25 repellens rursus ad obuia quaeque rumpenda protrudit ictibus ualidissimis instar adsurgentis et caedentis arietis. qua crebritate uelut reciproci fulminis impetu aedificiis scissis in rimas concidunt structurae laxatae murorum. hoc genere operis si 9 fuerit exerto uigore discussum, nudatis defensoribus ideoque
30 solutis obsidiis ciuitates munitissimae recluduntur.

Pro his arietum meditamentis iam crebritate despectis 10

---

1 pendent *V* ſtruppea *V* ferrea ferrea (funda *supra*) *V* 3 coſpıteſ (e *supra*) *V* 5 quıcquıd *V'* ſuper *V* 6 ad] ate (n *supra*) (*emend. man. sec.*) *V* 9 supinum *Valesius:* ſurınū *V* dem (vm *supra*) *V* 11 mallıo sortı (f *supra*) (*emend. man. sec.*) *V* perculsum *Hauptius:* perclauſam *V* 12 quıcquıd ınconcurrent (li *supra*) *V'* 13 conſorum *V* 17 erga cal⟨cıta⟩ndo *V* 19 auıeſ (b *supra*) *V* 21 promınullam *V* hoc *V* 22 ſı *V* 23 trabeſ *V* 24 multitudo *Gelenius:* altıtudo *V* 25 ad obuia *Gelenius:* ad ıobına *V* 26 ualıdıſſımuſ *ut uid.* *V'* arietis *codex regius:* armatı *V* 30 ⟨n⟩ıınutıſſımae *V*

conditur machina scriptoribus historicis nota, quam Helepolim Graeci cognominamus. cuius opera diuturna Demetrius Antigoni filius regis Rhodo aliisque urbibus oppugnatis Poliorcetes
11 est appellatus. aedificatur autem hoc modo. testudo conpaginatur inmanis axibus roborata, longissimis ferreisque clauis 5 aptata et contegitur coriis bubulis uirgarumque recenti textura atque limo asperguntur eius suprema ut flammeos detrectet et
12 missiles casus. conseruntur autem eius frontalibus trisulcae cuspides praeacutae, ponderibus ferreis graues, qualia nobis pictores ostendunt fulmina uel fictores, ut quidquid petierit acu- 10
13 leis exsertis abrumpat. hanc ita ualidam molem rotis et funibus regens numerosus intrinsecus miles languidiori murorum parti uiribus admouet concitis, et nisi desuper propugnantium ualuerint uires conlisis parietibus aditus patefacit ingentes.

14 Malleoli autem, teli genus, figurantur hac specie. sagitta 15 est cannea inter spiculum et harundinem multifido ferro coagmentata, quae in muliebris coli formam, quo nentur lintea stamina, concauatur uentre subtiliter et plurifariam patens
15 atque in alueo ipso ignem cum aliquo suscipit alimento. et si emissa lentius arcu inualido — ictu enim rapidiore extin- 20 guitur — haeserit usquam, tenaciter cremat aquisque conspersa acriores excitat aestus incendiorum, nec remedio ullo quam superiacto puluere consopitur. hactenus de instrumentis muralibus, e quibus pauca sunt dicta. nunc ad rerum ordinem reuertamur. 25

5 Adscitis Saracenorum auxiliis, quae animis obtulere promptissimis, tendens imperator agili gradu Cercusium principio mensis Aprilis ingressus est munimentum tutissimum et fabre politum. cuius moenia Abora et Euphrates ambiunt flumina
2 uelut spatium insulare fingentes. quod Diocletianus exiguum 30 antehoc et suspectum muris turribusque circumdedit celsis, cum in ipsis barbarorum confiniis interiores limites ordinaret, ne uagarentur per Syriam Persae ita ut paucis ante annis cum
3 magnis prouinciarum contigerat damnis. namque, cum Antio-

1 haelepolim *V* 3 rodo *V* poliorcetis (clitef *emend. man. sec.*) *V* 7 ſuppraema aut *V* 9 cuſpidiſ *V* 11 potiſ *V* 19 albeo *V* ſuſcepit *V* 20 arcu inualido arcuſ icto *V* rapidore *V* 22 acriore *V* ſuperiaeto (c *emend. man. sec.*) *V* 27 inprator *V* 29 aborae tora eufrateſ am | bunt *V* 31 ſuſceptum miriſ *V* 32 edocumento *V*

chiae in alto silentio scaenicis ludis mimus cum uxore inmissus e medio sumpta quaedam imitaretur, populo uenustate attonito coniunx 'nisi somnus est' inquit 'en Persae' et retortis plebs uniuersa ceruicibus exaceruantia in se tela declinans
5 spargitur passim. ita ciuitate incensa et obtruncatis pluribus, qui pacis more palabantur effusius, incensisque locis finitimis et uastatis, onusti praeda hostes ad sua remearunt innoxii, Mareade uiuo exusto, qui eos ad suorum interitum ciuium duxerat inconsulte. et haec quidem Gallieni temporibus euenerunt.

10 Iulianus uero dum moratur apud Cercusium, ut per naualem Aborae pontem exercitus et omnes sequellae transirent, litteras tristes Sallusti Galliarum praefecti suscepit orantis suspendi expeditionem in Parthos obtestantisque ne ita intempestiue nondum pace numinum exorata inreuocabile subiret exi-
15 tium. / posthabito tamen suasore cautissimo fidentius ultra tendebat, quoniam nulla uis humana uel uirtus meruisse umquam potuit, ut quod praescripsit fatalis ordo non fiat. statimque transgressus pontem auelli praecepit, necui militum ab agminibus propriis reuertendi fiducia remaneret. pari sorte hic
20 quoque omen inlaetabile uisum est apparitoris cuisdam cadauer extentum carnificis manu deleti, quem praefectus Sallustius praesens ea re supplicio capitali damnarat quod intra praestitutum diem alimentorum augmentum exhibere pollicitus casu inpediente frustratus est. sed miserando homine trucidato po-
25 stridie aduenit, ut ille promiserat, alia classis abunde uehens annonam. (4, 5, 6)

Profecti exinde Zaitham uenimus locum, qui olea arbor interpretatur. hic Gordiani imperatoris longe conspicuum uidimus tumulum, cuius actus a pueritia prima exercituumque
30 felicissimos ductus et insidiosum interitum digessimus tempore conpetenti. / ubi cum pro ingenita pietate consecrato principi parentasset pergeretque ad Duram desertum oppidum, procul militarem cuneum conspicatus stetit inmobilis eique dubitanti quid ferrent, offertur ab eis inmanissimi corporis leo, cum aciem (7, 8)

---

1 ſcenıcıſ *V* mımoſ *V* 2 emıtaretur *V* 3 ınquıd *V* 4 exacerbantıa *V* lela *ut uid. V'* 5 ı (ta superscr.) *V* 7 honoſtıſ (u superscr.) (*emend. man. sec.*) *V* praeda hoſtıſ *V* Cyriade *coniecit Wagnerus* 10 cercuſtūſ *V* 11 abore *V* tranſıret *V* 15 ultro *V* 18 nequı *V* 21 ſalu(ſt)ıuſ *V* 24 poſttrıdıe *V* 25 abunderhenſ *V* 27 ad locum *V* 33 cum eum *V*

peteret multiplici telorum iactu confossus. quo omine uelut
certiore iam spectaculi prosperioris elatus exultantius incedebat,
sed incerto fatu fortunae aliorsum prorupit euentus. obitus
9 enim regis portendebatur sed cuius, erat incertum. nam et
oracula dubia legimus, quae non nisi casus discreuere postremi, 5
ut fidem uaticinii Delphici, quae post Halyn flumen transmis-
sum maximum regnum deiecturum praedixerat Croesum, et
aliam quae Atheniensibus ad certandum contra Medos oblique
destinauerat mare, sortemque his posteriorem ueram quidem
sed non minus ambiguam 10

aio te Aeacida Romanos uincere posse.

10 Etrusci tamen haruspices qui comitabantur, gnari prodi-
gialium rerum, cum illis procinctum hunc saepe arcentibus non
crederetur, prolatis libris exercitualibus ostendebant signum
hoc esse prohibitorium principique aliena licet iuste inuadenti 15
11 contrarium. sed calcabantur philosophis refragantibus, quorum
reuerenda tunc erat auctoritas, errantium subinde et in parum
cognitis perseuerantium diu. et enim ut probabile argumen-
tum ad fidem implendam scientiae suae id praetendebant, quod
et Maximiano antehac Caesari cum Narseo Persarum rege iam 20
congressuro itidem leo et aper ingens trucidati simul oblati
sunt et superata gente discessit incolumis, illo minime con-
templato quod aliena petenti portendebatur exitium et Narseus
12 primus Armeniam Romano iuri obnoxiam occuparat. secuto
itidem die, qui erat VII Idus Aprilis, sole uergente iam in 25
occasum ex parua nubicula subito aere crassato usus adimitur
lucis et post minacem tonitruum crebritatem et fulgurum Io-
uianus nomine miles de caelo tactus cum duobus equis con-
13 cidit, quos potu satiatos a flumine reducebat. eoque uiso
harum rerum interpretes arcessiti interrogatique etiam id ue- 30
tare procinctum fidentius adfirmabant, fulmen consiliarium esse

---

1 homine *V* 2 ſpectatoſ *V*, spe status *coniecit Valesius* cedebat *V*
4 protendebatur *V* 5 deſcribere poſtrem *V* 6 delfici *V* alyn *V*
7 cryſſum & alię *V* 9 * * * * * *ueram | (*fuit* q *et* ueram) *V* 11 eacida *V*
12 haruſpiciſ *V* comitaḅantur gnaruſ prodigiarum *V* 15 inuadendi *V*
16 calcabuntur philoſophi *V* 17 ſerrantium *V* 22 cente *V* inco-
lomiſ *V* contemplate *V* 25 ſeptimum *V* 26 nubicula *sic V* ade-
mitur *V* 27 fulgorum *V* nomine *deleuit Stewechius ad Vegetii I* 17
28 concedit 30 arceſſit *V* 31 conſiliatrium *V*

monstrantes: ita enim appellantur quae dissuadent aliquid fieri uel suadent. ideoque hoc nimis cauendum quod militem celsi nominis cum bellatoriis iumentis extinxit, et hoc modo contacta loca nec intueri nec calcari debére fulgurales pronuntiant 5 libri./ contra philosophi candorem ignis sacri repente conspecti 14 nihil significare aiebant sed esse acrioris spiritus cursum ex aethere aliqua ui ad inferiora detrusum, aut si exinde praenoscitur aliquid, incrementa claritudinis imperatori portendi gloriosa coeptanti, cum constet flammas suapte natura nullo 10 obstante ad sublimia conuolare.

Peracto igitur, ut ante dictum est, ponte cunctisque trans- 15 gressis imperator antiquissimum omnium ratus est militem adloqui sui rectorisque fiducia properantem intrepide. signo itaque per lituos dato cum centuriae omnes et cohortes et ma- 15 nipuli conuenissent, ipse aggere glebali adsistens coronaque celsarum circumdatus potestatum talia ore sereno disseruit fauorabilis studio concordi cunctorum

'Contemplans maximis uiribus et alacritate uos uigere, 16 fortissimi milites, contionari disposui, docturus ratione multi- 20 plici non nunc primitus, ut maledici mussitant, Romanos penetrasse regna Persidis. namque ut Lucullum transeam uel Pompeium, qui per Albanos et Massagetas, quos Alanos nunc appellamus, hac quoque natione perrupta uidit Caspius lacus, Ventidium nouimus Antoni legatum strages per hos tractus 25 innumeras edidisse./ sed ut a uetustate discedam, haec quae 17 tradidit recens memoria replicabo. Traianus et Verus *et* Seuerus hinc sunt digressi uictores et tropaeati, redissetque pari splendore iunior Gordianus, cuius monumentum nunc uidimus honorate, apud Resainam superato fugatoque rege Persarum, 30 ni factione Philippi praefecti praetorio sceleste iuuantibus pau-

2 ıdıoque *V'* nemıſ *v* 4 fulguralıſ (*emend. man. sec.*) *V* 5 phılofſ*ſi (*fuit* ı) *V* 6 aenorıſ *V* 8 potendı (*emend. man. sec.*) *V* 10 optante (*man.* 3) *V* ſu(b)lımıa conualere *V* 11 cunctı | quae *V* 12 antoquıſſımum *V* 14 lı | quoſ *V* manıpaulı *V'* 18 alacitate *V* uıuıgere *V* 19 concıonarı *V* 20 muſſıtantı ramoſ· paene tra(ſ)ſo *V* 21 pſıdeſ *V* 22 alanuſ *V* 23 hoec *V* 25 enumera ſedıedıſſe (~ *eras.* e *quarta emend. ex* ı) *V* 26 reı (rep)lıcabo *V* et *om. V*, *add. Valesius* 27 hıc *V* tropeatı *V* 29 aput *V* 30 filıppı p(rae)fectı *V*

cis in hoc ubi sepultus est loco, uulnere impio cecidisset. nec
errauere diu manes eius inulti, quod uelut elaborante iustitia
omnes qui in eum conspirauere, cruciabilibus interiere suppli-
18 ciis. et illos quidem uoluntas ad altiora propensior subire in-
pulit facinora memoranda, nos uero miseranda recens captarum 5
urbium et inultae caesorum exercituum umbrae et damnorum
magnitudines castrorumque amissiones ad haec, quae propo-
suimus, hortantur, uotis omnium sociis ut medeamur praeteri-
tis et honorata huius lateris securitate re publica, quae de
19 nobis magnifice loquatur posteritas relinquamus. adero ubique 10
uobis adiumento numinis sempiterni imperator et antesignanus
et conturmalis ominibus secundis, ut reor. at si fortuna uer-
sabilis in pugna me usquam fuderit, mihi uero pro Romano
orbe memet uouisse sufficiet ut Curtii Muciique ueteres et clara
prosapia Deciorum. abolenda nobis natio molestissima cuius 15
20 in gladiis nondum nostrae propinquitatis exaruit cruor. plures
absumptae sunt maioribus nostris aetates, ut interirent radicitus
quae uexabant. deuicta est perplexo et diuturno Marte Car-
thago, sed eam dux inclytus timuit superesse uictoriae. euertit
funditus Numantiam Scipio post multiplices casus obsidionis 20
emensos. Fidenas ne imperio subcrescerent aemulae, Roma sub-
uertit, et Faliscos ita oppressit et Veios, ut suadere nobis labo-
ret monumentorum ueterum fides, ut has ciuitates aliquando
21 ualuisse credamus. haec ut antiquitatum peritus exposui, su-
perest ut auiditate rapiendi posthabita, quae insidiatrix saepe 25
Romani militis fuit, quisque agmini cohaerens incedat, cum
ad necessitatem congrediendi fuerit uentum, signa propria se-
cuturus sciens, quod, *qui* remanserit usquam, exsectis cruribus
relinquetur. nihil enim praeter dolos et insidias hostium
22 uereor nimium callidorum. ad summam polliceor uniuersis 30

---

1 caedıſſ& (cı *superscr.*) *V* 2 erıtauere (erro *superscr.*) *V* elabrente *V* 3 ın eıuſ *V* 4 aut *V* propenſiore *V* 5 regenſ *V* 6 euercıtuum (x *superscr.*) umbra *V* 7 carorumque *V* *ad *V* 8 uotis *Valesius:* utıſ *V* 10 loquebatur *V* 11 ſempıternũ *V* ante ſigna noſ *V* 12 omnıbuſ *V* 14 uobıſſe *V*, uouıſſe *emend. man. sec. in margine V* tereſ *V* 17 ſumptae (ab *superscr.*) *V* radıcıtuſ (*post.* ı *emend. in* e) *V* 18 marthe *V* 19 dux *Valesius:* dũ *V* 22 beıoſ (n *superscr.*) *V* labo-rat *V* 24 ſapere | eſt *V* 27 uentum hı ſigna *V* propria — 28 uſquam *add. V*ᵐ, *deinde* quã exſectuſ (u *emend. in* ı) frurıbuſ *V* qui *addidi*, si *add. Gelenius* 29 relınquıtur *V*

rebus post haec prospere mitigatis absque omni praerogatiua
principum, qui quod dixerint uel censuerint pro potestate
auctoritatis iustum esse existimant, rationem me recte consul-
torum uel secus siquis exegerit redditurum. quocirca erigite 23
5 iam nunc quaeso, erigite animos uestros, multa praesumentes
et bona aequata sorte nobiscum quidquid occurrerit difficile
subituri et coniectantes aequitati semper solere iungi uictoriam.'

Conclusa oratione ad hunc gratissimum finem, ductoris 24
gloria proeliator miles exultans, speque prosperum elatior, su-
10 blatis altius scutis nihil periculosum fore uel arduum clamita-
bat sub imperatore plus sibi laboris quam gregariis indicente.
maxime omnium id numeri Gallicani fremitu laetiore monstra- 25
bant, memores aliquotiens eo ductante perque ordines discur-
rente cadentes uidisse gentes aliquas, alias supplicantes.

15 Res adegit huc prolapsa ut in excessu celeri situm mon- **6**
strare Persidis, descriptoribus gentium curiose digestis, *e* quibus
aegre uera dixere paucissimi. quod autem erit paulo prolixior
textus, ad scientiam proficiet plenam. quisquis enim adfectat
nimiam breuitatem ubi narrantur incognita, non quid signatius
20 explicet sed quid debeat praeteriri, scrutatur.

Hoc regnum quondam exiguum multisque antea nomini- 2
bus appellatum ob causas quas saepe retulimus, cum apud
Babylona Magnum fata rapuissent Alexandrum, in uocabulum
Parthi concessit Arsacis obscure geniti, latronum inter adule-
25 scentiae rudimenta ductoris, uerum paulatim in melius mutato
proposito clarorum contextu factorum aucti sublimius. qui post 3
multa gloriose et fortiter gesta superato Nicatore Seleuco eius-
dem Alexandri successore, cui uictoriarum crebritas hoc indi-
derat cognomentum, praesidiisque Macedonum pulsis ipse tran-
30 quillius agens temperator oboedientium fuit et arbiter lenis.
denique post finitima cuncta ui uel aequitatis consideratione 4
uel metu subacta, ciuitatum et castrorum castellorumque mu-
nimentis oppleta Perside, adsuefactaque timori esse accolis om-

---

1 mıttıgatoſ *V'* 2 cenſurınt *V* 5 aıam *V* 6 quıdquıd (*emend. man. sec.*) *V* dıfficıleſ *V* 11 ındıcantı *V* 13 dıſcurrenteſ *V* 15 huc *Gelenius:* ut *V* exce(ſſ)u *V* 16 dıgeſtıſ quıbuſ *V* 18 proficet *V* 19 nar(r)antur *V* 24 arſachıſ *V* adulıſcentıae *V* 25 doctorıſ *V* 26 auctı* (*fuit* ſ) *V* 27 nıcanore *v* 29 pul(ſ)ıſ *V* 31 fınıtı(ı)na *V* 33 adſuae facta (qu)ae *V* accollıſ *V'*

nibus, quos antea formidabat, medium ipse agens cursum aeta-
tis placida morte decessit. certatimque summatum et uulgi
sententiis concinentibus, astris, ut ipsi existimant, ritus sui
5 consecratione permixtus est omnium primus. unde ad id tem-
pus reges eiusdem gentis praetumidi appellari se patiuntur 5
solis fratres et lunae, utque imperatoribus nostris Augusta
nuncupatio amabilis est et optata, ita regibus Parthicis abiectis
et ignobilibus antea, incrementa dignitatum felicibus Arsacis
6 auspiciis accessere uel maxima. quam ob rem numinis eum
uice uenerantur et colunt eo usque propagatis honoribus ut ad 10
nostri memoriam non nisi Arsacides is sit, quisquam in susci-
piendo regno cunctis anteponatur, et in qualibet ciuili concer-
tatione, quae adsidue apud eos eueniunt, uelut sacrilegium
quisque caueat ne dextra sua Arsaciden arma gestantem feriat
uel priuatum. 15

7 Satisque constat hanc gentem regna populis ui superatis
conpluribus dilatasse ad usque Propontidem et Thracias, sed
alte spirantium ducum superbia licenter grassantium per lon-
ginqua aerumnis maximis inminutam primo per Cyrum, quem
Bospori fretum cum multitudine fabulosa transgressum ad in- 20
ternicionem deleuit Tomyris regina Scytharum ultrix acerrima
8 filiorum. deinde cum Dareus posteaque Xerxes Graeciam ele-
mentorum usu mutato adgressi cunctis paene copiis terra ma-
rique consumptis uix ipsi tutum inuenere discessum, ut bella
praetereamus Alexandri et testamento nationem omnem in suc- 25
cessoris unius iura translatam.

9 Quibus peractis transcursisque temporibus longis sub con-
sulibus et deinceps in potestatem Caesarum redacta re publica,
nobiscum hae nationes subinde dimicarunt paribusque momen-
tis interdum aliquotiens superatae non numquam abiere ui- 30
ctrices.

10 Nunc locorum situm, quantum ratio sinit, carptim bre-
uiterque absoluam. hae regiones in amplitudines diffusae lon-

---

5 regıſ ad eıuſdem *V* 6 fratrıſ *V* 9 nomınıſ *V* 11 ⟨n⟩ıſı *V* ıſ ſituſ quam *V* 12 concer(t)atıone *V* 16 fatıſque *V'* ſuperatuſ *V'* 20 boſp(h)orı *V* ınternıcıonem *sic* *V* 21 to(a)myrıſ (*emend. man. sec.*) reg(i)na (*emend. man. sec.*) *V* 23 uſum ut auto *V* 24 ınuenıre *V* 25 alexandrınae teſtamento *V* 30 abıre *V* 32 breuıter *V* 33 haec *V* ım *V'*

gas et latas ex omni latere insulosum et celebre Persicum
ambiunt mare, cuius ostia adeo esse perhibentur angusta, *ut*
ex Harmozonte Carmaniae promuntorio contra oppositum aliud
promuntorium, quod appellant incolae Maces, sine inpedimento
5 cernatur. quibus angustiis permeatis cum latitudo patuerit 11
nimis extensa, nauigatio ad usque urbem Teredona porrigitur,
ubi post iacturas multiplices pelago miscetur Euphrates, om-
nisque sinus dimensione litorea in numerum uiginti milium
stadiorum uelut spatio detornato finitur, cuius per oras omnes
10 oppidorum est densitas et uicorum nauiumque crebri discursus.
ergo permeatis angustiis ante dictis uenitur ad Carmaniae si- 12
num orienti obiectum interuallo. Cantichus nomine panditur
sinus australis. haud procul inde alius, quem uocant Chaliten,
occiduo obnoxius sideri. hinc praestrictis pluribus insulis, e
15 quibus paucae sunt notae, Indorum mari iunguntur Oceano,
qui feruentem solis exortum suscipit omnium primus ipse quo-
que nimium calens. / utque geographici stili formarunt, hac 13
specie distinguitur omnis circuitus ante dictus. ab arctoo car-
dine ad usque Caspias portas Cadusiis conterminat et Scytha-
20 rum gentibus multis et Arimaspis hominibus luscis et feris.
ab occidua plaga contingit Armenios et Niphaten et in Asia
sitos Albanos, mare rubrum et Scenitas Arabas, quos Sarace-
nos posteritas appellauit. Mesopotamiam sub axe meridiali de-
spectat. orienti a fronte contrarius ad Gangen extenditur
25 flumen, quod Indorum intersecans terras in pelagus eiectatur
australe.

Sunt autem in omni Perside hae regiones maximae, quas 14
Vitaxae id est magistri equitum curant, et reges et satrapae
— nam minores plurimas recensere difficile est et superfluum
30 — Assyria Susiana Media Persis Parthia Carmania maior, Hyr-

---

1 perſiccũ *V* 2 hoſtıa *V* ut *om. V, add. Gelenius* 3 amazonta carmınıae (*emend. man. sec.*) *V* 4 incolae *ἐν Μάκαις coniecit Valesius* 6 nemıſ *v* extenſa qua nauıgatıo *V* 7 ıacturuſ (*emend. man. sec.*) *V* eufrateſ omneſque *V* 11 Carmaniae *Gardthausenus:* armenıae *V* 13 haut (*emend. man. sec.*) *V* chalıte⟨n⟩ *V* 15 noctae *V'* 17 nemıũ *v* geografıcı *V* hae *V* 18 omneſ *V* artoo *V* 19 uſque ad *V* caduſeıſ *V* 20 arıma⟨ſ⟩pıſ omnıbuſ lucıſ *V* 21 u (occıdua) *ex* a *emendat. in V* nıfaten *V* 23 moeſopotamıam *V* 27 omneſ perſıdae haec *V* 28 ſatrapıae *V*

cania Margiana Bactriani Sogdiani Sacae Scythia ultra Emodon montem, Serica Aria Paropanisadae Drangiana Arachosia et Gedrosia.

15 Citra omnes propinqua est nobilis Assyria celebritate et magnitudine et multiformi feracitate ditissima. quae per populos pagosque amplos diffusa quondam et copiosa, ad unum concessit uocabulum et nunc omnis appellatur Assyria, ubi inter bacarum uulgariumque abundantiam frugum bitumen nascitur prope lacum nomine Sosingiten, cuius alueo Tigris uoratus fluensque subterraneus percursis spatiis longis emergit.

16 hic et naphtha gignitur picea specie glutinosa, similis ipsa quoque bitumini, cui etiam si auicula insederit breuis, praepedito uolatu subuersa penitus euanescit. et cum hoc liquoris ardere coeperit genus, nullum inueniet humana mens praeter puluerem extinguendi commentum.

17 In his pagis hiatus quoque conspicitur terrae, unde halitus letalis exsurgens quodcumque animal proxime steterit odore graui consumit. quae lues oriens a profundo quodam puteo, cum os eius excesserit latum, antequam sublimius uagaretur,

18 terras circumsitas inhabitabiles acerbitate fecisset. cuius simile foramen apud Hierapolim Phrygiae antehac, ut adserunt aliqui, uidebatur. unde emergens itidem noxius spiritus perseueranti odore quidquid prope uenerat conrumpebat absque spadonibus solis, quod qua causa eueniat rationibus physicis permittatur.

19 apud Asbamaei quoque Iouis templum in Cappadocia, ubi amplissimus ille philosophus Apollonius traditur natus prope oppidum Tyana, stagno effluens fons cernitur, qui magnitudine aquarum inflatus seseque resorbens numquam extra margines intumescit.

20 Intra hunc circuitum Adiabena est, Assyria priscis temporibus uocitata longaque adsuetudine ad hoc translata uoca-

---

1 ſace *V* Emodem *Gelenius:* eundem *V* (Scythia infra Imaum et ultra eundem *coniecit Gardthausenus*) 2 paro paniſ ad condrangiana *V* 3 cedruſia (o *supra* u) (*emend. man. sec.*) *V* 4 propinquae *V'* nobiliſ *V:* nobis *uulgo* 6 copioſ(a) *V* 8 uulcariumque *V* 9 albeo (u *supra* b) (*emend. man. sec.*) *V* 11 napta(l)i *V* 14 puluerem (ſ *supra* p) (*man.* 1) *V*, puluerẽ *add. in margine man.* 3 *in V* 18 lueuſ *V* 20 aceruitate (b *supra* u) (*emend. man. sec.*) *V* 21 aput (d *supra* t) (*man.* 3) *V* frygiae *V* 22 mergenſ *V* 23 quicquid *v* 24 quod *v* fyſiciſ *V* 25 aſmabei *V* 30 hinc (u *supra* i) (*emend. man. sec.*) circumitum *V*

bulum ea re quod inter Onam et Tigridem sita nauigeros flu-
uios adiri uado numquam potuit: transire enim διαβαίνειν
dicimus Graeci. et ueteres quidem hoc arbitrantur. nos autem 21
id dicimus quod in his terris amnes sunt duo perpetui, quos
5 ipsi transiuimus, Diabas et Adiabas iuncti naualibus pontibus,
ideoque intellegi Adiabenam cognominatam ut a fluminibus
maximis Aegyptos Homero auctore et India et Euphratensis
ante hoc Commagena, itidemque Hiberia ex Hibero, nunc
Hispania, et a Baeti amne insigni prouincia Baetica.

10 In hac Adiabena Ninus est ciuitas, quae olim Persidis 22
regna possederat, nomen Nini potentissimi quondam regis Se-
miramidis mariti declarans, et Ecbatana et Arbela et Gauga-
mela, ubi Dareum Alexander post discrimina uaria proeliorum
incitato Marte prostrauit.

15 In omni autem Assyria multae sunt urbes. inter quas 23
Apamia eminet Mesene cognominata et Teredon et Apollonia
et Vologessia hisque similes multae. splendidissimae uero et
perulgatae hae solae sunt tres: Babylon cuius moenia bitu-
mine Semiramis struxit — arcem enim antiquissimus rex con-
20 didit Belus — et Ctesiphon quam Vardanes priscis temporibus
instituit, posteaque rex Pacorus incolarum uiribus amplificatam
et moenibus Graeco indito nomine Persidis, effecit specimen
summum. post hanc Seleucia ambitiosum opus Nicatoris Se-
leuci. qua per duces Veri Caesaris, ut ante rettulimus, ex- 24
25 pulsata, auulsum sedibus simulacrum Comei Apollinis perla-
tumque Romam in aede Apollinis Palatini deorum antistites
collocarunt. fertur autem quod post direptum hoc idem figmen-
tum incensa ciuitate milites fanum scrutantes inuenere foramen

---

2 dia | benin (*emend. man. sec.*) *V* 3 graece *v* 4 quos ipsi transi-
uimus *scripsi*: quoſ ſietranſimuſ *V*, quos et transiuimus *Gelenius* 5 ha-
diabaſ *V* 6 adiobenam (*emend. man. sec.*) *V* 7 eufratenſ *V* 8 com-
magina (*man.* 3) *V* 9 betı *V* ınſıgnı (*emend. man. sec.*) *V* 10 hadıa-
benanımuſ (*emend. man. sec.*) *V* 11 poſſıderat (*emend. man. sec.*) *V*
ſımıramıdıſ (*emend. man. sec.*) *V* 16 Mesenae *coniecit Holstenius ad Ste-
phanum Byz. p.* 39 *a* 20 teſıfon *V* 22 perſıdeſ efficıt *V* 23 mbıtıo-
ſum (b *emend. ex* u) *V* nıcanorıſ *v* 24 retulımuſ *V* 25 ſımulacrum
(*emend. man. sec.*) chomeı *V* Chochaei *coniecit Salmasius* (*Scriptores
hist. Aug. ed. Hack. I* 426) 28 ſerutanteſ *V'* ınuenıre (*emend. man.
sec.*) *V*

angustum, quo reserato, *ut* pretiosum aliquid inuenirent, ex adyto quodam concluso a Chaldaeorum arcanis labes primordialis exiluit, quae insanabilium ui concepta morborum eiusdem Veri Marcique Antonini temporibus ab ipsis Persarum finibus ad usque Rhenum et Gallias cuncta contagiis polluebat 5 et mortibus.

25 Hic prope Chaldaeorum est regio altrix philosophiae ueteris, ut memorant ipsi, apud quos ueridica uaticinandi fides eluxit. perfluunt autem has easdem terras potiores ante alios amnes hi, quos praediximus, et Marses et flumen regium et 10 Euphrates cunctis excellens. qui tripertitus nauigabilis per omnes est riuos, insulasque circumfluens, et arua cultorum industria diligentius rigans uomeri et gignendis arbustis habilia facit.

26 His tractibus Susiani iunguntur, apud quos non multa 15 sunt oppida. inter alia tamen eminet Susa saepe domicilium regum, et Arsiana et Sele et Aracha. cetera breuia sunt et obscura. fluuii uero multi per haec loca discurrunt, quibus praestant Oates et Harax et Meseus, per harenosas angustias, quae a rubro prohibent Caspium mare, aequoream multitudinem 20 inundantes.

27 At in laeua Media confinis Hyrcano panditur mari. quam ante regnum Cyri superioris et incrementa Persidos legimus Asiae reginam totius Assyriis domitis, quorum plurimos pagos in Acropatenae uocabulum permutatos belli iure possedit. 25

28 pugnatrix natio et formidanda post Parthos, quibus uincitur solis, regiones inhabitans ad speciem quadratae figurae formatas. harum terrarum incolae omnes ad latitudinem nimiam extenduntur, eisque maximae celsitudines imminent montium,

---

1 ut *om. V, add. Gelenius* 2 audito *V* chal | dorum (*emend. man. sec.*) arcanıſ (*emend. man. sec.*) *V* 3 conceptı *ut uid. V'* 4 antonı(nı)*V* 5 Rhenum et Gallias *Gelenius:* rheab | met gallıaſ *V*, Rhebam et Gallum *coniecit Gardthausenus* 7 chaldeorum *V* ultrıx (*emend. man. sec.*) *V* ueteref *V* 8 ueredıca *V* 10 ammef *V* 11 eufratef *V* naugalibuſ (*emend. man. sec.*) *V* 13 habılıſ *V* 15 ſuſtanı *V* 16 enım& *V* 18 obſcura (*emend. man. sec.*) *V* 19 Oroates *Accursius* haren(oſ)aſ *V* 20 ultıtudınem (*emend. man. sec.*) *V* 22 ad (*emend. man. sec.*) *V* leua *V* confrıngıſ *V* 23 regna *V* 25 Atropatenae *Accursius* 28 at (*emend. man. sec.*) *V* 29 celſtudınıſ ımmınet *V*

quos Zacram et Orontem et Iasonium uocant. Coroni quoque 29
montis altissimi partem habitantes occiduam frumentariis agris
adfluunt et uinariis, pingui fecunditate laetissimi et fluminibus
fontiumque uenis liquidis locupletes. sunt apud eos prata ui- 30
5 rentia, fetus equorum nobilium, quibus, ut scriptores antiqui
docent nosque uidimus, ineuntes proelia uiri summa *ui* uehi
exultantes solent, quos Niseos appellant. abundant aeque ciui- 31
tatibus, quibus Media, et uicis in modum oppidorum exstructis et
multitudine incolarum. utque absolute dicatur, uberrimum est
10 habitaculum regum.

In his tractibus magorum agri sunt fertiles, super quorum 32
secta studiisque, quoniam huc incidimus, pauca conueniet ex-
pediri. magian opinionum insignium auctor amplissimus Plato
machagistiam esse uerbo mystico docet, diuinorum incorruptis-
15 simum cultum, cuius scientiae saeculis priscis multa ex Chal-
daeorum arcanis Bactrianus addidit Zoroastres, deinde Hysta-
spes rex prudentissimus Darei pater./ qui cum superioris Indiae 33
secreta fidentius penetraret, ad nemorosam quandam uenerat
solitudinem, cuius tranquillis silentiis praecelsa Bracmanorum
20 ingenia potiuntur, eorumque monitu rationes mundani motus
et siderum purosque sacrorum ritus quantum colligere potuit
eruditus, ex his, quae didicit, aliqua sensibus magorum infudit,
quae illi cum disciplinis praesentiendi futura per suam quisque
progeniem posteris aetatibus tradunt. ex eo per saecula multa 34
25 ad praesens una eademque prosapia multitudo creata deorum
cultibus dedicatur. feruntque, si iustum est credi, etiam ignem
caelitus lapsum apud se sempiternis foculis custodiri, cuius
portionem exiguam ut faustam praeisse quondam Asiaticis re-
gibus dicunt. huius originis apud ueteres numerus erat exilis 35
30 eiusque ministeriis Persicae potestates in faciendis rebus diui-

---

3 afluunt *V* 4 locupletıſ *V'* sunt *Gelenius:* dent *V*, edunt *coniecit Gardthausenus* 5 faetuſ aequorum *V* 6 uiri *Gelenius:* utrı *V* ui *om. V, add. Gelenius* 7 ſolunt *V* ne ſeoſ *V* abundantıaque cıuıtatıbuſ *V* 9 utque *Gelenius:* quae *V* 11 mag⟨r⟩orum magrı *V* 12 quĉ *emend. ex* quın *in V* 13 placo *V* 14 uerbo uerbo *V'* mıſtıco *V* 15 ſiculıſ (*em. man.* 3) *V* chaldeorum *V* 16 areanıſ (ch *emend. man. sec.*) *V* zoroaſtreſ *V* 21 ritus *Gelenius:* peıuſ *V* 22 magnorum *V* 28 quōdam (*emend. man. sec.*) ſiatıcıſ (*emend. man. sec.*) *V* 29 ueterıſ (*emend. man. sec.*) *V*

nis sollemniter utebantur. eratque piaculum aras adire uel hostiam contrectare antequam magus conceptis precationibus libamenta diffunderet praecursoria. uerum aucti paulatim in amplitudinem gentis solidae concesserunt et nomen uillasque inhabitantes nulla murorum firmitudine conmunitas et legibus 5
36 suis uti permissi religionis respectu sunt honorati. ex hoc magorum semine septem post mortem Cambysis regnum inisse Persidos antiqui memorant libri docentes eos Darei factione oppressos, imperitandi initium equino hinnitu sortiti.

37 In hac regione oleum conficitur medicum, quo inlitum 10 telum si emissum lentius laxiore arcu — nam ictu extinguitur rapido — haeserit usquam, tenaciter cremat, et si aqua uoluerit abluere quisquam, aestus excitat acriores incendiorum nec re-
38 medio ullo quam ictu pulueris consopitur. paratur autem hoc modo. oleum usus communis herba quadam infectum con- 15 diunt harum rerum periti ad diuturnitatem seruantes et coalescens durant ex materia uenae naturalis similis oleo crassiori: *quae* species gignitur apud Persas, quam ut diximus, naphtham uocabulo appellauere gentili.

39 Per haec loca ciuitates dispersae sunt plures quis omnibus 20 praestant Zombis et Patigran et Gazaca. inter quas opibus et magnitudine moenium conspicuae sunt Heraclia et Arsacia et Europos et Cyropolis et Ecbatana sub Iasonio monte in terris
40 sitae Syromedorum. amnes has regiones praetereunt multi, quorum maximi sunt Choaspes et Gyndes et Amardus et Cha- 25 rinda et Cambyses et Cyrus, cui magno et specioso Cyrus ille superior rex amabilis abolito uetere id uocabulum dedit cum ereptum ire regna Scythica destinaret, quod et fortis est, ut ipse etiam ferebatur, et uias sibi ut ille impetu ingenti molitus in Caspium delabitur mare. 30

41 Per tractus meridianos expansa post haec confinia litoribus

---

1 ſolemnıter *V* ue hoſtı⟨ã⟩ *V* 2 conceptuſ (*emend. man. sec.*) *V* 6 permıſiſ *V* 7 eambıſiſ (*emend. man. sec.*) *V* 8 uocenteſ *V* 11 extıngunur (*emend. man. sec.*) *V* 14 ıctu *sic V*, iactu *Gelenius* 15 uſue *V* 16 perıtı *V* 17 benenatulia (u *ad. man. sec.*, ra *ad. man.* 1) *V* 18 quae *om. V*, *add. Gelenius* aput *V'* naitham *V* 21 zonbiſ *V* quoſ *V* 23 cy⟨r⟩opolıſ *V* 24 ſyromedoram *V* 25 cohaſper *V* cındeſ *V* 28 regn *V* teſtınar& *V*, festinaret *coniecit Gardthausenus* forteſ *V* 29 etıam] ea *V* ıle *V* 30 dılabıtur *V*

proxima Persis habitatur antiqua, minutis frugibus diues et palmite aquarumque copia iucundissima. amnes quippe multi per eam ante dictum influunt sinum, quorum maximi sunt Vatrachites Rogomanius et Brisoana atque Bagrada. oppida uero 42
5 mediterranea sunt ampliora: incertum enim qua ratione per oras maritimas nihil condiderunt insigne, inter quae Persepolis est clara et Hardea et Obraatis atque Tragonice. insulae uero uisentur ibi tres tantum Tabiana et Fara et Alexandria.

His propinquant Parthi siti sub aquilone colentes niuales 43
10 terras et pruinosas, quorum regiones Choadrës fluuius interscindit ceteris abundantior et haec potiora residuis sunt oppida Genonia Moesia Charax Apamia Artacana et Hecatompylos, a cuius finibus per Caspia litora ad usque portarum angustias stadia quadraginta numerantur et mille. feri sunt illic habi- 44
15 tatores pagorum omnium atque pugnaces eosque ita certamina iuuant et bella ut iudicetur inter alios omnes beatus qui in proelio profuderit animam. excedentes enim e uita morte fortuita conuiciis insectantur *ut* degeneres et ignauos.

Quibus ab orientali australique plaga Arabes beati con- 45
20 terminant, ideo sic appellati quod frugibus iuxta et fetibus et palmite odorumque suauitate multiplici sunt locupletes, magnaeque eorum partes mare rubrum a latere dextro contingunt, laeua Persico mari conlimitant, elementi utriusque potiri bonis omnibus adsueti. ubi et stationes et portus tranquilli sunt 46
25 plures et emporia densa et diuersoria regum ambitiosa nimium et decora, aquarumque suapte natura calentium saluberrimi fontes et riuorum fluminumque multitudo perspicua, sospitalisque temperies caeli et recte spectantibus nihil eis uideatur ad felicitatem deesse supremam. ac licet abundet urbibus medi- 47
30 terraneis atque maritimis, campisque copiosis et uallibus, has tamen ciuitates habet eximias Geapolim et Nascon et Baraba

---

2 ıocundıſſima *v* 3 influunt *uulgo:* fluunt *V* batradıteſ *V* 5 medıterrana *V* 7 habraatıſ *sic V* 8 cadıanaſ *V* 9 parthy & ſıtı *V* coleoteſ *V* 12 genonıā *V* eca | tonphılof (ı *emend. in* y) *V* 14 ſunt || *V* 17 proeuo (li *emend. man. sec.*) *V* 18 conıncuſ *V* ut *om. V, add. Gelenius* degenerıſ & ıgnaboſ *V* 20 appellat(ı) *V* 22 ıtere (*emend. man. sec.*) *V* 23 leua *V* 25 & temperıa *V* 26 cadentıum *V* 27 perſpıcuaſ hoſpıtalıſque *V* 28 et *V:* ut *Gelenius* 29 medıterranıſ (*emend. man. sec.*) *V* 31 geapolım (hiera *emend. man. sec.*) *V*

itidemque Nagara et Mephram et Taphra et Dioscurida. insulas autem conplures habet per utrumque proximas mare, quas dinumerare non refert. insignior tamen aliis Turgana est, in qua Serapidis maximum esse dicitur templum.

48 Post huius terminos gentis Carmania maior uerticibus cel- 5 sis erigitur ad usque Indicum pertinens mare, fructuariis arboreisque fetibus culta set obscurior Arabum terris multo et minor. fluminibus tamen ipsa quoque non minus abundans ce- 49 spitisque ubere iuxta fecunda. amnes autem sunt hinc ceteris notiores Sagareus et Saganis et Hydriacus. sunt etiam ciuita- 10 tes licet numero paucae uictu tamen et cultu perquam copiosae, inter quas nitet Carmana omnium mater et Portospana et Alexandria et Hermupolis.

50 Interius uero pergenti occurrunt Hyrcani, quos eiusdem nominis adluit mare. apud quos, glebae macie internecante 15 sementes, ruris colendi cura est leuior sed uescuntur uenatibus, quorum uarietate inmane quantum exuberant. ubi etiam tigridum milia multa cernuntur feraeque bestiae plures, quae cuiusmodi solent capi commentis dudum nos meminimus retulisse. 51 nec ideo tamen stiuam ignorant sed seminibus teguntur aliquae 20 partes ubi solum est pinguius, nec arbusta desunt in locis habilibus ad plantandum et marinis mercibus plerique sustentan- 52 tur. hic amnes duo peruulgati sunt nominis Oxus et Maxera, quos urgente inedia superantes natatu aliquotiens tigris inprouisae finitima populantur. habent etiam ciuitates inter minora 25 municipia ualidas duas quidem maritimas Socunda et Saramanna, mediterraneas alias Azmornam et Solen et his nobiliorem Hyrcanam.

53 Contra hanc gentem sub aquilone dicuntur Abii uersari genus piissimum, calcare cuncta mortalia consuetum, quos, ut 30 Homerus fabulosius canit, Iuppiter ab Idaeis montibus contuetur.

54 Sedes uicinas post Hyrcanos sortiti sunt Margiani omnes

1 mefre *V* 5 gentef *V* 6 ındıcıū *V* arborıfque *V'* 7 foetubuf *V* 8 caespiteque *coniecit Gardthausenus* 9 hıc *Gelenius* 12 armana *V* portofpanıa *V'* 15 glebe *V* ıntermı | cante *V* 16 ueſtuntur *V'* 20 deo *V* ſtıpuam *V* e(fed)ſ& *V* talıquę parte ubı (, *eras.*) *V* 26 foc(o)nda *V* 27 a(m)ʒorna *V* 28 hycanam *V* 29 abıeı *V* 31 ıdeıf *V*

paene collibus altis undique circumsaepti, ideo a mari discreti.
et quamquam pleraque sunt ibi deserta aquarum penuria sola,
quaedam .... sed Iasonion et Antiochia et Nisea sunt aliis
notiora.

5 Proximos his limites possident Bactriani, natio antehac 55
bellatrix et potentissima Persisque semper infesta antequam
circumsitos populos omnes ad dicionem gentilitatemque trahe-
rent nominis sui, quam rexere ueteribus saeculis etiam Arsaci
formidabilis reges. eius pleraeque partes ita ut Margiana pro- 56
10 cul a litoribus sunt disparatae, sed humi gignentium fertiles,
et pecus, quod illic per campestria loca uescitur et montana,
membris est magnis conpactum et ualidis, ut indicio sunt ca-
meli a Mithridate exinde perducti et primitus in obsidione
Cyzicena uisi Romanis. gentes isdem Bactrianis oboediunt 57
15 plures, quas exsuperant Tochari, et ad Italiae speciem crebris
fluminibus inundantur. e quibus Artamis et Zariaspes ante
sibi consociati itidemque Ochus et Orgomanes iuncti conuenis
aquis augent inmania Oxi fluenta. sunt et hic ciuitates, quas 58
amnes diuersi perstringunt, his cedentes ut melioribus, Chatra
20 et Charte et Alicodra et Astatia et Menapila et Bactra ipsa,
unde regnum et uocabulum nationis est institutum.

.... sub imis montium pedibus, quos appellant 59
Sogdios, inter quos amnes duo fluunt nauium capacissimi Ara-
xates et Dymas; iuga uallesque praecipites in campestrem pla-
25 nitiem, *alii* fluuii decurrentes Oxiam nomine paludem efficiunt
late longeque diffusam. hic inter alia oppida celebrantur Ale-
xandria et Cyreschata et Drepsa ipsa metropolis.

His contigui sunt Sacae natio fera, squalentia incolens loca 60
solo pecori fructuosa, ideo nec ciuitatibus culta. cui Ascanimia
30 mons inminet et Comedus. praeter quorum radices et uicum,

---

1 collıſ *V* cırcumſeptı *V* 2 sola *scripsi:* ſolı *V* (soli aquarum paenuria *transposuit Gardthausenus*) 3 *post* quaedam *add.* tamen habent oppida *Gelenius, om. V, satius uisum est lacunam indicare* 5 bactrı(anı) *V* 7 traheret *V* 9 plerıque *V* mergıana *V* 10 torıbuſ (li *superscr.*) *V* 12 magis conpactis (*coll.* XXXI 2, 2) *coniecit Gardthausenus* conp(a)ctum *V* 14 cızına (cyzicena *superscr.*) ueı romanıſ (*emend. man. sec.*) *V* 15 exıuperanchan. & *V* 16 zarıaſ reſ *V* 20 bactrıſ ıpſıſ *V* 22 *lacunam indicauit Valesius* 24 dımae *V* planıcu *V* 25 alii *add. Gardthausenus* 27 & creſ | cata & areta ıpſa *V* 28 ſacıae *V* 29 ſoloſ *V*

quem Lithinon pyrgon appellant, iter longissimum patet mercatoribus peruium ad Seras subinde commeantibus.

61 Circa defectus et crepidines montium, quos Imauos et Apurios uocant, Scythae sunt intra Persicos fines Asianis contermini Sarmatis Halanorumque latus tangentes extremum. 5 qui uelut agentes quodam secessu coalitique solitudine per interualla dispersi sunt longa adsueti uictu uili et paupertino. 62 et gentes quidem uariae hos incolunt tractus, quas nunc recensere alio properans superfluum puto. illud tamen sciendum est inter has nationes paene ob asperitatem nimiam inaccessas 10 homines esse quosdam mites et pios ut Iaxartae sunt et Galactophagi, quorum meminit uates Homerus in hoc uersu

γλακτοφάγων Ἀβίων τε δικαιοτάτων ἀνθρώπων.

63 inter flumina uero multa, quae per has terras uel potioribus iungit natura uel lapsu post trahit in mare, Roemnus celebris 15 est et Iaxartes, *et* Talicus. ciuitates autem non nisi tres solas habere noscuntur Aspabota et Chauriana et Saga.

64 Vltra haec utriusque Scythiae loca contra orientalem plagam in orbis speciem consertae celsorum aggerum summitates ambiunt Seras ubertate regionum et amplitudine circumspectos, ab occi- 20 dentali latere Scythis adnexos, a septentrione et orientali niuosae solitudini cohaerentes: qua meridiem spectant ad usque Indiam porrectos et Gangen. appellantur autem ibidem montes Anniua 65 et Nazauicium et Asmira et Emodon et Opurocarra. hanc itaque planitiem undique prona decliuitate praeruptam terrasque lato situ 25 distentas duo famosi nominis flumina Oechardes et Bautis lentiore meatu percurrunt. et dispar est tractuum diuersorum ingenium: hic patulum, alibi molli deuexitate subductum, ideoque satietate 66 frugum et pecoribus et arbustis exuberat. incolunt autem fecundissimam glebam uariae gentes, *e* quibus Alitrophagi et Annibi et 30

---

1 purgon *V* ıter] per *V* 2 ad ad *V* 4 Tapurios *uulgo* ſunt aura ıntra *V* 8 uarıa choſ *V* 9 properanteſ *V* 11 pıoſ uıtıa xarte *V* galactofagı *V* 12 *Hom. Il. N* 5 13 ΓΑΛΚΤΟ.............. | ΦΑΤΩΝ *V* τε] TU *V* ΔΑΚΑΙΟΤΑΤΩΝ *V* 15 roemuuſ *V'* 16 et *posterius om. V, add. uulgo* 18 ut prıuſque *V* 19 ſummıttateſ *V* 20 ubeıtate *V* 21 orıentalı uoſae *V* 23 ibidem *Mannertus:* ıdem *V* 25 nudıque *V* 26 &chartıſ *V* 27 dıſpareſ tractum *V* 29 ecundıſcımaam (*emend. man. sec.*) *V* 30 e *om. V* alıtrofagı *V*, *ἀνδροφάγοι coniecit Vossius* (*ἀνθρωποφάγοι Ptolemaeus*) *Ἀννίβοι Ptolemaeus:* anıbuſ *V*

Sizyges et Chardi aquilonibus obiecti sunt et pruinis. exortum uero solis suspiciunt Rabannae et Asmirae et Essedones omnium splendissimi, quibus Athagorae ab occidentali parte cohaerent et Aspacarae. Betae uero australi celsitudine montium incli-
5 nati. urbibus licet non multis, magnis tamen celebrantur et opulentis, inter quas maximae Asmira et Essedon et Asparata et Sera nitidae sunt et notissimae. /agunt autem ipsi quietius 67 Seres, armorum semper et proeliorum expertes, utque hominibus sedatis et placidis otium est uoluptabile, nulli finitimorum
10 molesti. caeli apud eos iucunda salubrisque temperies, aeris facies munda leniumque uentorum commodissimus flatus et abunde siluae sublucidae, a quibus arborum fetus aquarum asperginibus crebris uelut quaedam uellera molientes ex lanugine et liquore mixtam subtilitatem tenerrimam pectunt, nen-
15 tesque subtegmina conficiunt sericum ad usus antehac nobilium, nunc etiam infimorum sine ulla discretione proficiens. ipsi praeter alios frugalissimi pacatioris uitae cultores uitantes 68 reliquorum mortalium coetus. cumque ad coemenda fila uel quaedam alia fluuium transierint aduenae, nulla sermonum uice
20 propositarum rerum pretia solis oculis aestimantur et ita sunt abstinentes ut apud se tradentes gignentia nihil ipsi conparent aduenticium.

Ariani uiuunt post Seras, Boreae obnoxii flatibus, quorum 69 terras amnis uehendis sufficiens nauibus Arias perfluit nomine,
25 faciens lacum ingentem eodem uocabulo dictitatum. abundat autem haec eadem Aria oppidis, inter quae sunt celebria Bitaxa Sarmatina et Sotira et Nisibis et Alexandria, unde uauiganti ad Caspium mare quingenta stadia numerantur et mille.

His locis Paropanisatae sunt proximi, Indos ab oriente 70
30 Caucasumque ab occidentali latere prospectantes, ipsi quoque montium defectibus inclinati, quos residuis omnibus maior Ortogordomaris interluit fluuius a Bactrianis exsurgens. habent autem etiam ciuitates aliquas, quibus clariores sunt Agazaca et Naulibus et Ortopana, unde litorea nauigatio ad usque Me-

---

1 aquibuſ (onli) V 3 ſplendidiſſim̄ V 4 aſpacharat beatae V 7 fera V quietuſ V' 8 praeliorum expertuſ V 13 bellera (u; *emend. man. sec.*) V 14 tenerimam (r) V 15 ſubtemina (g) V 17 pactaioreſ V 19 fluum (iu) V 23 afriam V 26 arria V uita | xaſ. armatina V 29 propaniſ (a) adeſt̄ inproximi (~ *postea add.*) V 34 orthoſ pana V

diae fines, portis proximos Caspiis stadiorum sunt duo milia et ducenta.

71 Ante dictis continui sunt Drangiani collibus cohaerentes, ... Arabium nomine ideo adpellatum quod inde exoritur, interque alia duobus municipiis exultantes Prophthasia et Ariaspe ut opulentis et claris. 5

72 Post quos exaduersum Arachosia uisitur, dextrum uergens in latus Indis obiecta, quam ab Indo fluuiorum maximo, unde regiones cognominatae sunt, amnis multo minor exoriens aquarum adluit amplitudine efficitque paludem Arachotoscrenen 10 adpellatam. hic quoque ciuitates sunt inter alias nobiles Alexandria et Arbaca et Choaspa.

73 At in penitissima parte Persidos Gedrosia est, dextra terminos contingens Indorum, inter minores alios Artabio uberior flumine, ubi montes deficiunt Barbitani, quorum ex pedibus 15 imis emergentes alii fluuii Indo miscentur, mittentes nomina magnitudine potioris. ciuitates autem etiam hic sunt [in ciuitate] praeter insulas Sedratira et Gynaecon limen meliores residuis aestimantur.

74 Ne igitur orae maritimae spatia adluentia Persidis extre- 20 mitates per minutias demonstrantes a proposito longius aberremus, id sufficiet dici quod mare praetentum a Caspiis montibus per borium latus ad usque memoratas angustias nouem milium stadiorum, australe uero ab ostiis Nili fluminis ad usque principia Carmanorum quattuordecim milium stadiorum 25 numero definitur.

75 Per has nationes dissonas et multiplices hominum quoque diuersitates sunt ut locorum. sed ne generaliter corpora describamus et mores, graciles paene sunt omnes, subnigri uel liuido colore pallentes, caprinis oculis torui et superciliis in 30 semiorbium speciem curuatis iunctisque, non indecoribus barbis capillisque promissis hirsuti, omnis tamen promisce uel

3 *post* cohaerentes *add.* quos flumen alluit *uulgo, om. V et Gel.* 4 ⟨*ap⟩pellatum *V* 5 pro⟨ſt⟩haſıa *V* 6 opolentıſ *V* 7 arachoſa (i) *V* 11 appellant *V* nobiles *scripsi:* utıleſ *V* 12 chaſpa (o) *V* 13 ad *V* geroſıa* (*fuit* e) *V* 14 Arabio *coniecit Wagnerus* 17 potıoreſ *V* ın cıuıtate *deleui* 18 cynecon *V* 23 borum (i) *V* memoratuſ *V* 28 dıuerſıtate *V* ne *V:* ut *Gelenius* deſcrıbe | muſ & prıoreſ *V* ([et] primores *coniecit Gardthausenus*) 30 lıbıdo (u) *V* 31 arbıſ (b) *V* 32 promıſcae *V*

inter epulas festosque dies gladiis cincti cernuntur. quem Graecorum ueterum morem abiecisse primos Athenienses Thucydides est auctor amplissimus. effusius plerique soluti in 76
uenerem aegreque contenti multitudine paelicum, puerilium
5 stuprorum expertes, pro opibus quisque adsciscens matrimonia plura uel pauca. unde apud eos per libidines uarias caritas dispersa torpescit. munditias conuiuiorum et luxum maximeque potandi auiditatem uitantes ut luem. nec apud eos extra 77
regales mensas hora est praestituta prandendi, sed uenter uni
10 cuique uelut solarium est, eoque monente quod inciderit editur, nec quisquam post satietatem superfluos sibi ingerit cibos. inmane quantum restricti et cauti, ut inter hostiles hortos gra- 78
dientes non numquam et uineta, nec cupiant aliquid nec contingant uenenorum et secretarum artium metu. super his nec 79
15 stando mingens nec ad requisita naturae secedens facile uisitur Persa: ita obseruantius haec aliaque pudenda declinant. adeo 80
autem dissoluti sunt et artuum laxitate uagoque incessu se iactitantes ut effeminatos existimes, cum sint acerrimi bellatores sed magis artifices quam fortes eminusque terribiles, abundantes
20 inanibus uerbis insanumque loquentes et ferum, magnidici et graues ac taetri, minaces iuxta in aduersis rebus et prosperis, callidi superbi crudeles, uitae necisque potestatem in seruos et plebeios uindicantes obscuros. cutes uiuis hominibus detrahunt particulatim uel solidas, nec ministranti apud eos famulo men-
25 saeque adstanti hiscere uel loqui licet uel spuere: ita prostratis pellibus labra omnium uinciuntur. leges apud eos inpen- 81
dio formidatae, inter quas diritate exsuperant latae contra ingratos et desertores, et abominandae aliae, per quas ob noxam unius omnis propinquitas perit. ad iudicandum autem usu 82
30 rerum spectati destinantur et integri, parum alienis consiliis indigentes, unde nostram consuetudinem rident, quae interdum facundos iurisque publici peritissimos post indoctorum conlocat terga. nam quod supersidere corio damnati ob iniquitatem

---

3 plerıſque *V* 4 uen[e]ırem (*emend. man. sec.*) *V* pelıcum *V* 7 lucem *V* 14 ue[ne]norum *V* 15 ſtandum ıngenſ *V* ſcendenſ *V'* 16 ıta *om. V'* al[a]ique *V* 17 artıum *V* 22 ſuperu[b]ı (*emend. man. sec.*) *V* uıt(e) *V* 23 plebeoſ *V* 25 ſpu[e]re (*emend. man. sec.*) *V* 27 exſupe[n]rat *V* 28 ıngrat[o]aſ (*emend. man. sec.*) *V* abom[i]nandae *V* 29 omn[i]eſ *V* 31 radent *V* 33 ſuper[e]ſidere c[o]urıo (*emend. man. sec. bis*) *V*

iudicis iudex alius cogebatur, aut finxit uetustas aut olim re-
83 cepta consuetudo cessauit. militari cultu ac disciplina prolu-
diisque continuis rei castrensis et armaturae, quam saepe for-
mauimus, metuendi uel exercitibus maximis, equitatus uirtute
confisi, ubi desudat nobilitas omnis et splendor. pedites enim 5
in speciem mirmillonum contecti iussa faciunt ut calones. se-
quiturque semper haec turba tamquam addicta perenni seruitio
nec stipendiis aliquando fulta nec donis. et gentes plurimas
praeter eas quas abunde perdomuit, sub iugum haec natio
miserat, ita audax et ad pulueres Martios erudita ni bellis ciui- 10
84 libus externisque adsidue uexarentur. indumentis plerique
eorum ita operiuntur lumine colorum fulgentibus uario ut, licet
sinus lateraque dissuta relinquant flatibus agitari uentorum,
inter calceos tamen et uerticem nihil uideatur intectum. ar-
millis uti monilibusque aureis et gemmis, praecipue margaritis 15
quibus abundant, adsuefacti post Lydiam uictam et Croesum.

85 Restat ut super ortu lapidis huius pauca succinctius ex-
plicentur. apud Indos et Persas margaritae repperiuntur in
testis marinis robustis et candidis permixtione roris anni tem-
pore praestituto conceptae. cupientes enim uelut coitum quen- 20
dam humores ex lunari aspergine capiunt densius oscitando.
exindeque grauidulae edunt minutas binas aut ternas uel unio-
nes ideo sic appellatas quod euisceratae conchulae singulas ali-
86 quotiens pariunt sed maiores. idque indicium est aetheria
potius deriuatione quam saginis pelagi hos oriri fetus et uesci, 25
quod guttae matutini roris isdem infusae claros efficiunt lapil-
los et teretes, uespertini uero flexuosos contra et rutilos et ma-
culosos interdum. minima autem uel magna pro qualitate
haustuum figurantur casibus uariatis. conclusae uero saepis-
sime metu fulgurum inanescunt aut debilia pariunt aut certe 30
87 uitiis diffluunt abortiuis. capturas autem difficiles et pericu-
losas et amplitudines pretiorum illa efficit ratio quod frequen-

---

1 cogitabatur *V* 2 prolaudiſque *V* 6 myrmillonum *V* ut colo-
reſ *V* 7 ſeruitione (nec) eſt (ni) ⟨p⟩enduſ (nec *add. man. sec.*) *V* 8 fulta ⟨nec⟩ *V*
9 iugam *V* 10 crudita (e) (*emend. man. sec.*) *V* 12 flumine *V* 14 in-
tettum *V* 15 munilibuſ (o) *V* gemmaſ *V* 16 ludiae *V* croeſſum *V*
17 reſtauit (t) ſuper *V* 20 cohum *V* 21 humoriſ *V* 22 grauidolae *V*
26 matu⟨t⟩ini *V* 27 teretiſ *V* 28 ꝑ *om.* *V'* 31 difluunt *V'*
32 quot (d) (*emend. man. sec.*) *V*

tari sueta litora propter piscantium insidias declinantes, ut
quidam coniciunt, circa deuios scopulos et marinorum canum
receptacula delitescunt. quod genus gemmae etiam in Britan- 88
nici secessibus maris gigni legique licet dignitate dispari non
5 ignoramus.

LIBER XXIIII

Post exploratam alacritatem exercitus, uno parique ardore 1
inpetrabilem principem superari non posse, deum usitato cla-
more testati, Iulianus summae rei finem inponendum maturius
10 credens, extracta quiete nocturna itinerarium sonare lituos iubet,
praestructisque omnibus, quae difficultates arduae belli posce-
bant, candente iam luce Assyrios fines ingressus celso praeter
alios spiritu obequitans ordinibus aemulatione sui cunctos ad
officia fortitudinis incendebat. / utque ductor usu et docilitate 2
15 firmatus metuens ne per locorum insolentiam insidiis caperetur
occultis, agminibus incedere quadratis exorsus est. excursato-
res quidem quingentos et mille sensim praeire disposuit, qui
cautius gradientes ex utroque latere itidemque a fronte, nequis
repentinus inrueret prospectabant. ipse uero medios pedites
20 regens, quod erat totius roboris firmamentum, dextra legiones
aliquas cum Neuita supercilia fluminis praestringere iussit Eu-
phratis. cornu uero laeuum cum equitum copiis Arinthaeo
tradidit et Hormisdae ducendum confertius per plana campo-
rum et mollia. agmina uero postrema Dagalaiphus cogebat et
25 Victor, ultimusque omnium Osdruenae dux Secundinus. / deinde 3
ut hostibus si erupissent usquam, uel conspicantibus procul

---

1 dedinantes (cl *sup.*) *V* 2 copulos (s *sup.*) *V* 3 deletiscunt *V'* britanicis (n *sup.*) *V*
4 suppari (dis *sup.*) (*emend. man. sec.*) *V* 5 *subscriptum* AMMIANI MARCELLINI
RERV̄ GESTARVM · EXPLICIT LIBER · XXIII · | INCIPIT LIBER
XXIIII FELICITER *in V*

8 amore (cl *sup.*) *V* 11 praestrictisque *V* qui *ut uid.* *V'* 13 aemulationi *V*
16 incendere *V* 20 ruboris (o *sup.*) *V* 21 neuita (x *sup.*) (*emend. man. sec.*) *V* eufra-
tes *V* 22 corni *V* leuum *V* arintho (e *sup.*) *V* 23 oro | myzdae *V*
lana (p *sup.*) *V* 25 secundimus *V*

timorem multitudinis maioris incuteret, laxatis cuneis iumenta dilatauit et homines, ut decimo paene lapide postremi disparentur a signiferis primis, quod arte mira saepe fecisse Pyrrhus ille rex dicitur Epirotes, oportunis in locis castrametandi armorumque speciem diffundendi ex industria uel attenuandi 5 perquam scientissimus, ut ubi usu uenisset plures aestimarentur aut pauci.

4 Sarcinas uero et calones et apparitionem inbellem inpedimentorumque genus omne inter utrumque latus instituit procedentium ordinatim, nequa ui subita raperentur, ut saepe con- 10 tigit, inprotecta. classis autem licet per flumen ferebatur adsiduis flexibus tortuosum, nec residere nec praecurrere sinebatur.

5 Emenso itaque itinere bidui prope ciuitatem uenimus Duram desertam, marginibus amnis inpositam. in quo loco greges 15 ceruorum plures inuenti sunt, quorum alii confixi missilibus, alii ponderibus elisi remorum ad satietatem omnes pauerunt; pars maxima natatu adsueta ueloci, alueo penetrato incohibili cursu euasit ad solitudines notas.

6 Exin dierum quattuor itinere leui peracto uespera ince- 20 dente cum expeditis mille inpositis nauibus Lucillianus comes imperio principis mittitur Anathan munimentum expugnaturus, quod ut pleraque alia circumluitur fluentis Euphratis. et nauibus, ut praeceptum est, per oportuna dispersis obsidebatur insula, nebulosa nocte obumbrante impetum clandestinum. 25

7 sed postquam aduenit lux certa, aquatum quidam egressus uisis subito hostibus ululabili clamore sublato excitos tumultuosis uocibus propugnatores armauit. et mox specula quadam altissima explorato situ castrorum, quam ocissime cum duarum praesidio nauium amnem supermeat imperator, pone sequenti- 30 bus nauigiis multis, quae obsidionales machinas aduehebant.

8 iamque muris propinquans cum non absque discriminibus multis consideraret esse certandum, sermone cum leni tum aspero et minaci hortabatur ad deditionem defensores, qui ad conlo-

---

2 poſt rem *V* 3 ſae refeciſſe pyrruſ *V* 8 ınpellem *V* 14 (ui)dui [b] (*emend. man. sec.*) *V* 17 ınſaere morum *V* 18 natuta *V* 19 ſolıtudımıſ *V* 22 imperio *Valesius:* ımperıtıa *V* monımentum *V* 23 eufrateſ — 24 oportuna *add.* *V*[m] 26 dux *V* uıſıſ] ıſ *V* 29 occıſıſıme *V* 30 auıum *V*

quium petito Hormisda promissis eius et iuramentis inlecti
multa sibi de lenitudine Romana spondebant. denique prae se 9
bouem coronatum agentes, quod est apud eos susceptae pacis
indicium, descendere suppliciter et statim munimento omni in-
5 censo Pusaeus eius praefectus, dux Aegypti postea, honore
tribunatus adfectus est. / reliqui uero cum caritatibus suis et
supellectile humaniore cultu ad Syriacam ciuitatem Chalcida
transmissi sunt. inter hos miles quidam, cum Maximianus per- 10
rupisset quondam Persicos fines in his locis aeger relictus,
10 prima etiam tum lanugine iuuenis, ut aiebat, uxores sortitus
gentis ritu conplures cum numerosa subole tunc senex incur-
uus exultans proditionisque auctor ducebatur ad nostra testibus
adfirmans et praescisse se olim et praedixisse quod centenario
iam contiguus sepelietur in solo Romano. post quae Saraceni
15 procursatores partis cuiusdam hostium obtulere laetissimo prin-
cipi et munerati ad agenda similia sunt remissi.

Acciderat aliud postridie dirum. uentorum enim turbo 11
exortus pluresque uertigines concitans ita confuderat omnia
tecta, *ut* tabernacula multa conscinderentur et supini plerique
20 milites sternerentur uel proni, spiritu stabilitatem uestigii sub-
uertente. nec minus eodem die aliud periculosum euenit.
amne enim repente extra margines euagato mersae sunt quae-
dam frumentariae naues cataractis auulsis, ad defundendas re-
primendasque aquas rigare suetas opere saxeo structis, quod
25 utrum per insidias an magnitudine acciderit fluentorum sciri
non potuit.

Post perruptam incensamque urbem omnium primam et 12
captiuos transmissos certiore iam spe prouectus exercitus ad
fiduciam elatis uocibus in fauores principis consurgebat, ad-
30 fore sibi etiam deinde caelestem existimans curam.

Et quia per regiones ignotas de obscuris erat suspectior 13
cura, astus gentis et ludificandi uarietas timebatur. ideoque

---

1 petıt dormızda *V* 4 ıngenſ opuſſeuſ *V* 6 atfectuſ *V* 7 ſup-
pellectıo *V* ſyrıacum *V'* 8 ho*ſ (*fuit* o) *V* 10 tu*m (*fuit* a) *V*
(ıu)uenẹſ *V* 11 gentẹſ *V* ſụbole *V* 12 at *V* 15 cuiusdam *scripsi:*
qudam *V* 16 mınerat *V* 19 ut *om. V, add. Gelenius* uẹrna | cula
(*emend. man. sec.*) *V* 20 ueſtıgıſ *V* 23 defundaſ *V* 24 aquaſ]
quaſ *V* opeſ axo *V* 25 ſcrı *V* 28 tranſmıſſıſ *V* 29 prıncıpẹ̣ſ *V*
atfore *V* 30 caeleſteſ *V* 31 quı *V* ſuſpectıo *V* 32 aſtur genteſ *V*

imperator nunc antesignanus, nunc agminibus cogendis insistens cum expeditis uelitibus, nequid lateret abstrusum, frutecta squalida uallesque scrutabatur, licentiores militum per longinqua discursus adfabilitate natiua prohibendo uel minis.
14 hostiles tamen agros omni frugum genere diuites cum segetibus et tuguriis inflammari permisit ita demum cum usui necessaria abunde sibi quisque collegisset, et hoc modo sau-
15 ciabatur salus hostium nesciorum. bellatores enim libenter quaesitis dextris propriis utebantur, alia uirtutis suae horrea repperisse existimantes, et laeti quod uitae quoque subsidiis
16 adfluentes alimenta seruabant quae nauigiis uehebantur. hic uino grauis quidam temerarius miles ad ulteriorem ripam nullo urgente transgressus in conspectu nostro ab hostibus captus occisus est.

2 Quibus tali casu patratis ad castra peruenimus nomine Thilutha in medio fluminis sita, locum inmenso quodam uertice tumescentem et potestate naturae uelut manu circumsaeptum humana, cuius ad deditionem incolae temptati mollius, ut decebat, quoniam asperitas edita uim superabat armorum, intempestiuam tunc defectionem esse firmabant. sed hactenus responderunt quod cum interiora occupauerint protinus gradientes Romani, se quoque utpote regnorum sequellas uictoribus ac-
2 cessuros. et post haec praetermeantes moenia ipsa naues nostras uerecunda quiete spectabant inmobilis. quo transito cum ad munimentum aliud Achaiachala nomine uenissemus fluminis circumitione uallatum arduumque transcensu, refutati pari responso discessimus. alia postridie castra ob muros in-
3 ualidos derelicta praetereuntur incensa. postera igitur et insequenti die stadiis ducentis emensis uentum est ad locum Baraxmalcha. unde amne transito miliario septimo disparata Diacira inuaditur ciuitas habitatoribus uacua, frumento et sali-

2 uelutıbuſ *ut uid.* *V'* 3 mıletum (*emend. man. sec.*) *V* 10 quoque] quod *V* 11 afluenteſ *V* nauıgıı* *V* 12 *temerarıuſ (*fuit* ı) *V* 13 noctro (*emend. man. sec.*) *V* homınıbuſ *V* 17 poteſtatem *V* cırcumſeptum *V* 20 actenuſ *V* 21 quod *om.* *Gelenius* 22 utpo*te (*fuit* r) *V* ſequellaſ *V* acceſſuraſ *V* 24 noſtra uaſere cundıa *V* (uerecunda *Hauptius*) ımmobılıſ *V* 25 monımentum *V* 26 ardumque (*emend. man. sec.*) *V* 27 poſt trıdıe *V* murıſ *V* 28 cenſa *V* poſtea *V* 31 habıtorıbuſ uaqua (*emend. man. sec.*) *V*

bus nitidis plena, in qua templum alti culminis arci uidimus
superpositum, qua incensa caesisque mulieribus paucis, quae
repertae sunt traiecto fonte scatenti bitumine Ozogardana oc-
cupauimus oppidum, quod formidine aduenientis exercitus iti-
5 dem deseruere cultores. in quo principis Traiani tribunal
ostendebatur/ hac quoque exusta, biduo ad refectionem corpo- 4
rum dato prope extremum noctis, quae secundum diem secuta
est, Surena post regem apud Persas promeritae dignitatis, et
Malechus Podosacis nomine, phylarchus · Saracenorum Assani-
10 tarum, famosi nominis latro, omni saeuitia per nostros limites
diu grassatus structis Hormisdae insidiis, quem ad speculan-
dum exiturum incertum unde praesenserant, ideo sunt tem-
ptamento frustrati quod angusta fluminis interluuies et praealta
transiri uado non potuit. / et primo lucis exordio cum essent 5
15 hostes iam in contuitu, uisi tunc primitus corusci galeis et
horrentes indutibus perrigidis, milites in procinctum impetu
ueloci tendentes eos inuolauere fortissime. et quamuis arcus
ualidis uiribus flecterentur et splendor ferri intermicans Roma-
norum metum augeret, ira tamen acuente uirtutem clipeo-
20 rum densitate contecti, ne possint emittere coegerunt. anima- 6
tus his uincendi primitiis miles ad uicum Macepracta peruenit,
in quo semiruta murorum uestigia uidebantur, qui priscis tem-
poribus in spatia longa protenti tueri ab externis incursibus
Assyriam dicebantur. hinc pars fluminis scinditur largis aqua- 7
25 rum agminibus ducens ad tractus Babylonios interiores usui
agris futura et ciuitatibus circumiectis, alia Naarmalcha no-
mine, quod fluuius regum interpretatur, Ctesiphonta praeter-
meat, cuius in exordio turris in modum Phari celsior surgit.
hanc peditatus omnis pontibus caute digestis transiuit. equites 8
30 uero cum iumentis armati clementiores gurgites fluminis obli-

3 fontes *V* 4 formine [di] aduenientes [i] *V* 9 saracen * orum (*fuit* t) *V* 11 ormizdae *V* 14 logis [uc] (u *scripsit man.* 3, c *man.* 1) *V* 15 contuit *V* curusci *V* 16 perrigidis *scripsi:* rerigidas *V* 18 splendore ferri [r] *V* 19 irata | inacuante *V* 20 possent *uulgo* 21 uincendi *Valesius:* uescendi *V* 22 semirata [u] (*emend. man. sec.*) *V* prisci [s] (*emend. man. sec.*) *V* 23 protentis ueri *V* 24 pas [(r)] *V* 25 babylon⟨o⟩s *V* 26 naarmalcha *V* (*sed XXIIII* 6, 1 naarmalch *in V exstat*) 27 interpraetantur *V* citae sifonta [ctesiphonta] (*emend. man.* 3) *V* 28 exorditurus [o turris] (*emend. man.* 3) *V* fari *V* 29 transiuste quietes *in* transiit equites (*emend. man.* 3 *in V*)

quati transnarunt, alii multitudine subita petiti telorum hostilium, quos egressi auxiliares ad cursuram leuissimi, fugientiumque ceruicibus insistentes, laniatu auium prostrauerunt.

9 Quo negotio itidem gloriose perfecto ad ciuitatem Pirisaboram uentum est amplam et populosam, ambitu insulari circumuallatam. cuius obequitans moenia imperator et situm, obsidium omni cautela coeptabat quasi sola formidine oppidanos a propugnandi studio submoturus. quibus per conloquia saepe temptatis cum nec promissis quisquam flecteretur nec minis, suscipitur oppugnandi exordium et armatorum triplici corona circumdatis muris die primo ad usque noctis initium missilibus 10 certabatur./ tum defensores animo praestantes et uiribus *per* propugnacula ciliciis undique laxius pansis, quae telorum impetus cohiberent, obtecti scutis uimine firmissimo textis et crudorum tergorum densitate uestitis ualidissime resistebant, ferrea nimirum facie omni, quia lamminae singulis membrorum liniamentis cohaerenter aptatae fido operimento totam hominis spe- 11 ciem contegebant. et aliquotiens Hormisdae et indigenae et regalis conloquia petentes obnixe propinquantem probris atque conuiciis ut male fidum incessebant et desertorem, hac lenta cauillatione die maxima parte exempta tenebrarum silentio primo multiformes admotae sunt machinae coeptaque altitudo 12 conplanari fossarum. quae uixdum ambigua luce defensores intentius contemplati, eo accedente quod angularem turrim ictus forauit arietis uiolentior, relictis ciuitatis duplicibus muris continentem occupant arcem, asperi montis interrupta planitie superpositam, cuius medietas in sublime consurgens tereti ambitu Argolici scuti speciem ostendebat nisi quod a septemtrione id, *quod* rotunditati deerat, in Euphratis fluenta proiectae cautes eminentius tuebantur, in qua excellebant minae murorum bi-

---

1 alıa *V* petıt *V* 2 curgurum *V* 4 pırıſab horam *V* 5 populoosam *V* ambıtum ſulan *V'* 7 ceptabat *V* 8 ſubmoturoſ *V* 12 per *om.* *V*, *add.* *Gelenius* 14 ſcutıſ uım ınfirmıſſo *V* 15 tegorum (r *supra*) *V* ueſtıſ *V* 16 lıamentıſ (nı *supra*) *V* 18 omnızadae & ındıgnae *V* 20 conuıcuſ (n *deleta*) *V* 21 dıe *sic* *V* 24 accıdente *V* 26 monteſ ınterapta *V* 27 ter | retı *V* 28 aeſeptem trıonı *V* 29 quod *om.* *V*, *add.* *Gelenius* rotumlıtatı (l = ı) *ut uid.* *V'* ıdem | erat *V* eufratıſ fluentı ad proıectae *V* cautaeſ *V* 30 ın que *V*

tumine et coctilibus laterculis fabricatae, quo aedificii genere nihil esse tutius constat. iamque ferocior miles peruasa urbe, 13 quam uiderat uacuam, aduersus oppidanos ab arce multimoda tela fundentes acri contentione pugnabat. cum enim idem 5 prohibitores catapultis nostrorum urgerentur atque ballistis, ipsi quoque ex edito arcus erigebant fortiter tensos, quibus panda utrimque surgentia cornua ita lentius flectebantur ut nerui digitorum acti pulsibus uiolentis harundines ferratas emitterent, quae corporibus inlisae contrariis letaliter figebantur. 10 dimicabatur nihilo minus utrobique saxorum manualium nim- 14 bis et neutrubi inclinato momento proelium atrox a lucis ortu ad initium noctis destinatione magna protractum pari sorte diremptum est. proinde die secuto cum certaretur asperrime multique funderentur altrinsecus et aeque uires gesta librarent, 15 imperator omnes aleae casus inter mutuas clades experiri festinans cuneatim stipatus densetisque clipeis ab ictu sagittarum defensus ueloci saltu comitantibus promptis prope portam uenit hostilem crasso ferro crustatam. / et licet saxis et glande cete- 15 risque telis cum periculo salutis premeretur, fodicare tamen 20 paratos ualuarum latera ut aditum patefacerent, uocibus increpans crebris non ante discessit quam telorum congerie, quae superiaciebantur, se iam cerneret obruendum. euasit cum om- 16 nibus tamen, paucis leuius uulneratis, ipse innoxius uerecundo rubore suffusus. legerat enim Aemilianum Scipionem cum hi- 25 storiarum conditore Polybio Megalopolitano Arcade, et triginta militibus portam Carthaginis impetu simili subfodisse. sed fides recepta scriptorum ueterum recens factum defendit. Aemi- 17 lianus enim testudine lapidea tectam successerat portam, sub qua tutus et latens dum moles saxeas detegunt hostes urbem 30 nudatam inrupit, Iulianus uero locum patentem adgressus obumbrata caeli facie fragmentis montium et missilibus aegre repulsus abscessit.

---

1 cotılıbuſ (*emend. man. sec.*) *V* quae deficti (*emend. man. sec.*) *V* 3 uaquam (*emend. man. sec.*) *V* 7 flectebantur *V* 8 harundınıſ *V* 10 nıhıl omnuſ utrubıque (o *add. man. sec.*) *V* 11 praelıū *V* 14 abtrınſecuſ & aequı uıoreſ *V* 16 denſatıſque *v* ſagıtarum *V* 17 promtuſ *V'* 19 perıculıſ acuſ praemeretur fodıcamen *V* 21 tetrum congenae *V* 23 laeuıuſ *V* 25 polıtano (*emend. man. sec.*) *V* 26 mılıbuſ *V* carthagıneſ *V* 31 mıſılıbuſ *V'*

18 His raptim ac tumultuarie agitatis cum operositas uinearum et aggerum inpeditissima a ceteris urgentibus cerneretur, machinam quae cognominatur Helepolis, iussit expeditius fabricari, qua ut supra docuimus rex usus Demetrius superatis op-
19 pidis pluribus Poliorcetes appellatus est. ad hanc molem 5 ingentem superaturam celsarum turrium minas prohibitores oculorum aciem intentius conferentes itidemque instantiam obsidentium perpensantes subito uertuntur ad preces circumfusique per turres ac moenium minas, et fidem Romanam pansis
20 manibus protestantes uitam cum uenia postulabant. cumque 10 cessasse opera et munitores nihil temptare uiderent ulterius, quod quietis erat indicium certum, copiam sibi dari conferendi
21 sermonis cum Hormisda poscebant. hocque inpetrato Mamersidis praesidiorum praefectus demissus per funem ductusque ad imperatorem, ut obsecrauit, uita cum inpunitate sibi con- 15 sortibusque suis firmiter pacta redire permissus est. gestisque nuntiatis plebs omnis utriusque sexus ad sententiam suam cunctis acceptis, pace foederata cum religionum consecrationibus fidis patefactis egreditur portis, salutarem genium adfulsisse
22 sibi clamitans Caesarem magnum et lenem./ numerata sunt 20 autem dediticiorum duo milia et quingenti. nam cetera multitudo obsidium ante suspectans nauigiis paruis permeato amne discessit. in hac arce armorum alimentorumque copia reperta est maxima, unde necessariis sumptis reliqua cum loco ipso exussere uictores. 25

3 Postera die quam haec acta erant, perfertur ad imperatorem cibos per otium capientem nuntius grauis Surenam Persicum ducem procursatorum partis nostrae tres turmas inopinum adgressum paucissimos trucidasse, inter quos strato tribuno
2 unum rapuisse uexillum. statimque concitus ira inmani cum 30 armigera manu festinatione ipsa tutissimus peruolauit et grassatoribus foeda consternatione depulsis residuos duos tribunos

---

2 cernetur (re *superscr.*) (*emend. man. sec.*) *V* 4 ex (est *superscr.*) (*emend. man. sec.*) *V* 5 polıorcef *V* 6 eelſarum (xc *superscr.*) (*emend. man. sec.*) *V* 10 uenıam *V* 11 operam & unıtoreſ *V* 13 ormızdam *V* 14 dımıſſuſ *V* ductuſ quae *V* 16 getıſque (ſ *superscr.*) *V* 17 omneſ (ı *superscr.*) (*emend. man. sec.*) *V* 19 ſalutare gentıum *V* 21 dedıtıorum *V* 27 cıbuſ (o *superscr.*) (*emend. man. sec.*) *V* 28 parteſ *V* 29 (*q)uoſ *V* 30 uix (e *superscr.*) ıllum (*emend. man. sec.*) *V* cumcum *V* 32 duoſ *add.* *v*

sacramento soluit ut desides et ignauos, decem uero milites ex his qui fugerant exauctoratos capitali addixit supplicio, secutus ueteres leges.

Incensa denique urbe, ut memoratum est, constructo tri- 3
5 bunali insistens actis gratiis, exercitui conuocato cunctos ad paria facienda deinceps hortabatur et argenteos nummos centenos uiritim pollicitus cum eos paruitate promissi percitos tumultuare sensisset, ad indignationem plenam grauitatis erectus

'En' inquit 'Persae circumfluentes rerum omnium copiis: 4
10 ditare uos poterit opimitas gentis si unum spirantibus animis fortiter fecerimus. ex immensis opibus egentissima est tandem, credite, Romana res publica per eos, qui ut augerent diuitias docuerunt principes auro quiete a barbaris redempta redire. impetitum aerarium est, urbes exinanitae, populatae prouinciae: 5
15 mihi nec facultates nec propinquitas generis suppetit quamuis ortus sim nobilis praeter pectus omni liberum metu, nec pudebit imperatorem cuncta bona in animi cultu ponentem profiteri paupertatem honestam. nam et Fabricii familiari re pauperes rexere bella grauissima, gloria locupletes. haec uobis 6
20 cuncta poterunt abundare si inperterriti deo meque quantum humana ratio patitur, caute ductante mitius egeritis: sin resistitis ad seditionum reuoluti dedecora pristinarum, pergite. ut 7 imperatorem decet ego solus confecto tantorum munerum cursu moriar stando contempturus animam quam mihi febricula eri-
25 piet una. aut certe discedam nec enim ita uixi ut non possim aliquando esse priuatus. praeque me fero et laetor ductores spectatissimos esse nobiscum perfectos bellicarum omni genere doctrinarum'.

Hac modesta imperatoris oratione inter secunda et aspera 8
30 medii miles pro tempore delenitus adsumpta cum meliorum exspectatione fiducia regibilem se fore pollicitus et morigerum, cunctorum adspirante consensu auctoritatem eius sublimitatem-

---

7 patruıtate *V* 9 ınquıd *V'* 10 genteſ ſı (*bis emend. man.* 3) *V* 11 emenſiſ *V* 13 quıetem *V* 14 ımptum *V*, impetitum *Gelenius* 16 ortu *uulgo* metu* (*fuit* ſ) *V* 17 culto *V* profıerı *V* 19 grauıſſımae *V* 20 cunta *V* 21 patıor cute *V* ductantem *V* ſı ın *V* 25 uıx (*emend. man. sec.*) *V* 27 perfectoſ (*emend. man. sec.*) *V* 29 modeſtıa *V* 30 delımıtuſ *V* adſumptam *V*

6 Constratis postridie pontibus exercituque trauecto et metatis alibi salubrius castris uallo duplici circumductis, quoniam ut diximus timebantur solitudines planae, oppidi suscepit obsidium, periculosum fore existimans si gradiens prorsus a tergo relinqueret quos timeret. 5

7 Haec dum magno molimine conparantur, Surena hostium dux iumenta adortus, quae in lucis palmaribus uescebantur, a cohortibus nostris repulsoriis cum paucorum exitio habitus fru-

8 stra discessit. / et duarum incolae ciuitatum, quas amnes amplexi faciunt insulas, parua sui fiducia trepidi ad Ctesiphontis 10 moenia se contulerunt, pars *per* siluarum densa, alii per paludes uicinas alueis arborum cauatarum inuecti ad unicum auxilium et potissimum itineris longi, quod supererat, dilabuntur

9 ulteriora petituri terrarum, / e quibus resistentes aliquos nostri milites trucidabant ipsi quoque lintribus et cymbis per uaria 15 discurrentes captiuos alios subinde perducebant. id enim erat librata ratione dispositum ut, dum copiae pedestres muros oppugnant, equestres turmae diuisae per globos abigundis insisterent praedis, hocque prouiso nullo prouincialium damno miles uisceribus hostium pascebatur. 20

10 Iamque imperator muris duplicibus oppidum ordine circumdatum trino scutorum, spe patrandi incepti maximis uiribus oppugnabat. sed ut erat necessarius adpetitus, ita effectu res difficillima. nam accessus undique rupibus anfractu celsiore discissis flexuosisque excessibus ob periculum anceps adeundi 25 copiam denegabat maxime cum turres crebritate et altitudine formidandae montem saxeum arcis naturaliter editum aequabant et procliuis planities flumini inminens propugnaculorum firmi-

11 tate muniebatur. accedebat his haut leuius malum quod lecta manus et copiosa, quae obsidebatur, nullis ad deditionem inle- 30 cebris flectebatur, sed tamquam superatura uel deuota cineribus

---

1 poſttrıdıe *V* 3 ſolıtudınıſ plane *V* 4 proſuſ (r sup.) (*emend. man. sec.*) *V* 10 at (ad sup.) (*emend. man. sec.*) ⟨c⟩teſıſontıſ ſoenıa (m sup.) (*emend. man. sec.*) *V* 11 par *V* per *om. V, add. Gelenius* 12 uıcına ſalucıſ aruorum *V* 13 ıteneriſ *V* 14 petıtura ıte*rarum (*fuit* r) *V* 15 lintribus et cymbis *Gelenius:* ıteneribuſ (l sup.) & cumbıſ *V* 19 prouıſıo *V* 22 ſper *V* 25 dıſeeſſıſ *V* deundı (a sup.) (*emend. man. sec.*) *V* 26 terreſ (u sup.) (*emend. man. sec.*) celebrıtate *V* (crebrıtate *Gelenius*) 28 proclıneſ *V* 29 accıdebat (e sup.) (*emend. man. sec.*) *V* haut (d sup.) (*emend. man. sec.*) *V* 31 tam | que (a sup.) *V*

patriae resistebat aduersis. iam aegre retentabatur inferens se proteruius miles et pugnam uel aequo campo iustoque proelio poscens, cumque receptui caneretur, adsidue animosis hostem urgendi conatibus urebatur.

5 Vicit tamen nostrorum consilium contentionem uirium maximam, diuisisque operibus officia quisque distributa capessit ocissime. hinc enim ardui suggestus erigebantur, inde fossarum altitudines alii conplanabant, terrarum latibula concaua oblongis tramitibus alibi struebantur, locabant etiam artifices 10 tormenta muralia in funestos sonitus proruptura. et cuniculos quidem cum uineis Neuita et Dagalaifus curabant, ineundis autem conflictibus et defendendis ab incendio uel eruptionibus machinis praeerat imperator. 12 13

Cumque apparatu omni excindendae urbis labore multiplici 15 consummato pugna flagitaretur, Victor nomine dux reuersus est ad usque Ctesiphonta itineribus exploratis, nulla obstacula nuntians offendisse. quo efferati gaudio milites omnes elatique firmioribus animis ad certandum signum opperiebantur armati. 14

Iamque clangore Martio sonantibus tubis strepebant utrim- 20 que partes, et primi Romani hostem undique lamminis ferreis in modum tenuis plumae consaeptum fidentemque, quod tela rigentis ferri lapsibus inpacta resiliebant, crebris procursationibus et minaci murmure lacessebant: non numquam compage scutorum, qua uelut testudine infigurabilium fornicum operiebantur 25 aptissime, adsiduis motibus laxius dehiscente. contra Persae muris obstinatius adhaerentes, quantum facere nitique poterant, eludere et frustrari exitiales impetus conabantur. uerum ubi uimineas crates prae se ferentes oppugnatores iam moenia perurgerent, cum sagittariis funditores, alii quin etiam saxa uol- 30 uentes ingentia cum facibus et malleolis eos longius propulsabant, tum aptatae ligneis sagittis ballistae flexu stridoreque torquebantur, creberrima spicula funditantes, et scorpiones quo- 15 16

1 aduerſuſ ſam aegrae *V* retentebatur (*emend. man. sec.*) *V* 7 ocı̈ſıme *V* 9 alıı (*emend. man. sec.*) *V* 10 funeſ | taſ (*emend. man. sec.*) *V* 11 neuıtta *V* 12 confluctıbuſ (*emend. man. sec.*) *V* 14 excındenda(e) *V* 15 uıctoſ *V* 16 ıtenerıbuſ *V* 18 operıebantur *V* 19 clangorem martıo (*emend. man. sec.*) *V* 20 lammınıſ (*emend. man. sec.*) *V* 21 conceptum *V* 23 cupace *V* 24 que uelud (*emend. man. sec.*) *V* 27 claudere *V* exıtaleſ *V* 28 (uı)mıneaſ *V* 29 alıſ *V*

cumque manus peritae duxissent, rotundos lapides euibrabant.
17 iterum deinde ac saepe geminatis congressibus aestus in meridiem crescens, efferuescente uaporatius sole, apparatu operum et studio proeliandi intentos cunctos reuocauerat fatigatos et sudore perfusos. 5

18 Eodem mentis proposito secuto quoque die per uaria certaminum genera controuersae partes dimicantes instanter aequis manibus et pari fortuna discedunt. uerum in omne discrimen armatis proximus princeps ciuitatis urgebat excidium, ne circa 19 muros diu excubans omitteret maiora quae temptabat. sed in 10 destrictis necessitatibus nihil tam leue est quod non interdum etiam contra sperata rerum adferat momenta magnarum. cum enim ut saepe discessurae partes leuius concertarent, abusiue incusso ariete, qui paulo ante erat admotus, sternitur residuis omnibus altior turris latere coctili firmissime structa, cuius 15 ruina muri contiguum latus secum inmani fragore protraxit. 20 ibi tum uarietate casuum obsidentium labor obsessorumque industria uicissim facinoribus speciosis inclaruit. nihil enim asperum ira et dolore succenso militi uidebatur, nihil munitoribus erat pro salute currentibus metuendum aut dirum. nam 20 cum anceps pugna diutius feruens, sanguine utrimque multis caedibus fuso, diei finisset occasu, demum fatigationi consulitur.

21 Dumque haec luce agerentur ac palam, nuntiatur imperatori peruigili cura distento, legionarios milites, quibus cuniculorum erant fodinae mandatae, cauatis tramitibus subterraneis 25 sublicibusque suspensis ima penetrasse fundamentorum, iam, 22 si ipse disposuerit, euasuros. cum itaque noctis plerumque processisset, aeneatorum accentu signo dato progrediendi ad pugnam, ad arma concursum est et consulto murorum inuaduntur utrimque frontes, ut, dum propulsaturi pericula defen- 30 sores ultro citroque discurrunt, nec proxima fodientis audiretur ferri tinnitus nec quoquam intrinsecus obsistente cuniculariorum subitum manus emergat. quibus ita, ut conuenerat, or- 23 dinatis et occupatis prohibitoribus patefactisque latebris euolat

---

3 effer*uefcente (*fuit* r) *V* 11 districtis *Gelenius* 13 aut *V* 15 coctılıſ *V* 19 ſucceſſo *V* 22 dıeı fınıſ & *V* occasu demum *scripsi:* occaſuſ·dum *V* fatıgatıonıſ *V* 23 hac *V* 25 trahıtıbuſ *V* 26 ſupplıcıbuſque *V* ſıma *V* 29 mınuaduntur *V* 32 quodam *V* 33 u*t *V*

Exsuperius de uictorum numero miles, post quem Magnus
tribunus et Iouianus notarius, quos audax multitudo secuta, his
prius confossis, quos in aede, per quam in lucem prodierant,
inuenerunt, suspensis gradibus procedentes obtruncarunt uigi-
5 les omnes, ex usu moris gentici iustitiam felicitatemque regis
sui canoris uocibus extollentes. / existimabatur Mars ipse, si 24
misceri hominibus numina maiestatis iura permittunt, adfuisse
castra Lucanorum inuadenti Luscino. hocque ideo creditum
est quod in congressu flagranti scalas uehens uisus formidan-
10 dae uastitatis armatus postridie, cum recenseretur exercitus,
praecipuo studio quaesitus repperiri non potuit, cum se ultro
offerret, si miles fuisset, memorabilis conscius facti. sed ut tunc
qui esset pulchri facinoris auctor penitus est ignoratum, ita
nunc enituerunt hi, qui fecere fortissime, obsidionalibus coro-
15 nis donati et pro contione laudati ueterum more.

Tandem nudata reseratis aditibus multis, lapsura inuaditur 25
ciuitas et sine sexus discrimine uel aetatis quicquid impetus
repperit potestas iratorum absumpsit, alii exitii imminentis
timore, cum hinc ignis, inde mucrones urgerent, ultimum flen-
20 tes e muris acti sua sponte praecipites, membrisque omnibus
infirmati, uitam morte funestiorem paulisper dum caederentur
egerunt. extractus est autem uiuus cum satellitibus octoginta 26
Nabdates praesidiorum magister, quem oblatum sibi cum aliis
seruari iussit intactum serenus imperator et clemens.

25 Diuisa itaque perpensis meritis et laboribus praeda ipse,
ut erat paruo contentus, mutum puerum oblatum sibi suscepit
gesticularium, multa, quae callebat, nutibus uenustissimis ex-
plicantem, et tris aureos nummos, partae uictoriae praemium iu-
cundum ut existimabat et gratum. ex uirginibus autem, quae 27
30 speciosae sunt captae ut in Perside, ubi feminarum pulchritudo
excellit, nec contrectare aliquam uoluit nec uidere, Alexandrum
imitatus et Africanum, qui haec declinabant ne frangerentur
cupiditate qui se inuictos a laboribus ubique praestiterunt.

---

6 ſi] ſe *V* 7 miſeri *V* 8 buſcino *V* 10 uaſtatiſ *V* poſttridie *V*
recenſerentur *V'* 11 noon *V* 12 offer& ſimiliſ (*emend. man. sec.*) *V*
14 facere *V* corniſ (*emend. man. sec.*) *V* 17 inexuſ (*emend. man. sec.*) *V*
18 imminenteſ *V* 22 ſatellibuſ *V* 26 ut erat paruo ut erat *V*
28 tris aureos nummos *Hauptius:* tribuſ aureiſ nummiſ *V* 31 ne *V*
32 emittatuſ *V* affricanum *V*

28 Inter haec certamina nostrae partis architectus, cuius nomen non suppetit, post machinam scorpionis forte adsistens, reuerberato lapide, quem artifex titubanter aptauerat fundae, obliso pectore supinatus profudit animam, disiecta conpage membrorum adeo *ut* ne signa quidem totius corporis noscerentur. 5

29 Exin profecto imperatori index nuntiauerat certus circa muros subuersi oppidi fallaces foueas et obscuras, quales in tractibus illis sunt plurimae, subsidisse manum insidiatricem latenter, ut inprouiso inde exorta agminis nostri terga feriret 10
30 extrema. confestimque ad extrahendam eam missi sunt conpertae fortitudinis pedites. qui cum neque peruadere foraminum aditus nec amendatos intus prolicere possent ad decernendum, collectam stipulam et sarmenta specuum faucibus adgesserunt. unde fumus angustius penetrans ideoque spissior quosdam uitalibus obstructis necauit, alios ignium adflatus immissus prodire in perniciem coegit abruptam, et ita omnibus ferro incendioque consumptis ad signa repedauit ocius miles. hoc modo ciuitas ampla et populosa uirtute roboris excisa Romani in puluerem concidit et ruinas. 15 20

31 Post quae tam gloriosa transitis pontibus multorum amnium concursu continuatis, ad munimenta gemina uenimus aedificiis cauatis exstructa, ubi Victorem comitem exercitus praeuium a transitu fluminis regis filius, progressus a Ctesiphonte cum optimatibus et multitudine armata, prohibere conatus, cateruis sequentium militum uisis abscessit. 25

5 Pergentes itaque protinus ad lucos uenimus agrosque pube uariorum seminum laetos, ubi reperta regia Romano more aedi-
2 ficata, quoniam id placuerat, mansit intacta. erat etiam in hac eadem regione extentum spatium et rotundum, loricae ambitu circumclausum, destinatas regiis uoluptatibus continens feras, ceruicibus iubatis leones armisque hispidos apros et ursos, ut sunt Persici, ultra omnem rabiem saeuientes et alia lecta immania corpora bestiarum: quas omnes diffractis portarum ob- 30

---

1 parteſ *V* 4 ſupınatuſ *ut uid. emend. ex* ſumatuſ *in V* 5 ut *om. V, add. Gelenius* 9 ſubſidıſſe *sic V* 17 emıſtuſ prodère *V* 19 romanum puluerem conce^p^dıt (*emend. man. sec.*) *V* 22 concurſum *V* 24 cteſıfonte (*pr.* e *ex* ı *emend. man. sec.*) *V* 29 manſı⟨t ı⟩ntacta *V* 30 lurıcae *V* 32 ıuua^b^ntıſ leonıſ | armatıſque *V*

icibus equites nostri uenatoriis lanceis et missilium multitudine
confoderunt. quae loca pingui situ et cultu, quibus Coche, 3
quam Seleuciam nominant, haud longius disparatur, ubi ual-
latis opere tumultuario castris, et exercitu omni per aquarum
5 et pabulio portuna biduo recreato, antegressus cum procursato-
ribus princeps et ciuitatem desertam conlustrans, a Vero prin-
cipe quondam excisam, in qua perpetuus fons stagnum ingens
eiectat, in Tigridem defluens, corpora uidit suffixa patibulis
multa necessitudinum eius, quem prodidisse ciuitatem Pirisa-
10 boram rettulimus supra./ hic et Nabdates uiuus exustus est, 4
quem extractum cum octoginta latebris expugnatae docui ciui-
tatis, eo quod inter exordia obsidii coepti clam pollicitus pro-
dere, dimicauit acerrime adeptusque ueniam insperatam ad id
proruperat insolentiae, ut Hormisdam laceraret omnibus probris.
15 Itaque aliquantum progressi tristi percellimur facto. dum 5
enim tres procursatorum cohortes expeditae cum cuneo Persico
decertarent, quem patefactis subito portis profuderat ciuitas,
proruptores alii ex contraria fluminis ripa iumenta nos sequentia
cum pabulatoribus paucis licenter palantibus intercipiunt et
20 obtruncant./ unde profectus imperator iratus et frendens iam- 6
que regionibus Ctesiphontis propinquans, celsum castellum of-
fendit et munitissimum, ad quod explorandum ausus accedere
obscurior, ut ipse rebatur, cum paucis obequitans muros, paulo-
que auidius intra ictum telorum repertus, latere non potuit,
25 statimque diuersorum missilium nube exagitatus oppetisset tor-
mento murali, ni uulnerato armigero, qui lateri eius haerebat,
ipse scutorum densitate contectus, euitato magno discrimine
discessisset.

Qua causa concitus inmane, munimentum disposuit obsi- 7
30 dere, prohibitoribus acriter ad resistendum intentis, quod loco

---

2 quo loco pınguı ſita ſ& cultu *V* cohae-[eret] (*emend. man.* 3) quanſ eleucıam *V* 3 haut *V'* uallatuſ *V* 6 Vero *uulgo:* ſacro *V* 7 quo *V* 8 eıectant[ſ] *V* 9 prodı*dıſſe (*fuit* ſ) *V* pırıſabora *V* 10 exutuſ *V* 12 ea[o] *V* 13 dımıcaut[ı] *V* ınſeparatam[p] *V* at *V* 14 ſo!entıae ut homnıa (m *emend. ex* rı) lacerar& *V* (Ormisdam *Gelenius*) 15 percellımuſ facto *V* 16 cohortıſ expaedıte *V* 17 cıuıtaſ — 19 paucıſ *in rasura in V* 19 [a]plantıbuſ *V* 21 ctesı | fonteſ *V* 22 at *V'* accıdere *V'* 29 ınmanı *V'* 30 ıntentıſ quod *emend. in* ıntentı ſı quo *a man. sec. in V*

fidebant prope modum inaccesso, quodque rex cum ambitiosis copiis passibus citis incedens prope diem adfore credebatur.
8 iamque uineis et residuis omnibus, quae poscebat obsidium, paratis, uigilia secunda praecipiti, cum nox casu tunc lunari splendore nitens his, qui propugnaculis insistebant, aperte 5 cuncta monstraret, repente in unum pondus coacta multitudo patefactis subito portis erupit, cohortemque nec opinantem adorta nostrorum cecidit conplures, inter quos etiam tribunus
9 peremptus est periculum propulsare conatus. quaecum ita aguntur, pari modo ut antea Persae ex aduersa fluminis ripa 10 partem adorti nostrorum, interfectis quibusdam uiuos cepere non nullos. et timore simul quia uenisse in maiorem numerum copiae putabantur hostiles, egere nostri tunc segnius, sed ubi animis in audaciam restitutis armisque raptis inter tumultum exercitus cantu concitus bucinarum cum minaci murmure 15
10 festinaret, eruptores perterriti reuerterunt intacti. et imperator ira graui permotus reliquos ex ea cohorte, qui abiecte sustinuerant impetum grassatorum, ad pedestrem conpegit militiam,
11 quae onerosior est, dignitatibus inminutis. flagrans post haec ad eruendum castellum, ubi periclitatus est, operam conuertit 20 et curam, nusquam ab antesignanis ipse digrediens, ut inter primos dimicans militi ad fortiter faciendum esset exemplo spectator probatorque gestorum. quo inter discriminum uertices diu multumque uersato uarietate munitionum atque telorum et conspiratione oppugnatorum idem castellum incenditur 25
12 captum. post quae consideratis asperitatibus ante gestarum rerum et inpendentium requieuit exercitus, labore nimio quassatus, multis uictui congruis adfatim distributis. uallum tamen sudibus densis et fossarum altitudine cautius deinde struebatur, cum a uicina iam Ctesiphonte repentini excursus et alia for- 30 midarentur occulta.

6 Ventum est hinc ad fossile flumen Naharmalch nomine, quod amnis regum interpretatur, tunc aridum. id antehac

---

1 quotque *V* 2 ıncıdenſ *V* 4 praecıpıtıſ *V* lunarı* (*fuit* ſ) *V* 5 nıteſ (n *sup.*) (*emend. man. sec.*) *V* 7 erapıt (u *sup.*) (*emend. man.* 3) *V* 12 non mılosſ *ut uid.* *V'* 14 multum *V* 16 ımperatorıſ | a grauı (ıra *sup.*) permotuſ (ıra *add. man.* 3) *V* 17 abıect(e) *V* 22 mılıtıa fortıter *V* 24 mınutıonum *V'* 27 ınpedıentıum *V* 29 e(x) *V* 30 (c)teſıfonte *V* 31 octulta *ut uid.* *V'* 32 pro (ad *sup.*) foſile (*emend. man. sec.*) *V* naarmalch *V*

Traianus posteaque Seuerus egesto solo fodiri in modum canalis
amplissimi studio curauerat summo, ut aquis illuc ab Euphrate
transfusis naues ad Tigridem conmigrarent. tutissimumque ad 2
omnia uisum est eadem loca purgari, quae quondam similia
5 Persae timentes mole saxorum obruere multorum. hacque ualle
purgata, auulsis cataractis undarum magnitudine classis secura
stadiis triginta decursis in alueum eiecta est Tigridis, et con-
textis ilico pontibus transgressus exercitus iter Cochen uersus
promouit. utque lassitudini succederet quies oportuna, in agro 3
10 consedimus opulento, arbustis et uitibus et cupressorum uiridi-
tate laetissimo, cuius in medio diuersorium opacum est et
amoenum, gentiles picturas per omnes aedium partes ostendens
regis bestias uenatione multiplici trucidantis; nec enim apud
eos pingitur uel fingitur aliud praeter uarias caedes et bella.

15 Proinde cunctis ex sententia terminatis Augustus altius 4
iam contra difficultates omnes incedens, tantumque a fortuna
sperans nondum adflicta, ut propius temeritatem multa crebro
auderet, ualidiores naues ex his, quae alimenta portabant et
machinas, deoneratas octogenis impleuit armatis, retentoque se-
20 cum classis robore firmiore, quam in tres diuiserat partes,
unam cum Victore comite quiete prima noctis emitti disposuit,
ut flumine raptim transmisso ripae occuparentur hostiles. quod 5
cum acri metu territi duces concordi precatu fieri prohibere
temptarent, neque destinationem flecterent principis, sublato ue-
25 xillo, ut iussum est, euolant e conspectu quinque subito naues
et cum ripas iam aduentarent, facibus et omni materia, qua
alitur ignis, petitae adsiduis iactibus cum militibus iam con-
flagrassent, ni ueloci uigore pectoris excitus imperator signum
sibi datum nostros, quod margines iam tenerent, ut mandatum
30 est, erexisse proclamans, classem omnem properare citis remigiis

1 gesto (*emend. man. sec.*) *V* fodiri (*emend. man. sec.*) *V* 2 eufrate *V* 5 haecque *V'* 6 purgat (*emend. man. sec.*) *V* catractis *V* 7 depulsis (*emend. man. sec.*) *V* 8 illico *V* congressus *V* cochen (*post.* c *emend. in* t) *V* 9 succideret (u *ut uid. in* o) *V* 14 eos] cos *V* 17 adflictauit propius (se *add. man.* 3) *V* 18 ualidior ignaues (*emend. man.* 3) *V* 19 octo genis (*emend. man.* 3) *V* 22 riprae *V* 24 distinationem *V* uixillo (*emend. man.* 3) *V* 27 petita & adsiduis *V* 30 classe (˜ *add. man.* 3) *V* cetis (*emend. man. sec.*) *V*

6 adegisset. quo facto et naues incolumes sunt receptae et residuus miles quamquam saxis et uarietate telorum ex edito uexaretur, post concertationem acerrimam praealtas ripas et arduas super-
7 gressus stabat immobilis. et miratur historia Rhodanum arma et loricam retinente Sertorio transnatatum, cum eo momento 5 turbati quidam milites, ueritique ne remanerent, post signum erectum, scutis, quae patula sunt et incurua, proni firmius adhaerentes, eaque licet inperite regendo per uoraginosum amnem uelocitatem comitati sunt nauium.

8 Contra haec Persae obiecerunt instructas cataphractorum 10 equitum turmas sic confertas, ut lamminis coaptati corporum flexus splendore praestringerent occursantes optutus, operimentis scorteis equorum multitudine omni defensa, quorum in subsidiis manipuli locati sunt peditum, contecti scutis oblongis et curuis, quae texta uimine et coriis crudis gestantes densius se 15 commouebant. post hos elefanti gradientium collium specie motuque inmanium corporum propinquantibus exitium intentabant documentis praeteritis formidati.

9 Hinc imperator cateruis peditum infirmis medium inter acies spatium secundum Homericam dispositionem praestituit, 20 ne locati priores cedentesque deformiter, cunctos auerterent secum aut postsignani pone omnes reiecti centurias, nullo retinente licentius uerterent terga, ipse cum leuis armaturae auxiliis per prima postremaque discurrens.

10 Ergo ubi uicissim contiguae se cernerent partes, cristatis 25 galeis corusci Romani uibrantesque clipeos uelut pedis anapaesti praecinentibus modulis lenius procedebant, et praepilatis missilibus per procursatores principiis pugnae temptatis excita undique
11 humus rapido turbine portabatur. et cum undique solito more conclamaretur, uirorumque alacritatem sonantia classica iam iuua- 30 rent, hastis et mucronibus strictis hinc inde comminus pugnabatur:

---

1 incolomeſ *V* 2 e[t] (*emend. man.* 3) *V* 4 *rodanum (*erasa* h; h *add. man. sec.*) *V* 5 loricā (˜ *emend. man. sec.*) *V* tranſ | natato[um] (*emend. man.* 3) *V* 9 sint *Gelenius* 10 catafractorum *V* 11 tur | ma ſit[c] *V* quae aptati *V* 13 ſcorterſ *V'* 15 tecta *V* coruſ quidiſ *V* 16 commonebant *V* 19 firmiſ in medium *V* 25 contigua eſſe *V* 26 uibrantiſque *V* 27 paedi ſanaſædi | ſanapeſti *V* procidebant *V* 29 humus rapido turbine portabatur. et cum undique *add. uulgo et legitur apud Gelenium: om. V* 30 ſonanſ *V* iuuaret *V*

sagittarum periculis miles erat inmunis, quantum interiora festinatius occupabat. inter quae Iulianus pulsos fulcire subsidiis incitareque tardantes quasi conturmalis strenuus properabat et rector. laxata itaque acies prima Persarum leni ante, dein concito 12
5 gradu calefactis armis retrorsus gradiens propinquam urbem petebat, quam sequebatur miles itidem fessus in campis torridis ad usque diei finem a lucis ortu decernens, eiusque occipitiis pertinacius haerens omnem cum Pigrane et Surena et Narseo potissimis ducibus ad usque Ctesiphontis muros egit
10 praecipitem aduersorum feriens suras et terga. perrupissetque 13 ciuitatis aditus lapsorum agminibus mixtus, ni dux Victor nomine manibus erectis prohibuisset et uocibus, ipse umerum et sagitta praestrictus et timens ne intra moenium ambitus rapidus miles inconsulte repertus nullosque inueniens exitus
15 multitudinis pondere circumueniretur.

Sonent Hectoreas poetae ueteres pugnas, fortitudinem 14 Thessali ducis extollant, longae loquantur aetates Sophanem et Aminiam et Callimachum et Cynaegirum, Medicorum in Graecia fulmina illa bellorum: non minus illo die quorundam
20 ex nostris inclaruisse uirtutem omnium confessione monstratur.

Post timorem depositum calcatasque ruinas hostilium cor- 15 porum, iusto sanguine miles etiam tum cruentus, ad imperatoris tentoria congregatus laudes ei perhibebat et gratias, quod ignoratus ubique dux esset an miles magis, tum ita rem prospere
25 gesserat ut caesis Persarum plus minusue duobus milibus et quingentis, septuaginta caderent soli nostrorum. qui appellans 16 plerosque nominatim, quos stabili mente aliquid clarum fecisse ipse arbiter perspexit, naualibus donauit coronis et ciuicis et castrensibus.

30 Abunde ratus post haec prosperitates similis aduentare, 17 conplures hostias Marti parabat ultori, et ex tauris pulcherrimis decem ad hoc perductis, nondum aris admoti uoluntate sua nouem procubuere tristissimi, decimus uero, qui diffractis uinculis lapsus aegre reductus est, mactatus ominosa signa monstrauit.

---

5 propinquarum *V* 6 torridis *V* 9 narceo *V* ctisi | fontis *V*
10 perrupissetqua[e] (*emend. man. sec.*) *V* 11 dus *V* 13 rapidum *V*
16 haec toreas *V* 17 so | fanem (a *emend. ex* o) *V* 18 cupegirum *V*
19 culmina *V* 20 ex] & *V* 21 caleas que *V* 24 isset *V* 26 quo *V*
32 perducis (t *sup.*) *V* suam *V* 34 ominusa (o *sup.*; *emend. man. sec.*) *V*

quibus uisis exclamauit indignatus acriter Iulianus Iouemque testatus est, nulla Marti iam sacra facturum, nec resecrauit celeri morte praereptus.

7 Digesto itaque consilio cum primatibus super Ctesiphontis obsidio, itum est in uoluntatem quorundam, facinus audax et 5 inportunum esse noscentium id adgredi, quod et ciuitas situ ipso inexpugnabilis defendebatur et cum metuenda multitudine 2 protinus rex adfore credebatur. uicit sententia melior, cuius utilitate princeps sollertissimus adprobata, . Arinthaeum cum manu peditum expedita ad populandas regiones circumsitas 10 misit, armentis laetas et frugibus, hostes pari persecuturum industria, quos dispalatos nuper densi tramites et latebrae texere 3 notissimae; hinc opulenta .... sed ille auidae semper ad ulteriora cupiditatis, parui habitis uetantium dictis et increpitis optimatibus, quod ob inertiam .... 15 parta regna Persidis, flumine laeua relicto, infaustis ductoribus praeuiis, mediterraneas uias arripere citato proposuit gradu. 4 et tamquam funesta face Bellonae subiectis ignibus exuri cunctas iusserat naues praeter minores duodecim, quas profuturas pangendis pontibus disposuit uehi carpentis, idque putabat 20 utiliter ordinasse, ne relicta classis usui hostibus foret, aut certe, ut ab expeditionis primordio factum est, armatorum fere uiginti milia in trahendis occuparentur isdem nauibus et regendis.

5 Dein cum metuens sibi quisque mussaret monstraretque perspicua ueritas, quod repulsus forsitan ariditate uel altitudine 25 montium, ad aquas redire non poterit miles, tortique perfugae aperte faterentur se fefellisse, concursu maximo extingui iussae sunt flammae. et quoniam ignis auctus inmaniter plerasque consumpsit, duodecim tantum modo naues potuerunt intactae 6 seruari, quae ut possint custodiri discretae sunt. hoc casu 30 classe cum non oporteret abolita, Iulianus consociato fretus

---

2 referauıt *V* 4 ctesifontes *V* 9 adprobata Arintheum cum manu peditum expedita *add. uulgo et legitur apud Gelenium: om. V* 11 per | secutorum *V* 13 *lacuna indicata in codice regio* (hinc opulenta *indicata lacuna om. Gelenius*) 14 o *in* ulterıora *emend. ex* p *ut uid. in V* 15 *post* inertiam *add.* otiique desiderium amitti suaderent prope iam *Gelenius* 16 persides *V* leua *V* 17 preuıs *V* chato *V* 18 tamque *V* 20 pa(n)gendıs *V* 24 sı *V* 25 perspıqua *V* 26 at *V* 27 concursum *V* ıussı *V*

exercitu cum armatorum nulli per diuersa distringerentur, numero potior ad interiora tendebat, alimenta adfatim opulentis suggerentibus locis.

7 Quo cognito hostes, ut inedia nos cruciarent, herbas cum 5 adultis segetibus incenderunt, et conflagratione procedere uetiti statiuis castris dum flammae senescerent tenebamur. insultantesque nobis longius Persae nunc de industria se diffundebant, aliquotiens confertius resistentes, ut procul conspicantibus uiderentur aduenisse iam regis auxilia, ideoque eos aestimaremus 10 erupisse ad audaces excursus et insolita temptamenta. 8 maerebat tamen ob haec imperator et miles, quod nec contabulandi pontis erat facultas amissis nauibus temere, nec occurri poterat hostis aduenticii motibus, quem adesse coruscus nitor indicabat armorum arte pro singulis membris inflexus. hisque accedebat 15 aliud haud exiguum malum, quod nec adminicula, quae praestolabamur cum Arsace et nostris ducibus, adparebant ob causas inpedita praedictas.

8 Has ob res ut solaretur anxios milites princeps, captiuos graciles suapte natura, ut omnes paene sunt Persae, et macie 20 iam confectos iussit in medium duci, nostrosque respiciens 'en' inquit 'quos Martia ista pectora uiros existimant, deformes inluuie capellas et taetras, utque crebri docuerunt euentus, antequam manus conferant abiectis armis uertentes semet in fugam'. 2 quibus dictis remotisque captiuis super rerum summa consul- 25 tabatur. et multis ultro citroque dictitatis cum reuerti debere per loca, qua uenimus, plebs uociferaretur inprudens, resistebat intentius princeps, multis cum eo nequaquam fieri posse monstrantibus per effusam planitiem pabulo absumpto et frugibus, uirorumque reliquiis exustorum inopia squalentibus ultima, 30 quodque liquentibus iam brumae pruinis omne inmaduerat solum et ruptis riparum terminis aucti inhorruere torrentes. 3 eo etiam ad difficultatem accedente negotii, quod per eas terras uapore sideris calescentes muscarum et culicum multitudine

---

2 ınferıora *V* 5 ⟨*&⟩ *V* 6 ſaeneſcere nıtebamur *V* 10 merebat *V* 13 hoſtı*ſ (*fuit* ı) *V* 14 accıdebat *V* 15 aut *V* praeſtulabantur *V* 16 apperebant *V* 21 ınquıd *V* marcıa *V* 22 & terraſ *V* 24 *remortıſque 25 dıcıtatıſ (t *superscr.*) *V* 27 cum ın eo *V* 28 paulo (b *superscr.*; *emend. man. sec.*) adſumpto *V* 29 relınquıſ *V* 30 relınquentıbuſ *V* 31 raptıſ *V* germınıſ *V* eo *Lindenbrogius:* Ego *V* 32 accıdente *V*

referta sunt omnia, earumque uolatu dies et astrorum noctu
4 micantium facies obumbratur. et cum nihil humani profice-
rent sensus diu fluctuantes et dubii, exstructis aris caesisque
hostiis consulta numinum scitabamur, utrum nos per Assyriam
reuerti censerent, an praeter radices montium lenius gra- 5
dientes Chiliocomum prope Corduenam sitam ex inprouiso
uastare, quorum neutrum extis inspectis confore dicebatur.
5 sedit tamen sententia ut omni spe meliorum succisa Cordue-
nam arriperemus, et VI Kalendas Iulias promotis iam signis,
progresso imperatore cum lucis exordio fumus uel uis quaedam 10
turbinata pulueris apparebat, ut opinari daretur asinorum esse
greges agrestium, quorum multitudo in tractibus est illis in-
numera, ideo simul incedens ut constipatione densa feroces
6 leonum frustraretur adsultus. quidam arbitrabantur Saracenos
duces aduentare, iam nostros rumoribus percitos, quod impera- 15
tor Ctesiphonta magnis uiribus oppugnaret, non nulli Persas
7 nobis uiantibus incubuisse firmabant. ideo inter haec ita am-
bigua, nequid aduersum accideret reuocantibus agmina classi-
cis, in ualle graminea prope riuum multiplicato scutorum or-
dine in orbiculatam figuram metatis ocius quieuimus castris. 20
nec enim ad usque uesperam aere concreto discerni potuit
quidnam esset, quod diu squalidius uidebatur.

LIBER XXV

1 Et hanc quidem noctem nullo siderum uulgore splenden-
tem, ut solet in artis rebus et dubiis exegimus, nec sedere 25

---

1 dıſ *V* 4 nomınum cıtabantur *V* 6 corduam ſıtum *V* 8 ſed ıta tamen *V* 8 omnı — 9 promıtıſ *in rasura V* 9 ſextum *V*, XVI *Gelenius* 10 bıſ *V* 12 aegreſtıum *V* ınmunera *V'* 13 ıncendenſ *V* 14 ſacenae *V* 16 ctesı fonta *V* 17 nouıſ *V* 19 ůlle *V* . rıum *V* 20 orbı cultam *V* metatis ocius *scripsi:* meatıſ totıuſ *V*, metatis tutius *Gelenius* 22 quod hıſ qualıdıuſ *V* *subscriptum:* AMMIANI MARCELLINI RERV GESTARVM EXPLICIT LIBER XXIIII· | INCIPIT LIBER ·XXV· FELICITER; | *in V*

25 arduis *uulgo*

quoquam auso nec flectere in quietem lumina prae timore. ubi uero primum dies inclaruit, radiantes loricae limbis circumdatae ferreis et corusci thoraces longe prospecti adesse regis copias indicabant. hocque uiso accensum properantem con- 2
5 gredi militem dirimente fluuio breui prohibuit imperator, et non procul a uallo ipso inter excursatores nostros et Persicos proelio acri conserto Machameus cecidit ductor unius agminis nostri. cui propugnaturus Maurus frater, dux postea Phoenices, cum germani trucidasset interfectorem, obuium quemque
10 perterrens, infirmatus et ipse umerum telo, pallescentem morte propinqua Machameum extrahere pugna uiribus ualuit magnis.

Et cum fatiscerent uix toleranda aestuum magnitudine 3 crebrisque congressibus partes, ad ultimum hostiles turmae graui sunt repulsa discussae. hinc recedentibus nobis longius
15 Saraceni nostrorum metu peditum repedare conpulsi, paulo postea innexi Persarum multitudine tutius inruebant, Romana inpedimenta rapturi, uerum uiso imperatore ad alas subsidiarias reuerterunt. qua ex regione profecti ad Hucumbra nomine 4 uillam peruenimus, ubi per biduum omnibus ad esum congruis,
20 et satietate quaesita frumenti, ultra spem recreati discessimus, et confestim absque his, quae tempus uehi permisit, reliqua flammis exusta sunt.

Postridie exercitu sedatius procedente, extremos, qui eo die 5 forte cogendorum agminum officia sustinebant, nec opinantes
25 Persae adorti negotio leui interfecissent, ni proximus equitatus noster hoc acutius intellecto per patulas ualles late diffusus tantam molem discriminis, uulneratis, qui superuenerant, reppulisset. in hac cecidit pugna Adaces nobilis satrapa, legatus 6 quondam ad Constantium principem missus ac benigne su-
30 sceptus, cuius exuuiis interfector Iuliano oblatis remuneratus est ut decebat. eodem die Tertiacorum equestris numerus a 7

1 qu(o)dam *V* 2 lurıcae (*emend. man. sec.*) lumbıſ (nībıſ *emend. man. sec. in margine*) *V* 4 proferantem (*emend. man.* 3) *V* 7 acrıſ *V* 8 foenıceſ *V* 11 propın | quã acameū *V* pugna *om. V'* 12 fateſcerent *V* tole | randae *V* 13 tormae (*emend. man. sec.*) *V* 14 dıſcurſae *V* 15 ſaracenı ſunt et noſtrorum *V* 16 totuſ *V* 19 uſum congruıſſ& *V* 25 ne (*emend. man. sec.*) *V* 26 acutıuſ *V*: ocyus *Gelenius* 28 caecıdıt *V* nobıleſ (*emend. man. sec.*) *V* 29 conſtantıam *V'* 30 exubıſ *V*

legionibus incusatus est quod, cum ipsae hostium aduersas inrumperent acies, illi paulatim dilapsi alacritatem paene totius
8 minuissent exercitus. unde ad indignationem iustam imperator erectus ademptis signis hastisque diffractis omnis eos, qui fugisse arguebantur, inter inpedimenta et sarcinas et captiuos 5 agere iter inposuit, ductore eorum, qui solus fortiter decertarat, aliae turmae adposito, cuius tribunus turpiter proelium dese-
9 ruisse conuincebatur. abiecti sunt autem sacramento etiam alii quattuor ob flagitium simile uexillationum tribuni: hoc enim correctionis moderamine leniori inpendentium consideratione 10 difficultatum contentus est imperator.

10 Progressi itaque septuaginta stadia, attenuata rerum omnium copia, herbis frumentisque crematis, ex flammis ipsis raptas
11 fruges et pabula, ut quisque uehere potuit, conseruauit. hoc etiam loco relicto cum ad tractum Maranga appellatum omnis 15 uenisset exercitus, prope lucis confinia inmensa Persarum apparuit multitudo cum Merene equestris magistro militiae filiis-
12 que regis duobus et optimatibus plurimis. erant autem omnes cateruae ferratae ita per singula membra densis .... tectae ut iuncturae rigentes conpagibus artuum conuenirent, 20 humanorumque uultuum simulacra ita capitibus diligenter apta, ut inbracteatis corporibus solidis ibi tantum incidentia tela possint haerere, qua per cauernas minutas et orbibus oculorum adfixas parcius uisitur, uel *per* supremitates narium angusti
13 spiritus emittuntur, quorum pars contis dimicatura stabat im- 25 mobilis, ut retinaculis aereis fixam existimares, iuxtaque sagittarii, cuius artis fiducia ab incunabulis ipsis gens praeualuit maxima, tendebant diuaricatis brachiis flexiles arcus, ut nerui mammas praestringerent dexteras, spicula sinistris manibus cohaererent, summaque peritia digitorum pulsibus argutum so- 30 nantes harundines euolabant, uulnera perniciosa portantes.
14 post hos elefantorum fulgentium formidandam speciem et tru-

1 aduerſa *V* 4 adeptıſque dıffractıſ *V*, ademptis signis hastisque diffractis *Gelenius* 5 ſarcenaſ (*emend. man. sec.*) *V* 6 ınter *V* dŏctore *V* 15 omneſ *V* 17 queſ | tnſ *V* malıtıae *V* 18 optatıbuſ *V* 19 *post* densis *add.* laminis *Gelenius, nulla lacuna in V* 21 uultū *V* aptauıt ınbratteatıſ *V* 22 ſolıtıſ *V* 23 possent *coniecit Delrio ad Claudiani in Rufinum* II 357 24 per *om. V et Gelenius, add. uulgo* ſuppremıtateſ *V* 27 praualuıt *V* 28 brachıſ *V'* artuſ *V* 29 dextera *V* 32 formıdanda *V*

culentos hiatus uix mentes pauidae perferebant, ad quorum stridorem odoremque et insuetum aspectum magis equi terrebantur. quibus insidentes magistri manubriatos cultros dexteris 15 manibus inligatos gestabant, acceptae apud Nisibin memores 5 cladis, et si ferociens animal uires exuperasset regentis, ne reuersum per suos, ut tunc acciderat, conlisam sterneret plebem, uertebram, quae caput a ceruice disterminat, ictu maximo terebrabant. exploratum est enim aliquando ab Hasdrubale Hannibalis fratre ita citius uitam huius modi adimi beluarum. 10 quibus non sine magno horrore perspectis, stipatus armatarum 16 cohortium globis cum primatibus fidentissimus imperator ut flagitabat maior uis et atrocior, lunari acie sinuatisque lateribus occursuros hosti manipulos instruebat. et ne sagittariorum 17 procursus nostrorum cuneos disiectaret, inlatis concitatius signis 15 spiculorum impetum fregit, datoque ad decernendum sollemniter signo denseti Romani pedites confertas hostium frontes nisu protruserunt acerrimo. /et feruente certaminum mole, clipeorum 18 sonitus et uirorum armorumque lugubre sibilantium fragor, nihil perpetiens iam remissum, campos cruore et corporum 20 strage contexit, effusius cadentibus Persis, quibus saepe languidis in conflictu artius pes pede conlatus grauiter obsistebat, pugnare fortiter eminus consuetis et, si inclinatas suorum copias senserint, cedendo in modum imbrium pone uersus directis sagittis hostes a persequendi fiducia deterrere. pulsis igitur 25 pondere magnarum uirium Parthis miles solis cursu flammeo diu lassatus, signo in receptum dato in tentoria repedat ad audenda deinceps maiora sublatus.

In hoc proelio Persarum maior, ut dictum est, apparuit 19 strages, nostrorum admodum leuis. eminuit tamen inter uarios 30 certaminum casus Vetranionis mors uiri pugnacis, qui legionem Ziannorum regebat.

Post quae triduo indutiis destinato, dum suo quisque uul- **2** neri medetur uel proximi, conmeatibus nos destitutos inedia

---

1 truculentuſ *V* at *V* 4 accept*e *V* 5 cladeſ *V* rigentiſ *V* 6 aut *V* 7 uenam *V* 8 haſdrobale (u *supra* o) (*emend. man. sec.*) *V* 9 ademi *V* 10 errore *V* 11 it *V* 12 ace (i *supra*) *V* 14 procurſoſ *V* 16 denſeti (a *supra* e) (*emend. man. sec.*) *V* 21 conflictu (i *supra* u) (*emend. man. sec.*) *V* 22 copia *V* 26 rep&at *V* 30 uetranioni *V* pugnacieſ *V* 32 indut(ii)ſ *V* 33 enedia *V*

cruciabat iam non ferenda et quoniam, frugibus exustis et pabulis homines in discrimen ultimum uenerant et iumenta, ex eo cibo, quem animalia tribunorum uehebant et comitum, imae quoque militum plebi penitus indigenti pars distributa est ma-
2 gna. et imperator, cui non cuppediae ciborum ex regio more 5
set sub columellis tabernaculi paruis cenaturo, pultis portio parabatur exigua, etiam munifici fastidienda gregario, quicquid ad ministeria postulabatur, per contubernia paupertina sui se-
3 curus egessit. ipse autem ad sollicitam suspensamque quietem paulisper protractus cum somno, ut solebat depulso, ad aemu- 10
lationem Caesaris Iulii quaedam sub pellibus scribens obscuro noctis altitudine sensus cuiusdam philosophi teneretur, uidit squalidius, ut confessus est proximis, speciem illam genii publici, quam cum ad Augustum surgeret culmen, conspexit in Galliis, uelata cum capite cornucopia per aulaea tristius disce- 15
4 dentem. et quamquam ad momentum haesit stupore defixus, omni tamen superior metu uentura decretis caelestibus commendabat, relictoque humi strato cubili, adulta iam excitus nocte et numinibus per sacra depulsoria supplicans, flagrantissimam *facem* cadenti similem uisam, aeris parte sulcata, euanuisse exi- 20
stimauit, horroreque perfusus est, ne ita aperte minax Martis apparuerit sidus.

5 Erat autem nitor igneus iste, quem διαίσσοντα nos appellamus, nec cadens umquam nec terram contingens. corpora enim qui credit caelitus posse labi, profanus merito iudicatur 25
et demens. fit autem hic habitus modis conpluribus, *e* quibus
6 sufficiet pauca monstrare. scintillas quidam putant ab aetherio candentes uigore, parumque porrectius tendere sufficientes, extingui, uel certe radiorum flammas iniectas nubibus densis acri scintillare contactu, aut cum lumen aliquod cohaeserit nubi. 30
id enim in stellae speciem figuratum decurrit quidem dum uiribus ignium sustentatur, amplitudine uero spatiorum exinanitum in aerium soluitur corpus ad substantiam migrans, cuius adtritu incaluit nimio.

---

3 uehıbant *V* 5 cuppae | dıae *V* 8 contuıcernıa *V* 9 egıſſet *V* 11 ſup *V* 13 ſqualıduſ *V'* 15 galıuſ *V* aulea (trıſt)ıuſ dıſçı | dentem *V* 18 adulata *V* 19 nomınıbuſ *V* 20 facem *om. V, add. Gelenius* partem *V* 23 dıaıſſonta *V* 26 e *om. V, add. Gelenius* 28 cadenteſ *uulgo* 29 ſacrıſ cıntıllaſ e contactu *V* 33 aerium *Valesius:* aertum *V*

Confestim itaque ante lucis primitias Etrusci haruspices 7
accersiti consultique quid astri species portenderet noua, uitandum esse cautissime responderunt nequid tunc temptaretur, ex
Tarquitianis libris in titulo de rebus diuinis id relatum esse
5 monstrantes, quod face in caelo uisa committi proelium uel
simile quicquam non oportebit. quo etiam id inter alia multa 8
spernente orabant aruspices saltim aliquot horis profectionem
differri, et ne hoc quidem sunt adepti imperatore omni uaticinandi scientiae reluctante, sed exorto iam die promota sunt
10 castra.

Hinc nos egressos Persae cum saepe adflicti peditum stabiles pugnas horrerent, structis insidiis occulte comitabantur, 3
altrinsecus uiantes cateruas a celsis collibus explorando, ut id
suspicans miles ad usque perpetuum diem nec uallum erigeret
15 nec sudibus se communiret. dumque teguntur firmiter latera 2
et exercitus pro locorum situ quadratis quidem sed laxis incedit agminibus, inuasa subito terga pone uersus arma cogentium principi indicatur, etiam tum inermi ad speculanda anteriora progresso. qua concitus clade oblitus loricae, scuto inter 3
20 tumultum adrepto, properans ultimis ferre suppetias, reuocatur
alio metu, qui etiam antesignanos, unde discesserat, paria perpeti nuntiabat. quae dum sine respectu periculi sui redintegrare festinat, ex alia parte cataphractorum Parthicus globus 4
centurias adoritur medias, ac sinistro cornu inclinato acriter
25 superfusus, faetorem elefantorum questridorem inpatienter tolerantibus nostris contis et multiplicatis missilibus decernebat.
uerum principe uolitante inter prima discrimina proeliorum 5
exiliuit nostra succinctior armatura, auersorumque Persarum et
beluarum suffragines concidebat et dorsa. quos cum Iulianus 6
30 cauendi inmemor diffluxisse trepidos, elatis uociferando manibus aperte demonstrans, irasque sequentium excitans, audenter
effunderet semet in pugnam, clamabant hinc inde candidati,
quos disiecerat terror, ut fugientium molem tamquam ruinam
male conpositi culminis declinaret, et [incertum] subita equestris

---

5 uiſa *om.* *V'* 6 ſimilem *V* oportebat *V'* 9 ſententia reluctanteſ *V* 11 egreſſuſ *V* 12 horrent *V* 16 incidit *V* 17 ſubita *V* 18 a ſpiculanda *V* 19 luricae *V* 20 abrepto *V* 23 catafractorum *V* 24 ad *V* 25 ſuperfuſoſ foetorem *V* 26 decernebant *V* 28 auerſorumque (o *emend. ex* a) *V* 34 declarar& *V* incertum *seclusit Wagnerus*

hasta, cute brachii eius praestricta, costis perfossis haesit in ima
7 iecoris fibra. quam dum auellere dextra manu conatur, acuto
utrimque ferro digitorum neruos sensit excisos, et prouolutus
iumento praesentiumque ueloci concursu relatus in castra, me-
8 dicinae ministeriis fouebatur. moxque ubi lenito paulisper 5
dolore timere desit, magno spiritu contra exitium certans arma
poscebat et equum, ut reuiso proelio suorum fiduciam repara-
ret ac uideretur sui securus alienae salutis sollicitudine uehe-
menter adstringi, eo uigore licet in negotio dispari, quo Epa-
minondas ille dux inclitus letaliter apud Mantiniam saucius et 10
reuectus ex acie conquirebat sollicite scutum. quod cum ui-
disset propius, laetior ui ulneris interiit, et qui animam intre-
9 pidus amittebat, iacturam clipei formidauit. sed cum uires
parum sufficerent uoluntati sanguinisque profluuio uexaretur,
mansit immobilis, ideo spe deinceps uiuendi absumpta, quod 15
percunctando Phrygiam appellari locum ubi ceciderat conperit.
10 hic enim obiturum se praescripta audierat sorte. reducto ad
tentoria principe, incredibile dictu est quanto ardore miles ad
uindictam ira et dolore feruentior inuolabat, hastas ad scuta
concrepans, etiam mori si tulisset fors obstinatus. et quamuis 20
offundebatur oculis altitudo pulueris, et aestus calescens offi-
ceret alacritati membrorum, tamen uelut exauctoratus amisso
11 ductore sine parsimonia ruebat in ferrum. contra animosius
Persae sagittarum uolantium crebritate conspectum sui rapie-
bant oppositis, quos elefanti tardius praecedentes magnitudine 25
corporum cristarumque horrore pauorem iumentis incutiebant
12 et uiris. concursus itaque armatorum et cadentium gemitus,
equorum flatus, tinnitus ferri procul audiebatur, quam diu sa-
tietate uulnerum partibus fessis nox diremit certamina iam
13 tenebrosa. quinquaginta tum Persarum optimates et satrapae 30
cum plebe maxima ceciderunt, inter has turbas Merena et No-
hodare potissimis ducibus interfectis. obstupescat magniloquen-
tia uetustatis diuersis in locis proelia uiginti Marcelli, Sicinium

1 haſ tacte brachıı *V* 2 acoto *V* 6 exıtı(u)m *V* 7 reppararet *V*
8 ſuıſ *V* 9 e*pamınondaſ (*uid. fuisse* t) *V* 11 cum quaerebat *V*
15 ıdeo ſplendae ıncepſ *V* 16 frıgıam *V* 18 quantoque *V* 20 ſe *V*
morſ *V* 21 calıſcenſ officere *V* 22 exauctu | ratuſ mıſſo *V* 25 tar-
dıuſ (a *emend. ex* r) prae cedıteſ *V* 26 pauore mo | mentıſ *V* 31 nouo-
dare *V* 33 marcullı *V*

Dentatum adiciat ornatum militarium multitudine coronarum,
miretur super his Sergium, qui uiciens et ter uulneratus est in
uariis pugnis, ut fertur, cuius posteritatis ultimus Catilina cla-
ras gloriarum adoreas sempiternis maculis obumbrauit. defor-
5 mabat tamen tristitia laetiores euentus. dum haec post disces- 14
sum ducis ubique aguntur, exercitus cornu dextro defetigato
et Anatolio interfecto, qui tunc erat officiorum magister, Sal-
lustius praefectus actus in exitium praeceps et opera sui ap-
paritoris ereptus, Sophorio amisso consiliario, qui ei aderat,
10 casu euasit et fuga, quidamque milites per multa discrimina
occupato castelli uicini praesidio post diem denique tertium
iungi exercitui potuerunt.

Quae dum ita aguntur, Iulianus in tabernaculo iacens cir- 15
cumstantes adlocutus est demissos et tristes 'aduenit, o socii,
15 nunc abeundi tempus e uita inpendio tempestiuum, quam re-
poscenti naturae ut debitor bonae fidei redditurus exulto, non
ut quidam opinantur adflictus et maerens, philosophorum sen-
tentia generali perdoctus quantum corpore sit beatior animus,
et contemplans quotiens condicio melior a deteriore secernitur,
20 laetandum esse potius quam dolendum. illud quoque aduer-
tens quod etiam di caelestis quibusdam piissimis mortem tam-
quam summum praemium persoluerunt. munus autem id mihi 16
delatum optime scio, ne difficultatibus subcumberem arduis neue
me proiciam umquam aut prosternam, expertus quod dolores om-
25 nes ut insultant ignauis, ita persistentibus cedunt. nec me gesto- 17
rum paenitet aut grauis flagitii recordatio stringit uel cum in
umbram et angustias amendarer, uel post principatum susceptum:
quem tamquam a cognatione caelitum defluentem inmaculatum,
ut existimo, conseruaui, et ciuilia moderatius regens et exami-
30 natis rationibus bella inferens *et* repellens, tam et si prosperi-
tas simul utilitasque consultorum non ubique concordent, quo-
niam coeptorum euentus superae sibi uindicant potestates.
reputans autem iusti esse finem imperii, oboedientium commo- 18

---

3 fer*tur (*fuit* ı) *V*   7 ſalutıuſ *V*   9 Fοſ | forıo *V*   10 fugam quıdam mılıteſque *V*   14 dımıſſoſ *V*   aduentı *V*   17 opınatur (n *supra*) *V*   me°rıenſ (*emend. man.* 3) fılosophorum *V*   21 dıı *V*   23 delatu | ın *V*   25 ınſultantı *V*   27 umbra *V*   angustias *scripsi*: anguhaſ *V*, angulis *Gelenius*   28 quem *om. V et Gel., add. uulgo*   30 et *om. V, add. uulgo*   31 deconcordent *V*   32 ſuperarae (*post.* a *erasa*) *V*

dum et salutem, ad tranquilliora semper, ut nostis propensior
fui, licentiam omnem actibus meis exterminans, rerum cor-
ruptricem et morum, gaudensque adeo gestiensque quod ubi-
cumque *me* uelut imperiosa parens consideratis periculis obiecit
res publica, steti fundatus, turbines calcare fortuitorum adsue- 5
19 factus. nec fateri pudebit: interiturum me ferro dudum didici
fide fatidica praecinente. ideoque sempiternum ueneror nu-
men quod non clandestinis insidiis nec longa morborum aspe-
ritate uel damnatorum fine decedo, sed in medio cursu floren-
tium gloriarum hunc merui clarum e mundo digressum. aequo 10
enim iudicio iuxta timidus est et ignauus, qui cum non opor-
20 tet, mori desiderat: et qui refugiat, cum sit oportunum. hacte-
nus loqui uigore uirium labente sufficiet. super imperatore
uero creando caute reticeo, ne per inprudentiam dignum prae-
teream, aut nominatum quem habilem reor, anteposito forsitan 15
alio, *in* discrimen ultimum trudam. ut alumnus autem rei pu-
blicae frugi, opto bonum post me repperiri rectorem'.

21 Post haec placide dicta familiares opes iunctioribus uelut
supremo distribuens stilo, Anatolium quaesiuit officiorum ma-
gistrum, quem cum beatum fuisse Sallustius respondisset prae- 20
fectus, intellexit occisum acriterque amici casum ingemuit, qui
22 aduentantem contempserat suum. et flentes inter haec omnes
qui aderant auctoritate integra etiam tum increpabat, humile
esse caelo sideribusque conciliatum lugeri principem dicens.
23 quibus ideo iam silentibus ipse cum Maximo et Prisco philo- 25
sophis super animorum sublimitate perplexius disputans, hiante
latius suffossi lateris uulnere et spiritum tumore cohibente ue-
narum, epota gelida aqua, quam petit medio noctis horrore, uita
facilius est absolutus anno aetatis altero et tricensimo, natus
apud Constantinopolim, a pueritia usque parentis obitu desti- 30

---

2 noſtuſ mınanſ *sine lacuna V*, nostis, propensior fui, licentiam omnem actibus meis exterminans *Gelenius* 3 gestiensque *Hauptius:* ſcıenſ *V* 4 me *om. V, add. uulgo* 5 fortuıturum *V* 6 dıdıcı [sse] (*emend. man. sec.*) *V* 7 fatıadıca *V* ſemper ‖ Eternum *V* nomen *V* 9 decelo *V'* 10 mer [uı] (*emend. man. sec.*) | ** (*fuit* uı) clarum & mundo *V* 11 quıd *V* 14 retıcıo *ut uid. V'* 16 in *om. V, add. Gelenius* 17 reperiri *v* 19 ſuppremo *V* anatholıum *V* 20 ſalutuſ *V* 21 aduentantem *scripsi:* eletantem *V*, elate ante *Gelenius* contemperat *V* 23 auctorte ıntegram *V* ıncrepabant *V* 28 gaelıda *V* 29 ann⟨o*æ⟩tatıſ *V* trıcenſimo *V*

tutus Constanti, quem post fratris Constantini excessum inter
conplures alios turba consumpsit imperii successorum, et Basi-
lina matre, iam inde a maioribus nobili

uir profecto heroicis connumerandus ingeniis, claritudine 4
5 rerum et coalita maiestate conspicuus. cum enim sint, ut sa-
pientes definiunt, uirtutes quattuor praecipuae, temperantia
prudentia iustitia fortitudo, eisque accidentes extrinsecus aliae,
scientia rei militaris, auctoritas felicitas atque liberalitas, in-
tento studio coluit omnes ut singulas.

10 Et primum ita inuiolata castitate enituit ut post amissam 2
coniugem nihil umquam uenerium aucuparet: illud aduertens,
quod apud Platonem legitur, Sophoclem tragoediarum scripto-
rem aetate grandaeuum interrogatum ecquid adhuc feminis
misceretur, negantem id adiecisse quod gauderet harum rerum
15 amorem ut rabiosum quendam effugisse dominum et crudelem.
item ut hoc propositum ualidius confirmaret, recolebat saepe 3
dictum lyrici Bacchylidis, quem legebat iucunde id adserentem
quod ut egregius pictor uultum speciosum effingit, ita pudici-
tia celsius consurgentem uitam exornat. quam labem in adulto
20 robore iuuentutis ita caute uitauit ut ne suspicione quidem
tenus libidinis ullius uel citerioris uitae ministris incusaretur,
ut saepe contingit.

Hoc autem temperantiae genus crescebat in maius iuuante 4
parcimonia ciborum et somni, quibus domi forisque tenacius
25 utebatur. namque in pace uictus eius mensura atque tenuitas
erat recte noscentibus admiranda, uelut ad pallium mox reuer-
suri, per uarios autem procinctus stans interdum more militiae
cibum breuem uilemque sumere uisebatur. ubi uero exigua 5
dormiendi quiete recreasset corpus laboribus induratum, exper-
30 gefactus explorabat per semet ipsum uigiliarum uices et statio-
num, post haec serias ad artes confugiens doctrinarum. et si 6

---

6 definı | unt *V* 7 accedentes *coniecit Wagnerus* 8 ſcıentıae *V* 10 ınuıolata (*emend. man. sec.*) *V* 11 aucuparet *scripsi:* augıſ larenſ *V*, agitaret *uulgo*, attingeret *Gelenius* auertenſ *V* 12 plat*onem (*uid. fuisse* ı) *V* ſofoclent ragoeuarum (*emend. man.* 3) *V* 13 eoquıd (*emend. man. sec.*) *V* 14 muſceretur *V* 16 confirmare& *V* 17 lırıcı bachıl-lı | dıſ *V* ıucundae *V* ad ſerenteſ *V* 20 rubore *V* 21 ceterıorıſ *V* ıncurſaretur *V* 23 tēporeranthıae *V* 25 menſuramque tenuıtaſ *V* 28 exıguam *V* 31 ſerıa (*emend. man.* 3) *V* arceſ (*emend. man.* 3) *V*

nocturna lumina, inter quae lucubrabat, potuissent uoces ullae testari, profecto ostenderant inter hunc et quosdam principes multum interesse, quem norant uoluptatibus ne ad necessitatem quidem indulsisse naturae.

7 Dein prudentiae eius indicia fuere uel plurima, e quibus 5 explicari sufficiet pauca. armatae rei scientissimus et togatae, ciuilitati admodum studens, tantum sibi adrogans quantum a contemptu et insolentia distare existimabat, uirtute senior quam aetate, studiosus cognitionum omnium et indeclinabilis aliquotiens iudex, censor moribus regendis acerrimus, placidus, opum 10 contemptor, mortalia cuncta despiciens, postremo id praedicabat turpe esse sapienti, cum habeat animum, captare laudes ex corpore.

8 Quibus autem iustitiae inclaruit bonis, multa significant, primo quod erat pro rerum *et* hominum distinctione sine cru- 15 delitate terribilis, deinde quod paucorum discrimine uitia cohibebat, tum autem quod minabatur ferro potius quam utebatur.
9 postremo ut multa praeteream, constat eum in apertos aliquos inimicos insidiatores suos ita consurrexisse mitissime, ut poenarum asperitatem genuina lenitudine castigaret. 20

10 Fortitudinem certaminum crebritas ususque bellorum ostendit et patientia frigorum inmanium et feruoris quoque. corporis munus a milite, ab imperatore uero animi poscitur. ipse trucem hostem ictu confecit audacter congressus, ac nostros cedentes obiecto pectore suo aliquotiens cohibuit solus, regnaque 25 furentium Germanorum excindens et in puluere uaporato Per-
11 sidis augebat fiduciam militis dimicans inter primos. castrensium negotiorum scientiam plura declarant et nota: ciuitatum oppugnationes et castellorum inter ipsos discriminum uertices, acies figura multiformi conpositae, salubriter et caute castra 30 metata, praetenturae stationesque agrariae tutis rationibus or-
12 dinatae./auctoritas adeo ualuit, ut dilectus artissime, dum timetur, ac si periculorum socius et laborum, et inter concertationes

---

1 lumma *V* 2 hoc *V* 3 quemquem *V* 4 induſiſſe (n)aturę *V* 5 uel prımae quıbuſ *V* 6 ſcıentıſſımıſ *V* 10 oensor *Gelenius:* cenſorıſ *V* 11 mortalı(a) *V* praedıcebat *V* 12 caudeſ *V* 15 et *om. V, add. uulgo* 20 caſtıgaretur *V* 22 feruoreſ *V* 24 confıcıt *V* 25 ſubıecto *V* 28 declarat *V* 30 caſtra men | ta praetentura *V* 31 totıſ *V*

acerrimas animaduerti iuberet in desides, et Caesar adhuc sine stipendio regeret militem feris adpositum gentibus, ut dudum est dictum; adlocutusque tumentes armatos, discessurum ad uitam minaretur priuatam, ni tumultuare desistent./ denique 13
5 id pro multis nosse sufficiet: exhortatum eum simplici contione militem Gallicanum pruinis adsuetum et Rheno, peragratis spatiis regionum extentis per tepentem Assyriam ad usque confinia traxisse Medorum.

Felicitas ita eminuit ut ipsis quodam modo ceruicibus For- 14
10 tunae aliquam diu bonae gubernatricis euectus uictoriosis cursibus difficultates superstaret inmensas. et postquam ex occidua plaga digressus est, quoad fuit in terris, quieuere nationes omnes immobiles ac si quodam caduceo leniente mundana.

Liberalitatis eius testimonia plurima sunt et uerissima, 15
15 inter quae indicta sunt tributorum admodum leuia, coronarium indultum, remissa debita multa diuturnitate congesta, aequata fisci iurgia cum priuatis, uectigalia ciuitatibus restituta cum fundis absque his, quos uelut iure uendidere praeteritae potestates, quodque numquam augendae pecuniae cupidus fuit,
20 quam cautius apud dominos seruari existimabat, id aliquotiens praedicans Alexandrum Magnum, ubi haberet thesauros interrogatum, 'apud amicos' beniuole respondisse.

Digestis bonis, quae scire potuimus, nunc ad explicanda 16 eius uitia ueniamus, licet dicta sint carptim. leuioris ingenii,
25 uerum hoc instituto rectissimo temperabat, emendari se cum deuiaret a fruge bona permittens. linguae fusioris et admo- 17 dum raro silentis, praesagiorum sciscitationi nimiae deditus, ut aequiperare uideretur in hac parte principem Hadrianum, superstitiosus magis quam sacrorum legitimus obseruator, innu-
30 meras sine parcimonia pecudes mactans, ut aestimaretur, si reuertisset de Parthis, boues iam defuturos, Marci illius similis Caesaris, in quem id accipimus dictum

---

1 & cesar — 2 feriſ *add.* V^m (oppo)ſitum *V* 3 ſarmatoſ *V* 4 desisterent *Gelenius* 5 exortatum *V* simplici *Valesius:* ſupplıcı *V* concıone *V* 6 mılıte *V* 7 aſſırıam *V* 9 (ıta e)mınuıtu ıpſı *V* 10 gubernatrıceſ euentuſ *V* 11 ſupeſtar& *V* 12 quıuere *V* 13 mundano *V* 16 dıut(urnıt)ate *V* 19 quotque *V* 21 alexandrı *V* ınterrogato *V* 24 lenıtor(ıſ) *V* 26 deuıare& *V* 27 ſcıſcıtatıonē | nımıa *V* 29 legımuſ *V* 30 paecudenſ *V* 31 marculluſ ſımılıſ *V*

οἱ βόες οἱ λευκοὶ Μάρκῳ τῷ Καίσαρι χαίρειν.
ἂν πάλι νικήσῃς, ἄμμες ἀπωλόμεθα.

18 Vulgi plausibus laetus, laudum etiam ex minimis rebus intemperans adpetitor, popularitatis cupiditate cum indignis loqui saepe adfectans. 5

19 Verum tamen cum haec essent, aestimari poterat, ut ipse aiebat, uetus illa Iustitia, quam offensam uitiis hominum Aratus extollit in caelum, eo imperante redisse rursus ad terras, ni quaedam ad arbitrium agens interdum ostenderet se dissi-
20 milem sui. namque et iura condidit non molesta, absolute 10 quaedam iubentia fieri uel arcentia, praeter pauca. inter quae erat illud inclemens quod docere uetuit magistros rhetoricos et grammaticos Christianos, ni transissent *ad* numinum cultum.
21 illud quoque itidem parum ferendum quod municipalium ordinum coetibus patiebatur iniuste quosdam adnecti uel peregri- 15 nos uel ab his consortiis priuilegiis aut origine longe discretos.

22 Figura talis utique membrorum. mediocris erat staturae, capillis tamquam pexisset mollibus, hirsuta barba in acutum desinente uestitus, uenustate oculorum micantium flagrans, qui mentis eius angustias indicabant, superciliis decoris et naso 20 rectissimo, ore paulo maiore, labro inferiore demisso, opima et incurua ceruice, umeris uastis et latis, ab ipso capite usque unguium summitates liniamentorum recta conpage, unde uiribus ualebat et cursu.

23 Et quoniam eum obtrectatores nouos bellorum tumultus 25 ad perniciem rei communis insimulant concitasse, sciant docente ueritate perspicue, non Iulianum sed Constantium ardores Parthicos succendisse, cum Metrodori mendaciis auidius
24 adquiescit, ut dudum rettulimus plene: caesi ad internecionem exercitus nostri, capti militares aliquotiens numeri, urbes exci- 30

---

1 ΟΙΛЄϒΚΟΙΒΟЄC *V, emendauit Casaubonus* *χαίρειν Casaubonus:* ΚⲀΙΡΙΝ *V* 2 *ἂν πάλι Hauptius:* ⲀΝ ΠΜ *V* ΝΙΚΗCΗ *V* *ἄμμες Casaubonus:* ΝΜЄΙC (Ν=Η) *V* 3 Volcı *V* 4 adpetıtıor propularıtatıſ *V* 7 aebat *V* 13 ad *om. V, add. Valesius* cultum *Valesius:* cultu *V* 14 quod ferendum quod | mancıpalıum *V* 17 lıſ utque *V* medıoerıſ *V* 20 argutias *coniecit Lindenbrogius* naſu *V* 21 dımıſſo *V* 25 obrectatoreſ *V* 27 perſp(ıcuae) *V* conſtantıum *V* 28 auıduſ atquıeſcıt *V* 29 plenae *V* caesi ad internetionem *Valesius* (*qui etiam* unde *ante* caesi *addidit*) ſı ad ındıgnatıonem *V*

sae, rapta munimenta uel diruta, prouinciae grauibus inpensis
exhaustae, et ad effectum tendentibus minis cuncta petebantur
a Persis ad usque Bithynos et litora Propontidis./ at in Galliis 25
bellorum tenore gliscente, diffusis per nostra Germanis, iamque
5 Alpibus ad uastandam Italiam perrumpendis nihil, multa et
nefanda perpessis hominibus, praeter lacrimas supererat et ter-
rores, ubi et praeteritorum recordatio erat acerba et expectatio
tristior inpendentium. quae omnia iuuenis iste ad occiduam
plagam specie Caesaris missus, regesque pro mancipiis agitans
10 ignobilibus cuncta paene mira dictu celeritate correxit. utque 26
orientem pari studio recrearet, adortus est Persas, triumphum
exinde relaturus et cognomentum, si consiliis eius et factis in-
lustribus decreta caelestia congruissent. et cum sciamus expe- 27
rimento adeo quosdam ruere inprouidos, ut bella interdum uicti
15 et naufragi repetant maria, et ad difficultates redeant, quibus
subcubuere saepissime, sunt qui reprehendant paria repetisse
principem ubique uictorem.

Nec fuit post haec lamentis aut fletibus locus. corpore 5
enim curato pro copia rerum et temporis, ut, ubi ipse olim
20 statuerat, conderetur, principio lucis secutae, quae erat quintum
Kalendas Iulias, hostibus ex omni latere circumfusis, collecti
duces exercitus, aduocatisque legionum principiis et turmarum,
super creando principe consultabant. discissique studiis tur- 2
bulentis Arinthaeus et Victor et e palatio Constanti residui de
25 parte sua quendam habilem scrutabantur, contra Neuita et
Dagalaifus proceresque Gallorum uirum talem ex conmilitio suo
quaeritabant. quae dum ambiguntur, nulla uariante sententia 3
itum est uoluntate omnium in Sallustium, eoque causante mor-
bos et senectutem, honoratior aliquis miles aduertens destina-
30 tius reluctantem 'et quid ageretis' ait 'si id bellum uobis cu-
randum commisisset absens, ut saepe factum est, imperator?
nonne posthabitis ceteris militem instantibus aerumnis eripe-

---

2 exhaute *V* 3 ad usque bithinof *V* 4 ueruorũ *V* 5 ad con *V*
7 it *V'* 10 itaque *V* 11 recrearę& *V* 14 adeo experimenta quoſdam
ręuere *V* uicı *V* 15 difficia ultateſ *V* 17 pin | cipem *V*
18 clamantiſ (a *emend. in* e) *V* 20 decimum quintum *coniecit Reinesius*
23 diſceſſiſque *V* 24 arintheuſ *V* 25 ſcutabantur *V* neuitta *V*
27 ſentia (*emend. man.* 3) itum (*emend. man.* 3) *V* 28 ſalutium *V*
29 honorator *V* 30 ageretiſ ageretiſ ager& ſi *V* 32 nomine *V*

retis? id nunc agite, et si Mesopotamiam uidere licuerit, utriusque exercitus consociata suffragia legitimum principem declarabunt'.

4 Inter has exiguas ad tantam rem moras, nondum pensatis sententiis, tumultuantibus paucis, ut in rebus extremis saepe 5 est factum, Iouianus eligitur imperator, domesticorum ordinis primus, paternis meritis mediocriter conmendabilis. erat enim Varroniani notissimi comitis filius, haud dudum post deposi-
5 tam militiae munus ad tranquilliora uitae digressi. et confestim indumentis circumdatus principalibus, subitoque productus 10 e tabernaculo per agmina iam discurrebat proficisci parantia.
6 et quoniam acies ad usque lapidem quartum porrigebatur, antesignani clamare quosdam Iouianum audientes Augustum, eadem multo maius sonabant: gentilitate enim prope perciti nominis, quod una littera discernebat, Iulianum recreatum ar- 15 bitrati sunt deduci magnis fauoribus ut solebat. uerum cum incuruus ille uisus et longior aduentaret, suspicati quod acci-
7 derat, in lacrimas effusi sunt omnes et luctum. quod si grauis quidam aequitatis spectator in ultimo rerum spiritu factum criminatur inprouide, nauticos idem iustius incusabit, amisso 20 perito nauigandi magistro, saeuientibus flabris et mari, *quod* cla-
8 uos regendae nauis cuilibet periculi socio conmiserunt. his ita caeco quodam iudicio fortunae peractis, Iouianorum signifer, quos Varronianus rexerat dudum, cum nouo dissidens principe etiam tum priuato, ut patris eius obtrectator molestus, pericu- 25 lum ex inimico metuens iam communia supergresso, discessit ad Persas, ac data dicendi copia quae sciret, docet Saporem iam propinquantem, extincto quem uerebatur, turbine concitato calonum ad umbram imperii Iouianum adhuc protectorem ad-
9 scitum, inertem quendam et mollem. hoc ille audito, quod 30 semper trepidis uotis .... et inopina prosperitate elatus, multitudine ex regio equitatu adiuncta his, qui dimicauere no-

---

1 moesopotamiam *V* 2 declarabant *V* 4 tantorum moras *V* pensat(is) *V* 6 factum· quianos *V* 8 uarroniani *V'* haut *V'* 9 digressum *V* 11 & auerna *V* paranti *V* 12 lapidum *V* porregebatur *V* 19 pettator *V* 20 (*a)missо *V* 21 quod *om. V, add. Gelenius* 22 cuilicet periculo *V* 23 peractos *V* 24 uarianus *V* 25 molestus *Hauptius:* mobeatus *V* 27 at persacdata *V* 28 uerebatur binae *V* 30 illo *V* 31 *nulla lacuna in V*, expetebat *add. Gelenius*

biscum, celeri disposuit gradu agminis nostri inuadi terga postremi.

6 Quae dum ultro citroque ordinantur, hostiis pro Iouiano extisque inspectis, pronuntiatum est eum omnia perditurum, si 5 intra uallum remansisset ut cogitabat, superiorem uero fore profectum./ 2 proinde egredi iam coeptantes adoriuntur nos elefantis praeuiis Persae, ad quorum fremitum incessumque terribilem equis inter initia turbatis et uiris, Iouiani et Herculiani occisis beluis paucis, cataphractis equitibus acriter restiterunt. 10 /3 dein legiones Iouiorum atque Victorum laborantibus suis ferentes auxilium, elefantos duos strauerunt cum hostium plebe non parua, et in laeuo proelio uiri periere fortissimi, Iulianus et Macrobius et Maximus legionum tribuni, quae tunc primas exercitus optinebant./ 4 hisque sepultis ut rerum angu- 15 stiae permiserunt, prope confinia noctis cum ad castellum Sumere nomine citis passibus tenderemus, iacens Anatolii corpus est agnitum, quod tumultuaria opera terrae mandatum est. hic et milites sexaginta cum palatinis recepimus, quos in munimentum Vaccatum rettulimus confugisse.

20 5 Secuto deinde die pro captu locorum reperta in ualle castra ponuntur, uelut murali ambitu circumclausa, praeter unum exitum eundemque patentem, undique in modum mucronum praeacutis sudibus fixis./ 6 hocque uiso e saltibus nos hostes diuersitate telorum et uerbis turpibus incessebant ut perfidos 25 et lectissimi principis peremptores, audierant enim ipsi quoque referentibus transfugis, rumore iactato incerto, Iulianum telo cecidisse Romano. 7 ausi denique inter haec equitum cunei, porta perrupta praetoria, prope ipsum tabernaculum principis aduenire, occisis multis suorum et uulneratis ui repulsi sunt magna.

30 8 Egressi exinde proxima nocte Charcham occupauimus locum, ideo tuti, quod riparum aggeribus humana manu destructis, ne Saraceni deinceps Assyriam persultarent, nostrorum agmina nullus ut ante uexabat./ 9 cumque his Kalendis Iuliis stadiis

---

3 ostuſ *V* 4 extı | que *V* 6 odorıuntur *ut uid.* *V'* 7 fretum ınaccesſũque *V* 8 ex hırculıanı *V* 9 uelbıſ *V* & catafractıſ — ⟨reſtıterunt deın⟩ *add.* *Vᵐ* 11 duo* | ſtrauerunt (*fuit* ſ) *V* 16 recıtıſ *V* 17 ⟨tu⟩multuarıa *V* terra emendatum *V* 18 recıpımuſ *V* 20 capta *V* eſt ın uılle *V* 27 cedıſ | ſe *V* 31 ıdeo | utı *V* humanam andıſtructıſ *V* 32 ſaracem *V'* aſſırıam *V*

triginta confectis, ciuitatem nomine Duram aduentaremus, fatigatis iumentis, uectores eorum nouissimi pedibus incedentes, a Saracena multitudine circumsaepti protinus interissent, ni ex-
10 peditiores turmae nostrorum opem laborantibus attulissent. hos autem Saracenos ideo patiebamur infestos, quod salaria mune- 5
raque plurima *a* Iuliano ad similitudinem praeteriti temporis accipere uetiti, questique apud eum, solum audierant imperato-
11 rem bellicosum et uigilantem ferrum habere, non aurum. in hoc loco Persarum obstinatione tritum est quadriduum. nam progredientes nos sequebantur crebris lacessitionibus retrahen- 10
tes, cum staremus ut pugnaturi, gradum sensim referentes, moris diuturnis excruciabant. iamque, ut solent extrema metuentibus etiam ficta placere, fama circumlata fines haut procul limitum esse nostrorum, exercitus uociferans inmodeste
12 dari sibi copiam transeundi Tigridis flagitabat. quibus oppo- 15
situs cum rectoribus imperator, tumentemque iam canis exortu sideris amnem ostendens, ne se periculosis committerent gurgitibus exorabat, nandi inperitos adserens esse conplures, simulque adiciens hostiles manus hinc inde margines superfusi flu-
13 minis occupasse. sed cum haec saepe congeminando refraga- 20
retur in cassum, milesque conclamans magno contentionis fragore minaretur extrema, id imperatur aegerrime, ut mixti cum arctois Germanis Galli amnem primi omnium penetrarent, ut his magnitudine fluentorum abreptis residuorum pertinacia frangeretur, aut si id perfecissent innocui, transitus fidentior 25
14 temptaretur. electique sunt ad id negotium habiles, qui maxima prae ceteris flumina transmeare in regionibus genuinis a prima pueritia sunt instituti, et cum latendi copiam nocturna quies daret, tamquam e transenna simul emissi, spe citius ripas occupauere contrarias, Persarumque conculcatis pluribus et 30
truncatis, quos loca seruare dispositos securitas placido uinxerat somno, efficacis audaciae signum elatis manibus contortisque

---

2 uictoreſ *V* incidenſ *V* 3 circumſpecti *V* intepiſſent *V* 5 a ſaracenoſ *V* 6 a *om. V, add. uulgo* 7 quaeſtique *V* 8 bellicoņſum *V* 9 quatriduum *V* 12 ſolet *V* 13 circumdata *V* aut *V* 15 copia *V* 17 ſi *V* 18 exorabant *V* inandi *V* 20 occuraſſe *V* 21 indaſ | ſum *V'* 23 Arctois Germanis *Valesius:* areto iſarmariſ *V* omniũ *om. V'* 25 ut *V* perficiſſent inno tranſſituſ *V* 26 emptaretur *V*

sagulis ostendebant. hoc longe conspecto ardens ad transitum 15
miles ea mora tantum modo tenebatur quod utribus *e* caeso-
rum animalium coriis coagmentare pontes architecti promit-
tebant.

5 Quae dum uanis conatibus agitantur, rex Sapor et procul 7
absens et cum prope uenisset, exploratorum perfugarumque
ueris uocibus docebatur fortia facta nostrorum, foedas suorum
strages et elefantos, quot numquam rex ante meminerat, inter-
fectos, exercitumque Romanum continuis laboribus induratum
10 post casum gloriosi rectoris non saluti suae, ut memorabat,
consulere set uindictae, difficultatemque rerum instantium aut
uictoria summa aut morte memorabili finiturum. / ob quae re- 2
putabat multa et formidanda: diffusum abunde militem per
prouincias leui tessera colligi posse, expertus et sciens popu-
15 lum suum post amissam maximam plebem ultimis terroribus
deformatum, simul conperiens in Mesopotamia relictum haud
multo minorem exercitum. / quae super omnia hebetarunt eius 3
anxiam mentem uno parique natatu quingenti uiri transgressi
tumidum flumen incolumes, custodibusque confossis, reliquos
20 consortes suos ad similem fiduciam concitasse.

Haec inter cum neque pontes conpaginari paterentur undae 4
torrentes, et absumptis omnibus quae mandi poterant utilibus,
exacto miserabiliter biduo, furebat inedia iraque percitus miles,
ferro properans quam fame ignauissimo genere mortis absumi.
25 Erat tamen pro nobis aeternum dei caelestis numen, et 5
Persae, praeter sperata priores, super fundanda pace oratores
Surenam et optimatem alium mittunt, animos ipsi quoque de-
spondentes, quos omnibus paene proeliis pars Romana superior
grauius quassabat in dies. / condiciones autem ferebant diffi- 6
30 cilis et perplexas, fingentes humanorum respectu reliquias exer-
citus redire sinere clementissimum regem, quae iubet *si* im-
pleuerit cum primatibus Caesar. / contra hos cum Sallustio 7

1 ſaeculiſ *V* hinc *V* 2 e *om. V, add. Gelenius* 3 coruſ *V* penteſ *V*
5 conantibuſ agitabantur reſapor *V* 6 perfugatorumque *V* 8 quod *V*
r. a.] regnantem *V* 13 firmidanda *V* milite inper prouinciaIeſ *V*
14 cienſ *V* 16 maeſopotamia *V* haut *V'* 17 haebaetarum *V*
19 incolomeſ *V* 22 utilibuſ ulliſ acto *V* 23 inaediae raraque *V*
24 ignouiſſimo *V* abſu | merit. tamen *V* 26 priore *V* fundenda *V*
27 ipſiſ *V* 30 fringenteſ *V'* 31 ſi *om. V, add. Gelenius* 32 ſalutio *V'*

praefecto mittitur Arinthaeus, et *dum* deliberatur examinatius
quid fieri deberet, dies quattuor sunt euoluti inedia cruciabiles
8 et omni supplicio tristiores. quo temporis spatio antequam hi
mitterentur, si exabusus princeps paulatim terris hostilibus ex-
cessisset, profecto uenisset ad praesidia Corduenae, uberis re- 5
gionis et nostrae, ex eo loco, in quo haec agebantur, centesimo
lapide disparatae.

9 Petebat autem rex obstinatius, ut ipse aiebat, sua dudum
a Maximiano erepta, ut docebat autem negotium pro redem-
ptione nostra quinque regiones Transtigritanas: Arzanenam et 10
Moxoenam et Zabdicenam itidemque Rehimenam et Corduenam
cum castellis quindecim et Nisibin et Singaram et castra Mau-
10 rorum, munimentum perquam oportunum. et cum pugnari
deciens expediret, ne horum quicquam dederetur, adulatorum
globus instabat timido principi, Procopii metuendum subserens 15
nomen, eumque adfirmans, nisi rediret, cognito Iuliani interitu
cum intacto milite, quem regebat, nouas res nullo renitente
11 facile moliturum. hac perniciosa uerborum ille adsiduitate ni-
mia succensus, sine cunctatione tradidit omnia quae petebantur,
difficile hoc adeptus Nisibis et Singara sine incolis transirent 20
in iura Persarum, a munimentis uero alienandis reuerti ad no-
12 stra praesidia Romani permitterentur. quibus exitiale aliud
accessit et inpium, ne post haec ita conposita Arsaci poscenti
contra Persas ferretur auxilium, amico nobis semper et fido.
quod ratione gemina cogitatum est, ut puniretur homo, qui 25
Chiliocomum mandatu uastauerat principis, et remaneret occa-
sio, per quam subinde licenter inuaderetur Armenia. unde po-
stea contigit ut uiuus caperetur idem Arsaces, et Armeniae
maximum latus Medis conterminans, et Artaxata inter dissen-
siones et turbamenta raperent Parthi. 30

13 Quo ignobili decreto firmato, nequid committeretur per in-
dutias contrarium pactis, obsidatus specie uiri celebres altrin-

---

1 mıhı turarıntheuſ *V* dum *om. V, add. Gelenius* 2 fınırı *V*
3 temporı *V* 4 exoeſſiſ. ſed *V* 5 Corduanae *V* regıoneſ *V*
6 c⟨e⟩nteſımo *V* 9 erepta at *Gelenius:* ereptam *V* 13 portunum *V*
14 deberetur *V* 16 nisi rediret *Gelenius:* ſı redıt *V* 17 ınacto *V*
21 ın *om. V, add. Gelenius* 22 Romani *Accursius:* romana *V* 23 ıne *V*
24 perſa *V* 26 cılıocomum *V* 29 artaxatae *V* 30 parchı *V*
32 pactuſ obſıdatoſ *V* celereſ *V*

secus dantur Remora et Victor ex parte nostrorum et Bello-
uaedius, insignium numerorum tribuni, ex parte uero diuersa
Bineses e numero nobilium optimatum, tresque alii satrapae
non obscuri. foederata itaque pace annorum triginta, eaque 14
5 iuris iurandi religionibus consecrata, reuersi itineribus aliis, quo-
niam loca contigua flumini ut confragosa uitabantur et aspera,
potus inopia premebamur et cibi.

Et pax specie humanitatis indulta in perniciem est uersa 8
multorum, qui fame ad usque spiritum lacerati postremum,
10 ideoque latenter progressi, aut inperitia nandi gurgite fluminis
absorbebantur, aut si undarum ui superata uenirent ad ripas,
rapti a Saracenis uel Persis, quod, ut diximus paulo ante, extur-
bauere Germani, caedebantur ut pecora uel longius amendati
sunt uenundandi. ubi uero transeundi amnis aperte signum 2
15 dedere bucinae concrepantes, inmane quo quantoque ardore
temere rapiendo momenta periculorum semet quisque reliquis
omnibus anteponens, uitare multa et terribilia festinabat, et
pars cratibus temere textis iumenta retinentes hinc inde na-
tantia, alii supersidentes utribus, quidam diuersa in necessitate
20 abrupta uersantes undarum occursantium fluctus obliquis mea-
tibus penetrabant. imperator ipse breuibus lembis, quos post 3
exustam classem docuimus remansisse, cum paucis transuectus
eadem nauigia ultro citroque discurrere statuit dum omnes
conueheremur. tandemque uniuersi praeter mersos ad ulterio-
25 res uenimus margines, fauore superi numinis discrimine per
difficiles casus extracti.

Dum nos pendentium aerumnarum opprimit timor, con- 4
pertum est procursatorum indicio, Persas pontem iungere pro-
cul e nostro conspectu, ut post firmatam pacem et foedera, so-
30 pitis belli turbinibus incuriosius gradientes aegros et simul ani-
malia peterent diu defatigata, uerum cum se proditos aduer-

1 datur *V* Nemota *V* bellouaecliuſ *V* 3 bını ſenumero *V* 4 obſcurui *V* 5 relegıonıbuſ *V* ıtenerıbuſ *V* 6 confragoſam *V* 11 absorbebantur *Accursius:* adorbıbantur *V* 12 per eum quoſ ut dıcımuſ *V* 14 amneſ *V* 15 dere *V* concrepantıſ *V* ardoremtem re *V* 17 multae cterrıbılıa *V* 18 paſ *V* tımer& extıſ *V* 19 utrıbuſque uıduam *V* 20 abrupta *scripsi:* abrupto *V* 21 lemuıſ ꝑ quoſ poſt *V* 23 o.] honeſ *V* 25 nomınıſ *V* 30 simul *scripsi:* ſı *V*, *om. uulgo*

5 tissent, a conatu nefario destiterunt. hac etiam suspicione iam
liberi properantesque itineribus magnis prope Hatram uenimus,
uetus oppidum in media solitudine positum, olimque desertum,
quod eruendum adorti temporibus uariis Traianus et Seuerus
principes bellicosi cum exercitibus paene deleti sunt, ut in 5
6 eorum actibus has quoque digessimus partes./ unde cognito
per porrectam planitiem ad usque lapidem septuagensimum in
regionibus aridis nec aquam inueniri posse praeter salsam et
faetidam, nec ad uictum aliquod nisi abrotonum et absinthium
et dracontium, aliaque herbarum genera tristissima, uasa quae 10
portabantur aquis impleta sunt dulcibus, et mactatis camelis
7 iumentisque aliis alimenta quaesita sunt licet noxia.

Et uia sex dierum emensa, cum ne gramina quidem in-
uenirentur, solacia necessitatis extremae, dux Mesopotamiae
Cassianus et tribunus Mauricius pridem ob hoc missus ad Vr 15
nomine Persicum uenere castellum, cibos ferentes ex his quos
8 relictus cum Procopio et Sebastiano exercitus parcius uictitans
conseruarat./ hinc Procopius alter notarius et Memoridus mi-
litaris tribunus ad tractus Illyricos mittuntur et Galliarum,
9 nuntiaturi Iuliani mortem et Iouianum post eius obitum ad 20
culmen augustum euectum./ quibus et mandauerat princeps
ut Lucillianum socerum suum post depositum militiae munus
digressum ad otium, morantemque eo tempore apud Sirmium,
oblatis magisterii equitum et peditum codicillis, quos isdem
tradiderat, properare Mediolanum urgerent, res firmaturu man- 25
10 cipites, et, quod magis metuebatur, si casus noui quidam ex-
surgerent opponendum. quibus secretiores addiderat litteras,
Lucillianum itidem monens ut quosdam lectos exploratae in-
11 dustriae fideique duceret secum, adminiculis eorum usurus pro
incidentium captu negotiorum. prudentique consilio Malari- 30
chum ex familiaribus negotiis, agentem etiam tum in Italia,
missis insignibus Iouino iussit succedere armorum magistro
per Gallias, gemina utilitate praespeculata, ut et dux meriti
celsioris ideoque suspectus abiret e medio, et homo inferioris
spei ad sublimiora prouectus auctoris sui nutantem adhuc. sta- 35

---

1 haec *V* 2 properantiſque itėneribuſ *V* 10 genera ut triſtaſſima *V*
10 auſa *V* 14 maeſopotamiae *V* 15 ũr *V* 16 uenire *V* cibuſ *V*
17 ſabaſtiano *V* 19 yllıricoſ *V* 20 nuntiatur *V* 21 et *scripsi:* ut *V*
24 codicilloſ *V* 25 antipiteſ *V'* 32 miſiſſ *V* 35 notantem *V*

tum studio fundaret ingenti. iussum est autem ad implenda 12
haec perrecturis extollere seriem gestorum in melius, et rumo-
res quaqua irent uerbis diffundere concinentibus, procinctum
Parthicum exitu prospero terminatum, additisque festinando
5 itineri noctibus, prouinciarum militiaeque rectoribus insinuare
noui principis scripta, omniumque sententiis occultius sciscita-
tis remeare uelociter cum responsis, ut conperto quid in lon-
ginquis agatur, principatus corroborandi matura consilia quae-
rantur et cauta.

10 Hos tabellarios fama praegrediens, index tristiorum casuum 13
uelocissima, per prouincias uolitabat et gentes, maximeque om-
nium Nisibenos acerbo dolore perculsit, cum urbem Sapori de-
ditam conperissent, cuius iram metuebant et simultates, reco-
lentes quae adsidue pertulerit funera, eam saepius oppugnare
15 conatus. constabat enim orbem eoum in dicionem potuisse 14
transire Persidis, nisi haec ciuitas habili situ et moenium ma-
gnitudine restitisset. miseri tamen licet maiore uenturi pauore
constringerentur, spe tamen sustentari potuerunt exigua, hac
scilicet, uelut suopte motu uel exoratus eorum precibus imperator
20 eodem statu retinebit urbem, orientis firmissimum claustrum.

Dum gestorum seriem ubique rumores diffunditant uarii, 15
in exercitu absumptis commeatibus paucis, quos aduectos prae-
diximus, in corpora sua necessitas erat humana uertenda, ni
iumentorum caro caesorum aliquatenus perdurasset, unde effe-
25 ctum est ut et armorum pleraque proicerentur et sarcinarum.
adeo enim atroci tabuimus fame, ut, si usquam modius unus
farinae fuisset repertus, quod raro contigerat, aureis decem
mutaretur ut minus.

Profecti exinde Thilsaphata uenimus, ubi Sebastianus atque 16
30 Procopius cum tribunis principiisque militum sibi ad tuendam
Mesopotamiam commissorum, ut poscebat sollemnitas, occurre-
runt. et sequebantur benigne suscepti. post quae itinere fe- 17
stinato, Nisibi cupide uisa, extra urbem statiua castra posuit

---

3 uerbis *Hadrianus Valesius:* breuiſ *V*, breuiis *coniecit Henricus Valesius*, breues *Gelenius* 5 ınſinuarent *V* 6 ſuſcıtatiſ *V'* 8 conſılı* (a *superscr.*) *V* 12 perculsit cum urbem Sapori deditam *Gelenius:* perclusit arborem ſaporı dedıta *V* 13 ıra *V* 14 funeream *V* 16 perſıdıneſ. nıhıl haec *V* moenıum omagnıtudıne *V* 18 patuerunt *V* 25 proıceremtur *V'* 31 maeſopotamıam *V* 32 ıte | nere feſtınatıo *V* 33 ſtatıo acaſtra *V*

princeps, rogatusque enixe precante multiplici plebe, ut ingressus Palatium more succederet principum, pertinaciter reluctatus est, erubescens agente se intra muros, urbem inexpugnabilem
18 iratis hostibus tradi. ibi tunc uespera tenebrante raptus a cena Iouianus primus inter notarios omnes, quem in obsidione 5
ciuitatis Maiozamalchae per cuniculum docuimus euasisse cum aliis, ductusque ad deuium locum et praeceps actus in puteum siccum obrutus est saxorum multitudine superiacta, hanc profecto ob causam quod Iuliano perempto ipse quoque nominatus a paucis ut imperio dignus nec post creatum Iouianum 10
egit modeste, sed susurrans super negotio quaedam audiebatur, inuitabatque ad conuiuia subinde militares.

9 Postridie Bineses, unus ex Persis, quem inter alios excellere diximus, mandata regis conplere festinans, promissa flagitabat instanter, et principe permittente Romano, ciuitatem in- 15
gressus, gentis suae signum ab arce extulit, submigrationem e
2 patria ciuibus nuntians luctuosam, et uertere solum extemplo omnes praecepti, manusque tendentes orabant ne inponeretur sibi necessitas abscedendi, ad defendendos penates se solos sufficere sine alimentis publicis adfirmantes et milite, satis con- 20
fisi adfuturam iustitiam pro genitali sede dimicaturis, ut experti sunt saepe. et haec quidem suppliciter ordo et populus precabatur sed uentis loquebantur in cassum imperatore, ut fin-
3 gebat alia metuens, periurii piacula declinante. tum Sabinus fortuna et genere inter municipes clarus ore uolubili replica- 25
bat, Constantium inmani crudiscente bellorum materia superatum a Persis interdum, deductumque postremo per fugam cum paucis ad Hibitam stationem intutam, panis frusto uixisse precario ab anu quadam agresti porrecto, nihil tamen ad diem perdidisse supremum, et Iouianum inter exordia principatus 30
prouinciarum muro cessisse, cuius obices iam inde a uetustate
4 innoxiae permanserunt, cumque nihil promoueretur, iuris iurandi religionem principe destinatius praetendente, cum oblatam ei coronam aliquamdiu recusans, coactus denique susce-

---

2 palatıo *V* ſuecıder& *V* 5 caena *V* prımoſ *V* 11 ſedſufuranſ *V* 12 inuitabatque *Gelenius*: ınumbatque *V* 13 ex *Gelenius*: & *V* 16 ſubmıgratıone patrıa *V* 18 manusque t. *scripsi*: manuſ tendenteſque *V* 19 abſcendendı *V* ſe *ex* ſo *emendat. in V* 28 ıntŏtam (*emend. man. sec.*) *V* 30 ſuppremum *V* 31 obices *Canterus*: obıce *V* 32 ınnoxıa *V* ıarıurando *V*

pisset, Siluanus quidam causarum defensor confidentius exclamauit 'ita' inquit 'imperator, a ciuitatibus residuis coroneris'. quo uerbo exasperatus, intra triduum omnes iussit excedere moenibus, detestantes rerum praesentium statum.

5 Adpositis itaque conpulsoribus, mortem, siqui distulerit egredi, minitantibus, moenia permixta sunt lamentis et luctu et per omnia ciuitatis membra una uox cunctorum erat gementium, cum laceraret crines matrona exul fuganda laribus, in quibus nata erat et educata, orbataque mater liberis uel con-10 iuge uiduata, procul ab eorum manibus pelleretur, et turba flebilis, postes penatium amplexa uel limina, lacrimabat. exin 6 uariae complentur uiae qua quisque poterat dilabentium. properando enim multi furabantur opes proprias, quas uehi posse credebant, contempta reliqua supellectili pretiosa et multa. hanc 15 enim reliquerunt penuria iumentorum.

Tu hoc loco, Fortuna orbis Romani, merito incusaris, quae 7 difflantibus procellis rem publicam excussa regimenta perito rei gerendae ductori, consummando iuueni porrexisti, quem nullis ante aetae uitae insignibus in huius modi negotiis cogni-20 tum, nec uituperari est aequum nec laudari. /illud tamen ad 8 medullas usque bonorum peruenit quod, dum extimiscit aemulum potestatis, dumque in animo *per* Gallias et Illyricum uersat quosdam saepe sublimiora coeptasse, famam aduentus sui praeuenire festinans, indignum imperio facinus amictu periurii 25 fugiendi commisit, Nisibi prodita, quae iam inde a Mithridatici regni temporibus ne oriens a Persis occuparetur, uiribus restitit maximis. numquam enim ab urbis ortu inueniri potest anna- 9 libus replicatis, ut arbitror, terrarum pars ulla nostrarum ab imperatore uel consule hosti concessa, set ne ob recepta qui-30 dem, quae direpta sunt, uerum ob amplificata regna triumphalis gloria fuisse delata. unde Publio Scipioni ob recupe- 10 ratas Hispanias, Fuluio Capua post diuturna certamina superata et Opimio post diuersos exitus proeliorum Fregellanis tunc interneciuis hostibus ad deditionem conpulsis, triumphi sunt

---

1 quidam *Gelenius*: quidem V 11 paenatũ V 12 conplectur V 14 contempna V relique *ut uid.* V' ſupplectili V 15 penurita V 17 excuſa V 19 a&ate (c *superscr.*) V 21 extimiſcit *sic* V. 22 per *om.* V, *add.* *uulgo* yllricum V 23 quoſdũ V 25 mthrıdatıcı V 31 delataſ V 32 hıſpanıſ fluuio V 34 detıonem

11 denegati. id etiam memoriae nos ueteres docent, in extremis casibus icta cum dedecore foedera, postquam partes uerbis iurauere conceptis, repetitione bellorum ilico dissoluta, ut temporibus priscis apud Furcas Caudinas sub iugum legionibus missis in Samnio, et per Albinum in Numidia sceleste pace 5 cogitata, et auctore turpiter pactionis festinatae Mancino dedito Numantinis.

12 Proinde extractis ciuibus et urbe tradita missoque tribuno Constantio, qui munimenta praesidiaria cum regionibus Persicis optimatibus adsignaret, cum Iuliani supremis Procopius mittitur, 10 ea ut superstes ille mandarat, humaturus in suburbano 13 Tarsensi. qui ad exsequendum profectus confestim corpore sepulto discessit, nec inueniri usquam potuit studio quaesitus ingenti, nisi quod multo postea apud Constantinopolim uisus est subito purpuratus. 15

10 His hoc modo peractis discursisque itineribus Antiochiam uenimus, ubi per continuos dies uelut offenso numine multa uisebantur et dira, quorum euentus fore luctificos gnari rerum 2 prodigialium praecinebant. nam et Maximiani statua Caesaris, quae locata est in uestibulo regiae, amisit repente sphaeram 20 aeream formatam in speciem poli, quam gestabat, et cum horrendo stridore sonuerunt in consistorio trabes, et uisa sunt interdiu sidera cometarum, super quorum natura ratiocinantes 3 physici uariant. quidam enim eos hoc nomine ideo existimant adpellari, quod tortos ignes spargunt ut crines, in unum stellis 25 multiplicibus congregatis. alii eos arbitrantur ex halitu sicciore terrarum ignescere paulatim in sublimiora surgente. quidam currentes radios solis densiore nube obiecta digredi ad inferiora prohibitos, splendore infuso corpori crasso, lucem uelut stellis distinctam mortali conspectu monstrare. sedit quorun- 30 dam opinioni, hanc speciem tunc apparere, cum erecta solito celsius nubes aeternorum ignium uicinitate conluceat, uel certe stellas esse quasdam ceteris similes, quarum ortus obitusque,

---

2 detoecore *ut uid.* *V'* 5 pax *V* 8 urbı *V* mıſſoquı *V* 10 ſuppremıſ *V* 16 ıteneribuſ *V* 17 nōmıne (*emend. man. sec.*) *V* 18 uıſibantur *V* 20 locuta *V* 22 conſıtrio (o *supra*) *V* 24 fiſicı *V* 25 ap(p)elları *V* ſparguntur crıneſ *V* 26 congregatoſ *V* altu (ı *supra*) *V* 27 ſurgenteſ *V* 28 currenteſque *V* obiecta *Gelenius*: obtecta *V* 30 dıſtıncta *V* ſedıd *V*

quibus sint temporibus praestituti, humanis mentibus ignorari. plura alia de cometis apud peritos mundanae rationis sunt lecta, quae digerere nunc uetat aliorsum oratio properans.

4 Moratum paulisper Antiochiae principem, curarumque ponderibus diuersis adflictum exeundi mira cupiditas agitabat: proinde nec iumento parcens nec militi, flagrante hieme inde profectus, signis, ut dictum est, uetantibus plurimis, Tarsum urbem Cilicum nobilem introiit, cuius originem docuimus supra. 5 exindeque egredi nimium properans, exornari sepulchrum statuit Iuliani, in pomoerio situm itineris, quod ad Tauri montis angustias ducit, cuius suprema et cineres, siqui tunc iuste consuleret, non Cydnus uidere deberet, quamuis gratissimus amnis et liquidus, sed ad perpetuandam gloriam recte factorum praeterlambere Tiberis intersecans urbem aeternam diuorumque ueterum monumenta praestringens.

6 Deinde Tarso profectus extentis itineribus uenit oppidum Cappadociae Tyana, ubi ei reuersi Procopius notarius et Memoridus tribunus occurrunt, gestorumque aperiunt textum, hinc, ut ordo poscebat, exorsi quod Lucillianus Mediolanum ingressus cum Seniaucho et Valentiniano tribunis, quos duxerat secum, cognito quod Malarichus recusauit suscipere magisterium, effuso cursu petierat Remos. 7 et tamquam in alto gentis silentio extra calcem, ut dicitur, procurrebat, et intempestiue, parum etiam tum firmatis omnibus, ex actuario ratiociniis scrutandis incubuit, qui fraudum conscius et noxarum ad militaria signa confugit, finxitque Iuliano superstite in res nouas quendam medium surrexisse, cuius fallaciis turbo militaris acerrime concitus Lucillianum et Seniauchum occidit. Valentinianum enim paulo postea principem, trepidum et quo confugeret ambigentem, Primitiuus hospes tutius amendarat. 8 his ita tristibus laetum aliud addebatur, missos a Iouino milites aduentare, quos capita scholarum ordo castrensis appellat, nuntiantes aequo animo Iouiani imperium amplecti exercitum Gallicanum.

---

2 comentıſ *V* 3 uetant *V'* 5 adfluctum *V'* 6 hıemedıe propectuſ *V* 10 pomerıo *V* ıtenerıſ *V* 11 ſupprema *V* 12 cıdnuſ *V* 13 praeterlambere *Valesius*: praeterlabuerıt *V* 16 ıtenerıbuſ *V* 17 tıana *V* 20 ualentıano *V* 23 gentı *V* dıcetur *V* 24 acturıo *V* 30 ambıentem *V* amendar& *V* 31 mıſſo ıouıno *V* 33 ıouı ani imperium aaum perıu (*em. man.* 3) *V*

9 Quibus conpertis, Valentiniano, qui cum isdem redierat, regenda scutariorum secunda committitur schola, et Vitalianus domesticorum consortio iungitur, Erulorum e numero miles, qui multo postea auctus comitis dignitate male rem per Illyricum gessit, confestimque mittitur in Gallias Arinthaeus ferens litteras ad Iouinum, ut constanter ageret suum optinens locum, eique mandatum est ut animaduerteretur in concitorem tumultus, auctoresque seditionis ad comitatum uincti transmitterentur.

10 post quae, ut uidebatur expedire, disposita apud Aspuna Galatiae municipium breue Gallicani milites uisi principi, ingressique consistorium, post audita gratanter, quae pertulerant, munerati redire iubentur ad signa.

11 Et cum introisset Ancyram imperator, paratis ad pompam pro tempore necessariis, consulatum iniit adhibito in societatem trabeae Varroniano filio suo admodum paruulo, cuius uagitus pertinaciter reluctantis ne in curuli sella ueheretur ex more, id quod mox accidit portendebat.

12 Hinc quoque Iouianum celeri gradu praescriptus uitae finiendae dies exegit. cum enim uenisset Dadastanam, qui locus Bithyniam distinguit et Galatas, exanimatus inuentus est

13 nocte. super cuius obitu dubietates emersere conplures. fertur enim recenti calce cubiculi illiti ferre odorem noxium nequiuisse, uel extuberato capite perisse succensione prunarum inmensa, aut certe ex colluuione ciborum auida cruditate distentus. decessit autem anno tricensimo aetatis et tertio. cumque huic et Aemiliano Scipioni uitae exitus similis euenisset, super neutrius morte quaestionem conperimus agitatam.

14 Incedebat autem motu corporis graui, uultu laetissimo, oculis caesiis, uasta proceritate et ardua, adeo ut diu nullum indumentum regium ad mensuram eius aptum inueniretur. et aemulari malebat Constantium, agens seria quaedam aliquotiens

15 post meridiem, iocarique palam cum proximis adsuetus. Chri-

---

3 ıugıtur aerulorum *V* 4 auıctuſ *V'* dıgnıtatem *V* ılhrıcum *V* 5 cessit *V* arintheuſ *V* 6 iouianum *V* 7 eiusque *V* 9 uideban-tur *V* 10 mılıtıſ *V* 13 ancoram *V* 14 adhıbete *V* 15 trauea *V* pa(ru)uolo *V* 18 celere *V* 22 mılıtı *V* nequıuiſe *V'* 23 prunarum *V* 24 colubıone *V* 26 ſupernae utrıuſ *V* 28 incedebat *V* mo*tu (*uid. fuisse* r) *V* 31 ſaeria *V* 32 proxımımuſ *V*

stianae legis idem studiosus et non numquam honorificus, mediocriter eruditus, magisque beniuolus, et perpensius, ut apparebat ex paucis, quos promouerat, iudices electurus; edax tamen et uino Venerique indulgens, quae uitia imperiali uerecundia
5 forsitan correxisset. dicebatur autem Varronianus pater eius 16 monitu cuiusdam somnii dudum praescisse quod euenit, idque duobus amicis commisisse fidissimis, illo adiecto quod ipsi quoque deferretur trabea consularis. sed inpetrato uno adipisci non potuit aliud. audita enim filii celsiore fortuna, antequam
10 eum uideret, fatali praeuentus est morte. et quia huic nomini 17 amplissimum magistratum portendi per quietem praedictum est seni, Varronianus nepos eius infans etiam tum cum Iouiano patre declaratus est ut supra retulimus consul.

LIBER XXVI

15 Dictis inpensiore cura rerum ordinibus ad usque memoriae 1 confinia propioris conuenerat iam referre a notioribus pedem, ut et pericula declinentur ueritatis saepe contigua, et examinatores contexendi operis deinde non perferamus intempestiuos, strepentes ut laesos, si praeteritum sit, quod locutus est impe-
20 rator in cena, uel omissum quam ob causam gregarii milites coerciti sunt apud signa, et quod non decuerat in descriptione multiplici regionum super exiguis silere castellis, quodque cunctorum nomina, qui ad urbani praetoris officium conuenere, non sunt expressa, et similia plurima praeceptis historiae dis-
25 sonantia, discurrere per negotiorum celsitudines adsuetae, non humilium minutias indagare causarum, quas si scitari uoluerit quispiam, indiuidua illa corpuscula uolitantia per inane, atomos, ut nos appellamus, numerari posse sperabit. haec quidam 2

---

1 eadem *V* ẹ̇ẹ̇ (& sup.) *V* 8 defertur *V* 12 nepuſ *V* 13 conſulı *V* *subscriptum* AMMIANI MARCELLINI RERV̄ GESTARUM· EXPLICIT LIBER XXV· | INCIPIT LIBER XXVI FELICITER· *in V*

15 ınperſiore *V* 16 propıorıſ *V* 19 locuſ (tu sup.) *V* 20 caena *V* quam ob quam *V* 21 dıſcrıptıone *V* 22 quotque *V* 25 celſitudınıſ *V* 26 ınutıaſ *V* ſı *om. V, add. Gelenius* 27 ındıuıd(ua) *V*

ueterum formidantes, cognitiones actuum uariorum stilis uberibus explicatas non edidere superstites, ut in quadam ad Cornelium Nepotem epistula Tullius quoque testis reuerendus adfirmat. proinde inscitia uulgari contempta ad residua narranda pergamus. 5

3 Hac uolubilium casuum diritate exitu luctuoso finita, obituque interuallato breui tempore principum, corpore curato defuncti, missoque Constantinopolim ut inter Augustorum reliquias conderetur, progresso Nicaeam uersus exercitu, quae in Bithynia mater est urbium, potestatum ciuilium militiaeque rectores 10 magnitudine curarum adstricti communium, interque eos quidam spe uana sufflati, moderatorem quaeritabant diu exploratum et grauem.

4 Et rumore tenus obscuris paucorum susurris nomen praestringebatur Equitii, scholae primae scutariorum etiam tum 15 tribuni, qui cum potiorum auctoritate displicuisset ut asper et subagrestis, translata est suffragatio leuis in Ianuarium Iouiani adfinem curantem summitatem necessitatum castrensium per

5 Illyricum. quo itidem spreto quia procul iacebat, ut aptus ad id quod quaerebatur atque conueniens Valentinianus nulla 20 discordante sententia numinis adspiratione caelestis electus est, agens scholam scutariorum secundam relictusque apud Ancyram, postea secuturus ut ordinatum est. et quia nullo renitente hoc e re publica uidebatur, missis qui eum uenire ocius admonerent, diebus decem nullus imperii tenuit gubernacula, 25 quod tunc euenisse extis Romae inspectis haruspex edixerat Marcus.

6 Inter haec tamen nequid nouaretur contrarium placitis, neue armatorum mobilitas saepe uersabilis ad praesentium quendam inclinaret arbitrium, adtente prouidebat Equitius et 30 cum eo Leo, adhuc sub Dagalaifo magistro equitum rationes numerorum militarium tractans, exitialis postea magister offi-

---

1 cognitionis *V* stellis *V* 3 epistola *V* referendus *V* 6 uolábiliũ *V* luctuosu *V* 9 niceam *V* binvthia *sic V* 11 magnitudineque *V* 14 tens *V* 15 æquitu *V* 17 sub | hacfestus *V* suffratio *V* 20 contentia *V*, ueniens — disdordante sen *V*[m] 22 ancıram *V* 25 diebusque deuem *V* 26 uenisse *V* 29 ad *om. V'* 30 & cũ coleo *V*

ciorum, exercitus uniuersi iudicium quantum facere nitique poterant, ut Pannonii fautoresque principis designati firmantes.

Qui cum uenisset accitus, inplendique negotii praesagiis, ut 7 opinari dabatur, uel somniorum adsiduitate, nec uideri die se-
5 cundo nec prodire in medium uoluit, bissextum uitans Februarii mensis tunc illucescens, quod aliquotiens rei Romanae fuisse dignorat infaustum. cuius notitiam certam designabo.

Spatium anni uertentis id esse periti mundani motus et 8 siderum definiunt ueteres, inter quos Meton et Euctemon et
10 Hipparchus et Archimedes excellunt, cum sol perenni rerum sublimium lege polo percurso signifero, quem zodiacum sermo Graecus appellat, trecentis et sexaginta quinque diebus emensis et noctibus ad eundem redierit cardinem, ut uerbo tenus, si a secunda particula elatus Arietis ad eam dimensione redierit ter-
15 minata. / sed anni interuallum uerissimum memoratis diebus 9 et horis sex ad usque meridiem concluditur plenam, annique sequentis erit post horam sextam initium porrectum ad uesperam. tertius a prima uigilia sumens exordium ad horam noctis extenditur sextam. quartus a medio noctis ad usque claram
20 trahitur lucem. / ne igitur haec conputatio uariantibus annorum 10 principiis et quodam post horam sextam diei, alio post sextam excursa nocturnam, scientiam omnem squalida diuersitate confundat et autumnalis mensis inueniatur quandoque uernalis, placuit senas illas horas, quae quadriennio uiginti colliguntur
25 atque quattuor, in unius diei noctisque adiectae transire mensuram. / hocque alte considerato, eruditis concinentibus multis 11 effectum est, ut ad unum distinctumque exitum circumuersio cursus annui reuoluta, nec uaga sit nec incerta, nulloque errore deinceps obumbrata ratio caelestis appareat *et* mensis tempora
30 retineant praestituta. / haec nondum extentis fusius regnis diu 12 ignorauere Romani, perque saecula multa obscuris difficultatibus inplicati, tunc magis errorum profunda caligine fluctua-

---

2 formantef *V* 3 praefagn | futornnari *V* 4 Nec uidefidie *V* 5 febroarıı *V* 6 ıncluciacenf *V* romana *V* 7 pignorat *V* 8 ıde penti *V* 9 Meton *Lindenbrogius:* menon *V* *euctemon (*fuit* a) *V* 10 hiparichuf *V* 11 poli *coniecit Scaliger* percuffo *V* 14 dimenfionem *V* 16 ufque (ad *s. l.*) ad *V* 17 hora *V* 19 media *V* 21 diem *V* 22 excurfo *V* diuerfitne *V* 25 ad(iect)ae *V* 28 nec in nulloque *V* 29 obumbratam· *V* et *om. V, add. Gelenius* 31 ignouere *V*

bant cum in sacerdotes potestatem transtulissent interkalandi, qui licenter gratificantes publicanorum uel litigantium commodis ad arbitrium suum subtrahebant tempora uel augebant.
13 hocque ex coepto emerserunt alia plurima, quae fallebant, quorum meminisse nunc superuacuum puto. quibus abolitis 5 Octauianus Augustus Graecos secutus hanc inconstantiam correpta turbatione conposuit, spatiis duodecim mensuum et sex horarum magna deliberatione collectis, per quae duodecim siderum domicilia sol discurrens motibus sempiternis anni totius
14 interualla concludit. quam rationem bissexti probatam etiam 10 uictura cum saeculis Roma adiumento numinis diuini fundauit. proinde pergamus ad reliqua.

2 Elapso die parum apto ad inchoandas rerum magnitudines, ut quidam existimant, propinquante iam uespera, monitu praefecti Sallustii sub exitii denuntiatione statutum est prompta 15 consensione cunctorum, ne potioris quisquam auctoritatis, uel
2 suspectus altiora conari, procederet postridie mane. cumque multorum taedio, quos uotorum inanitas cruciabat, tandem finita nocte lux aduenisset, in unum quaesito milite omni, progressus Valentinianus in campum permissusque tribunal ascen- 20 dere celsius structum comitiorum specie, uoluntate praesentium
3 secundissima ut uir serius rector pronuntiatur imperii. mox principali habitu circumdatus et corona, Augustusque nuncupatus cum laudibus amplis, quas nouitatis potuit excitare dulcedo, praemeditata dicere iam parabat. eoque, ut expeditius 25 loqueretur, brachium exertante, obmurmuratio grauis exoritur concrepantibus centuriis et manipulis cohortiumque omnium plebe urgentium destinate, confestim imperatorem alterum de-
4 clarari. quod licet non nulli existimarunt paucis corruptis ad gratiam fieri despectorum, ex eo tamen id frustra creditum 30 uidebatur, quod non emercati sed consoni totius multitudinis paria uolentis clamores audiebantur, documento recenti fragilitatem pertimescentis sublimium fortunarum. dein ex susurris

1 interkalendı *V* 2 lıgenteſ *V* 4 hocqu(e) excepto merſerunt *V* 5 abolıtuſ octouıanuſ *V* 6 ſecutoſ *V* 9 montıbuſ *V* 11 nommıſ *V* 13 ınchoanda *V* magnıtudınıſ *V* 15 ſaluta *V* 17 abcıra *V* procedere *V* 19 mılıt(ae) *V* 21 tractum *V* 22 pector *V* 23 (a)uguſtuſque *V* 25 perabatı. Eoque *V* 26 exertete (am) *V* 28 decları *V* 31 emercatıſ *V* 32 uolenteſ *V* 33 pertımeſcenteſ *V*

immaniter strepentis exercitus cieri tumultus uiolentior apparebat, et confidentia militis erumpentis interdum ad perniciosa facinora timebatur. quod Valentinianus magis prae cunctis ne 5 fieret extimescens, elata propere dextera, ui principis fiducia
5 pleni ausus increpare quosdam ut seditiosos et pertinaces, cogitata nullis interpellantibus absoluebat

'Exulto, prouinciarum fortissimi defensores, et prae me 6 fero semperque laturus sum, nec speranti nec adpetenti moderamina orbis Romani mihi ut potissimo omnium uestras detu-
10 lisse uirtutes./ quod erat igitur in manu positum uestra, non- 7 dum electo imperii formatore utiliter *et* gloriose conplestis adscito *in* honorum uerticem eo, quem ab ineunte adulescentia ad hanc usque aetatis maturitatem splendide integreque uixisse experiundo cognoscitis. proinde pacatis auribus accipite quaeso
15 simplicioribus uerbis, quod conducere arbitror in commune./adhiberi oportere in omnes casus socia potestate collegam contemplatione poscente multiplici nec ambigo nec repugno, curarum aceruos et mutationes uarias accidentium ipse quoque ut homo formidans, sed studendum est concordiae uiribus totis,
20 per quam res quoque minimae conualescunt, quod inpetrabitur facile, si patientia uestra cum aequitate consentiens id mihi, quod mearum est partium, concesserit libens. / dabit enim, ut 9 spero, fortuna consiliorum adiutrix bonorum, quantum efficere et consequi possum, diligenter scrutantibus temperatum. ut
25 enim sapientes definiunt, non modo *in* imperio, ubi pericula maxima sunt et creberrima, uerum etiam in priuatis cottidianisque rationibus, alienum ad amicitiam, cum iudicauerit quisquam prudens, adiungere sibi debebit, non, cum adiunxerit, iudicare. haec cum spe laetiorum polliceor, uos firmitatem factorum re- 10
30 tinentes et fidem, dum hiberna patitur quies, animorum reparate uigorem atque membrorum, ob nuncupationem augustam debita protinus accepturi'.

Finita oratione, quam auctoritas erexerat inopina, flexit 11

---

1 ſtrepentes *V* 2 erumpentes *V* 4 fierent *V* propere *Pricaeus:* proſpere *V* 5 ut *codex regius:* ui *V* 7 defenſorıſ *V* 11 et *om. V, add. Gelenius* glorioſae *V* 12 in *om. V, add. Gelenius* ueſtıcem *V* , adbulıſcentıa *V* 13 aetaſ *V* 16 caſaſ *V* 18 accedentıum *V* 20 mınım•e (*fuit* a) *V* 23 efficerent *V* 24 crutantıbuſ *V* 25 in *om. V, add. Gelenius* ımperıo ut ubı *V* 29 lectıorum *V*

imperator in suam sententiam uniuersos, consiliique eius uiam
secuti qui paulo ante flagrantissimis uocibus aliud postulabant,
circumsaeptum aquilis et uexillis agminibusque diuersorum
ordinum ambitiose stipatum iamque terribilem duxerunt in
regiam. 5

3 Dum haec in oriente uolubiles fatorum explicant sortes,
Apronianus regens urbem aeternam iudex integer et seuerus
inter curarum praecipua, quibus haec praefectura saepe solli-
citatur, id primum opera curabat enixa, ut ueneficos, qui tunc
rariscebant, captos postque agitatas quaestiones nocuisse quibus- 10
dam apertissime confutatos, indicatis consciis morte multaret,
atque ita paucorum discrimine reliquos, siqui laterent, formidine
2 parium exturbaret. / haec egisse ideo efficaciter fertur quod
Iuliani promotus arbitrio agentis etiam tum per Syrias in iti-
nere uuum amiserat oculum, suscipicatusque artibus se nefariis 15
adpetitum iusto quidem sed inusitato dolore haec et alia magna
quaeritabat industria. unde quibusdam atrox uisus est, in am-
phitheatrali curriculo undatim coeunte aliquotiens plebe, causas
3 dispiciens criminum maximorum. / denique post huius modi
uindicata conplura Hilarinum aurigam conuictum atque con- 20
fessum, uixdum pubescentem filium suum uenefico tradidisse
docendum secretiora quaedam legibus interdicta, ut nullo con-
scio adminiculis iuuaretur internis, capitali animaduersione
damnauit, qui laxius retinente carnifice subito lapsus confugit
ad ritus Christiani sacrarium, abstractusque exinde ilico abscisa 25
4 ceruice consumptus est. uerum haec similiaque tum etiam ut
coercenda mox cauebantur, et nulli uel admodum pauci in his
uersati flagitiis uigori publico insultarunt, sed tempore secuto
longaeua inpunitas nutriuit inmania, usque eo grassante licentia
ut imitatus Hilarinum quidam senator, seruumque suum modo 30
non per syngrapham arcanis piacularibus inducendum commi-
sisse doctori malarum artium confutatus, supplicium redimeret

---

3 circumſpectum *V* 7 egenſ (r *supra*) *V* 10 rarıſcebant *sic V* 11 aper-tıſſi[me] (*emend. man. sec.*) *V* 14 ſırıaſ *V* ıtenere *V* 15 ſuſpıcatuſque *V* 16 ınunıtato (f *supra*) (*emend. man. sec.*) *V* magnæritabat *V* 18 circulo *Accursius* plebeſ *V* 22 ſedocendum *V* 23 admınuculıſ *V* 24 con-ficıt *V* 26 conſumpta *V* 27 coherenda *V* 28 uerſatıſ *V* 29 ın-punıta *V* 30 emıt | atuſ (t *supra*) *V* 31 ſıngrafa ıarcanıſ (m *supra*) *V* commıſſe *V* 32 redımerent optıma *V*

opima mercede, ut crebrior fama uulgarat. isque ipse hoc 5
genere, quo iactum est, absolutus, cum uitae pudere debet et
culpae, non abolendae incubuit maculae, sed tamquam inter
multos probrosos solus uacuus ab omni delicto *equo* phalerato
5 insidens, discurrensque per silices, multo post se nunc usque
trahit agmina seruulorum per nouum quoddam insigne curiosius spectari adfectans, ut Duillium accipimus ueterem post
gloriosa illa naualis rei certamina id sibi sumpsisse ut tibicine
lenius praecinente rediret ad sua post cenam.

10 Sub hoc tamen Aproniano ita iugiter copia necessariorum 6
exuberauit, ut nulla saltim leuia murmura super inopia uictui
congruentium orerentur, quod adsidue Romae contingit.

At in Bithynia Valentinianus princeps, ut praediximus, 4
declaratus, dato in perendinum diem signo proficiscendi, conuo-
15 catis primoribus, quasi tota consilia quam sibi placentia secu-
turus, percunctabatur quemnam ad imperii consortium oporteret
adsumi, silentibusque cunctis Dagalaifus tunc equestris militiae
rector respondit fidentius 'si tuos amas' inquit, 'imperator optime, habes fratrem, si rem publicam, quaere quem
20 uestias'./ quo dicto asperatus ille sed tacitus et occultans quae 2
cogitabat, Nicomediam itineribus citis ingressus Kalendis Martiis
Valentem fratrem stabulo suo cum tribunatus dignitate praefecit. indeque cum uenisset Constantinopolim, multa secum 3
ipse diuoluens et magnitudine urgentium negotiorum iam se
25 superari considerans, nihil morandum ratus quintum Kalendas
Aprilis productum eundem Valentem in suburbanum uniuersorum sententiis concinentibus — nec enim audebat quisquam
refragari — Augustum pronuntiauit, decoreque imperatorii cultus ornatum et tempora diademate redimitum in eodem uehi-
30 culo secum reduxit, participem quidem legitimum potestatis,

---

3 adolendae *V* 4 probrof[os] *V* equo *om. V, add. Gelenius* fale ra | tio *V* 5 multa *V* 7 pectari *V* d*uillīū (*fuit* ı) *V* 8 gloriosā *V* maualiſ *V'* ſumpſiſſe ut ıbı | ſumpſiſſe ut ıbı cenae *V* 9 caenam *V* 10 cupıa *V* 11 exuperauıt *V* 12 oreretur *V* 13 bıthınıa *V* 14 ſic non proficıſcendı *V* 15 tuta *coniecit Henricus Valesius* tamquam *coniecit Hadrianus Valesius* 18 hæctor *V* ınquıd *V'* 19 ferrat rem ſı *V* 20 uestias *Lindenbrogius:* ueſtıgaſ *V* 21 tenerıbuſ *V* 24 urgentium *Valesius:* urgentıa *V* se superari *Valesius:* ſeſe parari *V* 28 ımperatorı *V* 29 re mıtıt dum *V*

sed in modum apparitoris morigerum, ut progrediens aperiet textus.

4 Quibus ita nullo interturbante perfectis, constricti rapidis febribus imperatores ambo diu, spe uiuendi firmata, ut erant in inquirendis gnauiores quam in componendis, suspectas mor- 5 borum causas inuestigandas acerrime Vrsatio officiorum magistro Delmatae crudo et Iuuentio Sisciano quaestori tunc commiserunt, ut loquebatur pertinax rumor, inuidiam cientes Iuliani memoriae principis amicisque eius, tamquam clandestinis praestigiis laesi. sed hoc euanuit facile, ne uerbo quidem tenus 10 insidiarum indicio ullo reperto.

5 Hoc tempore uelut per uniuersum orbem Romanum bellicum canentibus bucinis excitae gentes saeuissimae limites sibi proximos persultabant. Gallias Raetiasque simul Alamanni populabantur, Sarmatae Pannonias et Quadi, Picti, Saxonesque 15 et Scotti et Ataeotti Britannos aerumnis uexauere continuis, Austoriani Mauricaeque aliae gentes Africam solito acrius incursabant, Thracias et diripiebant praedatorii globi Gothorum.

6 Persarum rex manus Armeniis iniectabat, eos in suam dicionem ex integro uocare ui nimia properans, sed iniuste causando 20 quod post Iouiani excessum, cum quo foedera firmarat et pacem, nihil obstare debebit quo minus ea recuperaret, quae antea ad maiores suos pertinuisse monstrabat.

5 Acta igitur tranquillius hieme concordissimi principes, unus nuncupatione praelatus, alter honore specie tenus adiun- 25 ctus, percursis Thraciis Naessum aduenerunt, ubi in suburbano, quod appellatam Mediana a ciuitate tertio lapide disparatur,

2 quasi mox separandi partiti sunt comites. et Valentiniano quidem, cuius arbitrio res gerebatur, Iouinus euenit dudum promotus a Iuliano per Gallias magister armorum, et Dagalaifus, 30 quem militiae rectorem prouexerat Iouianus, in orientem uero

---

5 in *om. V, add. uulgo* gnauiores *Gelenius:* graniores *V* 7 delmate *V* 8 rumori *V* 9 clamdestinis præstigii lesis *V* 10 tenes *V* 13 extitae uentes seuissi | mi *V* 14 persultabat *V* retiasque *V* a lamani *V* 15 Pannonias & Quadi: Picti, Saxones & Seoti & Attacotti Britannos ærumnis *Gelenius:* pannonis & qua direttis axones que & seouti etata cattu uritanos ærũ | nis *V* 16 continis *V* 17 affricam *V* inca | sabant *V* 18 globui *V* 20 nemia *V* 24 hic me *V* concordissimo principe *V* 26 percussis thracis *V* 28 parti hi *V* 29 iouianus *V*

secuturus Valentem ordinatus est Victor, ipse quoque iudicio principis ante dicti prouectus, cui iunctus est Arinthaeus. Lupicinus enim pridem a Iouiano pari modo promotus magister equitum partes tuebatur eoas. tunc et Equitius Illyriciano 3
5 praeponitur exercitui, nondum magister sed comes, et Serenianus, olim sacramento digressus, recinctus est, ut Pannonius sociatusque Valenti domesticorum praefuit scholae. quibus ita digestis et militaris partiti numeri.

Et post haec cum ambo fratres Sirmium introissent, diuiso 4
10 palatio, ut potiori decuerat, Valentinianus Mediolanum, Constantinopolim Valens discessit. et orientem quidem regebat 5 potestate praefecti Sallustius, Italiam uero cum Africa et Illyrico Mamertinus, et Gallicas prouincias Germanianus. agentes 6 igitur in memoratis urbibus principes sumpserunt primitus tra-
15 beas consulares, omnisque hic annus dispendiis grauibus rem Romanam adflixit. Alamanni enim perrupere Germaniae limi- 7 tes, hac ex causa solito infestius moti. cum legatis eorum missis ad comitatum certa et praestituta ex more munera praeberi deberent, minora et uilia sunt adtributa, quae illi suscepta
20 furenter agentes ut indignissima proiecere. tractatique asperius ab Vrsacio tunc magistro officiorum, iracundo quodam et saeuo, regressi factumque exaggerantes ut contumeliose despectas gentes inmanissimas concitarunt.

Et circa id tempus aut non multo posterius in oriente 8
25 Procopius in res surrexerat nouas, quae prope Kalendas Nouembris uenturo Valentiniano Parisios .... eodemque nuntiata sunt die.

Et Alamannis quidem occursurum Dagalaifum pergere 9 mature praecepit, qui uastitatis propinquioribus locis longius
30 discesserant incruenti. super adpetitu uero Procopi antequam adulesceret reprimendo curis diducebatur ambiguis, ea potissimum ratione sollicitus quod ignorabat utrum Valente super-

---

2 ante dıctıſ *V* arıntheuſ *V* 3 prıdıe *V* 4 aequıtıuſ *V* ıllırıcıano *V* 7 ſholae *V* 9 am̦bo *V* 12 ſalutıuſ *V* ıllurıco *V* 14 ſumpſerınt *V* 15 omneſque *V* 16 mılıteſ *V* 17 haec *V* 19 ſuſpecta *V* 20 agenſ *V* tractıque *V* 21 urſatıo *V* 25 re | *V* 26 *nulla lacuna in V, excidisse quaedam significauit Gelenius, post eum nemo* 28 perdere *V* 30 dıſceſſerat ıncruentıſ *V* 31 adulıſceret *V* deducebatur *V*

10 stite an extincto memoratus imperium adfectarat. Equitius enim relatione Antoni tribuni accepta, agentis in Dacia mediterranea militem, qui nihil praeter negotium ipsum auditum obscure significabat, ipse quoque nondum liquida fide conperta simpli-
11 cibus uerbis principem gestorum conscium fecit/ his cognitis 5 Valentinianus eodem Equitio aucto magisterii dignitate repedare ad Illyricum destinabat, ne persultatis Thraciis perduellis iam formidatus inuaderet hostili excursu Pannonias. documento enim recenti inpendio terrebatur, reputans paulo antea Iulianum, contempto imperatore bellorum ciuilium ubique 10 uictore, nec speratum ante nec exspectatum ab urbe in urbem
12 incredibili uelocitate transisse. / uerum ardens ad redeundum eius impetus molliebatur consiliis proximorum, suadentium et orantium ne interneciua minantibus barbaris exponeret Gallias, neue hac causatione prouincias desereret egentes adminiculis 15 magnis, quo legationes urbium accessere nobilium, precantes ne in rebus duris et dubiis inpropugnatas eas relinqueret, quas praesens eripere poterit discriminibus maximis, metu ambitiosi nominis sui Germanis incusso.

13 Tandem denique utilitate rei perpensius excogitata, in mul- 20 torum sententias flexus replicabat aliquotiens, hostem suum fratrisque solius esse Procopium, Alamannos uero totius orbis Romani; statuitque nusquam interim extra confinia moueri
14 Gallorum. et ad usque Remos progressus sollicitusque super Africa, ne repente perrumperetur, Neotherium, postea consulem, 25 tunc notarium, ad eandem tuendam ire disposuit, et Masaucionem domesticum protectorem ea consideratione, quod diu sub patre Cretione quondam comite educatus suspecta nouerat loca, hisque scutarium adiunxit Gaudentium olim sibi cognitum et fidelem. 30

15 Quia igitur uno eodemque tempore utrubique turbines exarsere maestissimi, conpetenti loco singula digeremus, nunc

---

1 æquıtıuſ *V* 2 dacıam & dıterranea | mılıtemque nıhıl *V* 7 ıllırıcū teſtına | bat *V* 10 contempto rebellorum (*om. rel.*) *V* 13 ualentıū *V* 14 exponere *V* 15 ægenteſ *V* 16 magnis *Valesius*, quo *Gronouius:* mænıſque *V* 18 ambıtıoſ ınomnıſ *V* 20 ecogıtata *V* 22 fratreſque *V* orbeſ *V* 24 et] el *V* 25 neulterıum *V* 26 tınc *V* 27 quodıuıſuppratre *V* 29 ſı[bı] (*emend. man.* 3) *V* 31 turbınıſ *V* 33 metıſtıſſımı conpentı *V* dıgneremuſ *V*

partem in oriente gestorum, deinde bella barbarica narraturi, quoniam pleraque et in occidentali et in eoo orbe isdem mensibus sunt excitata, ne dum ex loco subinde saltuatim redire festinamus in locum, omnia confundentes squaliditate maxima rerum ordines inplicemus.

6 Insigni genere Procopius in Cilicia natus et educatus, ea consideratione qua propinquitate Iulianum postea principem contingebat, a primo gradu eluxit, et ut uita moribusque castigatior licet occultus erat et taciturnus, notarius diu perspicaciter militans et tribunus iamque summatibus proximus, post Constanti obitum in rerum conuersione uelut imperatoris cognatus altius anhelabat, adiunctus consortio comitum, et adparebat eum si umquam potuisset, fore quietis publicae turbatorem. 2 hunc Iulianus Persidem ingrediens, consociato pari potestatis iure Sebastiano, in Mesopotamia cum manu militum reliquerat ualida, mandaratque ut susurrauit obscurior fama — nemo enim dicti auctor extitit uerus — pro cognitorum ageret textu, et si subsidia rei Romanae languisse sensisset, imperatorem ipse se prouideret ocius nuncupari. 3 qui iniuncta ciuiliter agens et caute, Iuliani letaliter uulnerati funus, et ad regenda communia conperit Iouianum euectum, falsoque rumore disperso inter abeuntis anhelitus animae eundem Iulianum sero mandasse, placere sibi Procopio clauos summae rei gerendae committi, ueritus ne hac ex causa indemnatus occideretur, e medio se conspectu discreuit, maxime post Iouiani territus necem notariorum omnium primi, quem Iuliano perempto ueluti dignum imperio paucis militibus nominatum, nouaque exinde coeptare suspectum cruciabiliter didicerat interfectum. 4 *et* quia se quaeri industria didicerat magna, uitans grauioris inuidiae pondus, ad abdita longiusque remota discessit. cumque a Iouiano exploratius indagari latibula sua sentiret, et ferinae uitae iam fuisset pertaesum — quippe a celsiore statu deiectus ad inferiora etiam

---

1 orientem *V* narratu⟨r⟩i *V* 2 eo orbe *V* 3 atcitata *V* 4 ſquadilitate *V* 6 edocatuſ (*emend. man. sec.*) *V* 8 caſtigatio *V* 12 appellabat *V* 13 ⟨u⟩mquam *V* 14 conſocu to pari *V* 17 agere *V* 18 ſenſiſſent *V* 22 anhillituſ *V* sero *scripsi:* uero *V*, *om. Gelenius* 23 ſumæ *V* bacrituſ ne hæc *V* 26 diſſeruit *V* 26 que *V* peremto *V'* 28 dedicer& *V* et *om. V*, *add. Gelenius* 29 at abaldita *V* 31 ſentire & formæ uita *V* (ferinae *Pricaeus*) 32 inferi *V*

edendi penuria in locis squalentibus stringebatur hominumque
egebat conloquiis — postremae necessitatis inpulsu deuiis iti-
5 neribus ad Chalcedonos agrum peruenit. / ubi, quoniam et illud
firmius uisum est receptaculum, apud fidissimum amicorum
delitescebat, Strategium quendam ex palatino milite senatorem, 5
Constantinopolim quantum fieri poterat clanculo saepe inter-
means, ut indicio eiusdem Strategi patuit, postquam saepius in
6 factionis conscios *est* inquisitum. ritu itaque sollertissimi cuius-
dam speculatoris ignotus ob squalorem uultus et maciem rumu-
sculos colligebat tunc crebrescentes, ut sunt acerba semper in- 10
stantia, incusantium multorum Valentem quasi cupiditate aliena
7 rapiendi succensum. / cuius diritati adiectum erat incentiuum
exitiale socer Petronius, ex praeposito Martensium militum pro-
motus repentino saltu patricius, animo deformis et habitu, qui
ad nudandos sine discretione cunctos inmaniter flagrans, nocen- 15
tes pariter et insontes post exquisita tormenta quadrupli nexi-
bus uinciebat, debita iam inde a temporibus principis Aureliani
perscrutans et inpendio maerens, si quemquam absoluisset in-
8 demnem. / cuius morum intolerantiae haec quoque pernicies
accedebat quod, cum ditaretur luctibus alienis, erat inexora- 20
bilis et crudelis et in rabido corde durissimus, nec reddendae
nec accipiendae rationis umquam capax, inuisior Cleandro
quem agentem sub imperatore Commodo praefecturam sublata
uecordia diuersas legimus uexasse fortunas, et onerosior Plau-
tiano qui praefectus itidem sub Seuero ultra mortale tumens 25
9 cuncta confuderat, ni gladio perisset ultore. haec lacrimosa,
quae incitante Petronio sub Valente clausere multas pauper-
tinas et nobiles domos, inpendentiumque spes atrocior prouin-
cialium et militum paria gementium sensibus imis haerebant,
et uotis licet obscuris et tacitis permutatio status praesentis 30
10 ope numinis summi concordi gemitu poscebatur. quae Proco-

---

1 qualentıbuſ *V* 2 debuſ ıtenerıbuſ *V* 4 fırmıoſ *V* 5 deletıſce-
bat *V* ſenatore *V* 6 poterant *V* ınterıneanſ *V* 7 ſæpıoſ *V*
8 est *om. V, add. Gelenius* 9 fumuſculıſ *V* 10 acerua *V* 12 ſuc-
ceſſum *V* ıncentıu uexıtıale *V* 13 mılıt*ũ (*fuit* ı) *V* 14 n̄e *V*,
ānımo deformıſ & habıtu quı ad nudandoſ ſı *V*[m] 18 merenſ *V*
20 accıdebat *V* 21 ın*rapıdo (*fuit* t) *V* rudıſſımuſ *V* 24 dı*uerſaſ
(*fuit* u) legıbuſ *V* 26 dıffunderat *V* ultorı *V* 27 claure *V*
29 hımıſ *V*

pius latenter accipiens, arbitratusque, ubi felicius acciderit fatum, negotio leui ad apicem summae potestatis adsumi, subsidebat ut praedatrix bestia uiso, quod capi poterat, protinus eruptura. / cui haec quae maturabat ardenti fors hanc materiam 11
5 dedit inpendio tempestiuam. consumpta hieme festinans ad Syriam Valens iamque fines Bithynorum ingressus docetur relationibus ducum gentem Gothorum ea tempestate intactam ideoque saeuissimam conspirantem in unum ad peruadenda parari conlimitia Thraciarum, hocque cognito ut inpraepedito
10 ipse pergeret quo tendebat sufficiens equitum adiumentum et peditum mitti iussit ad loca, in quibus barbarici timebantur excursus. / dimoto itaque longius principe, Procopius aerumnis 12 diuturnis adtritus et uel atrocem mortem clementiorem ratus malis quibus adflictabatur, aleam periculorum omnium iecit
15 abrupte; extrema iam perpeti nequaquam timens praeeunte perdita ratione facinus adoritur audacissimum Diuitensis Tungricanosque iuniores ad procinctum urgentem per Thracias inter alios celerare dispositos et Constantinopoli moraturos sollemniter biduum per quosdam ex isdem numeris notos sollici-
20 tare properans, quia cum omnibus loqui periculosum erat et arduum, fidem paucorum elegit. / qui pellecti spe praemiorum 13 ingentium sub consecratione iuris iurandi promisere se quae uellet cuncta facturos, fauorem quoque polliciti conturmalium, inter quos ipsi potiorem locum obtinebant in suadendo stipen-
25 diis excellentes et meritis. / utque condictum est, ubi excan- 14 duit radiis dies, idem Procopius deductus in cogitationes uarias Anastasianas balneas petit a sorore Constantini cognominatas, ubi locata nouerat signa, doctusque per arcanorum conscios omnes in eius studium consensisse societate coita nocturna
30 fide salutis data libenter admissus constipatione uendibilium militum cum honore quidem sed in modum tenebatur obsessi, qui ut praetoriani quondam post Pertinacis necem licitantem imperii praemia Iulianum susceperant, ipsi quoque Procopium

---

1 adſıdent *V*, adfuerit *coniecit Ernestius* 3 pedatrıx *V* 4 hac *V* 5 ınpenſio *V* 6 ſırıam *V* 12 ịndımoto *V* 13 adtrocem *V* dementıorem *V* 14 magıſ *V* 16 facımuſ *V* tunc grecanoſque *V* 19 hıſdem *V* 21 pellectıſ per præmıorum *V* 23 fauor *V* 24 ıpſı pollıcıor lo | cum obtıneat *V* 25 eſt] & *V* 26 uarıſ *V* 27 ſororeſ *V* 28 locataſ *V* 30 fıde latutıſ *V* uendıuılıum *V* 33 praemera *V* ſuſceperat *V*

infausti dominatus exordia molientem adtenti ad omne conpendium defenderunt.

15 Stetit itaque subtabidus — excitum putares ab inferis — nusquam reperto paludamento, tunica auro distincta ut regius minister, indutus a calce in pubem in paedagogiani pueri speciem, purpureis opertus tegminibus pedum, hastatusque purpureum itidem pannulum laeua manu gestabat, ut in theatrali scaena simulacrum quoddam insigne per aulaeum uel mimicam 16 cauillationem subito putares emersum. /ad hoc igitur dehonestamentum honorum omnium ludibriose sublatus, et ancillari adulatione beneficii adlocutus auctores, opesque pollicitus amplas et dignitates ob principatus primitias, processit in publicum multitudine stipatus armorum, signisque sublatis erectius ire pergebat, circumclausus horrendo fragore scutorum lugubre concrepantium, quae metuentes ne a celsioribus tectis saxis uel tegularum fragmentis conflictarentur, densius ipsis galearum cristis aptabant.

17 Huic intimidius incedenti nec resistebat populus nec fauebat, accendebatur tamen insita plerisque uulgarium nouitatis repentina iucunditate, ea re potius incitante, quod Petronium, ut praediximus, diuitias uiolenter augentem omnes eadem mente detestabant, qui sepulta iam dudum negotia et rediuiuas nebu-18 las debitorum in diuersos ordines excitabat. cum itaque tribunal idem escendisset Procopius, et cunctis stupore defixis timeretur silentium triste, procliuiorem uiam ad mortem, ut sperabat, existimans aduenisse, per artus tremore diffuso inplicatior ad loquendum, diu tacitus stetit, pauca tamen interrupta et moribunda uoce dicere iam exorsus, quibus stirpis propinquitatem imperatoriae praetendebat, leni paucorum susurro pretio inlectorum, deinde tumultuariis succlamationibus plebis imperator appellatus incondite, petit curiam raptim. ubi nullo clarissimorum sed ignobili paucitate inuenta, palatium pessimo pede festinatis passibus introiit.

---

1 omnem *V* 5 c(a)lce *V* 8 ſcena *V* pura uleum uel mıcıam caualltıonem *V* 9 dehoneſtate tum *V* 10 acılları *V* 12 prıcıpa- (n superscr.) tuſ *V* 14 cırcumclauſoſ *V* 16 frementıſ | confrıctarentur *V* 18 ıncıdentı *V* reſtebat (ſı superscr.) *V* 19 fulgarıum *V* 22 deteſtabant *sic* *V* 23 trıbunalı de | meſcendıſſ& *V* 25 *trıſte (*fuit* ſ) *V* proclıuıorum uıtam *V* 26 exıſtımant *V* atuſ (r superscr.) *V* 32 ıgnouılıa *V*

Mirantur quidam profecto inrisione digna principia incaute 19 coepta et temere, ad ingemiscendas erupisse rei publicae clades, ignari forsan exemplorum, accidisse primitus arbitrantes. sic 20 Adramyttenus Andriscus de genere quidam infimae sortis ad
5 usque Pseudophilippi nomen erectus bellis Macedonicis tertium addidit graue. sic Antiochiae Macrino imperatore agente ab Emesa Heliogabalus exiuit Antoninus. ita inopino impetu Maximini Alexander cum Mamaea matre confossus est. in Africa superior Gordianus in imperium raptus aduentantium
10 periculorum angoribus inplicatus uitam laqueo spiritu intercluso profudit.

Igitur cupediarum uilium mercatores et qui intra regiam 7 apparebant aut parere desierant, quique coetu militarium nexi ad pacatiora iam uitae discesserant, *in* insoliti casus ambigua
15 partim inuiti, alii uolentes adsciscebantur, non nulli omnia tutiora praesentibus rati e ciuitate occulte dilapsi imperatoris castra petiuere itineribus festinatis.

Hos omnes Sophronius uiuacissimo cursu praegressus, tunc 2 notarius, praefectus postea Constantinopoleos, Valentem a Cae-
20 sarea Cappadocum iam profecturum ut uaporatis aestibus Ciliciae iam lenitis ad Antiochiae percurreret sedes, textu narrato gestorum, spe dubia ut in talibus percitum et stupentem, auertit Galatiam, res adhuc trepidas arrepturum.

Qui dum itineribus properat magnis, attentissima cura 8
25 Procopius in dies agitabat *et* noctes, subditiuos quosdam ostentans, qui astutia confidenti partim ab oriente, alii e Gallis se uenisse et Valentinianum obisse fingentes cuncta patere nouo et fauorabili principi memorabant. et quia res nouae petu- 4 lanter arreptae celeritate muniri solent interdum, nequid for-
30 midandum omitteretur, cum festinatione Nebridius in locum

---

1 ınrıſıonı *V* prıcıpıa ıncute *V* 2 &emere *V* ıngemeſcendaſ *V* 4 adramtenuſ *V* ſorteſ *V* 5 pſdo | fılıppı *V* 7 exıbıt *V* 8 mamea *V* contoſſuſ (*emend. man.* 3) *V* 9 affrıca *V* 12 cupraedıarum *V* 13 deſıerat *V* 14 in *om. V, add. uulgo* 15 ınuıt *V* non nullo *V* 16 prae *V*, tentıb; — ımperatorıſ *V*[m] 18 ſofronıuſ *V* progreſſuſ *V* tınc (*emend. man.* 3) *V* 21 lentıſ *V* percurrere *V* narrotoſ eſtorū *V* 23 ıreſ adhuıc *V* 24 ıtenerıbuſ *V* 25 et *om. V, add. uulgo* 26 quıa | ſtatutıa *V* ab orientem (*emend. man.* 3) *V* Gallııſ *Gelenius* 30 con *V* urıdıuſ *V*

Sallustii praefectus praetorio factione Petronii recens promotus,
et Caesarius Constantinopolitanae urbis praefectus in uincula
conpinguntur, et iubetur ciuitatem curare solita potestate Phro-
nemius, esseque magister officiorum Euphrasius, ambo Galli
institutis bonarum artium spectatissimi, et administratio nego- 5
tiorum castrensium Gomoario et Agiloni reuocatis in sacra-
mentum committitur inconsulte, ut docuit rerum exitus pro-
5 ditor. /quia igitur Iulius comes per Thracias copiis militaribus
praesidens, oppressurus rebelles, si conperisset conata, ex pro-
pinquis stationibus timebatur, commentum excogitatum est 10
ualidum, et quasi iussu Valentis seria super barbaricis motibus
tractaturus, Nebridii litteris adhuc clausi uiolenter expressis
accitus Constantinopolim, strictius tenebatur. hacque callida
fraude bellatrices Thraciae gentes sine cruore adquisitae, ad-
6 minicula ausis tumultuariis maxima conpararunt./ post quae 15
ita euentu laetiore completa Araxius exambita regia praetorio
praefectus accessit, uelut Agilone genero suffragante, aliique
plures ad aulae uarios actus et administrandas prouincias sunt
admissi, quidam inuiti, alii ultro semet offerentes cum praemiis.
7 utque in certaminibus intestinis usu uenire contingit, emer- 20
gebant ex uulgari faece non nulli, desperatione consiliisque
ductantibus caecis, contraque quidam orti splendide a cul-
minibus summis ad usque mortes et exilia conruebant.

8 Vbi per haec et similia factio firmiter uidebatur esse con-
posita, restabat ut abundans cogeretur militum manus, et im- 25
petratum est facile, id quod in publicis turbamentis aliquotiens
9 ausa ingentia uel iustis exorsa primordiis inpediuit. transeuntes
ad expeditionem per Thracias concitatae equitum peditumque
turmae blandeque acceptae et liberaliter *cum* essent, omnesque
in unum sitae, iamque exercitus species appareret, promissis 30
uberrimis inhiantes, sub exsecrationibus diris in uerba iurauere
Procopii, hanc polliciti pertinaciam quod eum suis armis defen-

1 Sallustii *Gelenius:* ſaluti *V* 3 fronemuſ *V* 4 eufra | ſiuſ *V*
6 aciloni *V* 7 proditar *V* 9 oppreſſuroſ *V* 10 contemtum *V*
11 ſeria ſuperbia ſuper | barbariciſ *V* 12 tracturuſ nebri *V* 13 tene-
bat *V* 14 ine *V* adminiculæ *V* 16 lentiore *V* 20 utique *V*
23 exalia *V* 24 facto *V* 26 t⟨ur⟩bamentiſ *V* 28 ex | paeditione *V*
concitata* (*fuit* e) *V* 29 cum *om. V, add. Gelenius* 30 apparebat *V*
31 inchiantеſ *V* 32 animiſ *V*

sabunt. inuenta est enim occasio ad alliciendos eos perquam 10
oportuna, quod Constanti filiam paruulam, cuius recordatio
colebatur, sinu ipse circumferens necessitudinem praetendebat
et Iuliani. adeptusque est aliud tempori congruum, quod
5 Faustina matre puellae casu praesente quaedam acceperat habi-
tus insignia principalis. adiungit his aliud ueloci diligentia 11
maturandum, et electi quidam stoliditate praecipites ad capes-
sendum Illyricum missi sunt nullo praeter Petulantium adiu-
mento confisi, aureos scilicet nummos effigiatos in uultum noui
10 principis aliaque ad inlecebras aptantes, quos correptos Equi-
tius per eas regiones militum rector exstinxit genere diuerso
poenarum. pariaque deinde metuens obstruxit tres aditus an- 12
gustissimos, per quos prouinciae temptantur arctoae, unum
per ripensem Daciam, alterum per Succos notissimum, tertium
15 per Macedonas quem appellant Acontisma. hacque cautela
uana persuasione rapiendi Illyrici destitutus usurpator inde-
bitae potestatis magna perdidit instrumenta bellorum.

Dum haec ita aguntur, atrocitate nuntii Valens perculsus 13
iamque reuertens per Gallograeciam, auditis apud Constantino-
20 polim gestis diffidenter incedebat et trepide, ac repentino pa-
uore uias prouidendi turbante, eo usque desponderat animum
ut augustos amictus abicere tamquam grauem sarcinam cogi-
taret, fecissetque profecto, ni uetantibus proximis detractus
a deformi proposito firmatusque meliorum sententiis agmina
25 duo praeire iussisset, quibus nomina sunt Iouii atque Victo-
res, castra perduellium inrupturos. his iam propinquan- 14
tibus ipse Procopius a Nicaea regressus, quo nuper ad-
uenerat, cum Diuitensibus desertorumque plebe promiscua,

---

1 allıcıendoſ (a *emend. ex* ı) *V* 2 paruālā̃ *V* 3 colebat *V* neceſſıtudıne *V* 4 Iuliani *Gelenius:* ıul *corr. ex* nıl *in V* congruāque fauſtın̄ atrepuelle *V* 5 accıperat *V* 6 uel occıdı lıcentıam aturan | dı& *V* 7 ſolıdıtate *V* capeſcendum ıllırıę mı(ſſı) *V* 8 Petulantium *Reinesius:* petulantıam *V* 9 ſcıl. *V* effıcıatoſ *V* 10 adıaque *V* ıncele-braſ *V* equıtuſ *V* 11 regıoneſ mıl. regıo | rex tınxıt *V* 12 poenar. *V* reſ *V* 15 hancque *V* 16 ıllıcı (ri *sup.*) deſtıtuſ *V* 22 abıceret *V* 23 re (ni *sup.*) (*emend. man.* 3) *V* proxımuſ detractıbuſ (*emend. man. sec.*) *V* 25 *ıuſ-ſıſſ& (*fuit* e) *V* ouıı *V* 27 antıcea *V* 28 plebe p*ro*mıſ quāquā dıerum urebı ſpatıo (*fuit* e *et* n) *V*

quam dierum breui spatio congregarat, Mygdum adcelerauit,
15 qui locus Sangario adluitur flumine. ubi cum legiones iam
pugnaturae congrederentur, inter reciprocantes missilia quasi
procursatione hostem lacessens solus prorupit in medium. et
secundioris ductu fortunae ex contraria acie uelut agnitum 5
quendam Vitalianum, quem si norat ambigitur, Latine salute
data blande produxit, eumque porrecta dextera sauiatus omni-
16 bus hinc inde attonitis 'en' inquit 'cana Romanorum exerci-
tuum fides et religionibus firmis iuramenta constricta! placet,
fortissimi uiri, pro ignotis tot suorum consurrexisse mucrones, 10
utque Pannonius degener labefactans cuncta et proterens, im-
perio, quod ne uotis quidem concipere ausus est umquam,
potiatur, ingemiscere nos uestris nostrisque uulneribus. quin
potius sequimini culminis summi prosapiam, non ....
.... restituatur, arma iustissima commouentem'. 15
17 Hac sermonis placiditate molliti omnes, qui acriter uene-
rant pugnaturi, signorum apicibus aquilisque summissis desci-
uere libentes ad eum, et pro terrifico fremitu, quem barbari
dicunt barritum, nuncupatum imperatorem stipatumque de
more consentientes in unum reduxerunt ad castra, testati more 20
militiae Iouem, inuictum Procopium fore.

8 Huic perduellium prosperitati laetior accessit. Rumitalca
enim tribunus in societatem Procopianorum adscitus et suscepta
cura palatii, digesto mature consilio, permixtoque cum militibus
mari ad Drepanum antea, nunc Helenopolim uenit exindeque 25
2 Nicaeam spe celerius occupauit. ad quam obsidendam cum
huius modi pugnarum peritis Vadomario misso ex duce et rege
Alamannorum, Valens Nicomediam pergit. exindeque profectus
oppugnationi Chalcedonis magnis uiribus insistebat, cuius e

1 congregerat *V* adce[le]rauit (*emend. man.* 3) *V* 2 | angario *V*
flumini *V* 3 conc[g]rederentur (*emend. man.* 3) *V* 7 fabiatuſ *V* 8 in-
quid *V* 11 degenerali e factaſ | cunctaſ & *V* 12 quidem — 13 potia-
tur in *V*[m], gemeſcere *V* 14 *post* non *add.* ut rapiat aliena, sed in in-
tegrum maiestatis auitae *Gelenius*, *pro* non *coniecit* ut *Valesius*, *nulla lacuna
in V* 16 pe[ſ]rmoniſ *V* molliti[ci] *V* 19 uaritum *V* n(un)cupatum *V*
ſtipatum qui | demcore ſentientesſ *V* 22 rumit enim *V* 23 ſocietate *V*
ſuſpecta *V* 25 drepanum anteum celenopolim *V* 26 niceam *V* at *V*
27 huiuſmodi pugna | rum. cũ huiuſmodi pugnarũ peritiſ *V*

muris probra in eum iaciebantur et iniuriose conpellebatur ut Sabaiarius. est autem sabaia ex ordeo uel frumento in liquorem conuersis paupertinus in Illyrico potus. fessus denique inopia 3 commeatuum, et obstinatione nimia defensorum, discedere iam 5 parabat, cum inter haec clausi apud Nicaeam, patefactis subito portis egressi, munitorum magna parte prostrata, ductore fidentissimo Rumitalca properabant ardenter circumuenturi Valentem a tergo, nondum a Chalcidonos suburbano digressum, et patrassent conata, ni rumore quodam praeuerso imminens exitium 10 ille perdoctus, instantem uestigiis hostem per Sunonensem lacum et fluminis Galli sinuosos amfractus propere discedendo frustra sequentem lusisset. et hoc casu Bithynia quoque *in* Procopii dicionem redacta est.

Vnde cum Ancyram Valens citis itineribus reuertisset, con- 4 15 perissetque Lupicinum ab oriente cum cateruis aduentare non contemnendis, spe prosperorum erectior Arinthaeum lectissimum ducem occursurum hostibus misit. qui ubi Dadastanam tetigit, 5 in qua statione perisse diximus Iouianum, Hyperechium sibi oppositum repente uidit cum copiis, antehac [recte] Castrensis 20 adparitorem [id est uentris ministrum et gutturis], cui ut amico Procopius auxilia ductanda commisit. et dedignatus hominem superare certamine despicabilem, auctoritatis et celsi fiducia corporis, ipsis hostibus iussit suum uincire rectorem: atque ita turmarum antesignanus umbratilis conprensus suorum manibus.

25 Quae dum hoc modo procedunt, Venustus quidam largi- 6 tionum apparitor sub Valente, multo ante Nicomediam missus, ut aurum susceptum stipendii nomine militibus per orientem

---

1 morıſ (*emend. man.* 3) *V* ınıurıaſe (*emend. man.* 3) conpellebatur *V* 2 ſabıarıuſ *V* lıcorem *V* 3 conuersis *Valesius:* conuerſuſ *V* ıllırıco *V* 4 commeatum *V* ne | mıa (*emend. man. sec.*) *V* 5 nıceam *V* fatefactıſ (*emend. man. sec.*) *V* 6 egreſſuſ *V* 7 rumıtalıca *V* ardenteſ *V* 9 n (*emend. man.* 3) *V* 10 perductuſ *V* 11 callıſ ınuoſoſam (nı *add. man.* 3) fratuſ (c *add. man. prima;* a *emend. ex* u) *V* dıſcendendo *V* 12 luxıſſet *V* in *om. V, add. Gelenius* 14 ualeſ *V* ıtenerıbuſ 15 orıentem *V* 16 contenendıſ *V* arıntheum *V* 17 ad adaſtanam *V* 18 Yperethıum *V* 19 recte *deleuit Valesius* 20 aprarıtorem *V* id — gutturis *deleuit Valesius* cıuı *V* 24 ante ſıgnanoſ *V* conpreſſuſ *V* 25 quaedam hoc *V* 26 nıcomedıa *V* 27 ſıtıpen(ı ın ho)mınē (ın *medium ex* m) *V*

diffusis uiritim tribueret, hac tristitia cognita alienum peruidens
tempus, Cyzicum cum his, quae susceperat, se citius contulit.
7 ubi forte Serenianus repertus domesticorum tunc comes, missus ad thesauros tuendos, urbem inexsuperabili moenium ambitu monumentis quoque ueteribus cognitam, fretus tumultu- 5
rio praesidio custodiebat: ad quam expugnandam Procopius,
ut, possessa Bithynia, sibi etiam Hellespontum iungeret, uali-
8 dam destinauerat manum. morabantur autem effectum sagittis
et glandibus ceterisque iaculis obsidentium saepe globi confixi,
et propugnatorum sollertia claustrum per catenam ferream ualde 10
robustam ori portus insertum, quae, ne rostratae inruerent na-
9 ues hostiles, erat altrinsecus conligata. hanc post uarios militum labores et ducum, fatigatorum acerrimis proeliis, Aliso quidam tribunus abscidit, exsertus bellator et prudens, hoc modo.
coniunctis tribus nauigiis, testudinem hac specie superstruxit. 15
densetis cohaerentes supra capita scutis, primi transtris instabant armati, alii post hos semet curuantes humilius, tertiis
gradatim inclinatis summisse, ita ut nouissimi suffraginibus
insidentes formam aedificii fornicati monstrarent. quod machinae genus contra murales pugnas ideo figuratur hac specie, ut 20
missilium ictus atque saxorum per decursus cadentium labiles,
10 instar imbrium euanescant. itaque coniectu telorum Aliso paulisper defensus ingenti corporis robore, supposito stipite eandem catenam fortius bipenni concidens ita confregit, ut disiecta
patefaceret aditum latum, hocque exitu ciuitas hostili impetu 25
patuit inprotecta. qua causa extincto postea proteruiae totius
auctore cum in factionis participes saeuiretur, hic idem tribunus contemplatione facinoris clari uitam cum militia retinens,
diu post in Isauria oppetit uastatoria manu confossus.
11 Hoc Marte Cyzico reserata, Procopius ad eam propere festi- 30
nauit, ueniaque uniuersis, qui repugnauere, donatis Serenianum
solum iniectis uinculis iussit duci Nicaeam seruandum artis-

---

1 triſtia *V* 2 cyticũ *V* ſuſciperat *V* 3 tunc omneſ *V*
6 coſtodiebat *V'* at *V* 7 ut *om. V, add. Gelenius* belliſpontũ *V*
11 incertã *V* 13 preliſ *V'* 14 bellatorẽ prudenſ *V* 15 h(a)c *V*
16 ſ(cu)tiſ *V* 19 aedifit fortinaci *V* 21 cadentia labiliſ *V* 23 defenſiſ *V* 24 bibenni confidenſ *V* 25 excitu ciuilitaſ *V* 26 potuit *V*
tot(iuſ) *V* 28 militiam *V* 29 confuſuſ *V* 30 cyzico ore ſerata
ꝓcopiſ *V* 32 niceam *V*

sime. / statimque Hormisdae maturo iuueni, Hormisdae regalis 12
illius filio, potestatem proconsulis detulit, et ciuilia more ueterum et bella recturo. qui agens pro moribus lenius, a militibus, quos per deuia Phrygiae miserat Valens, subito corripien-
5 dus incursu, tanto uigore euasit ut escensa naui, quam ad casus pararat ancipites, sequentem ac paene captam uxorem sagittarum nube diffusa defensam auerteret secum: matronam opulentam et nobilem, cuius uerecundia et destinatio gloriosa abruptis postea discriminibus maritum exemit.

10 Ea uictoria ultra homines sese Procopius efferens et igno- 13
rans quod quiuis beatus uersa rota Fortunae ante uesperum potest esse miserrimus, Arbetionis domum, cui antea tamquam eadem sibi sentientis parcebat ut propriae, iussit exinaniri mobilis census inaestimabilis plenam, ideo indignatus quod uenire
15 ad eum accitus aliquotiens distulit, causatus incommoda senectutis et morbos. / et licet hac ex causa praesumptor momen- 14
tum pertimesceret graue, tamen, cum obsistente nullo se in orientales prouincias effundere libenti cunctorum adsensione iam licentius possit, auidas nouitatem quandam uisere taedio
20 asperioris imperii, quo tunc tenebantur: erga alliciendas quasdam ciuitates Asiae legendosque eruendi peritos auri, ut sibi profuturos proeliis, quae magna exspectabat et crebra, segnius commoratus; in modum acuti mucronis obtunsus est. / ut quon- 15
dam Pescennius Niger ad subueniendum spei rerum extremae
25 a Romano populo saepe accitus dum diu cunctatur in Syria, a Seuero superatus in sinu Issico, qui est in Cilicia, ubi Dareum Alexander fudit, fugatusque in suburbano quodam Antiochiae gregarii manu militis interiit.

Haec adulta hieme Valentiniano et Valente consulibus 9
30 agebantur. translato uero in Gratianum adhuc priuatum et Dagalaifum amplissimo magistratu, aperto iam uere, suscitatis uiribus Valens iuncto sibi Lupicino cum robustis auxiliis Pes-

---

1 ormıſ dem aturıo ıuuenıſ. hormıſda *V* 4 debıa frygıae *V* 5 tantu *V* ut eſ cenſana uſquã *V* 6 pene *V* 11 (ueatuſ) *V* 12 cuı domũ cuı *V* 13 eıuſſıt *V* mobilis census *Valesius:* mobıleſ caſuſ *V* 14 ın | æſtımabıleſ *V* 16 morbo *V* 17 obſtente *V* 20 tenebatur *V* 21 legendoſ quæ erruendı *V* 22 crebraſ egenıuſ *V* 23 quodã feſcennıuſ *V* 25 ſyrıa ſeruere *V* 26 ıſico *V* 27 quoſ | dam antıochıæ *V* 28 mılıteſ *V*

sinunta signa propere tulit, Phrygiae quondam, nunc Galatiae
2 oppidum. quo praesidiis ocius communito, nequid inopinum
per eos emergeret tractus, praeter radices Olympi montis ex-
celsi tramitesque fragosos ire tendebat ad Lyciam, oscitantem
3 ibi Gomoarium adgressurus./ cui pertinaci conspiratione mul- 5
torum hac maxima consideratione resistebatur, quod hostis eius,
ut ante relatum est, Constanti filiam paruulam cum matre
Faustina et in agminibus et cum prope in acie starent, lectica
circumferens secum, ut pro imperiali germine, cui se quoque
iunctum addebat, pugnarent audentius, iras militum accende- 10
rat. sicut aliquando dimicaturi Macedones cum Illyriis *regem*
adhuc infantem in cunis locauere post aciem, cuius metu, ne
traheretur captiuus, aduersos fortius oppresserunt.

4 Contra has calliditatis argutias sagaci opitulatione nutanti
negotio consuluit imperator: et Arbetionem ex consule, agen- 15
tem iam dudum in otio, ad se uenire hortatus est, ut Constan-
tiniani ducis uerecundia truces animi lenirentur, neque secus
5 euenit./ nam cum omnibus prouectior natu et dignitate subli-
mior canitiem reuerendam ostenderet multis ad perfidiam in-
clinatis, publicum grassatorem Procopium, milites uero secutos 20
eius errorem filios et laborum participes pristinorum adpellans
orabat, ut se ac si parentem magis sequerentur felicissimis du-
ctibus cognitum, quam profligato morem gererent nebuloni de-
6 stituendo iam et casuro./ quibus cognitis Gomoarius cum elu-
sis hostibus, unde uenerat, redire posset innoxius, ad castra 25
imperatoris oportunitate interualli proximi, captiui colore tran-
siuit, uelut adcursu multitudinis uisae subito circumsaeptus.

7 Qua succensus alacritate Valens castra promouit ad Phry-
giam et prope Nacoliam conlatis manibus partium dux in an-

---

1 frygiæ quandam *V* 2 totuſ commonıto *V* 3 olĩ | pı *V* 4 tramıtıſ quæ *V* oſcıtantem obı gomoarıũ *V* 8 prope in acie *codex Colbertinus:* propın acıeſ *V*, propinquae acies *Gelenius* 9 cırcũferrenſ *V* germene cuı ſı *V* 11 regem *om. V, add. Gelenius* 12 conıſ (u *superscr.*) locauero (e *superscr.*) (*bis em. man.* 3) *V* 13 feſtuuſ *V* 14 ſagacıo *V* 15 arbıtıoneſ *V* 17 lınerentur (e, ı *superscr.*) (*emend. man.* 3) *V* 18 uenıt *V* 20 ſecutuſ *V* 22 ſequeretur (n *superscr.*) *V* 23 cognıtũ quã publıcũ quã pflıgato *V* 26 teruallı (in *superscr.*) *V* 27 cırcumſeptuſ *V* 28 succensus *codex Colbertinus:* ſucceſſuſ *V* frıgıam & propenſa colıũ *V* 29 partıũ dum ın ancıpıtıa culorum excurſuſ (ıa *add. man.* 3, cul *emend. in* cıl) *V*

cipiti Agilo rem excursu prodidit repentino, eumque secûti conplures iam pila quatientes et gladios ad imperatorem transeunt, cum uexillis scuta peruersa gestantes, quod defectionis signum est apertissimum.

5 Hoc praeter spem omnium uiso Procopius, salutis inter- 8 cluso suffugio, uersus in pedes, circumiectorum nemorum secreta et montium *petebat*, Florentio sequente et Barchalba tribuno, quem per saeuissima bella iam inde *a* Constanti temporibus notum necessitas in crimen traxerat, non uoluntas. 10 maiore itaque noctis parte consumpta cum a uespertino ortu 9 luna praelucens in diem metum augeret, undique facultate euadendi exempta, consiliorum inops Procopius, ut in arduis necessitatibus solet, cum Fortuna expostulabat luctuosa et graui, mersusque multiformibus curis subito a comitibus suis artius 15 uinctus relato iam die ductus ad castra imperatori offertur reticens atque defixus, statimque abscisa ceruice discordiarum ciuilium gliscentes turbines sepeliuit et bella ad uêteris Perpennae exemplum, qui post Sertorium inter epulas obtruncatum dominatione paulisper potitus a frutectis, ubi latebat, ex- 20 tractus oblatusque Pompeio eius iussu est interfectus.

Parique indignationis impetu Florentius *et* Barchalba, qui 10 eum duxerunt, confestim non pensata ratione sunt interfecti. Nam si principem legitimum prodidissent, uel ipsa Iustitia iure caesos pronuntiaret; si rebellem et oppugnatorem internae quie- 25 tis, ut ferebatur, amplas eis memorabilis facti oportuerat deferri mercedes.

Excessit autem uita Procopius anno quadragesimo, amplius 11 mensibus decem: corpore non indecoro nec mediocris staturae, subcuruus humumque intuendo semper incedens, perque mo- 30 rum tristium latebras illius similis Crassi, quem in uita semel risisse Lucilius adfirmat et Tullius, set, quod est mirandum, quoad uixerat, incruentus.

---

3 uıxıllıſ *V* 7 petebat *om. V, add. Gelenius* 8 ſequıſſımam *V* a *om. V, add. Gelenius* 14 meṇſuſque multıfuṛmıbuſ (*bis em. man.* 3) *V* 17 ſaepelıuıt *V* 18 obſtruṇcatum *V* 19 ube *V* 20 ạblatuſque *V* 21 et *om. V, add. Gelenius* 25 memorabılıḅuſ factıọ *V* 26 *post* mercedeſ *inducta* Non penſata (22) — mercedeſ (26) *V* 28 ſtare (*emend. man.* 3) ſub cuıtuſ humumquem ıntuendoſ *V* 31 atfirmat *V* set *scripsi:* et *V* 32 quod | ad *V* ıngruetuſ *V*

10 · Isdem fere diebus protector Marcellus, eiusdem cognatus, agens apud Nicaeam praesidium, proditione militum et interitu Procopii cognito, Serenianum intra palatium clausum medio noctis horrore incautum adortus occidit. cuius mors saluti
2 plurimis fuit. nam si uictoriae superfuisset incultis moribus 5 homo et nocendi acerbitate conflagrans, Valentique ob similitudinem morum et genitalis patriae uicinitatem acceptus, occultas uoluntates principis introspiciens ad crudelitatem propensioris multas innocentium ediderat strages.

3 Quo interfecto idem Marcellus occupata celeri cursu Chal- 10 cidone, concrepantibus paucis, quos uilitas et desperatio trudebat in scelus, umbram principatus funesti capessit gemina ratione fallente, quod et Gothorum tria milia regibus iam lenitis ad auxilium erant missa Procopio, Constantianam praetendenti necessitudinem, *quae* ad societatem suam parua mercede tra- 15 duci posse existimabat, quodque gesta in Illyrico etiam tum latebant. ·

4 Inter quae tam trepida, speculationibus fidis Equitius doctus conuersam molem belli totius in Asiam, digressus per Succos Philippopolim clausam praesidiis hostium, Eumolpiadam uete- 20 rem reserare magna ui conabatur, urbem admodum oportunam et inpedituram eius adpetitus, si pone relicta adiumenta Valenti laturus — nondum enim apud Nacoliam gesta conpererat — festi-
5 nare ad Aemimontum cogeretur. uerum paulo postea cognita leui praesumptione Marcelli, milites missi sunt audaces et prompti, 25 qui eum raptum ut deditum noxae mancipium in custodiam conpigerunt. unde post dies productus, lateribus sulcatis acerrime, pariaque perpessis consortibus interiit, hoc fauorabilis solo quod abstulit Serenianum e medio, crudelem ut Phalarim, et

---

1 eiuſdem *del. post* eiuſdem *in V* 2 niceam *V* 3 procopii qui cognito *V* 5 uictoria *V* 6 aceruitate (b *supra* u; *emend. man.* 3) *V* 7 gen(ita)-liſ *V* 8 ꝓpenſionıſ *V* 9 trageſ *V* 10 marcelliuſ *V* 11 diſperatio tridebat *V* 12 ſumbram *V* 14 praetend(en)ti neceſſitudine *V* 15 quae *om. V, add. Gelenius* 16 quotque *V* illirico *V* 18 doctiſ *V* 19 degreſſuſ *V* 20 filippopolim *V* eum ulpiadā *V* 22 adpetitus *Gelenius:* adretituſ *V*, aduentus *uulgo* 23 *nacoliam *V* 24 ad eā montū *V* 25 laeui *V* 27 conpigerunt *sic V* 28 perpenſiſ *V* inter hoc *V* 29 faları mille & ille *V*, Phalarim illi & illi *Gelenius*

illi fidum ad doctrinarum diritatem, *quam* causis inanibus prae-
texebat.

Exstirpatis occasu ducis funeribus belli, saeuitum est in 6
multos acrius quam errata flagitauerant uel delicta, maximeque
5 in Philippopoleos defensores, qui urbem seque ipsos non nisi
capite uiso Procopii, quod ad Gallias portabatur, aegerrime
dediderunt. / ad gratiam tamen precantium coerciti sunt aliqui 7
lenius. inter quos eminebat Araxius, in ipso rerum exustarum
ardore adeptus ambitu praefecturam, et Agilone intercedente
10 genero supplicio insulari multatus, breue post tempus euasit.
Euphrasius uero itemque Phronemius missi ad occiduas partes 8
arbitrio obiecti sunt Valentiniani, et absoluto Euphrasio Phro-
nemius Cherronesum deportatur, inclementius in eodem punitus
negotio ea re, quod diuo Iuliano fuit acceptus, cuius memo-
15 randis uirtutibus saeuius ambo fratres principes obtrectabant
nec similes eius nec suppares.

His accedebant alia grauiora et multo magis quam in 9
proeliis formidanda. carnifex enim et unci et cruentae quae-
stiones sine discrimine ullo aetatum et dignitatum per fortunas
20 omnes et ordines grassabantur et pacis obtentu bellum dete-
standum agitabatur, infaustam uictoriam exsecrantibus uniuersis
interneciuo bello quouis grauiorem./ nam inter arma et lituos 10
condicionis aequatio leuiora facit pericula, et Martiae uirtutis
potestas aut id, quod ausum, occupat, aut inopinata mors, si
25 acciderit, nullum ignominiae continet sensum finemque secum
uiuendi simul et dolendi perducit: ubi uero consiliis impiis
iura quidem praetenduntur et leges et Catonianae uel Cassianae
sententiae fuco perliti resident iudices, agitur autem, quod
agitur, ad uoluntatem praetumidae potestatis, et ex eius libi-

---

1 ad *Gelenius:* a *V* quam *om. V, add. Gelenius* 4 delecta *V*
5 filippoleoſ *V* ⟨niſi⟩ *V* 6 acerrimae diuiderunt *V* 8 ex uſtrarũ ad
ardorem (a *emend. ex* o) *V* 9 agilonem *V* 11 Eufraſiuſ *V* frone-
miuſ *V* 12 eufraxio frone | miuſ cheroneſum *V* 14 memorandi *V*
15 saeuius *scripsi:* eiuſ *V, om. Gelenius* principiſ oltrectabent *V*
17 accidebant *V* 18 praeliuſ *V* 19 diſcrimina ulla *V* 20 obtentu
bellum *scripsi:* obtentuitũ *V*, obtentu uitium *Gelenius*, obtentu iudicium
coniecit Valesius 22 interneciuio *V* 23 conditioniſ aequaltio *V*
24 auſum id quod *V* occupata ut nobi | litate & morſ ſi *V* 25 igno-
minie *V* 28 reſiderendi iudiceſ agatur *V* 29 poteſtateſ *V*

dine incedentium uitae necisque momenta pensantur, ibi capi-
11 talis uertitur pernicies et abrupta./ nam ut quisque ea tem-
pestate ob quamlibet uoluerat causam, regiae propere accedens
et aliena rapiendi auiditate exustus, licet aperte insontem
arcessens ut familiaris suscipiebatur et fidus, ditandus casibus 5
12 alienis./ imperator enim promptior ad nocendum, criminan-
tibus patens et funereas delationes adsciscens, per suppliciorum
diuersitates effrenatius exultauit, sententiae illius Tullianae
ignarus, docentis infelices esse eos qui omnia sibi licere existi-
13 marunt./ haec inplacabilitas causae quidem piissimae sed uicto- 10
riae foedioris innocentes tortoribus exposuit multos, uel sub
eculeo caput incuruos aut ictu carnificis torui substrauit: qui-
bus, si pateretur natura, uel denas animas profundere prae-
stabat in pugna quam lateribus fodicatis omni culpa inmunis,
fortunis gementibus uniuersis, quasi laesae maiestatis luere poe- 15
nas, dilaniatis ante corporibus, quod omni est tristius morte./
14 exin cum superata luctibus ferocia deflagrasset, proscriptiones
et exilia et quae leuiora quibusdam uidentur, quamquam sint
aspera, uiri pertulere summates, et ut ditaretur alius, genere
nobilis et forte meritis locupletior actus patrimonio praeceps 20
trususque in exilium consumebatur angore aut stipe precaria
uictitabat, nec modus ullus exitialibus malis inpositus quam
diu principem et proximos opum satietas cepit et caedis.

15 Hoc nouatore adhuc superstite, cuius actus multiplices
docuimus et interitum, diem duodecimum Kalendas Augustas, 25
consule Valentiniano primum cum fratre, horrendi terrores per
omnem orbis ambitum grassati sunt subito, qualis nec fabulae
16 nec ueridicae nobis antiquitates exponunt./ paulo enim post
lucis exortum densitate praeuia fulgurum acrius uibratorum
tremefacta concutitur omnis terreni stabilitas ponderis, mareque 30
dispulsum retro fluctibus euolutis abscessit, ut retecta uoragine
profundorum, species natantium multiformes limo cernerentur

---

1 incedentium *Valesius:* ıncıdentıum *V* nefcıfque *V* ubı *V* 2 quofque atempeftate *V* 3 ualuerat *V* regıo ꝑpe accıdenf *V* 5 caffibuf *V* 6 promptor *V* 7 potenf *V'* funeref *V* 8 dıuerfı-tatıf *V* 12 aeculeo capıt *V* 14 quã laterıbuf quã *V* 17 ferrocıa defragaff& *V* profcrıptıonıf *V* 19 fummatıf *V* 23 opuffa pıetaf cæpıt | & caedef *V* 26 erroruf *V* 28 ueredıce (*post.* e *emend. ex* ı) *V* 29 fulgorum *V* 30 concurrıtur omnef *V* 32 cernebantur *V*

haerentes, ualliumque uastitates et montium tunc, ut opinari dabatur, suspicerent radios solis, quos primigenia rerum sub inmensis gurgitibus amendauit. multis igitur nauibus uelut 17 arida humo conexis, et licenter per exiguas undarum reliquias 5 palantibus plurimis, ut pisces manibus colligerent et similia: marini fremitus uelut grauati repulsam uersa uice consurgunt perque uada feruentia insulis et continentis terrae porrectis spatiis uiolenter inlisi, innumera quaedam in ciuitatibus et ubi reperta sunt aedificia, conplanarunt: proinde ut elementorum 10 furente discordia inuoluta facies mundi miraculorum species ostendebat. relapsa enim aequorum magnitudo cum minime 18 speraretur, milia multa necauit hominum et submersit recurrentiumque aestuum incitata uertigine, quaedam naues, postquam umentis substantiae consenuit tumor, pessum datae uisae sunt 15 exanimataque naufragiis corpora supina iacebant aut prona. ingentes aliae naues extrusae rabidis flatibus culminibus in- 19 sedere tectorum, ut Alexandriae contigit: et ad secundum lapidem fere procul a litore contortae sunt aliqua, ut Laconicam prope Mothonen oppidum nos transeundo conspeximus diuturna 20 carie fatiscentem.

LIBER XXVII

Dum per eoum orbem haec, quae narrauimus, diuersi 1 rerum expediunt casus, Alamanni post aerumnosas iacturas et uulnera, quae congressi saepe Iuliano Caesari pertulerunt, 25 uiribus tandem resumptis licet inparibus pristinis, ob causam expositam supra Gallicanos limites formidati iam persultabant. statimque post Kalendas Ianuarias, cum per glaciales tractus hiemis rigidum inhorrisceret sidus, cuneatim egressa multitudo

---

3 emendauit *V* 4 homo *V* 5 plantib; *V* 7 terae *V'* 8 uolenter ibi si innumera *V* 14 uisa *V* 15 pron *V* 16 insidere *V* 18 laconica (o *emend. ex* a) *V* 20 cari *V* *subscriptum* AMMIANI MARCELLINI RERV̄ GESTARV̄ :· EXPLICIT LIBER XXVI · INCIPIT LIBER XXVII · *in V*

22 eum *V* 24 caesare *V* 27 clauale stractus *V* 28 inhorriſceret *sic V*

2 licentius uagabatur. horum portioni primae Charietto, tunc per utramque Germaniam comes, occursurus cum milite egreditur ad bella ineunda promptissimo, adscito *in* societatem laboris Seueriano itidem comite inualido et longaeuo, qui apud
3 Cabillona Diuitensibus praesidebat et Tungricanis./ proinde 5 confertius agmine in unum coacto ponteque breuioris aquae firma celeritate transmisso, uisos eminus barbaros Romani sagittis aliisque leuibus iaculis incessebant, quae illi reciprocis
4 iactibus ualide contorquebant./ ubi uero turmae congressae strictis conflixere mucronibus, nostrorum acies impetu hostium 10 acriore concussa nec resistendi nec faciendi fortiter copiam repperit, cunctis metu conpulsis in fugam, cum Seuerianum
5 uidissent equo deturbatum missilique telo peroffensum./ ipse denique Charietto dum cedentes obiectu corporis et uocis iurgatorio sonu audentius retinet, pudendumque diluere dedecus 15
6 fiducia diu standi conatur, oppetit telo letali confossus. post cuius interitum Erulorum Batauorumque uexillum direptum, quod insultando tripudiantes barbari crebro sublatum altius ostendebant, post certamina receptum est magna.

2 Qua clade cum ultimo maerore conperta conrecturus sequius 20 gesta Dagalaifus a Parisiis mittitur. eoque diu cunctante causanteque diffusos per uaria barbaros semet adoriri non posse, accitoque paulo post ut cum Gratiano etiam tum priuato susciperet insignia consulatus, Iouinus equitum magister accingitur, et instructus paratusque, cautissime obseruans utrumque sui 25 agminis latus, uenit prope locum Scarponna, ubi inopinus maiorem barbarorum plebem antequam armaretur temporis breui
2 puncto praeuentam ad internicionem extinxit./ exultantes innoxii proelii gloria milites ad alterius globi perniciem ducens sensimque incedens rector eximius speculatione didicit fida, di- 30

---

1 ꝑxı | mæ *V'* 3 adſcuto *V* in *om. V, add. Gelenius* 5 Cabillona *Hadrianus Valesius:* calıdona *V* tunc grecanıſ *V* 6 breuıoreſ *V* 8 re[ci]procıſ *V* 10 ac leſ *V* 15 retinet *Valesius:* pertınet *V*, premit *Gelenius* decuſ *V* 16 cenatur *V* oppetıtelo laetalı *V* confossus *scripsi:* confuſuſ *V* 17 aerulorum uata | uorūque uıxıllum *V* 19 magnum *V* 20 dade *V'* meme[re] *V* sequius *Valesius:* ſedeıuſ *V* 21 cauſantem quae *V* 23 aut *V* 24 conſolatuſ *V* 28 cuncto *V* 30 ıncıdenſ *V* exımuſ *V*

reptis propius uillis uastatoriam manum quiescere prope flumen, iamque aduentans, abditusque in ualle densitate arbustorum obscura, uidebat lauantes alios, quosdam comas rutilantes ex more potantesque non nullos. /et nanctus horam inpendio tem- 3
5 pestiuam, signo repente per lituos dato, latrocinalia castra perrupit contraque Germani nihil praeter inefficaces minas iactanter sonantes et fremitum, nec expedire arma dispersa nec conponere aciem nec resurgere in uires permittebantur urguente instanter uictore. quocirca forati pilis et gladiis cecidere con-
10 plures absque his, quos uersos in pedes texere flexuosi tramites et angusti.

Hoc prospero rerum effectu, quem uirtus pereregat et for- 4 tuna, aucta fiducia Iouinus militem ducens, diligenti speculatione praemissa, in tertium cuneum, qui restabat, propere castra
15 commouit, et maturato itinere omnem prope Catelaunos inuenit ad congrediendum promptissimum. / et uallo oportune metato 5 suisque pro temporis copia cibo recreatis et somno, primo aurorae exortu in aperta planitie conposuit aciem dilatatam arte sollerti, ut spatiis amplioribus occupatis aequiperare Romani
20 hostium multitudinem apparerent, inferiores numero licet uiribus pares. 'signo itaque per bucinas dato cum pede conlato 6 res agi coepisset, sueta uexillorum splendentium facie territi stetere Germani. quibus hebetatis parumper reparatisque confestim, ad usque diei extimum concertatione protenta ualidus
25 inminens miles fructum rei bene gestae sine dispendio quaesisset, ni Balchobaudes armaturarum tribunus magniloquentia socordi coalitus, propinquante iam uespera cessisset incondite. quem si secutae residuae cohortes abissent, ad tristes exitus eo usque negotium uenerat, ut nec acta nuntiaturus quisquam
30 posset superesse nostrorum. /sed resistens animorum acri ro- 7 bore miles ita lacertis eminuit, ut hostium quattuor milibus sauciis sex alia interficeret milia, ipse uero non amplius mille ducentis amitteret, ducentis tantum modo uulneratis. noctis 8 itaque aduentu proelio iam dirempto, refectisque uiribus fessis

---

1 u(a)ſtatoriam me | num *V* 4 ullоſ (n *suprascr.*) *V* 5 repete *V* perrupta *V* 6 pæter (r *suprascr.*) *V* 8 instanter *Valesius:* inſtante *V* 10 flexuoſuſ itramiteſ *V* 12 peregrat *V* 15 itenere *V* caute launoſ *V* 19 ſolerti *V* 22 riſ *V* & ſueta uixillorum *V* 23 hæbeatiſ (t *suprascr.*) *V* 24 ualiduſ *V* 25 ẹgeſtae *V* 32 ex alta *V* ille ducentiſ *V* 34 rem fectiſque *V*

prope confinia lucis ductor egregius in agminis quadrati figuram producto exercitu, cum conperisset occultantibus tenebris barbaros lapsos, securus insidiarum per aperta camporum sequebatur et mollia, calcando semineces et constrictos, quos uulneribus frigorum asperitate contractis dolorum absumpserat 5
9 magnitudo. / exin progressus ulterius, reuertens, ubi nullum reppererat, didicit regem hostilium agminum cum paucis captum ab Ascariis, quos ipse per iter aliud ad diripienda tentoria miserat Alamannica, suffixum patibulo. ideoque iratus in tribunum animaduertere statuit ausum hoc inconsulta pote- 10 state superiore fecisse, eumque damnasset, ni militari impetu commissum facinus atrox documentis euidentibus constitisset.

10 Et post haec redeunti Parisios post claritudinem recte gestorum imperator laetus occurrit, eumque postea consulem designauit, illo uidelicet ad gaudii cumulum accedente, quod 15 isdem diebus Procopii susceperat caput a Valente transmissum.
11 praeter haec alia multa narratu minus digna conserta sunt proelia per tractus uarios Galliarum, quae superfluum est explicare, cum neque operae pretium aliquod eorum habuere prouentus, nec historiam producere per minutias ignobiles decet. 20

3 Hoc tempore uel paulo ante noua portenti species per annonariam apparuit Tusciam, idque quorsum euaderet prodigialium rerum periti penitus ignorarunt. in oppido enim Pistoriensi prope horam diei tertiam spectantibus multis asinus tribunali escenso audiebatur destinatius rugiens, et stupefactis 25 omnibus, qui aderant, quique didicerant referentibus aliis, nulloque coniectante uentura, postea, quod portendebatur, euenit.
2 Terentius enim humili genere in urbe natus et pistor ad uicem praemii, quia peculatus reum detulerat Orfitum ex praefecto, hanc eandem prouinciam correctoris administrauerat potestate. 30 eaque confidentia deinceps inquietius agitans multa, in nauiculariorum negotio falsum admisisse conuictus, ut ferebatur, perit carnificis manu, regente Claudio Romam.

---

1 e(gregiuſ) *V* 4 ſemine ceſſ& conſtrictoſ *V* 5 contractoſ dolorium *V* 8 ipſerenter *V* 9 ſufixum *V* 13 redeunt *V* claritudinem — 14 occurrit *add. V*[m], *deinde* aeuique *V* 15 accidente`*V* 16 ſuſciperat *V* 17 narratū *V'* 19 aliquid *V* 22 ꝓdicialium *V* 23 paenituſ *V* opido *V'* 29 prae mihi *V* *eum (r sup.) *V* officium *V* 30 prouinciae in correctoreſ *V* 32 amiſiſſe *V*

Multo tamen antequam hoc contingeret, Symmachus Aproniano successit, inter praecipua nominandus exempla doctrinarum atque modestiae, quo instante urbs sacratissima otio copiisque abundantius solito fruebatur 3
5 dedit ipse, et magna ciuium laetitia dedicauit ingratorum, ut res docuit apertissima. qui consumptis aliquot annis domum 4 eius in Transtiberino tractu pulcherrimam incenderunt, ea re perciti quod uilis quidam plebeius infixerat, illum dixisse sine indice ullo uel teste, libenter se uino proprio calcarias extinctu-
10 rum, quam id uenditurum pretiis, quibus sperabatur.

Aduenit post hunc urbis moderator Lampadius ex prae- 5 fecto praetorio, homo indignanter admodum sustinens si, etiam cum spueret, non laudaretur, ut id quoque prudenter praeter alios faciens, sed non numquam seuerus et frugi./ hic cum 6
15 magnificos praetor ederet ludos et uberrime largiretur, plebis nequiens tolerare tumultum, indignis multa donari saepe urgentis, ut liberalem se et multitudinis ostenderet contemptorem, accitos a Vaticano quosdam egentes opibus ditauerat magnis./ uanitatis autem eius exemplum, ne latius euagemur, hoc unum 7
20 sufficiet poni leue quidem sed cauendum iudicibus. per omnia enim ciuitatis membra, quae diuersorum principum exornarunt inpensae, nomen proprium inscribebat, non ut ueterum instaurator sed conditor. quo uitio laborasse Traianus dicitur princeps, unde eum herbam parietinam iocando cognominarunt.

25 Hic praefectus exagitatus est motibus crebris, uno omnium 8 maximo, cum collecta plebs infima domum eius prope Constantinianum lauacrum iniectis facibus incenderat et malleolis, ni uicinorum et familiarum ueloci concursu a summis tectorum culminibus petita saxis et tegulis abscessisset./ eaque ui terri- 9
30 tus ipse primitus crebrescentis seditionis in maius secessit ad Muluium pontem — quem struxisse superior dicitur Scaurus — adlenimenta ibidem tumultus opperiens, quem causa concitauerat grauis. /aedificia erigere exoriens noua, uel uetusta quae- 10

---

4 *post* fruebatur *add.* et ambitioso ponte exsultat atque firmissimo, quem *Gelenius*, *nulla inter* fruebatur *et* dedit *lacuna in V* 5 condidit *Gelenius* 7 tranftuben nontractu *V* 15 magnifico fpereto redder& *V* 18 accutof *V'* dibauarat (*emend. man.* 3) *V* 22 infcribebant *V* 23 laboraff& *V* 24 locando (*emend. man.* 3) *V* 27 ne uitiorū *V* 30 premitus crebrifcentif *V* 31 mulhum *V* 32 operienf *V*

dam instaurans, non ex titulis solitis parari iubebat inpensas sed, si ferrum quaerebatur aut plumbum aut aes aut quicquam simile, apparitores inmittebantur, qui uelut ementes diuersa raperent species, nulla pretia persoluendo, unde accensorum iracundiam pauperum damna deflentium crebra aegre potuit celeri uitare digressu.

11 Aduenit successor eius ex quaesitore palatii Iuuentius integer et prudens Pannonius, cuius administratio quieta fuit et placida, copia rerum omnium fluens. et hunc quoque discordantis populi seditiones terruere cruentae, quae tale negotium 12 excitauere. Damasus et Vrsinus supra humanum modum ad rapiendam episcopalem sedem ardentes, scissis studiis asperrime conflictabant ad usque mortis uulnerumque discrimina adiumentis utriusque progressis, quae nec corrigere sufficiens Iuuentius nec mollire, coactus ui magna secessit in subur- 13 banum. et in concertatione superauerat Damasus, parte, quae ei fauebat, instante. constatque in basilica Sicinini, ubi ritus Christiani est conuenticulum, uno die centum triginta septem reperta cadauera peremptorum, efferatamque diu plebem aegre postea delenitam.

14 Neque ego abnuo, ostentationem rerum considerans urbanarum, huius rei cupidos ob impetrandum, quod appetunt, omni contentione laterum iurgari debere, cum id adepti, futuri sint ita securi ut ditentur oblationibus matronarum, procedantque uehiculis insidentes circumspecte uestiti, epulas curantes pro- 15 fusas adeo ut eorum conuiuia regales superent mensas. qui esse poterant beati re uera, si magnitudine urbis despecta, quam uitiis opponunt, ad imitationem antistitum quorundam prouincialium uiuerent, quos tenuitas edendi potandique parcissime, uilitas etiam indumentorum et supercilia humum spectantia perpetuo numini uerisque eius cultoribus ut puros commendant

2 aut *Gelenius:* an *V* 4 praecıa *V* 7 quıſitore *V* Iuuentius *Valesius:* uıuentıuſ *V* 9 fluenteſ *V* dıſcordanteſ *V* 11 excıtare (ue *superscr.*) (*emend. man.* 3) *V* 12 epıcopı (*emend. man. sec.*) *V* 15 uıuentıuſ *V* on *V* 17 eıuſ *V* ratuſ *V* 21 abuno (*emend. man. sec.*) oſtentatıone (*emend. man. sec.*) *V* 23 la*terum (*fuit* e; *emend. man. sec.*) *V* ıurgare (*emend. man. sec.*) *V* 24 ſecura *V* dıtuntur (*emend. man. sec.*) *V* proceduntque *V* 26 regale *V* 27 reuerſaſ ımagnıtu | dıne urbı *V* 28 oppunont *V* 31 nomını *V*

et uerecundos. hactenus deuiasse sufficiet, nunc ad rerum ordines reuertamur.

Dum aguntur ante dicta per Gallias et Italiam, noui per 4 Thracias exciti sunt procinctus. Valens enim ut consulto pla- 5 cuerat fratri, cuius regebatur arbitrio, arma concussit in Gothos ratione iusta permotus, quod auxilia misere Procopio ciuilia bella coeptanti. ergo conuenit pauca super harum origine regionum et situ transcurrere per breuem excessum.

Erat Thraciarum descriptio facilis, si ueteres concinerent 2 10 stili, quorum obscura uarietas quoniam opus ueritatem professum non iuuat, sufficiet ea, quae uidisse meminimus, expedire. has terras inmensa quondam camporum placiditate aggerumque 3 altitudine fuisse porrectas, Homeri perennis auctoritas docet, aquilonem et zephyrum uentos exinde flare fingentis, quod 15 aut fabulosum est, aut tractus antehac diffusi latissime, destinatique nationibus feris, cuncti Thraciarum uocabulo censebantur. / et partem earum habitauere Scordisci, longe nunc ab 4 isdem prouinciis disparati, saeui quondam et truces, ut antiquitas docet, hostiis captiuorum Bellonae litantes et Marti, 20 humanumque sanguinem in ossibus capitum cauis bibentes auidius, quorum asperitate post multiplices pugnarum aerumnas saepe res Romana uexata postremo omnem amisit exercitum cum rectore.

Sed ut nunc cernimus, eadem loca formata in cornuti 5 25 sideris modum effingunt theatri faciem speciosam. cuius in summitate occidentali montibus praeruptis densitate Succorum patescunt angustiae, Thracias dirimentes et Daciam. partem 6 uero sinistram arctois obnoxiam stellis Haemimontanae celsitudines claudunt et Hister, qua Romanum cespitem lambit, 30 urbibus multis et castris contiguus et castellis. per dextrum, 7 quod australe est, latus scopuli tenduntur Rhodopes, unde eoum iubar exsurgit, finitur in fretum; cui undosius ab Euxino

---

6 & ulia *V* 7 conpauca (uenit superscr.) (*emend. man. sec.*) *V* 9 ueterıſ *V* 11 ıudiſſime memınımuſ (*emend. man. sec.*) *V* 12 ınmenſam *V* 13 hu | men *V* 14 zefyrũ *V* fıngenteſ *V* 15 tatiſſime *V* 18 dıſperatıſ aeuı *V* & trucetaſ aut *antıquıtaſ (*fuit* t) *V* 19 hiſtıſ (*post.* ı *ut uid. ex* e) *V* 26 denſitā & *V* 28 ſtelıſ hemı montana celſitudınıſ | clauduntur & *V* 29 lambıtur urbıbuſ *V* 30 contıguuſ eſt et *V* 32 eoum *Lindenbrogius:* eo *V* ıuuar *V*

ponto labenti, pergentique fluctibus reciprocis ad Aegaeum,
8 discidium panditur terrarum angustum./ex angulo tamen orientali Macedonicis iungitur conlimitiis per artas praecipitesque uias, quae cognominantur Acontisma: cui proxima Arethusa cursualis est statio, in qua uisitur Euripidis sepulcrum, tragoe- 5
diarum sublimitate conspicui, et Stagira, ubi Aristotelen, ut
9 Tullius ait, fundentem aureum flumen accipimus natum./ haec quoque priscis temporibus loca barbari tenuere, morum sermonumque uarietate dissimiles. e quibus praeter alios ut inmaniter efferati timebantur Odrysae, ita humanum fundere san- 10
guinem adsueti ut, cum hostium copia non daretur, ipsi inter epulas post cibi satietatem et potus suis uelut alienis corporibus inprimerent ferrum.

10 Verum aucta re publica dum consulare uigeret imperium, has gentes antehac semper indomitas uagantesque sine cultu 15
uel legibus, Marcus Didius ingenti destinatione pressit, Drusus intra fines continuit proprios, Minucius prope amnem Hebrum a celsis Odrysarum montibus fluentem, superatos proelio strauit, post quos residui ab Appio Claudio pro consule sunt infesta concertatione deleti. oppida enim in Bosporo sita et Propon- 20
11 tide classes optinuere Romanae./aduenit post hos imperator Lucullus, qui cum durissima gente Bessorum conflixit omnium primus, eodemque impetu Haemimontanos acriter resistentes oppressit. quo inminente Thraciae omnes in dicionem ueterum transiere nostrorum, hoc quemodo post procinctus ancipites 25
rei publicae sex prouinciae sunt quaesitae.

12 Inter quas prima ex fronte, qua Illyriis est confinis, Thracia speciali nomine appellatur: quam Philippopolis, Eumolpias uetus, et Beroea amplae ciuitates exornant. post hanc Haemimontus Hadrianopolim habet, quae dicebatur Uscudama, 30
et Anchialon, ciuitates magnas. dein Mysia, ubi Marcianopolis est a sorore Traiani principis ita cognominata, et Dorostorus

---

1 fluentibuſ V aegeum V 4 arhetuſ a V 5 cursualis *Hauptius*: cureſ ualeſ V euripidiſaepulchrũ (*emend. man. sec.*) V 8 tenubrẽ (*emend. man. sec.*) V 14 uicer& (*emend. man. sec.*) V 15 ante ac V uagantiſque V ultu V 18 odriſarũ V ſuperatiſ V 19 claudi (*emend. man. sec.*) V 20 delecti oppido V* 22 cũ adoriſſima V 23 hemi montanoſ V 25 tranſire V antipiteſ V' 27 illyruſ & V 28 filippopoliſ eũ ulpiaſ V 30 emimontuſ V uſcudam V 31 myſta V

et Nicopolis et Odyssus,* iuxtaque Scythia, in qua celebriora sunt aliis oppida Dionysopolis et Tomi et Calatis. Europa omnium ultima praeter municipia urbibus nitet duabus, Apris et Perintho, quam Heracleam posteritas dixit. Rhodopa huic 13
5 adnexa Maximianopolim habet et Maroneam et Aenum, qua condita et relicta Aeneas Italiam auspiciorum prosperitate perpetua post diuturnos occupauit errores.

Constat autem, ut uulgauere rumores adsidui, omnes 14 paene agrestes, qui per regiones praedictas montium circum-
10 colunt altitudines, salubritate uirium et praerogatiua quadam uitae longius propagandae nos anteire, idque inde contingere arbitrantur, quod conluuione ciborum abstinent *et* calidis: et perenni uiriditate roris asperginibus gelidis corpora constringente, aurae purioris dulcedine potiuntur, radiosque solis suapte
15 natura uitales primi omnium sentiunt nullis adhuc maculis rerum humanarum infectos. *his* ita digestis pedem referamus ad coeptum.

Procopio superato in Phrygia internarumque dissensionum 5 materia consopita, Victor magister equitum ad Gothos est mis-
20 sus cogniturus aperte quam ob causam gens amica Romanis foederibusque iugis pacis obstricta armorum dederat adminicula bellum principibus legitimis inferenti./ qui ut factum firma defensione purgarent, litteras eiusdem obtulere Procopii, ut generis Constantiniani propinquo imperium sibi debitum sum-
25 psisse commemorantis, ueniaque dignum adserentes errorem.

Quibus eodem referente Victore conpertis Valens parui 2 ducens excusationem uanissimam in eos signa commouit, motus aduentantis iam praescios, et pubiscente uere quaesito in unum exercitu, prope Daphnem nomine munimentum est castra me-
30 tatus, ponteque contabulato supra nauium foros flumen transgressus est Histrum resistentibus nullis./ iamque sublatus 3

1 ıncopolıſ (*emend. man. sec.*) *V* od(yſſuſ ıux | *ta)que (*fuit* ſ) *V* celebria (*emend. man. sec.*) *V* 2 dıonıſopolıſ *V* galatı *V* 4 eracleã *V* rodopa *V* 5 marona ea metae nũ | quã condıta *V* 6 eneaſ *V* 9 egreſteſ *V* 11 (n)oſ *V* ır (anteıre) *emend. ex* b *in V* 12 et *addidi, lac. signif. Gel.* perermı *ut uid. V'* 16 ınfeſtoſ *V* his *om. V, add. Gelenius* at coeptam *V* 18 frıgıa *V* 19 conſepıta* (*fuit* a) *V* at *V* 21 iugis *Lindenbrogius:* ınge *V*, ingenuae *Gelenius* armorum *Gelenius:* ramo *V* 28 aduentanteſ *V* uero *V* 29 exercıto *om. V'* dafnem *V*

fiducia cum ultro citroque discurrens nullum inueniret, quem
superare poterat uel terrere: omnes enim formidine perciti
militis cum apparatu ambitioso propinquantis, montes petiuere
4 Serrorum arduos et inaccessos nisi perquam gnaris. ne igitur
aestate omni consumpta sine ullo remearet effectu, Arinthaeo 5
magistro peditum misso cum praedatoriis globis familiarum
rapuit partem, quae antequam ad dirupta uenirent et flexuosa
capi potuerunt per plana camporum errantes. hocque tantum,
quod fors dederat, impetrato redit cum suis innoxius nec in-
lato graui uulnere nec accepto. 10

5 *Anno* secuto ingredi terras hostiles pari alacritate conatus
fusius Danubii gurgitibus uagatis inpeditus mansit immobilis
prope Carporum uicum statiuis castris ad usque autumnum
locatis emensum. unde quia nihil agi potuit dirimente magni-
tudine fluentorum, Marcianopolim ad hiberna discessit. 15

6 Simili pertinacia tertio quoque anno per Nouidunum naui-
bus ad transmittendum amnem conexis, perrupto barbarico,
continuatis itineribus longius agentes Greuthungos bellicosam
gentem adgressus est, postque leuiora certamina Athanaricum
ea tempestate iudicem potentissimum ausum resistere cum 20
manu, quam sibi crediderat abundare, extremorum metu coegit
in fugam, ipseque cum omnibus suis Marcianopolim rediuit ad
hiemem agendam ut in illis tractibus habilem.

7 Aderant post diuersos triennii casus finiendi belli materiae
tempestiuae. prima quod ex principis diuturna permansione 25
metus augebatur hostilis, dein quod conmerciis uetitis ultima
necessariorum inopia barbari stringebantur. adeo ut legatos
8 supplices saepe mittentes uenialem poscerent pacem. quibus
imperator rudis quidem, uerum spectator adhuc aequissimus
rerum, antequam adulationum perniciosis inlecebris captus rem 30
publicam funeribus perpetuo deflendis adfligeret, in commune
9 consultans pacem dare oportere decreuit. missique uicissim

1 ultro citroque *Gelenius:* ultroque *V* 2 terrae *V* percutı *V'*
3 mılıtef *V* amb(ı)tıofo *V* propınquantef *V* 4 maceffof *V*
5 arıntheo *V* 11 anno *om. V, add. Gelenius* 13 corporū *V* 15 martıa-
nopolım *ut uid. V'* 17 eonexıf *V* 18 ıtenerıbuf longıf *V* 19 ad
atharıcum *V* 21 crediderat *Lindenbrogius:* credıderıt *V* 22 ıpſique *V*
24 bellı *om. V'* 28 uenalem *V* praecem *V* 31 adflıger& *om. V'*
32 decreuımuf. ſıquae uıcıſſım *V*

Victor et Arinthaeus, qui tunc equestrem .... cum propositis condicionibus adsentiri Gothos docuissent litteris ueris, praestituitur conponendae paci conueniens locus. et quoniam adserebat Athanaricus sub timenda exsecratione *iuris* iurandi se esse obstrictum, mandatisque prohibitum patris ne solum calcaret aliquando Romanorum, et adigi non poterat indecorumque erat et uile ad eum imperatorem transire, recte noscentibus placuit nauibus remigio directis in medium flumen, quae uehebant cum armigeris principem, gentisque iudicem inde cum suis, foederari, ut statutum est, pacem. 10 hocque conposito et acceptis obsidibus Valens Constantinopolim redit, ubi postea Athanaricus proximorum factione genitalibus terris expulsus, fatali sorte decessit et ambitiosis exsequiis ritu sepultus est nostro.

6 Inter haec Valentiniano magnitudine quassato morborum, agitanteque extrema, conuiuio occultiore Gallorum, qui aderant in conmilitio principis, ad imperium Rusticus Iulianus tunc magister memoriae poscebatur, quasi adflatu quodam furoris bestiarum more humani sanguinis auidus, ut ostenderat, cum proconsulari potestate regeret Africam. 2 in praefectura enim urbana, quam adhuc administrans extinctus est, tempus anceps metuens tyrannidis, cuius arbitrio tamquam inter dignorum inopiam ad id escenderat columen, lenis uideri cogebatur et mollior. 3 contra hos nitebantur aliqui studiis altioribus in fauorem Seueri, magistri tunc peditum, ut apti ad hoc impetrandum, qui licet asper esset et formidatus, tolerabilior tamen fuit et praeferendus modis omnibus ante dicto.

4 Sed dum haec cogitantur in cassum, imperator remediis multiplicibus recreatus, uixque se mortis periculo contemplans extractum, Gratianum filium suum adulto iam proximum, insignibus principatus ornare meditabatur. 5 et paratis omnibus militeque firmato, ut animis id acciperet promptis, cum

---

1 arıntheuſ *V* *post* equestrem *add.* ac pedestrem militiam agebant, qui *uulgo; nulla lacuna in V* 4 atathanarıhcuſ *V* exſecr(a)tıone ıurandı *V* (iuris *add. Gelenius*) 7 recognoscentibus *coniecit Reinesius* 11 obſedıbuſ *V* 12 aıathanarıcuſ *V* 13 rıtuſ *V* 15 quaeſata *V* 16 conuiuio *Gelenius:* conuuı *V* occult(ı) | ore (*fuit & ut uid.*) *V* 17 ruſtıcıſ *V* 20 affrıcam *V* 22 tyrannıdeſ *V* 23 ıt | dıſcenderat *V* 26 tollerabılıor *V* 28 remediis *Gelenius:* fremenduſ *V*

Graianus uenisset, progressus in campum, tribunal escendit, splendoreque nobilium circumdatus potestatum, dextra puerum adprehensum productumque in medium oratione contionaria destinatum imperatorem exercitu commendabat

6 'Faustum erga me uestri fauoris indicium, hunc loci prin- 5 cipalis circumferens habitum, quo potior aliis iudicatus sum multis et claris: consiliorum sociis uotorumque auspicibus uobis, pietatis officium adgrediar tempestiuum, prospera deo spondente, cuius sempiternis auxiliis stabit Romana res incon-

7 cussa. accipite igitur, quaeso, placidis mentibus, uiri fortis- 10 simi, desiderium nostrum, id reputantes quod haec, quae fieri caritatis sanciunt iura, non tantum transire uoluimus per conscientiam uestram uerum etiam probata firmari ut congrua

8 nobis et profutura. Gratianum hunc meum adultum, quem diu uersatum inter liberos uestros commune diligitis pignus, 15 undique muniendae tranquillitatis publicae causa in augustum sumere conmilitium paro, si propitia caelestis numinis uestraeque maiestatis uoluntas parentis amorem iuuerit praeeuntem: non rigido cultu ab incunabulis ipsis *ut* nos educatum, nec toleranti arerum coalitum asperarum, nec capacem adhuc Martii 20 pulueris ut uidetis, sed familiae suae laudibus maiorumque factis praestantibus concinentem, potioribus — inuidiae metu

9 dicitur — protinus succreturum. ut enim mihi uideri solet, mores eius et adpetitus licet nondum maturos saepe pensanti: ineunte adulescentia quoniam humanitate et studiis disciplina- 25 rum sollertium *est* expolitus, librabit suffragiis puris merita recte secusue factorum: faciet, ut sciant se boni intellegi: in pulchra facinora procursabit signis militaribus et aquilis adhaesurus: solem niuesque et pruinas et sitim perferet et uigilias: castris, si necessitas adegerit aliquotiens, propugnabit: salutem 30

---

1 tribunale ſe condit *V* (escendit *Gronouius*) 3 concionaria *V* 5 faustum *codex Colbertinus:* auſtum *V*, auctum *Gelenius* (fausto — iudicio *coniecit Valesius*) 7 auſpicaliuſ *V* 8 officuſ *V* 11 hae *V* 15 diligentiſ *V* 17 ſumer& *V* caeleſtinum in hiſ ueſtraeque *V* 19 ut *om. V*, *add. Gelenius* 20 tollerantia *V* marti *V* 21 in | aiorumque *V* 22 potioribus *codex Colbertinus:* paucibuſ *V* 23 succreturum *Valesius:* ſur | recturum *V* 24 mereſ *V* penſantũ eunte adoleſcentiam *V* 26 eſt *om. V*, *add. uulgo* librauit *V* 27 ſciant* *V* 29 ſollẽ | niueſ queſ & pruinaſ *V* 30 ꝑpugnabat *V*

pro periculorum sociis obiectabit: et quod pietatis summum primumque munus est, rem publicam ut domum paternam diligere poterit et auitam'.

[10] Nondum finita oratione, dictis cum adsensu laeto auditis pro suo quisque loco et animo milites alius alium anteire festinans tamquam utilitatis et gaudiorum participes Gratianum declararunt Augustum, classicorum amplissimo sonu blandum fragorem miscentes armorum. [11] quo uiso maiore fiducia Valentinianus exultans corona indumentisque supremae fortunae ornatum filium osculatus, iamque fulgore conspicuum, adloquitur ad, uertentem, quae dicebantur.

[12] 'En' inquit 'habes, mi Gratiane, amictus, ut sperauimus omnes, augustos, meo conmilitonumque nostrorum arbitrio delatos ominibus faustis. accingere igitur pro rerum urguentium pondere ut patris patruique collega, et adsuesce inpauidus penetrare cum agminibus peditum gelu peruios Histrum et Rhenum, armatis tuis proximus stare, sanguinem spiritumque considerate pro his inpendere, quos regis, nihil alienum putare quod ad Romani imperii pertinet latus. [13] haec pro tempore praecepisse sufficiet, cetera monere non desinam. nunc reliqui uos estis, rerum maximi defensores, quos rogo et obtestor ut adcrescentem imperatorem fidei uestrae commissum seruetis adfectione fundata'.

[14] His dictis sollemnitate omni firmatis Eupraxius Caesariensis Maurus, magister ea tempestate memoriae, primus omnium exclamauit 'familia Gratiani hoc meretur' statimque promotus quaestor multa et prudentibus aemulanda bonae fiduciae reliquit exempla, nusquam a statu naturae discedens intrepidae, sed constans semper legumque similis, quas omnibus una eademque uoce loqui in multiplicibus aduertimus causis: qui tunc magis in suscepta parte iustitiae permanebat cum eum recta monentem exagitaret minax imperator et nimius. [15] consurrectum est post haec *in* laudes maioris principis et nouelli, maximeque pueri, quem oculorum flagrantior lux commendabat uultusque et reliqui corporis iucundissimus nitor et egregia

---

6 gratanum declarunt *V* 7 clarimorum *V* 8 more *V* 9 ſupprema fortuna *V* 12 mihi gratianae *V* 14 omnibuſ *V* 15 ſpondere *V* patrui colliga *V* 17 ſanguine *V* 20 præcipiſſe *V* 24 firmaſſe ut praxiuſ *V* 33 in *om. V, add. Gelenius* 34 commendabat *V*

pectoris indoles: quae imperatorem implesset cum ueterum lectissimis conparandum, si per fata proximosque licuisset, qui uirtutem eius etiam tum instabilem obnubilarunt actibus prauis.

16 In hoc tamen negotio Valentinianus morem institutum antiquitus supergressus non Caesares sed Augustos germanum 5 nuncupauit et filium beniuole satis. nec enim quisquam ante hac adsciuit sibi pari potestate collegam praeter principem Marcum, qui Verum adoptiuum fratrem absque diminutione aliqua auctoritatis imperatoriae socium fecit.

7 His ex sententia rectoris et militum ordinatis uix dies in- 10 tercessere pauci, cum Mamertinum praefectum praetorio ab urbe regressum, quo quaedam perrexerat correcturus, Auitianus 2 ex uicario peculatus detulerat reum. cui ideo Vulcatius successit Rufinus, omni ex parte perfectus et uelut apicem senectutis honoratae praetendens, sed lucrandi oportunas occasiones 15 3 occultationis spe numquam praetermittens. qui nanctus copiam principis, Orfitum ex praefecto urbis solutum exilio, patrimonii redintegrata iactura remitti fecit in lares.

4 Et quamquam Valentinianus homo propalam ferus inter imperitandi exordia ut asperitatis opinionem molliret, impetus 20 truces retinere non numquam in potestate animi nitebatur, serpens tamen uitium et dilatum, licentius erupit ad perniciem plurimorum, quod auxit ira acerbius efferuescens. hanc enim ulcus esse animi diuturnum interdumque perpetuum prudentes definiunt, nasci ex mentis mollitia consuetum, id adserentes 25 argumento probabili, quod iracundiores sunt incolumibus languidi, et feminae maribus, et iuuenibus senes, et felicibus aerumnosi.

5 Eminuit tamen per id tempus inter alias humilium neces mors Dioclis ex comite largitionum Illyrici, quem ob delicta 30 leuia flammis iussit exuri; et Diodori ex agente in rebus, tri-

1 pictorıſ *V* 2 ꝑxımoſ quı *V* 3 ınſtabıle (b *ut uid. ex* u) abnubılarunt (ab *ut uid. ex* alı) *V* 6 fiịıum *V* 7 praetē (˜ *add. man. sec.*) *V* 12 correcturuſ auıcıtıanuſ — 13 detulerat *add. V*^m^ uulgatıuſ *V* 15 decaſ | ſioneſ occultatıoreſ *V* 17 offıtum *V* urbıſ oblutum *V* 18 ſedıntegrata *V* 20 molır& *V* 22 *post* dilatum *add.* aliquandiu *Gelenius* 24 ịn perp&uum *V* 25 defiNı *V* 27 faeneſ & felıbuſ ærumnoſiſ *V* 29 halıaſ *V* 30 morıſ *V* 31 leuia *Gelenius*: breuıa *V* gente *V*

umque adparitorum potestatis uicariae per Italiam *ob* id necatorum atrociter, quod apud eum questus est comes Diodorum quidem aduersus se ciuiliter implorasse iuris auxilium, officiales uero iussu iudicis ausos monere proficiscentem ut responderet ex 5 lege. quorum memoriam apud Mediolanum colentes nunc usque Christiani, locum ubi sepulti sunt AD INNOCENTES adpellant.

Dein cum in negotio Maxentii cuiusdam Pannonii, ob ex- 6 secutionem a iudice recte maturari praeceptam, trium oppidorum ordines mactari iussisset, interpellauit Eupraxius tunc quaestor 10 et 'parcius' inquit 'agito, piissime principum: hos enim, quos interfici tamquam noxios iubes, ut martyras, id est diuinitati acceptos, colit religio Christiana'. cuius salutarem fiduciam 7 praefectus imitatus Florentius cum in re quadam uenia digna audisset, eum percitum ira iussisse itidem ternos per ordines 15 urbium interfici plurimarum 'et quid agetur' ait 'si oppidum aliquod curialis non haberet tantos? inter reliqua id quoque suspendi debet, ut, cum habuerit, occidantur'. ad hanc inclemen- 8 tiam illud quoque accedebat dictu dirum et factu quod, siquis eum adisset iudicium potentis inimici declinans, aliumque sibi 20 postulans dari, hoc non inpetrato ad eundem, quem metuebat, licet multa praetenderet iusta, remittebatur. itemque aliud audiebatur horrendum quod, ubi debitorum aliquem egestate obstrictum nihil reddere posse dicebatur, interfici debere pronuntiabat.

Haec autem et similia licenter ideo altiore fastu quidam 9 25 principes agunt, quod amicis emendandi secus cogitata uel gesta copiam negant, inimicos loqui terrent amplitudine potestatis. nulla uacat quaestio prauitatum apud eos, qui, quod uelint fieri, maximas putant esse uirtutes.

---

1 poteſtateſ *V* ob *om. V, add. Gelenius* necatorum *Hadrianus Valesius:* peccatorum *V*, uexatorum *Gelenius* 2 aput *V* geſtuſ *V* 3 ciuiliter *Gelenius:* uılıcıter *V* 4 auſuſ munere *V* 5 memorıa *V* 7 dem *in* deın *emend. in V* panonıı ab *V* 8 praecep | ta *V* 10 partıuſ ınquıd *V* 11 ınterfıcıſ *V* martyrıaſ *V* id est diuinitati acceptoſ *seclusit Wagnerus* 13 emıtatuſ florentıcıſ *V* 14 ıuſſıſſ& ıdem *V* 15 agıtuſ *V* ob(p)ıdum *V* 16 relıquı relıqua *V* 17 habuerınt *V* 18 accıdebat *V* 20 eundem *Gelenius:* enandem *V* 21 ıdemque *V* 23 dıcebat *V* 25 prıncıpıſ *V* 26 poteſtatıo *V* 27 uaſat. Uectıo *V* uelint fieri *scripsi:* uel (*sed uid. potius* ı *longa esse, non* l) ıneffı *V*, uel *Gelenius*, uolunt ipsi *uulgo*

8 Profectus itaque ab Ambianis, Treuerosque festinans, nuntio percellitur graui, qui Brittannias indicabat barbarica conspiratione ad ultimam uexatas inopiam, Nectaridumque comitem maritimi tractus occisum, et Fullofauden ducem hostium
2 insidiis circumuentum. quibus magno cum horrore conpertis 5
Seuerum etiam tum domesticorum comitem misit, si fors casum dedisset optatum, correcturum sequius gesta: quo paulo postea reuocato Iouinus eadem loca profectus, Prouertuidem celeri gradu praemisit, adminicula petiturus exercitus ualidi. id enim instan-
3 tes necessitates flagitare firmabant. postremo ob multa et 10
metuenda, quae super eadem insula rumores adsidui perferebant, electus Theodosius illuc properare disponitur, officiis Martiis felicissime cognitus, adscitaque animosa legionum et cohortium pube, ire tendebat praeeunte fiducia speciosa.

4 Et quoniam cum Constantis principis actus conponerem, 15
motus adulescentis et senescentis Oceani situmque Brittanniae pro captu uirium explanaui, ad ea, quae digesta sunt semel, reuolui superfluum duxi; ut Vlixes Homericus apud Phaeacas
5 ob difficultatem nimiam replicare formidat. illud tamen sufficiet dici quod eo tempore Picti in duas gentes diuisi, Dicaly- 20
donas et Verturiones, itidemque Attacotti bellicosa hominum natio et Scotti per diuersa uagantes multa populabantur, Gallicanos uero tractus Franci et Saxones isdem confines, quo quisque erumpere potuit terra uel mari, praedis acerbis incendiisque et captiuorum funeribus hominum uiolabant. 25

6 Ad haec prohibenda, si copiam dedisset fortuna prosperior, orbis extrema dux efficacissimus petens cum uenisset ad Bononiae litus, quod a spatio controuerso terrarum angustiis reciproci distinguitur maris, attolli horrendis aestibus adsueti, rur-

---

1 treueriſque *V* 2 brıttanıaſ *V* barbarıco *V* 3 | cumıtem *V* 4 e. F.] effullo fauden *V* hoſtıbuſ *V* 6 dum *V* froſ *V* 7 quam *V* 8 reuocata uınuſ cadem *V* 9 permıſıt *V* petıturıſ *V* 11 rum moreſ *V* 13 felıſ | ſıme cognıtur adſcıata anımuſa *V* 14 pubetere tendebat *V* 15 Et quam cumſtantıſ *V* 16 oceanıſ. tumque brıttanıae *V* 18 aut *V* aput | feacaſ ob dıffıcultate *V* 19 mınımam *V* 20 pıctum duaſ *V* 21 Vecturioneſ *Gelenius* Et ıdemque *V* 23 tractuſque *V* ıdem *V* 24 terram *V* ıncendıque *V* 25 hominum *Gelenius*: omnıum *V* 26 deceſſ& *V* 28 con | prouerſo *V* 29 adſuNt *V*

susque sine ulla nauigantium noxa in speciem conplanari camporum, exinde transmeato lentius freto, defertur Rutupias stationem ex aduerso tranquillam. unde cum consecuti Bataui 7 uenissent et Heruli Iouiique et Victores, fidentes uiribus numeri,
5 egressus tendensque ad Lundinum uetus oppidum, quod Augustam posteritas appellauit, diuisis plurifariam globis adortus est uagantes hostium uastatorias manus, graues onere sarcinarum, et propere fusis, qui uinctos homines agebant et pecora, praedam excussit, quam tributarii perdidere miserrimi. his de- 8
10 nique restituta omni praeter partem exiguam, inpensam militibus fessis, mersam difficultatibus suis antehac ciuitatem, sed subito, quam salus sperari potuit recreatam, in ouantis speciem laetissimus introiit.

Vbi ad audenda maiora prospero successu elatus, tutaque 9
15 scrutando consilia, futuri morabatur ambiguus, diffusam uariarum gentium plebem et ferocientem inmaniter, non nisi per dolos occultiores et inprouisos excursus superari posse, captiuorum confessionibus et transfugarum indiciis doctus. denique 10 edictis propositis inpunitateque promissa desertores ad procinc-
20 tum uocabat et multos alios per diuersa libero commeatu dispersos. quo monitu *ut* rediere plerique, incentiuo percitus retentusque anxiis curis, Ciuilem nomine recturum Brittannias pro praefectis ad se poposcerat mitti, uirum acrioris ingenii sed iusti tenacem et recti, itidemque Dulcitium, ducem scientia rei
25 militaris insignem.

Haec in Brittanniis agebantur. Africam uero iam inde ab 9 exordio Valentiniani imperii exurebat barbarica rabies, per procursus audentiores et crebris caedibus et rapinis intenta. quam rem militaris augebat socordia et aliena inuadendi cupiditas

1 nauigantı uitı noxa *V* 2 tranſmea tollentıuſ *V* ruturıaſ *V* 3 comſecutı *V* 4 heru uıque & uıctoreſ *V* 5 lundınum *sic V* 6 odortuſ *V* 7 honere *V* 8 peccora praedum *V* 9 mıſenmıſdemque *V* 10 mılıbuſ fæſſıſ mæſſam *V* 11 ante hanc *V* 12 in ouantis *Gelenius:* mouentıſ *V* | ſpecıent *V* 14 audendam *V* totaque *V* 15 conſılı *ut uid. V'* 18 ıudıcıſ *V* 20 dıſperſıſ *V* 21 ut *om. V, add. Gelenius* percitusque retentusque *Gelenius:* percıtur eı & usque *V* 22 brıttanıaſ *V* 23 praefectis *Gelenius:* profectıſ *V* 24 dulcıtum *V* 26 brıttanııſ *V* 29 mılıtar *V* ſocordıo *V* ınuadenda *V*

2 maximeque Romani nomine Comitis. qui uenturi prouidus transferendaeque in alios inuidiae artifex saeuitia morum multis erat exosus, hac praecipue causa quod superare hostes in uastandis prouinciis festinabat, adfinitate Remigii tunc magistri officiorum confisus, quo praua et contraria referente princeps 5 — ut prae se ferebat ipse — cautissimus lacrimosa dispendia diutius ignorauit Afrorum.

3 Gestorum autem per eas regiones seriem plenam et Rurici praesidis legatorumque mortem et cetera luctuosa cum adegerit 4 ratio, diligentius explicabo. et quoniam adest liber locus 10 dicendi quae sentimus, aperte loquimur: hunc imperatorem omnium primum in maius militares fastus ad damna rerum auxisse communium, dignitates opesque eorum sublimius erigentem, et quod erat publice priuatimque dolendum, indeflexa saeuitia punientem gregariorum errata, parcentem potioribus, qui 15 tamquam peccatis indulta licentia ad labes delictorum inmanium consurgebant; qui ex eo anhelantes ex nutu suo indistan-5 ter putant omnium pendere fortunas. horum flatus et pondera inuentores iuris antiqui mollientes etiam insontes quosdam aliquotiens suppliciis aboleri censuere letalibus. quod saepe 20 contingit, cum ob multitudinis crimina non nulli sortis iniquitate plectuntur innoxii: id enim non numquam ad priuatorum pertinuit causas.

6 At in Isauria globatim per uicina digressi praedones, oppida uillasque uberes libera populatione uexantes magnitudine 25 iacturarum Pamphyliam adflictabant et Cilicas. quos cum nullis arcentibus interneciue cuncta disperdere Asiae uicarius ea tempestate Musonius aduertisset, Athenis Atticis antehac magister rhetoricus, deploratis nouissime rebus, luxuque adiumento militari marcente, adhibitis semiermibus paucis, quos 30 Diocmitas appellant, unum grassatorum cuneum, si patuisset

---

1 comitef *V* uentura *V* 2 mo | orum *V* 6 perferefe *inducta in V*, p̃ fe ferebat — 7 diutiuf *add. V*[m] 10 quam (oni *supra*) *V* 13 fublimium *V* 15 erata parcere *V* 17 anhillantef (h *ut uid. emend. in* n) *V* utu *V* 24 degreffi praedonif | *V* 25 uellifque *V* 26 tacturarum pam | filiam *V* 27 internaciue *V* 28 mofoniuf *V* 29 retoricuf deplora*tif (*fuit* n) *V* nouissime *uulgo:* Nouiffimi *V*, nouissimis *Gelenius* adiumenta (i *emend. ex* l) *V* 30 femermibuf *V* 31 Diogmitas *coniecit Valesius*, Docimitas *Scaliger*

facultas, adoriri conatus, per angustum quendam transiens deuexitatis anfractum, ad ineuitabiles uenit insidias, et ibi cum his confossus est quos ducebat. 7 tali successu latrones praetumidos palantesque per uaria confidentius, interfectis aliquibus, ad latebrosa montium saxa quae incolunt excitae tandem copiae contruserunt; ubi cum eis nec quiescendi nec inueniendi ad uictum utilia copia laxaretur, per indutias pacem sibi tribui poposcerunt, Germanicopolitanis auctoribus, quorum apud eos ut signiferae manus, semper ualuere sententiae, obsidibusque datis, ut imperatum est, immobiles diu mansere, nihil audentes hostile.

8 Haec inter Praetextatus praefecturam urbis sublimius curans, per integritatis multiplices actus et probitatis, quibus ab adulescentiae rudimentis inclaruit, adeptus est id quod raro contingit, ut cum timeretur, amorem non perderet ciuium, minus firmari solitum erga iudices formidatos. 9 cuius auctoritate iustisque ueritatis suffragiis tumultu lenito, quem Christianorum iurgia concitarunt, pulsoque Vrsino, alta quies parta, proposito ciuium Romanorum aptissima, et adulescebat gloria praeclari rectoris plura et utilia disponentis. 10 namque et Maeniana sustulit omnia, fabricari Romae priscis quoque uetita legibus, et discreuit ab aedibus sacris priuatorum parietes isdem inuerecunde conexos, ponderaque per regiones instituit uniuersas, cum auiditati multorum ex libidine trutinas conponentium occurri nequiret. in examinandis uero litibus ante alios id impetrauit quod laudando Brutum Tullius refert, ut cum nihil ad gratiam faceret, omnia tamen grata uiderentur esse, quae factitabat.

10 Sub idem fere tempus Valentiniano ad expeditionem caute, ut rebatur ipse, profecto, Alamannus regalis Rando nomine, diu praestruens quod cogitabat, Mogontiacum praesidiis uacuam cum expeditis ad latrocinandum latenter inrepsit. 2 et quoniam casu Christiani ritus inuenit celebrari sollemnitatem, inpraepedite

---

1 cunatuſ *V* anguſtam *V* 2 eneuıtaleſ (bi *superscr.*) *V* 3 talıſ ſucceſſuſ *V* 4 palanıeſque *V* 5 montium *Gelenius*: anımantıum *V*, nimis montium *coniecit Gronouius* 6 erſ ne *V* uectum *V* 7 inducıaſ *V* 12 multıpheıſ *V* adulıſcentıae *V* 13 quo *V* 15 ergo *V* 17 parta *Valesius*: parıam *V* 18 cium (ui *superscr.*) *V* adoleſcebat *V* 19 menıantıſ | ſuſtulıt *V* 20 quoque ut a legıbuſ *V* 22 ınſtıtutū | uerſaſ (˜ *add. man. sec.*) *V* 23 mōltorum *V* trounaſ *V* 25 *Or.* 10, 34 26 factıbat *V* 28 rebatur ipse profecto *scripsi*: reba | turı perprofecto *V* 30 quam (oni *superscr.*) *V*

cuiusque modi fortunae uirile et muliebre secus cum supellectili non parua indefensum abduxit.

3 Paruo inde post interuallo inopina rei Romanae spes laetiorum adfulsit. cum enim Vithicabius rex, Vatomarii filius specie quidem molliculus et morbosus sed audax *et* fortis, ardo- 5 res in nos semper succenderet bellicos, opera nauabatur inpen-
4 sior ut qualibet concideret strage. / et quia temptatus aliquotiens nullo genere potuit superari uel prodi, fraude citerioris uitae ministri, studio sollicitante nostrorum occubuit, cuius post necem aliquatenus hostiles torpuere discursus. interfector tamen 10 prae metu poenarum, quas uerebatur si patuisset negotium, ad Romanum solum se celeri transtulit gradu.

5 Parabatur post haec lentioribus curis et per copias multiformes in Alamannos expeditio solitis grauior, destinatius id publica tutela poscente, quoniam reparabilis gentis motus time- 15 bantur infidi: milite nihilo minus accenso cui ob suspectos eorum mores nunc infimorum et supplicum, paulo post ultima minitantium, nullae quiescendi dabantur indutiae.

6 Contracta igitur undique mole maxima cateruarum, armis et subsidiis rei cibariae diligenter instructa, accitoque Sebas- 20 tiano comite cum Illyriis et Italicis numeris, quos regebat, anni tempore iam tepente Valentinianus cum Gratiano Moenum transiit, uisoque nemine, indiuisis agminibus quadratis ipse medius incedebat, Iouino et Seuero magistris rei castrensis altrinsecus ordinum latera seruantibus, ne repentino inuaderentur 25
7 adsultu. / protinusque inde ductantibus itinerum callidis, exploratis accessibus, per regiones longo itu porrectas sensim gradiens miles inritatior ad pugnandum uelut repertis barbaris minaciter infrendebat. et quoniam aliquot diebus emensis nullus

---

1 cuiuſcemodi (e *emend. ex* i) fortunacae *V* 3 inopiam *V* 4 uidichabiuſ *V* 5 et *om. V, add. Gelenius* ardoreſ inoſſae perſuccender& *V* 6 nauatur *V* 7 concideret *Gelenius:* conper& *V* 8 prode *V* 9 miniſtriſ *V* ſollicitate *V* 10 aliquatinuſ *V* 11 potuiſſ& *V* 14 deſtinatuſ *V* 16 militem *V* 18 munitantium *V* dabatur *V* 21 diligenter (*fuit* 1) *V* 22 tepente *codex regius:* terente *V* Menum *Gronouius:* in'henum *V* tranſtibuſq; neminem diuiſiſ *V, em. Gron.* 23 medius incedebat *Gelenius:* medebat *V* 24 rei caſtriciſ altrinſecuſ *V* 27 itu *Gelenius:* nitu *V*, situ *coniecit Freinshemius ad Flori* I 16, 12 28 inritan | tior *V* 29 quam (oni) aliquo *V*

potuit qui resisteret inueniri, cuncta satorum et tectorum, quae
uisebantur intacta, cohortium manu uorax flamma uastabat
praeter alimenta, quae colligi dubius rerum euentus adigebat
et custodiri. post haec leniore gressu princeps ulterius ten- 8
5 dens cum prope locum uenisset, cui Solicinio nomen est,
uelut quadam obice stetit, doctus procursantium relatione ueris-
sima barbaros longe conspectos. qui nullam ad tuendam salu- 9
tem uiam superesse cernentes, nisi se celeri defendissent
occursu, locorum gnaritate confisi unum spirantibus animis
10 montem occupauere praecelsum, per confragosos colles undique
praeruptum et inuium absque septentrionali latere, unde faci-
lem habet deuexitatem et mollem. signis ilico fixis ex more,
cum undique ad arma conclamaretur, imperio principis et duc-
torum stetit regibilis miles, uexillum opperiens extollendum:
15 quod erat oportune subeundae indicium pugnae. ergo quia 10
spatium deliberandi aut exiguum dabatur aut nullum, hinc in-
patientia militis perterrente, inde horrenda circumsonantibus
Alamannis, id consilium ratio celeritatis admisit, ut arctoam
montium partem, quam clementer diximus esse procliuem,
20 Sebastianus cum suis *occuparet,* fugientes Germanos, si fors ita
tulisset, leui negotio confossurus: quo, ut placuit, maturato
Gratianoque aput signa Iouianorum retro detento, cuius aetas
erat etiam tum proeliorum inpatiens et laborum, Valentinianus
ut dux cunctator et tutus centurias et manipulos capite intecto
25 conlustrans, nullo potentium in conscientiam arcani adhibito,
remota multitudine stipatorum, speculatum radices aggerum auo-
lauit cum paucis, quorum industriam norat et fidem, praedi-
cans, ut erat sui adrogans aestimator, inueniri posse aliam uiam
ducentem ad arduos cliuos praeter eam, quam inspexere procul-
30 catores. per ignota itaque et palustres uligines deuius tendens 11
insidiatricis manus locatae per obliqua subito oppetisset ad-

---

2 intecta *V* 3 collıgıt *V* adegebat *V* 5 ſolıconmo *V* 9 occurſu unde *V* 9 confici *V* 10 occurauere percelſum *V* 13 cumclamaretur *V* doctorum *V* 14 uxıllum operıenſ *V* 16 hıc *V* 19 dementer dıcımuſ *V* 20 occuparet *om. V, add. Gelenius* 21 confoſſoruſ *V* quo ut *Valesius:* quod aut *V* 22 ſigno ıoıouıanorum *V* 23 trum praelıorum *V* 25 conſultranſ *V* arcan *V* 28 ınueni (ri *emend. man.* 3) *V* 29 procursatoreſ *Gelenius* 31 ınſidıatrıceſ *V* locutæ per ob | lıta *V* adcurſum neceſſıtatıſ *V*

cursu, ni necessitatis adiumento postremo per labilem limum incitato iumento digressus, legionum se gremiis inmersisset post abruptum periculum, cui adeo proximus *fuit*, ut galeam eius cubicularius ferens auro lapillisque distinctam, cum ipso tegmine penitus interiret nec postea uiuus reperiretur aut interfectus. 5

12 Proinde quiete reficiendis corporibus data, signoque erecto, quod solet ad pugnam hortari, tubarum minacium accendente clangore, fidentissimo impetu acies motas prompte ante alios praeiere duo iuuenes lecti in principiis adeundi discriminis, Saluius et Lupicinus, scutarius unus, alter e schola gentilium, 10 fragore terribili concitantes: hastasque crispando cum ad rupium obiecta uenissent, trudentibusque Alamannis euadere ad celsiora conarentur, aduenit omne pondus armorum, isdemque antesignanis per hirta dumis et aspera magno uirium nisu in 13 editas sublimitates erepsit. acri igitur partium spiritu con- 15 flictus cuspidibus temptatur infestis, et hinc arte belli doctior miles, inde licet feroces sed incauti barbari dexteris coiere conlatis, quos latius sese pandens exercitus infusis utrimque cornibus adflictabat, per fremitus territos et equorum hinnitus 14 et tubas. nihil ominus tamen ipsi adsumpta fiducia restiterunt, 20 aequataque parumper proeliorum sorte, haud parua mole certa- 15 tum est, dum turmarum funeribus mutuis res gerebatur. disiecti denique Romanorum ardore metuque turbati, miscentur ultimis primi, dumque in pedes uersi discedunt, uerrutis hostilibus forabantur et pilis. postremo dum anheli currunt et 25 fessi, pandebant sequentibus poplites et suras et dorsa. stratis denique multis, lapsorum partem Sebastianus cum subsidiali manu locatus post montium terga trucidauit ex incauto latere circumuentam: dispersi ceteri siluarum se latebris amendarunt.

16 In hac dimicatione nostri quoque oppetiere non contem- 30 nendi. inter quos Valerianus fuit domesticorum omnium pri-

---

2 incitato imumento *V* leonum se gremuſ *V* 3 fuit *om. V, add. Gelenius* 6 qui inter efficiendiſ *V* dato *V* 9 praetere diro iuuenes *V* principi saecundi diſcriminiſ *V* saluuſ *V* 10 scolę *V* 11 haſteſque *V* cum cum ad rupidum *V* 13 conantur *V* 15 ſublimitatiſ *V* 16 infeſſiſ *V* 17 feraceſ *V* coire *V* 19 territuſ *V* 20 reſtituerunt aequateque *V* 21 moleſ *V* 22 turmarum *Gelenius*: ruinarum *V* di | ſiccti *V* 25 anhelli *V* 27 ſubdidiali *V* 30 petere. non condemnendi *V*

mus, et Natuspardo quidam scutarius, exsertus ita bellator, ut Sicinio ueteri conparetur et Sergio. hisque tali casuum diuersitate perfectis milites ad hiberna, imperatores Treueros reuerterunt.

5 Per haec tempora Vulcatio Rufino absoluto uita, dum ad- 11 ministrarat, ad regendam praefecturam praetorianam ab urbe Probus accitus, claritudine generis et potentia et opum amplitudine cognitus orbi Romano, per quem uniuersum paene patrimonia sparsa possedit, iuste an secus non iudicioli est 10 nostri. hunc quasi gemina quaedam, ut fingunt poetae, for- 2 tuna uehens praepetibus pinnis, nunc beneficum ostendebat et amicos sublimius erigentem, aliquotiens insidiatorem dirum et per cruentas noxium simultates. et licet potuit, quoad uixit, ingentia largiendo, et interuallando potestates adsiduas, erat 15 tamen interdum timidus ad audaces, contra timidos celsior, ut uideretur cum sibi fideret, de cothurno stridere tragico, et ubi pauerет, omni humilior socco. atque ut natantium genus ele- 3 mento suo expulsum haut ita diu spirat in terris, ita ille marcebat absque praefecturis, quas iurgiis familiarum ingentium 20 capessere cogebatur, numquam innocentium per cupiditates inmensas, utque multa perpetrarent inpune, dominum suum mergentium in rem publicam. namque fatendum est: numquam 4 illa magnanimitate coalitus clienti uel seruo agere quicquam iussit inlicitum, sed si eorum quemquam crimen ullum con- 25 pererat admisisse, uel ipsa repugnante iustitia, non explorato negotio sine respectu boni honestique defendebat. quod uitium reprehendens ita pronuntiat Cicero 'quid enim interest inter suasorem facti et probatorem? aut quid refert utrum uoluerim fieri an gaudeam factum?' suspiciosus tamen, et munitus 5 30 suopte ingenio fuit et subamarum adridens blandiensque inter-

---

1 exfextuſ *V* 2 ſıcını | eueten conparcıtur & ſergıa *V* 3 trucıroſ *V* 5 abſolutı *V* 7 dᵢₛᵢₙ ...
7 dantudıne (*emend. man. sec.*) *V* 8 orbıſ *V* 10 furtuna *V'* 11 beneficıum *V* 13 cruentıſ *V* 16 de cothurno stridere tragico *scripsi:* de cotur noſtrı recragı quo *V*, de cothurno strepere tragico *Gelenius* 18 ita diu *scripsi:* ıtam dıu *V*, tam diu *Gelenius* 19 praefecturoſ *V* ıurgı *V* 20 cupıdıtatıſ *V* 21 mergentıam *V* 23 chente *V* 24 nullum *V* 26 honeſto quae *V* 27 ita *Gelenius:* tam *V* *Philippicarum l. II* 12, 29 28 ſuam horem *V*

6 dum, ut noceat. id autem perspicuum est in eius modi moribus malum, tum maxime cum celari posse existimatur; ita inplacabilis et directus, ut si laedere quemquam instituisset, nec exorari posset nec ad ignoscendum erroribus inclinari, ideoque aures eius non cera sed plumbis uidebantur obstructae. in 5 summis diuitiarum et dignitatum culminibus anxius et sollicitus, ideoque semper leuibus morbis adflictus. hae per occidentales plagas series rerum fuere gestarum.

12 Rex uero Persidis lóngaeuus ille Sapor, et ab ipsis imperitandi exordiis dulcedini rapinarum addictus, post imperatoris 10 Iuliani excessum et pudendae pacis foedera icta, cum suis paulisper nobis uisus amicus, calcata fide sub Iouiano pactorum, iniectabat Armeniae manum, ut eam uelut placitorum

2 abolita firmitate dicioni, iungeret suae. et primo per artes fallendo diuersas, nationem omnem renitentem dispendiis leuibus 15 adflictabat, sollicitans quosdam optimatum et satrapas, alios

3 excursibus occupans inprouisis. dein per exquisitas periuriisque mixtas inlecebras captum regem ipsum Arsacen adhibitumque in conuiuium iussit ad latentem trahi posticam, eumque effossis oculis uinctum catenis argenteis, quod apud eos 20 honoratis uanum suppliciorum aestimatur esse solacium, exterminauit ad castellum Agabana nomine, ubi discruciatus cecidit

4 ferro poenali. deinde nequid intemeratum perfidia praeteriret, Sauromace pulso, quem auctoritas Romana praefecit Hiberiae, Aspacurae cuidam potestatem eiusdem detulit gentis diademate 25

5 addito, ut arbitrio se monstraret insultare nostrorum. quibus ita studio nefando perfectis, Cylaci spadoni et Artabanni, quos olim susceperat perfugas, commisit Armeniam — horum alter ante gentis praefectus, *alter* magister fuisse dicebatur armorum — isdemque mandarat, ut Arcogerassam intentiore cura 30 excinderent, oppidum muris et uiribus ualidum, quod thesau-

---

1 id autem *om. V'* perofpicuum *V* 2 tuum *V* inplicabilif *V* 3 Nen (c) *V* 5 non neeraf | & plunbuf uidebantur *V* 7 atfluctuf *V* o**entalef (ccid *fuit* ri) *V* 10 dulcedine *V* 12 galeati fide *V* 13 armente *V* 15 hominum tentem difpendif *V* 16 sollicitans *Gelenius*: follicituf *V* 19 eumque effofif *V* 21 folatium (c) *V* 22 deciderat *V* 23 pra&erque & sauromace *V* 25 afpauirae *V* 26 adito *V*. 27 arabanni *V* 28 fufciperat perfufaf *V* 29 alter *om. V*, *add. uulgo* arniorum *V* 30 idem | que *V* arctogeraffam *V* cure *V*

ros et uxorem cum filio tuebatur Arsacis. iniere, ut statutum 6
est, obsidium duces. et quoniam munimentum positum in
asperitate montana, rigente tunc caelo niuibus et pruinis adiri
non poterat, eunuchus Cylaces aptusque ad muliebria palpa-
5 menta, Artabanne adscito, prope moenia ipsa fide non amitten-
dae salutis accepta propere uenit, et cum socio ad interiora
susceptus ut postulauit, suadebat minaciter defensoribus et
reginae, motum Saporis inclementissimi omnium lenire deditione
ueloci. multis post haec ultro citroque dictitatis, heiulanteque 7
10 muliere truces mariti fortunas, proditionis acerrimi conpulsores
in misericordiam flexi mutauere consilium, et spe potiorum
erecti, secretis conloquiis ordinarunt hora praestituta nocturna,
reclusis subito portis ualidam manum erumpere, uallumque
hostile caedibus adgredi repentinis, ut lateant id temptantes,
15 polliciti se prodituros. quibus religione firmatis egressi, bi- 8
duumque ad deliberandum, quid capessere debeant, sibi con-
cedi clausos petisse adseuerantes, in desidiam obsessores tradu-
xerunt et uigiliis, quibus ob securitatem altiore stertitur somno,
ciuitatis aditu reserato iuuentus exiluit uelox, passibusque in-
20 sonis expeditis mucronibus repens, cum castra nihil metuentium
inuasissent, iacentes multos nullis resistentibus trucidarunt.
haec inopina defectio necesque insperatae Persarum inter nos 9
et Saporem discordiarum excitauere causas inmanes, illo etiam
accedente, quod Arsacis filium Param suadente matre cum pau-
25 cis e munimento digressum, susceptumque imperator Valens
apud Neocaesaream morari praecepit, urbem Polemoniaci ponti
notissimam, liberali uictu curandum et cultu.

Qua humanitate Cylaces et Artabannes illecti, missis ora-
toribus ad Valentem, auxilium eundemque Param sibi regem
30 tribui poposcerunt. sed pro tempore adiumentis negatis, per 10
Terentium ducem Para reducitur in Armeniam, recturus interim
sine ullis insignibus gentem, quod ratione iusta est obseruatum
ne fracti foederis nos argueremur et pacis.

---

2 ducıſ *V* 3 aſſerıtate *V* adıre *V* 5 arabanneſ *V* pro-
(pe m)oenıa *V* admıttendae ſalutı *V* 8 regnæ *V* 10 prodıtıoreſ *V*
15 ſollıcıtı ſe produroſ *V* 16 ıſibı *V* 17 clauſuſ *V* 18 altıoreſ tertıuſ
ſomno *V* 19 paſſıſque *V* 20 eum *V* 24 accıdente *V* 25 monumento *V*
26 neo apud ceſaream *V* praecıpıtur urbem polemonıaco *V* 27 lıbera(lı
uı)ctum *V* 28 arrabanneſ ınlectıſſımıſ oratorıbuſ *V* 31 papa deducıtur *V*

11 Hoc conperto textu gestorum Sapor ultra hominem efferatus, concitis maioribus copiis Armenias aperta praedatione uastabat. cuius aduentu territus Para itidemque Cylaces et Artabannes, nulla circumspectantes auxilia, celsorum montium petiuere recessus, limites nostros disterminantes et Lazicam, 5 ubi per siluarum profunda *et* flexuosos colles mensibus quinque 12 delitescentes regis multiformis lusere conatus./ qui operam teri frustra contemplans, sidere flagrante brumali, pomiferis exustis arboribus castellisque munitis et castris, quae ceperat superata, cum omni pondere multitudinis Artogerassam circumsaeptam 10 et post uarios certaminum casus laxatis defensoribus patefactam incendit, Arsacis uxorem erutam inde cum thesauris abduxit.

13 Quas ob causas ad eas regiones Arinthaeus cum exercitu mittitur comes, suppetias laturus Armeniis, si eos exagitare procinctu gemino temptauerint Persae. 15

14 Inter quae Sapor inmensum quantum astutus et, cum sibi conduceret, humilis aut clarus, societatis futurae specie Param ut incuriosum sui per latentes nuntios increpabat quod maiestatis regiae uelamento Cylaci seruiret et Artabanni, quos ille praeceps blanditiarum inlecebris interfecit, capitaque caesorum 20 ad Saporem ut ei morigerus misit.

15 Hac clade late diffusa, Armenia omnis perisset inpropugnata, ni Arinthaei aduentu territi Persae eam incursare denuo distulissent, hoc solo contenti quod ad imperatorem misere legatos petentes nationem eandem, ut sibi et Iouiano placuerat, non 25 16 defendi./ quibus repudiatis Sauromaces pulsus, ut ante diximus, Hiberiae regno, cum duodecim legionibus et Terentio remittitur, et eum amni Cyro iam proximum Aspacures orauit ut socia potestate consobrini regnarent, causatus ideo se nec

---

1 hæ̊c (*emend. man. sec.*) *V* teſtu geſtarum ſapår *V* &ſeratuſ *V* 2 coruſ armenıoſ *V* 3 papa *V* 4 arrabanneſ *V* 5 ceſſuſ *V* deſtermınanteſ *V* 6 prae *V* et *om. V*, *add. Gelenius* flexuoſ *V* 7 deletıſ venteſ *V* 8 ſıdera *V* 9 munıtuſ *V* *post* ſuperata *add.* uel prodita *Gelenius* 10 omnıa *V* cırcumſeptam *V* 13 arıntheuſ *V* 14 armenıuſ *V* 17 clarus *V et Gelenius:* elatus *uulgo* ficturae *V* papam *V* 18 ınepabat *V* 19 gylaceſ *V* arrabanı *V* 20 ceſårum (*emend. man. sec.*) *V* 22 inpropugnata ni Arinthaei *Valesius:* ınpropugna | tarıa rınthei *V* 23 ıncuſare *V* 24 ımperatore *V* 25 natıone ob eandem *V* 29 se *Gelenius:* ſı *V*

cedere nec ad partes posse transire Romanas, quod Vltra eius filius obsidis lege tenebatur adhuc apud Persas.

17 Quae imperator doctus, ut concitandas ex hoc quoque negotio turbas consilio prudenti admolliret, diuisioni adquieuit 5 Hiberiae, ut eam medius dirimeret Cyrus, et Sauromaces Armeniis finitima retineret et Lazis, Aspacures Albaniae Persisque contigua.

18 His percitus Sapor, pati se exclamans indigna, quod contra foederum textum iuuarentur Armeniae, et euanuit legatio, 10 quam super hoc miserat corrigendo, quodque se non adsentiente nec conscio diuidi placuit Hiberiae regnum: uelut obseratis amicitiae foribus, uicinarum gentium auxilia conquirebat, suumque parabat exercitum, ut reserata caeli temperie subuerteret omnia, quae ex re sua struxere Romani.

15

LIBER XXVIII

1 Dum apud Persas, ut supra narrauimus, perfidia regis motus agitat insperatos, et in eois tractibus bella rediuiua consurgunt, anno sexto decimo et eo diutius post Nepotiani exitium, saeuiens per urbem aeternam urebat cuncta Bellona, ex 20 primordiis minimis ad clades excita luctuosas, quas obliterasset utinam iuge silentium! ne forte paria quandoque temptentur, plus exemplis generalibus nocitura quam delictis. 2 ac licet ab hoc textu cruento gestorum exquisite narrando iustus me retraheret metus multa reputantem et uaria, tamen praesentis

---

1 poſſ& *V* 4 prudenti admolliret *scripsi:* prudentia molliret *V* atqueuit *V* 8 patiſ exclamanſ *V* con foederum *V* 9 armenii cteuanuit *V* 10 corriendo *V* 12 toribuſ *V* 13 reserata *'uir doctus' a Wagnero laudatus:* ſerata *V* ſubue(rt)er& *V* 14 *subscriptum* AMMIANI MARCELLINI RERV̄ GESTARV̄· EXPLICIT LIB̄· XXVII· | INCIPIT LIBER XXVIII· FELICITER *in V*

17 conſurgant *V* 18 nepo | tiane *V* 19 ſeuenienſ *V* u(r)bem *V* 22 generabiliſ *V* delectiſ *V* 23 texcu *V* uiſtuſ *V* 24 reportantem *V*

temporis modestia fretus, carptim ut quaeque memoria digna
sunt explanabo, nec pigebit, quid ex his, quae apud ueteres
3 acciderint, timuerim, docere succincte. bello Medico primo
cum diripuissent Asiam Persae, obsidentes Miletum molibus
magnis, minantesque defensoribus cruciabiles neces, iniecere 5
clausis necessitatem, ut omnes magnitudine malorum adflicti,
peremptis caritatibus propriis, proiectoque in ignem mobili censu,
arsuros se certatim congererent in conmunem pereuntis patriae
4 rogum. hoc argumentum paulo postea digestum tumore tra-
gico Phrynichus in theatrum induxerat Athenarum, paulisperque 10
iucunde auditus, cum cothurnatius stilus procederet lacrimosus,
indignatione damnatus est populi arbitrati non consolandi gratia
sed probrose monendi, quae pertulerat amabilis ciuitas, nullis
auctorum adminiculis fulta, hos quoque dolores scaenicis ad-
numerasse fabulis insolenter. erat enim Atheniensium colonia 15
Miletus, deducta inter Ionas alios per Nileum filium Codri, qui
5 fertur pro patria bello se Dorico deuouisse. sed ad proposita
ueniamus.

Maximinus regens quondam Romae uicariam praefecturam,
apud Sopianas Valeriae oppidum obscurissime natus est, patre 20
tabulario praesidialis officii, orto a posteritate Carporum, quos
antiquis excitos sedibus Diocletianus transtulit in Pannoniam.
6 is post mediocre studium liberalium doctrinarum defensionem-
que causarum ignobilem, et administratas Corsicam itidemque
Sardiniam, rexit deinde Tusciam. unde morato in itinere diu- 25
tius successore, progressus ad curandam urbis annonam, etiam
prouinciae moderamina retinebat, egitque consideratione triplici
7 inter exordia cautius. primo quod recalebant in auribus eius
parentis effata, quid augurales alites uel cantus monerent osci-
num adprime callentis, ad usque sublimia regimenta ...., sed 30
periturum ferro poenali: dein quod nanctus hominem Sardum,
quem ipse postea per dolosas fallacias interemit, ut circumtulit

---

2 quaeque *V* 3 accident *V* 4 dirupuiſſent *V* mobịlibuſ *V* 9 regum (*emend. man.* 3) *V* tragi eo frynicuſ *V* 11 coturnatiuſ *V* 12 et *V* conſulandi *V* 14 ſceniciſ *V* 16 per linae *V* qui — 17 deuouisse *seclusit Wagnerus* 20 ſopianuſ *V* obſcurịſſae (*emend. man. sec.*) *V* 21 tubulario *V* 26 ſucceſſoribuſ greſſuſ *V* 27 eritque *V* 29 oſinum (*emend. man. sec.*) *V* 30 callenteſ *V* uenturum *excid. censet Valesius* 31 ferre poenalia *V* 32 qui *V*

rumor, eliciendi animulas noxias et praesagia sollicitare laruarum perquam gnarum: dum superesset ille, timens ne proderetur, tractabilis erat et mollior; postremo quod tamquam subterraneus serpens per humiliora reptando nondum maiores funerum excitare poterat causas.

Principium autem unde latius se funditabat, emersit ex 8 negotio tali. Chilo ex uicario et coniux eius Maxima nomine, questi apud Olybrium ea tempestate urbi praefectum, uitamque suam uenenis petitam adseuerantes inpetrarunt ut hi, quos suspectati sunt, ilico rapti conpingerentur in uincula, organarius Sericus et Asbolius palaestrita et aruspex Campensis. uerum negotio tepescente ob diuturnam morborum asperitatem, 9 qua tenebatur Olybrius, morarum inpatientes hi, qui rem detulerunt, libello petiuerunt oblato, ut examinandum iurgium praefecto mandaretur annonae, idque studio celeritatis concessum est. accepta igitur nocendi materia Maximinus effudit 10 genuinam ferociam pectori crudo adfixam, ut saepe faciunt amphitheatralis ferae, diffractis tandem solutae posticis.

Cumque multiformiter quasi in proludiis negotium spectaretur, et quidam sulcatis lateribus nominassent nobiles aliquos tamquam usos artificibus laedendi per clientes aliosque humiles notos reos et indices, supra plantam, ut dicitur, euagatus tartareus cognitor relatione maligna docuit principem, non nisi suppliciis acrioribus perniciosa facinora scrutari posse uel uindicari, quae Romae perpetrauere conplures./ his ille cognitis 11 efferatus, ut erat uitiorum inimicus acer magis quam seuerus, uno proloquio in huius modi causas, quas adroganter proposito maiestatis inminutae miscebat, omnes quos iuris prisci iustitia diuorumque arbitria quaestionibus exemere cruentis, si postulasset negotium, statuit tormentis adfligi./ utque congeminata 12 potestas erectaque sublatius altiores consarcinaret aerumnas, Maximino Romae agere disposito pro praefectis sociauit ad haec cognoscenda, quae in multorum pericula struebantur,

---

1 larbarum *V* 8 quaeſtı *V* 9 ſua *V* 10 compingerentur *Gelenius*: contıngentur *V* uınculo *V* 11 paleſtrı taetaruſ rex canpenſeſ *V* 13 hı] ın *V* 14 turgıum *V* 18 amfıtheatralıſ *V* dıffactıſ *V* 19 pro | luduſ *V* 22 ındıcıeſ *V* dıcetur *V* 24 pernıtıoſa *V* ſcutarı *V* 25 cognıtuſ *V* 27 arroganter *Valesius*: adrogant *V* 28 prıſce *V* 32 ad hoſ *V*

Leonem notarium, postea officiorum magistrum, bustuarium
quendam latronem Pannonium, efflantem ferino rictu crudelita-
tem, etiam ipsum nihilo minus humani sanguinis auidissimum.
13 auxit obstinatum Maximini ingenium ad laedendum aduentus
collegae similis et litterarum cum ampla dignitate dulcedo. 5
ideoque pedes huc et illuc exultando contorquens, saltare, non
incedere uidebatur, dum studebat inter altaria celsius gradien-
tes, ut quidam memorant, imitari Brachmanas.

14 Iamque lituis cladium concrepantibus internarum, rerum
atrocitate torpentibus cunctis, praeter multa cruda et inmitia, 10
quorum nec diuersitas conprehendi nec numerus potest, mors
Marini causarum defensoris eminuit. quem ut ausum Hispa-
nillae cuiusdam artibus prauis adfectasse coniugium, transeunter
15 indiciorum fide discussa, supplicio letali damnauit. et quoniam
existimo, fortitan aliquos haec lecturos, exquisite scrutando no- 15
tare, strepentes id actum esse prius, non illud, aut ea, quae
uiderint praetermissa: hactenus faciendum est satis quod non
omnia narratu sunt digna, quae per squalidas transiere per-
sonas, nec si fieri fuisset necesse, instructiones uel ex ipsis
tabulariis suppeterent publicis, tot calentibus malis et nouo 20
furore sine retinaculis imis summa miscente, cum iustitium
esse, quod timebatur, non iudicium aperte constaret.

16 Tunc Cethegus senator adulterii reus delatus, ceruice perit
abscisa, et Alypius nobilis adulescens, ob leuem relegatus erro-
rem, aliique humiles publica morte oppetiuerunt, in quorum 25
miseriis uelut sui quisque discriminis cernens imaginem, torto-
rem et uincula somniabat et deuersoria tenebrarum.

17 Eodem tempore etiam Hymetii praeclarae indolis uiri ne-
gotium est actitatum. cuius hunc fuisse nouimus textum.
cum Africam pro consule regeret Carthaginiensibus uictus in- 30
opia iam lassatis, ex horreis Romano populo destinatis frumen-
tum dedit, pauloque postea cum prouenisset segetum copia,
18 integre sine ulla restituit mora. uerum quoniam denis modiis

---

4 ıngentum *V* 5 collıgę *V* 7 ıncı | dere *V* 8 braemanaſ *V* 11 numeruſ *V* 15 alıoſ quoſ *V* 16 aud *V* 18 omnıa arrata *V* 20 publıſ *V* 21 ferore *V* retınaculım | mıſſum mamıſcente *V* 24 adulıſcenſ *V* 26 torrorem *V* 27 deuerſarıa *V* 29 te(x)tum *V* 30 carthanıgıenſıbuſ *V* 31 et *V* 32 copia *Gelenius:* ınopıa *V* 33 re-ſtuıt *V* quam dedıſ *V*

singulis solidis indigentibus uenundatis, emerat ipse tricenos, interpretii conpendium ad principis aerarium misit. ideoque Valentinianus per nundinationem suspicatus parum, quam oportuerat, missum, eum bonorum parte multauit./ad cuius cladem 19
5 exaggerandam id quoque isdem diebus acciderat non minus exitiale. Amantius aruspex ea tempestate prae ceteris notus, occultiore indicio proditus, quod ob praua quaedam implenda ad sacrificandum ab eodem esset adscitus Hymetio, inductusque in iudicium, quamquam incuruus sub eculeo staret, perti-
10 naci negabat instantia. quo infitiante, secretioribus chartis ab 20 eius domo prolatis, commonitorium repertum est manu scriptum Hymetii, petentis ut obsecrata ritu sacrorum sollemnium numina erga se imperatores delinirent, cuius extima parte quaedam inuectiua legebantur in principem ut et auarum et truculentum.
15 haec Valentinianus relatione iudicum doctus, asperius interpre- 21 tantium facta, uigore nimio in negotium iussit inquiri. et quia Frontinus consiliarius ante dicti, minister fuisse conceptae precationis arguebatur, concisus uirgis atque confessus ablegatus est in exilium ad Brittannos, Amantius uero damnatus postea
20 rerum capitalium interiit. post hanc gestorum seriem Hyme- 22 tius ad oppidum ductus Ocriculum, audiendus ab Ampelio urbi praefecto de Maximino uicario, confestimque perdendus, ut apparebat, data sibi copia rectius imperatoris praesidium appellauit, nominisque eius perfugio tectus seruabatur incolumis.
25 super hoc princeps consultus senatu negotium dedit. qui cum 23 rem librata iustitia conperisset, eumque ad Boas Delmatiae locum exterminasset, aegre imperatoris iracundiam tulit, perciti uehementer, quod hominem addictum, ut ipse proposuerat, morti, clementiori sententia didicerat plexum.
30 Ob haec et huius modi multa, quae cernebantur *in* paucis, 24 omnibus timeri sunt coepta. et ne tot malis dissimulatis pau-

2 ınterpraetu *V* 4 cum *V* parente *V* 5 mınuı *V* 7 occultıoreſ *V* ımplendam *V* 8 ındoctuſque *V* 10 ınfıcıante *V* cartıſ *V* 11 manum *V* 12 hymetu potentıſ ut ob | ſecratorıbuſ agrorum *V* 13 ımperatorıſ *V* exıſtıma parte — 14 legebantur *add.* *V*[m] 14 ut at *V* cruculentum *V* 16 nemo *V* 17 conſutarıuſ *V* 19 brıttanoſ *V* ero *V* 22 de] & *V* 23 tectıuſ *V* 24 ıncolomıſ *V* 26 cumque *V* delmatę *V* 27 peccı | tı *V* 29 ſententıae dıdocerat *V* 30 in *om.* *V*, *add.* *Gelenius* 31 nomınıbuſ *V* cepta *V* paulatıſque ſepentıbuſ *V*

latimque serpentibus acerui crescerent aerumnarum, nobilitatis decreto legati mittuntur: Praetextatus ex urbi praefecto et ex uicario Venustus et ex consulari Mineruius oraturi ne delictis supplicia sint grandiora, neue senator quisquam inusitato et
25 inlicito more tormentis exponeretur. qui cum intromissi in consistorium haec referrent, negantem Valentinianum se id statuisse, et calumnias perpeti clamitantem moderate redarguit quaestor Eupraxius, hacque libertate emendatum est crudele praeceptum supergressum omnia diritatis exempla.

26 Circa hos dies Lollianus primae lanuginis adulescens, Lampadi filius ex praefecto, exploratius causam Maximino spectante, conuictus codicem noxiarum artium nondum per aetatem firmato consilio descripsisse, exulque mittendus, ut sperabatur, patris inpulsu prouocauit ad principem, et iussus ad eius comitatum duci, de fumo, ut aiunt, in flammam — traditus Phalangio Baeticae consulari cecidit funesti carnificis manu.

27 Super his etiam Tarracius Bassus, postea urbi praefectus et frater eius Camenius et Marcianus quidam et Eusaphius, omnes clarissimi, arcessiti in crimen, quod eiusdem conscii ueneficii aurigam fouere dicebantur Auchenium, documentis etiam tum ambiguis suffragante absoluti sunt Victorino, ut dispersus prodidit rumor, qui erat amicus Maximino iunctissimus.

28 Nec minus feminae quoque calamitatum participes fuere similium. nam ex hoc quoque sexu peremptae sunt originis altae conplures, adulteriorum flagitiis obnoxiae uel stuprorum. inter quas notiores fuere Claritas et Flauiana, quarum altera cum duceretur ad mortem, indumento, quo uestita erat, abrepto, ne uelamen quidem secreto membrorum sufficiens retinere permissa est. ideoque carnifex nefas admisisse conuictus inmane, uiuus exustus est.

29 Paphius quin etiam et Cornelius senatores, ambo uenenorum artibus prauis se polluisse confessi, eodem pronuntiante

---

3 dılectıſ *V* 4 ınuſıtate *V* 5 ıntra mıſſı *V* 6 referr& *V* 7 ſedarguıt *V* 9 receptum *V* 10 cı*ca (*fuit* r) *V* 12 aetate firmatum *V* 13 dıſcrıpſıſſe *V* ſuperabantur partıſ *V* 15 fialangı obetıcæ *V* 16 fineſtæ *V* 17 urbe *V* 18 euſafıuſ *V* 19 conſcıſ 20 ueneficıuſ *V* dıcebatur *V* 24 orıgıneſ alıæ *V* 26 quoſ nouoreſ *V* fluuıana *V* 27 doceretur *V* 31 pafıuſ *V* cornılıuſ *V* 32 artıbuſ preuenıſſe polluıſſe *V*

Maximino sunt interfecti. pari sorte etiam procurator monetae extinctus est. Sericum enim et Asbolium supra dictos, quoniam cum hortaretur passim nominare, quos uellent, adiecta religione firmarat, nullum igni uel ferro se puniri iussurum, plumbi
5 ualidis ictibus interemit. et post hoc flammis Campensem haruspicem dedit, in negotio eius nullo sacramento constrictus.

Oportunum est, ut arbitror, explanare nunc causam, quae 30 ad exitium praecipitem Aginatium inpulit iam inde a priscis maioribus nobilem, ut locuta est pertinacior fama. nec enim
10 super hoc *ulla documentorum rata est fides. anhelans flatu 31 superbo Maximinus, etiam tum praefectus annonae, nanctusque audaciae incitamenta non leuia, tendebat ad usque Probi contemptum, uiri summatum omnium maximi, iureque praefecturae praetorianae regentis prouincias. quod Aginatius indignissime 32
15 ferens dolensque in examinandis causis Maximinum ab Olybrio sibi praelatum, cum esset ipse uicarius Romae: familiari sermone docuit Probum occulte, facile uanum hominem recalcitrantem sublimibus meritis posse opprimi, si ille id fieri censuisset. has litteras, ut quidam adseuerabant, Probus ad 33
20 Maximinum eruditiorem iam in sceleribus, conmendatumque principi pertimescens, nullo conscio praeter baiulum misit. hisque recitatis ita homo ferus exarsit, ut machinas omnes in Aginatium deinde commoueret, uelut serpens uulnere noti cuiusdam adtritus. accessit his alia potior insidiarum materia, 34
25 quae eundem Aginatium obruit. Victorinum enim defunctum insimulabat, ut Maximini actus, dum supererat, uenditantem, cuius ex testamento legata ipse sumpserat non aspernanda, parique petulantia Anepsiae quoque eius uxori lites minabatur et iurgia. quae haec metuens, ut Maximini etiam muniretur 35
30 auxilio, finxit maritum in uoluntate, quam condiderat nuper, argenti tria milia pondo eidem reliquisse. qui auiditate nimia flagrans — nec enim hoc quoque uitio caruit — petit heredi-

1 meximino *V* monite *V* 2 quam *V* 3 adie ut a religione *V* 10 illa documentarum *V* hanellanſ *V* 12 adacie incimenta *V* proui *V* 13 præfectura praetoriane *V* 15 ad *V* 16 pretatum *V* 17 recalcitantem *V* 18 opprimiſ | ille id *V* 22 rechratiſ *V* 26 ſupereat denditandem *V* 28 anerſiæ *V* 29 ut maxumin& | muniretur *V* 30 tinxit *V* 31 agenti *V* reliquum (r *emend. ex* l) ſequi auiditate *V*

tatis medietatem. uerum etiam hoc ut parum sufficienti nequaquam contentus aliud commentus est, ut arbitrabatur, honestum et tutum, et ne amitteret ansam sibi oblatam lucrandi uberis patrimonii, Victorini priuignam Anepsiae filiam petit filio coniugem, idque adsentiente muliere prompte firmatum est. 5

36 Per haec et alia simili maerore deflenda, quae decolorabant speciem urbis aeternae, grassabatur per strages multiplices fortunarum homo cum gemitu nominandus, ultra forenses terminos semet extentans. namque et resticulam de fenestra praetorii quadam remota dicitur semper habuisse suspensam, 10 cuius summitas quadam uelut ansula colligaret nullis quidem indiciis fulta set nocitura insontibus multis: et Mucianum Barbarumque apparitores aliquotiens discretim trudi iubebat, ad 37 fallendum aptissimos. hi tamquam heiulando casus, quibus se simulabant oppressos, iudicis exaggerando crudelitatem, reme- 15 dium nullum aliud reis ad optinendam uitam superesse eadem replicando saepe adseuerabant, ni criminibus magnis petissent nobiles uiros, quibus ad sui societatem adnexis facile eos absolui posse firmabant.

38 Ob quae inplacabilitate ultra adposita iam pergente, manus 20 uinculis sunt artatae conplurium, ortuque nobiles inculti uidebantur et anxii. nec eorum culpari quisquam debuit cum salutantes humum paene curuatis contingentibus membris, persaepe clamantem audirent spiritus ferini latronem, nullum se 39 inuito repperiri posse insontem. quae uerba effectui propere 25 iuncta terruissent profecto Numae Pompilii similis et Catonum. prorsus enim sic agebatur, ut nec in alienis malis quorumdam exarescerent lacrimae: quod in uariis et confragosis actibus 40 uitae plerumque contingit. a iure tamen iustitiaque crebro discedens ferreus cognitor, erat uno quasi praecipuo tolerabilis. 30

---

1 rarum *V* 2 commenſuſ *V* 3 lucram dı *V* 6 hæc talıa *V* merore *V* 7 ſtragea multıplıcıſ *V* 8 nomınandıſ ſolıtra *V* 10 praetorı *V* 11 cuius *Gelenius:* eıuſ *V* quadam uelut anſula *Hauptius:* quaedam uelut damuſam *V*, quadam uelut capsula *coniecit Erfurdtius*, quaedam uelut famoſa *Hermannus* collegar& *V* 12 nocıturna *V* 14 artıſſımoſ hutam quam *V* 15 exaggeranda *V* 16 optınandam *V* 17 Ne *V* 18 quıbuſ quıb; *V* 19 eıuſ *V* 20 Ob•que (*fuit* ı) *V* ınplauılıtate *V*, impia uilitate *coniecit Valesius* 25 propera *V* 26 pompolıı *V* 28 exhareſcerent *V* 29 ıura *V* 30 dıſcıdenſ *V* tollerabıleſ *V*

interdum enim exoratus parcebat aliquibus, quod prope uitium esse in hoc loco legitur apud Tullium 'nam si inplacabilis iracundiae sunt, summa est acerbitas: sin autem exorabilis, summa leuitas: quae tamen, ut in malis, acerbitati anteponenda est.'

5 Post haec praegresso Leone acceptoque successore ad prin- 41 cipis comitatum Maximinus accitus, auctusque praefectura praetoriana, nihilo lenior fuit et iam longius nocens ut basilisci serpentes. in id tempus aut non multo prius scopae florere sunt 42 uisae, quibus nobilitatis curia mundabatur, idque portendebat 10 extollendos quosdam despicatissimae sortis ad gradus potestatum excelsos.

Et quamlibet tempestiuum est ad ordinem redire coeptorum, 43 tamen nihil impedituri temporum cursus inmorabimur paucis, quae per iniquitatem curantium uicariam praefecturam in urbe 15 contra quam oportuerat gesta sunt, quia ad nutum Maximini et uoluntatem isdem ministris uelut adparitoribus gerebantur. post hunc uenit Vrsicinus ad mitiora propensior, qui quoniam 44 cautus esse uoluit et ciuilis, rettulerat Esaiam cum aliis, ob commissum adulterium in Rufinam detentis, Marcellum mari- 20 tum eius ex agente in rebus, reum inminutae maiestatis deferre conatis, ideoque ut cunctator contemptus et ad haec fortiter exsequenda parum conueniens e uicaria potestate discessit. huic successit Hemonensis Simplicius, Maximini consiliarius ex 45 grammatico, post administratam nec erectus nec tumidus sed 25 obliquo aspectu terribilis, qui conpositis ad modestiam uerbis acerba meditabatur in multos. et primo Rufinam cum uniuersis auctoribus adulterii commissi uel consciis interfecit, super quibus Vrsicinum rettulisse praediximus, alios deinde conplures nullo noxiorum discrimine uel insontium. in cruento enim 46 30 certamine cum Maximino uelut antepilano suo contendens, su-

2 *ad Quintum fratrem I* 1, 13, 39 nam ſunt placabılıſ *V* 3 ſummæ ſı aceruıtaſ *V* 4 aceruıtatı (u *emend. in* b) *V* 7 longıtuſ *V* balıſcıſ terpentıt. ın *V* 10 extollendo *V* 12 qualıb& *V* ceptorum *V* 13 ınmorauımuſ *V*, memorabimus *coniecit Valesius* 14 curatıum *V* 15 a (ad) *emend. ex* d *V* 16 aparıtorıbuſ *V* 17 uenıtur ſıcıonuſ *V* quıquam *V* 20 ınmunıtae *V* 22 e uicaria potestate *Gelenius:* que efficere teſtate *V* 24 tumuduſ *V'* 27 conſcıı (u *emend. ex* u) *V* 28 alıcıſ deınde *V* 29 ınſonıtıum *V* in cruento *Gelenius:* mercıento *V* 30 cum *V*

perare eum in succidendis familiarum nobilium neruis studebat, Busirim ueterem et Antaeum imitatus et Phalarim, ut taurus ei solus deesse uideretur Agrigentinus.

47 His in hunc modum ac talibus actitatis, Hesychia quaedam matrona ob intentatum crimen in domo apparitoris, cui custodienda est tradita, multa pertimescens et saeua, fulcro plumeo uultu contracto incubuit, et animam occluso narium spiramento effudit. 5

48 Adiunctum est his aliud haut mitius malum. Eumenius enim et Abienus ambo ex coetu amplissimo infamati sub Maximino in Fausianam feminam non obscuram, post Victorini obitum, quo iuuante uixere securius, Simplicii aduentu perterrefacti, non secus uolentis magna cum minis, ad secreta re- 10
49 ceptacula se contulerunt. sed Fausiana damnata inter reos recepti, uocatique edictis, semet abstrusius amendarunt: quorum Abienus apud Anepsiam diu delitescebat. sed ut solent insperati casus adgrauare miserabilis clades, Apaudulus nomine seruus Anepsiae, uerberatae coniugis dolore perculsus, negotium ad Simplicium detulit nocte progressus, missique apparitores 15
50 indicatos e latebris abstraxerunt. et Abienus quidem exaggerato crimine stupri, quod intulisse dicebatur Anepsiae, morte multatus est. mulier uero ut continendae uitae spem firmam dilato possit habere supplicio, adpetitam se nefariis artibus, uim 20
51 in domo Aginati perpessam adseuerauit. haec, ut gesta sunt, auritus ad principem Simplicius retulit, agensque ibi Maximinus infestus ob causam, quam supra docuimus, Aginatio, simultate una cum potestate in maius accensa, *orauit* inpense ut rescriberetur eum occidi: et inpetrauit facile male sanus incitator 25
52 et potens. metuensque grauioris inuidae pondus, ne pronuntiante Simplicio et consiliario suo et amico, periret homo patri- 30

---

1 ſuccıuendıſ *V* 2 ante umemıtatıſ & falarım uıtæ ruſ eı ſoluſ deceſſe *V* 3 agrıcentınuſ *V* 4 a&atıſ heſycta *V* 10 eum & *V* ſum *V* 12 uıxereſ *V* praeter refacta *V* 13 uolenteſ *V* mmıſ *V* 15 edectıſ *V* 16 delıtıſcebat *V* 18 pcluſuſ *V* 19 ıdetulıt *V* progreſſum *V* 21 ſturrı *V* 23 dılecto *V* nefa | artıbuſ *V* 24 domı *V* perpeſſamuſ euerauıt *V* 25 auritus *scripsi:* m*ugıtuſ (*fuit* a) *V*, ocius *coniecit Valesius*, mugiens *uel* minutius *Gronouius*, muginatus *Ernestius* 26 ſımultata *V* 27 orauit *om. V*, *add. Gelenius* 30 ſımplıtıo *V*

ciae stirpis, tenuit apud se paulisper imperiale praeceptum, hae-
rens et ambigens, quemnam potissimum exsecutorem atrocis rei
fidum inueniret *et* efficacem. tandemque ut solent pares facile 53
congregari cum paribus, Doryphorianus quidam repertus est
5 Gallus, audax ad usque insaniam, cui hanc operam implere breui
pollicito deferri prouidit uicariam, et conmonitorium cum Augusti
litteris tradidit, instruens hominem saeuum quidem sed rudem,
qua celeritate Aginatium sine ullo deleret obstaculo, dilatione
qualibet inuenta forsitan euasurum. festinauit, ut mandatum 54
10 est, Doryphorianus magnis itineribus Romam, et inter admini-
strandi initia magna quaeritabat industria, qua ui senatorem
perspicui generis interficeret iuuantibus nullis. cognitoque eum
iam pridem repertum in uilla propria custodiri, ipse tamquam
caput sontium pariterque Anepsiam horrore medio tenebrarum
15 audire disposuit, quo tempore hebetari solent obstrictae terro-
ribus mentes: ut inter innumera multa Aiax quoque Homericus
docet optans perire potius luce, quam pati formidinis augmenta
nocturnae. et quoniam iudex, quin immo praedo nefandus ad 55
id solum, quod promisit, intentus cuncta extollebat in maius,
20 iusso Aginatio statui, agmina fecit introire carnificum, cate-
nisque sonantibus triste, mancipia squalore diuturno marcentia
in domini caput ad usque ultimum lacerabat exitium, quod in
stupri quaestione fieri uetuere clementissimae leges. denique 56
cum iam contigua morti tormenta ancillae uoces expressissent
25 obliquas, indicii fide parum plene discussa, Aginatius ad sup-
plicium duci pronuntiatus abrupte, nec auditus, cum magnis
clamoribus appellaret nomina principum, sublimis raptus occi-

---

1 ımperale *V* 2 ıntrocıſ *V* 3 et *om. V*, *add. Gelenius* 4 dory-
farıanuſ *V* 6 dıfferrı *V* auguſtu *V* 8 que *V* aggınatıum *V*
9 forſıtante uaſurum *V* 10 dorq; forıanuſ *V* magnıſque ıtenerıbuſ *V*
inter administrandi *Valesius*: ınterandı *V*, inter intrandi *Accursius*, inter
salutandi *Gelenius*, inter indagandi *uel* rimandi *Gronouius* 11 uıſ *V*
12 ınuantıbuſ *V* 13 custodiri ipse *Accursius*: uultodırıpſe *V* 14 caput
sontium *Gelenius*: capıta fontıum *V* pariterque *uulgo*: perque *V* horrore
medio *Valesius*: horrorem & *V* 15 dıſpoſuı *V* habıtarı *V* ob-
ſtrıctam et errorıbuſ *V* 16 humerıcuſ *V* *Il. P* 645 18 quam *V*
20 ıuſſo ſub agınatıo *V* 22 capud *V* 23 ſtruprı *V* 24 uocıſ uocıſ *V*
25 ındıcııſ *V* parıam *V* 26 pronuntıatum *V* audıtuı *V*

ditur, pari sententia Anepsia interfecta. haec agitante, cum adesset, perque emissarios cum procul ageret, Maximino funera urbs deplorauit aeterna.

57 Sed accelerarunt ultimae dirae caesorum. namque ut postea tempestiue dicetur, et idem Maximinus sub Gratiano into- 5 leranter se efferens damnatorio iugulatus est ferro, et Simplicius in Illyrico truncatus, et Doryphorianum pronuntiatum capitis reum trusumque in carcerem Tullianum, matris consilio princeps exinde rapuit, reuersumque ad lares suos per cruciatus oppressit inmensos. 10

Vnde huc fleximus reuertamur: is urbanarum rerum status, ut ita dixerim, fuit.

2 At Valentinianus magna animo concipiens et utilia, Rhenum omnem a Raetiarum exordio ad usque fretalem Oceanum magnis molibus conmuniebat, castra extollens altius et castella 15 turresque adsiduas per habiles locos et oportunos, qua Galliarum extenditur longitudo: non numquam etiam ultra flumen 2 aedificiis positis subradens barbaros fines. denique cum reputaret munimentum celsum et tutum, quod ipse a primis fundarat auspiciis, praeterlabente Nicro nomine fluuio, paulatim 20 subuerti posse undarum pulsu inmani, meatum ipsum aliorsum uertere cogitauit et quaesitis artificibus peritis aquariae rei, co- 3 piosaque militis manu arduum est opus adgressus. per multos enim dies conpaginatae formae e roboribus, coniectaeque in alueum, fixis refixisque aliquotiens prope ingentibus stilis, fluc- 25 tibus erectis confundebantur, auulsaeque ui gurgitis interibant. 4 uicit tamen imperatoris uehementior cura et morigeri militis

---

1 patri ſententiam *V* 2 emiſarioſ *V* fenera urbiſ *V* 4 a&ernaſ ſed ut | celarunt *V* 4 dircæſorum *V* 5 dicitur *V* intuleranter *V* 6 iuiulatuſ *V* 7 trunnatuſ (*prior* n *emend. ex* u) *V* et Doryphorianum pronuntiatum capitis *Gelenius:* & uorifor pronuntiatum capiti *V* 8 carcere Tulliano *Gelenius*, in carcerem Tullianum *Hauptius:* ret tulliano in *V* matre *V* 9 rapiunt *V* lares suos *scripsi:* lareſ iſ *V* 11 munde huc fluximuſ *V* 13 ad *V* magnanimo *V* retiarum *V* 15 conmouebat *V* caſtello *V* 16 locaſ *V* 18 poſituſ *V* 19 tutum duod ipſe *V* 20 auſpiciſ *V* 22 aquariae rei *Gelenius:* quare rei *V* 24 formoſae roboribuſ *V* coneteque *V* 26 erectis confundebantur *Gelenius:* erecti confidebantur *V* interibant *Valesius:* inter an *V*, 27 uicit *Gelenius:* uice *V*

labor, mento tenus, dum operaretur, saepe demersi: tandem non sine quorundam discrimine castra praesidiaria, inquietudine urgentis amnis exempta, nunc ualida sunt.

5 Ac talibus laetus exsultansque, pro anni et temporis statu 5 dilapsos conducens, rei publicae studuit, ut officio principis congruebat. ratusque ad id aptissimum, quod deliberabat, inplendum, trans Rhenum in monte Piri, qui barbaricus locus est, munimentum exstruere disposuit raptim. utque celeritas effectum negotii faceret tutum, per Syagrium tunc notarium, 10 postea praefectum et consulem, Aratorem monuit ducem, ut, dum undique altum esset silentium, id arripere conaretur. 6 transiit cum notario dux, ut iussum est, statim, fodereque per militem, quem duxit, fundamenta exorsus, Hermogenen susceperat successorem, eodemque puncto quidam optimates Alamanni 15 uenere obsidum patres, quos lege foederis mansuraeque diutius pacis haut aspernanda pignora tenebamus. 7 qui flexis poplitibus subplicabant, ne Romani securitatis inprouidi, quorum fortunam sempiterna fides caelo contiguam fecit, prauo deciperentur errore, proterueque pactis calcatis rem adorirentur indignam. 20 8 uerum haec et similia loquentes in cassum, cum nec audirentur, nec quietum aliquid uel mite referri sentirent, filiorum flentes exitium discesserunt, isdemque digressis, ex abdito collis propinqui miles barbaricus prosiluit, optimatibus tum danda

---

1 demerſit *V* 2 discrimine *Gelenius:* hiſ cum | mine *V* inquietudine *Gelenius*, urgentis *Valesius:* inrui etudiner ingentiſ *V* 4 exſulquae *V* anni et temporis statu dilapsos conducens *Gelenius:* animi & temporiſ tudila conducenſ *V*, anni tempore tutela conducens *coniecit Valesius* 5 studuit *scripsi:* trudium *V*, curam habuit *Gelenius* ut officio *Gelenius:* ut offer *V* 6 ad ed optiſſimoſ ad id quod *V* 7 hrenum *V* pyri *V* 9 ſiagrium *V* 10 Aratorem *codex regius:* oratorem *V* 11 altum *codex Fauchetii:* actum *V* 12 podereque *V* 15 uenire obſidiem *V* foedereſ *V* 18 ſempitenna *V'* prauo deciperentur errore *Gelenius:* praue deficerentur errore *V* 19 proterueque pactis *scripsi:* pro re | pactiſque *V* calcatis rem adorirentur indignam *Gelenius:* calaleatiſ redorerentur induenam *V* 20 audirentur nec quietum aliquid uel mite referri *Gelenius:* audir& nec quicum aliquid uel mittere ferri *V* 22 hiſdemque *V* digressis *Gelenius:* agrigreſſiſ *V* col | lef *V* 23 propinqui miles barbaricus *scripsi:* propinquiſ in barbaricuſ *V*, propinqui barbaricus globus *Gelenius* prosiluit optimatibus *Gelenius:* profilui opimibuſ *V* dum *V*

responsa, ut intellegi dabatur, opperiens: adortusque milites seminudos, humum etiam tum gestantes, expeditis agiliter gladiis
9 obtruncabant, inter quos etiam duces ambo sunt caesi. nec indicaturus gesta superfuit quisquam praeter Syagrium, qui deletis omnibus ad comitatum reuersus, irati sententia principis 5 sacramento exutus abiit ad lares, id conmeruisse saeuo iudicatus arbitrio, quod euaserit solus.

10 Haec inter per Galliam latrociniorum rabies saeua scatebat in perniciem multorum, obseruans celebres uias, fundensque indubitanter quidquid inciderat fructuosum. denique praeter 10 conplures alios, quos absumpserunt insidiae tales, Constantianus tribunus stabuli, impetu est clandestino exceptus moxque interfectus, Valentiniani adfinis, Cerealis et Iustinae germanus.

11 At procul, tamquam horum similia agentibus furiis per omne latus, Maratocupreni grassatores acerrimi uagabantur, uici huius 15 nominis incolae in Syria prope Apamiam positi, nimium quantum numero et exquisitis fallaciis abundantes, ideoque formidati quod mercatorum militumque (honoratorum specie sine strepitu ullo diffusi, opimas domos uillas et oppida peruadebant.
12 nec quisquam aduentum eorum cauere poterat inopinum, non 20 destinata sed uaria petentium et longinqua, et quaqua uentus duxerat, prorumpentium: quam ob causam prae ceteris hostibus Saxones timentur ut repentini. et quamlibet coniurati

---

1 openenſ *V* odortuſ *V* milites *Gelenius:* molteſ *V* 2 etiam tum gestantes expeditis *Gelenius:* &tiam | tum anteſ expeditum *V* 3 obtruncabant *Gelenius:* obcabant *V* 4 quiqua *V* ſyagrum *V* 5 ad comitatum reuersus *Gelenius:* ad tatum reuerſum *V* principeſ *V* 6 lareſio conmeruiſſ& ſcaeſo iudicatuſ *V*, *emendauit Gelenius* 7 quae de | uaſerit *V* 8 gallia latrociniarum *V* 10 indutanter *V* inciderit fructuſ ſub denique *V* 11 quem adſumpſerunt *V* 12 dandeſtino *V* 13 ualentini *V* caerealiſ *V* 14 agentibus *scripsi:* actentibuſ *V* furuſ *V* 15 moratocupreni *V* aggerrimi *V* 16 apamiam iam poſiti *V* minimum *V* 18 mercatorem *V* honeratorum *V* specie sine strepitu ullo *Valesius:* ſpecieſ ineſtre . . . | ullo *V*, specie sine discrimine ullo *Gelenius* 19 dieſoſi opimaſ (i *emend. ex* n) *V* et oppida peruadebant *Gelenius:* & opeſ peruadabant *V* 21 potentium *V* quaqua *scripsi:* quaque *V* 22 prorumpentium *scripsi:* torum pentum *V* 23 Saxones timentur *Gelenius:* ſaxaueſ tumentur *V* tamlib& coniuratuſ *V*

multorum opes attriuerint, oestroque concepti furoris exagitati strages edidere luctificas, sanguinis nihilo minus auidi quam praedarum, *tamen*, ne per minutias gesta narrando saepius operis inpediam cursum, id unum sufficiet eorum exitiale poni com-
5 mentum. quaesitus in unum impiorum hominum globus, imi- 13 tatus rationalis officium ipsumque iudicem, uespertinis tenebris lugubre clamante praecone ciuitatem ingressi, ambitiosam domum cuiusdam primatis ut proscripti iussique interfici cum gladiis obsederunt, raptaque suppellectili pretiosa, quia subito
10 perculsi familiares hebetatis sensibus non defenderant dominum, caesis pluribus ante reuolutam lucem gressu discessere ueloci. uerum cum exuuiis referti multorum, rapiendi dulce- 14 dine *nil* praetermitterent, intercepti imperiali motu, oppressi interiere omnes ad unum, eorumque suboles parua etiam tum, ne
15 ad parentum exempla subcresceret, pari sorte deleta est, et lares uersi, quos ambitiose luctuosis aliorum dispendiis construxerunt. et haec quidem textu processere narrato.

Theodosius uero dux nominis inclyti, animi uigore collecto 3 ab Augusta profectus, quam ueteres appellauere Lundinium,
20 cum milite industria conparato sollerti, uersis turbatisque Brittannorum fortunis opem maximam tulit, oportuna ubique ad insidiandum barbaris praeueniens loca, nihilque gregariis imperans, cuius non ipse primitias alacri capesseret mente. hocque ge- 2 nere cum strenui militis munia et praeclari ducis curas exple-
25 ret, fusis uariis gentibus et fugatis, quas insolentia nutriente securitate adgredi Romanas res inflammabat, in integrum re-

---

1 attriuerint *Gelenius*, oestroque *Valesius:* adtribuerint | .... troque *V* exagitati strages edidere *Valesius:* exagitatiſ r...eſe dedere *V* 2 nihil | omniſ *V* 3 praedarum. sed ne per minutias gesta narrando *Gelenius* (tamen *pro* sed *uulgo*): praedarum .... reme per minutaſ geſtinar rando *V* saepius *scripsi:* r........... | enuſ *V* 4 commentum *uulgo:* com mer iū (iū *in lacuna, sed nihil eras.*, *add. man. sec.*) *V*, commercium *Gelenius* 5 hominū *om. V'* imituſ *V* 8 peroſcripte *V* 9 ſuppellectili *sic V* 11 diſcere *V* 12 exubiiſ *V* rapiendi *Valesius:* pariendi *V*, parandi *Gelenius* 13 nihil *add. Gelenius, om. V* praetermitteret at interceptam *V* oppreſſunt enre (int *supra*) *V* 14 ſuboleſiraua *V* 15 ſubereſ | cer& *V* corte delecta & dareſ *V* 16 ambitioſa *V* 18 theodoſio *V* nomino *V* animi *Lindenbrogius:* animo *V* 20 uerſeſ *V* brittanorum *V* 23 capeſſere in mente *V* 24 prẹclara *V* 25 tiariſ *V* 26 ſecuritatem *V*

stituit ciuitates et castra multiplicibus quidem damnis adflicta, set ad quietem temporis longi fundata.

3 Euenerat autem eodem haec agente facinus dirum, erupturum in periculum graue, ni inter ipsa conatus principia 4 fuisset exstinctum. Valentinus quidam in Valeria Pannoniae superbi spiritus homo, Maximini illius exitialis uicarii, postea praefecti coniugis frater, ob graue crimen actus in Brittannias exsul, quietis inpatiens malefica bestia ad res perniciosas consurgebat et nouas, in Theodosium tumore quodam, quem solum 5 resistere posse nefandis cogitationibus aduertebat. multa tamen clam palamque circumspiciens, crescente flatu cupiditatis inmensae exules sollicitabat et milites, pro temporis captu ausorum 6 illecebrosas pollicendo mercedes. iamque propinquante temptatorum effectu, doctus haec, unde conuenerat, dux alacrior ad audendum, et corde celso ad uindictam conpertorum erectus, Valentinum quidem cum paucis arta sibi societate iunctissimis letali poena plectendos Dulcitio dediderat duci: militari scientia uero, qua superabat praesentes, futura coniciens, de coniuratis quaestiones agitari prohibuit, ne formidine sparsa per multos reuiuiscerent prouinciarum turbines conpositi.

7 Hinc ad corrigenda plura conuersus et necessaria, periculo penitus dempto, cum aperte constaret nulla eius *coepta* propitiam deseruisse fortunam, instaurabat urbes et praesidiaria, ut diximus, castra, limitesque uigiliis tuebatur et praetenturis, recuperatamque prouinciam, quae in dicionem concesserat hostium, ita reddiderat statui pristino, ut eodem referente et rectorem haberet legitimum, et Valentia deinde uocaretur arbitrio principis uelut ouantis.

8 ....haec etiam praecipua. Areanos genus hominum a ueteribus institutum, super quibus aliqua in

1 adflıctuſ & *V* 3 enenerat *V* 4 graue nunter *V* 5 quıdem *V* pannonıa *V* 7 actum *V* brıttanıaſ *V* 10 Multo *V* 11 curıdıtatıſ *V* 12 ex mılıtıſ *V* 13 ınlecebrıcaſ *V* 15 audendam *V* 16 artacı ſocıetatem *V* 17 plectendo *V* 18 conıtıenſ *V* 19 formıdıneſ parca *V* 22 coepta *om. V, add. Gelenius* propitiam *Gelenius:* propıtıa *V* 24 uıırgılıſ *V* 25 dıcıoneſ conceſſerant *V* 28 oua..t.... tudıo nuntıo ıneſt haetıam praecıpua area noſ *V* (ouantis. inter eius dispositiones est haec etiam praecipua. Areanos *coniecit Valesius*) 29 Angarianos *coniecit Wagnerus*

actibus Constantis rettulimus, paulatim prolapsos in uitia a stationibus suis remouit: aperte conuictos, acceptarum promissarumque magnitudine praedarum allectos, quae apud nos agebantur, aliquotiens barbaris prodidisse. id enim illis erat officium, ut ultro citroque per longa spatia discurrentes, uicinarum gentium strepitus nostris ducibus intimarent.

9 Ita spectatissime ante dictis rebus aliisque administratis similibus, ad comitatum accitus tripudiantesque relinquens prouincias ut Furius Camillus uel Cursor Papirius uictoriis crebris et salutaribus erat insignis. et fauore omnium ad usque fretum deductus, leni uento transgressus, uenit ad conmilitium principis, cumque gaudio susceptus et laudibus, in locum Valentis Iouini successit, qui equorum copias tuebatur.

4 Diu multumque a negotiis discussus urbanis, adigente cumulo foris gestorum, ad ea strictim exequenda regrediar, exorsus ab Olybrii praefectura tranquilla nimis et leni, qui numquam ab humanitatis statu deiectus, sollicitus erat et anxius, nequid usquam factum eius asperum inueniretur aut dictum, calumniarum acerrimus insectator, fisci lucra, unde poterat, circumcidens, iustorumque distinctor et arbiter plenus, in subiectis admodum temperatus. 2 sed obnubilabat haec omnia uitium parum quidem nocens rei communi, sed in alto iudice maculosum, quod citeriorem uitam paene omnem uergentem in luxum per argumenta scaenica amoresque peregerat nec uetitos nec incestos.

3 Post hunc urbem rexit Ampelius, cupidus ipse quoque uoluptatum, Antiochiae genitus, ex magistro officiorum ad proconsulatum geminum, indeque multo postea ad praefecturae culmen euectus, laetus alia, et *ad* populi fauorem adipiscendum aptissimus, non numquam tamen rigidus atque utinam in pro-

---

1 conſtantıbuſ *V* 3 praecarum *V* 4 barbarıco dıdıſſe *V* 8 trıpodıantesſque *V* 9 crebrıſ & ſalutarıuſ *V* 12 utlentıſ *V* 13 quo *V* 14 negotiis discussus *Gelenius:* negetuſ dıſcurſıſ *V*, negotiis digressus *Wagnerus* 15 exſequendar regredıar *V* 18 ne quid usquam *scripsi:* nec quibusquam *V*, nequod usquam *uulgo* tactum *V* 19 agerrımuſ *V* 20 distinctor *Gelenius:* dıſiunctor *V* 22 communıſ *V* maculoſe *V* 23 c&erıorem *V* uergentem in luxum *Gelenius:* u. . . . . gentem uı luxum *V* 24 scenica amoresque *Gelenius:* ce. . . . ca amorıſque *V* uetitos *Gelenius:* uetuoſ *V* 28 euectus, laetus alia et ad populi *Gelenius* eu&uſ lectuſ alıa & populı *V*

posito perseuerans. correxisset enim ex parte licet exigua
inritamenta gulae et ganeas taetras, ni flexus in molliora ami-
4 sisset gloriam diu uicturam. namque statuerat, ne taberna
uinaria ante horam quartam aperiretur, neue aquam uulgarium
calefaceret quisquam, uel ad usque praestitutum diei spatium 5
lixae coctam proponerent carnem, uel honestus quidam man-
5 dens uideretur in publico. quae probra aliaque his maiora dis-
simulatione iugi neglecta ita effrenatius exarserunt, ut nec Epi-
menides ille Cretensis, si fabularum ritu ab inferis excitatus
redisset ad nostra, solus purgare sufficeret Romam: tanta ple- 10
rosque labes insanabilium flagitiorum oppressit.

6 Et primo nobilitatis, ut aliquotiens pro locorum copia
fecimus, dein plebis digeremus errata, incidentia ueloci con-
7 stringentes excessu. praenominum claritudine conspicui qui-
dam, ut putant, in inmensum semet extollunt, cum Reburri 15
et Flauiani et Pagonii Geryonesque appellentur ac Dalii cum
Tarraciis et Parrhasiis, aliisque ita decens sonantibus originum
8 insignibus multis. non nullos fulgentes sericis indumentis, ut
ducendos ad mortem, uel ut sine diritate ominis loquamur,
praegresso exercitu arma cogentes, manipulatim concitato fra- 20
9 gore sequitur multitudo seruorum. tales ubi comitantibus sin-
gulos quinquaginta ministris tholos introierint balnearum, 'ubi
sunt nostra?' minaciter clamant: *si* apparuisse subito ignota
conpererint mancipia, aut oppidanae quondam prostibulum ple-
bis, uel meritorii corporis ueterem lupam, certatim concurrunt, 25
palpantesque aduenam deformitate magna blanditiarum ita ex-
tollunt, ut Semiramim Parthi uel Cleopatras Aegyptus aut

---

2 gylæ *V* ganeas *Gelenius:* galmeaſ *V* tetraſ *V* f(l)exuſ *V*
4 uulgarum *V* 6 lixae *Gelenius:* lexe *V* uellı oneſtuſ *V* 7 uidere-
tur *Gelenius:* dıueretur *V* allıa quaſ hıſ *V* 8 Epimenides ille Cretensis
Gelenius: enmenı deſıde cretenſıſ *V* 15 reburr(ı) & flabianı *V* 16 ge-
reonıſque *V* tar | racuſ & perraſuſque ıta deceſ *V* 17 engınum *V*
19 docendoſ (u *suprascr.*) *V* ominis *Gelenius*: omneſ *V* 20 progreſſae *V* cogen-
teſ *Gelenius:* cogıteſ *V* 21 multıtum *V* tales ubi *Gelenius:* talıbuſ *V*
22 ıntroıerıt blanearum (l *suprascr.*) (*emend. man. sec.*) ubı ubı *V* (ubi ubi sunt mi-
naciter clamantes *Gelenius*) 23 nostra *scripsi:* noſtrum *V* si *om. V*,
add. Gelenius 24 mancipia aut *uulgo:* m .... aut *V*, meretricem aut
Gelenius preſlıbulum pleuſ (o, b *suprascr.*) (*bis emend. man.* 2) *V* 25 uetere lupa *V*
27 ita *Gelenius:* ut *V*

Artemisiam Cares uel Zenobiam Palmyreni. et haec admittunt hi, quorum apud maiores censoria nota senator adflictus est, ausus, dum adhuc non deceret, praesente communi filia coniugem osculari.

5 Ex his quidam cum salutari pectoribus oppositis coeperunt, osculanda capita in modum taurorum minacium obliquantes, adulatoribus offerunt genua suauianda uel manus, id illis sufficere ad beate uiuendum existimantes, et abundare omni cultu humanitatis peregrinum putantes, cuius forte etiam gra- 10 tia sunt obligati, interrogatum, quibus thermis utatur aut aquis, aut ad quam successerit domum. 10

Et cum ita graues sint et cultores uirtutum, ut putant, si uenturos undelibet equos aut aurigas quendam didicerint nuntiasse, ita uelociter imminent uident et percunctantur, ut 15 Tyndaridas fratres eorum suspexere maiores, cum priscis illis uictoriis indicatis gaudio cuncta complessent. 11

Horum domus otiosi quidam garruli frequentant, uariis adsentandi figmentis ad singula ulterioris fortunae uerba plaudentes, parasitorum in comoedis facetias adfectando. ut enim illi 20 sufflant milites gloriosos, obsidiones urbium et pugnas *et* milia hostium isdem ut heroicis aemulis adsignantes, ita hi quoque columnarum constructiones alta fronte suspensas mirando, atque parietes lapidum circumspectis coloribus nitidos, ultra mortalitatem nobiles uiros extollunt. poscuntur etiam in conuiuiis 25 aliquotiens trutinae, ut adpositi pisces et uolucres ponderentur et glires, quorum magnitudo saepius replicata non sine taedio praesentium, ut antehac inusitata laudatur adsidue, maxime cum haec eadem numerantes notarii triginta prope adsistant 12 13

1 artemiſiam *V* censoria nota *Gelenius:* cenſoriano *V* 3 praeſenſ *V* 7 genua suauianda *Gelenius:* genia & uianda *V* 9 putantoſ (*emend. man. sec.*) *V* 12 cultureſ *V* 13 uentoriſ *V* nequoſ *V* 14 ita uelociter imminent *Valesius:* italoſ terhimi | nent *V* 15 ſuſpexireſ malo | reſ *V* 16 conpleſcent *V* 18 ulterioris *Hauptius:* uiteneriſ *V*, altioris *Gelenius* uerbari audenteſ *V* 19 comoedis facetias *Valerius:* eemoeduſ .... | etaſ *V*, comoediis ...etas *Gelenius* 20 urbium et pugnas et milia *Gelenius:* & pugnaſ uirũ | milia *V* 21 herociſ *V* 22 columnarum *Gelenius:* calumniarum *V* conſtructioniſ *V* 23 pari & iſ *V* 24 conuiuiis *Gelenius:* conubiſ *V* 25 ponerentur *V* 26 ſæpiuſ .. licata *V* taedit *V* 28 adſiſtante *V*

cum thecis et pugillaribus tabulis, ut deesse solus magister ludi
litterarii uideretur.

14 Quidam detestantes ut uenena doctrinas, Iuuenalem et Ma-
rium Maximum curatiore studio legunt, nulla uolumina prae-
ter haec in profundo otio contrectantes, quam ob causam non 5
15 iudicioli est nostri. cum multa et uaria pro amplitudine glo-
riarum et generum lectitare deberent, audientes destinatum poe-
nae Socraten, coniectumque in carcerem, rogasse quendam scite
lyrici carmen Stesichori modulantem, ut doceretur id agere, dum
liceret: interroganteque musico quid ei poterit hoc prodesse 10
morituro postridie, respondisse 'ut aliquid sciens amplius e uita
discedam'.

16 Ita autem pauci sunt inter eos seueri uindices delictorum
ut, si aquam calidam tardius attulerit seruus, trecentis adfligi
uerberibus iubeatur: si hominem sponte occiderit propria, in- 15
stantibus plurimis ut damnetur reus, dominus hactenus excla-
mat 'quid faciat maniosus et nequam? et siquis *aliud eius*
modi deinceps ausus fuerit, corrigetur'.

17 *Ciuilitatis* autem hoc apud eos est nunc summum, quod
expedit peregrino fratrem interficere cuiuslibet, quam cum ro- 20
gatus *sit* ad conuiuium excusare: defectum enim patrimonii se
oppido perpeti senator existimat, si is defuerit, quem aliquo-
tiens libratis sententiis inuitauerit semel.

18 Pars eorum, si agros uisuri processerunt longius, aut alie-
nis laboribus uenaturi, Alexandri Magni itinera se putant ae- 25
quiperasse uel Caesaris: aut si a lacu Auerni lembis inuecti

---

1 solus *Gelenius:* locuſ *V* 2 lıtteru *V* 4 curatore *V* 7 debent *V* pone *V* 8 carcerem rogasse quendam scite *Gelenius:* arcerem pro | gaſſe quondam ex cıte *V* 11 merituro (o *superscr.*) poſttrıdıe *V* alıquot *V* cuita dıſceuat (e uita dıſcedam; ũ *add. man. sec.*; *cetera man.* 3) *V* 13 delictorum *Gelenius:* tectorum *V* 14 trecentis adfligi *Gelenius:* recentıſ ad fııctu *V* 15 ponte occıderat *V* ınſtante *V* 16 reus *Valesius:* ıremuſ *V* 17 maniosus *Gelenius:* ma . . . . moſuſ *V* quıſ . . . . | dı deıncepſ *V*, *suppletum uulgo* (et — corrigetur *om. Gelenius*) 18 fuerıt cortu . . . . tıſ autem *V*, *suppletum uulgo* (ciuilitatis *iam Gelenius*) 19 nunc summum quod *scripsi:* nunc . . . . . . | m quod *V* 20 fratrem *Valesius:* frure *V* quam cum *Valesius:* quamquam *V* rogatus sit ad *scripsi:* rogatuſ . . . | ad *V* 21 ex *V*, cuſare *V*[m] patrımonııſ oppıdı *V* 24 alıenuſ *V* 25 ıtenera (i *superscr.*; *emend. man. sec.*) *V* 26 tembıſ *V*

sunt pictis Puteolos, uelleris certamen, maxime cum id uaporato audeant tempore. ubi si inter aurata flabella laciniis sericis insederint muscae, uel per foramen umbraculi pensilis radiolus inruperit solis, queruntur quod non sunt apud Cimmerios nati. 5 dein cum a Siluani lauacro uel Mamaeae aquis uentitant sos- 19 pitalibus, ut quisquam eorum egressus tenuissimis se terserit linteis, solutis pressoriis uestes luce nitentes ambigua diligenter explorat, quae una portantur sufficientes ad induendos homines undecim: tandemque electis aliquot inuolutus, receptis 10 anulis, quos, ne uiolentur humoribus, famulo tradiderat, digitis ut metatis abit.

Enim uero siquis e militia principis recens digressus abie- 20 rit in larem, ut prouectibus, tali praesente uiro..... lenii praesul existimatur: ceteri taciturni *audiunt* dicta..... solus pater 15 familias tectus narrans aliena et placentia referens et utile plera- que fallendo.

Quidam ex his licet rari aleatorum uocabulum declinantes 21 ideoque se cupientes appellari tesserarios: inter quos tantum differt, quantum inter fures et latrones. hoc tamen fatendum 20 est quod, cum omnes amicitiae Romae tepescant, aleariae solae,

---

1 sunt *add. Gelenius* uelleris certamen *Hirschfeldius:* uelle certamen *V* 2 ſit *V* flauella (*emend. man. sec.*) lacınuſ ſercıſ ınſiderınt *V* 3 toramen *V* 4 ſunt..... ‖ apud cımernoſ *V* 5 mameaea quıſut & tıtant *V* 7 solutis *Lipsius:* ſolıtıſ *V* ambigua *Valesius:* arbıtrua *V* 8 una portantur sufficientes *Gelenius:* unam p......... | tur ſuffıcıent ex *V* ad induendos *Accursius:* adıuuendoſ *V* 9 ınuolutoſ *V* 10 morıbuſ *V* tradeat *V* 11 & metatıſ.. | Ne ıd enım uero ſi quıbuſ ın mıl........ prıncıpıſ regenſ dıgreſſuſ............ | rıt m...... ae ut prouectıbuſ talı preſente....... ırıo...... lenıı praeſul *V:* ut metatis abit. enim uero siquis e militia principis recens digressus abierit in larem aut prouectibus *Valesius*, praesente uiro *scripsi*, *deinde transpositis Ammiani uerbis conici potest tale aliquid fuisse* ceteri taciturni audiunt dicta: adesse silentii praesul existimatur, solus *cett.* (*cf. Solinus p.* 7, 4 *M.* sacellum — Angeronae — quae diua praesul silentii) 12 enım uero — 16 fallendo *om. Gelenius* 14 tacıtur....... dıcta ſolıaſ pater famılıaſ tectu ... rant alıena *V*, *adscripsi Valesii supplementa quamquam non satis facit.* 15 referrent & unle *V* 16 fallendo .... quædam *V* 18 appellari tesserarios *Gelenius:* appellarıt............ſ *V* 19 defert *V* 20 eſt.... | quod *V*

quasi gloriosis quaesitae sudoribus, sociales sunt et adfectu nimio firmitate plena conexae: unde quidam ex his gregibus inueniuntur ita concordes ut Quintilios esse existimes fratres. ideoque uidere licet ignobilem artis tesserariae callentem arcana, ut Catonem Porcium ob repulsam praeturae nec suspec- 5 tam antea nec speratam, incedere grauitate conposita maestiorem, quod ei in maiore conuiuio uel consessu proconsularis quidam est antelatus.

22 Subsident aliqui copiosos homines senes aut iuuenes, orbos uel caelibes, aut etiam uxores habentes et liberos — nec 10 enim hoc titulo discrimen aliquod obseruatur — ad uoluntates condendas allicientes eos praestigiis miris: qui cum supremis iudiciis ordinatis, quae habebant, reliquerint his, quibus morem gerendo testati sunt, ilico pereunt, ut id impleri sorte fatorum opperiente [nec] putes, nec facili potest aegritudo 15 testament............ comitatu est his quisquam.

23 *Alius* cum dignitate libet *mediocri*, ceruice tumida gradiens notos antea obliquato contuetur aspectu, ut post captas Syracusas existimes reuerti M. Marcellum.

24 Multi apud eos negantes esse superas potestates in caelo, 20 nec in publico prodeunt nec prandent nec lauari arbitrantur se cautius posse, antequam ephemeride scrupulose sciscitata didicerint, ubi sit uerbi gratia signum Mercurii, uel quotam cancri sideris partem polum discurrens optineat luna.

25 Alius si creditorem suum flagitare molestius aduerterit de- 25

---

1 ſociabſſunt & adfecti nimiſ *V* 2 conixae *V* 3 quitilliof *V* 5 portium *V* 6 gratuitate *V* 7 & in maioreſ *V* 9 copiosos *codex Fauchetianus:* curiofoſ *V* 10 celibof *V* et *Gelenius:* ſe *V* 11 aliquo *V* 12 tondendaſ *V* praestigiis *Valesius:* poteſt re | giiſ *V* ſuoremiſ *V* 13 quae habebant *Gelenius:* quaebant *V* 14 impleri sorte fatorum opperiente *Valesius:* impleriſ orae fatorem operiente *V* (ut id impleri — 16 quisquam *om. Gelenius*) 15 nec *seclusi*, putes *scripsi:* puteoſ *V* 16 teſtam, *deinde post* 20 *litterarum lacunam* | comitatum *V* quisquam. alius cum dignitate licet mediocri, ceruice tumida gradiens notos antea obliquato *Valesius:* quiſtuam .... cum dignitate lic& .... | uic& umida gradieſ notoſ antira aliquato *V* 19 reuerti M. Marcellum *Gelenius:* reuertimuſ marcellum *V* 21 lauariari *V* 22 efemeride ſcrupiloſe *V* 23 cancro *V* 24 optinent *V* 25 flagitarem leſtiuo aduerterit *V*

bitum, ad aurigam confugit audentem omnia praelicenter, eumque ut ueneficum curat urgeri: unde non nisi reddita cautione dispendioque adflictus graui discedit. et additur huic, debitorem uoluntarium includit ut proprium, nec ante eius professio-
5 nem absoluit.

Parte alia uxor, ut prouerbium loquitur uetus, eamdem 26 incudem diu noctuque tundendo maritum testari conpellit, hocque idem ut faciat uxor urget maritus instanter: et periti iuris altrinsecus adsciscuntur, unus in cubiculo, alter eius aemulus
10 in triclinio, repugnantia tractaturi: isdemque subseruntur genitalium extorum interpretes controuersi, hinc praefecturas profusius largientes et sepulturas diuitum matronarum; inde ad exequias uirorum iam *iam* aduentantes necessaria parari oportere innuentes: et testatura ...... ancillas suapte natura pal-
15 lidi aspirati pridie consumpta defuncta ...... um Romaque, ut Tullius ait, nec in rebus humanis quicquam bonum norunt nisi quod fructuosum sit: amicos tamquam pecudes eos potissimum diligunt, ex quibus se sperant maximum fructum esse capturos'.

20 Cumque mutuum illi quid petunt, soccos et Miconas uide- 27 bis et Lachetas: cum adiguntur ut reddant, ita cothurnatos et turgidos ut Heraclidas illos Cresphontem et Temenum putes. hactenus de senatu.

Nunc ad otiosam plebem ueniamus et desidem. in qua 28
25 nitent ut nominibus cultis et quidam calceorum expertes, Cimessores Statarii Semicupae et Serapini et Cicimbricus cum Gluturino et Trulla et Lucanicus cum Pordaca et Salsula similisque

---

2 beneficum *V* 4 negante *V* professionem *Valesius:* profectionem *V* 7 tundenda *V* 10 tracturi *V* 11 extorum interpretes controuersi *Gelenius:* extoruit h .... ter praeter controuerfi *V* praefecturas profusius *Gelenius:* praefectuf paf profufuf *V* 12 matroniarum *V* 13 exaequiaf *V* iamiam aduentantes *Valesius:* fama aduentantef *V*, feminas inuitantes *Gelenius* 14 inuentef & tefta | tura .... ancillaf captenatura *V* 15 defuncta .... um romaque ut milluf *V* 16 *de Amicitia* 21, 79 in buf *V* bof nouunt *V* 20 Miconas *Valesius:* micaunaf *V* 21 adiunguntur *V* coturnatof *V* 22 tungidof *V* illef creffontem *V* 26 femicupa & ferapim *V* 27 et Trulla *Gelenius:* & contrulla *V* lucunucuf *V*

29 innumeri. hi omne, quod uiuunt, uino et tesseris inpendunt et lustris et uoluptatibus et spectaculis: eisque templum et habitaculum et contio et cupitorum spes omnis Circus est maximus: et uidere licet per fora et compita et plateas et conuenticula circulos multos collectos in se controuersis iurgiis ferri, aliis 5
30 aliud, ut fit, defendentibus. inter quos hi qui ad satietatem uixerunt, potiores auctoritate longaeua, per canos et rugas clamitant saepe, rem publicam stare non posse, si futura concertatione, quem quisque uindicat, carceribus non exiluerit princeps, et funalibus equis parum cohaerenter circumflexerit metam. 10
31 et ubi neglegentiae tanta est caries, exoptato die equestrium ludorum inluciscente, nondum solis puro iubare, effusius omnes festinant praecipites ut uelocitate currus ipsos anteeant certaturos: super quorum euentu discissi uotorum studiis anxii plurimi agunt peruigiles noctes. 15
32 Vnde si ad theatralem uentum fuerit uilitatem, artifices scaenarii per sibilos exploduntur, siqui sibi aere humiliorem non conciliauerit plebem. qui si defuerit strepitus, ad imitationem Tauricae gentis peregrinos uociferantur pelli debere — quorum subsidiis semper nisi sunt ac steterunt — et taetris uocibus et 20 absurdis; quae longe abhorrent a studiis et uoluntate ueteris illius plebis, cuius multa facete dicta memoria loquitur et
33 uenusta. sed enim nunc repertum est pro sonitu laudum inpensiore per applicatos homines ad loquendum, ut in omni spectaculo, exodiario uenatori aurigae et histrionum generi omni 25 et iudicibus celsis itidemque minoribus, nec non etiam matro-

---

1 omnes quod hıbunt (corr. v, u) *V* teſerıſ *V* 3 copıtorum *V* omneſ cırcum *V* 4 conpıta *V* 6 aliud ut fit *Gelenius:* alıud defit *V* 7 per canos et rugas *Valesius:* per ıanos | & rogant *V*, per Ianos et fora *Gelenius* clamitant *Gelenius:* uel amıttant *V* 9 princeps et funalibus equis parum cohaerenter circumflexerit metam *Valesius:* prın .... | Nomına bı(l)ıſ æquıſ parum coheroe .... er cırcumelexerıt *V*, *Valesii supplementa adscripsi, quamquam uera inuenisse non uidetur* 12 ıuuar& (corr. b, e) fuſıuſ (*bis emend. man.* 3) *V* 13 curroſ *V* anteeant certaturos *Gelenius:* anteea ıncertaturoſ *V* 17 ſcenarıı *V* exploruntur *V* 18 plebem ſuıſı *V* 20 tetrıſ *V* 22 facete dicta *Gelenius:* faceſ edıcta *V* et uenusta *Gelenius*, sed *scripsi:* & uenuſtaſ ıd *V* 24 homınıſ au loquendum & ın *V* 25 genere *V* 26 nec *emend. ex* neo *ut uid.* *V*

nis clametur adsidue 'per te ille discat' quid autem debeat disci nemo sufficit explanare.

34 In his plerique distentioribus saginis addicti, praeeunte nidoris indagine acutisque uocibus feminarum, a gallicinìis ipsis in modum pauonum ieiunitate clangentium humum summis pedum unguibus contingentes aulis adsistunt, digitos praerodentes dum patinae deferuescent: alii nauseam horridae carnis, dum excoquitur, intentius despectantes, ut discissarum pecudum exta rimari cum anatomicis Democritum putes, docentem quibus modis posteritas mederi doloribus possit internis.

35 Sit satis interim haec digessisse super rebus urbanis. nunc redeamus ad cetera, quae per prouincias agitauere multiplices casus.

5 Erupit Augustis ter consulibus Saxonum multitudo et Oceani difficultatibus permeatis Romanum limitem gradu petebat intento, saepe nostrorum funeribus pasta: cuius eruptionis primae procellam Nannenus sustinuit comes, regionibus isdem adpositus, dux diuturno bellorum labore conpertus. 2 Sed tunc ad mortem destinatae plebi congressus, cum milites quosdam ruisse et se uulneratum inparem fore certaminibus aduerteret crebris, docto imperatore quid agi deberet, id est adeptus ut peditum magister Seuerus opitulatum rebus dubiis adueniret. 3 qui ducens militem rei sufficientem cum uenisset ad loca, discriminatis ordinibus barbaros ante conluctationem adeo terruit et turbauit, ut nec controuersas opponerent manus set signorum aquilarumque fulgore praestricti uenialem poscerent pacem. 4 diuque uariatis consiliis cum id rei publicae conducere uideretur, pactis indutiis et datis ex condicione proposita iuuenibus multis habilibus ad militiam, discedere permissi sunt Saxones, sine inpedimento, unde uenerant, reuersuri. 5 quibus omni iam

---

1 adsidue per *Gelenius:* obſidıe .... | per *V* dıſcant *V* 4 nıuorıſ ınlagıne *V* 5 pauorum *V* ieiunitate *Hauptius:* hıennıtare *V*, inanitate *Gelenius* 6 dıgıtıſ | praerudenteſ *V* 8 dıſcıſcorum *V* 10 mo⟨d⟩ıſ *V* dolorı *V* 15 permea | permeatıſ *V* limitem *Gelenius:* mılıtem *V* 16 intento *Gelenius:* ınuento *V* 18 dux *Valesius:* dum *V* dıuturno laborem bellorem labore conpertuſ *V* 19 morte *V* congreſſıſ *V* 22 oppı | tulatum *V* 24 ordınıbuſ per barbaroſ *V* conluctıonem *V* 25 sed *Gelenius:* ſıt *V* 26 aquılorum quı *V* paſcerent *V* 27 ad *V* 28 ınductıſ *V* 30 omnia *V*

formidine uacuis, reditumque parantibus, occulte pedites missi insidias in abdita quadam ualle struxerunt, unde praetereuntes adgredi negotio poterant leui. set longe secus accidit quam
6 sperabatur. sonitu enim aduentantium perciti exsiluere quidam intempestiue, uisique subito, dum se firmare festinant, ululan- 5 tibus lugubre barbaris, uertuntur in pedes. stetere tamen mox conglobati, extremaque sorte uires licet non integras suggerente confligere cogebantur, multaque caede perculsi concidissent nullo relicto, ni cataphractorum equitum cuneus ad inferendum periculum transeuntibus barbaris ex alio latere prope diuortium 10 itineris pari modo locatus, clamore percitus tristi, agiliter sub-
7 uenisset. exin concursum infestius, firmatisque pectoribus hinc inde incumbentes Romani clausos hostes eductis gladiis obtruncabant: nec quisquam eorum genitales reuisere potuit lares, ne uno quidem caedibus concorporalium superesse per- 15 misso. ac licet iustus quidam arbiter rerum factum incusabit perfidum et deforme, pensato tamen negotio non feret indigne manum latronum exitialem tandem copia data captam.

8 Post haec ita prospere consummata, Valentinianus uersando sententias multiformes, anxia sollicitudine stringebatur, reputans 20 multa et circumspiciens quibus commentis Alamannorum et Macriani regis frangeret fastus, sine fine uel modo rem Roma-
9 nam inrequietis motibus confundentes. inmanis enim natio, iam inde ac incunabulis primis uarietate casuum inminuta, ita saepius adulescit, ut fuisse longis saeculis aestimetur intacta. 25 seditque consilia alia post alia imperatori probanti, Burgundios in eorum excitari perniciem, bellicosos et pubis inmensae uiribus
10 adfluentes, ideoque metuendos finitimis uniuersis. scribebatque frequenter ad eorum reges per taciturnos quosdam et fidos, ut isdem tempore praestituto superuenirent, pollicitus ipse quoque 30

---

1 uacuiſſe reditumque *V* 3 leuiſ & *V* 6 pedeſ . . . . . . | ſtetere *V* 7 exſtremaq; *V* 8 concediſſent *V* 9 catafracitorum *V* 11 iteneriſ *V* pari modo *Gelenius:* pri modo *V* 14 reuiſſere *V* 17 ferr& *V* 18 coria data coptam *V* 19 conſumata *V* 20 ſtringebantur *V* 22 romanem *V* 23 inmaneſ *V* 24 incunabulis *Gelenius:* uinculo nabiliſ *V* 25 aduliſciſ *V* 26 consilia alia *Gelenius:* concilio alio *V* probantibuſ urguendi oſ in eorum | excita *V* 27 pubis *Valesius:* ubi *V*, turbae *Gelenius* 28 afluenteſ *V* metuendo *V*

transito cum Romanis agminibus Rheno occurrere pauidis, pondus armorum uitantibus insperatum.

Gratanter ratione gemina principis acceptae sunt litterae: 11 prima quod iam inde temporibus priscis subolem se esse Roma-
5 nam Burgundii sciunt, dein quod salinarum finiumque causa Alamannis saepe iurgabant. *et* cateruas misere lectissimas, quae, antequam milites congregarentur in unum, ad usque ripas Rheni progressae, imperatore ad struenda munimenta districto, terrori nostris fuere uel maximo. igitur paulisper morati cum 12
10 neque Valentinianus, ut spoponderat, die praedicto uenisset, nec promissorum aliquid aduerterent factum, ad comitatum misere legatos poscentes adminicula sibi dari, redituris ad sua, ne nuda hostibus exponerent terga. quod ubi negari per ambages sen- 13 tirent et moras, maesti exinde discesserunt et indignati. hoc-
15 que conperto reges ut lubibrio habiti saeuientes, captiuis omnibus interfectis genitales reppetunt terras.

Apud hos generali nomine rex appellatur Hendinos, et ritu 14 ueteri potestate deposita remouetur, *si* sub eo fortuna titubauerit belli uel segetum copiam negauerit terra, ut solent Aegyptii
20 casus eius modi suis adsignare rectoribus. nam sacerdos apud Burgundios omnium maximus uocatur Sinistus, et est perpetuus, obnoxius discriminibus nullis ut reges.

Per hanc occasionem inpendio tempestiuam Alamannos 15 gentis ante dictae metu dispersos adgressus per Raetias Theo-
25 dosius, ea tempestate magister equitum, pluribus caesis, quoscumque cepit ad Italiam iussu principis misit, ubi fertilibus pagis acceptis iam tributarii circumcolunt Padum.

Hinc tamquam in orbem migrantes alium, ad Tripoleos **6** Africanae prouinciae ueniamus aerumnas, quas ut arbitror
30 Iustitia quoque ipsa defleuit, quae unde instar exarsere flammarum, textus aperiet absolutus. Austuriani his contermini 2 partibus barbari, in discursus semper expediti ueloces uiuereque

---

3 ratıonale *V* 5 fınumque *V* 6 et *om. V, add. Valesius* 7 mılef *V* 8 ımperator adtruenda *V* deſtncto *V* 9 ıgıtur ıgıtur *V* 12 dari redituris *Gelenius:* cları pedıturıſ *V* ne *Gelenius:* re *V* 15 ludıbrıa *V* 17 apud of *V* apellatum *V* 18 si *om. V, add. Gelenius* 19 ter flauı ſolent *V*, terra quemadmodum solent *Gelenius* 20 eıuſmodum uıſ *V* 21 maxımoſ *V* 24 retıaſ *V* 27 pagis *Lindenbrogius:* pacıſ *V*, agris *Gelenius* 30 ınſtra *V* 31 teatuſ *V*

adsueti rapinis et caedibus, paulisper pacati, *in* genuinos turbines reuoluti sunt hanc causam praetendentes ut seriam.
3 Stachao quidam nomine popularis eorum, ut in otio nostra peragrando licentius, agebat quaedam uetita legibus, inter quae illud potius eminebat, quod prouinciam omni fallaciarum uia 5 prodere conabatur, ut indicia docuere uerissima: quocirca supplicio flammarum absumptus est.

4 Huius necem ulcisci, ut propinqui damnatique iniuste causantes, ferarum similes rabie concitarum exsiluere sedibus suis, Iouiano etiam tum imperante, ueritique prope Leptim accedere, 10 ciuitatem muris et populo ualidam, suburbano eius uberrimo insidere per triduum, mactatisque agrestibus, quos inopinus hebetauerat pauor, uel confugere coegerat ad speluncas, incensa suppellectili multa, quae uehi non poterat, referti rapinis reuerterunt ingentibus, trahentes captiuum Siluam quoque casu cum 15 caritatibus in agro inuentum, ordinis sui primatem.

5 Hac subita clade Leptitani perterriti, ante incrementa malorum, quae intentabat barbaricus tumor, praesidium inplorauere Romani comitis per Africam recens prouecti. qui cum uenisset militaris copias ducens, ferreque opem rebus rogaretur 20 adflictis, non nisi abundanti commeatu adgesto, et camelorum quattuor milibus apparatis, castra firmabat esse moturum.
6 hocque responso miserandis ciuibus stupefactis, atque negantibus sufficere se posse post uastationes et incendia ita enormibus instrumentis remedia quaerere damnorum inmanium, dissi- 25 mulanter diebus ibi quadraginta consumptis, nullo temptato inde discesserat comes.

7 Qua spe Tripolitani frustrati formidantesque extrema, adlapso legitimo die concilii, quod apud eos est annuum, Seuerum et Flaccianum creauere legatos, Victoriarum aurea simulacra Valen- 30 tiniano ob imperii primitias oblaturos, utque lacrimosas prouin-

---

1 in *om. V, add. Gelenius* 2 hac *V* 3 ut in otio nostra *Valesius:* uti nouo noſtra *V* 4 quaedum *V* 5 petiuſ *V* prouınciatu omnı *V* 9 feraraım *V* 10 accıdere *V* 12 ınſidere *sic V* actatiſque *V* 13 hebetauerat *Gelenius:* habıtauerat *V* ıncenſaſ ſuppellectılı *V* 14 referti *Valesius:* reuertı *V* ınuerterunt *V* 15 casu cum caritatibus *Valesius:* caſuum | ſeritatib; *V* 17 ıncrımınenta *V* 20 duceſ *V* 21 camellorum *V* 26 ıdem *V* 28 fruſtatı *V* 29 & flıctıanum *V* 31 utque *Gelenius:* obque *V*

ciae ruinas docerent intrepide. quibus conpertis Romanus, 8
misso equite uelocissimo magistrum officiorum petit Remigium,
adfinem suum uel rapinarum participem, ut prouideret impe-
ratoris arbitrio cognitionem huius negotii uicario sibique deferri.
5 uenerunt in comitatum legati, aditoque principe, uerbis, quae 9
perpessi sunt, ostenderunt: obtulerunt decreta, textum conti-
nentia rei totius. quibus lectis cum neque relationi officiorum
magistri fauentis Romani flagitiis, nec contraria referentibus
crederetur, promissa disceptatio plena dilata est eo more, quo
10 solent inter potiorum occupationes ludi potestates excelsae.

Dum remedia quaedam a conmilitio principis exspectantur, 10
suspensis Tripolitanis diuque anxiis, rursus globi superuenere
barbarici, fiducia sublati praeteritorum, Leptitanoque agro et
Ocensi interniciua populatione transcursis, expleti praedarum
15 aceruis ingentibus abscesserant, occisis decurionibus multis,
inter quos Rusticianus sacerdotalis et Nicasius enitebat aedilis.
haec autem eruptio ideo arceri non potuit, quod ad legatorum 11
preces negotiorum quoque militarium cura praesidi delata Ruri-
cio, mox translata est ad Romanum. et iam recens inflictae 12
20 cladis nuntius missus ad Gallias, excitauit acrius principem.
ideoque tribunus et notarius Palladius mittitur, ut et militi
disperso per Africam praeberet stipendium debitum, et gesta
per Tripolim fide congrua scrutaretur.

Inter tales tamen consulendi moras exspectandique responsa, 13
25 Austuriani successu gemino insolentes, ut rapaces alites aduo-
larunt inritamento sanguinis atrocius efferatae, cunctisque, nisi
quos fuga discriminibus eximerit, interemptis, praedas, quas
antehac reliquerant, *auexerunt* arboribus exsectis et uitibus.
tunc Mychon quidam nobilis oppidanus et potens, captus in 14
30 suburbano lapsusque, antequam uinciretur, quia pedibus aeger
euadere penitus uetabatur, in puteum aquis uacuum sese con-
iecit, unde costa diffracta leuatus a barbaris, ductusque prope
portas, coniugis miseratione redemptus est, ed ad pinnas muri

---

4 sibi deferri *Gelenius:* ıbıque dıfferrı *V* 10 poteſtaſ *V* 11 prın-
cıpıo *V* 12 ſuperuenıre *V* 14 eenſı *V* tranſcurrıſ *V* 15 ıncentı-
buſ *V* ab*ſceſſerunt (*fuit* c) *V* 20 cladeſ *V* 23 trıbolım *V*
25 auſtorıanı ſucceſſo *V* aduolarunt *Gelenius:* auolarunt *V* 28 auexe-
runt *om. V, add. Gelenius* & ſectıſ *V* 30 uinciretur quia *Gelenius:*
uınceretur qua *V* 32 dıffreta *V* 33 ror ¦ taſ *V*

15 fune sublatus post biduum interiit. unde elati in pertinaciam saeuissimi grassatores, ipsa pulsauere moenia Leptitana, funestis plangoribus resonantia feminarum, quas numquam antea hostiliter clausas pauor exanimabat insolitus, obsessaque urbe per octo continuos dies, cum quidam oppugnatores sine ullo uul- 5 nerarentur effectu, redierunt ad propria tristiores.

16 Ob quae super salute dubii ciues, ultimaque temptantes, profectis ante legatis nondum reuersis, Iouinum mittunt atque Pancratium, quae uiderint, quae ipsi perpessi sint, imperatorem fida relatione docturos. qui Seuerum apud Carthaginem 10 inuentum et Flaccianum superiores illos legatos percontando quid egerint, cognouerunt eos audiri a uicario iussos et comite. e quibus Seuerus ilico perit uexatus acerbitate morborum: nihilo minus tamen properarunt ad comitatum magnis itineribus ante dicti. 15

17 Ingresso post haec Palladio Africam, Romanus, quas ob res uenerat, ante praestructus, ut securitatem suam in tuto locaret, numerorum principiis per quosdam secretorum mandauerat conscios, ut ei tamquam potenti et palatii summatibus proximo, stipendii, quod pertulerat, praestarent maximam par- 20 18 tem: et ita est factum. confestimque ille ditatus perrexit ad Leptim, utque ad ueritatis perueniret indaginem, Erechthium et Aristomenen facundos municipes et insignes, libere suas ciuiumque et finitimorum retexentes aerumnas, ad loca uastata secum 19 eduxit. quibus aperte cuncta monstrantibus, luctuosis prouinciae 25 cineribus uisis reuertit, Romanumque ut desidem increpans, relaturum se cuncta uerissime, quae uiderat, minabatur ad principem. atque ille ira percitus et dolore, se quoque mox referre firmauit, quod missus ut notarius incorruptus, donatiuum militis 20 omne in quaestus auerterit proprios. qua gratia flagitiorum 30 arbitra conscientia, cum Romano deinde Palladius concordia curabat, reuersusque ad comitatum, arte mendaciorum impia Valentinianum fefellerat, Tripolitanos frustra queri commemo-

1 ınteruıt *V* pertınatıam *V* 4 obſeſſaſque *V* 6 propriaſ *V*
8 mutunt *V* 10 cartagınem *V* 11 flactıanum *V* 14 ıtenerıb; *V*
20 pertulerant *V* 21 dıcta | tuſ *V* 22 erech | tıum *V* 23 facunduſ *V*
27 uıderant *V* 30 aduertent *V* qua *Gelenius*: Ua *V* flagıtorum *V*
31 concordia curabat *scripsi*: concortıa cumdabat *V*, concordabat *Gelenius*
33 fefelleret trıpolıtanuſ *V*

rans. ideoque rursus ad Africam cum Iouino postremo omnium legatorum remittitur — Pancratius enim decesserat apud Treueros — ut cum uicario ipse merita legationis quoque secundae spectaret: praeter haec linguas Erechthii et Aristomenis
5 praecidi iusserat imperator, quos inuidiosa quaedam locutos idem Palladius intimarat.

Secutus, ut statutum est, uicarium notarius uenit ad Tripolim. hocque conperto Romanus domesticum suum illuc uolucriter misit, et Caecilium consiliarium in ea prouincia geni-
10 tum, per quos, incertum pretio an fallaciis, circumuenti municipes omnes grauabant Iouinum, destinatius adserentes nihil eorum mandasse, quas docuerat principem: eo usque iniquitate grassante ut ipse quoque Iouinus ad salutis suae discrimen confideretur se imperatori mentitum. 21

15 Quibus per Palladium regressum cognitis, Valentinianus ad acerbitatem procliuior Iouinum quidem ut auctorem, Caelestinum uero Concordiumque et Lucium ut falsi conscios et participes puniri supplicio capitali praecepit, Ruricium autem praesidem ut mendacem morte multari, hoc quoque accedente
20 quod in relatione eius uerba quaedam, ut uisum est, inmodica legebantur. ac Ruricius quidem apud Sitifim caesus, reliqui apud Vticam sententia uicarii Crescentis addicti. Flaccianus tamen ante legatorum interitum cum a uicario audiretur et comite, constanter saluti suae propugnans, adclamationibus ira-
25 torum militum impetuque cum conuiciis paene confossus est, obicientium ideo Tripolitanos non potuisse defendi, quod ipsi ad expeditionalis usus praebere necessaria detrectarunt. et ob haec trusus in carcerem, dum consultus super eo, quid conueniret agi, decerneret imperator, sollicitatis, ut dabatur opinari,
30 custodibus, in urbem Romam abierat profugus ibique delitiscens fatali lege decessit. 22 23 24

Hoc memorando fine externis domesticisque cladibus uexata conticuit Tripolis non indefensa, quia uigilauit Iustitiae oculus sempiternus ultimaeque legatorum et praesidis dirae. diu enim 25

---

1 affrıcam *V* 2 apud reuerſoſ *V* 4 crethı ⟨&arı⟩ſtomenıſ *V* 5 ınuıdıoſo *V* 7 ſtatuum *V* 8 domeſtıcuſ *V* 9 ceeılıum *V* 10 munıcıpuſ (u *emend. in* i) *V* 16 aceruıtatem *V* 19 mortem *V* q^{uo}q; (*uid. fuisse* ;) accıdente *V* 21 at *V* 25 conuıtıſ *V* 27 uſoſ *V* 28 dıu *V* 29 propınarı *V* 31 dıſceſſit *V*

postea huius modi casus emersit. solutus sacramento Palla-
26 dius destitutusque fastu, quo tumebat, discessit ad otium. et
cum Theodosius ductor exercituum ille magnificus, oppressurus
Firmum perniciosa coeptantem, uenisset in Africam, *et* prae-
scripti Romani rem mobilem, ut iussum est, scrutaretur, inter 5
chartas eius inuenta est Meteri cuiusdam epistula, id continens
'domino patrono Romano Meterius' et in fine post multa nihil
ad rem pertinentia 'salutat te Palladius proiecticius, qui non
aliam ob causam dicit se esse proiectum, nisi quod in causa
27 Tripolitanorum apud aures sacras mentitus est.' his litteris 10
ad comitatum missis et lectis, Valentiniani iussu Meterius rap-
tus suam esse confitetur epistulam, ideoque Palladius exhiberi
praeceptus, cogitans quas criminum coxerit moles, in statione
primis tenebris obseruata custodum absentia, qui festo die
Christiani ritus in ecclesia pernoctabant, innodato gutture 15
28 laquei nexibus interiit. hoc fortunae secundioris iudicio plene
conperto, deletoque tristium concitore turbarum, exiluerunt
Erechthius et Aristomenes e latebris, qui cum sibi iussas ab-
scidi linguas didicissent ut prodigas ueri, ad longe remota
declinarunt et abdita, doctoque super nefanda fraude Gratiano 20
imperatore fidentius — Valentinianus enim obierat — ad Hes-
perium proconsulem et Flauianum uicarium audiendi sunt
missi, quorum aequitas auctoritate nixa iustissima, torto Caecilio,
aperta confessione cognouit, ipsum suasisse ciuibus, grauarent
mentiendo legatos. haec acta secuta est relatio, gestorum 25
pandens plenissimam fidem; ad quam nihil responsum est.
29 Et nequid cothurni terribilis fabulae relinquerent intemp-
tatum, hoc quoque post depositum accessit aulaeum. Romanus
ad comitatum profectus secum Caecilium duxit, cognitores
accusaturum ut inclinatos in prouinciae partem: isque Mero- 30
baudis fauore susceptus, necessarios sibi plures petierat exhiberi.
30 qui cum Mediolanum uenissent, frustraque se tractos obsimu-

---

4 et *om. V, add. Gelenius* epıſtola *V* 8 proiecticius *Gelenius:* protectıcıuſ *V* 11 mıſiſſ& lectıſ *V* ıuſſum *V* 12 epıſtolam *V* 15 eccleſıam *V* innodato *Gelenius:* ınnudato *V* 16 nexibus *Gelenius:* necıbuſ *V* 18 Erethıuſ *V* 19 prodigas ueri *scripsi:* prodıgaſ eı . . | *V, deinde* | a longe *V* 23 mıxta *V* 24 confessione *Gelenius:* confuſıone *V* 27 coturnı *V* 28 auleum *V* 31 p&erat *V* 32 freuſtraquæ (*fuit* o *aut* a) *V*

latis documentis probabilibus ostendissent, absoluti redierunt ad lares. Valentiniano tamen superstite, post superiora, quae narrauimus, Remigius quoque digressus ad otium, laqueo uitam elisit, ut congruo docebimus loco.

5 # LIBER XXVIIII

Exacta hieme rex Persarum gentis Sapor, pugnarum fidu- 1 cia pristinarum inmaniter adrogans, suppleto numero suorum abundeque firmato, erupturos in nostra cataphractos et sagittarios et conductam misit plebem. contra has copias Traianus 2
10 comes et Vadomarius ex rege Alamannorum cum agminibus perrexere perualidis, hoc obseruare principis iussu adpositi, ut arcerent potius quam lacesserent Persas. qui cum uenis- 3 sent Vagabanta, legionibus habilem locum, rapidos turmarum procursus hostilium in se ruentium acriter exceperunt inuiti,
15 operaque consulta retrocedentes, ne ferro uiolarent aduersorum quemquam primi, et iudicarentur discissi foederis rei, ultima trudente necessitate congressi sunt, confossisque multis discessere uictores. inter moras tamen utrimquesecus temptatis ali- 4 quotiens leuibus proeliis, uarioque finitis euentu, pactis indutiis
20 ex consensu aestateque consumpta, partium discessere ductores etiam tum discordes. et rex quidem Parthus hiemem Ctesiphonte acturus, redit ad sedes, et Antiochiam imperator Romanus ingressus. qui, dum ibi moratur securus interim hostium externorum, intestinis paene perierat fraudibus, ut aperiet
25 series delata gestorum.

---

2 ualentunianum *V* 3 uatam *V* 4 *subscriptum* AMMIANI MARCELLINI RERVM.GESTARVM· EXPLIC LIB ·XXVIII· | INCIPIT LIBER ·XXVIIII· *in V*

6 gentium (or) *V* 8 noſtro catafractoſ *V* ſagillarioſ *V'* 9 traganuſ *V* 12 arderent *V* 13 nabilem *V* 14 exciperunt *V* 15 oraque *V* retrucidenteſ *V* 17 tradente *V* confoſſique *V* 19 inducuſ *V* 21 hiemen teſi fonte *V* 24 aperir& *V* 25 dalata *V*

5 Procopius quidam, inquies homo, turbarum cupiditati semper addictus, Anatolium detulerat et Spudasium palatinos, exigi, quae de aerario interceperant, iussos, insidiari comiti Fortunatiano, molesto illi flagitatori. qui animi asperitate confestim ad insanum percitus modum, pro potestatis auctoritate, 5 quam regebat, Palladium quendam obscurissime natum ut ueneficum a memoratis conductum, et Heliodorum fatorum per genituras interpretem, adigendos prodere quae scirent, praetorianae iudicio tradidit praefecturae. 6 cumque ad facti uel temptati quaestionem acrius ueniretur, exclamabat Palladius con- 10 fidenter leuia esse haec, de quibus agitur, et praetereunda: alia se, si licuerit dicere, monstraturum metuenda et potiora, quae ingenti molimine iam praestructa, nisi prospectum fuerit, uniuersa confundent. iussusque docere fidenter, quae norat, rudentem explicuit inmensum, adfirmans Fidustium praesidialem 15 et cum Irenaeo Pergamium nomen imperaturi post Valentem detestandis praesagiis didicisse secretim. 7 et correptus Fidustius ilico — namque aderat forte — occulteque inductus, uiso indice, nulla infitiatione obumbrare iam publicata conatus rei totius calamitosum aperit textum, absolute confessus, se cum Hilario 20 et Patricio uaticinandi peritis, quorum Hilarius militauerat in palatio, de imperio consuluisse futuro: motasque secretis artibus sortes et nuncupationem principis optimi et ipsis consultoribus luctuosos exitus praedixisse. 8 atque cunctantibus, quisnam ea tempestate omnibus uigore animi antistaret, uisus est aliis 25 excellere Theodorus, secundum inter notarios adeptus iam gradum. et erat re uera ita ut opinati sunt. namque antiquitus claro genere in Galliis natus et liberaliter educatus a primis pueritiae rudimentis, modestia prudentia humanitate gratia litteris ornatissimus, semper officio locoque, quem retinebat, 30 superior uidebatur, altis humilibusque iuxta acceptus. solusque paene omnium erat, cuius linguam non infrenem sed dispicientem quae loqueretur, nullius claudebat periculi metus. 9 his addebat idem Fidustius, excarnificatus iam ad interitum, omnia

1 quidem *V* 2 natolium *V* 5 pro peſtatiſ *V* 7 beneficum *V* 12 alia re ſillicuerat *V* metuendę potiora quam *V* 14 fidemter *V* 15 inmenſem *V* 16 hereneo *V* imperatori *V* 18 occultoque *V* 21 uaticinandiſ *V* 24 luctuoſaſ *V* 25 animanti ſtar& *V* 26 theodoriſ *V* 28 in galliſ natuſ *ante* in galliſ natuſ *inductum in V* 32 pene *V*

quae praedixit, se indicante Theodorum per Enserium didicisse, uirum praestabili scientia litterarum abundeque honoratum: Asiam quippe paulo ante rexerat pro praefectis. quo in 10 custodia condito, gestorumque uolumine imperatori recitato de 5 more, prodigiosa feritas in modum ardentissimae facis fusius uagabatur, elata turpi adulatione multorum, maximeque omnium praefecti praetorio tunc Modesti. qui dum formidine succes- 11 soris agitaretur in dies, obumbratis blanditiarum concinnitatibus cauillando Valentem subrusticum hominem sibi uarie 10 conmulcebat, horridula eius uerba et rudia flosculos Tullianos appellans et ad extollendam eius uanitiem sidera quoque, si iussisset, exhiberi posse promittens.

Igitur et Theodorus a Constantinopoli, quam ex negotio 12 familiari petierat, rapi celeri iubetur effectu, et dum ille redu- 15 citur, ex praeiudiciis uariis, quae diebus exercebantur et noctibus, plures a disiunctissimis regionibus trahebantur, dignitatibus et nobilitate conspicui. cumque nec carceres publici 13 iam distenti inclusorum iam cateruas, nec priuata domicilia sustinerent constipatione uaporata confertas, quoniam uinculis 20 maxima pars eorum attinebatur, et suam et proximi cuiusque uicem omnes horrebant. aduenit aliquando tamen ipse quo- 14 que Theodorus, praemortuus et atratus, quo in deuia territorii parte abscondito, paratis omnibus, quae indagines futurae poscebant, internarum cladum litui iam sonabant.

25 Et quia fallere non minus uidetur, qui gesta praeterit 15 sciens, quam ille, qui numquam facta fingit, non abnuimus — neque enim ambigitur — salutem Valentis et antea saepius per occultas coitiones, et tunc in extrema demersam, ferrumque ad iugulum eius prope adactum a militaribus, fato reflectente 30 depulsum, quem lacrimosis in Thracia discriminibus destinarat. namque et in nemoroso quodam inter Antiochiam et Seleuciam 16 loco leni quiete post meridiem consopitus, a Sallustio tunc scutario, et saepe alias adpetitus insidiantibus multis, uitae

---

1 ındıcantem *V* enſerıum *V*: Eucaerium *coniecit Valesius*, Eusemum *Reinesius* 3 ⟨pro prefectıſ⟩ quı *V* 6 relata *V* adulatıonem *V* 8 concınnantıbuſ *V* 10 tullıanuſ *V* 12 premıttenſ 13 conſt(anti)ınopolı (*prima* ı *ut uid. ex* o) *V* 17 ne *V* 18 deſtentı *V* 21 atuenıt *V* 22 adratuſ *V* 28 tun(c)t *V* 29 ıu(gu)lum *V* adactum *Gelenius*: addıctum *V* reflectende *V* 33 adpetenter *V*

terminis a primigenio ortu adscriptis ausa inmania frenantibus
17 euadebat. ut sub principibus Commodo et Seuero non numquam accepimus accidere, quorum summa ui salus crebro oppugnabatur, adeo ut post intestina pericula multa et uaria alter in amphitheatrali cauea cum adfuturus spectaculis intro- 5
iret, a Quintiano senatore inlicitae cupidinis homine ad debilitatem paene pugione uulneraretur: alter inopinabili impetu, tempore aetatis extremo, a Saturnino centurione consilio Plautiani praefecti in cubiculo iacens confoderetur, ni tulisset
18 suppetias filius adulescens. quocirca etiam Valens erat uenia 10
dignus, uitam, quam ereptum ire perfidi properabant, omni cautela defendens. sed inexpiabile illud erat, quod regaliter turgidus, pari eodemque iure, nihil inter se distantibus meritis, nocentes innocentesque maligna insectatione uolucriter perurgebat, ut, dum adhuc dubitaretur de crimine, imperatore non 15
dubitante de poena, damnatos se quidam prius discerent quam
19 suspectos. adulescebat autem obstinatum eius propositum, admouente stimulos auaritia et sua et eorum, qui tunc in regia uersabantur, nouos hiatus aperientium, et, siqua humanitatis fuisset mentio rara, hanc appellantium tarditatem: qui cruentis 20
adulationibus institutum hominis, mortem in acie linguae portantis, ad partem pessimam deprauantes, omnia turbine intempestiuo perflabant, euersum ire funditus domus opulentissimas
20 festinantes. erat enim expositus accessu insidiantium et reclusus, uitio gemino perniciose inplicitus, quod intoleranter iras- 25
cebatur tunc magis, cum eum puderet irasci, et quae facilitate priuati opertis susurris audierat, an uera essent, excutere tumore
21 principis supersidens pro ueris accipiebat et certis. inde fac-

3 accepimus accidisse *scripsi:* acceptam accıdebat *V*, accidebat *Gelenius* accıdebat. tem octauıanum ex pcon................ | *deinde post duorum uersiculorum — quinquagenas quaternas fere litteras hac in pagina continentium — spatium uacuum* ‖ offenſarum auctore (*p.* 442, 3), quorum ſumma uı *sequitur post* 453, 12 *in V* 5 altera nam an(ı)fıd(re)*atralı (re *scripsit man. sec., deinde in rasura fuerat* t) *V* 6 quıntınıano *V* cupınınıſ *V'* a *V* 7 pene *V* 8 pautıanı *V* 10 adulıſcenſ *V* 17 ſuſpectuſ adoleſcebat *V* 18 ſtımoluſ *V* 19 uerſabantur *Gelenius:* uaſtabantur *V* 20 cruenteſ *V* 21 morte emınacıe lıngæ | pertanteſ *V* 23 perflauante uerſum *V* oppulentıſſımaſ *V* 26 ırafcı — 27 ſuſurrıſ *add. V*[m] tacılıtate *V*

tum est, ut clementiae specie penatibus multi protruderentur insontes, praeceps in exilium acti, quorum in aerario bona coacta et ipse ad quaestus proprios redigebat, ut damnati cibo precario uictitarent, angustiis formidandae paupertatis adtriti, 5 cuius metu uel in mare nos ire praecipites suadet Theognis poeta uetus et prudens. quae etiam si recta fuisse concesserit 22 quisquam, erat tamen ipsa nimietas odiosa. unde animaduersum est recte hoc definitum, nullam esse crudeliorem sententiam ea, quae est, cum parcere uidetur, asperior.

10 Igitur cum praefecto praetorio summatibus quaesitis in 23 unum, quibus cognitiones commissae sunt, intenduntur eculei, expediuntur pondera plumbea cum fidiculis et uerberibus, resultabant omnia truculentae uocis horroribus, inter catenarum sonitus 'tene claude conprime abde' ministris officiorum tristi- 15 um clamitantibus. et quoniam addici post cruciabiles poenas 24 uidimus multos, ut in tenebrosis rebus confusione cuncta miscente, summatim quia nos penitissima gestorum memoria fugit, quae recolere possumus expeditius absoluemus.

Primo introuocatu post interrogatiunculas leues Pergamius, 25 20 a Palladio, ut dictum est, proditus quaedam inprecationibus praescisse nefariis, sicut erat inpendio eloquentior et in uerba periculosa proiectus, inter ambigentes iudices quid prius quaeri debeat quidue posterius, dicere audacter exorsus, multa hominum milia quasi consciorum sine *fine* strependo fundebat, modo 25 non ab extremo Atlante magnorum criminum arguendos poscens aliquos exhiberi. quo, ut consarcinante nimis ardua, morte multato, aliisque gregatim post illum occisis, ad ipsius Theodori causam quasi ad Olympici certaminis puluerem peruenitur. eodem die inter conplura alia hoc quoque euenerat triste, quod 26 30 Salia, thesaurorum paulo ante per Thracias comes, cum de uinculis educitur audiendus, et calceo inserit pedem, quasi ruina incidentis inmensi terroris repente perculsus, animam inter retinentium manus efflauit.

---

1 poenatib; *V* 3 redigebatur *V* 5 precipitis *V'* *u.* 175 7 obdiosa *V* anima aduersum *V* 9 con *V* 10 quaesitum munu *V* 11 interduntur *V* 12 uelueribus *V* 19 interrogat iungulas *V* 20 dictus *V* 23 debat *V* 24 fine *om. V, add. Gelenius* strepido *emend. in* strependo *in V* 25 ab *Gelenius:* aut *V* 27 theodoro (*emend. man. sec.*) *V* 28 od olympico *V* 29 uenerat *V* 30 thosaurorum *V* 32 retinentiam *V*

27 Constituto itaque iudicio, et cognitoribus praescripta ostentantibus legum, sed ex uoluntate dominantis moderantibus momenta causarum, horror peruaserat uniuersos. totus enim deuius ab aequitate dilapsus, iamque eruditior ad laedendum in modum harenariae ferae, si admotus quisquam fabricae 5 diffugisset, ad ultimam rabiem saeuiebat.

28 Inducti itaque Patricius et Hilarius ordinemque replicare iussi gestorum, cum inter exordia uariarent, fodicatis lateribus, inlato tripede quo utebantur, adacti ad summas angustias aperiunt negotii fidem ab ipsis exordiis replicatam. et prius 10 Hilarius

29 'Construximus' inquit 'magnifici iudices, ad cortinae similitudinem Delphicae diris auspiciis de laureis uirgulis infaustam hanc mensulam quam uidetis, et inprecationibus carminum secretorum choragiisque multis ac diuturnis ritualiter consecra- 15 tam mouimus tandem: mouendi autem, quotiens super rebus 30 arcanis consulebatur, erat institutio talis. conlocabatur in medio domus emaculatae odoribus Arabicis undique, lance rotunda pure superposita, ex diuersis metallicis materiis fabrefacta. cuius in ambitu rotunditatis extremo elementorum uiginti quattuor 20 scriptilis formae incisae perite, diiungebantur spatiis examinate 31 dimensis. hac linteis quidam indumentis amictus, calciatusque itidem linteis soccis, torulo capiti circumflexo, uerbenas felicis arboris gestans, litato conceptis carminibus numine praescitionum auctore, caerimoniali scientia supersistit: cortinulis pensilem 25 anulum librans, sartum ex carbasio filo perquam leui, mysticis disciplinis initiatum: qui per interualla distincta retinentibus singulis litteris incidens saltuatim, heroos efficit uersus interrogationibus consonos, ad numeros et modos plene conclusos, quales leguntur Pythici, uel ex oraculis editi Branchidarum. 30 32 ibi tum quaerentibus nobis qui praesenti succedet imperio, quoniam omni parte expolitus fore memorabatur, et adsiliens

---

3 monenta *V* uniuerſiſ *V* 6 rabilem *V* 12 inquid *V* 13 delfice *V* 17 archaniſ *V* 20 ambitur *V* 23 torolo *V* berbenaſ *V* 24 præſcitiorum *V* 25 cortinulis pensilem anulum *Valesius:* cortunu | leſ .... penſile manulum *V*, cortinulas pensilem anulum *Gelenius* 26 artum *V* carbasio filo *Valesius:* carfathi ofilo *V*, carpathio filo *Gelenius* 27 imitatum *V* 28 eroos *V* 29 conſonanſ *V* 30 araculiſ & editi *V* 31 ſuccid& *V*

anulus duas perstrinxerat syllabas *ΘΕΟ* cum adiectione litterae proximae, exclamauit praesentium quidam, Theodorum praescribente fatali necessitate portendi. nec ultra super negotio est exploratum: satis enim apud nos constabat hunc esse qui
5 poscebatur.'

Cumque totius rei notitiam ita signate sub oculis iudicum 33 subiecisset, adiecit beniuole id Theodorum penitus ignorare. post haec interrogati an ex fide sortium, quas agitabant, ea praescierint quae sustinerent: uersus illos notissimos ediderunt
10 clare pronuntiantes capitalem eis hanc operam scrutandi sublimiora cito futuram: nihilo minus tamen ipsi quoque cum cognitoribus principi caedes incendiaque flagitantes furias inminere; quorum tres ponere sufficiet ultimos

οὐ μὰν νηποινίγε σὸν ἔσσεται αἷμα καὶ αὐτοῖς
15 *Τισιφόνη βαρύμηνις ἐφοπλίσσει κακὸν οἶτον*
ἐν πεδίοισι Μίμαντος ἀγαιομένοιο Ἄρηος

quibus lectis, unguibus male mulcatis separantur exanimes. postea ut cogitati sceleris officina pateret aperte, honoratorum 34 inducitur globus, uertices ipsos continens rerum. cumque nihil
20 praeter se quisque cernens, ruinam suam inpelleret super alium, permissu quaesitorum coeptans dicere Theodorus, primo in precem uenialem prostratus, dein artius respondere conpulsus ostendit se cognita per Euserium, ne ad imperatorem referret, ut conatus est aliquotiens, ab eo prohibitum adserente non ad-
25 petitu regni occupandi inlicito sed ratione quadam indeclinabilis fati id quod sperabatur ultro uenturum. deinde haec 35

1 ΘΕΟ *Valesius:* & *V et Gelenius* 2 proximae *scripsi:* poſtrema *V:* postrema *retinuit Valesius, quod non intellegitur, oraculum enim ediderat ΘΕΟ.1, hoc est duas syllabas cum proxima littera* (*uid. Historia miscella XII* 5) 7 paenituſ *V* 12 cędiſ | ıncendı atque flatanteſ *V* 13 reſ *V* 14 | ΟΥΜΑΝΝ ΗΤΙΟ ΙΝΙ ΓΕΓΟΝΕϹϹΕΤ ΑΙΜΜ ΚΑΙΑΥΤ ΟΙϹΤΙϹΙ ΦΩΝΗΒΑ ΡΥΜΗ | ΝΙϹ ΕΦΟΠ ΑΗϹΕΙ ΚΑΚΟΝΟΙΤΟΝΕΝΠΕΑ ΙΟΙϹΙ ΜΜΑΝΤΟ ϹΑΙΑΕΟ (*non* ϹΑΙΑϹΟ) ΜΕΝΟΚΑΡ | hoc q*b; (ui superscr.) (*fuit* ;) *V, in quibus* 15 *ἐφοπλίσσει Gronouius, ἀγαιομένοιο Ἄρηος Hauptius* (*ἀλαλκομένοισιν ἄρηα coniecit Godofredus Hermannus*) 17 mulcati *Gelenius* 18 celerıſ *V* honeratorum *V* 19 globı *V* 21 permıſſo *V* 22 pacem *V* actıuſ *V* 23 re *V* euſerıum *sic V* at *V* referre *V* 26 hac *V*

eadem Euserio sub cruenta quaestione confesso confutabant Theodorum litterae suae per ambagis obliquas ad Hilarium scriptae, quibus spe iam firma concepta ex uatibus, de re non cunctabatur sed tempus patrandae cupidinis quaeritabat.

36 Quibus post haec cognita sequestratis, Eutropius Asiam 5 proconsulari tunc optinens potestate, ut factionis conscius arcessitus in crimen, abscessit innocuus, Pasiphilo eximente philosopho, qui ut eum mendacio iniusto peruerteret, crudeliter 37 tortus de statu robustae mentis non potuit deturbari. his accessit philosophus Simonides, adulescens ille quidem uerum 10 nostra memoria seuerissimus. qui cum audisse negotium per Fidustium deferretur, et causam non ex ueritate sed ex unius nutu pensari uidisset, didicisse se dixit praedicta et conmissa pro firmitate animi tacuisse.

38 Quis omnibus perspicaciter inquisitis, imperator cognitorum 15 consultationi respondens, sub uno proloquio cunctos iubet occidi, et uix sine animorum horrore funestum spectaculum multitudine innumera contuente et onerante questibus caelum — namque singulorum mala omnium esse communia credebantur — ducti uniuersi flebiliter iugulantur praeter Simonidem, quem 20 solum saeuus ille sententiae lator, efferatus ob constantiam 39 grauem, iusserat flammis exuri. qui uitam ut dominam fugitans rabidam, ridens subitas momentorum ruinas, inmobilis conflagrauit, Peregrinum illum imitatus Protea cognomine philosophum clarum, qui cum mundo digredi statuisset, Olympiae 25 quinquennali certamine sub Graeciae conspectu totius escenso rogo, quem ipse construxit, flammis absumptus est.

40 Et post hunc diebus secutis omnium fere ordinum multitudo, quam nominatim recensere est arduum, in plagas calumniarum coniecta, percussorum dexteras fatigauit, tormentis 30 et plumbo et uerberibus ante debilitata, sumptumque est de quibusdam sine spiramento uel mora supplicium, dum quaeritur an sumi deberet, et ut pecudum ubique trucidatio cernebatur.

---

1 euſerio *sic V* confeſſione *V* 7 parſifilo *V* 8 iuuſto *V* 9 de statu robustae mentis *Gelenius:* deſtatur ubi iſtae mentiſ *V* 10 aduliſcenſ *V* 13 penſariſ iuſſiſſ& *V*, pensari sensisset *Gelenius* 16 conſultatione *V* 18 continente *V* 21 ſaeuſ *V* 22 ut domina ut *V* 23 inmobileſ *V* 24 filoſofum *V* 26 greciaſ *V* 31 sumptumque est de *Gelenius:* ſum queeſ de *V*

deinde congesti innumeri codices et acerui uoluminum multi 41
sub conspectu iudicum concremati sunt, ex domibus eruti uariis
ut inliciti, ad leniendam caesorum inuidiam, cum essent pleri-
que liberalium disciplinarum indices uariarum et iuris.
5 Neque ita multo post Maximus ille philosophus, uir ingenti 42
nomine doctrinarum, cuius ex uberrimis sermonibus ad scien-
tiam copiosus Iulianus exstitit imperator, oraculi supra dicti
uersus audisse insimulatus, seque conperisse adsensus, sed reti-
cenda professionis consideratione non effudisse, uerum ultro
10 praedixisse consultores ipsos suppliciis poenalibus perituros,
Ephesum ad genuinam patriam ductus ibique capite truncatus,
sensit docente periculo postremo, quaesitoris iniquitatem omnibus
esse criminibus grauiorem. constrictus etiam Diogenes laqueis 43
impiae falsitatis, uir nobili prosapia editus, ingenio facundia
15 forensi suauitateque praestans, dudum Bithyniae rector, ut
opimum patrimonium eius diriperetur, capitali est poena adfectus.
ecce autem Alypius quoque ex uicario Brittanniarum, placi- 44
ditatis homo iucundae post otiosam et repositam uitam, quo-
niam huc usque iniustitia tetenderat manus, in squalore maximo
20 uolutatus, ut ueneficii reus citatus est cum Hierocle filio, adu-
lescente indolis bonae, urgente Diogene quodam et uili et solo,
omnique laniena excruciato, ut uerba placentia principi uel
potius accersitori loqueretur: quo, cum poenis non sufficerent
membra, uiuo exusto, ipse quoque Alypius post multationem
25 bonorum exulare praeceptus, filium miserabiliter ductum ad
mortem casu quodam prospero reuocatum excepit.

Per id omne tempus Palladius ille, coagulum omnium 2
aerumnarum, quem captum a Fortunatio docuimus primum,
ipsa sortis infimitate ad omnia praeceps, clades alias super alias
30 cumulando lacrimis uniuersa perfuderat luctuosis. nanctus enim 2
copiam nominandi sine fortunarum distantia quos uoluisset ut
artibus interdictis inbutos, ita ut ferarum occulta uestigia doctus
obseruare uenator, multos intra casses lugubres includebat,

7 furra *V* 11 efefum *V* 14 ꝓfepıæ *V* ungenıo *ut uid. V'*
15 forensi *Gelenius:* fortıf *V* bythınıæ *V* ut *Gelenius:* & *V* 17 brıt-
tanıorum *V* uıcandę *V* 20 ueneficii *Gelenius:* benefıcuf *V* Hierocle
filio *Gelenius:* hıero clıfıo *V* 21 urfente *V* 22 omneque *V* ut *Ge-
lenius:* ad *V* 23 cumque *V* 27 perıt omne *V* 28 fortunatıone *V*
29 infimitate *Gelenius:* ınfırmıtate *V* 31 nomınandıf ın *V* 33 cafef *V*

quosdam ueneficiorum notitia pollutos, alios ut adpetitoribus
3 inminuendae conscios maiestatis. et ne uel coniugibus maritorum uacaret miserias flere, inmittebantur confestim qui signatis domibus inter scrutinia suppellectilis poenis addicti, incantamenta quaedam anilia uel ludibriosa subderent amatoria, 5 ad insontium perniciem concinnata: quibus in iudicio recitatis, ubi non lex non religio non aequitas ueritatem a mendaciis dirimebat, indefensi bonis ablatis, nullo contacti delicto, promisce iuuenes aliique membris omnibus capti ad supplicia
4 sellis gestatoriis ducebantur. inde factum est per orientales 10 prouincias ut omnis metu similium exurerent libraria omnia: tantus uniuersos inuaserat terror. namque ut pressius loquar, omnes ea tempestate uelut in Cimmeriis tenebris reptabamus, paria conuiuis Siculi Dionysii pauitantes, qui cum epulis omni tristioribus fame saginarentur, ex summis domorum laqueariis, 15 in quibus discumbebant, saetis nexos equinis et occipitiis incumbentes gladios perhorrebant.

5 Tunc et Bassianus procerum genere natus, notarius militans inter primos, quasi praenoscere altiora conatus, licet ipse de qualitate partus uxoris consuluisse firmaret, ambitioso necessi- 20 tudinum studio, quibus tegebatur, morte ereptus, patrimonio opimo exutus est.

6 Inter fragores tot ruinarum Heliodorus, tartareus ille malorum omnium cum Palladio fabricator, mathematicus, ut memorat uulgus, conloquiis ex aula regia praepigneratus abstrusis, 25 iam funebres aculeos exertabat, omni humanitatis inuitamento
7 ad prodenda, quae sciret uel fingeret, lacessitus. nam et sollicitius cibo mundissimo fouebatur, et ad largiendum paelicibus merebat aes conlaticium graue, et incedebat passim ac late os circumferens uultuosum, omnibusque formidatus, ea fiducia 30 sublatior, quod ad lupanar, quo, sicut ipse uoluit, liberius serua-

---

1 beneficiorum notitiam *V* 3 miſeraſ *V* 4 poenis addicti incantamenta *Gelenius:* patriſ addicti · Nec cantamenta *V* 5 uel ut ebrioſa *V* 6 recitatis *Gelenius:* excitatiſ *V* 8 nulli *V* ꝓmiſſę *V* 10 ſeſtoriſ *V* fectum *V* 11 exurerentur *V* 12 preſ | ſuſ *V* 13 cimerriſ *V* riptabamuſ *V* 14 conuiuiſ aculi dyoniſii *V* 15 ſacina | rentur *V* 16 occupitiiſ *V* 17 glodioſ *V* 18 ꝓcerogeneratuſ *V* 23 tractareuſ *V* 26 extabat *V* 27 ꝓdendi *V* pollicituſ *V* 28 pelicibuſ *V* 29 incidebat paſſima ac *V* 30 formidatiſ *V* 31 coluit *V*

batur, cubiculariis officiis praepositus, adsidue propalam uentitabat, elogia parentis publici praeferens futura pluribus luctuosa. perque eum ut forensium causarum patronum, quid in primis 8 orationis partibus conlocaret, ut proficere possit facilius Valens, 5 quibusue figurarum commentis splendida loca adtemptare debeat praemonebatur.

Et quoniam longum est quae cruciarius ille conflauit, hoc 9 unum edisseram, quam praecipiti confidentia patriciatus columina ipsa pulsauit. qui ex clandestinis, ut dictum est, regi-10 orum confabulationibus inmaniter adrogans, et ipsa uilitate ad facinus omne uenalis, egregium illud par consulum Eusebium et Hypatium germanos fratres, Constanti principis quondam adfines, ad cupidinem altioris fortunae erectos et consuluisse et agitasse quaedam super imperio detulit, addens itineri ad 15 mendacium ficte constructo, quod Eusebio, etiam principalia indumenta parata sint. quibus haustis auenter, fremebundus 10 et minax, cui nihil licere debuerat, quia omnia sibi licere etiam iniusta existimabat, inremisse ab extremis regionum interuallis exhibitis omnibus, quos solutus legibus accusator 20 perduci debere profunda securitate mandarat, suscipi quaestionem criminose praecepit. cumque nodosis coartationibus aequitate 11 diu iactata, et nexibili adseueratione perditi nebulonis durante, nullam confessionem exprimere tormenta grauia potuissent, ablegatosque ab omni huius modi conscientia *res* ipsa uiros 25 ostenderet claros, calumniator quidem ita ut antea honorabiliter colebatur, illi uero exilio et pecuniariis adflicti dispendiis, paulo postea, reddita sibi multa, sunt reuocati, dignitatibus integris et splendore.

Nec tamen post haec tam paenitenda repressius actum est 12 30 uel pudenter, non reputante alta nimium potestate, quod recte institutis ne cum inimicorum quidem incommodis in delicta

2 elongia *V* perferenſ *V* 4 facıliuſ & ualere *V* 6 (præmonebat) *V* 8 edıſe | ram *V* . quam *Valesius:* quamquam *V* 9 regiorum *Gelenius:* regionum *V* 16 fremıbunduſ *V* 17 omnı *V* 18 extremis *Gelenius:* externıſ *V* 19 exıbıtıſ *V* 21 præcıpıt *V* 22 ıacta & nıxıuılıa *V* 24 res *om. V, add. uulgo,* ueritas *add. Gelenius* 25 daroſ *V* honerabılıter *V* 26 et] e *V* 29 repraeſſiuſ aetum *V* 31 ınſtıtutı ſıne *V* delecta *V*

conuenit ruere uoluntaria, nihilque sit tam *deforme* quam ad ardua imperii supercilia etiam acerbitatem naturae adiungi.
13 sed Heliodoro incertum morbo an quadam excogitata ui mortuo — nolim dicere: utinam nec ipsa res loqueretur — funus eius per uespillones elatum pullati praecedere honorati conplures, 5
14 inter quos et fratres iussi sunt consulares. ibi tunc rectoris imperii caries tota stoliditatis apertius est profanata, qui cum abstinere inconsolabili malo rogaretur, obnixe inflexibilis mansit, ut uideretur aures occlusisse ceris quasi scopulos Sirenios
15 transgressurus. superatus tamen precibus destinatis tandem, 10 nudatis capitibus infaustam bustuari libitinam ad usque sepulcrum incedentes pedibus, quosdam etiam conplicatis articulis, praeire mandauit. horret nunc reminisci quo iustitio humilitati tot rerum apices uisebantur, et praecipue consulares post sci-
16 piones et trabeas et fastorum monumenta mundana. inter 15 quos omnes ex adulescentia uirtutum pulchritudine commendabilis noster Hypatius praeeminebat, uir quieti placidique consilii, honestatem lenium morum uelut ad perpendiculum librans, qui et maiorum claritudini gloriae fuit et ipse posteritatem mirandis actibus praefecturae geminae decorauit. 20

17 Accesserat hoc quoque eodem tempore ad Valentis ceteras laudes, quod cum in aliis ita saeuiret infeste, ut poenarum moras *aegre* ferret finiri cum morte, Pollentianum tribunum malitia quendam exsuperantem, isdem diebus conuictum confessumque, quod exsecto uiuae mulieris uentre atque intem- 25 pestiuo partu extracto, infernis manibus excitis de permutatione imperii consulere ausus est, familiaritatis contuitu, ordine omni musante abire iussit inlaesum, salutem et inuidendas opes et militiae statum integrum retenturum.

18 O praeclara informatio doctrinarum, munere caelesti indulta 30

---

1 deforme *add. ex Cicerone ad Quintum fratrem I* 1,13,37 *Valesius, om. V* 2 aceruitatem *V* 4 noli* (*fuit* n) *V* funes *V* 5 uispillonis *V* polleati poedere *V* 6 quos effrater *V* consularos *V* 8 ineosolabili *V* 9 ceris *V* stopulos *V'* 11 sepulchrum incidentes *V* 13 reminiscit *V* 14 uisi | bantur *V* 15 traueas *V* 16 adulescentiae *V* 18 perpeniculum *V* 19 posteritate *V* 23 moras aegre ferret *Gelenius:* maturs .... ferr& *V* Pollentianum *Gelenius:* dolens. Num *V* 24 & superantem hisdem *V* 27 familiaritateeis *V* 28 musante *sic V* 30 praedara *V*

felicibus, quae uel uitiosas naturas saepe excoluisti! quanta in illa caligine temporum correxisses, si Valenti scire per te licuisset nihil aliud esse imperium, ut sapientes definiunt, nisi curam salutis alienae, bonique esse moderatoris, restringere
5 potestatem, resistere cupiditati omnium rerum et inplacabilibus iracundiis, nosseque, ut Caesar dictator aiebat, miserum esse instrumentum senectuti recordationem crudelitatis, ideoque de uita et spiritu hominis, qui pars mundi est et animantium numerum complet, laturum sententiam diu multumque cunc-
10 tari oportere, nec praecipiti studio, ubi inreuocabile factum est, agitari, ut exemplum est illud antiquitati admodum notum. apud proconsulem Asiae Dolabellam Smyrnaea . . . . 19 proprium et maritum uenenis necasse confessa, quod filium . . . . et conperendinata, cum consilium, ad quod res
15 ex more delata est, anceps, quid inter ultionem et scelus statui debeat haesitaret, ad Areopagitas missa est Athenienses iudices tristiores, quorum aequitas deorum quoque iurgia dicitur distinxisse. hi causa cognita centesimo post anno cum accusatore mulierem adesse iusserunt, ne aut absoluerent ueneficam aut
20 ultrix necessitudinum puniretur. ita numquam tardum existimatur, quod est omnium ultimum.

Post commissa iniquitatibus uariis ante dicta, et inpressas 20 foede corporibus liberis, quae superuixerant, notas, inconiuus Iustitiae oculus arbiter et uindex perpetuus rerum uigilauit
25 adtente. namque caesorum ultimae dirae, perpetuum numen ratione querellarum iustissima commouentes, Bellonae accenderant faces, *ut* fides oraculi firmaretur, quod nihil inpune praedixerat perpetrari.

Dum haec, quae supra digesta sunt, Antiochiae Parthico 21
30 fragore cessante per intestinas dilatantur aerumnas, coetus

---

1 exculuiſti *V* 2 correxiſſe | *V* ualentiſ *V* 5 omnem *V** 9 latorum *V* 10 inreuocabulum *V* 12 dolabella myrna . . . . | ppriam & mari *V*, Dolabellam Smyrnaea materfamilias filium proprium et maritum *Gelenius* 13 filium eeo (arimonio) & conperendinata (r *in* arimonio *corr. ex* l) *V*, quod filium ex priore uiro ab eis occisum comperisset et comperendinata *Gelenius* 15 dilata *V* 16 areopagiteſ *V* 18 aeguſtatore *V* 19 beneficum *V* 22 impressas foede *Gelenius:* inpreſſuſ fide *V* 23 inconiuus *scripsi:* inconiuuuſ *V* 24 uigilanti *V* 25 nume *V* 26 accederant *V* 27 ut *om. V*, *add. Gelenius*

furiarum horrificus post inconuolutos multiplices casus ab eadem urbe digressus, ceruicibus Asiae totius insedit hoc modo.
22 Festus quidam Tridentinus ultimi sanguinis et ignoti, in nexum germanitatis a Maximino dilectus ut sodalis et contogatus, decernentibus fatis ad orientem transgressus est, ibique admi- 5 nistrata Syria magisterioque memoriae peracto, bona lenitudinis et reuerentia reliquit exempla, unde regere Asiam proconsulari potestate exorsus, uelificatione tranquilla, ut aiunt, ferebatur
23 ad gloriam. audiens autem Maximinum optimo cuique exitialem, obtrectabat subinde actibus eius ut perniciosis et foedis. 10 sed cum impie peremptorum exsequiis suffragantibus ad praefecturam uenisse hominem conperisset inmeritum, exarsit ad agenda sperandaque similia, et histrionis ritu mutata repente persona, studio nocendi concepto incedebat oculis intentis ac rigidis, praefecturam autumans adfore prope diem, si ipse quo- 15
24 que se contaminasset insontium poenis. et quamquam sint multa et uaria, quae, ut leuius interpretemur, egit asperrime: pauca tamen dici sufficiet, quae sunt nota *ac* peruulgata, ad aemulationem eorum commissa, quae facta sunt Romae. ratio enim eadem est ubique recte secusue gestorum, etiam si magni- 20
25 tudo desit dissimilis rerum. philosophum quendam Coeranium, haut exilis meriti uirum, ea causa tormentorum inmanitate inultum occidit, quod ad coniugem suam familiariter scribens, id sermone addiderat Graeco *σὺ δὲ νόει καὶ στέφε τὴν τύλην*, quod dici prouerbialiter solet, ut audiens altius aliquid agen- 25
26 dum agnoscat. anum quandam simplicem, interuallatis febribus mederi leni carmine consuetam, occidit ut noxiam, postquam
27 filiam suam ipso conscio curauit accita. in chartis cuiusdam municipis clari scrutari ex negotio iussis, genitura Valentis cuiusdam inuenta est, repellensque calumnias is, cuius inter- 30

3 Feſtinuſ (us *supra*) *V* innoti *V* 5 diſcernentibuſ *V* 7 reliquid *V* 8 poteſtati *V* 9 maximum *V* 10 pernitioſuſ *V* 11 exſequiſ *V* 13 ſperandoq; *V* 15 rigidis *Gelenius:* ridiſ *V* ꝓpedie *V* 16 ſi *V* incontium *V* 18 ac *om V, add. Gelenius* peruulgati *V* 19 ęmulatione *V* 20 ubique *uulgo:* ubi *V*, ibi *Gelenius* 21 coheraneum *V* 22 inmanitatem ultum *V* 24 *σὺ δὲ νόει καὶ Gelenius:* COIΛΘNOΘIKΑI *V* CTЄ ΦЄTHNTYΛHN *V*, *στρέφε τὴν τύλην uel στέφε τὴν πύλην coniecit Casaubonus* 25 ꝓuerbiliter *V* agenſum (d *supra*) *V* 28 curabit adſcita *V* cuiuſdato *V* 29 ſcutari *V* 30 calumnioſ *V*

erat, cum obiectaretur ei, quam ob rem constellationem principis collegisset, fratrem suum fuisse Valentem, dudumque obisse documentorum plena fide monstrare pollicitus, inexspectato ueritatis indicio laniatus, lacer trucidatus est. uisus adu- 28
5 lescens in balneis admouere marmori manus utriusque digitos alternatim et pectori, septemque uocales litteras numerasse, ad stomachi remedium prodesse id arbitratus: in iudicium tractus, percussus est gladio post tormenta.

His et mihi uertenti stilum in Gallias confunditur ordo 3
10 seriesque gestorum, inter multa et saeua Maximinum repperiens iam praefectum, qui potestate late diffusa scaeuum imperatori accesserat incentiuum, maiestati fortunae miscenti licentiam grauem. quisquis igitur dicta considerat, perpendat etiam cetera, quae tacentur, ueniam daturus ut prudens, si non cuncta
15 conplectimur, quae consiliorum prauitas crimina in maius exaggerando commisit. adulescente enim acerbitate, rationum 2 inimica rectarum, trux suopte ingenio Valentinianus, post eiusdem Maximini aduentum, nec meliora monente ullo nec retentante, per asperos actus uelut aestu quodam fluctuum ferebatur
20 et procellarum, adeo ut irascentis saepe uox et uultus *et* incessus mutaretur et color. quam rem indicia uaria testantur et certa, e quibus pauca sufficiet poni.

Adultus quidam ex his, quos paedagogianos appellant, ad 3 obseruandam uenaticiam praedam Spartanum canem retinere
25 dispositus, ante praedictum tempus absoluit, adsultu eius euadere conantis adpetitus et morsu: ideoque necatus ad exitium fustibus, eadem humatus est die. praepositum fabricae oblato 4 thorace polito faberrime, praemiumque ideo exspectantem, ea re praecepit occidi, quod pondus paulo minus habuit species ferrea

1 obiextar&ur *V* conſtıllatıonem *V* 3 decumentorum *V* pollıcıto *V* 4 lanıatıſ *V* adulıſcenſ *V* 5 admorıere *ut uid. V'* 6 pectorıſ ſeptem quoaleſ *V* 8 perculſuſ *V* 9 uertendı *V*. 11 poteſtatem *V* dıffuſaſ ceuum *V* 14 qua&am centur *V* con *V* 16 exagıgerando *V* adulıſcente *V* aceruıtate *V'* 18 maxımıanı *V* 19 aeſto *V* 20 ut ın ıraſcentıſ *V* et *om. V*, *add. Gelenius* 21 mātar&ur *V* certe | quıbuſ *V* 24 canem *Gelenius:* ſanum *V* 27 ablato thoroce *V* 28 faberrımo *V* 29 praecıpıt *V* occıderı ad p̄ı quod ponduſ *V*

quam ille formarat. Epiroten aliquem ritus Christiani presbyterum .... tam Octauianum ex proconsule ....
5 offensarum auctore licet tardius ad sua *redire* permisso. Constantianus strator paucos militares equos ex his ausus mutare, ad quos probandos missus est in Sardiniam, eodem iubente 5 lapidum ictibus oppetit crebris. Athanasius fauorabilis tunc auriga, suspectus ei uulgari leuitate, ut uiuus incendi iuberetur, si quid temptasset huius modi, ... non multo postea ueneficiis usum ferebatur, nulla delata uoluptatum artifici uenia,
6 ignibus aboleri praeceptus est. Africanus causarum in urbe 10 defensor adsiduus, post administratam prouinciam ad regendam aliam adspirauit, cuius suffragatori magistro equitum Theodosio id petenti, subagresti uerbo ridens respondit imperator 'abi' inquit 'comes, et muta ei caput, qui sibi mutari prouinciam cupit' et hoc elogio perit homo disertus ad potiora festinans 15
7 ut multi. Claudium et Sallustium ex Iouianorum numero, ad usque tribunatus dignitates progressos, accusabat quidam uilitate ipsa despectus, quod, cum imperium Procopius adfectasset, aliqua pro eo locuti sunt bona. cumque nihil quaestiones repperirent adsiduae, mandare magistris equitum auditoribus 20 princeps, ut agerent *Claudium* in exilium et Sallustium pronuntiarent capitis reum, pollicitus, quod eum reuocabit ad supplicium raptum; hocque ita, ut statutum est, obseruato, nec Sallustius morte exemptus est nec Claudius, nisi post eiusdem Valentiniani obitum deportationis maestitia liberatus 25
.... longe... cusauerit cum illi saepissime
8 torquerentur. replicatis igitur quaestionibus dense, et quibusdam ui nimia tormentorum absumptis, ne uestigia quidem ulla

1 presbyte nostros firmus ut in munimento (*p.* 453, 12) *V* 3 redire *om. V, add. uulgo* 6 est] & *V* 7 eum *V* leuitante *V* 8 *ante* non *add.* cuius *Gelenius*, quem *Val.*, *nulla lac. in V* ueneficiis *Lindenbrogius*: beneficus *V* 9 merebatur *V* 10 auoleri (*emend. man. sec.*) *V* 13 uerbo ridens respondit imperator *scripsi*: uerbo pihs responderator *V*, uerbo responderat *Gelenius* 14 inquid *V* capud *V* 16 cladium *V* ouianorum *V* 21 agerent ... | in exilium *V* 22 reuocauit *V* 23 obseruato nec *Gelenius*: obseruatione *V* 24 cladius *V* 25 Valentiniani obitum *Gelenius*: ualentinianus uitum *V* liberatus | *secuntur tres uersiculi quinquagenarum quaternarum litterarum spatium uacuum continentes, deinde* | longae ... cusauerit *in V* 27 dens& quibusdam *V*

delatorum reperta sunt criminum. in hoc negotio protectores, ad exhibendas missi personas de fustibus praeter solitum caesi.....

Horrescit animus omnia recensere, simulque reformidat, ne 9 professo quaesisse uideamur in uitia principis, alia commo-
5 dissimi. illud tamen nec praeteriri est aequum nec sileri, quod cum duas haberet ursas saeuas hominum ambestrices, Micam auream et Innocentiam, cultu ita curabat enixo, ut earum caueas prope cubiculum suum locaret, custodesque adderet fidos, uisuros sollicite nequo casu ferarum deleretur luctificus calor.
10 Innocentiam denique post multas, quas eius laniatu cadauerum uiderat sepulturas, ut bene meritam in siluas abire dimisit innoxiam. Exop .... simile sedit.....

Et haec quidem morum eius et propositi cruenti sunt 4 documenta uerissima. sollertiae uero circa rem publicam usquam
15 digredientis neque eum uel obtrectator peruicax incusabit, illud contemplans, quod maius pretium operae forsitan regendis uerius milite barbaris quam pellendis. et cum dedisset.....
.... *e* speculis, siquis hostium se commouisset, desuper uisus obruebatur.

20 Agitabatur autem inter multiplices curas id omnium pri- 2 mum et potissimum, ut Macrianum regem auctum inter muta-

---

1 dılatorum *V* 2 de .. fuſtıbuſ *V*, dicuntur fustibus *Gelenius* praetor *V* caeſı *V*: usi *Gelenius, lac. indicaui* 3 horrescit animus *Gelenius*: horruſ cıtamıuſ *V* reformidat ne professo *Gelenius*: reformıda | tı .. nı perfeſſo *V*, reformıdat ne ex professo *uulgo* 4 uideamur *Valesius*: uıdeatur *V* 5 illud tamen *Gelenius*: ıllı adtamen *V* 7 cultant acerabat enıxo *V* eorum *V* 9 nequo casu ferarum *nescio quis*: nequo ea ſuperarũ *V et Gelenius* deleretur *Valesius*: deb&ur *V* 10 cadauerum (m *emend. ex* rt) *V* 12 exop ... ſımıle ſedıt .... Et *V* 13 propoſıto cruenta *V* 14 ſollertıſ *V* puplıcam *V'* usquam *Wagnerus*: nuſquam *V* 15 dıgredıentıſ nec quo eum uelo ıırecıator | peruıcax *V*, digredientis neque eum uel obtrectator peruicax *Valesius ex codice Colbertino* 16 contemplano *V* fortıcen regenduſ ueruıſ mılıte *V*: forsitan regendis uerius milite *Valesius* (*antea* limite *uulgo, an* fecisset limite *scribendum?*) 17 quo pellendıſ. Et cum dedıſſ& | *secuntur tres uersiculi quinquagenarum quaternarum litterarum spatium uacuum continentes, deinde* peculıs sıquıs *V* 19 obruebatur ...... | agıtabatur aut & ınter *V* 20 multıplıcıſ *V* ıt *V* prıma depotıſſı | mum *V* 21 auctum inter mutationes crebras *Gelenius*: auıtum termutatıoneſ creuraſ *V*

tiones crebras sententiarum, iamque in nostros adultis uiribus
exsurgentem, ui superstitem raperet uel insidiis, ut multo ante
Vadomarium Iulianus: et prouisis, *quae* negotium poscebat et
tempus, cognitoque transfugarum indiciis, ubi conprehendi
nihil opperiens poterit ante dictus, tacite, quantum concessit 5
facultas, nequi conserendo officeret ponti, iunxit nauibus Rhe-
3 num. et antegressus contra Mattiacas aquas primus Seuerus,
qui pedestrem curabat exercitum, perpensa militum paucitate
territus stetit timens, ne resistere nequiens inruentium oppri-
4 meretur hostilium agminum mole. et quia suspicabatur uenalia 10
ducentes mancipia scurras, casu illic repertos, id, quod uiderant,
excursu celeri nuntiare, cunctos mercibus direptis occidit.
5 aduentu itaque plurium copiarum animati iudices, castrisque ad
tempus breuissimum fixis, quia nec sarcinale iumentum quis-
quam nec tabernaculum habuit praeter principem, cui tapetes 15
suffecerant pro tentorio, parumper ob tenebras morati noctur-
nas, exiliente procinctu pergebant ulterius, itinerum gnaris
ducentibus, frequenti equitatu cum Theodosio rectore praeire
disposito, equitat erat . . . .
. . . . tempore 20
iaceat, extento strepitu suorum est inpeditus: quibus adsidue
mandans, ut rapinis et incendiis abstinerent, inpetrare non
potuit. ignium enim crepitu dissonisque clamoribus satellites
exciti, idque, quod acciderat, suspecti, carpento ueloci inpositum
6 regem angusto aditu circumfractis collibus abdiderunt. hac 25

---

2 uel ın ınſıduſ *V* 3 prouisis quae negotium *Valesius*: praeuı . . | negotıum *V*, praeuisum negotium *Gelenius* 4 tranſſigurarum *V* 5 opperiens *Gelenius*: pemeaſ *V* tacite *Gelenius*: taſ he *V* 6 uınxıt *V* 7 matſſacaſ *V* 8 quıpe (p *suprascr.*) deſtrem *V* 9 ne resistere nequiens *Gelenius*: nereı ſterne queeſ *V* ınruentı ınopprımer&ur *V* 11 ılle crepertoſ *V* 12 cunctos *Gelenius*: ıunctoſ *V* 13 plurımum *V* 15 tapetes suffecerant pro tentorio *Gelenius*: tapete . . . . . . ſufficerat potentorıo *V* 16 nocturnoſ *V* 17 pcıncta *V* ıtınerunt gnarı dıſcentıbuſ fre . . . . (frequenti *scripsi*: *om. uulgo*) equıtatu cum theoſıo rectore | prae . . . . dıſpoſito equırat . . (*an latet sequi ratus?*) erat . . . . | *secuntur tres uersiculi quinquagenarum quaternarum litterarum spatium uacuum continentes, deinde* tempore ıaceat *in V* 21 ſtreputı *V* 22 abſtınere *V* 23 potuı *V* dissonisque *Gelenius*: bınıſſonıſque (d *suprascr.*) *V* 24 carpentı *V*

Valentinianus gloria defraudatus nec *sua* culpa nec ducum sed intemperantia militis, quae dispendiis grauibus saepe rem Romanam adflixit, ad usque quinquagesimum lapidem terris hostilibus inflammatis, redit Treuéros maestus. 7 ubi tamquam leo ob ceruum amissum uel capream morsus uacuos concrepans, dum cuncta hostium disiecta frangeret timor, in Macriani locum Bucinobantibus, quae contra Mogontiacum gens est Alamanna, regem Fraomarium ordinauit, quem paulo postea, quoniam recens excursus eundem penitus uastauerat pagum, in Brittannos translatum potestate tribuni Alamannorum praefecerat numero, multitudine uiribusque ea tempestate florenti, Bitheridum uero et Hortarium nationis eiusdem primates item regere milites iussit, e quibus Hortarius proditus relatione Florenti Germaniae ducis contra rem publicam quaedam *ad* Macrianum scripsisse barbarosque optimates, ueritate tormentis expressa, conflagrauit flamma poenali.

5 Abhinc inter ....
.... proximo haec narratione disseri continua placuit, ne, dum negotiis longius secretis et locis alia subseruntur, cognitio multiplex necessario confundatur.

2 Nubel uelut regulus per nationes Mauricas potentissimus uita digrediens, et legitimos et natos e concubinis reliquit filios, e quibus Zammac comiti nomine Romano acceptus, latenter a fratre Firmo peremptus discordias excitauit et bella. eius enim necem ulcisci inpensiore studio properans comes, ad insidiatoris

1 sua *om. V, add. Gelenius* ducum ſentım temperantı *V* 3 quınquagınta .| ſımum *V*, quinquagesimum *Gelenius* 5 uaquoſ *V* 6 dum cuncta *scripsi:* dum cum *V* 7 alaman | nıa *V* 8 que paulo *V* 9 paenıtuſ *V* bnttanaſ latum *V* 10 praeceperat *V* 11 multıtudo *V* Bertfridum *coniecit Reinesius* 12 hortarıo *V*, Hrotarium *coniecit Reinesius* 13 aortarıuſ *V* prodituſ relatione *Valesius:* prodıtu ſperatıone *V* 14 germanıa caducıſ *V* quaedam ad Macrianum *Gelenius:* quae .... rıanum *V* 15 optimates ueritate tormentis expressa *Gelenius:* optı ..... uerıtatormentıſ exoreſſa *V* 17 inter .... | *secuntur duo uersiculi quinquagenarum quaternarum litterarum spatium uacuum continentes, deinde* proxımo hæc *in V* 19 cantınua *V* longius secretis *scripsi:* longıduſque cr&tıſ *V*, longe discretis *Gelenius* 20 neceſſarıa *V* 22 natıonıſ *V* 25 fırma *V* excıtabıt *V* 26 ımpenſıor *V*

perniciem multa ciebat et formidanda. utque rumores distulerunt adsidui, nauabatur opera diligens in palatio, Romani quidem relationes multa et aspera congerentes in Firmum libenter suscipi recitarique principi, in earum fauorem concinentibus multis: ea uero, quae contra Firmus salutis tuendae 5 gratia docebat crebro per suos, accepta diutius occultari, Remigio tunc officiorum magistro, adfine amicoque Romani, inter potiores imperatoris necessitates haec uelut minima et superflua non nisi oportune legi posse adseruante.

3 Quae cum ad obruendam defensionem suam agitari aduer- 10 teret Maurus, ultimorum metu iam trepidans, ne amendatis, quae praetendebat, ut perniciosus et contumax condemnatus occideretur, ab imperii dicione desciuit et adiumenta .... tium ad uastandum.

4 .... hostis inplacabilis incrementis uirum adules- 15 cerent, *ad* abolendum cum comitatensis auxilio militis pauci Theodosius magister equitum mittitur, cuius uirtutes ut inpetrabilis ea tempestate prae ceteris nitebant: Domitii Corbulonis et Lusii ueterum simillimi, quorum prior sub Nerone, alter Traiano rem regente Romanam pluribus inclaruere fortibus 20

5 factis. proinde ab Arelate secundis egressus auspiciis, emensoque mari cum classe, quam ductabat, nullo de se rumore praegresso, defertur ad Sitifensis Mauritaniae litus, quod appellant accolae Igilgitanum. ibique inuentum casu Romanum leniter adlocutus, misit ad uigilias ordinandas et praetenturas, 25

6 parum super his, quae uerebatur, increpitum. quo ad Caesariensem digresso Gildonem Firmi fratrem et Maximum misit correpturos Vincentium, qui curans Romani uicem, inciuilitatis

7 eius erat particeps et furtorum. recepto itaque tardius milite,

---

1 deſtulerunt *V* 2 nauatur *V* 3 aſ*pera (*fuit* ſ) *V* 4 ſuſcipere catariq; *V* continentibuſ *V* 5 firmoſ *V* 8 potioriſ *V* 10 agitaria aduerter& *V* 11 metu iam trepidans *Gelenius*: &u iam rapidanſ *V* amandatiſ *V* 12 contumax *Gelenius*: contumae *V* 13 adiumenta ....tium ad uaſtand ... | .... hoſtiſ *V et Gelenius* 16 ad *om. V, add. Gelenius* abulendum *V* 17 uirtutiſ *V* 19 luſu *V* 20 rem regemte *V* 21 aut ſpiciuſ *V* 23 ad ſtipenſiſ mauere | tanæ (*emend. man. sec.*) *V* 24 accollae gilgitanum *V* 26 qđ ad | ceſarienſem *V* 28 correcturoſ *V* curam *V* inciuilitiſ *V* 29 particeſ (r *emend. ex* ſ) &, futurum *V*

quem amplitudo *morabatur* maris, Sitifim properans, Romanum cum domesticis custodiendum protectoribus conmitti mandauit, agensque in oppido sollicitudine diducebatur ancipiti, multa cum animo uersans, qua uia quibusue conmentis per exustas 5 caloribus terras pruinis adsuetum duceret militem, uel hostem caperet discursatorem et repentinum insidiisque potius clandestinis quam proeliorum stabilitate confisum.

Quod ubi Firmo leui rumore, dein apertis est indiciis 8 cognitum, spectatissimi ducis aduentu praestrictus, ueniam 10 confessionis praeteritorum missis oratoribus poscebat et scriptis, docentibus eum non sponte sua ad id erupisse, quod mouerat scelestum *sed* iniquitate grassante licentius, ut monstrare pollicebatur. quibus lectis paceque obsidibus acceptis promissa, 9 dux ad recensendas legiones, quae Africam tuebantur, ire per- 15 gebat ad Pancharianam stationem, quo conuenire praeceptae sunt. ibi magnificis uerbis atque prudentibus spe cunctorum erecta, reuersus Sitifim, concitato indigena milite cum eo, quem ipse perduxerat, aegre perpetiens moras ad procinctus ire ocius festinabat. inter residua autem multa et clara id amorem 10 20 eius auxerat in inmensum, quod a prouincialibus commeatum exercitui prohibuit dari, messes et condita hostium uirtutis nostrorum horrea esse, fiducia memorans speciosa.

His ita cum laetitia possessorum dispositis, ad Tubusuptum 11 progressus, oppidum Ferrato contiguum monti, legationem 25 secundam Firmi repudiauit, quae obsides, ut ante statutum est, non duxerat secum. unde omnibus pro loco et tempore cautius exploratis, concito gradu Tyndensium gentem et Masinissensium petit leuibus armis instructas, quas Mascizel et Dius fratres Firmi ductabant. cum essent hostes iam in contuitu 12

---

1 morabatur *om. V, add. Gelenius* ſitı ınproperanſ *V* 2 protutorıbuſ *V* 3 deducebatur accıpıt *V* 4 exuſcaſ *V* 5 terras pruinis *Gelenius:* terra. Fınıſ *V* 7 praelıorum *Gelenius:* proprıorum *V* 9 praeſtrıctıſ *V* 10 confeſſıoneſ *V* mıſſı | ſerat uırıbuſ poſcebat *V* 11 rupıſſe *V* morat *scripsi:* norat *V* 12 ıceleſtum *V* sed *om. V, add. Gelenius* 14 affrıcam *V* 17 concıato *V* 18 otıuſ *V* 20 auſerat *V* 21 menſıſ *V* 23 tubuſ optum *V* 24 contınguum *V* 25 repudıant *V* 26 non duxerat secum *Gelenius:* non era ſecum *V* 27 cantıuſ exploranteſ concıtoſ *V* tyndeſıum *V* maſınıſ ſenſıum *sic V et Gelenius* 28 maſcı zeledı | uſ *V* 29 fırmıſ octabant cum peſſent *V*

membris omnibus celeres, post missilia hinc inde crebrius iacta committitur certamen asperrimum, interque gemitus mortis et uulnerum audiebantur barbarorum ululabiles fletus captorum et caesorum, pugnaque dirempta plures agri populati sunt et 13 incensi. inter quos clades eminuere fundi Petrensis, excisi 5 radicitus, quem Salmaces dominus, Firmi frater, in modum urbis exstruxit. hoc successu uictor elatus mira uelocitate Lamfoctense oppidum occupauit, inter gentes positum ante dictas, ubi abunde rei cibariae copiam condi effecit, ut, si pergens interius alimentorum offendisset penuriam, iuberet e 10 14 propinquo conuectari. quae dum ita procedunt, Mascizel reparatis uiribus nationum confinium adminicula ductans, conserta manu cum nostris, fusis e parte suorum pluribus, ipse equi pernicitate aegre discrimine mortis exemptus est.

15 Fessus aerumnis gemini proelii Firmus, imoque aestuans 15 corde, nequid ultimae rationis omitteret, Christiani ritus antistites oraturos pacem cum obsidibus misit. qui quoniam suscepti lenius, pollicitique uictui congrua militibus, ut praeceptum est, laeta retulere responsa: praemissis muneribus Maurus ipse fidentius ad Romanum perrexerat ducem, equo insidens apto 20 ad ancipites casus, cumque prope uenisset, fulgore signorum et terribili uultu Theodosi praestrictus, iumento desiluit, curuataque ceruice humi paene adfixus, temeritatem suam flebiliter 16 incusabat, pacem obsecrando cum uenia. susceptusque cum osculo, quoniam id rei publicae conducebat, bonae spei iam 25 plenus, sufficientia praebuit alimenta, et quibusdam propinquis suis ad obsidum uicem relictis abscessit, captiuos, ut spoponderat, redditurus, quos primis turbarum exordiis rapuit, biduoque post Icosium oppidum, cuius supra docuimus conditores, militaria signa et coronam sacerdotalem cum ceteris quae inter- 30 ceperat, nihil cunctatus restituit, ut praeceptum est.

17 Exinde cum discursis itineribus magnis Tiposam noster dux introiret, legatis Mazicum, qui se consociauerant Firmo,

---

1 membnbuf omnıbuf *V* 2 morte *V* audıebatur *V* 5 emınere *V* 7 exstruxıt .... | hoc *V* 9 cıbarıa *V* candı *V* 11 dumca proce | dunt *V* reperatıf *V* 13 noſtrıſ fuıſſe parte *V* 17 obſılydıbuf *V* 19 reſponſae .. | ꝑcem mıſſıſ *V* 21 ancıpıtıſ *V* 22 terrıbılıum ultı *V* ıumenta *V* curuatoque *V* 25 bonę ſpecıam plenuſ *V* 32 ıtenerıbuſ magnı ſtıpoſam *V*

suppliciter obsecrantibus ueniam, animo elato respondit se in eos ut perfidos arma protinus commoturum. quibus minantis 18 periculi metu defixis reuertique iussis ad sua, Caesaream ire tendebat urbem opulentam quondam, cuius itidem originem in 5 Africae situ digessimus plene, eamque ingressus cum omnem paene incendiis late dispersis uidisset exustam, horridasque canitie silices, primam et secundam legionem ad tempus ibi locari disposuit, ut fauillarum egerentes aceruos, agitarent ibi praesidium, ne repetito barbarorum impetu uastaretur.

10 Quae cum rumores ueri distulissent et crebri, prouinciae 19 rectores tribunusque Vincentius e latibulis, quibus sese commiserant, egressi, tandem intrepidi ad ducem ocius peruenerunt. quibus ille gratanter uisis atque susceptis, agens etiam apud Caesaream, fide rerum diligentius explorata, conperit Firmum 15 per speciem fauentis *et* supplicis tectiore consilio id moliri ut nihil hostile metuentem exercitum in modum tempestatis subitae conturbaret. quam ob rem conuersus hinc uenit ad muni- 20 cipium Sugabarritanum Transcellensi monti adcline, ubi inuentos equites quartae sagittariorum cohortis, quae ad rebellem 20 defecerat, ut contentum se supplicio leniori monstraret, omnes contrusit ad infimum militiae gradum, eosque et Constantianorum peditum partem Tigauias uenire iusserat cum tribunis, e quibus unus torquem pro diademate capiti inposuit Firmi. dumque *haec* aguntur, reuerterunt Gildo et Maximus, Bellenen 21 25 e principibus Mazicum et Fericium gentis praefectum ducentes, qui factionem iuuerant quietis puplicae turbatoris .... producerent

---

2 eo *V* minantis *scripsi:* mınantı *V*, imminentis *Gelenius* 4 opolentam *V* *post* quondam *add.* et nobilem *Gelenius* 5 dıgreſſımuſ plenẽ *V* 6 uıuıſ | ſ& *V* 8 uillarum (fa *sup.*) *V* agıttarent *V* 10 ueri distulissent *Gelenius:* uero ſuſtulıſſent *V* et crebri *scripsi:* & curu *V*, *om. Gelenius et uulgo* 11 com mıſeran *V* 12 otıuſ *V* 15 fauentıſ ſupplıceſ *V*, et *add. Gelenius* concılıo *V* morılı (*emend. man. sec.*) *V* 16 merentem *V* tempeſtatuſ *V* 18 uentoſ *V* 19 cohorteſ *V* 21 conſtan | tıniorum *V* 23 deademate capıte *V* 24 haec *om. V, add. Gelenius* belle neprıncıpıbuſ *V* 26 ıuberant *V* turbatorıſ, *uacante in eodem uersiculo* 34 *litt. spatio V, deinde uacant tres uersiculi quinquagenarum quaternarum spatium continentes, sequitur* ꝑducerent *in V*

22 uinctos. quo ita ut statutum est facto, lucis primo exortu ipse
egressus cum inuenisset eos in exercitu circumsaeptos 'quid de
istis nefariis' inquit 'proditoribus fieri oportere, contubernales
deuoti, censetis?' secutusque adclamationem rogantium sanguine
uindicari, eos qui inter Constantianos merebant, prisco more 5
militibus dedit occidendos, sagittariorum uero primoribus
manus incidit, residuos supplicio capitali multauit, ad aemu-
lationem Curionis acerrimi illius ducis, qui Dardanorum ferociam
in modum Lernaeae serpentis aliquotiens renascentem hoc
23 genere poenarum extinxit. sed obtrectatores maliuoli uetus 10
factum laudantes, hoc ut dirum uituperant et asperrimum,
Dardanos hostes memorantes interniciuos, et iuste, quae susti-
nuere, perpessos, hos uero subsignanos milites debuisse lenius
corrigi, ad unum prolapsos errorem. quos scientes forsitan
admonemus, hanc cohortem et facto et exemplo aduersam. 15
24 ante dictos Bellenen et Fericium, quos duxerat Gildo, tribu-
numque sagittariorum Curandium ea re iussit occidi, quod nec
ipse umquam cum hostibus congredi uoluit, nec suos ut pug-
narent hortari. agebat autem haec Tullianum illud aduertens
quod 'salutaris uigor uincit inanem speciem clementiae.' 20
25 Exin profectus, fundum nomine Gaionatis, muro circum-
datum ualido, receptaculum Maurorum tutissimum arietibus
admotis euertit, et caesis omnibus incolis moenibusque conpla-
natis, ad Tingitanum castellum progressus, per Ancorarium
montem Mazicas in unum collectos inuasit, iam tela recipro- 25
26 cantes uolitantia grandinis ritu. et cum esset utrimque dis-
cursum, agmina uiris armisque incitata nostrorum non per-
ferentes Mazices, licet bellicosum genus et durum, diuersis
stragibus inplicati foedo diffluxere terrore, ruentesque in fugam
caesi sunt absque his, qui reperta copia discedendi, supplici 30
27 prece ueniam, quam dari tempus flagitauerat, inpetrarunt.
Suggen eorum ductorem ....
.... Romano

---

1 ut *Gelenius*: & *V* facıto *V* 2 exercıtuſ cırcumſeptoſ *V* 3 ın-
quıd *V* 9 lerneæ *V* 10 mallıuolı *V* 12 ſubtı | nuere perpeſ | coſ
hoc ue ſub ſigna noſ *V* 13 meliuſ (lenıuſ supra) *V* 15 hunc *V* exem (plo supra) aduerſum
antedıctıſ helleno nec fericıum *V* 19 *ad Brutum I* 2, 5 21 gaıonatıs
sic V et Gelenius 24 ancorarıum (a supra) *V* 25 recı pcanceſ *V* 26 dıſcur-
ſım *V* 28 lıb& (c supra) *V* 30 dıſcıdendı *V* 31 uenum (ıa supra) *V* 32 ſugogeneo-

successerat, in Sitifensem Mauritaniam ire disposito ad agitanda praesidia, ne prouincia peruaderetur, ipse praeteritis elatior casibus gentem petit Musonum, quam conscientia rapinarum et caedum actibus congregauerat Firmi, ut sperabatur maiora 5 mox adepturi.

Progressusque aliquantum iuxta Addense municipium com- 28 perit, dissonas culta et sermonum uarietate nationes plurimas unum spirantibus animis, inmanium exordia concitare bellorum, adigente hortanteque maxima spe praemiorum sorore Firmi 10 nomine Cyria, quae abundans diuitiis et destinatione feminea, nisibus magnis instituit iuuare germanum. quocirca Theodo- 29 sius ueritus, ne Marti sese committeret inpari, congressusque multitudini inmensae cum paucis — tria enim armatorum milia ductabat atque quingentos — amitteret uniuersos, inter pudo- 15 rem cedendi pugnandique ardorem gradiens retro paulatim, trudente pondere plebis abscessit. hocque euentu barbari nimium 30 quantum .... sequentesque pertinaciter .... certare necessitate .... semet ipsum et ad internicionem perdi- 20 derat cunctos, ni gentium turbulenta concussio procul Mazicum uisis auxiliis, quos anteibant quidam Romani, arbitrata in se impetum agminum ferri conplurium, uersa in pedes aperuisset nostris exitus antehac intersaeptos. exinde cum 31 militem ducens incolumem Theodosius ad fundum uenisset 25 nomine Mazucanum, exustis desertoribus paucis, aliisque ad sagittariorum exemplum, quibus manus ademptae sunt, contruncatis, Tipatam mense Februario uenit. ubi diutius agens 32 ut antiquus ille cunctator pro negotio consultabat, commentis

---

rum ductore *V*, *deinde uacant tres uersiculi quinquagenas quaternas litteras continentes, sequitur* romano *in V*

1 ſıtıfınſem *V* 2 poterıtıſ *V* 3 conſcıentıam *V* 6 addeſemum capıum *V* 9 hortatenque maxımaſ perpremıorum *V* 11 ıubare *V* 12 uerıtaſ nı *V* 15 caedendı *V* ardorum *V* 17 quantum ...... equenteſ quae pertınacıter, *uacante in eodem uersiculo* 28 *litterarum spatio V tum uacant duo uersiculi octogenarum litterarum spatium continentes, sequitur* certare neceſſitate .... ſuſſem & ıpſum & ad *in V* 20 cunctoſ ıngentıum turbolenta concuſſo *V* 21 anteıbat *V* 23 ınterſeptoſ *V* 24 mılıteſ *V* ıncolumen *V* 25 aliisque *Gelenius:* aduſque *V* 26 contruncatı ſtıpatam *V*

potius et prudentia quam periculosis congressibus hostem pugnacem et inpetrabilem iactu telorum, si fors copiam de-
33 derit, oppressurus. mittebat tamen adsidue suadendi quosdam peritos ad gentes circumsitas, Baiuras Cantaurianos Auastomates Cafaues Dauaresque et finitimos alios, nunc timore, nunc 5 nummis eos ad societatem alliciens ueniamque petulantiae interdum promittendo cum ....
.... desultorius per ambages et moras hostem frangentem suos impetus oppressurus, ut quondam Pompeius Mithridatem. 10

34 Qua causa declinans perniciem proximam Firmus, licet praesidiorum magnitudine communitus, relicta plebe, quam coegerat magna mercede, quoniam latendi copiam nocturna quies dedit, Caprarienses montes longe remotos penetrauit, et
35 diruptis rupibus inaccessos. cuius abitu clandestino multitudo 15 dispersa, sine rectore particulatim diffluens, inuadendi eius castra nostris copiam dedit. hisque direptis et interfectis, qui resistebant, uel in deditionem acceptis, regionum maxima parte uastata, gentibus, per quas transibat dux consultissimus, ad-
36 posuit fidei conpertae praefectos. hac inopina sequendi con- 20 fidentia territus perduellis, seruis comitantibus paucis, digressu celeri consulturus saluti, nequo praepediretur obstaculo, abiecit pretiosarum sarcinas specierum, quas auexerat secum. uxorem namque fessam labore continuo et perancipitis ....
37 .... Theodosius 25 nullique adeuntium parcens, mundiore uictu stipendioque milite recreato, Capraríensibus Abannisque eorum uicinis proelio leui sublatis, ad municipium properauit ..... ense, uerisque nuntiis doctus barbaros occupasse iam tumulos, per anfracta undique spatia in sublime porrectos, nullique peruios nisi indigenis lo- 30 corum perquam gnaris, repedando dedit hostibus facultatem

---

4 pentıſ *V* 5 nunc nummis eos *uulgo:* nun mıſe | oſ *V*, nunc promissis eos *Gelenius* allacıenſ *V* 6 ıntercum promıttendo cum, *secuntur tres uersiculi uacui septuagenarum litt. spat. continentes, deinde* tultonuſ *V* (desultorius *scripsi*) 12 commonıtuſ *V* 13 magnam *V* 14 penetrauerıt *V* 17 noſtrı *V* 21 comıttantıb; *V* 24 faſſam *V* *inter* perancıpıtıſ *et* theodoſıuſ *lacuna trium uersiculorum septuagenarum litterarum spatium continentium in V* 26 ad eum .... tıum *V* uıctuſ *V* 28 ppe-rauıt ..... enſe *V* 31 repetendo *V* facultatıb; *V*

per indutias licet breues Aethiopum iuxta agentium adminiculis augeri uel maximis. 38 qui concateruatis copiis fremituque minaci sine sui respectu ruentes in pugnam, auerterunt eum inaestimabilium turmarum specie dira perterrefactum, statim-5que redintegratis animis, commeatus uehens abunde, reuertit et conglobatis suis scutaque in formidabilem mouentibus gestum, controuersas isdem opposuit manus. 39 quamquam igitur inmite quiddam barbaricis concrepantibus armis manipuli furentium inminebant, ipsi quoque parmas genibus inlidentes: tamen ut 10 pugnator ille cautus et prudens, militis paucitate diffisus, audacter agmine quadrato incedens, ad ciuitatem nomine Contensem flexit iter intrepidus, *ubi captiuos* nostros Firmus ut in munimento abstruso locarat et celso: cunctisque receptis in proditores satellitesque memorati animaduertit acriter, ut solebat.

15 40 Hoc ei magni numinis adiumento gerenti prosperrime, uerus indicat explorator confugisse ad Isaflensium populum Firmum: ad quem reposcendum una cum fratre Mazuca ceterisque necessitudinibus illuc ingressus, cum adipisci non posset, genti bellum indixit. 41 et proelio atroci commisso, ferocientibus 20 barbaris ultra modum, aciem in rotundo habitu figuratam opponit, adeoque Isaflenses pondere cateruarum urgentium inclinati sunt, ut plurimi caderent, et ipse Firmus ferox et saepe in suam perniciem praeceps equo auferretur in fugam, per saxa et rupes discurrere citius adsueto, Mazuca uero frater eius ca-25peretur letaliter saucius. 42 qui Caesaream mitti dispositus, ubi saeua inusserat monumenta facinorum pessimorum, dilatato

---

1 inducıaſ *V* gentıum *V* 6 ſtutaq; (sc superscript) *V* 8 ꝗdam *V* armis *Gelenius:* abhıſ *V* 10 ille *om. V'* mılıteſ *V* dıffuſuſ *V* 11 ıncıdenſ *V* 12 ınter ıntrepı ...... | quorum ſumma uı (*p.* 430, 3) *V*, iter intrepidus, ubi captiuos nostros *coniecit Valesius*, iter intrepidum * nostros *Gelenius 'edidit ex coniectura ut restitutis ordini suo quaternionibus sensus aliquis existeret. secundus enim quaternio, qui male praepositus fuerat, sic finiebatur* flexit iter intrepi ...... *post quae uerba recurrendum erat ad tertium quaternionem, qui sic incipiebat* nostros firmus, *et cetera iam suo ordine. soli enim duo quaterniones erant transpositi' adnotauit Valesius* 13 recenıſ *V* 14 ſatelutıſq; *V* anıma aduertıt *V* 15 numinis *Valesius:* nominis *V et Gelenius* ꝓſperıme (*emend. man. sec.*) *V* 16 exploratur *V* 18 neceſſıtaımbuſ *V* 19 praelıo *V* 20 habıtuſ *V* 23 quo *V* 24 cıtuſ *V* 26 ınnuſſerat *V*

uulneris hiatu discessit. caput tamen eius auulsum, residuo corpore, cum magno uisentium gaudio urbi inlatum est ante 43 dictae. post haec Isaflensium gentem, quae obstitit, superatam dux nobilis incommodis multis, ut aequitas poscebat, adflixit. ibi Euasium potentem municipem Florumque eius filium 5 et quosdam alios, per secretiora consilia temeratorem quietis iuuisse confutatos aperte, flammis absumpsit. }

44 Exindeque pergens interius, nationem Iubalenam spiritu adgressus ingenti, ubi natum Nubelem patrem didicerat Firmi, repulsus altitudine montium et flexuosis angustiis stetit. et 10 quamlibet facto in hostem impetu, pluribusque peremptis aperuerit uiam, formidans tamen sublimia collium ad insidiandum aptissima, ducens suos incolumes reuertit ad Audiense castellum: ubi Iesalensium gens fera semet dedit, uoluntaria auxilia praestare spondens et commeatus. 15

45 His et eius modi gloriosis actibus exultans amplissimus ductor, ipsum otii turbatorem petebat ualido uirium nisu, ideoque prope munimentum nomine Medianum diu consistens, per multas prudentesque sententiarum uias eundem sibi prodi posse 46 sperabat. haecque cogitationibus anxiis altioreque prospiciens 20 cura, rursus ad Isaflenses hostem conperit reuertisse: quos nihil moratus, ut antea, agminibus adoritur incitatus. cui rex Igmazen nomine, spectatus per eos tractus opibusque insignis, progressus obuiam confidenter 'cuius loci es tu' inquit 'uel quid acturus huc uenisti? responde.' quem Theodosius fun- 25 data mente intuens toruum 'comes' ait 'Valentiniani sum, orbis terrarum domini, ad opprimendum latronem funereum missus: quem nisi statim reddideris, ut inuictus statuit imperator, peribis funditus cum gente, quam regis.' quo audito Igmazen post conuicia multa, quae congessit in ducem, ira do- 30 47 loreque perculsus abscessit. et secutae principio lucis, utrimque occursurae sibi ad confligendum processerunt acies minacissimae, et barbarorum uiginti paene milia in ipsis locata sunt frontibus, occultatis pone terga subsidialibus globis, ut

---

1 residuo incorpore *V* 5 municipiem *V* 6 tameratorem *V* 7 adsumpsit *V* 8 spiritus | adgressos ingento (o *emend. ex* i) *V* 9 Nubelem *Gelenius:* nobilem *V* dederat *V* 12 insidia dum *V* 13 incolomes *V* 24 pgressibus *V* inquid *V* 28 misse *V* 29 gentem *V* adito *V* 30 conuincia *V* congressit *V* 32 occursuram *V* 33 pena *V*

adsurgentes paulatim nostros multitudine clauderent insperata: hisque Iesaleni auxiliares accessere quam plures, quos adiumenta et commeatus nostris docuimus promisisse. 48 contra Romani, quamuis admodum pauci, tamen fortibus animis uicto-
5 riisque antegressis elati, densetis lateribus, scutisque in testudinis formam cohaerenter aptatis restiterunt gradibus fixis, et a sole orto usque *ad* diei extimum pugna protenta, paulo ante uesperam uisus est Firmus, equo celsiori insidens, sago puniceo porrectius panso milites clamoribus magnis hortari, ut de-
10 dant Theodosium oportune, truculentum eum adpellans et dirum et suppliciorum saeuium repertorem, si discriminibus eximi uellent, quae perferebant. 49 hae insperatae uoces ad dimicandum quosdam acrius incitarunt, alios deserere proelium inlexerunt. proinde ubi noctis aduenit quies prima, partibus te-
15 nebrarum obuolutis horrore, dux reuersus ad Duodiense castellum, militesque recognoscens, eos quos a pugnandi proposito pauor et uerba detorserant Firmi, diuerso genere poenarum extinxit: alios ademptis dexteris, quosdam uiuos conbustos. 50 excubiasque agens cura peruigili, barbarorum aliquos
20 ausos, cum apparere non possent, post occasum lunae castra sua temptare, fudit, uel inruentes audentius cepit. digressus exinde passibus citis, Iesalenses ut ambiguae fidei per tramites adortus obliquos, unde parum sperari potuit, ad penuriam uastauit extremam, perque Caesariensis Mauritaniae oppida re-
25 uersus Sitifim, Castorem et Martinianum rapinarum flagitiorumque Romani participes, ad interitum tortos incendit.

51 Redintegratur post haec cum Isaflensibus bellum, primoque conflictu barbarorum pluribus pulsis et interfectis, rex eorum Igmazen, uincere antehac adsuetus, terrore fluctuans mali prae-
30 sentis, nihilque commerciis uetitis ad uitam spei sibi restare, si obstinatius egerit, arbitratus, quantum caute fieri potuit et occulte, prorupit ex acie solus, uisumque Theodosium suppli-

1 paulotım *V'* 2 ıeſalem *V* 3 romam *V* 5 deſ&ıſ *V* ſcutıq; ın eeſtudınıſ (t *supra*) *V* 6 araptatıſ *V* fixoſ *V* 7 ortu *V* ad *add. uulgo, om. V et Gelenius* 9 ſpanſo *V* mognıſ (a *supra*) (*emend. man. sec.*) *V* 13 deserere *Gelenius:* ınſerere *V* 15 errore *V* a *V* 16 ad *V* 17 pauore uerba *V* 21 ſtudıt *V'* 22 c&ıſ ueſſalıenſıſ *V* 23 ſperam *V* paenurıam *V* 24 atremam *V* reuerſum *V* 25 flagıtıarumque romam *V* 28 conflıctum *V* ınterfectuſ *V* 29 ıgmacen *V*

citer petit, ut Masillam Mazicum optimatem ad se uenire iu-
52 beret. per quem, ut rogaueret, missum, clandestinis conloquiis
monuit ducem suopte ingenio pertinacem, ut at praebendam
sibi copiam agendi, quae uellet, popularibus suis acriter in-
mineret, eosque adsiduitate pugnandi mutaret in metum, prom- 5
ptos quidem ad perduellis fauorem sed iacturis multiplicibus
53 fessos. paruit Theodosius dictis et crebritate certaminum Isa-
flenses ita protriuit, ut isdem labentibus *more* pecudum, Firmus
latenter euaderet, et auiis et diuturnis latebris amendandus,
inibi, dum de fuga consultat, tentus ab Igmazene custodiretur. 10
54 et quoniam obscurius gesta didicerat per Masillam, in extre-
mis rebus unum remedium superesse contemplans, calcare ui-
uendi cupiditatem uoluntaria statuit morte: uinoque consulto
distentus et crapulentus, silenti nocte oppressus altiore somno
custodibus, peruigil ipse inpendentis aerumnae terrore, insonis 15
gressibus relicto cubili, manibus repens et pedibus longius
sese discreuit, repertumque funiculum, quem finiendae uitae
parauere casus, de clauo parieti adfixo suspendit, ubi collo
inserto animam absque moris cruciabilibus exhalauit.

55 Quod dolenter ferens Igmazen, ereptamque sibi gloriam 20
gemens, quia non contigerat ad castra Romana uiuum ducere per-
duellem, interposita fide publica per Masillam, ipse camelo necati
cadauer inpositum ferens, cum tentoria exercitus aduentaret ad
Subicarense castellum locata, in iumentum transtulit sarcinale,
56 et Theodosio obtulit exultanti. qui conuocatis armatis simul 25
atque plebeiis, interrogatisque an agnoscerent uultum, *cum* eius-
dem esse sine ulla didicisset ambage, ibi paulisper moratus
Sitifim triumphanti similis redit, aetatum ordinumque omnium
celebrabili fauore susceptus.

---

1 maſılıam *V* 2 quem ut rogauerat *Gelenius:* quem gauerat (*omisso* ut) *V* 3 ſıopte *V* praehendam *V* 4 uıſ *V* 6 perduellis *Gelenius:* duellıſ *V* 7 ıtaflenſeſ *V* 8 more *om. V, add. Gelenius* firmuſq; *V* 9 abıſ *V* amendanduſ *sic V* 10 ıgmace *V* 12 calcale *V* 14 deſtentuſ *V* crapulentus *Hadrianus Valesius:* crapulentuſ *V* 16 graccıb; *V* longıuſ de ſeſe *V* 19 a(b)ſq; (b *emendat. ex* p) moreſ crutıabılıbuſ *V* 20 Igmace nerepertam quae *V* 21 gemen *V* uılum *V* 22 maſılam *V* carmelo *V* 23 ab *V* 24 ın ſarcınale *V* 25 optulıt (p *emend. ex* b) *V* 26 plebıſ *V* cum *om. V, add. Gelenius* 27 dıdıcıſſe *V* 28 ſıtı eı trıum | phanteo ſımılıſ *V*

Dum hoc puluere per Mauritaniam dux ante dictus an- 6
helat et Africam, Quadorum natio motu est excita repentino,
parum nunc formidanda, set inmensum quantum antehac bel-
latrix et potens, ut indicant properata quondam raptu procliui,
5 obsessaque ab isdem *ac* Marcomannis Aquileia Opitergiumque
excisum et cruenta conplura perceleri acta procinctu, uix re-
sistente perruptis Alpibus Iuliis principe serio, quem ante do-
cuimus, Marco. et erat, ut barbaris, ratio iusta querellarum.
Valentinianus enim studio muniendorum limitum glorioso qui- 2
10 dem sed nimio ab ipso principatus initio flagrans, trans flu-
men Histrum in ipsis Quadorum terris quasi Romano iuri iam
uindicatis aedificari praesidiaria castra mandauit: quod accolae
ferentes indigne, suique cautiores, legatione tenus interim et
susurris arcebant. sed Maximinus in omne auidus nefas et 3
15 genuinos mitigare nequiens flatus, quibus praefecturae acces-
serat tumor, increpabat Equitium per Illyricum eo tempore
magistrum armorum ut peruicacem et desidem, nec duro opere,
quod maturari dispositum est, consummato: addebatque ut
consulens in commune quod, si paruo suo Marcelliano defer-
20 retur potestas per Valeriam ducis, munimentum absque ulla
causatione consurgeret. utrumque mox est impetratum. qui 4
promotus profectusque cum uenisset ad loca, intempestiue tur-
gens ut filius, nullis adfatibus delinitis his, quos numquam
temptatae cupiditatis figmenta regionum suarum faciebant ex-
25 torres, opus paulo ante incoatum adgreditur, admissa copia
rogandi suspensum. denique Gabinium regem, nequid nouaretur 5
modeste poscentem, ut adsensurus humanitate simulata cum aliis
ad conuiuium conrogauit, quem digredientem post epulas, hos-
pitalis officii sanctitate nefarie uiolata, trucidari securum efficit.
30 Cuius rei tam atrocis disseminatus rumor ilico per diuersa 6

2 mota | eſt ınexcıta *V* 4 ındıcat *V* quondam raptu procliui *Valesius:* quonıam raptum prochuıa *V* 5 ac *om. V*, *add. Gelenius* marcomanneſ *V* aquıle | ıatıuo pıtergıumq; *V* 6 percelerıſ *V* 7 ſalpıbuſ *V* Iuliis *Gelenius:* ıulıuſ *V* principe serio *Valesius:* prımıcenuſ *V et Gelenius* 8 Marco *Valesius:* marıco *V* quaerellarum *V* 9 ſtadıo munıendarum *V* 12 præſıdıa *V* 13 interim et *Gelenius:* ıntermıt *V* 16 aequıtıum *V* 20 absque ulla *Gelenius:* ubıq; | ulla *V* 22 pomotoſ *V* ıntempeſtıuen *V* 24 cepıdıtatıſ *V* facıebat *V* 25 admıſſe *V* 26 fragandı *V* 29 ſcactıtate *V* frugıdarı *V*

et Quados et gentes circumsitas efferauit, regisque flentes interitum, in unum coactae misere uastatorias manus, quae Danubium transgressae, cum nihil exspectaretur hostile, occupatam circa messem agrestem adortae sunt plebem, maioreque parte truncata, quicquid superfuit, domum cum multitudine uarii 5
7 pecoris abduxerunt. euenisset profecto tunc inexpiabile scelus, numerandum inter probrosas rei Romanae iacturas — paulo enim afuit quin filia caperetur Constanti cibum sumens in publica uilla, quam appellant Pistrensem, cum duceretur Gratiano nuptura — ni fauore propitii numinis praesens Messalla 10 prouinciae rector eam iudiciali carpento inpositam ad Sirmium uicensimo sexto lapide disparatam cursu reduxisset effuso.

8 Hoc casu prospero regia uirgine periculo miserae seruitutis exempta, cuius nisi potuisset impetrari redemptio captae, magnas inussisset rei publicae clades, latius se cum Sarmatis 15 Quadi pandentes, ad raptus et latrocinia gentes aptissimae, praedas hominum uirile et muliebre secus agebant et pecorum, uillarum cineribus exustarum caesorumque incolentium exultantes aerumnis, quos nec opinantes sine ulla parsimonia de-
9 leuerunt. per omnia itaque propinqua malorum similium dis- 20 persa formidine, praefectus praetorio agens tunc apud Sirmium Probus, nullis bellorum terroribus adsuetus, rerum nouarum lugubri uisu praestrictus, oculosque uix attollens, haerebat diu, quid capesseret ambigens: et cum paratis uelocibus equis noctem proximam destinasset in fugam, monitus tutiore consilio 25
10 mansit inmobilis. didicerat enim omnes secuturos confestim, qui moenibus claudebantur, tegendos latebris oportunis: quod si contigisset, inpropugnata ciuitas uenisset in manus hostiles.
11 proinde parumper lenito pauore, ad arripienda, quae urgebant, acri animo adsurgens, retersit obrutas ruderibus fossas, muro- 30 rumque maximam partem pacis diuturnitate contemptam et

---

4 circam eſſe agreſte *V* 5 domınum *V* 6 expıabıle *V* 7 romanaeae (.. *add. man. sec.*) *V* 8 sumens *nescio quis:* lumen *V* 10 fouore *V'* meſala *V* 11 rectorem ıudıcıalı *V* ſırmıam *V* 12 dıſparatam *sic V* redıxıſſet *V* 13 proſpera *V* regıo *V'* mıſere *V* 14 cuıu ıſı *V* 15 magnos ınuſıſſ& *V* 19 ullo *V* parſımonıa *sic V* 21 praetorıa (o *emend. man. sec.*) *V* ſırmum *V* 27 claudebatur *V* 30 acri animo *Gelenius:* acrınıo *V* retersit *uulgo:* recrıſıt *V* rudetur nıtate *V*, rıb; foſſaſ morumq; maxımā partē pacıſ dıu *V*[m]

subuersam ad usque celsarum turrium minas expediit, studio
aedificandi coalitus: hac ratione opere uelociter absoluto, quod
inpensas aedificandi causa theatri dudum congestas sufficientes
ad id, quod efficere maturabat, inuenit. atque huic spectato
5 consilio salutare addidit aliud, et sagittariorum cohortem e sta-
tione proxima, adfuturam obsidio, si uenisset, acciuit.

His uelut obicibus barbari ab oppugnanda urbe depulsi, 12
parum ad has calliditates dimicandi sollertes, sarcinisque inpe-
diti praedarum, ad Equitii uertuntur indaginem. et cum ad
10 Valeriae spatia longe remota secessisse raptorum didicissent
indiciis, illuc properato petierant gradu frendentes, hacque ex
causa iugulo eius intenti, quod per ipsum circumuentum regem
existimabant insontem. quibus concito cursu ruentibus in- 13
festius, obuiam legiones motae sunt duae, Pannonica et Moe-
15 siaca, ualida proeliis manus: quae si conspirasset, abierat
procul dubio uictrix. sed dum discretim grassatores adoriri
festinant, ortis inter se discordiis inpediti de honore certabant
et dignitate. quo intellecto Sarmatae sagacissimi, non exspe- 14
ctato certandi signo sollemni, Moesiacam primam incessunt,
20 dumque milites arma tardius per tumultum expediunt, inter-
fectis plurimis aucti fiducia, aciem perrupere Pannonicam, dis-
iectaque agminis mole, geminatis ictibus omnem paene deles-
sent, ni periculo mortis aliquos citum extraxisset effugium.

Inter haec fortunae dispendia tristioris dux Moesiae Theo- 15
25 dosius iunior, prima etiam tum lanugine iuuenis, princeps
postea perspectissimus, Sarmatas Liberos ad discretionem ser-
uorum rebellium appellatos, conlimitia nostra ex alio latere
inuadentes, aliquotiens expulit et adflixit, congressibus densis
adtritos, adeoque obsistentes fortissime turbas confluentes op-
30 pressit, ut caesorum plurium alites iuste sanguine satiaret et
feras. unde residui tumore iam deflagrante metuentes, ne idem 16
dux uirtutis, ut apparuit, expeditae, in primo finium aditu in-
cursantes cuneos sterneret aut fugaret, uel insidias per silua-

---

1 ſubuerſaſ *V* expetıt *V* 2 aedıfıcando cohalıtuſ *V* 3 ſuffi-
cıentıb; *V* 6 adiuturam *coniecit Wagnerus* 9 aequıtıı uertımur *V*
10 ſeceſſiſſ& *V* 11 hocq; *V* 13 ruentıſ *V* 14 obuıat *V* panno-
nıcae meſıaca *V* 17 feſtınantı *V* ho | nere *V* 18 qđ *V* 20 ex-
pedıuntur *V* 21 perrumpere *V* dıſıectā | q; *V* 22 delınſent *V*
30 plurımum *V* ſanguınea *V*

rum locaret occulta, post multos perrumpendi conatus subinde temptatos in cassum, abiecta pugnandi fiducia concessionem petiuere praeteritorum et ueniam, uictique ad tempus indultae foederibus pacis nihil egere contrarium, eo maxime timore perculsi quod ad tutelam Illyrici Gallicani militis ualidum accesserat robur. 5

17 Dum haec tot ac talia per turbines agitantur adsiduos, Claudio regente urbem aeternam, Tiberis, qui media intersecans moenia, cloacis et fluuiis abundantibus multis Tyrrheno mari miscetur, effusione imbrium exuberans nimia et supra 10
18 amnis speciem pansus, omnia paene contexit. et stagnantibus ciuitatis residuis membris, quae tenduntur in planitiem molliorem, montes soli et quidquid insularum celsius eminebat, a praesenti metu defendebatur: et ne multi inedia contabescerent, undarum magnitudine nusquam progredi permittente, 15 lembis et scaphis copia suggerebatur abunde ciborum. at uero ubi tempestas molliuit et flumen retinaculis ruptis redit ad solitum cursum, absterso metu nihil postea molestum exspecta-
19 batur. hic ipse praefectus egit admodum quiete, nullam seditionem super querella iusta perpessus, et instaurauit uetera 20 plurima. inter quae porticum excitauit ingentem lauacro Agrippae contiguam, Euentus boni cognominatam ea re, quod huius nominis prope uisitur templum.

LIBER XXX

1 Inter has turbarum difficultates, quas perfidia ducis rege 25 Quadorum excitauit occiso per scelus, dirum in oriente committitur facinus, Para Armeniorum rege clandestinis insidiis

---

2 temptoſ *V* 5 ıllyrı *V* 8 regentem *V* 9 abundantıuſ *V* tyrreno *V* 14 ınaedıa *V* 15 permıtte *V* (ten *superscr.*) 16 ſcafiſ *V* 18 moletur *V* 19 quı&em *V* 23 *subscriptum* AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM · EXPLICIT LIBER XXVIIII · | INCIPIT LIBER · XXX · FELICITER · *in V*

25 perfidia *Valesius:* percha *V* 26 excıta ut *V* ſceleſ *V* 27 papa armoenıorum *V*

obtruncato: cuius materiae impio conceptae consilio hanc primordialem fuisse nouimus causam. consarcinabant in hunc 2 etiam tum adultum crimina quaedam apud Valentem exaggerentes male sollertes homines, dispendiis saepe communibus 5 pasti. inter quos erat Terentius dux demisse ambulans, semperque submaestus, sed, quoad uixerat, acer dissensionum instinctor. qui adscitis in societatem gentilibus paucis, ob flagitia 3 sua suspensis in metum, scribendo ad comitatum adsidue Cylacis necem replicabat et Artabanis, addens eundem iuuenem 10 ad superbos actus elatum nimis esse in subiectos inmanem. unde quasi futurus particeps suscipiendi tunc pro instantium 4 rerum ratione tractatus, idem Para regaliter uocatus, et apud Tarsum Ciliciae obsequiorum specie custoditus, cum neque ad imperatoris castra accipi nec urgentis aduentus causam scire 15 cunctis reticentibus posset, tandem secretiore indicio conperit, per litteras Romano rectori suadere Terentium, mittere prope diem alterum Armeniae regem, ne odio Parae speque quod reuertetur, natio nobis oportuna deficeret ad iura Persarum, eam rapere ui uel metu uel adulatione flagrantium.

20 Quae reputans ille, inpendere sibi praesagiebat exitium graue. 5 et doli iam prudens, neque aliam nisi cito discessu salutis repperiens uiam, suadentibus his, quibus fidebat, conglobatis trecentis comitibus secutis eum e patria, cum equis uelocissimis, ut in magnis solet dubiisque terroribus, audacter magis quam 25 considerate pleraque diei parte emensa egressus cuneatim properabat intrepidus. cumque eum prouinciae moderator, appa- 6 ritoris, qui portam tuebatur imperatus, festinato studio repperisset in suburbanis, ut remaneret enixius obsecrabat, et parum hoc impetrato, mortis auersus est metu. nec minus paulo po- 7 30 stea legionem secutam iamque aduentantem ipse cum promptis-

---

1 materia *V* 2 adultiam *V* 4 dispendi *V* 6 submestus *V* 7 gentibus *V* 8 gylacis *V* 9 Artabanis addens *Gelenius:* arrabanus ....dens *V* 10 superuos *V* Nemis isse *V* 12 papa *V* 14 ne surgentes aduenus *V* 16 rectoris uader& terrentium *V* 17 ne odio Parae *Gelenius:* ne dio pape *V* 18 reuer | titur *V* natio nobis *Gelenius:* nationib; *V* 19 adultione *V* 20 præsagebat *V* 21 scito *V* 23 uelocis | simi *V* 25 emens *V* 27 imperatus *uulgo:* inpcitus *V*, percitus *Gelenius* supperiss& insuburbani *V* 28 nixius *V* 29 imperato *V* 30 promptissimi *V*

simis retrorsus excurrens, fundensque in modum scintillarum sagittas, sed uoluntate errans, ita in fugam conpulit ut cum tribuno milites uniuersi perterrefacti uiuidius quam uenerant 8 remearent ad muros. exin solutus omni formidine, biduo et binoctio exanclatis itinerum laboribus magnis, cum ad flumen 5 uenisset Euphraten, et inopia nauium uoraginosum amnem uado transire non posset, nandi imprudentia pauentibus multis, ipse omnium maxime cunctabatur: et remansisset, ni cunctis uersantibus uaria, id repperire potuisset effugium in necessitatis ab- 9 rupto tutissimum. lectulos in uillis repertos binis utribus 10 suffulserunt, quorum erat abundans prope in agris uinariis copia: quibus singulis proceres insidentes et regulus ipse, iumenta trahentes, praeruptos undarum occursantium fluctus obliquatis meatibus declinabant: hocque commento tandem ad 10 ulteriorem ripam post extrema discrimina peruenerunt. residui 15 omnes equis inuecti natantibus, et circumluente flumine saepe demersi iactatique, infirmati periculoso madore expelluntur ad contrarias margines, ubi paulisper refecti expeditius quam diebus praeteritis incedebant.

11 Hoc nuntiato princeps ante dicti fuga perculsus, quem 20 elaqueatum fidem rupturum existimabat, cum sagittariis mille succinctis et leuibus Danielum mittit et Barzimerem reuocatu- 12 ros eum, comitem unum, alterum scutariorum tribunum. hi locorum gnaritate confisi, quod ille properans ut peregrinus et insuetus, maeandros faciebat et gyros, conpendiosis uallibus 25 eius itinera praeuenerunt, et diuisis inter se copiis, clausere uias proximas duas, trium milium interuallo distinctas, ut transiturus per utramuis caperetur inprouidus: sed euanuit cogitatum 13 hoc casu. uiator quidam ad citeriora festinans cum cliuum armato milite uidisset oppletum, per posterulam tramitem me- 30 dium squalentem frutectis et sentibus uitabundus excedens, in Armenios incidit fessos, et ductus ad regem, arcano sermone

2 ita *Valesius*: ha *V* 4 bıduc& *V* 6 eufraten *V* ınopıam *V* 7 ınpudentıa *V* 10 lectuluſ *V* buſ *V* 13 undarurum *V'* 16 fluıtı neſẹpe *V* 17 ıactıq; *V* modore *V* 18 effectı *V* 22 deuıb; *V* 24 confiſiq; ılle *V* 25 ınſu&oſ meandroſ *V* 26 uıuſ proxıma *V* 28 utram uıx *V* cogıtatu *V* 29 c&erıora *V* cliuum *Gelenius*: uıuum *V*, biuium *uulgo* 30 mılıtem dıſſ& *V* 32 ẹ. d.] eductuſ *V*

solum, quae uiderat, docet ac retinetur intactus. moxque 14
metu dissimulato eques mittitur clandestinus ad dextrum itineris latus, diuersoria paraturus et cibum, quo paulum progresso, in laeuum tractum item alius talia facturus ire iubetur ocis-
5 sime, alterum aliorsum nesciens missum. quibus ita utiliter 15
ordinatis, rex ipse cum suis dumeta, per quae *uiator* uenerat, relegens, eo rursus monstrante, per hispidam et iumento onusto exiguam callem post terga relictis militibus euolauit, qui captis eius ministris, missis ad mentes obseruantium praestrin-
10 gendas, quasi uenaticiam praedam modo non porrectis brachiis exspectabant. dumque hi uenturum opperiuntur, ille regno incolumis restitutus et cum gaudio popularium summo susceptus, fide grandi remansit immobilis, iniuriis, quas pertulerat, omnibus demussatis.

15 Danielus post haec et Barzimeres cum lusi iam iam re- 16
uertissent, probrosis lacerati conuiciis ac si inertes et desides, ut hebetatae primo adpetitu uenenatae serpentes, ora exacuere letalia, cum primum potuissent, lapso pro uirium copia nocituri. et leniendi causa flagitii sui uel fraudis, quam meliore 17
20 consilio pertulerunt, apud imperatoris aures rumorum omnium tenacissimas incessebant falsis criminibus Param, incentiones Circeas in uertendis debilitandisque corporibus miris modis eum callere fingentes: addentesque quod huius modi artibus offusa sibi caligine mutatus, uasorumque forma transgressus,
25 tristes sollicitudines, si huic inrisioni superfuerit, excitabit.

Hinc *in* illum inexplicabile auctum principis odium, et 18
doli struebantur in dies, ut per uim ei uel clam uita adimeretur: agentique tunc in Armenia Traiano, et rem militarem

---

3 paratuſ & ıncıbum *V* 4 alıa (ul) *V* occıſime *V* 6 uiator *om. V, add. Gelenius* 7 uenat relegenter | & rurſuſ monſtrante quæ hıſpıdam *V* 8 erga *V* captıſ &uſ *V* 10 uena | cıam *V* 11 dumque *Gelenius:* tandemq; *V* operıuntur ıllo *V* 12 ıncolomıſ *V* 13 fide grandi remansit inmobilis *Hauptius:* fiderandı ne man | ſuetı . . mobılıſ *V*, in eadem fidei certitudine mansit immobilis *Gelenius* 15 barzmereſ *V* 16 conuıcıuſ aeſt ınerteſ *V* (ac si *uulgo*, ut *Gelenius*) 17 haebeatę *V* ex hac uere la&alıa *V* 18 pro uirium *Gelenius:* ꝓprıum *V* 21 papam *V* 22 cıreaſ *V* debılıtatı ındıſq; *V* 23 adenteſq; *V* 34 mutataſ *V* 25 excıtauıt *V* 26 in *om. V, add. Gelenius* 28 aragentıquae *V* mılıtarı *V*

19 curanti id secretis committitur scriptis. qui inlecebrosis regem insidiis ambiens, et modo serenae mentis Valentis indices litteras tradens, modo ipse sese eius conuiuiis ingerens, ad ultimum conposita fraude ad prandium uerecundius inuitauit: qui nihil aduersum metuens uenit, concessoque honoratiore discu- 5
20 buit loco. cumque adponerentur exquisitae cuppediae, et aedes pulsu neruorum et articulato flatilique sonitu resultarent, iam uino incaliscente, ipso conuiuii domino per simulationem naturalis cuiusdam urgentis egresso, gladium destrictum intentans, toruo lumine ferociens quidam inmittitur barbarus 10 asper ex his, quos Supras appellant, confossurus iuuenem, *ne*
21 exilire posset etiam tum praepeditum. quo uiso regulus forte prominens ultra torum, expedito dolone adsurgens ut uitam omni ratione defenderet, perforato pectore deformis procubuit
22 uictima, *ictibus* multiplicatis foede concisa. hocque figmento 15 nefarie decepta credulitate, inter epulas, quae reuerendae sunt uel in Euxino ponto, hospitali numine contuente peregrinus cruor in ambitiosa lintea conspersus spumante sanie satietati superfuit conuiuarum, horrore maximo dispersorum. ingemiscat siquis uita digressis est dolor, huius adrogantiam facti Fabri- 20 cius ille Luscinus, sciens qua animi magnitudine Democharen uel, ut quidam scribunt, Niciam ministrum reppulerit regium, conloquio occultiore pollicitum, quod Pyrrhum Italiam tunc bellis saeuissimis exurentem ueneno poculis necabit infectis, scribseritque ad regem ut ab interiore caueret obsequio. tan- 25 tum reuerentiae locum apud priscam illam iustitiam uel ho-
23 stilis mensae genialitas obtinebat. uerum excusabatur recens inusitatum facinus et pudendum necis exemplo Sertorianae,

---

1 ad *V* quæ *V* 2 modoſ ſerene *V* ındıceſ. Utteranſ tradenſ *V* 3 conuiuiis *Gelenius:* conuıcıſ *V* 5 nı*hıl (*fuit* 1) *V* honoratıor *V* 7 aedes pulsu neruorum *Gelenius:* ędeſſaſ pleneruorum *V*, aedeſ amplae neruorum *uulgo* 9 dıſtrıctum *V* 11 confoſſuroſ *V* ne *om. V. add. Gelenius* 12 praepeditum *Gelenius:* ınpraepedıtuſ *V* 13 uıam *V* 14 rectore *V* 15 ictibus *om. V, add. Gelenius* 16 decerta crudelıtate *V* 18 lintea *Hadrianus Valesius:* ıam & *V*, toralia *Gelenius*, lances *Gronouius* spumante sanie *Valesius:* ſpumanteſ ante *V* satietati *Gelenius:* ſocı&atı | a&atı *V* 21 buſcınuſ *V* 23 pyrrum *V* 25 ut ab interiore *Gelenius:* uıa exterıore *V* 27 genıtalıtaſ *V*

adulatoribus forsitan ignorantibus quod, ut Demosthenes perpetuum Graeciae decus adfirmat, numquam similitudine aut inpunitate alterius criminis diluitur id quod contra ac liceat arguitur factum.

5 Haec per Armeniam notabiliter gesta sunt. Sapor uero **2** post suorum pristinam cladem conperto interitu Parae, quem sociare sibi inpendio conabatur, maerore graui perculsus augenteque nostri exercitus alacritate formidinem, maiora sibi praeseminans, Arrace legato ad principem misso, perpetuam 2 10 aerumnarum causam deleri penitus suadebat Armeniam: si id displicuisset, aliud poscens, ut Hiberiae diuisione cessante remotisque inde partis Romanae praesidiis, Aspacures solus regnare permitteretur, quem ipse praefecerat genti. ad quae 3 Valens in hanc respondit sententiam nihil derogare se posse 15 placitis ex consensu firmatis, sed ea studio curatiore defendere. glorioso proposito contrariae regis litterae hieme iam extrema perlatae sunt, uana causantis et tumida. adseuerat enim non posse semina radicitus amputari discordiarum, nisi interuenissent conscii pacis foederatae cum Iouiano, quorum aliquos uita 20 didicerat abscessisse.

Ingrauiscente post haec altius cura, imperator eligere con- 4 silia quam inuenire sufficiens, id conducere rebus existimans, Victorem magistrum equitum et Vrbicium Mesopotamiae ducem ire propere iussit in Persas, responsum absolutum et unius 25 modi perferentes: quod rex iustus et suo contentus, ut iactitabat, sceleste concupiscat Armeniam, ad arbitrium suum uiuere cultoribus eius permissis: set ni Sauromaci praesidia militum inpertita principio sequentis anni, ut dispositum est, inpraepedita reuerterint, inuitus ea conplebit, quae sponte sua 30 facere supersedit. quae legatio recta quidem et libera, ni de- 5

1 adultatoribuſ *V* quot *V* 3 ın qđ *V* 6 ınterıto papę *V* 7 merore *V* 9 legoto *V'* 10 penıtuſ *V* si id displicuisset aliud *Gelenius:* ſub dıſplacuıſſ& alıquot *V* 12 parteſ *V* 13 At *V* 14 derogaſſe *V* 16 lıtteraſ *V* 17 una *V* Atſeuerat *V* 19 conseii pacis *Gelenius:* conſcurotıſ *V* federate *V* 21 ıngrauıſcente *sic V* 22 conducerebuſ *V* 23 maeſopotamıae *V* 24 ire *Gelenius:* ore *V*, *deinde* ꝓpem | reıuſſıt ın perſaſ *V* 27 permıſſı ſet *V* 29 conpleuıt (*emend. in* compleuıt) *V* 30 lıbora ne dı⟨u * ı⟩aſſ& *V*

uiasset in eo, quod absque mandatis oblatas sibi regiones in eadem Armenia suscepit exiguas.

Qua regressa aduenit Surena potestatis secundae post regem, has easdem imperatori offerens partes, quas audacter no-
6 stri sumpsere legati. quo suscepto liberaliter et magnifice set parum impetrato, quod poscebat, remisso, parabantur magna instrumenta bellorum, ut mollita hieme imperatore trinis agminibus perrupturo Persidem, ideoque Scytharum auxilia festina celeritate mercante.

7 Proinde parum adeptus ea, quae spe uana conceperat Sapor, ultraque solitum asperatus, quod ad expeditionem accingi rectorem conpererat nostrum: iram eius conculcans Surenae dedit negotium, ut ea, quae Victor comes susceperat et Vrbicius, armis repeteret, si quisquam repugnaret, et milites Sau-
8 romacis praesidio destinati malis adfligerentur extremis. haecque, ut statuerat, maturata confestim nec emendari potuerunt nec uindicari, quia rem Romanam alius circumsteterat metus totius Gothiae, Thracias licentius perrumpentis: quae funera tunc explicari poterunt carptim, si ad ea quoque uenerimus.

9 Haec per eoos agitata sunt tractus. quorum inter seriem Africanas clades et legatorum Tripoleos manes inultos etiam tum et errantes sempiternus uindicauit iustitiae uigor, aliquotiens serus sed scrupulosus quaesitor gestorum recte uel setius,
10 hoc modo. Remigius, quem populanti prouincias rettulimus comiti fauisse Romano, postquam Leo in eius locum magister esse coepit officiorum, a muneribus rei publicae iam quiescens, negotiis se ruralibus dedit prope Mogontiacum in genitalibus
11 locis. quem ibi morantem securius praefectus praetorio Maximinus reuersum ad otium spernens, ut solebat dirae luis ritu grassari per omnia, laedere modis quibus poterat adfectabat: utque rimaretur plura, quae latebant, Caesarium antehac eius domesticum, postea notarium principis, raptum, quae Remigius egerit uel quantum acceperit, ut Romani iuuaret actus in-

---

4 eadem *V* 7 ımperator eıtrımıſ *V* 10 ådemp | tuſ *V* una conciperat *V* 13 dedıtı *V* ut aeque uıctor *V* 14 reperter& *V* ſauromagıſ (ct *emend. man.* 3) *V* 16 emandarı *V* 19 ſı ea dea quoq; *V* 20 agıtta *V* 23 cropulofuſ *V* fecius *Gelenius*: rectus *V* 25 comıtıſ fuıſſe *V* 29 ſpernent ut ſolebant *V* 30 egraſſarı *V* adfectabant *V* 31 ante hę *V* 33 accıperıt *V*

fandos, per quaestionem cruentam interrogabat. quibus ille 12
cognitis, cum esset, ut dictum est, in secessu, conscientia malorum urgente, uel rationem formidine superante calumniarum, innodato gutture laquei nexibus interiit.

5 Secuto post haec anno, Gratiano adscito in trabeae societatem Equitio consule, Valentiniano post uastatos aliquos Alamanniae pagos munimentum aedificanti prope Basiliam, quod appellant accolae Robur, offertur praefecti relatio Probi, docentis Illyrici clades. quibus ille ut cunctatorem decuerat ducem, 2
10 examinatius lectis, attonitus cogitationibus anxiis, Paterniano notario misso negotium scrupulosa quaesiuit indagine, moxque ueris per eum nuntiis gestorum acceptis, euolare protinus festinabat, ausos temerare limitem barbaros primo fragore, ut mente conceperat, oppressurus armorum. quia igitur abeunte 3
15 autumno multa inpediebant et aspera, adnitebantur omnes per regiam optimates, ut ad usque principium *ueris* oratum eum pertinerent et exoratum: primum durata pruinis itinera, ubi nec adultae in pastum herbae repperirentur nec cetera usui congrua, penetrari non posse firmantes: dein uicinorum Galliis
20 regum inmanitatem, maximeque omnium Macriani ut formidati tunc praetendentes, quem constabat inpacatum relictum etiam ipsa urbium moenia temptaturum. haec memorantes addentesque utilia, reduxere eum in meliorem sententiam, statimque, ut 4
conducebat rei communi, prope Mogontiacum blandius rex ante
25 dictus accitur, procliuis ipse quoque ad excipiendum foedus, ut apparebat. et uenit inmane quo quantoque flatu distentus ut futurus arbiter superior pacis, dieque praedicto conloquii ad ipsam marginem Rheni caput altius erigens stetit, hinc inde sonitu scutorum intonante gentilium. contra Augustus escensis 5

2 ſeceſſum *V* 3 ratıone formıdınem *V* 4 ınnudato *V* laqueıſ *V* ınterıı ſecuturoſ thecanno grauıano *V* 6 aequıtıo *V* alı | mannıę *V* 8 offectur (r *supra*) *V* relatıo pıudo gentıſ ıllyrı (cı *supra*) *V* 11 ındagını *V* 12 ueris *Gelenius*: ueterıſ *V* gesterum (o *supra*) *V* euolar& *V* festinabat ausos *Gelenius*: feſtınar& auſuſ *V* 14 qua *V* 15 at nıtebantur *V* 16 ueris *om. V*, *add. Gelenius* 17 pertinerent *Gelenius*: percıperent (nt *emend. ex* m) *V* 18 ceterı *ut uid. V'* congraua *V* 20 macrıano *V* 23 sentıam (ten *supra*) *V* 24 conducebant *V* mogoncıa cum *V* 27 dıcque *V* 28 marghınem *V* 29 auguſtoſ *V* escensis *scripsi*: eſenſıſ *V*

amnicis lembis, saeptus ipse quoque multitudine castrensium ordinum, tutius prope ripas accessit, signorum fulgentium nitore conspicuus, et inmodestis gestibus murmureque barbarico tandem sedato, post dicta et audita ultro citroque uersus,
6 amicitia media sacramenti integri fide firmatur. hisque perfectis 5
discessit turbarum rex artifex delinitus, futurus nobis deinceps socius, et dedit postea ad usque uitae tempus extremum constantis in concordiam animi facinorum documentum pulchro-
7 rum. periit autem in Francia postea, quam dum interneciue uastando perrupit auidius, oppetit Mellobaudis bellicosi regis 10
insidiis circumuentus. post foedus tamen sollemni ritu impletum Treueros Valentinianus ad hiberna discessit.

4 Haec per Gallias et latus agebantur arctoum. at in eois partibus alto externorum silentio intestina pernicies augebatur per Valentis amicos et proximos, apud quos honestate utilitas 15
erat antiquior. nauabatur enim opera diligens ut homo rigidus, audire cupiens lites, a studio iudicandi reuocaretur, metu ne ita ut Iuliani temporibus defensione innocentia respirante, frangeretur potentium tumor adsumpta licentia latius solitus
2 euagari. ob haec et similia concordi consensu dehortantibus 20
multis, maximeque Modesto praefecto praetorio regiorum arbitrio spadonum exposito, et subagreste ingenium nullis uetustatis lectionibus expolitum coacto uultu fallente, et adserente, quod infra imperiale columen causarum essent minutiae priuatarum, ille ad humilitandam celsitudinem potestatis negotiorum 25
examina spectanda instituta esse arbitratus, ut monebat, abstinuit penitus, laxauitque rapinarum fores, quae roborantur in dies iudicum aduocatorumque prauitate sententium paria, qui tenuiorum negotia militaris rei rectoribus, uel intra palatium ualidis uenditantes, aut opes aut honores quaesiuere prae- 30
claros.

---

1 ſeptuſ *V* 2 totıuſ *V* 3 murmurq; *V* 4 uerſu (*sic*) *om.* *V'*
5 sacramenti integri fide *scripsi:* ſacramentı | & ıntı fide *V* 10 perrupıt *sic* *V* 13 ut roto um (*supra* arcto) *V* 17 aſtudıor *V* 19 tumor assumpta *Gelenius:* tum quod ſumpta *V* 21 regıonum *V'* 22 ıngentıum nullıuſ *V*
23 legatıonıbuſ (*supra* c) *V* 24 ımperıole *V* 25 humılıtandum *sic* *V*, humiliandum *Gelenius* 26 instituta esse *Gelenius:* instituisse *V* 27 paenitus *V*
27 fores *Gelenius:* pluresſ *V* 28 ſententıum *V* parıı *ut uid.* *V'*
30 uend(ı**)ten (*supra* tan) (*in rasura uid. fuisse* enſ *aut* anſ) *V*

Hanc professionem oratorum forensium *πολιτικῆς μορίου εἴδωλον* id est ciuilitatis particulae umbram uel adulationis partem quartam esse definit amplitudo Platonis, Epicurus autem *κακοτεχνίαν* nominans inter artes numerat malas. Tisias suasionis opificem esse memorat adsentiente Leontino Gorgia. quam a ueteribus ita determinatam orientalium quorundam uersutia ad usque bonorum extulit odium, unde etiam retinaculis temporis praestituti frenatur. ergo absolutis super eius indignitate paucis, quam in illis partibus agens expertus sum, ad coeptorum cursum regrediar institutum.

Florebant elegantiae priscae patrociniis tribunalia, cum oratores concitae facundiae, attenti studiis doctrinarum, ingenio fide copiis ornamentisque dicendi pluribus eminebant, ut Demosthenes, quo dicturo concursus audiendi causa ex tota Graecia fieri solitos monumentis Atticis continetur, et Callistratus, quem nobilem illam super Oropo causam [qui locus in Euboea est] perorantem idem Demosthenes Academia cum Platone relicta sectatus est, ut Hyperides et Aeschines et Andocides et Dinarchus et Antiphon ille Rhamnusius, quem ob defensum negotium omnium primum antiquitas prodidit accepisse mercedem. nec minus apud Romanos Rutilii et Galbae et Scauri uita moribus frugalitateque spectati et postea per uarias aeui sequentis aetates censorii et consulares multi et triumphales, Crassi et Antonii et cum Philippis Scaeuolae aliique numerosi post exercitus prosperrime ductos, post uictorias et tropaea ciuilibus stipendiorum officiis floruerunt, laureasque fori speciosis certaminibus occupantes summis gloriae honoribus fruebantur. post quos excellentissimus omnium Cicero, orationis imperiosae fluminibus saepe depressos aliquos iudiciorum eri-

---

1 oratorum forensium *πολιτικῆς μορίου εἴδωλον* *Gelenius:* oraturū | forenſ ıure ΠΟλΙΤΙΚΗϹ ΜΟΡΙΟΥΙΔΩΔΟΝ *V* *Plato Gorgia p.* 463 *D* 2 adultıonıſ *V* 4 astes *emend. in* arteſ *V* Tisias *Valesius:* ΚΙΗϹΙλϹ *V*, Ctesias *Gelenius* 5 *l. l. p.* 463 *C* 6 uerterıbuſ *V* deternatam *V* uerſutıam *V* 12 oratorıſ *V* 13 demothenеſ *V* 14 audıenda *V* 16 ropo *V* *glossam deleuit Wagnerus* eubdaeſt *V* 18 ΥΠϾΡΙΔΗϹ et exhınc | & *V* 19 antıfon *V* ramnuſıuſ *V* 21 nınuſ *em. in* mınuſ *V* 22 uarıa (*emend. man. sec.*) | ſeuı ſequenteſ *V* 23 conſuloreſ *V* 24 craſſıı *V* 25 ductuſ *V* tropea cıuılıq; *V* 26 forıſ *V* 29 fluminibus *Hadrianus Valesius:* fulmınıbuſ *V*

piens flammis 'non defendi homines sine uituperatione fortasse posse, neglegenter defendi sine scelere non posse' firmabat.

8 At nunc uidere est per eoos omnes tractus uiolenta et rapacissima genera hominum per fora omnia uolitantium, et subsidentium diuites domus, ut Spartanos canes aut Cretas, 5 uestigia sagacius colligendo ad ipsa cubilia peruenire causarum.

9 In his primus est coetus eorum, qui seminando diuersa iurgia per uadimonia mille iactantur, uiduarum postes et orborum limina deterentes, et aut inter discordantes amicos aut 10 propinquantes uel adfines, *si* simultatum leuia senserint receptacula, odia struentes infesta: in quibus aetatis progressu non ut aliorum uitia intepescunt, sed magis magisque roborantur: inter rapinas insatiabiles inopes ad capiendam uersutis orationibus iudicum fidem, quorum nomen ex iustitia natum 15
10 est, sicam ingenii destringentes. horum obstinatione libertatem temeritas, constantiam audacia praeceps, eloquentiam inanis quaedam imitatur fluentia loquendi: quarum artium scaeuitate, ut Tullius adseuerat, nefas est religionem decipi iudicantis. ait enim 'cumque nihil tam incorruptum esse debeat 20 in re publica quam suffragium, quam sententia, non intellego cur, qui ea pecunia corruperit, poena dignus sit: qui eloquentia, laudem etiam ferat. mihi quidem hoc plus mali facere uidetur, qui oratione, quam qui pretio iudicem corrumpit: quod pecunia corrumpere pudentem nemo potest, dicendo potest.' 25

11 Secundum est genus eorum, qui iuris professi scientiam, quam repugnantium sibi legum aboleuere discidia, uelut uinculis ori inpositis reticentes, iugi silentio umbrarum sunt similes propriarum. hi uelut fata natalicia praemonstrantes aut Sibyllae oraculorum interpretes, uultus grauitate, ad habitum 30

---

1 *fragm. ed. Baiter et Halm p.* 1058, 13 3 Ad V eos· V uiolente trapacissima V 5 diuites & domos V sparta V 8 primis V liminando V 9 potestes & orturborum (*emend. man. sec.*) V 10 deterrentes V discordiantes V aut *Valesius:* aui V 11 si *om.* V, *add. Valesius* leuia senserint receptacula *Valesius:* leuias inserin in receptacula V (simultatum, ob leuia scrinii receptacula *Gelenius*) 16 distringentes V 18 sceuitate V 19 est ad religionem V 20 *p.* 842, 15 *H.* 21 sententiam V 22 pecconia V 25 pudentem *Hirschfeldius:* paudentem V 28 reticente V sint V 30 oraculum V

conposita tristiorem, ipsum quoque uenditant, quod oscitantur. hi ut altius uideantur iura callere, Trebatium locuntur et Ca- 12 scellium et Alfenum et Auruncorum Sicanorumque iam diu leges ignotas, cum Euandri matre abhinc saeculis obrutas mul-
5 tis. et si uoluntate matrem tuam finxeris occidisse, multas tibi suffragari absolutionem lectiones reconditas pollicentur, si te senserint esse nummatum.

Tertius eorum est ordo, qui ut in professione turbulenta 13 clarescant, ad expugnandam ueritatem ora mercennaria procu-
10 dentes, per prostitutas frontes uilesque latratus, quo uelint, aditus sibi patefaciunt crebros: qui inter sollicitudines iudicum per multa distentas inresolubili nexu uincientes negotia, laborant ut omnis quies litibus inplicetur, et nodosis quaestionibus de industria iudicia circumscribunt, quae cum recte pro-
15 cedunt, delubra sunt aequitatis: cum deprauantur, foueae fallaces et caecae: in quas si captus ceciderit quisquam, non nisi per multa exiliet lustra, ad usque ipsas medullas exsuctus.

Quartum atque postremum est genus inpudens, peruicax 14
20 et indoctum eorum, qui cum inmature a litterariis eruperint ludis, per angulos ciuitatum discurrunt, mimiambos non causarum remediis congrua commentantes, fores diuitum deterendo, cenarum ciborumque aucupantes delicias exquisitas. qui cum semel umbraticis lucris, et inhiandae undique pecu- 15
25 niae sese dediderint, litigare frustra quoslibet innocentes hortantur, et ad defendendam causam admissi, quod raro contingit, suscepti nomen et uim negotii sub ore disceptatoris inter ipsos conflictuum articulos instruuntur, circumlocutionibus indigestis ita scatentes, ut conluuionis taeterrimae audire existimes ulu-
30 labili clamore Thersiten. cum autem ad inopiam munienda- 16

---

2 locantur & castellium V 3 auponcorum V iam dm legesi gnotas (emend. man. sec.) V 4 cubandri V 5 multi V 6 suffragi V 7 ee nūmatā add. man. sec. V 8 eorum mest V 9 mercenaria V 10 prostutuas V 11 sollicitudine V 12 inresubilo V uincentas V 13 inplicatus V 16 caecident V 19 impudens Gelenius: inpunes V 20 litterariis Gelenius: litteris V 23 caenarum V dilicias V 24 peccunie V 26 cintangit (emend. man. sec.) V 29 ut conlu | ut conluuionees teterrima V 30 clamor & hersiten V

rum uenerint allegationum, ad effrenatam deflectunt conuiciandi licentiam: quo nomine ob adsidua in personas honorabiles probra diebus dictis aliquotiens sunt damnati, e quibus ita sunt rudes non nulli ut numquam se codices habuisse me-
17 minerint. st si in circulo doctorum auctoris ueteris inciderit 5
nomen, piscis aut edulii peregrinum esse uocabulum arbitrantur: si uero aduena quisquam inusitatum sibi antea Marcianum uerbo tenus quaesierit oratorem, omnes confestim Mar-
18 cianos appellari se fingunt. nec iam fas ullum prae oculis habent, sed tamquam auaritiae uenundati et usucapti, nihil 10
praeter interminatam petendi licentiam norunt. et siquem semel intra retia ceperint, cassibus mille inpedicant, per morborum simulationem uicissim consulto cessantes: utque peruulgati iuris proferatur lectio uana, septem uendibiles introitus
19 praeparant, dilationum examina longissima contexentes. et 15
cum nudatis litigatoribus dies cesserint et menses et anni, tandem obtrita uetustate controuersia intromissa, ipsa capita splendoris ingressa alia secum aduocatorum simulacra inducunt. cumque intra cancellorum uenerint saepta, et agi coeperint alicuius fortunae uel salus, atque laborari debeat, ut ab 20
insonte gladius uel calamitosa detrimenta pellantur, conrugatis hinc inde frontibus brachiisque histrionico gestu formatis, ut contionaria Gracchi fistula post occipitium desit, consistitur altrinsecus diu: tandemque ex praemeditato conludio per eum, qui est in uerba fidentior, suaue quoddam principium dicendi 25
exeritur, Cluentianae uel pro Ctesiphonte orationum aemula ornamenta promittens: et in eam conclusionem cunctis finem cupientibus desinit, ut nondum se patroni post speciem litis triennium editam causentur instructos, spatioque prorogati temporis impetrato, quasi cum Antaeo uetere conluctati, perseue- 30
ranter flagitant pulueris periculosi mercedes.

---

1 allegationem adde | frenatam *V* conuiciendi *V* 2 ab *V* hořiorabilef (*emend. man. sec.*) *V* 3 dieb; dioctif *V* 6 edulli *V* 10 tamqđ *V* 11 interminatam *uulgo:* inseminatam *V et Gelenius* 13 inconfulto *V* peruulganti *V* 14 uendebilef *V* 15 exanima *V* 18 aduocatorem *V* 19 fepte *V* 21 decrimenta *V* conro | gatif *V* 22 bracchiiufq; *V* 23 concionaria grachi *V* occipium *V* 26 exeritur *Gelenius:* & aritur *V* Cluentianae uel pro Ctesiphonte *Accursius:* cluenda neuel proctefi fontef *V*, pro Cluentio uel pro Ctesiphonte *Gelenius* 28 litef *V* 30 imperato *V* anteo *V*

Verum tamen haec cum ita sint, non desunt aduocatis 20 incommoda plurima, parum sustinenda recte uicturo. namque sellulariis quaestibus inescati, inter se hostiliter dissident et rupta maledicendi ferocia, ut dictum est, multos offendunt:
5 quam tunc effutiunt cum commissarum sibi causarum infirmitatem rationibus ualidis conuallare non possunt. et iudices 21 patiuntur interdum doctos ex Philistionis aut Aesopi cauillationibus, quam ex Aristidis illius iusti uel Catonis disciplina productos: qui aere graui mercati publicas potestates, ut cre-
10 ditores molesti opes cuiusque modi fortunae rimantes, alienis gremiis excutiunt praedas. ad ultimum id habet causidicina 22 cum ceteris metuendum et graue, quod hoc ingenitum est paene litigantibus cunctis, ut, cum iurgia mille casibus cadant, accidentia secus in potestate esse existiment patronorum, et
15 omnem certaminum exitum isdem soleant adsignare, et non uitiis rerum aut iniquitati aliquotiens disceptantium sed solis defensantibus irascantur. uerum unde huc declinauimus reuertamur.

Pubescente iam uere Valentinianus a Treueris motus, per 5
20 nota itinera gradu celeri contendebat, eique regiones aduentanti, quas petebat, legatio Sarmatarum offertur: pedibusque eius prostrata orabat pacifica prece, ut propitius ueniret et lenis, nullius diri facinoris participes popularis suos inuenturus aut conscios. Quibus saepe eadem iterantibus, hactenus per- 2
25 pensa deliberatione respondit, haec in locis, ubi dicuntur admissa, quaerenda uerissimis documentis et uindicanda. cumque exinde Carnuntum Illyriorum oppidum introisset, desertum quidem nunc et squalens sed ductori exercitus perquam oportunum, ubi fors copiam dedisset aut ratio, e statione pro-
30 xima reprimebat barbaricos adpetitus.

Et quamquam terrori cunctis erat, dum sperabatur ut acer 3 et uehemens mox iudices damnari iussurus, quorum perfidia

---

3 ınefcat *V* 5 effugıunt *V* 6 rationibus *uulgo:* orationibus *V et Gelenius* conuallare *codex Fauchetianus:* conualere *V*, conuelare *Gelenius* 7 filiftıonıf *V* efopı *V* 9 mercatıf *V* 10 cuiusque modi *Gelenius:* cuıufcemodı *V* 13 pene *V* 14 occıdentıa fectıf *V* 15 folant *V* 17 hınc *V* 21 Sarmatarum offertur *Gelenius:* farmatarum offere *V* 22 præce *V* et lenis *Gelenius:* e lenef *V* 23 partıcepf *V* 30 barıcos *V* 31 ager *V*

uel secessione Pannoniarum nudatum est latus: cum illuc ue-
nisset, ita intepuit ut neque in Gabinii regis inquireret necem
neque inusta rei publicae uulnera quo sinente uel agente
segnius euenissent, accuratius uestigaret: eo uidelicet more
quo erat seuerus in gregariis corrigendis, remissior erga maio- 5
4 res fortunas uel uerbis asperioribus incessendas. solum tamen
incitato petebat odio Probum, numquam, ex quo eum uiderat,
minari desinens uel mitescens: cuius rei causae nec obscurae
fuerunt nec leues. hic praefecturam praetorio tunc primitus
nanctus, eamque multis atque utinam probabilibus modis in 10
longum proferre gestiens, non ut prosapiae suae claritudo mo-
5 nebat, plus adulationi quam uerecundiae dedit. contemplatus
enim propositum principis, quaerendae undique pecuniae uias
absque iustorum iniustorumque discretione scrutantis, errantem
non reducebat ad aequitatis tramitem, ut saepe moderatores 15
fecere tranquilli: sed ipse quoque flexibilem sequebatur atque
6 transuersum. unde graues oboedientium casus, exitialia pro-
uisorum nomina titulorum, iuxta opulentas et tenues eneruatas
succidere fortunas, argumentis aliis post ualidioribus aliis, usu
laedendi repperiente longaeuo. denique tributorum onera uecti- 20
galiumque augmenta multiplicata, optimatum quosdam ultimo-
rum metu exagitatos mutare conpulerunt sedes, et flagitantium
ministrorum amaritudine quidam expressi, cum non suppeteret
quod daretur, erant perpetui carcerum inquilini: e quibus ali-
quos cum uitae iam taederet et lucis, suspendiorum exoptata 25
7 remedia consumpserunt. haec ita inlecebrosius atque inhuma-
nius agi loquebatur quidem pertinax rumor, Valentinianus
uero tamquam auribus cera inlitis ignorabat, indifferenter qui-
dem lucrandi uel ex rebus minimis auidus, idque tantum co-
gitans quod offerebatur, parsurus tamen fortasse Pannoniis, si 30
haec ante ingemiscenda conpendia conperisset, quae nimium
8 sero tali didicit casu. ad prouincialium residuorum exemplum
etiam Epirotae acturos sibi gratias a praefecto mittere conpulsi

1 pannoniorum *V* 4 ut curatiuſ *V* 14 ſcrutanteſ *V* 16 facere *V* 22 metuụ *V* ſedeſ effligitantium *V* 24 aliquoſ *emend. ut uid. ex* alluuoſ *V* 25 exopta *V* 28 ininlitiſ *V* indifferenter quidem pertinax rumor *inducta ante* indifferenter *in V* 29 uelut ex rebuſ *V* 31 ingemeſcenda *V*

legatos, Iphiclen quendam philosophum, spectatum robore
pectoris hominem, adegere non sponte propria pergere ad id
munus implendum. qui cum imperatorem uidisset, agnitus 9
aduentusque sui causam interrogatus, Graece respondit, atque
5 ut philosophus ueritatis professor quaerente curatius principe si
hi, qui misere, ex animo bene sentiunt de praefecto, 'gemen-
tes' inquit 'et inuiti'. quo ille uerbo tamquam telo perculsus, 10
actus eius ut sagax bestia rimabatur, genuino percunctando
sermone, quos noscitabat: ubinam ille esset uerbi gratia ho-
10 nore ante suos excellens et nomine, uel ille diues, aut alius
ordinis primus. cumque disceret perisse aliquem laqueo, ab-
isse alium trans mare, consciuisse sibi alium mortem, aut
plumbo uita erepta extinctum, in inmensum excanduit, urente
irarum nutrimenta tunc officiorum magistro Leone — pro nefas
15 — ipso quoque praefecturam, ut e celsiore scopulo caderet,
adfectante: quam si adeptus rexisset, prae his, quae erat au-
surus, administratio Probi ferebatur in caelum.

Agens itaque apud Carnuntum imperator per continuos 11
tres menses aestiuos arma parabat et alimenta, siqua fors se-
20 cundasset, peruasurus oportune Quados, tumultus atrocis au-
ctores, in quo oppido Faustinus, filius sororis Iuuentii praefecti
praetorio, notarius militans, Probo spectante negotium, car-
nificis manu peremptus est post tormenta, uocatus in crimen,
quod asinum occidisse dicebatur ad usum artium secretarum —
25 ut adserebant quidam urgentes — ut ....
.... capillorum.
alio quoque in eum perniciose conposito, quod petente per 12
iocum quodam Nigrino ut eum notarium faceret, exclamauit
ille hominem ridens 'fac me imperatorem, si id uolueris im-
30 petrare.' hocque ludibrio inique interpretato et Faustinus ipse
et Nigrinus et alii sunt interfecti.

---

1 ligatoſ (*emend. man. sec.*) *V* ıfiden *V* filoſofum *V* robure *V'*
3 agnıtot *V* 5 ꝓfeſſıor *V* 6 sentiunt *Gelenius:* ſe ſıtuunt *V* 7 ınquıd *V*
quod *V* 8 agax *V* 9 noscitabat *Accursius:* nonſcıtabat *V* 10 excellens
codex Colbertinus: cellenſ *V* 12 conſcıuıſ *V* 15 ut e celsiore *Accursius:*
te celſıore *V* 16 era *V* 19 aeſtıb; *V* froſ *V* 20 tumultoſ atroceſ *V*
21 ıuuentıı *V* 25 *inter* ut *et* capillorum *add.* autem aiebat ille, ad imbecil-
litatem firmandam fluentium *uulgo et Gelenius, nulla lacuna in V* 27 per-
nıtıoſe *V* 28 quıdam *V* 29 rıdeuſ *V* 30 ludebrıo *V* ınıquo ınterpraetato *V*

13 Praemisso igitur Merobaude cum militari peditum manu, quam regebat, ad uastandos cremandosque barbaricos pagos, comite adiuncto Sebastiano, Valentinianus Acincum propere castra commouit, nauigiisque ad repentinum casum coniunctis, et contabulato celeri studio ponte, per partem aliam transiit in Quados, 5 speculantes quidem ex diruptis montibus eius aduentum, quo plerique ancipites incertique accidentium cum suis caritatibus secesserunt: sed stupore defixos cum in regionibus suis contra
14 quam opinabantur augusta cernerent signa. progressus ergo coacto gradu in quantum res tulit, iugulataque aetate promiscua, 10 quam etiam tum palantem subitus occupauit excursus, et tectis conbustis redit cum incolumibus cunctis, quos duxerat secum, itidemque apud Acincum moratus autumno praecipiti, per tractus conglaciari frigoribus adsuetos commoda quaerebat hiberna, nullaque sedes idonea reperiri praeter Sabariam poterat, quamuis eo 15
15 inualidam tempore adsiduisque malis adflictam. unde hoc etiam si magni intererat, paulisper sequestrato, inpigre motus, peragrata fluminis ripa, castrisque praesidio conpetenti munitis atque castellis, Bregitionem peruenit, ibique diu conpositum ad quietem principis fatum sortem denuntiabat ei supremam pro- 20
16 digiis ingerentibus multis. namque diebus ante paucissimis ruinas fortunarum indicantia celsarum, arsere crinita sidera cometarum, quorum originem supra docuimus. ante apud Sirmium repentino fragore nubium fulmen excussum, palatii et curiae partem incendit et fori, et apud Sabariam eodem adhuc 25 constituto, bubo culminibus regii lauacri insidens occentansque funebria, nulla iacientium sagittas et lapides contemplabili dextera cadere potuit, certatim licet ardenti studio petebatur.
17 item cum ab urbe praedicta tenderet ad procinctum, per portam uoluit, unde introiit, exire, ut omen colligeret, quod cito 30 remeabit ad Gallias. cumque locus adgestis ruderibus ne-

---

3 adiun^c^tofe (*emend. man. sec.*) uaſtigiano *V* 5 a*liam (*fuit* l): *V* 7 caritab; *V* 9 ego *V* 10 promiſ quamquam *V* 14 hiberny *V* 15 reperiri *uulgo:* pr&eriri *V* (sede idonea potiri *Gelenius*) 16 inualida *V* adfictam. Vn^de^ *V* 19 at *V* 20 ſuppremam *V* 22 celſorum *V* crinitaſ *V* 23 comittarum *V*, *del. uulgo* 25 ſuariam *V* 26 regula bracri inſidenſ *V* 27 fubria *V* 28 ardentiſ ſtudia *V* 29 ad *Gelenius:* a *V* 31 remeauit *V*

glectus purgatur, lapsam forem ferratam, quae exitum obserauit, multitudo remouere non potuit uiribus magnis enisa, et dum frustra tereret diem, coactus per aliam egressus est portam. nocteque, quam lux ereptura eum uita secuta est, ut 18
5 per quietem solet, uidebat coniugem suam absentem sedere passis capillis, amictu squalenti contectam: quam aestimari dabatur fortunam eius esse cum taetro habitu iam discessuram. progressus deinde matutinus contractiore uultu subtristis 19 cum eum oblatus non susciperet equus, anteriores pedes prae-
10 ter stratorem erigens in sublime, innata feritate concitus, ut erat inmanis, dexteram stratoris militis iussit abscidi, quae eum insilientem iumento pulserat consueto, perissetque cruciabiliter innocens iuuenis, ni tribunus stabuli Cerealis dirum nefas cum sui periculo distulisset.

15 Post haec Quadorum uenere legati, pacem cum praete- 6 ritorum obliteratione suppliciter obsecrantes, quam ut adipisci sine obstaculo possent, et tirocinium et quaedam utilia rei Romanae pollicebantur. quos quoniam suscipi placuit, 2 et redire indutiis, quae poscebantur, indultis — quippe
20 eos uexari diutius nec ciborum inopia nec alienum tempus anni patiebantur — in consistorium Equitio suadente sunt intromissi. cumque membris incuruatis starent metu debiles et praestricti, docere iussi, quae ferebant, usitatas illas causationum species iurandi fidem addendo firmabant:
25 nihil ex communi mente procerum gentis delictum adseuerantes in nostros, sed per extimos quosdam latrones amnique confines euenisse, quae inciuiliter gesta sunt, etiam id quoque addendo, ut sufficiens ad facta purganda firmantes, quod munimentum extrui coeptum nec iuste nec oportune, ad ferociam
30 animos agrestes accendit. ad haec imperator ira uehementi 3

---

1 purgatuſ *V* feratam *V* obserauit *Gelenius:* obſeruauit *V* 2 enisa et dum frustra *Gelenius:* eniſae tidem fruſtra *V* 6 amictuſq; | ualenti *V* 7 tetro *V* 8 matutinſ *V* 9 aequoſ *V* praeter morem *Gelenius:* pr&er amo | rem *V*, praeter stratorem *coniecit Hadrianus Valesius* 11 inmaneſ *V* militi *V* 12 confu | &u *V* 13 Ne *V* 14 nefas *Gelenius:* neſtuſ *V* 16 obliteratio *V* 17 sine *Gelenius:* neſi *V* poſſit *V* 18 ſuſcepi *V* 19 redere *V* 20 oſ *V* (*prius*) noc *V'* 21 ani *V* in conſiſtorium equitio in conſiſtorio *V* suadente *Valesius:* uadente *V* introducente *Gelenius* 25 genteſ *V* 26 eximoſ *V* 30 agreſte *V*

perculsus, et inter exordia respondendi tumidior, increpabat obiurgatorio sonu nationem omnem ut beneficiorum inmemorem et ingratam. paulatimque lenitus......... propensior, tamquam ictus e caelo uitalique uia uoceque simul obstricta, suffectus igneo lumine cernebatur; erumpente subito sanguine, letali sudore perfusus, ne laberetur spectantibus et uilibus, concursu mini- 4 strorum uitae secretioris ad conclaue ductus est intimum. ubi locatus in lecto, exiguas spiritus reliquias trahens, nondum intellegendi minuto uigore, cunctos agnoscebat adstantes, quos cubicularii, nequis eum necatum suspicaretur, celeritate maxima conrogarant. et quoniam uiscerum flagrante conpage laxanda erat necessario uena, nullus inueniri potuit medicus hanc ob causam, quod eos per uaria sparserat, curaturos militem pesti- 5 lentiae morbo temptatum. unus tamen repertus, uenam eius iterum saepiusque pungendo, ne guttam quidem cruoris elicere potuit, internis nimietate calorum ambustis, uel, ut quidam existimabant, arefactis ideo membris, quod meatus aliqui, quos haemorrhoidas nunc appellamus, obserati sunt gelidis frigo- 6 ribus concrustati. sensit inmensa ui quadam urgente morborum, ultimae necessitatis adesse praescripta, dicereque conatus aliqua uel mandare, ut singultus ilia crebrius pulsans, stridorque dentium et brachiorum motus uelut caestibus dimicantium indicabat, iam superatus liuentibusque maculis interfusus, animam diu conluctatam efflauit, aetatis quinquagesimo anno et quinto, imperii, minus centum dies, secundo et decimo.

7 Replicare nunc est oportunum, ut aliquotiens fecimus, et ab ortu primigenio patris huiusce principis ad usque ipsius obitum actus eius discurrere per epilogos breuis, nec uitiorum praetermisso discrimine uel bonorum, quae potestatis amplitudo monstrauit, nudare solita semper animorum interna.

2 Natus apud Cibales Pannoniae oppidum Gratianus maior

---

1 tumdıor *V* obıurgatıo *V* 3 *inter* lenitus *et* propensior *add.* et ad molliora *uulgo et Gelenius*, *nulla lacuna in V* 4 abſtrıcta *V* 5 erumpente subito *Accursius:* et repente cubıto *V*, et repente cohibito *Gelenius*, et repente subito *coniecit Wakefieldius* laetalı *V* 7 ſecrĕtıo ıuſ ad *V* 8 locu | tuſ *V* exıgua *V* 9 ıntellegendo *V* 18 haemorrhoidas *Accursius:* heroıdaſ *V* ob | ſerate *V* 19 concruſtate *V* 22 ceſtıbuſ dıctu cantrum *V* 23 lıbentı | buſq; *V* 24 offlauıt *V* 26 nunc *Gelenius:* non *V* 28 obitum actus *Gelenius:* obſ........ actuſ *V*

ignobili stirpe, cognominatus est a pueritia prima Funarius ea re, quod nondum adultus uenalem circumferens funem, quinque militibus eum rapere studio magno conatis nequaquam cessit: aemulatus Crotoniaten Milonem, cui mala saepe cohae-
5 renter laeua manu retinenti uel dextra, nulla umquam uirium fortitudo abstraxit. ob ergo ualidi corporis robur, et peritiam 3 militum more luctandi notior multis, post dignitatem protectoris atque tribuni comes praefuit rei castrensi per Africam, unde furtorum suspicione contactus, digressusque multo postea
10 pari potestate Brittannum rexit exercitum, tandemque honeste sacramento solutus reuertit ad larem, et agens procul a strepitu, multatione bonorum adflictus est a Constantio hoc nomine, quod ciuili flagrante discordia, hospitio dicebatur suscepisse Magnentium, per agrum suum ad proposita festinantem.

15 Cuius meritis Valentinianus ab ineunte adulescentia com- 4 mendabilis, contextu suarum quoque suffragante uirtutum, indutibus imperatoriae maiestatis apud Nicaeam ornatus, in Augustum collegium fratrem Valentem adsciuit, *ut* germanitate ita concordia sibi iunctissimum, inter probra medium et prae-
20 cipua, quae loco docebimus conpetenti. igitur Valentinianus 5 post periculorum molestias plures, dum esset priuatus, emenssas, inperitare exorsus, arces prope flumina sitas et urbes, et Gallias petit Alamannicis patentes excursibus, reuiuiscentibus erectius cognito principis Iuliani interitu, quem post Constan-
25 tem solum omniam formidabant. ideo autem etiam Valenti- 6 nianus merito timebatur, quod auxit et exercitus ualido supplemento, et utrobique Rhenum celsioribus castris muniuit atque castellis, ne latere usquam hostis ad nostra se proripiens possit.

30 Utque multa praetereamus, quae egit moderatoris aucto- 7

---

2 funem *Gelenius:* flumen *V* 4 cu *V* coherente *V* 5 leua *V* 6 ualidiſ *V* 7 ꝓtectionſ *V* 9 furtorum *Gelenius:* futurorum *V* ſuſpitione *V* molto *V'* 10 brittanum *V* 15 meriti *V* aduliſcentia *V* 16 contexu *V* 17 reparatorię *V* niceam ornatiſ *V* 18 collegiam *V* ut *add. codex Colbertinus, om. V* 19 nunctiſſimum *V* 21 dumeoſ & priuatuſ *V* 22 exorſuſ ut arceſ *V* flumina sitas *Gelenius:* fulminaſ &aſ *V* et urbes et Gallias *uulgo:* & turbineſ & galliaſ *V* 23 patentiſ *V* 24 erectiſ *V* 25 ualentinianum *V* 26 ualida ſupplementa *V* 27 ut rubiq; *V* 28 hoſteſ *V* ſepe ꝓripienſ *V*

ritate fundati, quaeque per se uel duces correxit industrios: post Gratianum filium in societatem suae potestatis adsumptum, Vithigabium regem Alamannorum Vadomario genitum, adulescentem in flore primo genarum, nationes ad tumultus cientem et bella, clam, quia non potuit aperte, confodit: et 5 Alamannis congressus prope Solicinium locum, ubi insidiis paene perierat circumuentus, ad exitium ultimum delere potuit uniuersos, ni paucos uelox effugium tenebris amendasset.

8 Inter haec tamen caute gesta, iàm conuersos ad metuendam rabiem Saxonas, semper quolibet inexplorato ruentes, de- 10 latosque tunc *ad* terrestres tractus, quorum spoliis paene redierant locupletes, malefido quidem sed utili commento peremit, praeda raptoribus ui fractis excussa.

9 Itidemque Brittannos, cateruas superfusorum hostium non ferentes, spe meliorum adsumpta, in libertatem et quietem re- 15 stituit placidam, nullo paene redire permisso grassatorum ad sua.

10 Efficacia pari Valentinum quoque Pannonium exulem, per has prouincias molientem otium turbare commune, antequam negotium efferuescat, oppressit. 20

Africam deinde malo repentino perturbatam discriminibus magnis exemit, cum uoraces militarium fastus ferre nequiens Firmus, ad omnes dissensionum motus perflabiles gentes Mauricas concitasset.

Similique fortitudine clades ingemiscendas Illyrici uindi- 25 casset, ni morte praeuentus reliquisset rem seriam inperfectam.

11 Ac licet opera praestabilium ducum haec, quae rettulimus,

---

1 fundatıq; quæ *V* ducıſ *V* 4 adulıſcentem *V* 5 cıentıam *V* bella clam *Gelenius:* belladem *V* 6 congreſuſ *V* 7 pene̜ *V* exıtum *V* 8 ni *Gelenius:* ın *V* & fugıum *V* amendaſſ& *sic V* 9 gesta iam *Gelenius:* grauıam *V* oonuerſuſ *V* 11 tunc ad terrestres tractus *uulgo:* tunc .... reſtractuſ *V*, tunc ad maritimos tractuſ *Gelenius* paene redierant locupletes *uulgo:* paenera dıerat .... tetes *V*, paene redierant onusti *Gelenius* 13 ui *Gelenius:* ut *V* excuſſaſ *V* 14 brıttanoſ *V* 15 ferenteſe̜ pe melıorem *V* 17 ſuo effıcıo parı *V* 21 Affrıcam *V* perturbatam discriminibus *Gelenius:* per ...... dıſcrımınib; *V* 23 perſe̜ (la) | bıleſ *V* 25 ıngemıſcendıſ | ıllycı *V* 26 ne *V* ſerıem *V* 28 ꝓpera *V*

consummata sunt, tamen ipsum quoque satis constat ut erat expeditae mentis usuque castrensis negotii diuturno firmatus, egisse conplura: inter quae illud elucere clarius potuit, si Macrianum regem ea tempestate terribilem, uiuum capere po-
5 tuisset, ut industria magna temptarat, postquam eum euasisse Burgundios, quos ipse admouerat Alamannis, maerens didicisset et tristis.

Haec super actibus principis breui sunt textu percursa: 8 nunc confisi, quod nec metu nec adulandi foeditate constricta
10 posteritas, incorrupta praeteritorum solet esse spectatrix, summatim eius numerabimus uitia, post et bene merita narraturi. adsimulauit non numquam clementiae speciem cum esset in 2 acerbitatem naturae calore propensior, oblitus profecto quod regenti imperium omnia nimia uelut praerupti scopuli sunt
15 deuitanda. nec enim usquam repperitur miti cohercitione con- 3 tentus sed aliquotiens quaestiones multiplicari iussisse cruentas, post interrogationes funestas non nullis ad usque discrimina uitae uexatis: et ita erat effusior ad nocendum ut nullum aliquando damnatorum capitis eriperet morte subscriptionis
20 elogio leni, cum id etiam principes interdum fecere saeuissimi. atquin potuit exempla multa contueri maiorum et imitari pe- 4 regrina atque interna humanitatis et pietatis, quas sapientes consanguineas uirtutum esse definiunt bonas. e quibus haec sufficiet poni. Artaxerxes Persarum ille rex potentissimus,
25 quem Macrochira membri unius longitudo commemorauit, suppliciorum uarietates, quas natio semper exercuit cruda, lenitate genuina castigans, tiaras ad uicem capitum quibusdam noxiis amputabat: et ne secaret aures more regio pro delictis, ex galeris fila pendentia praecidebat: quae temperantia morum ita
30 tolerabilem eum fecit et uerecundum, ut adnitentibus cunctis

---

2 mentef *V* 3 egiffet *V* 6 merenf *V* 8 texu percuffa *V* 10 effef peccatrix *V* 11 numerabimus uitia post et bene merita *Gelenius:* numerationif uituo poft & præterita *V* narraturi ...., ad ....bit non *V*, *supplementa sunt Gelenii* 13 aceruitatem *V* 14 praerupti scopuli *Gelenius:* præteri | tif ...copuli *V* 15 miti *Gelenius:* militi *V* 16 iuffiff& cruentef *V* 18 nulli *V* fubfcriptionef *V* 20 facere *V* 21 adquin *V* peregrina atque peregrina interna *V* 23 confanguineuf *V* 24 Artoxerfef *V* 26 exercitu id cruda *V* 28 ne secaret *Gelenius:* infecar& *V*

multos et mirabiles actus impleret Graecis scriptoribus cele-
5 bratos. Praenestino praetore, qui bello quodam Samnitico pro-
perare iussus ad praesidium uenerat segnius, ad crimen di-
luendum exhibito Papirius Cursor ea tempestate dictator se-
curem per lictorem expediri, hominеque abiecta purgandi se 5
fiducia stupefacto, uisum prope fruticem iussit abscidi: hocque
ioci genere castigatum eum absoluit, non ideo contemptus, ut
qui bella diuturna per se superauit et grauia, solus ad resi-
stendum aptus Alexandro Magno, si calcasset Italiam, aesti-
6 matus. haec forsitan Valentinianus ignorans minimeque re- 10
putans adflicti solacia status semper esse lenitudinem princi-
pum, poenas per ignes augebat et gladios: quod ultimum in
aduersis rebus remedium pietas repperit maiorum, ut Isocratis
memorat pulchritudo: cuius uox est perpetua docentis, ignosci
debere interdum armis superato rectori, quam, iustum quid 15
7 sit, ignoranti. unde motum existimo Tullium praeclare pro-
nuntiasse, cum defenderet Oppium 'et enim multum posse ad
salutem alterius, honori multis; parum potuisse ad exitium,
probro nemini umquam fuit.'

8 Auiditas plus habendi sine honesti prauique differentia, et 20
indagandi quaestus uarios per alienae uitae naufragia exun-
dauit in hoc principe flagrantius adulescens. quam quidam,
praetendentes imperatorem Aurelianum, purgare temptabant,
id adfirmando quod, ut ille post Gallienum et lamentabilis rei
publicae casus exinanito aerario torrentis ritu ferebatur in di- 25
uites, ita hic quoque post procinctus Parthici clades magni-
tudine indigens inpensarum, ut militi supplementa suppete-
rent et inpendium, crudelitati cupiditatem opes nimias conge-

3 ſıgnıuſ *V* 4 dıcator *V* 5 experırı *V* purgandıſ fiducıa *V* 6 prope fruticem *Gelenius:* prope trıcem *V* 7 locı gener.........tum eum auſolar& non ıdeo contemptuſ | *V*, *suppleuit et emendauit Gelenius, deinde* ıuſ bella dıuturna parum ſuperauıt ..& gra....luſ ad reſiſtendum optuſ | alexandro *V*, *emendauit Valesius* 11 solatia status semper esse *Gelenius:* ſolacıo ſtatutem pereſſe *V* 13 maiorum *Gelenius:* anımorum *V* 14 docenteſ *V* 15 ſuperator | rectorı *V*, *deinde uidentur aliquot uerba intercidisse* 16 praeclare *ante* praeclare *inductum in V* 17 *p.* 931, 9 *ed. Halm. et Baiter* 19 nemini umquam *Gelenius:* nemınıum *V* 20 Auıdataſ *V* 22 princıpem *V* aduhſcenſ *V* 23 pr&enteſ *V* 24 utıle poſt *V* 25 rı*tu (*fuit* rutu) *V* 26 ıt adhıc *V* 28 eſt *V* crudelıta | teſ *V*

rendi miscebat: dissimulans scire quod sunt aliqua, quae fieri non oportet, etiam si licet, Themistoclis illius ueteris dissimilis, qui cum post pugnam agminaque deleta Persarum licenter obambulans, armillas aureas uidisset humi proiectas et
5 torquem 'tolle' inquit 'haec' ad comitum quendam prope adstantem 'puer, quia Themistocles non es' quodlibet spernens in duce magnanimo lucrum. huius exempla continentiae similia 9 plurima in Romanis exuberant ducibus: quibus omissis quoniam non sunt perfectae uirtutis indicia — nec enim aliena
10 non rapere laudis est — unum ex multis constans innocentiae uulgi ueteris specimen ponam. cum proscriptorum locupletes domus diripiendas Romanae plebei Marius dedisset et Cinna, uulgi rudes animi set humana soliti respectare, alienis laboribus pepercerunt, ut nullus egens repperiretur aut infimus qui
15 de ciuili luctu fructum contrectare pateretur sibi concessum.

Inuidia praeter haec ante dictus medullitus urebatur et 10 sciens pleraque uitiorum imitari solere uirtutes, memorabat adsidue [liuorem] seueritatem rectae potestatis esse indiuiduam sociam. utque sunt dignitatum apices maximi, licere sibi
20 cuncta existimantes, et ad supplicandum contrarios exturbandosque meliores pronius inclinati, bene uestitos oderat et eruditos et opulentos et nobiles, et fortibus detrahebat, ut solus uideretur bonis artibus eminere, quo uitio exarsisse principem legimus Hadrianum.

25 Arguebat hic idem princeps timidos saepius, maculosos 11 tales adpellans et sordidos et intra sortem humilem amendandos, ad pauores inritos aliquotiens abiectius pallens et quod nusquam erat, ima mente formidans. quo intellecto magister 12

---

1 quot *V* 2 &ıam fcılıc& *V* ueteris dissimilis *uulgo:* uerı fımı | lıf *V*, dissimilis *Gelenius* 4 armulaf *V* 5 colle ınquıd *V* 6 puer *scripsi:* uere *V*, tu *Gelenius* quodlibet spernens *uulgo:* quod | lıb& .... enf *V*, quodlibet probans *Gelenius* 7 lucrum huius exempla *Gelenius:* lucrum .... hu .... | pla *V* 8 Romanis *Gelenius:* anıf *V* 11 u&eref *V* 12 plebe ımarıuf *V* 14 pepercer(unt) *V* reppenı&ur *V* 15 confeffum *V* 17 emıtarı *V* uirtutes *Gelenius:* uerıtoref *V* 18 liuorem *seclusit Valesius* indiuiduam *Valesius:* ınuıdıam *V* 20 contrarıaf *V* 26 appellenf *V* & ınfra — ame | nandof *add.* *V*[m] 27 ap *V'* abıectuf *V* & qđ *om.* *V'* 28 immani amentia *coniecit Vngerus* (*progr. schol. Friedland.* 1869)

officiorum Remigius cum eum ex incidentibus ira feruere sentiret, fieri motus quosdam barbaricos inter alia subserebat: hocque ille audito quia timore mox frangebatur, ut Antoninus
13 Pius erat serenus et clemens. *iudices* numquam consulto malignos elegit, sed si semel promotos agere didicit inmaniter, 5
Lycurgos inuenisse proclamabat *et* Cassios, columina iustitiae prisca, scribensque hortabatur adsidue ut noxas uel leues
14 acerbius uindicarent. nec adflictis, si fors ingruisset inferior, erat ullum in principis benignitate perfugium, quod semper ut agitato mari iactatis portus patuit exoptatus. finis 10
enim iusti imperii, ut sapientes docent, utilitas oboedientium aestimatur et salus.

9 Consentaneum est uenire post haec ad eius actus sequendos recte sentientibus et probandos: *cum quibus* si reliqua temperasset, uixerat ut Traianus et Marcus. in prouinciales admodum parcus, tributorum ubique molliens sarcinas: 15
oppidorum et limitum conditor tempestiuus: militaris disciplinae censor eximius, in hoc tantum deerrans quod, cum gregariorum etiam leuia puniret errata, potiorum ducum flagitia progredi sinebat in maius, ad querellas in eos motas aliquotiens obsurdescens: unde Brittannici strepitus et Africanae 20
clades et uastitas emersit Illyrici.

2 Omni pudicitiae cultu domi castus et foris, nullo contagio conscientiae uiolatus obscenae, nihil incestum: hancque ob causam tamquam retinaculis petulantiam frenarat aulae regalis, 25
quod custodire facile potuit, necessitudinibus suis nihil indulgens, quas aut in otio reprimebat aut mediocriter honorauit absque fratre, quem temporis conpulsus angustiis in amplitudinis suae societatem adsumpsit.

3 Scrupulosus in deferendis potestatibus celsis nec impe- 30

---

1 remigis fumium ex *V* 4 iudices *om. V, add. Gelenius* 5 didicit *Gelenius:* dedı *V* 6 ꝓuoca .. caſsıoſ conlumına *V* (proclamabat *scripsi,* praedicabat *Gelenius*) 7 ſcrıb& | quæ hortabantur adſiduae *V* 8 ceruıuſ *V* ne *V* ingruisset inferior erat *uulgo:* ıngru .... perfugıum ſed ınferıo rerat *V* 9 ın *om. V'* 10 ıactatuſ *V* 14 ꝓbanduſ *V, deinde add.* cum quibus *Gelenius, nulla lacuna in V* 15 traınuſ *V* 16 ıbıque *V* 17 lım&um *V* 20 querellaſ *V* 21 obsurdescens *Gelenius:* obſcurobſor | deſcenſ (*prima* c *ut uid. deleta*) *V* brıttanıcı *V* affrıcane *V* 25 frenarata urle *V*

rante eo prouinciam nummularius rexit aut administratio uenundata, nisi inter ...... ut solent occupationis spe uel inpunitatis quaedam scelesta committi.

4 Ad inferenda propulsandaque bella sollertissimus, cautus, 5 aestu Martii pulueris induratus, boni prauique suasor et desuasor admodum prudens, militaris rei ordinum scrutantissimus: scribens decore, uenusteque pingens et fingens et nouorum inuentor armorum: memoria sermoneque incitato quidem sed raro, facundiae proximo uigens, amator munditiarum 10 laetusque non profusis epulis sed excultis.

5 Postremo hoc moderamine principatus inclaruit quod inter religionum diuersitates medius stetit nec quemquam inquietauit neque, ut hoc coleretur, imperauit aut illud: nec interdictis minacibus subiectorum ceruicem ad id, quod ipse uoluit 15 inclinabat, sed intemeratas reliquit has partes ut repperit.

6 Corpus eius lacertosum et ualidum, capilli fulgor colorisque nitor, cum oculis caesiis semper obliquum intuentis et toruum, atque pulchritudo staturae liniamentorumque recta conpago maiestatis regiae decus implebat.

10 20 Post conclamata imperatoris suprema corpusque curatum ad sepulturam, ut missum Constantinopolim inter diuorum reliquias humaretur, suspenso instante procinctu anceps rei timebatur euentus cohortibus Gallicanis, quae non semper dicatae legitimorum principum fidei uelut imperiorum arbitrae, 25 ausurae nouum quoddam in tempore sperabantur: hoc temptandae nouitati res adiuuante quod gestorum ignarus etiam tum Gratianus agebat tum apud Treueros, ubi profecturus eum morari disposuerat pater. 2 cum negotium in his esset angustiis et tamquam in eadem naui futuri periculorum, si ac- 30 cidissent, participes, omnes eadem formidarent: sedit summa-

1 aut *Gelenius:* ıta ut *V* 2 *post* inter *add.* initia *Gelenius*, *nulla lacuna in V* uel inpunitatis *scripsi:* uel ınpunıę *V*, uel impunite *Gelenius*, uel impune *uulgo* 3 ſceleſte *V* 4 ad inferenda propulsandaque bella sollertissimus *Gelenius:* ınferendam ꝑpulſanda bellanda bellaſ ˙lertıſſımo *V* 5 aeſtum artı *V* prauıſque *V* 6 ꝑdenſ *V* 7 frıngenſ *V* 10 ꝑfuıſſepulıſ *V* 11 poſtrema *V* 14 uoluıt *V:* coluit *Gelenius* 15 ıtemerabataſ *V* 16 fulgorı *V* 19 *post* implebat *addit* * Reliqua in archetypo desiderantur *Gelenius* 20 ſupprema *V* 22 hamar&ur *V* 21 arbıtrare *V* 26 aduente *V* 28 mora | dıdıſ poſuerat *V*

tum consilio, auulso ponte, quem compaginarat ante necessitas inuadens terras hostilis, ut superstitis Valentiniani mandato
3 Merobaudes protinus acciretur. hocque ille ut erat sollertis ingenii, quod euenerat ratus, aut forte doctus ab eo, per quem uocabatur, rupturum concordiae iura Gallicanum militem su- 5 spicatus, missam ad se tesseram finxit redeundi cum eo ad obseruandas Rheni ripas quasi furore barbarico crudiscente: utque erat secrete mandatum, Sebastianum principis adhuc ignorantem excessum longius amendauit, quietum quidem uirum et placidum sed militari fauore sublatum, ideo maxime 10 tunc cauendum.

4 Reuerso itaque Merobaude, altiore cura prospectum, expedito consilio Valentinianus puer defuncti filius tum quadrimus, uocaretur *in* imperium cooptandus, centesimo lapide disparatus degensque cum Iustina matre in uilla, quam Muro- 15
5 cinctam appellant. hocque concinenti omnium sententia confirmato Cerealis auunculus eius ocius missus eundem puerum lectica inpositum duxit in castra sextoque die post parentis obitum imperator legitime declaratus Augustus nuncupatur
6 more sollemni. et licet cum haec agerentur, Gratianum in- 20 digne laturum existimantes absque sui permissu principem alium institutum, postea mentis sollicitudine discussa uixere securius quod ille ut erat beniuolus et peritus, consanguineum pietate nimia dilexit et educauit.

---

1 ponteq; . . . . $\overset{p}{\text{r}}$aginarat *V* 3 acır&ur *V* 6 fixıt *V* 7 renıſ *V* crudıſcenſ *V* 10 fouore *V* ıneo *V* 12 expeḍıto (*punctum add. man. sec. aut tertia*) *V* 13 tam *V* 14 ın *om.* *V* coaptanduſ *V* dıſſıparatuſ *V* 15 murocıncta *V* 16 contınentı *V* 17 auuın | culıſ *V* 20 ſolemnı *V* 21 permıſſo *V* 22 mentis *Gronouius:* menſ *V*, metus *coniecit Lindenbrogius* 24 *subscriptum* AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM · | EXPLICIT LIBER · XXX · || INCIPIT LIBER XXXI | · *in* *V*

LIBER XXXI

Interea et Fortunae uolucris rota, aduersa prosperis sem- 1
per alternans, Bellonam furiis in societatem adscitis armabat
maestosque transtulit ad orientem euentus, quos aduentare
5 praesagiorum fides clara monebat et portentorum. post multa 2
enim, quae uates auguresque praedixere ueridice, resultabant
canes ululantibus lupis, et querulum quoddam nocturnae uolu-
cres tinniebant et flebile, et squalidi solis exortus hebetabant
matutinos diei candores, et Antiochiae per rixas tumultusque
10 uulgares id in consuetudinem uenerat, ut quisque uim se pati
existimaret 'uiuus ardeat Valens' licentius clamitaret, uocesque
praeconum audiebantur adsidue mandantium congeri ligna ad
Valentini lauacri succensionem, studio ipsius principis conditi.
quae hunc illi inpendere exitum uitae modo non aperte lo- 3
15 quendo monstrabant. super his laruale simulacrum Armeniae
regis et miserabilis umbrae paulo ante in negotio Theodori
caesorum per quietem stridendo carmina quaedam nimium hor-
renda multos diris terroribus agitabant. aquila gurgulione 4
confecto exanimis uisa est iacens, cuius mors publicorum fu-
20 nerum aerumnas indicabat amplas et peruulgatas. denique
cum Chalcedonos subuerterentur ueteres muri, ut apud Con-
stantinopolim aedificaretur lauacrum, ordine resoluto saxorum
in quadrato lapide, qui structura latebat in media, hi Graeci
uersus incisi reperti sunt, futura plene pandentes

---

2 Int* . . . . . . & (*supra add.* interea *manus secunda*) *V* uolu(e)rſ *V* aduersa prosperis semper alternans *Accursius:* diuerſa proſſem p alternanſ *V* 3 societatem *Valesius:* a&tatem *V et Accursius* 5 ponebat *V* 6 enī *om. V'* augueriſque *V* uendicere ſolutabant *V* 8 timebat *emend. in* temebant *in V* 11 uociſq; *V* 13 ſucceſſionem *V* 15 larbale (u *supra* b, *emend. man. sec.*) *V* 16 rogiſ (e *supra* o, *emend. man.* 3) *V* 17 nimierum (. *add. man. sec.*) *V* 18 aquila *Valesius:* uagula *V*, tragula *Accursius* gurgulhone *V* 19 exanimis *Accursius:* examiſtuſ *V* 20 peruulgate *V* 21 u&enſ *V* 24 repertu *V* lene *V*

5 *ἀλλ' ὁπόταν νύμφαι δροσεραὶ κατὰ ἄστυ χορείῃ*
τερπόμεναι στροφόωνται ἐυστεφέας κατ' ἀγυιάς,
καὶ τεῖχος λουτροῖο πολύστονον ἔσσεται ἄλκαρ,
δὴ τότε μυρία φῦλα πολυσπερέων ἀνθρώπων
Ἴστρου καλλιρόοιο πόρον περάοντα σὺν αἰχμῇ, 5
καὶ Σκυθικὴν ὀλέσει χώρην καὶ Μυσίδα γαῖαν,
Παιονίης δ' ἐπιβάντα σὺν ἐλπίσι μαινομένῃσιν
αὐτοῦ καὶ βιότοιο τέλος καὶ δῆρις ἐφέξει.

2 Totius autem sementem exitii et cladum originem diuersarum, quas Martius furor incendio solito miscendo cuncta 10 conciuit, hanc conperimus causam. Hunnorum gens monumentis ueteribus leuiter nota ultra paludes Maeoticas glacialem 2 oceanum accolens, omnem modum feritatis excedit. ubi quoniam ab ipsis nascendi primitiis infantum ferro sulcantur altius genae, ut pilorum uigor tempestiuus emergens conrugatis 15 cicatricibus hebetetur, senescunt imberbes absque ulla uenustate, spadonibus similes, conpactis omnes firmisque membris et opimis ceruicibus, prodigiosae formae set parui, ut bipedes existimes bestias uel quales in conmarginandis pontibus effigiati 3 stipites dolantur incompte. in hominum autem figura licet 20 insuaui ita uisi sunt asperi, ut neque igni neque saporatis indigeant cibis sed radicibus herbarum agrestium et semicruda

---

1 *δροσεραὶ Accursius:* ΔΡΟCEΡΕ *V* ΚΑΤΑΤΑΑCΤΥΧΟΡΗι *V*, *κατα ἄστυχο Accursius* 2 ΤΕΡΠΟ ΜΕΝΕCΤΡΟ ΦΟΩΝΤΕCΕΥ CΤΕ | ΦΕΑ *V* (*στροφόωνται scripsi, στήσονται Cedrenus p.* 443, 4 *Bekkeri*; 3 ΤΙΧ ΟCΑΟΙΤ ΡΟΙΟ ΠΩΑΥCΤΟΝΕCCΙ ΚΑΡΑΝΠΟΤΕ | ΑΝΙΑ ΦΥΛΙΑ ΤΙΟΛΥC ΠΕΡΛΙΟ ΝΛΝΟΡΩΠΩΠ ΙCΤΟΡΟΥΚΛΛΛΙ ΡΟΟΙΟΤΙΟΡΟΝ ΤΛCΥΝΕΧΜΝ ΚΑΙCΚ ΥΕΙΚΝΝΟΛΕΤ ΙΧΟΡΗΝ ΚΑΙΜΥCΔΑΓΛΙΝΝ ΠΛΙΟΝΗCΔΕΤ | ΙΠΒΑΤΑCΥΝΕΛΤΙCΙ ΜΛΙΝΟΜΕΝΗCΤΑΥΤΟΥ ΚΑΙ-ΒΙΟΤΟΙΟΤΕΛΟC ΚΑΙΔΗΡΕΙΝΕΦΕ | ΖΕΙ; Tocıuſ *V* 3 *λουτροῖσι Cedrenus post* 4 *add. ἄγρια μαργαίνοντα κακὴν ἐπιειμένα ἀλκήν Cedrenus* 5 *Κιμμερίοιο Cedrenus διαβάντα Cedrenus* 7 *Θρηικίης Cedrenus* 8 *κεν Cedrenus πότμον ἐπίσποι Cedrenus* 9 claudum *V* 10 ıncenſio & ſolıto *V* 11 humorum *V* 12 m&otıcaſ *V* 16 cıcatrenſib; hæb&ur *V* imberbes *Accursius:* ınferuenſ *V* 18 optımıſ *V* formae set parui (*cf. Hist. misc. XII* 13, *p.* 285, 16 '*exigui quidem forma*') *scripsi:* formeſ & pandı *V*, formae et pauendae *coniecit Gardthausenus* 19 efficıatı ſtıpıtıſ *V* 20 ınconpte *V* 21 insuaui ita *Accursius:* ınſuauıta *V* nıſı ſunt *V* ıgnıſ *V* ſapora | tı *V*

cuiusuis pecoris carne uescantur, quam inter femora sua equorumque terga subsertam fotu calefaciunt breui. 4 aedificiis nullis umquam tecti sed haec uelut ab usu communi discreta sepulchra declinant. nec enim apud eos uel arundine fastiga-
5 tum repperiri tugurium potest. sed uagi montes peragrantes et siluas, pruinas famem sitimque perferre ab incunabulis adsuescunt. peregre tecta *nisi* adigente maxima necessitate non subeunt: nec enim apud eos securos existimant esse sub tectis. 5 indumentis operiuntur linteis uel ex pellibus siluestrium murum
10 consarcinatis, nec alia illis domestica uestis est, alia forensis. sed semel obsoleti coloris tunica collo inserta non ante deponitur aut mutatur quam diuturna carie in pannulos defluxerit defrustata. 6 galeris incuruis capita tegunt, hirsuta crura coriis munientes haedinis, eorumque calcei formulis nullis aptati
15 uetant incedere gressibus liberis. qua causa ad pedestres parum adcommodati sunt pugnas, uerum equis prope adfixi, duris quidem sed deformibus, et muliebriter isdem non numquam insidentes funguntur muneribus consuetis. ex ipsis quiuis in hac natione pernox et perdius emit et uendit, cibumque sumit
20 et potum, et inclinatus ceruici angustae iumenti in altum soporem ad usque uarietatem effunditur somniorum. 7 et deliberatione super rebus proposita seriis, hoc habitu omnes in commune consultant. aguntur autem nulla seueritate regali sed tumultuario optimatum ductu contenti perrumpunt quicquid
25 inciderit. 8 et pugnant non numquam lacessiti sed ineuntes proelia cuneatim uariis uocibus sonantibus toruum. utque ad pernicitatem sunt leues et repentini, ita subito de industria

---

1 equorumque *Gardthausenus:* uaporumq; *V*, equorumue *Accursius*, et equorum *uulgo* 3 tectıſ *V* 4 faſtıgata ınrepperın *V* tugurium *Accursius:* augurıum *V* 5 uagi montes *Accursius:* uagmınenteſ *V* 6 ſiluē *V* famen *V* perferre ab incunabulis *Accursius:* per .... ab ıncunabılıſ *V* 7 peregre tecta nisi adigente *Accursius:* peregre tec.. | ...... admente *V* 8 subeunt nec *Accursius:* ſub .... Nec *V* ſecutoſ *V* tectıſ ....INdumentıſ *V* 9 murum *sic V* 10 forenſeſ *V* 11 ınſeſta *V'* 12 deffluxerıt *V* 13 defruſtrata *V* conſ *V* 14 hedınıſ *V* eorum *inductum ante* eorumque *in V* carceı *V* 15 ıncendere *V* quaſ *V* 19 perdius emit *Accursius:* peru$\overset{o}{\text{i}}$emıt *V* 22 pıcopoſita *V* 23 regalıſ& tumul | tuarı opprımatum *V* 25 laceſſitıſ dıneuntıſ praelıa *V* 27 pernıcıatem *V*

dispersi uigescunt, et inconposita acie cum caede uasta discurrunt, nec inuadentes uallum nec castra inimica pilantes prae
9 nimia rapiditate cernuntur. eoque omnium acerrimos facile dixeris bellatores, quod procul missilibus telis, acutis ossibus pro spiculorum acumine arte mira coagmentatis, sed distinctis 5
.... comminus ferro sine sui respectu confligunt, hostisque, dum mucronum noxias obseruant, contortis laciniis inligant, ut laqueatis resistentium membris equitandi uel gra-
10 diendi adimant facultatem. nemo apud eos arat nec stiuam aliquando contingit. omnes enim sine sedibus fixis, absque 10 lare uel lege aut ritu stabili dispalantur, semper fugientium similes, cum carpentis, in quibus habitant: ubi coniuges taetra illis uestimenta contexunt et coeunt cum maritis et pariunt et ad usque pubertatem nutriunt pueros. nullusque apud eos interrogatus respondere unde oritur, potest, alibi conceptus natus- 15
11 que procul et longius educatus. per indutias infidi inconstantes ad omnem auram incidentis spei nouae perquam mobiles, totum furori incitatissimo tribuentes. inconsultorum animalium ritu, quid honestum inhonestumue sit penitus ignorantes, flexiloqui et obscuri, nullius religionis uel superstitionis reuerentia 20 aliquando districti, auri cupidine inmensa flagrantes, adeo permutabiles et irasci faciles ut eodem aliquotiens die a sociis nullo inritante saepe desciscant, itidemque propitientur nemine leniente.

12 Hoc expeditum indomitumque hominum genus, externa 25 praedandi auiditate flagrans inmani, per rapinas finitimorum

---

1 uigescunt *Loisellus:* uigescunt *V* & inposita *V* discurrant *V* 3 rapiditate cernuntur *Valesius:* parit decernuntur *V*, parte decernuntur *Accursius* eaq; *V* acerimos *V* 5 acum inear mira coagmentati sed distunt.............. comminus *V* (distincti *coniecit Erfurdtius*, coagmentatis et distantia percursa cominus *Gardthausenus*) 6 sine sui *Valesius:* sineui *V*, sine ui *Accursius* respectu con...... hostisq; *V* 7 mocronum noxius obserua contar | tis *V* 8 gradiendi *Accursius:* grauan | di *V* 10 stdib; (*emend. man. sec.*) *V* 11 uictu *coniecit Gardthausenus* 12 taetra *Valesius:* terra *V*, ex *Accursius* 16 edocatus *V* inducias *V* infidi inconstantes *Accursius:* infidi | constantes *V* 17 incidentis *Gruterus:* incidentes *V* nobiles *V* 18 inconsultatorum *V* 19 quod *V* 20 reuerantia *V* 21 destricti *V* 23 deciscantat *V* 26 perarapinas *V*

grassatum et caedes ad usque Alanos peruenit, ueteres Massa-
getas, qui unde sint uel quas incolant terras — quoniam huc
res prolapsa est — consentaneum est demonstrare, geographica
perplexitate monstrata, quae diu multa luda .... et
5 uaria, tandem repperit ueritatis interna .... ad
..... Hister aduenarum magnitudine fluenti Sauromatas 13
praetermeat . ad usque amnem Tanaim pertinentes, qui Asiam
terminat ab Europa. hoc transito in inmensum extentas Scy-
thiae solitudines Halani inhabitant, ex montium appellatione
10 cognominati, paulatimque nationes conterminas crebritate uicto-
riarum adtritas ad gentilitatem sui uocabuli traxerunt ut Persae.
inter hos Nerui mediterranea incolunt loca, uicini uerticibus 14
celsis, quos praeruptos geluque torpentes aquilones astringunt.
post quos Vidini sunt et Geloni perquam feri, qui detractis
15 peremptorum hostium cutibus indumenta sibi, equisque tegmina
conficiunt, bellatrix gens. Gelonis Agathyrsi conlimitant, in-
terstincti colore caeruleo corpora simul et crines, et humiles
quidem minutis atque raris, nobilis uero latis, fucatis et den-
sioribus notis. post hos Melanchlaenas et Anthropophagos 15
20 palari accepimus per diuersa, humanis corporibus uictitantes,
quibus *ob* haec alimenta nefanda desertis finitimi omnes longa
petiere terrarum. ideoque plaga omnis orienti aestiuo obiecta
usque dum uenitur ad Seras, inhabitabilis mansit. parte alia 16
prope Amazonum sedes Halani sunt orienti adclines, diffusi
25 per populosas gentes et amplas, Asiaticos uergentes in tractus,
quas dilatari ad usque Gangen accepi fluuium intersecantem
terras Indorum, mareque inundantem australe.

---

1 Alanos peruenit, ueteres Massagetas *Valesius:* | ad alam peruenit. Res mas (ſtant *emend. man.* 3) ſag&ę *V*, Achaiam peruenit. Restant Massagetae *Accursius* 3 geografıca *V* 4 luda .... & uaria *V et Accursius* 5 interna .... ad hister *V et* (*nisi quod* Ister) *Accursius* 6 Hister aduenarum auctus magnitudine fluentorum *coniecit Valesius* 7 pertınentıſ *V* qui Asiam *uulgo:* quaſıam *V et Accursius* 8 ſcyıthıę ſolıtudınıſ *V* 11 u(o)*abulı (*pro * fuit* c) *V* 12 nerui *sic V et Accursius*, Neuri *uulgo* 14 uidini *sic V et Accursius*, Budini *uulgo* fıerı *V* 16 bellatrix gens *Accursius:* bellatur ge. *V* 17 cerruleo *V* 18 fugatıſ *V* 19 melanchınaſ | & antropofagoſ *V*. 20 accıpemuſ *V* 21 ob *om. V*, *add. Accursius* 24 hılanı *V* a | declıneſ *V* 25 populoſ haſ *V*

17 Ibi partiti per utramque mundi plagam Halani — quorum gentes uarias nunc recensere non refert — licet dirempti spatiis longis, per pagos ut Nomades uagantur inmensos, aeui tamen progressu ad unum concessere uocabulum et summatim omnes Halani cognominantur 5
.... mores et
18 media et efferatam uiuendi sed iam inmaturam. .... nec enim ulla sunt illisce tuguria aut uersandi uomeris cura, sed carne et copia uictitant lactis, plaustris supersidentes, quae operimentis curuatis corticum per solitudines conferunt sine 10 fine distentas. cumque ad graminea uenerint, in orbiculatam figuram locatis sarracis ferino ritu uescuntur, absumptisque pabulis, uelut carpentis ciuitates inpositas uehunt, maresque supra cum feminis coeunt et nascuntur in his et educuntur infantes, et habitacula sunt haec illis perpetua, et quocumque 15
19 ierint, illic genuinum existimant larem. armenta prae se agentes cum gregibus pascunt, maximeque equini pecoris est eis sollicitior cura. ibi campi semper herbescunt, intersitis pomiferis locis: atque ideo transeuntes quolibet, nec alimentis nec pabulis indigent, quod efficit umectum solum et crebri flumi- 20
20 num praetermeantium cursus. omnis igitur aetas et sexus inbellis circa uehicula ipsa uersatur, muniis distringitur mollibus: iuuentus uero equitandi usu a prima pueritia cóaliscens, incedere pedibus existimat uile, et omnes multiplici disciplina prudentes sunt bellatores. unde etiam Persae, qui sunt originitus 25 Scythae, pugnandi sunt peritissimi.

21 Proceri autem Halani paene sunt omnes et pulchri, crinibus mediocriter flauis, oculorum temperata toruitate terribiles et armorum leuitate ueloces, Hunnisque per omnia suppares uerum uictu mitiores et cultu, latrocinando et uenando ad 30

---

1 pertıtı *V* alanı *V* 4 progreſſuſ *V* concenſere *V* 5 alanı *V* *nulla lacuna in V* 7 uıuendıſ &ıam ınmatarum nec *sine lacuna V* 8 ıllıſ | celtu gurrıa *V* uomereſcurat *V* 9 ıactıſ | pauſtrıſ *V* 10 curuatı *V* ſolıtudınıſ *V* 11 dıſtenteſ *V* ad *Accursius:* a *V* orbıgula | tam *V* 12 ſarraclıſ *V* 13 carpentıb; *V* 14 educuntur *sic V* 16 ıerıt ılluc *V* exıſtımat *V* 17 marıtımeq; *V* 18 campıſ & per | herbeſcunt *V* pomıferoſ *V* 20 crebrıſ *V* 24 disciplina *sic V et Accursius* 27 hılanı pene *V* pulchrę ſı crımınıb; *V* 29 hunıſque *V* 30 latrocinando *Lindenbrogius:* la .... | ınando *V*, la nando *Accursius*

usque Maeotica stagna et Cimmerium Bosporon, itidemque
Armenios discurrentes et Mediam. utque hominibus quietis et 22
placidis otium est uoluptabile, ita illos pericula iuuant et bella.
iudicatur ibi beatus qui in proelio profuderit animam, sene-
5 scentes enim et fortuitis mortibus mundo digressos ut degeneres
et ignauos conuiciis atrocibus insectantur, nec quicquam est
quod elatius iactent quam homine quolibet occiso, proque
exuuiis gloriosis interfectorum auulsis capitibus detractas pelles
pro phaleris iumentis accommodant bellatoriis. nec templum 23
10 apud eos uisitur aut delubrum, ne tugurium quidem culmo
tectum cerni usquam potest, sed gladius barbarico ritu humi
figitur nudus, eumque ut Martem, regionum, quas circumcircant,
praesulem uerecundius colunt. futura miro praesagiunt modo. 24
nam rectiores uirgas uimineas colligentes, easque cum incan-
15 tamentis quibusdam secretis praestituto tempore discernentes,
aperte quid portendatur norunt. seruitus quid sit ignorabant, 25
omnis generoso semine procreati, iudicesque etiam nunc eligunt
diuturno bellandi usu spectatos. sed ad reliqua textus propo-
siti reuertamus.

20 Igitur Hunni peruasis Halanorum regionibus, quos Greu- 3
thungis confines Tanaitas consuetudo nominauit, interfectisque
multis et spoliatis, reliquos sibi concordandi fide pacta iunxe-
runt, eisque adiunctis confidentius Ermenrichi late patentes et
uberes pagos repentino impetu perruperunt, bellicosissimi regis
25 et per multa uariaque fortiter facta uicinis nationibus formi-
dati. qui ui subitae procellae perculsus quamuis manere fun- 2
datus et stabilis diu conatus est, inpendentium tamen diritatem
augente uulgatius fama, magnorum discriminum metum uolun-
taria morte sedauit. cuius post obitum rex Vithimiris creatus 3
30 restitit aliquantisper Halanis, Hunnis aliis fretus, quos mer-
cede sociauerat partibus suis. uerum post multas, quas pertu-

---

1 cimerium bosporom *V* 3 eſt . . . uoluptabile *V* iubeant *V* 4 præho ꝓfuerit *V* 5 morib; mundigreſſoſ *V* degeneriſ *V* 6 conuitiſ *V* 8 exubiſ *V* 9 faleriſ *V* bellatoriſ . . . . . | Nec *V* 12 circumcircunt *V* 14 pectioreſ *V* femineaſ *V* incantantiſ *V* 16 portendatur *scripsi:* porte | tur *V* 17 generoſi *V* iudicisq; *V* 18 ſpecta | tor *V* reliquaſ *V* 20 huni perſuaſi *V* geuthungiſ *V* 23 adiuti *scripsi:* adiutiſ *V*, adiunctis *Accursius* 24 bellico | ſiſ ſene regiſ *V* 27 et stabilis *Valesius:* eſt abiliſ *V* cunatuſ *V* 29 ſedabit *V* 30 hani ſaluſ fr&uſ *V* 31 ſociauerit *V*

lit clades, animam effudit in proelio, ui superatus armorum. cuius parui filii Viderichi nomine curam susceptam Alatheus tuebatur et Saphrax, duces exerciti et firmitate pectorum noti, qui cum tempore arto praeuenti abiecissent fiduciam repugnandi, cautius discedentes ad amnem Danastium peruenerunt, inter Histrum et Borysthenem per camporum ampla spatia diffluen- 4 tem. haec ita praeter spem accidisse doctus Athanaricus Theruingorum iudex — in quem, ut ante relatum est, ob auxilia missa Procopio dudum Valens commouerat signa — stare gradu fixo temptabat, surrecturus in uires, si ipse quoque lacesseretur, 5 ut ceteri. castris denique prope Danasti margines ac Greuthungorum uallem longius oportune metatis, Munderichum ducem postea limitis per Arabiam, cum Lagarimano et optimatibus aliis ad usque uicensimum lapidem misit, hostium speculaturos aduentum, ipse aciem nullo turbante interim struens. 6 uerum longe aliter, quam rebatur, euenit. Hunni enim, ut sunt in coniectura sagaces, multitudinem esse longius aliquam suspicati, praetermissis quos uiderant, in quietem tamquam nullo obstante conpositis, rumpente noctis tenebras luna uado fluminis penetrato, id quod erat potissimum elegerunt, et ueriti ne praecursorius index procul agentes absterreat, Athanaricum 7 ipsum ictu petiuere ueloci. eumque stupentem ad impetum primum, amissis quibusdam suorum, coegerunt ad effugia properare montium praeruptorum. qua rei nouitate maioreque uenturi pauore constrictus, a superciliis Gerasi fluminis ad usque Danubium Taifalorum terras praestringens, muros altius erigebat: hac lorica diligentia celeri consummata, in tuto locan- 8 dam securitatem suam existimans et salutem. dumque efficax opera suscitatur, Hunni passibus eum citis urgebant et iam oppresserant aduentantes, ni grauati praedarum onere destitissent.

---

1 prelio *V* 3 ſafrax *V* 5 at *V* danaſtium *V*, Danastum *Accursius*, Danastrum *coniecit Valesius* 6 oriſęthenen *V* 7 occidiſſ& *V* 9 ſigni *V* 11 ac Greuthungorum uallem *Valesius:* agere ut ungoru uallem *V* 12 ma&atiſ *V* 13 lagarimanu *V* 16 reuatur *V* huni *V* 19 tenebraſ luna *Lindenbrogius:* tenebriſ lune *V* 21 abſtrereat it atharicum *V* 24 præerupturum *V* 25 uenturi *Accursius:* u&uri *V* 26 tufalorum *V* muloſ *V* 27 hoc *V* toto *V* 29 ſuſtitatur huni *V* ſurgebant *V* 30 opreſſerant *V* diſtiſſent *V*

Fama tamen late serpente per Gothorum reliquas gentes, quod inuisitatum antehac hominum genus modo niuium ut turbo montibus celsis, ex abdito sinu coortum adposita quaeque conuellit *et* corrumpit: populi pars maior, quae Athanaricum atte-5 nuata necessariorum penuria deseruerat, quaeritabat domicilium remotum ab omni notitia barbarorum, diuque deliberans quas eligeret sedes, cogitauit Thraciae receptaculum gemina ratione sibi conuenientius, quod et caespitis est feracissimi et amplitudine fluentorum Histri distinguitur a barbaris, patentibus 10 iam peregrini fulminibus Martis: hoc quoque idem residui uelut mente cogitauere communi.

4 Itaque *duce* Alauiuo ripas occupauere Danubii, missisque oratoribus ad Valentem, suscipi se humili prece poscebant, et quiete uicturos se pollicentes et daturos, si res flagitasset, 15 auxilia. 2 dum aguntur haec in externis, nouos maioresque solitis casus uersare gentes arctoas, rumores terribiles diffuderunt: per omne, quicquid ad Pontum a Marcomannis praetenditur *et* Quadis, multitudinem barbaram abditarum nationum ui subita sedibus pulsam circa flumen Histrum uagari cum 20 caritatibus suis disseminantes. 3 quae res aspernanter a nostris inter initia ipsa accepta est hanc ob causam, quod illis tractibus non nisi peracta aut sopita audiri procul agentibus consueuerant bella. 4 uerum pubescente iam fide gestorum, cui robur aduentus gentilium addiderat legatorum, precibus et ob-25 testatione petentium citra flumen suscipi plebem extorrem: negotium laetitiae fuit potius quam timori, eruditis adulatoribus in maius fortunam principis extollentibus, quod ex ultimis terris tot tirocinia trahens ei nec opinanti offerret ut conlatis

---

1 gothor *V* 2 inuisitatum *Ernestius:* inuſitatu *V* niuium *Gronouius:* ni erum | *V* 3 cohortum *V* 4 et *om. V, add. uulgo* 5 pẹnuria *V* 7 elegerat *V* 8 conuenienſ *V* cespitis *Accursius:* ceptiſ *V* 9 barbaris patentibus *Valesius ex codice regio:* barbiſ p&entib; *V*, aruis patentibus *Accursius* 12 itaque duce Alauiuo *uulgo:* itaq; uiuo *V et Accursius* 13 ſuſcepiſſe humili prẹce *V* 15 noboſ maioriſq; *V* 18 et *om. V et Accursius, add. uulgo* 20 diſſeminateſ *V* 21 internitia *V* 23 pubiſcenter adfide *V* 24 rubor *V* præcib; *V* 25 ſuſcepi *V* 26 propius *coniecit Erfurdtius* erudituſ *V* 28 trahens *Valesius:* tharenſ *V*, Thracenses *Accursius*

in unum suis et alienigenis uiribus inuictum haberet exercitum, et pro militari supplemento, quod prouinciatim annuum pen-
5 debatur, thesauris accederet auri cumulus magnus. hacque spe mittuntur diuersi, qui cum uehiculis plebem transferant truculentam. et nauabatur opera diligens nequi Romanam rem 5
euersurus relinqueretur, uel quassatus morbo letali. proinde permissu imperatoris transeundi Danubium copiam colendique adepti Thraciae partes, transfretabantur in dies et noctes, nauibus ratibusque et cauatis arborum alueis agminatim inpositi, atque per amnem longe omnium difficillimum imbriumque cre- 10
britate tunc auctum ob densitatem nimiam contra ictus aquarum nitentes quidam et natare conati, hausti sunt plures.

6 Ita turbido instantium studio orbis Romani pernicies ducebatur. illud sane neque obscurum est neque incertum, infaustos transuehendi barbaram plebem ministros, numerum 15
eius conprehendere calculo saepe temptantes, conquieuisse frustratos,

'quem qui scire uelit'

ut eminentissimus memorat uates

'Libyci uelit aequoris idem 20
discere, quam multae zephyro truduntur harenae.'

7 reuiuiscant tandem memoriae ueteres, Medicas acies ductantes ad Graeciam: quae ductum Hellesponti occupantes et discidio quodam fabrili, mare sub imo Athonis pede quaesitum exponunt et turmatim apud Doriscum exercitus recensitos, con- 25
8 cordante omni posteritate ut fabulosae sunt lectae. nam postquam innumerae gentium multitudines per prouincias circumfusae, pandentesque se in spatia ampla camporum, regiones omnes et cuncta oppleuere montium iuga, fides quoque uetu-

---

2 mılıtarıſ *V* prouıncıatura *V* 3 accıder& *V* hacque spe mittuntur *Valesius:* hac queſ permıttuntur *V* 5 truculentem *V* propera *V* 6 delınquer&ur *V* 7 permıſſum *V* 11 auctum ob *Accursius:* aũ | ob *V* denſitate *V* 12 auſ | tı *V* 16 conpraehendere *V* 18 quıſ *V* *Vergilius Georgicon II,* 105 21 dıcere *V* zefiro *V* 22 reuiuiscant *Valesius:* reſipıſcant *V* 23 grecıam *V* ductum *I. Vossius ad Pomponii Melae II,* 2: dudum *V* hellıſpontı accupanteſ *V* 24 mare sub imo Athonis *Vossius:* marıſ ubı montonıſ *V et Accursius* 25 turmatı *V* recensitos *Vossius:* recenſetuſ *V* concordıante *V* 26 ſun *V* 27 multıtudınıſ *V*

statis recenti documento firmata est. et primus cum Alauiuo suscipitur Fritigernus, quibus et alimenta pro tempore et subigendos agros tribui statuerat imperator.

Per id tempus nostri limitis reseratis obicibus atque, ut 9
5 Aetnaeas fauillas armatorum agmina diffundente barbaria, cum difficilis necessitatum articuli correctores rei militaris poscerent aliquos claritudine gestarum rerum notissimos: quasi laeuo quodam numine deligente in unum quaesiti potestatibus praefuere castrensibus homines maculosi: quibus Lupicinus anti-
10 stabat et Maximus, alter per Thracias comes, dux alter exitiosus, ambo aemulae temeritatis. quorum insidiatrix auiditas 10 materia malorum omnium fuit. nam — ut alia omittamus, quae memorati uel certe sinentibus isdem alii perditis rationibus in commeantes peregrinos adhuc innoxios deliquerunt —
15 illud dicetur, quod nec apud sui periculi iudices absoluere ulla poterat uenia, triste et inauditum. cum traducti barbari uictus 11 inopia uexarentur, turpe commercium duces inuisissimi cogitarunt, et quantos undique insatiabilitas colligere potuit canes, pro singulis dederunt mancipiis, inter quae ducti sunt opti-
20 matum ....

Per hos dies interea etiam Vithericus Greuthungorum rex 12 cum Alatheo et Saphrace, quorum arbitrio regebatur, itemque Farnobio propinquans Histri marginibus, ut simili susciperetur humanitate obsecrauit imperatorem legatis propere missis.
25 quibus, ut communi rei conducere uidebatur, repudiatis, et 13 quid capesserent anxiis, Athanarichus paria pertimescens abscessit, memor, Valentem dudum cum foederaretur concordia despexisse, adfirmantem se religione deuinctum, ne calcaret solum aliquando Romanum, hacque causatione principem firmare
30 pacem in medio flumine coegisse: quam simultatem ueritus ut

---

4 lımıtef referuatıſ *V* 5 &neaſ *V* 6 articuli *Valesius*: artıculıſ *V* 7 notıſſımum *V* leuo *V* 8 nomıne *V* 10 thacıaſ *V* 14 commeantıſ *V* relıquerunt *V* 15 perıculıſ *V* obſoluere *V* 16 barbara *V* 19 dederat *V* 20 *lacunam indicaui* (*Valesius ante* ducti sunt *inseri iubet* et filii) 21 greuſ tongorum *V* 22 malatheo & ſafraco *V* 23 farnabıo *V* margınıbaſ *V* 24 propere *Accursius*: ꝑpe *V* 25 reppudıatıſ *V* 26 capeſſeret *V* 27 foeda r&retur *V* 28 dıxpeſſıſſe *V* calcer& *V* 29 hacque causatione *uulgo*: hocq; occuſatıone *V*, hacque occasione *Accursius* 30 ſimultamen *V*

adhuc durantem, ad Caucalandensem locum altitudine siluarum inaccessum et montium cum suis omnibus declinauit, Sarmatis inde extrusis.

5 At uero Theruingi iam dudum transire permissi prope ripas etiam tum uagabantur, duplici inpedimento adstricti, quod ducum dissimulatione perniciosa nec uictui congruis sunt adiuti, et tenebantur consulto nefandis nundinandi commerciis. 2 quo intellecto ad perfidiam instantium malorum subsidium uertendi mussabant, et Lupicinus, ne iam deficerent pertimescens, eos admotis militibus adigebat otius proficisci.

3 Id tempus oportunum nancti Greuthungi cum alibi militibus occupatis, nauigia ultro citroque discurrere solita transgressum eorum prohibentia quiescere perspexissent, ratibus transiere male contextis castraque a Fritigerno locauere longissime.

4 At ille genuina praeuidendi sollertia uenturos muniens casus ut et imperiis oboediret et regibus ualidis iungeretur, incedens segnius, Marcianopolim tarde peruenit itineribus lentis. ubi aliud accessit atrocius, quod arsuras in commune exitium 5 faces furiales accendit. Alauiuo et Fritigerno ad conuiuium conrogatis, Lupicinus ab oppidi moenibus barbaram plebem opposito milite procul arcebat, introire ad conparanda uictui necessaria, ut dicioni nostrae obnoxiam et concordem, per preces adsidue postulantem, ortisque maioribus iurgiis inter habitatores et uetitos ad usque necessitatem pugnandi est uentum. efferatique acrius barbari cum necessitudines hostiliter 6 rapi sentirent, spoliarunt interfectam militum manum. quod accidens idem Lupicinus latenti nuntio doctus dum in nepotali mensa ludicris concrepantibus diu discumbens uino marcebat et somno, futuri coniciens exitum, satellites omnes, qui pro praetorio honoris et tutelae causa duces praestolabantur, occidit. 7 hocque populus, qui muros obsidebat, dolenter accepto ad uindictam detentorum regum, ut opinabatur, paulatim augescens

1 duratem *V* 6 pernıtıoſa ne hoc uıctuı congruıſ *V* 7 nundinandi *Accursius:* nudandı *V* 8 perfıdıa *V* uerterdı *V* 10 ammotıſ *V'* adegebat *V* 13 ratibus *Accursius:* partıb; *V* 14 male male *V* lacauere *V* 17 ıncıdıſ *V* martıano | polım *V* 18 quo *V* conmul | ne *V* 20 ad *V* 23 præceſ *V* 26 rapıſſent ırent *V* manum quod accidens *Hadrianus Valesius* (manum *iam antea uulgabatur*): magnam * * * Quę accedens *V et Accursius* 29 quı ꝓpe | torıo *V* 30 offıdıt *V*

multa minabatur et saeua. utque erat Fritigernus expediti consilii, ueritus ne teneretur obsidis uice cum ceteris, exclamauit, grauiore pugnandum exitio, ni ipse ad leniendum uulgus sineretur exire cum sociis: quod arbitratum humanitatis
5 specie ductores suos occisos, in tumultum exarsit. hocque impetrato egressi omnes exceptique cum plausu et gaudiis, ascensis equis euolarunt, moturi incitamenta diuersa bellorum.
haec ubi fama rumorum nutrix maligna dispersit, urebatur 8 dimicandi studio Theruingorum natio omnis et inter metuenda
10 multa periculorumque praeuia maximorum, uexillis de more sublatis auditisque triste sonantibus classicis iam turmae praedatoriae concursabant, pilando uillas et incendendo uastisque cladibus quicquid inueniri poterat permiscentes.

Aduersus quos Lupicinus properatione tumultuaria coactis 9
15 militibus temere magis quam consulte progressus, in nono ab urbe miliario stetit paratus ad decernendum. barbarique hoc contemplato globos inrupere nostrorum incautos, et parmas suppositis corporibus inlidendo obuios hastis perforabant et gladiis, furoreque urgente cruento et tribuni et pleraque pars armato-
20 rum periere signis ereptis praeter ducem infaustum, qui ad id solum inuentus, ut confligentibus aliis proriperet ipse semet in fugam, urbem cursu concito petit. post quae hostis armis induti Romanis, nullo uetante per uaria grassabantur.

Et quoniam ad has partes post multiplices uentum est 10
25 actus, id lecturos — siqui erunt umquam — obtestamur nequis a nobis scrupulose gesta uel numerum exigat peremptorum, qui conprehendi nullo genere potuit. sufficiet enim, ueritate nullo uelata mendacio, ipsas rerum digerere summitates: cum explicandae rerum memoriae ubique debeatur integritas fida.
30 negant antiquitatum ignari tantis malorum tenebris offusam 11 aliquando fuisse rem publicam, sed falluntur malorum recentium stupore confixi. namque si superiores uel recens praeteritae reuoluantur aetates, tales tamque tristes rerum motus

2 obfidef *V* 5 doctoref *V* 7 euolarunt *Valesius:* uolarunt *V* incitament diuerfo *V* 9 omnef *V* 10 maximarum *V* 15 nona *V* 17 inrumpere *V* incauti & parmafu pofitif *V* 18 obuiuf *V* cladif *V* 19 tribuna *V* 26 fcrupulof egrefta *V* 28 mendacia *V* degerere *V* 30 antiquitatom *V* 32 ftu(pore) *V* fuperiore *V* 33 reuoluantur *V et Accursius:* euoluantur *uulgo*

12 saepe contigisse monstrabunt. inundarunt Italiam ex abditis Oceani partibus Teutones repente cum Cimbris, sed post inflictas rei Romanae clades inmensas, ultimis proeliis per duces amplissimos superati, quid potestas Martia de habitu prudentiae ualeat, radicitus extirpati discriminibus didicere supremis. 5
13 Marco itidem moderante imperium, unum spirando uesania gentium dissonarum, post bellorum fragores inmensos, post miseriam urbium captarum et direptarum, et pessum datas prouincias integras, partes eorum exiguas reliquit intactas.
14 uerum mox post calamitosa dispendia res in integrum sunt 10 restitutae hac gratia, quod nondum solutioris uitae mollitie sobria uetustas infecta nec ambitiosis mensis nec flagitiosis quaestibus inhiabat, sed unanimanti ardore summi et infimi inter se congruentes ad speciosam pro re publica mortem tamquam ad portum aliquem tranquillum properabant et placidum. 15

15 Duobus nauium milibus perrupto Bosporo et litoribus Propontidis Scythicarum gentium cateruae transgressae ediderunt quidem acerbas terra marique strages sed amissa suorum parte
16 maxima reuerterunt. ceciderunt dimicando cum barbaris imperatores Decii pater et filius. obsessae Pamphyliae ciuitates, 20 insulae populatae conplures, inflammata Macedonia, omnis diu multitudo Thessalonicam circumsedit itidemque Cyzicum. Anchialos capta et tempore eodem Nicopolis, quam indicium
17 uictoriae contra Dacos Traianus condidit imperator. post clades acceptas inlatasque multas et saeuas excisa est Philippopolis, 25 centum hominum milibus — nisi fingunt annales — intra moenia iugulatis. uagati per Epirum Thessaliamque et omnem

---

2 cymbriſ *V* 3 ınmenſa *V* 4 marcıa de habıta *V* 5 ualet *V* ſuppremıſ *V* 6 oderante *V* 7 post miseriam urbium *scripsi:* poſteri urbrum *V*, post pericula urbium *coniecit Gronouius* 8 pessum datas prouincias integras *scripsi:* peſſum concıtaſ proratorıſ ınterıtuſ *V*, pessum datos pop. Rom. exercitus *coniecit Salmasius*, post multos militum ac protectoris (procuratoris *Erfurdtius*) interitus *Gronouius* 9 reliquit *Salmasius:* relıquıſſet *V* 11 solutioris uitae mollitie *Valesius:* ſolutıo reſtıtutę mollıtıo *V* 13 queſtıb; *V* ınfırmı *V* 14 pro re] prope *V* morte *V* 19 caecıderunt *V* domıcando (*emend. man. sec.*) *V* 21 omneſ *V* 22 theſalonıcam *V* 23 ındıcı ut uıctorıæ *V* 25 multaſ ıt ſæuaſ *V* filıppopolıſ *V* 26 frıngunt (*emend. man. sec.*) *V* 27 pırum (*emend. man. sec.*) *V*

Graeciam licentius hostis externi, sed adsumpto in imperium Claudio glorioso ductore et eodem honesta morte praerepto per Aurelianum, acrem uirum et seuerissimum noxarum ultorem, pulsi per longa saecula siluerunt inmobilis, nisi quod postea 5 latrocinales globi uicina cum sui exitio rarius incursabant. uerum ea persequar unde deuerti.

Hoc gestorum textu circumlato nuntiis densis Sueridus et 6 Colias, Gothorum optimates, cum populis suis longe ante suscepti et curare apud Hadrianopolim hiberna dispositi, salutem 10 suam ducentes antiquissimam omnium, otiosis animis accidentia cuncta contuebantur. uerum imperatoris litteris repente per- 2 latis, quibus transire iussi sunt in Hellespontum, uiaticum cibum biduique dilationem tribui sibi sine tumore poscebant. quod ciuitatis magistratus ferens indigne — suscensebat enim 15 isdem ob rem suam in suburbanis uastatam — imam plebem omnem cum Fabricensibus, quorum illic ampla est multitudo, productam in eorum armauit exitium, iussisque bellicum canere bucinis, ni abirent otius, ut statutum est, pericula omnibus minabatur extrema. quo malo praeter spem Gothi perculsi et 3 20 concito quam considerato ciuium adsultu perterriti steterunt inmobiles, laceratique ad ultimum detestatione atque conuiciis et temptati missilium iactibus raris ad defectionem erupere confessam, et caesis plurimis, quos impetus deceperat petulantior, auersisque residuis et telorum uarietate confixis, habitu 25 iam Romano cadaueribus spoliatis armati, uiso propius Fritigerno iunxerunt semet ut morigeri socii urbemque clausam obsidionalibus aerumnis urgebant. in qua difficultate diutius positi, passim et promisce ruebant, eminensque aliquorum audacia peribat inulta, multique sagittis et rotatis per fundas lapi- 30 dibus interibant. tunc Fritigernus frustra cum tot cladibus 4

---

1 grecam (*emend. man. sec.*) *V* ex | ternıſ *V* 2 eludıo (*emend. man. sec.*) *V* eadem honeſte *V* 3 ultorum *V* 4 mobılıſ *emend. ex* momlıſ *V* 5 patrocınaleſ *V* 7 texto *V* 9 dıſpoſtı *V* 10 occıdentıa *V* 11 ınperatorıſ *V* 13 cıbuſ *V* 15 ſuburbanı *V* ınam *V* 16 fabrecenſıb; *V* multıdudo *V'* 18 ne *V* 19 pra&erıſ | ſpem *V* 23 decıperat *V* 26 ſem& .... | ut *V* 28 paſtım & promıſcæ *V* 29 peribat inulta multique *Lindenbrogius:* perıbat | ın uıtam multıſq; *V*, perimebat iis uitam multique *coniecit Ernestius*

conluctari homines ignaros obsidendi contemplans, relicta ibi
manu sufficiente abire negotio inperfecto suasit, pacem sibi
esse cum parietibus memorans, suadensque ut populandas opi-
mas regiones et uberes absque discrimine ullo, uacuas praesi-
5 diis etiam tum adorerentur. laudato regis consilio, quem cogi- 5
tatorum norant fore socium efficacem, per Thraciarum latus
omne dispersi caute gradiebantur, dediticiis uel captiuis uicos
uberes ostendentibus, eos praecipue, ubi alimentorum repperiri
satias dicebatur, eo maxime adiumento praeter genuinam erecti
fiduciam, quod confluebat ad eos in dies ex eadem gente 10
multitudo, dudum a mercatoribus uenundati, adiectis plurimis,
quos primo transgressu necati inedia, uino exili uel panis
6 frustis mutauere uilissimis. quibus accessere sequendarum auri
uenarum periti non pauci, uectigalium perferre posse non
sufficientes sarcinas graues, susceptique libenti consensione 15
cunctorum, magno usui eisdem fuere ignota peragrantibus loca,
conditoria frugum occulta et latebras hominum et receptacula
7 secretiora monstrando. nec quicquam nisi inaccessum et de-
uium praeeuntibus isdem mansit intactum. sine distantia enim
aetatis uel sexus caedibus incendiorumque magnitudine cuncta 20
flagrabant, abstractisque ab ipso uberum suctu paruulis et ne-
catis raptae sunt matres et uiduatae maritis coniuges ante
oculos caesis, et puberes adultique pueri per parentum ca-
8 dauera tracti sunt. senes denique multi, ad satietatem uixisse
clamantes, post amissas opes cum speciosis feminis, manibus 25
post terga contortis, defletisque gentilium fauillis aedium duce-
bantur extorres.

7 Haec ex Thraciis magno maerore accepta Valentem prin-
cipem in sollicitudines uarias distraxerunt. et confestim Victore
magistro equitum misso ad Persas, ut super Armeniae statu 30
pro captu rerum conponeret inpendentium, ipse Antiochia pro-

---

1 conluſtarı *V'* relıctı *V* 2 adıre *V* 4 uaquaſ *V* 5 ado-
rerentur *sic V* quemquem *V* 9 dıumento *V* genumam *V*
10 gentem *V* 11 multıdudo *V'* dudum *uulgo:* dum *V et Accursius*
12 ınædıa *V* 13 fruſtrıſ *V* accenſſere *V* 16 ıdem *V*
18 monſtranſ donec *V* daeuıum *V* 19 dıſ | tantıæ nımıætatıſ *V*
21 paruuloſ *V* 24 ſocı&atem *V* 25 damanteſ *V* ſpetıoſıſ *V*
26 poſterga *V* deflectıſq; *V* 28 merore *V* 29 ſollıcıtudeſ (ın *emend. man.* 3) *V* uıctorem *V*

tinus egressurus, ut Constantinopolim interim peteret, Profuturum praemisit et Traianum, ambo rectores, anhelantes quidem altius sed inbellis. qui cum ad loca uenissent, ubi parti- 2
culatim perque furta magis et latrocinia multitudo minui
5 deberet hostilis, ad id, quod erat perniciosum, intempestiue conuersi, legiones ab Armenia ductas opposuere uesanum adhuc spirantibus barbaris, opere quidem Martio saepe recte conpertas sed inpares plebi inmensae, quae celsorum iuga montium occuparat et campos. hi numeri nondum experti quid 3
10 cum desperatione rabies ualeret indomita, truso hoste ultra Haemi montis abscisos scopulos faucibus insidere praeruptis, ubi barbaros locis inclusos, nusquam repperientes exitum diuturna consumeret fames et opperirentur ipsi Frigeridum ducem, cum Pannonicis et transalpinis auxiliis aduentantem, quem
15 petitu Valentis Gratianus ire disposuit in procinctum, laturum suppetias his qui ad ultimum uexabantur exitium. post quem 4
Richomeres, domesticorum tunc comes, imperatu eiusdem Gratiani motus e Galliis, properauit ad Thracias ductans cohortes aliquas nomine tenus, quarum pars pleraque deseruerat
20 — ut iactauere quidam — Merobaudis suasu, ueriti ne destitutae adminiculis Galliae uastarentur licenter Rheno perrupto. uerum articulorum dolore Frigerido praepedito, uel certe, *ut* 5
obtrectatores finxere maliuoli, morbum causante ne feruentibus proeliis interesset, uniuersos regens ex communi sententia
25 Richomeres Profuturo sociatur et Traiano, tendentibus prope oppidum Salices: unde haut longo spatio separatum uulgus inaestimabile barbarorum ad orbis rotundi figuram multitudine digesta plaustrorum tamquam intramuranis cohibitum spatiis, otio fruebatur et ubertate praedarum.
30 Praeuia igitur spe meliorum Romani duces, si fors copiam 6

---

2 et contraıanum *V* rectorıſ *V* anhelantes *uulgo:* huellanteſ *V*, hi bellantes *Accursius* 3 partılatım *V* 5 pernıtıoſum *V* 9 et c.] ecampoſ *V* nondtım *V* quod *V* 10 uaer& *V* truſoſ hoſteſ *V* 11 hemı *V* ınſıdere *sic V* 12 ubi *uulgo:* ut in *V et Accursius* locis inclusi nusquam reperientes *Valesius:* locıſ & ınſolıſ numquam reppenenſ *V et similiter Accursius* 13 openrentur *V* 15 pcıncıum *V* 18 cohorteſ *V* 20 dıſtıtutę *V* 21 uactarentur *V* 22 fngende præ | pedıo *V* ut *om. V*, *add. Accursius* 23 obtrectatorıſ *V* 24 praelıſ *V* 26 aut *V* 28 cohıbıta *V* 29 ubeſtate *V*

attulisset, ausuri aliquid gloriosum, Gothos, quicquid molirentur sagaciter obseruabant: id scilicet praestruentes ut, si aliorsum castra mouissent, quod fecere creberrime, terga ultimorum adorti plures perfoderent confisi, magnamque spoliorum auer-
7 terent partem. hoc intellecto hostes uel transfugarum indiciis 5 docti, per quos nihil latebat incognitum, in eodem loco diu manserunt: sed oppositi exercitus metu praestricti aliorumque militum, quos adfluere iam sperabant: tessera data gentili, per diuersa prope diffusas acciuere uastatorias manus, quae *iussis* optimatum acceptis statim ut incensi malleoli, ad carraginem — 10 quam ita ipsi appellant — aliti uelocitate regressae incentiuum
8 audendi maiora popularibus addiderunt. nihil post haec inter partes praeter indutias laxatum est breues. reuersis enim his, quos necessitas euocarat, plebs omnis intra saeptorum ambitum etiam tum contrusa, inmaniter fremens animisque concita 15 truculentis, experiri postrema discrimina, nec principibus gentis, qui aderant, renuentibus, cruditate festinabat. et quoniam haec sole agebantur extremo noxque aduentans ad quietem inuitos retinebat et maestos, capto per otium cibo, somni
9 manserunt expertes. contra Romani his cognitis ipsi quoque 20 exsomnes uerebantur hostes et male sanos eorum ductores ut rabidas feras: euentum licet ancipitem ut numero satis inferiores, prosperum tamen ob iustiorem sui causam mentibus exspectantes inpavidis.

10 Candente itaque protinus die, signo ad arma capienda 25 ex utraque parte per lituos dato, barbari postquam inter eos ex more iuratum est, tumulosos locos adpetere temptauerunt: quo exinde per procliue rotarum modo obuios impetu conuoluerent acriore. hocque uiso ad suos quisque manipulos properans miles, stabili gradu consistens nec uagabatur nec 30
11 relictis ordinibus procursabat. ergo ubi utrimque acies cautius incedentes gressu steterunt immobili, toruitate mutua bellatores luminibus se contuebantur obliquis. et Romani quidem uoce

2 aliorum *V* 3 facere *V* 4 adhorti (*emend. man. sec.*) *V* 8 afluere *V* ſpebant *V* 9 iussis *om. V*, *add. Hadrianus Valesius* 10 statim ut *Valesius:* ſtatimque *V* incensi *Accursius:* incelli *V* at *V* 14 pleſ *V* ſeptorum *V* 16 traculentuſ *V* 17 feſtnabat *V* 18 aduentaſ at *V* 19 inuiſoſ *V* capito *V* 23 tam *V* 25 adar capienda ei utraq; *V* 26 barbati *V* 30 uagabantur *V* 32 incidenteſ *V*

undique Martia concinentes, a minore solita ad maiorem pro-
tolli, quam gentilitate appellant barritum, uires ualidas erige-
bant. barbari uero maiorum laudes clamoribus stridebant in-
conditis, interque uarios sermonis dissoni strepitus leuiora
5 proelia temptabantur. iamque uerrutis et similibus aliis utrim- 12
que semet eminus lacessentes ad conferendas coiere minaciter
manus, et scutis in testudinum formam coagmentatis pes cum
pede conlatus est. barbarique ut reparabiles semper et celeres,
ingentes clauas in nostros conicientes ambustas mucronesque
10 acrius resistentium pectoribus inlidentes, sinistrum cornu per-
rumpunt: quod inclinatum subsidialis robustissimus globus e
propinquo latere fortiter excitus haerente iam morte ceruicibus
sustentauit. feruente igitur densis caedibus proelio in confer- 13
tos quisque promptior ruens, ritu grandinis undique uolitanti-
15 bus telis oppetebat et gladiis, et sequebantur equites hinc inde
fugientium occipitia lacertis ingentibus praecidentes et terga,
itidemque altrinsecus pedites lapsorum, timore impeditorum,
secando suffragines. et cum omnia caesorum corporibus opple- 14
rentur, iacebant inter eos quidam semianimes, spem uitae
20 inaniter usurpando, alii glande fundis excussa uel harundini-
bus armatis ferro confixi, quorundam capita per medium frontis
et uerticis mucrone distincta in utrumque humerum magno
cum horrore pendebant. et pertinaci concertatione nondum 15
lassatae, aequo Marte partes semet altrinsecus adflictabant, nec
25 de rigore genuino quisquam remittebat, dum uires animorum
alacritas excitaret. diremit tamen interneciua certamina cedens
uespero dies, et cunctis, qua quisque potuit, inconposite dis-
cedentibus, residui omnes repetunt tentoria tristiores. humatis 16
denique pro locorum et temporis ratione honoratis quibusdam
30 inter defunctos, reliqua peremptorum corpora dirae uolucres
consumpserunt adsuetae illo tempore cadaueribus pasci, ut in-
dicant nunc usque albentes ossibus campi. constat tamen in

---

1 contınen | teſ *V* 2 uarrıtum *V* 5 proelia *uulgo*: praemia *V et Accursius* 6 coıre *V* 9 conıtıenteſ (*prior* t *ut uid. ex* c) *V* 11 globe propınquo *V* 12 horte *V* 13 confertıſ *V* 14 rıtu (*emend. man.* 3) *V* 15 ınc (⊢ *add. man.* 3) *V* 17 tımorem pedıtorum *V* 18 secando *Valesius*: ſecandoſ *V* 19 ſemanımuſ *V* 20 glande *Accursius*: grande *V* excuſſı *V* 22 uertıceſ *V* 25 remıttebant *V* 28 reſıdıtı *V* 29 demq; *V* 30 dıe fınctoſ *V*

numero longe minores Romanos, cum ea copiosa multitudine conluctatos, funerea multa perpessos: non tamen sine deflendis aerumnis exagitasse barbaram plebem.

8 His casibus proeliorum ita luctuose finitis nostri proximos Marcianopoleos petiuere secessus. Gothi intra uehiculorum anfractus sponte sua contrusi numquam exinde per dies septem egredi uel uideri sunt ausi, ideoque oportunitatem milites nancti, inmensas alias barbarorum cateruas inter Haemimontanas angustias clauserunt aggerum obiectu celsorum, hac spe nimirum ut *inter* Histrum et solitudines perniciosa hostium multitudo conpacta nullosque repperiens exitus periret inedia, cunctis utilibus ad uiuendum in ciuitates ualidas conportatis, quarum nullam etiam tum circumsedere conati sunt, haec et similia machinari penitus ignorantes.

2 Post quae repetiuit Gallias Richomeres ob maiorem proeliorum fremitum, qui sperabatur, inde adminicula perducturus. haec Gratiano quater et Merobaude consulibus agebantur, anno 3 in autumnum uergente. inter quae Valens audito lugubri bellorum direptionumque euentu Saturninum, equestris exercitus ad tempus cura commissa, suppetias Traiano ferentem 4 misit et Profuturo. forteque isdem diebus per Scythiae regiones et Moesiae omnibus, quae poterant mandi, consumptis, feritate urgente pariter et inopia, barbari *erumpere* molibus magnis ardebant. hocque saepe temptato cum obruerentur uigore nostrorum per asperitates scruposas ualide resistentium, adacti necessitate postrema, Chunorum et Halanorum aliquos ad societatem spe praedarum ingentium adsciuerunt.

5 Quo cognito Saturninus — iam enim aderat et praeten-

---

1 cum adeo copiosa *coniecit Valesius* 3 exagıta ſıbarbaram *V* 7 mıletıſ *V* 8 ınter mı mortanaſ *V* 9 obıectum uelſorum ac *V* 10 inter *om. V et Accursius, add. uulgo* pernıtıoſa *V* 11 perıre ın aedıa *V* 14 ıgnoronteſ *ut uid. V'* 15 gallaſ rchomereſ *V* 16 sperabatur *Accursius:* ſpectabatur *V*, exspectabatur *uulgo* 18 lugubrı *V* 19 dıreptıonemq; *V* equeſ | treſ *V* 20 ſupp& aſtraıtan offerentem *V* 21 ſcythıa (*emend. man. sec.*) *V* 22 omnibus quae poterant mandi *Accursius:* omnıbuſb; poterant munda *V* 23 ınopıæ *V* barbari erumpere molibus *Valesius:* barbarıq; molıbuſ *V* 25 no(ſ)trorum *V* 26 neceſſitae (*emend. man. sec.*) *V* chınorum *V* 27 prædatum *V* 28 præuenturaſ *V*

turas stationesque disponebat agrarias — paulatim conligens suos, digredi parabat consilio non absurdo: ne subita multitudo uti amnis inpulsu undarum obicibus ruptis emissus, conuelleret levi negotio cunctos, suspecta loca acutius obseruantes.
5 deinde post reseratas angustias abitumque militis tempestiuum, 6 incomposite qua quisque clausorum potuit, nullo uetante turbandis incubuit rebus: et uastabundi omnes per latitudines Thraciae pandebantur impune, ab ipsis tractibus, quos praetermeat Hister, exorsi, ad usque Rhodopen et fretum, quod
10 immensa disterminat maria, rapinis et caedibus sanguineque et incendiis et liberorum corporum corruptelis omnia foedissime permiscentes. tunc erat spectare cum gemitu facta dictu uisu- 7 que praedira, attonitas metu feminas flagris concrepantibus agitari, fetibus grauidas adhuc immaturis, antequam prodirent
15 in lucem, impia tolerantibus multa: implicatos alios matribus paruulos et puberum audire lamenta puellarumque nobilium, quarum stringebat fera captiuitas manus. post quae adulta 8 uirginitas castitasque nuptarum ore abiecto flens ultima ducebatur, mox profanandum pudorem optans morte, licet cruciabili,
20 praeuenire. inter quae cum beluae ritu traheretnr ingenuus paulo ante diues et liber, de te Fortuna ut inclementi querebatur et caeca, quae eum puncto temporis breui opibus exutum et dulcedine caritatum domoque extorrem, quam concidisse uidit in cinerem et ruinas, aut lacerandum membratim, aut
25 seruiturum sub uerberibus et tormentis crudo deuouisti uictori.

---

1 *fol.* 200 *uersum codicis V desinit in uerba* dıſponebat agrarıaſ, *fol.* 201 *rectum incipit ita* quanto cum uıgore (*p.* 512, 8): *in hac lacuna usus sum codice Vrbinate n.* 416 *ita ut plene etiam quae Accursius aliter exhibet adnotarem* (*ex Accursio orthographica omisi, ex Vrbinate* ae *et* e *commutata non notaui*) 3 uti amnis impulsu *Valesius*: ut ımmanıſ pulſıſ *U*, ut immanis pulsus *Accursius* 4 negocıo *U* acutius *Accursius*: adıutıuſ *U*, diutius *uulgo* 5 mılıteſ *U* 9 hıſıſer *U*, Ister *Accursius* rhodopen *U* fretum *codex regius*: fractum *U et Accursius* 11 omnia *Accursius*: ıam *U* fedıſſıme *U* 12 uıſoq, predıra: attonıtuſ *U*, uisuque praedura attonitas *Accursius* 15 tollerantıbuſ *V* 17 postque *Accursius* 18 ore abiecto *Valesius*: ore adſecto *U*, ore affecto *Accursius* 19 pudorem *Accursius*: ın pudorem *U* 22 breui opibus exutum *Valesius*: breuıorıbuſ | extotum *U*, breuioris extortum *Accursius* 23 concessisse *Accursius* 25 uerberibus *Accursius*: uerıbuſ *U*

9 Barbari tamen uelut defractis caueis bestiae per spatiorum amplitudines fusius incitati, oppidum petiuere nomine Dibaltum, ubi tribunum scutariorum Barzimeren inuentum cum suis, Carnutisque et aliis peditum numeris castra ponentem
10 adsiliunt, eruditum puluere militari rectorem. qui confestim, 5 ut adigebat necessitas instantis exitii, iussa canere bellicum tuba, lateribus firmatis, praerupit cum promptis adcinctis ad proelium: fortiterque resistendo pari pugnandi sorte discessisset, ni eum equitum adcursus complurium anhelum circumuenisset et fessum. et ita cecidit interfectis barbarorum non paucis, 10 quorum clades copiarum magnitudo celabat.

9 Re in hunc modum peracta, Gothi, quid postea molirentur incerti, quaeritabant Frigeridum, tamquam obicem ualidum, ubi repperirent, excisuri: et cultiore uictu somnoque parumper adsumpto, eum sequebantur ut ferae: docti quod Gratiani 15 monitu reuersus in Thracias, et prope Beroeam uallo metato,
2 euentus rerum speculabatur ancipites. et hi quidem ad patrandum propositum discursione rapida maturabant. ille uero regendi conseruandique militis non ignarus, id quod cogitatum est suspicatus, uel exploratorum relatione, quos miserat, aperte 20 instructus, per montium celsa siluarumque densitates ad Illyricum redit, erectus prosperitate nimia, quam ei fors obtulit
3 insperata. repedando enim congregatosque in cuneos sensim progrediens, Gothorum optimatem Farnobium cum uastatoriis globis uagantem licentius occupavit, ducentemque Taifalos nu- 25 per in societatem adhibitos: qui si dignum est dici, nostris ignotarum gentium terrore dispersis, transiere flumen direpturi
4 uacua defensoribus loca. eorum cateruis subito uisis certare comminus dux cautissimus parans adortusque nationis utrius-

---

1 ſpatiarum *U* 3 Barzymerem *Accursius* 4 cornitisq. *U et Accursius* 6 ut adigebat *Accursius:* nadigebat *U* 7 cum promptis *Accursius:* cum ruptiſ promptiſ *U* 8 pre | lium *U* sorte discessisset ni eum equitum *Accursius:* forti diſceſ. ni | eum qui tum *U* 9 quam plurimum *Accursius* anhellum *U* 11 celabat *Accursius:* docebat *U* 12 quod *U* 13 phrigeridum tanquam *U* 15 quot | quod *U* 16 montu *U* 21 inſtructoſ p montibuſ *U* 23 inſperate *U* cunctoſ *U* 24 pharnobium *U* 25 taiphọlos *U* 26 duci *U* 27 transiere *uulgo:* transire *U et Accursius* 28 ua-qua *U* 29 cominuſ *U* nationis utriusque grassatores *Valesius:* nationeſ | ut priuſq. craſſatoreſ *U*, nationes ut priusquam grassatores *Accursius*

que grassatores minantes etiam tum acerba, trucidasset omnes ad unum, *ut* ne nuntius quidem cladis post appareret, ni cum aliis multis perempto Farnobio, metuendo antehac incensore turbarum, obtestatus prece impensa superstitibus pepercisset, 5 uiuosque omnes circa Mutinam Regiumque et Parmam Italica oppida, rura culturos exterminauit. hanc Taifalorum gentem 5 turpem atque obscenae uitae flagitiis ita accepimus mersam, ut apud eos nefandi concubitus foedere copulentur maribus puberes, aetatis uiriditatem in eorum pollutis usibus consumpturi. 10 porro siqui iam adultus aprum exceperit solus uel interemerit ursum immanem, conluuione liberatur incesti.

Haec autumno uergente in hiemem funesti per Thracias **10** turbines conuerrebant. quae temporum rabies uelut cuncta cientibus Furiis ad regiones quoque longinquas progrediens 15 late serpebat. et iam Lentiensis Alamannicus populus, tracti- 2 bus Raetiarum confinis, per fallaces discursus uiolato foedere dudum concepto, conlimitia nostra temptabat, quae clades hinc exitiale primordium sumpsit. ex hac natione quidam inter prin- 3 cipis armigeros militans, poscente negotio reuersus in larem, ut 20 erat in loquendo effusior, interrogantes multos quid ageretur in palatio, docet arcessitu Valentis patrui Gratianum orientem uersus mox signa moturum, ut duplicatis uiribus repellantur plagarum terminalium adcolae, ad Romanorum uerum excidium coniurati. quibus auide Lentienses acceptis, ipsi quoque 4 25 haec quasi uicini cernentes, ut sunt ueloces et rapidi, conferti in praedatorios globos, Rhenum gelu peruium pruinis Februario mense . . . . tendentes prope cum Petulantibus Celtae, non sine sui iactura adflictos grauiter adultis uiribus auerterunt.

---

1 acerbaſ *U* trucidasset *uulgo:* trucidassetque *U et Accursius* 2 ut *om. U et Accursius, add. uulgo* cladis *Accursius:* dandiſ *U* ne *U* 3 pharnobio *U* 5 munã *U* 6 cultoreſq, culturoſ *U* taıphalorum *U* 7 turpem ac *uulgo:* acturpem *U et Accursius* adcepımuſ *U* 8 federe *U* marınuſ *U* 11 ımmanem *emend. in* ımmanı *in U* 12 urgente *Accursius* 13 quae *uulgo:* et qua *U, et Accursius* 15 Alemannicus *Accursius* 16 retiarum *U et Accursius* confıneſ *U* federe *U* 18 natione *Accursius:* natuſ ne *U* 19 armıgero | ſı mılıtãſ *U* negocıo *U* 21 doce *U* accersitu *Accursius* 24 cuıuſ *U* 27 *lacunam indicauit Valesius* celte *U*

5 uerum retrocedere coacti Germani, noscentesque exercitus pleramque partem in Illyricum, ut imperatore mox adfuturo, praegressam, exarsere flagrantius: maioraque conceptantes, pagorum omnium incolis in unum conlectis cum quadraginta armatorum milibus uel septuaginta, ut quidam laudes extollendo 5 principis iactarunt, sublati in superbiam nostra confidentius inruperunt.

6 Quibus Gratianus cum formidine magna compertis, reuocatis cohortibus, quas praemiserat in Pannonias, conuocatisque aliis, quas in Galliis retinuerat dispositio prudens, Nannieno 10 negotium dedit, uirtutis sobriae duci: eique Mallobauden iunxit pari potestate conlegam, domesticorum comitem, regemque 7 Francorum, uirum bellicosum et fortem. Nannieno igitur pensante fortunarum uersabiles casus ideoque cunctandum esse censente, Mallobaudes alta pugnandi cupiditate raptatus, ut 15 consueuerat, ire in hostem differendi impatiens angebatur. 8 proinde horrifico aduersum fragore terrente, *ubi* primum apud Argentariam signo per cornicines dato concurri est coeptum, sagittarum uerrutorumque missilium pulsibus crebriores hinc 9 indeque sternebantur. sed in ipso proeliorum ardore infinita 20 hostium multitudine milites uisa, uitantesque aperta discrimina, per calles consitas arboribus et angustas, ut quisque potuit, dispersi, paulo postea stetere fidentius: et splendore consimili proculque nitore fulgentes armorum, imperatorii aduentus in- 10 iecere barbaris metum. qui repente uersi in terga resistentesque 25 interdum, nequid ultimae rationis omitterent, ita sunt caesi ut ex praedicto numero non plus quam quinque milia, ut aestimabatur, euaderent densitate nemorum tecta, inter complures alios audaces et fortes rege quoque Priario interfecto, exitialium concitore pugnarum. 30

---

1 retrocedere *Accursius:* introcedere *U* Germani noscentesque *Valesius*, Germanique noscentes *Accursius:* geminamq.| nofcentef *U* 2 imperatorē *U et Accursius* affuturum *Accursius* 5 armatorum *Accursius:* armorum *U* 6 iactitarunt *Accursius* fuperbia | noftram *U* 11 negocium *U* Mallobaudem *Accursius* iuuit *U* 15 conceffente mellobaudef *U* 17 torrente *U* ubi *inseruit Valesius, om. U* 18 ceptum *U* 19 uerutorumque *Accursius* 20 preliorum *U* infinitam *U* 21 multitudinem *U* uetantefq. *U* 22 calle *U* 23 confineui *U* 24 inicere *U* 26 rationef *U* 28 dec:a *U* 29 aliaf *U*

Hac laeti successus fiducia Gratianus erectus, iamque 11
ad partes tendens eoas, laeuorsus flexo itinere latenter Rheno
transito, spe incitatior bona, uniuersam, si id temptanti fors
adfuisset, delere statuit malefidam et turbarum auidam gentem.
5 hocque urgentibus aliis super alios nuntiis cognito, Lentienses 12
aerumnis populi sui ad internitionem paene deleti, et repentino principis aduentu defixi, quid capesserent ambigentes, cum
neque repugnandi neque agendi aliquid aut moliendi laxamentum possent inuenire uel breue, impetu celeri obsessos peti-
10 uerunt inuiis cautibus colles, abruptisque per ambitum rupibus
insistentes, rebus caritatibusque suis, quas secum duxerant,
omni uirium robore propugnabant. qua difficultate perpensa, 13
uelut murorum obicibus opponendi per legiones singulas quingenti leguntur armati, usu prudenter bellandi comperti. qui
15 ea re animorum aucta fiducia quod uersari inter antesignanos
uisebatur acriter princeps, montes scandere nitebantur, tamquam uenaticas praedas, si calcassent editiora, confestim sine
certamine ullo rapturi: exorsumque proelium uergente in meridiem die, tenebrae quoque occupauere nocturnae. quippe 14
20 magno utriusque partis pugnabatur exitio: caedebant cadebantque nostrorum non pauci, simul arma imperatorii comitatus auro colorumque micantia claritudine, iaculatione ponderum densa confringebantur.

Et quoniam diu reputante Gratiano cum optimatibus per- 15
25 niciosum apparebat et inritum contra asperitates aggerum prominentium intempestiua contendere pertinacia, multis — ut in
tali negotio — uariatis sententiis, otioso milite circumuallari
placuit barbaros inedia fatigatos, quia locorum iniquitate defendebantur. uerum cum obstinatione simili renitentes Germani 16
30 peritique regionum petissent alios montes, his, quos ante insederant, altiores: conuersus illuc cum exercitu imperator,
eadem qua antea fortitudine semitas ducentes ad ardua quaeri-

---

1 ac *U* 3 uniuerſa *U* 5 lentienſiſ *U* 7 due aduentu definxit *U*
9 ue *U* celebri *U* 11 rebus *Accursius:* ibuſ *U* 13 quingenti *Accursius:* quingenti ni *U* 14 armata *U* 16 tanquam *U et Accursius*
17 uenaticas *Valesius:* uenaceas *U et Accursius* 18 prelium *U* 20 exitu *U*
22 columq *U* 23 conſtringebantur *U* 24 et quoniam *Valesius:* et
enim *U*, et inde *Accursius* tum *U* pernitioſum *U* 27 negocio *U*
ociofo *U* 28 defendebantur *uulgo:* defunditur *U*, defenditur *Accursius*

17 tabat. quem Lentienses intentum iugulis suis omni perseuerandi studio contemplantes, post deditionem, quam inpetrauere supplici prece, oblata — ut praeceptum est — iuuentute ualida nostris tirociniis permiscenda, ad genitales terras innoxii ire permissi sunt. 5

18 Hanc uictoriam oportunam et fructuosam, quae gentes hebetauit occiduas, sempiterni numinis nutu Gratianus incredibile dicto est quo quantoque cum uigore exerta celeritate aliorsum properans expediuit: praeclarae indolis adulescens, facundus et moderatus et bellicosus et clemens, ad aemulationem lec- 10 torum progrediens principum, dum etiam tum lanugo genis inserperet speciosa, ni uergens in ludibriosos actus natura, laxantibus proximis semet ad uana studia Caesaris Commodi 19 conuertisset, licet hic incruentus. ut enim ille, quia perimere iaculis plurimas feras spectante consueuerat populo, et centum 15 leones in amphitheatrali circulo simul emissos telorum uario genere, nullo geminato uulnere contruncauit, ultra hominem exultauit, ita hic quoque intra saepta, quae appellant uiuaria, sagittarum pulsibus crebris dentatas conficiens bestias: incidentia multa parui ducebat et seria: eo tempore, quo etiam 20 si imperium Marcus regeret Antoninus, aegre sine collegis similibus et magna sobrietate consiliorum lenire luctuosos rei publicae poterat casus.

20 Dispositis igitur, quae *pro* temporum captu per Gallias res rationesque poscebant, et punito scutario proditore, qui 25 festinare principem ad Illyricum barbaris indicarat, Gratianus exinde digressus per castra, quibus Felicis Arboris nomen est, per Lauriacum *ad* opitulandum oppressae parti porrectis itineribus ire tendebat.

21 Isdemque diebus Frigerido multa atque utilia pro securi- 30 tate communi sollertissime cogitanti munireque properanti Suc-

7 nomınıſ *U* 8 quo quantoque *Valesius:* quantıque *V*, quantoque *Accursius* exerto *V* 9 praedare *V* 11 lagono genıſ *V* 12 uergen ın ludebrıoſoſ actoſ *V* 13 ad ua ſtudıa *V* 14 ıncerruenteſ *V* 16 leoſ ın am | fitheatralı *V* 18 ıtaque *V* ſepta *V* 19 dendata *V* 20 quo etiam si *Accursius:* quæ &ıam &ſı *V* 21 antonıcuſ | acreſine *V* 24 pro *om. V, add. Accursius* 26 feſtınato *V* 27 felıceſ *V* 28 per Lauriacum ad opitulandum *Lindenbrogius:* per ın aurea cum opıtulanda dum *V*, per inaureatum opitulanda dum *Accursius*

corum angustias, ne discursatores hostes et leues tamquam
exaestuantes ui torrentes per septentrionales prouincias fusius
uagarentur, successor Maurus nomine mittitur comes, uenalis
ferociae specie et ad cuncta mobilis et incertus, idem quem
5 praeteritorum textu rettulimus, ambigenti super corona capiti
inponenda Iuliano Caesari, dum inter eius armigeros militaret
ac regiam custodiret, torquem obtulisse collo abstractam. re- 22
motusque in ipsa uertigine pereuntium rerum dux cautus et
diligens, cum etiam si dudum discessisset in otium, ad pro-
10 cinctum reduci negotiorum magnitudine poscente deberet.

His forte diebus Valens tandem excitus Antiochia, longi- 11
tudine uiarum emensa uenit Constantinopolim, ubi moratus
paucissimos dies seditioneque popularium leui pulsatus, Se-
bastiano paulo ante ab Italia, ut petierat, misso, uigilantiae
15 notae ductori pedestris exercitus cura commissa, quem regebat
antea Traianus: ipse ad Melanthiada uillam Caesarianam pro-
fectus, militem stipendio fouebat et alimentis et blanda crebri-
tate sermonum. unde cum itinere edicto per tesseram Nicen 2
uenisset, quae statio ita cognominatur: relatione speculatorum
20 didicit refertos opima barbaros praeda a Rhodopeis tractibus
prope Hadrianopolim reuertisse: qui motu imperatoris cum
abundanti milite cognito, popularibus iungere festinant, circa
Beroeam et Nicopolim ingentibus praesidiis fixis: atque ilico
ut oblatae occasionis maturitas postulabat, cum trecentenis mi-
25 litibus per singulos numeros lectis Sebastianus properare dis-
positus est, conducens rebus publicis aliquid, ut promittebat,
acturus. qui itineribus celeratis conspectus prope Hadriano- 3
polim, obseratis ui portis iuxta adire prohibebatur: ueritis
defensoribus ne captus ab hoste ueniret et subornatus atque

---

2 exaestuantes ui torrentes *Valesius*: exaeſtuareſ ut ın torrenteſ *V* 3 uenaleſ *V* 4 cuncta mobilis et incertus, idem *uulgo*: cunctam obuıſſ&ı ıncertuſ ıd eſt *V*, et ad cunctam obuiasset incertus. is est *Accursius* 5 rectulımuſ *V* 7 ac regiam custodiret *uulgo*: adrogantıa cuſtodır& *V* et *Accursius*, arroganti confidentia *coniecit Valesius* terquem *V* ab-ſtnctam *V* 12 ſemenſa *V* 15 exercıtıaſ *V* 18 cum itinere edicto *Accursius*: cum mare & dıcto *V* 19 relatıoneſ *V* 20 rodopeoſ tractıb; praephadrıanopolım *V* 22 cırca uero | ıam & nıcopolı *V* 23 ingentibus *Valesius*: gentıb; *V* 24 occaſioneſ *V* 25 ſingulaſ *V* 28 ui *uulgo*: ın *V*, inde *Accursius* 29 ſuburbanuſ *V*

contingeret aliquid in ciuitatis perniciem, quale per Actum acciderat comitem, quo per fraudem Magnentiacis militibus
4 capto claustra patefacta sunt Alpium Iuliarum. agnitus tamen licet sero Sebastianus et urbem introire permissus, cibo et quiete curatis pro copia, quos ductabat, secuta luce impetu clandestino erupit, uesperaque incedente Gothorum uastatorios cuneos prope flumen Hebrum subito uisos paulisper opertus aggeribus et frutectis obscura nocte suspensis passibus inconpositos adgressus est, adeoque prostrauit ut praeter paucos, quos morte uelocitas exemerat pedum, interirent reliqui omnes, praedamque retraxit innumeram, quam nec ciuitas cepit nec
5 planities lata camporum. qua causa percitus Fritigernus et extimescens ne dux, ut saepe audierat, impetrabilis dispersos licenter suorum globos raptuique intentos consumeret, inprouisos adoriens: reuocatis omnibus prope Cabylen oppidum cito discessit, ut agentes in regionibus patulis nec inedia nec occultis uexarentur insidiis.

6 Dum haec aguntur in Thraciis, Gratianus docto litteris patruo, qua industria superauerit Alamanos, pedestri itinere, praemissis inpedimentis et sarcinis, ipse cum expeditiore militum manu permeato Danubio, delatus Bononiam, Sirmium introiit, et quadriduum ibi moratus per idem flumen ad Martis castra descendit, febribus interuallatis adflictus: in quo tractu Halanorum impetu repentino temptatus amisit sequentium paucos.

12 Isdemque diebus exagitatus ratione gemina Valens, quod Lentienses conpererat superatos, quodque Sebastianus subinde scribens facta dictis exaggerabat, e Melanthiade signa commouit, aequiperare facinore quodam egregio adulescentem properans filium fratris, cuius uirtutibus urebatur: ducebatque multiplices copias nec contemnendas nec segnes, quippe etiam ueteranos isdem iunxerat plurimos, inter quos et honoratiores alii et Traianus procinctus est, paulo ante magister armorum.

---

2 fraude mag | nenciacis *V* 6 incedente *scripsi*: incendente *V* uastatorias cuneus *V* 8 conpositos *V* 9 adeoque prostrauit *Valesius*: id quoq; prostra uit *V*, idquoque praestauit *Accurs.* 10 praedum *V* 13 ut sepe ut *V* m | p&rabis *V* 14 raptusq; *V* 19 patruo *Accursius*: paruo *V* 20 expeditore *V* 21 permeatu *V* 25 Ration(e) *V* 26 superatus quotque *V* 27 e M.] emelanthiade *V* 28 adulis centem *V* 29 urebator (*emend. man.* 3) *V* 30 necon | demnendas *V* signes *V* 31 honorationes *V*

et quoniam exploratione sollicita cognitum est cogitare hostes 2
fortibus praesidiis itinera claudere, per quae commeatus necessarii portabantur, occursum est huic conatui conpetenter, ad
retinendas oportunitates angustiarum, quae prope erant, pedi-
5 tibus sagittariis et equitum turma citius missa. triduoque pro- 3
ximo cum barbari gradu incederent leni et metuentes eruptionem per deuia, quindecim milibus passuum a ciuitate discreti
stationem peterent Nicen, incertum quo errore procursatoribus
omnem illam multitudinis partem, quam uiderant, in numero
10 decem milium esse firmantibus, imperator procaci quodam calore perculsus isdem occurrere festinabat. proinde agmine 4
quadrato incedens prope suburbanum Hadrianupoleos uenit,
ubi uallo sudibus fossaque firmato, Gratianum inpatienter operiens, Richomeren comitem domesticorum suscepit ab eodem
15 imperatore praemissum cum litteris, ipsum quoque uenturum
mox indicantibus. quarum textu oratus ut praestolaretur pau- 5
lisper periculorum participem, neue abruptis discriminibus
temere semet committeret solum, adhibitis in consilium potestatibus uariis, quid facto opus esset deliberabat. et cum Se- 6
20 bastiano auctore quidam protinus eundum ad certamen urgerent, Victor nomine magister equitum, Sarmata sed cunctator
et cautus, eadem sentientibus multis imperii socium exspectari
censebat, ut incrementis exercitus Gallicani adscitis opprimeretur leuius tumor barbaricus flammans. uicit tamen funesta 7
25 principis destinatio et adulabilis quorundam sententia regiorum,
qui, ne paene iam partae uictoriae — ut opinabantur — confors fieret Gratianus, properari cursu celeri suadebant.

Et dum necessaria parabantur ad decernendum, Christiani 8
ritus presbyter, ut ipsi appellant, missus a Fritigerno legatus
30 cum aliis humilibus uenit ad principis castra, susceptusque
leniter eiusdemque ductoris optulit scripta petentis propalam
ut sibi suisque, quos extorres patriis laribus rapidi ferarum
gentium exegere discursus, habitanda Thracia sola cum pecore

---

1 explo | rationes *V* 2 comeatus *V* 4 oportunitatis *V* 5 cicius *V* 6 inciderent *V* 11 festinabant *V* 12 incidens *V* 13 sodib; *V* operiens *V* 15 imperator *V* 19 quod *V* 20 eum dum *V* 21 Sarmata *Valesius*: armata *V* 25 sententiam *V* 26 oppinabantur *V* 29 presbyteri *V* 31 doctoris *V* 32 clarib; *V* 33 exercere *V* habitam da *V*

omni concederetur et frugibus: hoc impetrato spondentis per-
9 petuam pacem. praeter haec idem Christianus ut conscius
arcanorum et fidus, secretas alias eiusdem regis optulit litteras,
qui astu et ludificandi uarietate nimium sollers docebat Valen-
tem quasi mox amicus futurus et socius, aliter se popularium 5
saeuitiam mollire non posse uel ad condiciones rei Romanae
profuturas allicere, nisi subinde armatum isdem iuxta monstra-
ret exercitum et timore imperatorii nominis intentato eos a
pernicioso pugnandi reuocaret ardore. et legati quidem ut
ambigui frustra habiti discesserunt. 10

10 Exoriente uero aurora diei, quem quintum Iduum Augu-
starum numerus ostendit annalis, signa praepropere commo-
uentur, inpedimentis et sarcinis prope Hadrianopoleos muros
cum legionum tutela congrua conlocatis. thesauri enim et
principalis fortunae insignia cetera cum praefecto et consisto- 15
11 rianis ambitu moenium tenebantur. decursis itaque uiarum
spatiis confragosis cum in medium torridus procederet dies,
octauo tandem hostium carpenta cernuntur, *quae* ad speciem
rotunditatis detornata digestaque exploratorum relatione adfir-
mabantur. atque, ut mos est, ululante barbara plebe ferum 20
et triste, Romani duces aciem struxere: et anteposito dextro
12 cornu equitum primo, peditatus pars maxima subsidebat. cornu
autem equitum laeuum disiectis adhuc per itinera plurimis
summa difficultate conductum properabat passibus citis. dum-
que idem cornu nullo etiam tum interturbante extenditur, hor- 25
rendo fragore sibilantibus armis pulsuque minaci scutorum ter-
riti barbari, quoniam pars eorum cum Alatheo et Saphrace
procul agens et accita nondum uenerat, oraturos pacem misere
13 legatos. eorum dum uilitatem despicit imperator, ut firma
fierent paciscenda, optimates poscens idoneos mitti: illi de in- 30
dustria cunctabantur ut inter fallaces indutias equites sui redi-
rent, quos adfore iam sperabant: et miles feruore calefactus

---

1 ſpondenteſ *V* 4 uarıetatem *V* ſollerıſ *V* 6 condıtıoreſ *V*
9 pernıtıoſo *V* 18 quae *om. V*, *add. uulgo* 19 rodundıtatıſ *V*
detornatę *V* 20 morſ *V* 21 ſtruxıre *V* 25 &ıamdum *V* 26 sibi-
lantibus *Valesius:* ſimulantıb; *V* pulſoq; mınacıſ cuſtorum *V* 27 ſa-
frago *V* 28 accita nondum uenerat oraturos pacem *Valesius:* accıto non-
dum foederato | raturaſ pacem *V* 29 dıſpıcıt *V* 30 pacıſenda *V*
31 fallacıa ındutıaſ *V*

aestiuo, siccis faucibus commarceret relucente amplitudine camporum incendiis, quos lignis nutrimentisque aridis subditis, ut hoc fieret, idem hostes urebant. cui malo aliud quoque accedebat exitiale quod homines et iumenta cruciabat inedia
5 grauis.

Inter quae Fritigernus callidus futuri coniector, Martemque 14 pertimescens ancipitem, uelut caduceatorem unum e plebe suo misit arbitrio, impetens nobiles quosdam et electos ad se prope diem obsides mitti, inpauidus ipse minas militares laturus
10 et necessaria. laudato probatoque formidati ducis proposito, 15 tribunus Equitius, cui tunc erat cura palatii credita, Valentis propinquus, adsentientibus cunctis ire pignoris loco mature disponitur. quo renitente, quia semel captus ab hostibus lapsusque a Dibalto, uerebatur eorum inrationabiles motus, Richo-
15 meres se sponte obtulit propria, ireque promiserat libens, pulchrum hoc quoque facinus et uiro conuenire existimans forti: iamque pergebat indicia dignitatis et natalium *daturus*. eo ad uallum hostile tendente sagittarii et scutarii, quos Bacurius 16 Hiberus quidam tunc regebat et Cassio, auidius impetu calenti
20 progressi iamque aduersis conexi, ut inmature proruperant, ita inerti discessu primordia belli foedarunt. hocque inpedimento 17 conatus intempestiui et Richomeris alacritas fracta est, nusquam ire permissi, et equitatus Gothorum cum Alatheo reuersus et Saphrace, Alanorum manu permixta, ut fulmen prope montes
25 celsos excussus, quoscumque adcursu ueloci inuenire comminus potuit, incitata caede turbauit.

Cumque arma ex latere omni concuterentur et tela, lituos- 13 que Bellona luctuosos inflaret, in clades Romanas solito inmanius furens, cedentes nostri multis interclamantibus restiterunt

1 comporum *V* 2 incendiis quos lignis nutrimentisque *Accursius:* ınpendıſ quoſ ıgnar& nutrımentıſque *V* ut *Accursius:* Et *V* 3 accidebat *V* 4 ın aedıa grauıt *V* 6 futuro *V* 7 pertımıſcenſ *V* 8 meſıt *V* 9 obſıdıſ *V* minas militares *scripsi:* mınımı lıtare *V*, mini* militare *Accursius*, uim militarem *uulgo* 10 p̄poſıtæ *V* 12 propınquoſ *V* cunctis ire *Accursius:* cun.... ıre *V* locum aturæ *V* 14 ad dıbalto *V* 16 ficınuſ *V* 17 natalıum .... | Eo *V* (daturus *add. Accursius*) 21 proruperant *scripsi:* pro ruperaut *V*, properant *uulgo* 22 rıchomenſ *V* facta *V* 24 ſafraco | alannorum *V* 26 cedę *V* 28 ın dadeſ romanoſ *V* 29 forenſ caedenteſ *V* reſıſterunt *V*

et proelium flammarum ritu adcrescens terrebat militum animos, confixis quibusdam rotatis ictibus iaculorum et sagitta-
2 rum. deinde conlisae in modum rostrorum nauium acies trudentesque se uicissim, undarum specie motibus sunt reciprocis agitatae. 5

Et quia sinistrum cornum ad usque plaustra ipsa accessit, ultra, siqui tulissent suppetias, processurum: a reliquo equitatu desertum, multitudine hostili urgente sicut ruina aggeris magni oppressum atque deiectum est: steterunt inprotecti pedites, ita concateruatis manipulis ut uix mucronem exerere aut manus 10 reducere quisquam posset. nec iam obiectu pulueris caelum patere potuit ad prospectum, clamoribus resultans horrificis. qua causa tela undique mortem uibrantia, destinata cadebant
3 et noxia, quod nec praeuideri poterant nec caueri. uerum ubi effusi inmensis agminibus barbari iumenta conterebant et uiros, 15 et neque ad receptum confertis ordinibus laxari usquam poterat locus, et euadendi copiam constipatio densior adimebat: nostri quoque ultimo cadendi contemptu occursantes receptis gladiis obtruncabant, et mutuis securium ictibus galeae perfringebantur
4 atque loricae. uidereque licebat celsum ferocia barbarum, genis 20 stridore constrictis, succiso poplite aut abscisa ferro dextera uel confosso latere inter ipsa quoque mortis confinia minaciter circumferentem oculos truces: ruinaque confligentium mutua ac humo corporibus stratis campi peremptis impleti sunt, et morientium gemitus profundisque uulneribus transfixorum cum 25
5 timore audiebantur ingenti. in hoc tanto tamque confusae rei tumultu exhausti labore et periculis pedites cum deinceps neque uires illis neque mentes suppeterent ad consilium, diffractis hastarum plerisque conlisione adsidua, gladiis contenti de-

---

1 ritu accrescens *Erfurdtius:* ritua cresans V animos confixos V 2 sictibus iacularum V 3 rostrarum V 4 uicissimi V 5 agitatae *Accursius:* hacta intatę V, iactitatae *uulgo* 6 cornum *sic* V ipsae V 7 si qui *uulgo*: qui V *et Accursius* tullissent V 8 desertu V sicut *Accursius:* si V 10 fix V 12 praespectum V 14 prouideri V 17 nostris V 19 galae V 20 genistri dore V 21 succis opiblitę ut V 23 circu* | forente (*uid. fuisse* m) V 24 ac humo corporibus *Valesius:* ad humo corporis V impl&is un& morientium V 26 ta*..tamque (*in rasura fuit* ı) V 27 tumultum V 29 plerique V adsudua V

strictis in confertas hostium turmas mergebant se, salutis inmemores, circumspectantes ademptum esse omne euadendi suffugium. et quia humus riuis operta sanguineis gressus labiles euertebat, conabantur modis omnibus uitam inpendere non inultam: adeo magno animorum robore oppositi incumbentibus, ut etiam telis quidam propriis interirent. atra denique cruoris facie omnia conturbante et, quocumque se inflexerant oculi, aceruis caesorum adgestis, exanimata cadauera sine parsimonia calcabantur. solque sublimior decurso Leone ad domicilium caelestis Virginis transiens, Romanos magis attenuatos inedia sitique confectos etiam armorum grauantibus sarcinis exurebat. ad ultimum incumbente barbarorum pondere acies inclinatae nostrorum, quod solum postremis malis habuere subsidium, incondite qua quisque poterat, uertuntur in pedes.

Dumque omnes dispersi per ignotos tramites cedunt, imperator diris pauoribus circumsaeptus paulatimque insiliens funerum moles, ad Lancearios confugit et Mattiarios: qui, dum multitudo tolerabatur hostilis, fixis corporibus steterant inconcussi. eoque uiso Traianus exclamat spem omnem absumptam, ni desertus ab armigeris princeps saltim aduenticio tegeretur auxilio. hocque audito Victor nomine comes Batauos in subsidiis locatos haut procul ad imperatoris praesidium raptim cogere properans cum inuenire neminem posset, gradiens retro discessit, parique modo Richomeres periculo semet exemit et Saturninus.

Sequebantur itaque furore ex oculis lucente barbari nostros, iam liquente uenarum calore torpentes: quorum aliqui percussoribus cadebant incertis, non nulli ponderibus solis urgentium obruti ictuque suorum aliqui trucidati: nec enim saepe renitentibus cedebatur aut parcebat cedentibus quisquam. super his obstruebant itinera iacentes multi semineces, cruciatus uulnerum iniquum ferentes: cum quibus aggeres quoque equo-

1 diſtructiſ *V* mergebant se *uulgo:* mergebant de *V*, mergebantur *Accursius* 3 opertaſ *V* 5 rubore oppoſitiſ *V* 8 parſ | monia (*pro priore* a *librarius scripserat* ı) *V* 10 uırgıneſ *V* 11 exuberat *V* 13 habue *V* 15 caedunt *V* 16 cırcumſeptuſ *V* paulatım quam ſılıenſ *V* 17 lacea | nıoſ *V* matſıanuſ *V* 19 adſumptam ne *V* 27 lıquente *sic V*, linquente *Accursius* 29 ıctıque *V* 32 uulnerum inicum ferentes *scripsi:* uulnerum ınconferenteſ *V*

rum constrati cadaueribus campos implerunt. diremit haec numquam pensabilia damna, quae magno rebus stetere Romanis, nullo splendore lunari nox fulgens.

12 Primaque caligine tenebrarum inter gregarios imperator, ut opinari dabatur — neque enim uidisse se quisquam uel 5 praesto fuisse adseuerauit — sagitta perniciose saucius ruit, spirituque mox consumpto decessit nec postea repertus est usquam. hostium enim paucis spoliandi gratia mortuos per ea loca diu uersatis, nullus fugatorum uel accolarum illuc adire 13 est ausus. simili clade Caesarem accipimus Decium dimicantem 10 cum barbaris acriter, equi lapsu prostratum, quem feruentem retinere non ualuit, abiectumque in paludem nec emergere 14 potuisse nec inueniri. alii dicunt Valentem animam non exhalasse confestim sed cum candidatis et spadonibus paucis prope ad agrestem casam relatum secunda contignatione fabre 15 munitam, dum fouetur manibus imperitis, circumsessum ab hostilibus, qui esset ignorantibus, dedecore captiuitatis exemp-15 tum. cum enim oppessulatas ianuas perrumpere conati, qui secuti sunt, a parte pensili domus sagittis incesserentur, ne per moras inexpedibiles populandi amitterent copiam, congestis 20 stipulae fascibus et lignorum, flammaque supposita, aedificium 16 cum hominibus torruerunt. unde quidam de candidatis per fenestram lapsus captusque a barbaris prodidit factum et eos maerore adflixit, magna gloria defraudatos quod Romanae rei rectorem non cepere superstitem. is ipse iuuenis occulte postea 25 17 reuersus ad nostros haec ita accidisse narrauit. pari clade recuperatis Hispaniis Scipionum alterum cremata turri, in quam confugerat, absumptum incendio hostili conperimus. illud tamen certum est nec Scipioni, nec Valenti sepulturam, qui supremitatis honor est, contigisse. 30

18 In hac multiplici uirorum inlustrium clade Traiani mors

---

1 imperunt *V* 2 quae — Romana *insiticia uidentur* 6 pernitiose *V* 7 fertuſ *V* 8 gratiam *V* 9 fugaturum uel | accalarum *V* 10 dimicante *V* 13 potuiſſ& *V* inuenire *V* 15 egreſtem *V* contignatione *uulgo:* cognatione *V*, cognitione *Accursius* 17 hoſtilibuſ *sic V* captiutatiſ | exeptum *V* 19 a parte pensilis *Valesius:* | aperte penſiliſ *V* 21 flamma quæ ſuppoſitę | *V* 23 prodiit *V* 24 merore *V* defraudatiſ *V* 25 reciorem non cipere *V* iuueneſ *V* 28 abſuptum *V* 29 ſcipioniſ *V* ualentiſ *V* 30 ſupprimitatiſ honore ſicontigiſſe *V*

eminuit et Sebastiani, cum quibus triginta quinque oppetiuere tribuni uacantes et numerorum rectores et Valerianus atque Equitius, quorum alter stabulum, alter curabat palatium. inter hos etiam Promotorum tribunus Potentius cecidit in primaeuo
5 aetatis flore, bono cuique spectatus, meritis Vrsicini patris magistri quondam armorum suisque commendabilis. constatque uix tertiam euasisse exercitus partem. *nec ulla* annalibus 19 praeter Cannensem pugnam ita ad internicionem res legitur gesta, quamquam Romani aliquotiens reflante Fortuna fallaciis
10 lusi bellorum iniquitati cesserunt ad tempus, et certamina multa fabulosae naeniae fleuere Graecorum.

Perit autem hoc exitu Valens quinquagesimo anno contiguus, cum per annos quattuor inperasset et decem paruo minus. 14 cuius bona multis cognita dicemus et uitia. amicus fidelis et 2
15 firmus, ultor acer ambitionum, seuerus militaris et ciuilis disciplinae corrector, peruigil semper et anxius ne propinquitatem eius praetendens altius semet ferret, erga deferendas potestates uel adimendas nimium tardus, prouinciarum aequissimus tutor, quarum singulas ut domum propriam custodibat indemnes, tri-
20 butorum onera studio quodam molliens singulari, nulla uectigalium admittens augmenta, in adaerandis debitorum reliquis non molestus, furibus et in peculatu deprehensis iudicibus inimicus asper et uehemens. nec sub alio principe in huius modi negotiis melius secum actum esse meminit oriens. su- 3
25 per his omnibus liberalis erat cum moderatione, cuius rei licet abundent exempla, unum tamen sufficiet poni. ut sunt in palatiis non nulli alienarum rerum auidi, siqui caducum uel aliud petisset ex usu, cum magna iustorum iniustorumque distinctione contradictori copia seruata, donabat ei, qui petierat,
30 tres uel quattuor alios absentes aliquotiens impetratorum participes iungens: ut castigatius agerent inquieti, lucra, quibus

---

3 aequıtıuſ *V* 7 nec ulla *add. Accursius, nulla lacuna in V* 9 roman *V* reflente fortıma *V* 10 uellorum *V* certamınam *V* 11 nenıe *V* *post* Graecorum *add.* commendabılıſ oonſtatq; *V*, *deleuit Valesius* 13 quattuorumeraſſ& *V'* 14 bonıſ *V* 16 peruıgıle *V* 18 turduſ *V* 19 cuſtodıbat *sic V* 20 honera *V* 21 aderandıſ *V* debitorum reliquis *Valesius:* relıquorum debıtum *V* 25 lıberalı *V* 28 iustorum iniustorumque *Valesius:* ıuſtorumque *V* 29 contradıctorıſ *V* 30 reſ *V*

4 inhiabant, hoc minui commento cernentes. super aedificiis autem, quae per diuersas urbes et oppida uel instaurauit uel a primis instruxit auspiciis — ne sim longior — taceo, rebus ipsis id apertius monstrare concedens. haec bonis omnibus aemulanda sunt, ut existimo: nunc eius uitia percurramus. 5

5 Magnarum opum intemperans adpetitor, laborum inpatiens, duritiamque magis adfectans immanem, in crudelitatem procliuior, subagrestis ingenii, nec bellicis nec liberalibus studiis eruditus: alienis gemitibus libenter emolumenta fructusque conquirens, tuncque magis intolerabilis cum incidentia crimina 10 ad contemptam uel laesam principis amplitudinem trahens in

6 sanguinem saeuiebat et dispendia locupletum. illud quoque ferri non poterat quod, cum legibus lites omnes quaestionesque committere uideri se uellet, destinatisque uelut lectis iudicibus negotia spectanda mandabat, nihil agi contra libidinem 15 suam patiebatur: iniuriosus alias et iracundus et criminantibus sine differentia ueri uel falsi facillime patens, quae uitiorum labes etiam in his priuatis cotidianisque rationibus inpendio est formidanda.

7 Cessator et piger: ignei coloris, pupula oculi unius ob- 20 structa sed ita ut non eminus appareret, figura bene conpacta membrorum, staturae nec procerae nec humilis, incuruis cruribus extanteque mediocriter uentre.

8 Haec super Valente dixisse sufficiet, quae uera esse aequalis nobis memoria plene testatur. illud autem praeteriri non 25 conuenit, quod cum oraculo tripodis, quem mouisse Patricium docuimus et Hilarium, tres uersus illos fatidicos comperisset, quorum ultimus est

ἐν πεδίοισι Μίμαντος ἀγαιομένοιο Ἄρηος

ut erat inconsummatus et rudis, inter initia contemnebat, pro- 30

---

1 mınuſ *V* 2 dıuerſa (*emend. man. sec.*) *V* ınſaurauıt (*emend. man. sec.*) *V* 3 auspiciis ne sim *Accursius:* auſpıcıor neſunt *V* taceo rebus ipsis id apertius *Valesius:* taceorıb; ıpſiſ id | pertuıuſ *V* 9 fractuſq; *V* 10 ıntollera | bılıſ *V* 11 uel auſam *V* 13 quaestionesque *Valesius:* quaeſtıoneſ *V* 14 u&erıſ | euell& dıſtınatıſq; *V* 16 pauebatur *V* alıa *V* 20 | Eſſator & pıgner *V* ignei *codex regius:* ınıgnı *V*, nigri *Accursius* 22 crurıuſ *V* 23 memedıocrıter *V* 27 fatıcoſ (*emend. man.* 3) conferıſſet *V* 29 ЄNΠΗΔΙΛΙΟΙCΙΜΙΜΑΝΤΟCΑ | ΙΔΛΙΑΔΙΟΜЄ-ΝΟΙΟΑΡ hoc *V*, *uid. ad. p.* 433, 16 30 rudenſ *V* condem | nebat *V*

cessu uero luctuum maximorum abiecte etiam timidus, eiusdem sortis recordatione Asiae nomen horrebat: ubi Erythraeo oppido superpositum montem Mimanta et Homerum scripsisse et Tullium doctis referentibus audiebat. denique post interi- 9
5 tum eius discessumque hostilem, prope locum, in quo cecidisse existimatus est, inuentus dicitur saxeus monumenti suggestus, cui lapis adfixus incisis litteris Graecis, sepultum ibi nobilem quendam Mimanta ueterem indicabat.

Post exitialem pugnam cum iam tenebris nox terras im- 15
10 plesset, hi qui superfuere, dextra pars, alii laeua uel quo metus traxerat, ferebantur, quisque proximos quaerens: cum praeter se nihil singuli cernere poterant, occipitiis propriis ferrum arbitrantes haerere. audiebantur tamen, licet longius, heiulatus miserabilis relictorum singultusque morientium et uulneratorum
15 cruciabilis fletus.

Luce uero coeptante uictores ut bestiae sanguinis inrita- 2 mento atrocius efferatae, spei inanis inlecebris agitati, Hadrianopolim agminibus petiuere densetis, eam uel cum discriminibus excisuri postremis: docti per proditores et transfugas pote-
20 statum culmina maximarum et fortunae principalis insignia thesaurosque Valentis illic ut arduo in munimento conditos. et ne interuallatis ardor intepisceret moris, hora diei quarta 3 ambitu cincto murorum, infestissime certabatur: oppugnatoribus genuina ferocia ad praeceps exitium festinantibus, contraque
25 defensorum uigore ualidis uiribus incitato. et quia militum 4 calonumque numerus magnus ciuitatem cum iumentis introire prohibitus, adfixus parietibus moenium aedibusque continuis, pro loci humilitate fortiter decernebat, superaratque rabies imminentium ad usque horam diei nonam, subito pedites nostri
30 trecenti, ex his, qui prope ipsas stetere loricas, conferti in cuneum desciuerunt ad barbaros, eosque illi auide raptos confestim incertum quo consilio trucidarunt; et ex eo deinceps obseruatum est, neminem huius *modi* aliquid uel in despera-

---

2 abiecta *V*   2 borrebat *V*   erutheo oppidum ſuppoſitum *V*
5 caecidiſ *V*   6 monumentiſ *V*   10 hiſ *V*   leua *V*   11 ferebant | ut *V*   12 cere *V*   21 theſſauroſq; *V*   ardor in munumento (prior u *ut uid. emend.* in o) *V*   22 intepiſcer& moraſ *V*   23 inſertiſſime *V*
27 proibituſ *V*   continuſ *V*   30 ipſa *V*   conferte *V*   33 modi *om. V, add. Accursius*

5 tione rerum ultima cogitasse. feruente itaque tot malorum congerie, repente cum fragore caelesti imbres nubibus atris effusi dispersere circumfrementium globos, reuersique ad uallum dimensum tereti figura plaustrorum, inmanes spiritus latius porrigentes iubebant nostris per minaces litteras, et legatum 5
6 .... aetatem, fide retinendae salutis accepta. uerum introire non auso, qui missus est, per Christianum quendam portatis scriptis et recitatis, utque decebat contemplatis, parandis operibus *reliquum* diei et nox omnis absumpta. nam intrinsecus silicibus magnis obstrusae sunt portae et moenium 10 intuta firmata, et ad emittenda undique tela uel saxa, tormenta per locos aptata sunt habiles adgestaque prope sufficiens aqua. pridie enim dimicantium quidam siti ad usque ipsa uitae detrimenta uexati sunt.

7 Contra Gothi reputantes difficiles Martis euentus, anxiique 15 cum sterni et sauciari cernerent fortiores, et particulatim uires suas conuelli, astutum iniere consilium, quod ipsa indicante
8 iustitia publicatum est. partis enim nostrae candidatos aliquos, qui die praeterito ad eos defecerant, pellexere ut simulata fuga uelut ad propria remeantes, intra muros suscipi se curarent, 20 ingressique latenter quandam incenderent partem: ut tamquam signo erecto occultius, dum circa exstinguendum incendium distringitur multitudo clausorum, ciuitas perrumperetur inpro-
9 pugnata. perrexere, ut statutum est, candidati: cumque prope fossas uenissent, manus tendentes orantesque ut Romanos semet 25 admitti poscebant. et recepti, quia nulla erat suspicio quae uetaret, interrogatique super consiliis hostium, uariarunt: unde factum est ut cruenta quaestione uexati ceruicibus perirent abscisis, quid acturi uenerant aperte confessi.

10 Omni itaque bellandi apparatu praestructo, aduentante 30

---

4 ter& figur& *V* 5 *nulla lacuna in V* (et legatum ut se dederent statim *coniecit Valesius*) 6 &atem *V* 7 quo *V* dırıſtıanum *V* 8 dıcebat *V* contemplatis *Accursius*: contemptatıſ *V* 9 reliquum *om. V et Accursius, add. uulgo* adſumpta *V* 10 ſcılıcıb; *V* 13 defrumenta *V*, discrimina *Accursius* 16 ſauacı *V* 17 aſ totum *V* 18 uaſtıtıa *V* candıdato calıquoſ *V* 19 deficerent *V* 20 ſuſcepıſſe curarent *V* 21 latentem *V* 22 exstinguendum *uulgo*: exıgendo *V* 25 em& *V* 26 nulle *V* 29 abſcıſ quıdoctorı *V*

uigilia tertia, barbari abolito praeteritorum uulnerum metu, in
urbis obseratos aditus multiplicatis ordinibus inundarunt, et
obstinatione magnatium maiore. at cum armatis prouinciales
et palatini ad obruendos eos excitatius exurgebant, et cuius-
5 que modi tela in multitudine tanta uel temere missa cadere
sine noxa non poterant. animaduersum est a nostris isdem 11
telis barbaros uti, quibus petebantur. ideoque mandatum est
ut neruis ferrum lignumque conectentibus ante iactum incisis
emitterentur arcu sagittae, quae uolitantes uires integras inser-
10 uabant, infixae uero corporibus nihil uigoris perdebant, aut
certe, si cecidissent in uanum, ilico frangebantur. dedit autem 12
rebus ita flagrantibus graue momentum casus admodum inopi-
nus. Scorpio genus tormenti, quem Onagrum sermo uulgaris
appellat, e regione contra hostium aciem densam locatus, lapi-
15 dem contorsit ingentem, qui licet humo frustra inlisus est,
uisus tamen ita eos metu exanimauit ut stupore spectaculi
noui cedentes e medio, abire temptarent. sed bucinis optima- 13
tum monitu occinentibus instauratum est proelium, et pari
modo res Romana superior stetit, nullo ferme alio telo uel
20 funditoris amento in cassum excusso. agmina enim praeeun-
tium ductorum, quos rapiendi Valentis malis lucubrationibus
quaesiti cupiditas incendebat, secuti ceteri prae se ferebant
aequiperasse discrimina potiorum: namque semineces aliqui
aut magnis obtriti ponderibus uel confixi iaculis pectora uol-
25 uebantur, non nulli scalas uehendo ascensumque in muros
ex latere omni parantes sub oneribus ipsis obruebantur, con-
trusis per pronum saxis et columnarum fragmentis et cylindris. 14
nec quemquam furentium cruoris horrenda species ad serum
usque diem ab alacritate faciendi fortiter auertebat, hoc inci-
30 tante quod etiam defensorum plurimos cadere diuersis ictibus

---

1 m&um urbıſ obſertatoſ adıtoſ *V* 2 nundarunt | & obſtınatıonem *V* 3 magnatium maiore. at *Accursius:* magnantıum malo eare ad *V* 4 cuius-que modi *Valesius:* huıuſcemodı *V* 7 patebantur *V* 9 arcu *Accursius:* anchı *V* 11 Dedıta *V* 13 ſcoͬpıo (*emend. man. sec.*) *V* 14 denſem (*ut uid. ex* denſen) *V* 15 fruſta *V* 19 alı *V* 20 funditoris *Valesius:* fundorıſ *V* exeoſſo agmıne *V* 21 doctorum *V* Valenti *Valesius:* ualentıſ *V* 22 quaesiti *uulgo:* quæſtı *V*, quaesita *coniecit Gruterus* cupı-dıtatıſ *V* 23 alıquıd *V* 25 ſcalıſ *V* in muros *uulgo:* in numeros *V et Accursius* 26 contruſı *V* 28 quıcquam *V* 30 dıuerſı *V*

uidentes eminus laetabantur. ita sine requie ulla uel modo pro moenibus et contra moenia ingentibus animis pugnabatur.
15 et quia nullo ordine iam sed per procursus pugnabatur et globos, quod desperationis erat signum extremae, flexo in uesperam die digressi omnes rediere ad tentoria tristes, inconsideratae dementiae alter alterum arguentes, quod non, ut suaserat antea Fritigernus, obsidionales aerumnas ubique declinarunt.

16 Conuersi post haec per omne tempus noctis, ut aestiuae non longum, ad uulnerum curas artesque medendi gentiles, reddita luce in uarias consiliorum uias deducebantur, quorsum tenderent ambigentes, multisque dictatis et controuersis occupare statuunt Perinthum, exinde quaeque diuitiarum referta, docentibus omnia perfugis, etiam domorum nedum urbium interna noscentes. hanc secuti sententiam, quam utilem existimarunt, itineribus lentis, miscentes cuncta populationibus et incendiis, nullo renitente pergebant.

2 Obsessi uero apud Hadrianopolim, post ferorum abitum perduellium, cum uacare hoste loca proxima conpertae fidei nuntiassent exploratores: egressi media nocte, uitatis aggeribus publicis per nemorosa et deuia, pars Philippopolim, exindeque Serdicam, alii ad Macedoniam cum intemeratis opibus, quas habebant, omni studio *ad* properandum excogitato currebant, uelut in regionibus illis repperiendo Valente: quem inter medios certaminum turbines oppetisse, uel certe ad tugurium confugisse, ubi aestimatus est ui periisse flammarum, penitus ignorabant.

3 At Gothi Hunnis Halanisque permixti nimium bellicosis et fortibus, rerumque asperarum difficultatibus induratis, quos miris praemiorum inlecebris sibi sociarat sollertia Fritigerni,

1 re quiei *V* 3 ſedere procurſuſ *V* 5 at *V* inconſilueratae *V* 11 uariuſ *V* 12 controuerſiſ *V* 13 quaeuitiarum refertaſ *V* 14 uſbium *V* 15 utile *V* 18 ferorum abitum perduellium *scripsi:* eorum habitum perdito *V*, eorum abitum *uulgo* 19 uoca | re *V* 20 explorator eſt | egreſſime die ac nocte *V* 21 praſ filippopolim *V* 22 alii ad *Valesius:* alia *V* mocedoniam *V* 23 habebant *Accursius:* hebant *V* ad *om. V, add. Valesius* 25 ſupp&iſſe *V* fugur(ium) (*pro* i *fuerat* a) *V* 26 eſt uiper inſe flammarum pae | nituſ *V* 28 huni *V* permixtiſ nimiuſ *V*

fixis iuxta Perinthum castris, ipsam quidem urbem cladium memores pristinarum nec adire nec temptare sunt ausi, agros uero fertiles late distentos et longe ad extremam uastauere penuriam, cultoribus caesis aut captis. unde Constantinopo- 4
5 lim, copiarum cumulis inhiantes amplissimis, formas quadratorum agminum insidiarum metu seruantes, ire ocius festinabant, multa in exitium urbis inclitae molituri. quos inferentes sese inmodice obicesque portarum paene pulsantes, hoc casu caeleste repulit numen. Saracenorum cuneus — super quorum 5
10 origine moribusque diuersis in locis rettulimus plura — ad furta magis expeditionalium rerum quam ad concursatorias habilis pugnas, recens illuc accersitus, congressurus barbarum globo repente conspecto a ciuitate fidenter erupit, diuque extento certamine pertinaci, aequis partes discessere momentis.
15 sed orientalis turma nouo neque ante uiso superauit euentu. 6 ex ea enim crinitus quidam, nudus omnia praeter pubem, subraucum et lugubre strepens, educto pugione agmini se medio Gothorum inseruit et interfecti hostis iugulo labra admouit effusumque cruorem exuxit. quo monstruoso miraculo
20 barbari territi, postea non ferocientes *ex* more, cum agendum adpeterent aliquid, sed ambiguis gressibus incedebant. pro- 7 cessu dein audacia fracta, cum murorum ambitum insularumque spatiis inmensis oblongum, et inaccessas pulchritudines urbis et incolentium plebem considerarent inmensam, iuxtaque fretum,
25 quod Pontum disterminat et Aegaeum, disiectis bellorum officinis, quas parabant, post accepta maiora funera quam inlata, exinde digressi sunt effusorie per arctoas prouincias, quas peragrauere licenter ad usque radices Alpium Iuliarum, quas Venetas appellabat antiquitas.
30 His diebus efficacia Iulii magistri militiae trans Taurum 8

---

1 cladem *V* 2 temptarı *V* 3 deſtentoſ & longa *V* 4 paenurıam *V* 6 otıuſ *V* 10 rectulımuſ *V* 11 furta *Valesius:* fortem *V* 12 habıleſ *V* 13 erupı *V* 14 pertınacıæ quıb; parteſ *V* 16 nudoſ *V* 17 lucubreſ (g *supra* c) repenſe ducto *V* 18 mendıo *V* ınterfectıſ *V* ıugug (*prior* g *emend. ex* ı) *V* 19 effuſoque *V* exuſıt *V* 20 ferocıenteſ ... | more *V* (ex *add. uulgo*) 21 Proceſſo *V* 22 audacia fracta *Valesius:* audacıam fracto *V* murmurorum *V* ınſulorum *V* 23 pulchrıtudınıſ *V* 25 ægeum *V* 27 agrauere *V* 29 benetaſ (u *supra* b) (*emend. man. sec.*) *V* 30 effıcıa *V*

enituit salutaris et uelox. conperta enim fatorum sorte per Thracias, Gothos antea susceptos, dispersosque per uarias ciuitates et castra, datis tectioribus litteris ad eorum rectores Romanos omnes, quod his temporibus raro contingit, uniuersos tamquam uexillo erecto uno eodemque die mandauit occidi, 5 exspectatione promissi stipendii securos ad suburbana productos. quo consilio prudenti sine strepitu uel mora completo, orientales prouinciae discriminibus ereptae sunt magnis.

9 Haec ut miles quondam et Graecus, a principatu Caesaris Neruae exorsus ad usque Valentis interitum pro uirium ex- 10 plicaui mensura: opus ueritatem professum numquam, ut arbitror, sciens silentio ausus corrumpere uel mendacio. scribant reliqua potiores, aetate doctrinisque florentes. quos id, si libuerit, adgressuros, procudere linguas ad maiores moneo stilos.

---

2 thracia gotho cantea *V* 5 ciexillo erecte (*emend. man. sec.*) *V* occidi . . . . | Ex ſpectatione promiſſiſ *V* 9 grecuſ *V* 12 mendatio *V* 13 doctrinisque *Valesius:* doctrinıſ *V* 14 AMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM · ||EXPLICIT LIBER XXXI FELICITER *subscriptum in V*

DE CONSTANTIO CHLORO CONSTANTINO MAGNO

ET ALIIS IMPERATORIBVS

EXCERPTA AVCTORIS IGNOTI

Diocletianus cum Herculio Maximiano imperauit ann. XX. 1
5 Constantius, diui Claudii optimi principis nepos ex fratre, protector primum, exin tribunus, postea praeses Dalmatiarum fuit. iste cum Galerio a Diocletiano Caesar factus est. relicta enim Helena priore uxore, filiam Maximiani Theodoram duxit uxorem, ex qua postea sex liberos Constantini fratres habuit.
10 sed de priore uxore Helena filium iam Constantinum habuit, qui postea princeps potentissimus fuit.

Hic igitur Constantinus, natus Helena matre uilissima in 2 oppido Naiso atque eductus, quod oppidum postea magnifice ornauit, litteris minus instructus, obses apud Diocletianum et
15 Galerium, sub iisdem fortiter in Asia militauit: quem post depositum imperium Diocletiani et Herculii, Constantius a Galerio repetiit: sed hunc Galerius obiecit ante pluribus periculis. nam et in Sarmatas iuuenis equestris militans ferocem 3 barbarum capillis tentis raptum, ante pedes supplicem Galerii
20 imperatoris adduxerat. deinde Galerio mittente per paludem equo ingressus suo, uiam ceteris fecit ad Sarmatas, ex quibus plurimis stratis, Galerio uictoriam reportauit. tunc eum Galerius patri remisit. qui ut Seuerum per Italiam transiens uitaret, 4 summa festinatione ueredis post se truncatis Alpes transgressus
25 ad patrem Constantium uenit apud Bononiam, quam Galli prius Gesoriacum uocabant. post uictoriam autem Pictorum Constantius pater Eboraci mortuus est, et Constantinus omnium militum consensu Caesar creatus.

---

1 '*excerpta de gestis Constantini huic editioni nostrae subiungere placuit. eorum autem mihi copiam fecit R. P. Iacobus Sirmondus*' *Henricus Valesius*
8 Theodoram *add. Hadrianus Valesius, om. Henricus Valesius*

5 Interea Caesares duo facti, Seuerus et Maximinus: Maximino datum est orientis imperium: Galerius sibi Illyricum Thracias et Bithyniam tenuit. Seuerus suscepit Italiam et 6 quicquid Herculius obtinebat. postquam uero Constantius in Brittania mortuus est et Constantinus filius successit, subito in urbe Roma praetoriani milites Maxentium filium Herculii imperatorem crearunt. sed aduersum Maxentium iussu Galerii Seuerus duxit exercitum. qui repente ab omnibus suis desertus est et Rauennam fugit, dehinc Galerius cum ingentibus copiis Romam uenit, minatus ciuitatis interitum et castra Inter-7 amnae ad Tiberim posuit. tunc legatos ad urbem misit Licinium et Probum, per conloquium petens, ut gener apud socerum id est Maxentius apud Galerium precibus magis quam armis optata mercaretur. qui contemptus agnouit promissis uirorum Maxentii partes suas deseruisse, quibus perturbatus retro uersus est, et ut militi suo praedam quamcunque con-8 ferret, †flamminia iussit auferri. ille ad Constantinum refugit. tunc Galerius in Illyrico Licinium Caesarem fecit. deinde illo in Pannonia relicto, ipse ad Serdicam regressus, morbo ingenti occupatus sic distabuit, ut aperto et putrescente uiscere moreretur, in supplicium persecutionis iniquissimae ad auctorem scelerati praecepti iustissima poena redeunte. imperauit ann. XVIIII.

9 Seuerus Caesar ignobilis et moribus et natalibus, ebriosus et hoc Galerio amicus. hunc ergo et Maximinum Galerius Caesares fecit, Constantino nihil tale noscente. huic Seuero Pannoniae et Italiae urbes et Africae contigerunt. quo Caesar Maxentius factus est imperator. nam desertus Seuerus a suis, 10 fugit Rauennam. pro Maxentio filio euocatus illuc uenit Herculius, qui per periurium Seuerum deceptum custodiae tradidit et captiui habitu in urbem perduxit et in uilla publica Appiae uiae tricesimo miliario custodiri fecit. postea cum Galerius Italiam peteret, ille iugulatus est et deinde relatus ad octauum 11 miliarium conditusque in Gallieni monumento. igitur Galerius

---

14 *an scribendum* promissis Maxentii uiros partes suas deseruisse? 17 *ante* * flamminia (*sic Henricus V.*) *excidisse quaedam ad Maximianum Herculium spectantia censet Valesius. mihi post* 16 militi suo *lacuna esse uidetur: deinde omnia bene procedunt* praedam quamcunque conferret, Flaminia iussit auferri 31 milliario *Henricus V.* 33 milliarium *Henricus V.* galieni *Henricus V.*

sic ebriosus fuit, ut cum iuberet temulentus ea, quae facienda non essent, a praefecto admonitus constituerit, ne iussa eius aliquis post prandium faceret.

Interea Constantinus apud Veronam uictis ducibus tyranni, 12
5 Romam petiit. cum autem ad urbem Constantinus uenisset, egressus ex urbe Maxentius campum supra Tiberim, in quo dimicaret, elegit. ubi uictus, fugatis omnibus suis, inter angustias arcentis populi periit, equo praecipitatus in fluuium. postera die corpus ipsius leuatum flumine, et caput eius in-
10 cisum in urbem perlatum est. de cuius origine mater eius cum quaesitum esset, Syro quodam genitum esse confessa respondit. imperauit ann. . .

Licinius itaque ex noua Dacia uilioris originis, a Galerio 13 factus imperator uelut aduersum Maxentium pugnaturus. sed
15 oppresso Maxentio cum recepisset Italiam Constantinus, hoc Licinium foedere sibi fecit adiungi, ut Licinius Constantiam sororem Constantini apud Mediolanum duxisset uxorem. nuptiis celebratis Gallias repetit Constantinus, Licinio ad Illyricum reuerso. post aliquantum deinde temporis Constantium Con- 14
20 stantinus ad Licinium misit, persuadens ut Bassianus Caesar fieret, qui habebat alteram Constantini sororem Anastasiam, ut exemplo Diocletiani et Maximiani inter Constantinum et Licinium Bassianus Italiam medius obtineret. et Licinio talia 15 tractante, per Senicionem Bassiani fratrem, qui Licinio fidus
25 erat, in Constantinum Bassianus armatur. qui tamen in conatu deprehensus, Constantino iubente conuictus et stratus est. cum Senicius auctor insidiarum posceretur ad poenam, negante Licinio, fracta concordia est: additis etiam causis quod apud Aemonam Constantini imagines statuasque deiecerat. bellum
30 deinde apertum conuenit ambobus. utriusque ad Cibalensem 16 campum ductus exercitus. Licinio XXXV *milia* peditum et equitum fuere. Constantinus XX *milia* peditum *et* equitum duxit. caesis post dubium certamen Licinianis uiginti peditum

---

12 '*scribendum est* ann. VI' *Henricus V.* 24 tractante *Henricus:* frustante *Hadrianus V.* Senitionem *Henricus V.* 27 Sinicius *Henricus V.* 31. 32 XXXV *et* XX *Henricus V.* (*supra utrumque numerum lineam numeri miliarii indicem in codice fuisse probabile est*), milia *add. bis uulgo* et *addidi, omittunt Valesii* 33 Licinianis *Hadrianus V.:* Liciniani *Henricus V.*

milibus et equitum ferratorum, idem Licinius cum magna parte
17 equitatus noctis auxilio peruolauit ad Sirmium. sublata inde uxore ac filio et thesauris tetendit ad Daciam. Valentem ducem limitis Caesarem fecit. inde apud Hadrianopolim Thraciae ciuitatem per Valentem collecta ingenti multitudine, legatos ad Constantinum de pace misit apud Philippos constitutum. quibus frustra remissis, iterum reparato bello, in campo Mardiense ab utroque concurritur et post dubium ac diuturnum proelium, Licinii partibus inclinatis profuit noctis auxilium.
18 Licinius et Valens credentes Constantinum, quod et uerum erat, ad persequendum longius a Byzantio processurum, flexi in partem Beroeam concesserunt. ita Constantinus uehementer in ulteriora festinans deprehendit Licinium remansisse post tergum, fatigatis bello et itinere militibus. missus deinde Mestrianus legatus pacem petiit, Licinio postulante et pollicente se imperata facturum. denuo, sicut ante, mandatum est Valens priuatus fieret: quo facto pax ab ambobus firmata est ut Licinius orientem Asiam Thraciam Moesiam, minorem Scy-
19 thiam possideret. deinde reuersus Serdicam Constantinus hoc cum Licinio absente constituit, ut filii Constantini Crispus et Constantinus, filius etiam Licinii Licinius Caesares fierent et sic ab utroque concorditer regnaretur. itaque Constantinus et
20 Licinius simul consules facti. in orientis partibus Licinio Constantino *consulibus*, repentina rabie suscitatus Licinius omnes Christianos a palatio iussit expelli.

Mox bellum inter ipsum Licinium et Constantinum effer-
21 buit. item cum Constantinus Thessalonica esset, Gothi per neglectos limites eruperunt et uastata Thracia et Moesia praedas agere coeperunt. tunc Constantini terrore et impetu repressi captiuos illi impetrata pace reddiderunt. sed hoc Licinius contra fidem factum questus est, quod partes suae ab alio fue-
22 rint uindicatae. deinde cum uariasset inter supplicantia et superba mandata, iram Constantini merito excitauit. per tempora, quibus nondum gerebatur bellum ciuile, sed item para-

1 idem *Wagnerus:* item *Valesius* 4 limitis *Hadrianus V.:* militis *Henricus V.* 9 praelium *Henricus V.* 24 L. C.] *'supple Consulibus' Henricus V.* 28 et uastata Thracia et Moesia praedas agere coeperunt *add. Hadrianus, om. Henricus V.* 34 interim *coniecit Henricus V.*, iam *Gronouius*

batur, Licinius scelere auaritia crudelitate libidine saeuiebat, occisis ob diuitias pluribus, uxoribus eorum corruptis. rupta 23 iam pace utriusque exercitus Constantinus Caesarem Crispum cum grandi classe ad occupandam Asiam miserat, cui de parte
5 Licinii similiter cum naualibus copiis Amandus obstabat. Lici- 24 nius uero circa Hadrianopolim maximo exercitu latera ardui montis impleuerat. illuc toto agmine Constantinus inflexit. cum bellum terra marique traheretur, quamuis per arduum suis nitentibus, at tamen disciplina militari et felicitate Constan-
10 tinus Licinii confusum et sine ordine agentem uicit exercitum, leuiter femore sauciatus. dehinc fugiens Licinius Byzantium 25 petit: quo dum multitudo dissipata contenderet, clauso Byzantio Licinius obsidionem terrenam maris securus agitabat: sed Constantinus classem collegit ex Thracia. dehinc solita uanitate
15 Licinius Martinianum sibi Caesarem *fecit.* Crispus uero cum 26 classe Constantini Callipolim peruenit, ubi bello maritimo sic Amandum uicit, ut uix per eos, qui in littore remanserant, uiuus Amandus effugeret. classis uero Licinii uel oppressa uel capta est. Licinius desperata maris spe, per quod se uiderat 27
20 obsidendum, Chalcedonam cum thesauris refugit. Byzantium Constantinus inuasit, uictoriam maritimam Crispo conueniente cognoscens. deinde apud Chrysopolim Licinius *pugnauit* maxime auxiliantibus Gothis, quos Aliquaea regalis deduxerat: cum Constantini pars uincens XXV *milia* armatorum fudit
25 partis aduersae, ceteris fugientibus. postea cum legiones Con- 28 stantini per Liburniam uenire uidissent, proiectis armis se dediderunt. sequenti autem die Constantia soror Constantini, uxor Licinii, uenit ad castra fratris et marito uitam poposcit et impetrauit. ita Licinius priuatus factus est et conuiuio
30 Constantini adhibitus, et Martiniano uita concessa est. sed 29 Herculii Maximiani soceri sui motus exemplo, ne iterum depositam purpuram in perniciem rei publicae sumeret, tumultu militari exigentibus in Thessalonica iussit occidi, Martinianum in Cappadocia. qui regnauit ann. XVIIII filio et uxore super-
35 stite. quamuis omnibus iam ministris nefariae persecutionis

---

15 fecit *ut uid. add. Henricus V.* 22 pugnauit *om. Henricus V., add. Hadrianus V.* 23 Aliquaea *Valesius:* Aliquaca *uulgo* 24 XXV *Valesius,* M. *add. Hadrianus V.* (*uid. ad. p.* 531, 31. 32) 26 Liburniam *Valesius:* Liburnam *uulgo*

extinctis, hunc quoque in quantum exercere *potuit* persecutorem digna punitio flagitaret.

30 Constantinus autem ex Byzantio Constantinopolim nuncupauit ob insigne uictoriae, quam uelut patriam cultu decorauit ingenti et Romae desiderauit aequari, deinde quaesitis ei 5 undique ciuibus diuitias multas largitus est, ut prope in ea omnes thesauros, regias facultates exhauriret. ibi etiam sena-
31 tum constituit secundi ordinis, claros uocauit. deinde aduersum Gothos bellum suscepit et implorantibus Sarmatis auxilium tulit. ita per Constantinum Caesarem centum prope milia fame 10 et frigore exstincta sunt. tunc et obsides accepit, inter quos
32 et Ariarici regis filium. sic cum his pace firmata in Sarmatas uersus est, qui dubiae fidei probantur. sed serui Sarmatarum aduersum omnes dominos rebellarunt, quos pulsos Constantinus libenter accepit et amplius trecenta milia hominum mixtae 15 aetatis et sexus per Thraciam Scythiam Macedoniam Italiamque diuisit.

33 Item Constantinus imperator primus Christianus, excepto Philippo qui Christianus admodum ad hoc tantum constitutus fuisse mihi uisus est, ut millesimus Romae annus Christo 20 potius quam idolis dicaretur. a Constantino autem omnes semper Christiani imperatores usque hodiernum diem creati sunt, excepto Iuliano, quem impia ut aiunt machinantem exi-
34 tialis uita deseruit. item Constantinus iusto ordine et pio uicem uertit. edicto si quidem statuit citra ullam caedem 25 hominum paganorum templa claudi. Gothorum fortissimas et copiosissimas gentes in ipso barbarico solo hoc est in Sarmatarum regione deleuit.

35 Calocaerum quendam in Cypro aspirantem nouis rebus oppressit. Dalmatium, filium fratris sui Dalmatii Caesarem 30 fecit. eius fratrem Annibalianum data ei Constantina filia sua, regem regum et Ponticarum gentium constituit. ita ut Gallias Constantinus minor regebat, orientem Constantius, Africam Illyricum et Italiam Constans, ripam Gothicam Dalmatius tuebatur. item Constantinus cum bellum pararet in Persas, in 35 suburbano Constantinopolitano uilla publica iuxta Nicomediam

---

1 potuit *ex Orosio add. Henricus V.* 10 *et* 15 millia *Henricus V.*
30 Caesarem fecit *legitur apud Valesios, om. uulgo*

dispositam bene rem publicam filiis tradens *obiit*. regnauit ann. XXXI. sepultus est Constantinopoli.

Igitur imperante Zenone Augusto Constantinopoli, super- 36 ueniens Nepos patricius ad portum urbis Romae, deposuit de 5 imperio Glycerium et factus est episcopus et Nepos factus imperator Romae. mox ueniens Rauennam: quem persequens Orestes patricius cum exercitu, metuens Nepos aduentum Orestis, ascendens nauim fugam petit ad Salonam et ibi mansit per annos quinque: postea uero a suis occiditur. mox eo 10 egresso factus imperator Augustulus.

Augustulus, qui ante regnum Romulus a parentibus uoca- 37 batur, a patre Oreste patricio factus est imperator. superueniente Odoacre cum gente Scyrorum occidit Orestem patricium in Placentia et fratrem eius Paulum ad Pineta foris 15 classem Rauennae. ingrediens autem Rauennam deposuit 38 Augustulum de regno, cuius infantiae misertus concessit ei sanguinem, et quia pulcher erat, tamen donauit ei reditum sex milia solidos et misit eum intra Campaniam cum parentibus suis libere uiuere. et enim pater eius Orestes Pannonius qui 20 eo tempore, quando Attila ad Italiam uenit, se illi iunxit, et eius notarius factus fuerat. unde profecit et usque ad patriciatus dignitatem peruenit.

Ergo postquam factus est imperator Zeno a filio suo Leone, 39 qui natus fuerat de filia Leonis Ariadne nomine, regnat cum 25 filio suo anno uno, et merito Leonis regnum remansit apud Zenonem. Zeno uero cum filio iam regnans anno uno, imperauit annos XIV, Isauriae nobilissimus, qui dignus esset filiam imperatoris accipere, exercitus in arma. perhibent de 40 eo, quia patellas in genucula non habuisset, sed mobiles fuis- 30 sent, ut etiam cursu uelocissimo ultra modum hominum habe-

---

1 obiit *om. Henricus V., add. Hadrianus V.* 2 *post* Constantinopoli *add.* et post multa quae nihil scitu dignum continebant, sequebantur haec in ms. *Henricus V.*, item ex libris Chronicorum inter caetera *uulgo* 14 *an* ad Pineta fossatorum Rauennae *scribendum?* (*cf. p.* 538, 13) 18 millia *Henricus V.* 19 Pannonius *Henricus V.:* Pannotos *codex* 27 XIV *Henricus V.:* XVI *uulgo* 30 *an* laberetur?

retur. in re publica omnino prouidentissimus, fauens genti
41 suae. huic insidiabatur Basiliscus, ipse primus senator: quo cognito Zeno aliquantis diuitiis petiit Isauriam. at ubi ille egressus est, mox Basiliscus, qui ei, ut dictum est, insidiaba-
42 tur, arripuit imperium. Basiliscus imperauit annos II. Zeno 5 confortans Isauros intra prouinciam, deinde misit ad ciuitatem Nouam, in qua erat Theodericus dux Gothorum, filius Walameris, et eum inuitauit in solacium sibi aduersus Basiliscum, obiectans militem, post biennium ueniens, obsidens ciuitatem
43 Constantinopolim. sed quia senatus et populus Zenonem 10 metuentes, nequid mali pateretur ciuitas, relicto Basilisco se illi omnes dederunt aperta ciuitate. Basiliscus fugiens ad ecclesiam, intra baptisterium cum uxore et filiis ingreditur. cui Zeno dato sacramento securum esse de sanguine, exiens, inclausus cum uxore et filiis intra cisterna sicca, ibidem frigore 15
44 defecerunt. Zeno recordatus est amore senatus et populi, munificus omnibus se ostendit, ita ut omnes ei gratias agerent. senatu Romano et populo tuitus est, ut etiam ei imagines per diuersa loca in urbe Roma leuarentur. cuius tempora pacifica fuerunt. 20

45 Odoacer uero, cuius supra fecimus mentionem, mox deposito Augustulo de imperio, factus est rex: mansitque in regno annos XIII. cuius pater Aedico dictus, de quo ita inuenitur in libris uitae beati Seuerini monachi intra Pannoniam, qui eum admonuit, et praedixit regnum eius futurum. ita reperis 25
46 ad locum 'quidam barbari cum ad Italiam pergerent, promerendae benedictionis ad eum intuitu diuerterunt, inter quos et Odoacer, qui postea regnauit Italiae, uilissimo habitu iuuenis statura procerus aduenerat: qui dum humillimum tectum cellulae eius suo uertice contingeret, inclinans se, a uiro dei 30 gloriosum se fore cognouit. cui etiam uale dicenti 'uade' inquit 'ad Italiam, uade uilissimis nunc pellibus coopertus, sed
47 multis cito plurima largiturus'. interim ut dei famulus ei praedixerat, mox in Italia ingressus est, regnum accepit. eodem tempore Odoachar rex memor factus, quod a uiro sancto prae- 35 dictum audierat, statim familiariter litteras ad eum dirigens,

---

8 inuitauit *om. Henricus, add. Hadrianus V* solatium *Henricus V.* 18 ut *om. Henricus, add. Hadrianus V.* 29 humillimum tectum *Hadrianus V.:* humillimo tecto *Henricus V.*

siqua speranda duceret, dabat suppliciter optionem. ergo uir dei tantis itaque eius alloquiis per litteras inuitatus, Ambrosium quendam exulantem rogat absolui: cuius Odoachar gratulabundus paruit imperatis'. igitur Odoachar rex bellum gessit 48
5 aduersus Rugos, quos in secundo uicit, et funditus deleuit. nam dum ipse esset bonae uoluntatis et Arrianae sectae fauorem praeberet, quodam tempore dum memoratum regem multi nobiles coram sancto uiro humana, ut fieri solet, adulatione laudarent, interrogat quem regem tantis praeconiis praetulis-
10 sent. respondentibus 'Odoacrem' [inquit qui] dixit eis 'inter tredecim et quatuordecim' annos uidelicet integri eius regni significans.

Zeno itaque recompensans beneficiis Theodericum, quem 49 fecit patricium et consulem, donans ei multum, et mittens
15 eum ad Italiam. cui Theodericus pactuatus est, ut, si uictus fuisset Odoachar, pro merito laborum suorum loco eius, dum adueniret, tantum praeregnaret. ergo superueniente Theoderico patricio de ciuitate Noua cum gente Gothica, missus ab imperatore Zenone de partibus orientis ad defendendam sibi
20 Italiam. cui occurrit uenienti Odoachar ad fluuium Sontium, 50 et ibi pugnans cum eodem, uictus fugit. at uero Odoacer abiit in Veronam, et fixit fossatum in campo minore Veronense V Kalendas Octobris. ibique persequutus est eum Theodericus, et pugna facta, ceciderunt populi ab utraque parte; tamen su-
25 peratus Odoachar fugit Rauennam pridie Kalendas Octobris. et 51 perambulauit Theodericus patricius Mediolanum, et tradiderunt se illi maxima pars exercitus Odoacris, nec non et Tufa magister militum, quem ordinauerat Odoachar cum optimatibus suis Kal. Aprilis. eo anno missus est Tufa magister militum
30 a Theoderico contra Odoacrem Rauennam. ueniens Fauentiam 52 Tufa, obsedit Odoacrem cum exercitu, cum quo directus fuerat; et exiit Odoachar de Rauenna, et uenit Fauentiam, et Tufa tradidit Odoacri comites patricii Theoderici, et missi sunt in ferro, et adducti Rauennam.

---

10 inquit qui *corrupta* 15 cui Theodericus *om. Henricus, add. Hadrianus V.* 23 ibique *Hadrianus V.*: itaque *Henricus V.* 26 patricius *om. Henricus V., add. Hadrianus V.* 33 comites *Hadrianus V.*: comitem *Henricus V.*

53 Fausto et Longino. his consulibus Odoachar rex exiit de Cremona et ambulauit Mediolanum. tunc uenerunt Wisigothae in adiutorium Theoderici, et facta est pugna super fluuium Adduam, et ceciderunt populi ab utraque parte: et occisus est Pierius comes domesticorum III Idus Augustas, et 5 fugit Odoachar Rauennam, et mox subsecutus est eum patricius Theodericus ueniens in Pineta, et fixit fossatum, obsidens Odoacrem clausum per triennium Rauenna, et factum est usque ad sex solidos modius tritici. et mittens legationem Theodericus Faustum, caput senati, ad Zenonem imperatorem, et ab 10 eodem sperans uestem se induere regiam.

54 Olybrio V. C. hoc consule exiit Odoachar rex de Rauenna nocte, cum Herulis ingressus in Pineta, in fossato patricii Theoderici, et ceciderunt ab utraque parte exercitus, et fugiens Leuila magister militum Odoacris, occisus est in 15 fluuio Veiente: et uictus Odoacer fugit Rauenna Idibus Iuliis. igitur coactus Odoachar dedit filium suum Thelane obsidem 55 Theoderico, accepta fide, securum se esse de sanguine. sic ingressus est Theodericus: et post aliquot dies, dum ei Odoachar insidiaretur, detectus caute ab eo praeuentus in palatio, 20 manu sua Theodericus eum in Lauretum praeueniente gladio 56 interemit. cuius exercitus in eadem die iussu Theoderici omnes interfecti sunt, ubi quis potuit reperire, cum omni stirpe sua: et moritur Constantinopoli Zeno imperator, et factus est imperator Anastasius. 25

57 Theodericus enim, qui in legationem direxerat Faustum Nigrum ad Zenonem. at ubi cognita morte eius antequam legatio reuerteretur, ut ingressus est Rauenna, et occidit Odoacrem, Gothi sibi confirmauerunt Theodericum regem, non ex-58 spectantes iussionem noui principis. uir enim bellicosissimus, 30 fortis, cuius pater Walamir dictus rex Gothorum, naturalis tamen eius fuit: mater Erereliua dicta Gothica, catholica qui-59 dem erat, quae in baptismo Eusebia dicta. ergo praeclarus et bonae uoluntatis in omnibus, qui regnauit annos XXXIII. cuius temporibus felicitas est secuta Italiam per annos XXX 35 60 ita ut etiam pax pergentibus esset. nihil enim perpere gessit.

---

5 Augustus *Henricus V.* 12 cos. *ante* hoc *add. Hadrianus V.*, *om. Henricus V.* 20 caute *Hadrianus V.:* conte *Henricus V.* 23 ubi quis *scripsi:* quis ubi *Valesii* 32 Erereliua *Henricus V.:* Ereriliua *Hadrianus V.*

sic gubernauit duas gentes in uno Romanorum et Gothorum, dum ipse quidem Arrianae sectae esset, tamen militia Romanis sicut sub principes esse praecepit. dona et annonas largitus quamquam aerarium publicum ex toto faeneum inuenisset, suo
5 labore recuperauit et opulentum fecit: nihil contra religionem catholicam tentans: exhibens ludos circensium et amphitheatrum, ut etiam a Romanis Traianus uel Valentinianus, quorum tempora sectatus est, appellaretur, et a Gothis secundum edictum suum, quem eis constituit, rex fortissimus in omnibus
10 iudicaretur.

Hic dum inliteratus esset, tantae sapientiae fuit, ut aliqua, 61 quae locutus est, in uulgo usque nunc pro sententia habeantur, unde nos non piget aliqua de multis eius in commemoratione posuisse.

15 Dixit 'aurum aut daemonem qui habet, non eum potest abscondere'.

Item 'Romanus miser imitatur Gothum, et uilis Gothus imitatur Romanum'.

Quidam defunctus est et reliquit uxorem et paruulum 62
20 filium nescientem matrem. ab aliquo sublatus est filius eius paruulus et ductus in aliam prouinciam et educatus. factus iuuenis quoquo modo reuertitur ad matrem, mater enim iam desponderat uirum. cum uidisset mater, amplectitur filium, benedicens deum, se filium reuidisse, et fecit cum eo dies XXX
25 et ecce ueniens sponsus matris, uidens iuuenem, interrogauit quis esset. quae respondit esse suum filium. at ubi comperit esse filium eius, coepit repetere arras et dicere 'aut nega filium tuum esse aut uero abscede hinc'. mulier compellitur ab sponso, et coepit negare filium, quem ipsa ante confessa est
30 et dicere 'uade iuuenis de domo mea, quia peregrinum te suscepi'. ille enim dicebat regressum se ad matrem in domum patris sui. quid multa? dum haec aguntur, filius rogauit regem aduersus matrem, quam rex iussit in conspectu suo sisti. cui et dixit 'mulier, filius tuus aduersus te rogat, quid
35 dicis? est filius tuus an non?' quae dixit 'non est meus filius

13 in commemoratione *om. Henricus V., add. Hadrianus V.* 17 uilis *Henricus V.:* utilis *Hadrianus V.* 21 ductus *Hadrianus V.:* datus *Henricus V.* 23 desponderat *Henricus V.:* sponderat *Hadrianus V.* 28 abscede sine *Henricus V.*, abscedo hinc *Hadrianus V.*

sed peregrinum suscepi'. et dum per ordinem omnia filius mulieris intimasset in auribus regis, dicit mulieri denuo 'est filius tuus an non?' quae dixit 'non est filius meus'. dicit ei rex 'et quae est facultas tua, mulier?' quae respondit 'usque ad mille solidos'. et tum aliud se rex non esse factu- 5 rum sub iusiurando pollicitus est, nisi ipsum, non alium acciperet maritum. tunc confusa est mulier et confessa est suum esse filium. sunt eius et multa alia.

63 Postea uero accepit uxorem de Francis nomine Augofledam. nam uxorem habuit ante regnum, de qua susceperat filias: 10 unam dedit nomine Areuagni Alarico regi Wisigotharum in Gallia; et aliam filiam suam Theodegotham Sigismundo filio 64 Gundebai regis. facta pace cum Anastasio imperatore per Festum de praesumptione regni, et omnia ornamenta palatii, quae Odoachar Constantinopolim transmiserat, remittit. 15

65 Eodem tempore intentio orta est in urbe Roma inter Symmachum et Laurentium. consecrati enim fuerant ambo. ordinante deo, qui eo dignus fuit, superauit Symmachus. post facta pace in urbe ecclesiae, ambulauit rex Theodericus Romam, et occurrit b. Petro deuotissimus ac si catholicus. cui 20 papa Symmachus et cunctus senatus, uel populus Rom. cum 66 omni gaudio extra urbem occurrentes. deinde ueniens ingressus urbem, uenit ad senatum, et ad palmam populo adlocutus, se omnia deo iuuante, quod retro principes Romani ordina- 67 uerunt, inuiolabiliter seruaturum promittit. per tricennalem 25 triumphans populo ingressus palatium, exhibens Romanis ludos circensium. donauitque populo Rom. et pauperibus annonas singulis annis, centum uiginti milia modios, et ad restaurationem palatii, seu [uel] recuperationem moeniae ciuitatis sin- 68 gulis annis libras ducentas de arca uinaria dari praecepit. item 30 Amalafrigda germana sua in matrimonium tradens regi Wandalorum Transimundo. Liberium praefectum praetorii, quem fecerat in initio regni sui, fecit patricium, et dedit ei successorem in administratione praefecturae. itaque Theodorus filius 69 Basilii, Odoin comes eius insidiabatur ei. dum haec cogno- 35

---

5 tum *Valesius:* dum *codex* 6 iusiurando *Henricus V.:* iusiurandum *Hadrianus V.* 9 Angofledam *Henricus V.* 25 decennalem *coniecit Henricus V.* 28 millia *Henricus V.* 29 uel *deleuit Henricus V.*, ad *Hadrianus V.*

uisset, in palatio, quod appellatur Sessorium, caput eius amputari praecepit. uerba enim promissionis eius, quae populo fuerat adlocutus, rogante populo in tabula aenea iussit scribi et in publico poni.

5 Deinde sexto mense reuertens Rauennam, filiam germanae 70 suae tradens in matrimonio Herminifrido regi Toringorum: et sic ibi per circuitum placuit omnibus gentibus. erat enim amator fabricarum et restaurator ciuitatum. hic aquae ductum 71 Rauennae restaurauit, quem princeps Traianus fecerat, et post 10 multa tempora aquam introduxit. palatium usque ad perfectum fecit, quem non dedicauit. portica circa palatium perfecit. item Veronae thermas et palatium fecit et a porta usque palatium porticum reddidit. aquae ductum, quod multa tempora destructum fuerat, renouauit et aquam intromisit. muros alios 15 nouos circuit ciuitatem. item Ticinum palatium thermas amphitheatrum et alios muros ciuitatis fecit. sed et per alias 72 ciuitates multa beneficia praestitit. sic enim oblectauit uicinas gentes, ut se illi sub foedus darent, sibi eum regem sperantes. negotiantes uero de diuersis prouinciis ad ipsum concurrebant. 20 tantae enim disciplinae fuit, ut, siquis uoluit in agro suo argentum uel aurum dimittere, ac si intra muros ciuitatis esset, ita existimaretur. et hoc per totam Italiam augurium habebat, 73 ut nulli ciuitati portas faceret: nec in ciuitate portae claudebantur: quis quod opus uolebat faciebat, qua hora uellet ac 25 si in die. sexaginta modios tritici in solidum ipsius tempore fuerunt, et uinum triginta amphoras in solidum.

Eodem itaque tempore habebat Anastasius imp. tres nepo- 74 tes, id est Pompeium Probum et Hypatium: cogitans, quem de ipsis faceret post se imperatorem, quadam die iussit eos 30 secum prandere, et intra palatium post prandium meridiari, et singula lecta eis sterni. et in uno lecto iussit ad capite regnum poni, et quis de ipsis in eodem lecto elegisset dormire, in hoc se debere cognoscere, cui regnum postea traderet. unus quidem in uno lecto se iactauit, duo enim in alio amore fraterno 35 se conlocauerunt. et ita contigit, ut in illo lecto, ubi regnum

---

5 filiam germanae suae *Henricus V.*: alia germana sua *codex* 6 Amalabirga *ante* tradens *add. Hadrianus V., om. Henricus V.* 7 ibi *Hadrianus V.*: sibi *Henricus V.* 12 ad *post* usque *add. Hadrianus V., om. Henricus V* 22 auguirum *Henricus V.*

75 positum erat, nullus eorum dormiret. dum haec uidisset, coepit cogitare intra se et dicere, eo quod nullus eorum regnaret: coepit orare deum, ut illi reuelatio fieret, ut scire possit, dum aduiueret, qui post occasum eius regnum susciperet. haec eodem cogitante et orante cum ieiunio, quadam noctu uidit 5 hominem, qui ita eum admonuit 'crastino qui tibi primus intra cubiculum nuntiatus fuerit, ipse accipiet post te regnum
76 tuum'. ita factum est, ut Iustinus, qui comes erat excubitorum, dum aduenisset, ubi directus fuerat ab imperatore, renuntiaret: ipse ei nuntiatus est primus per praepositum cubiculi. 10 cumque haec cognouisset, coepit gratias deo referre, qui ei
77 dignatus est reuelare successorem. cumque haec apud se tacite habuisset, quodam die procedens imperator, dum Iustinus uellet a latere imperatoris transire, obsequium ordinare uellens, cal-
78 cauit chlamydem imperatoris. cui imperator hoc tantum dixit 15 'quid festinas?' nam ultima uita regni sui temptans eum diabolus, uolens sectam Eunomianam sequi: quem populus fidelis repressit, ita ut ei in ecclesia clamaretur: 'in trinitate lanceola non mittis'. non post multum temporis in lecto suo intra urbem Constantinopolim morbo tentus extremam clausit diem. 20

79 Igitur rex Theodericus inliteratus erat et sic obruto sensu, ut in decem annos regni sui quatuor litteras subscriptionis edicti sui discere nullatenus potuisset. de qua re laminam auream iussit interrasilem fieri, quatuor litteras regis habentem; Theod, ut si subscribere uoluisset, posita lamina super 25 chartam, per eam penna duceret, et subscriptio eius tantum uideretur.

80 Ergo Theodericus, dato consolatu Eutharico, Romae et Rauennae triumphauit, qui Eutharicus nimis asper fuit et con-
81 tra fidem catholicam inimicus. post haec Theoderico Veronae 30 consistente propter metum gentium, facta est lis inter Christianos et Iudaeos Rauennae. quare Iudaei baptizatos nolentes, dum liuident frequenter oblatam in aqua fluminis iactauerunt. dehinc accensus est populus non reseruantes neque regi neque Eutharico aut Petro, qui tunc episcopus erat, consurgentes ad 35

---

10 nunciatus *Henricus V.* 13 Iustinus *Wagnerus:* festinus *Henricus V.* 15 cui *Valesii:* cum *uulgo* 21 bruto *coniecit Henricus V.* 25 Theod. *add. Hadrianus V., om. Henricus V.* 26 *an* tamen?

synagogas, mox eas incenderunt. quod et in cena eadem similiter contigit. mox Iudaei currentes Veronam, ubi rex erat, 82 agente Triwaue praeposito cubiculi, et ipse haereticus fauens Iudaeis, insinuans regi factum aduersus Christianos, qui mox 5 iussit propter praesumptionem incendii, ut omnis populus Romanus Rauennates synagogas, quas incendio concremauerunt, data pecunia restaurarent: qui uero non habuisset unde dare, fustati per publicum sub uoce praeconis ducerentur. data praecepta ad Euthericum Cilligam, et Petrum episcopum se- 10 cundum hoc tenore praecepit, et ita adimpletum est.

Ex eo enim inuenit diabolus locum, quem ad modum ho- 83 minem bene rem publicam sine querela gubernantem, subriperet. nam mox iussit ad fonticlos in proastio ciuitatis Veronensis oratorium s. Stephani, idem situm altarium subuerti. 15 item ut nullus Romanus arma usque ad cultellum uteretur uetuit. item mulier pauper de gente Gothica, iacens sub por- 84 ticu non longe a palatio Rauennae, quatuor generauit dracones: duo de occidente in orientem ferri in nubibus a populo uisi sunt, et in mari praecipitari, duo portati sunt unum caput 20 habentes. stella cum facula adparuit, quae dicitur cometes, splendens per dies XV et terrae motus frequenter fuerunt. post haec coepit aduersus Romanos rex subinde fremere in- 85 uenta occasione. Cyprianus, qui tunc referendarius erat, postea comes sacrarum et magister, actus cupiditate insinuans 25 de Albino patricio, eo quod litteras aduersus regnum eius imperatori Iustino misisset: quod factum dum reuocitus negaret, tunc Boetius patricius, qui magister officiorum erat, in conspectu regis dixit 'falsa est insinuatio Cypriani sed si Albinus fecit, et ego et cunctus senatus uno consilio fecimus; falsum 30 est, domine rex'. tunc Cyprianus haesitans, non solum ad- 86 uersus Albinum sed et aduersus Boetium eius defensorem, deducit falsos testes. [aduersus Albinum] sed rex dolum Romanis tendebat et quaerebat quem ad modum eos interficeret: plus

1 quod et in Roma scena eadem similiter *coniecit Wagnerus* 3 Triwaue *Henricus V.*: Triwane *Hadrianus V.* 8 fustati *Henricus V.*: frustati *codex* 14 *pro* idem situm *coniecit* destrui *Henricus V.* subuerti *Hadrianus V.*: S. Siluestri *Henricus V.* 21 splendens *Hadrianus V.*: pendens *Henricus V.* 22 caepit *Henricus V.* 32 a. A. *seclusi* 33 tendebat *Hadrianus V.*: tenebat *Henricus V.*

87 credidit falsis testibus quam senatoribus. tunc Albinus et Boetius ducti in custodia ad baptisterium ecclesiae. rex uero uocauit Eusebium praefectum urbis Ticini et inaudito Boetio protulit in eum sententiam. qui mox in agro Caluentiano, ubi in custodia habebatur, misit rex, et fecit occidi. qui accepta 5 chorda in fronte diutissime tortus, ita ut oculi eius creparent, sic sub tormenta ad ultimum cum fuste occiditur.

88 Rediens igitur rex Rauennam, tractans non ut dei amicus sed legi eius inimicus, immemor factus omnis eius beneficii et gratiae, quam ei dederat, confidens in brachio suo, item cre- 10 dens quod eum pertimesceret Iustinus imp. mittens et euocans Rauennam Ioannem sedis apostolicae praesulem et dicit ad eum 'ambula Constantinopolim ad Iustinum imp., et dic ei inter alia, ut reconciliatos haereticos in catholica restituat religione'.
89 cui papa Ioannes ita respondit 'quod facturus es, rex, facito 15 citius. ecce in conspectu tuo adsto. hoc tibi ego non promitto me facturum, nec illi dicturus sum. nam in aliis causis, quibus mihi iniunxeris, obtinere ab eodem, annuente deo, potero'.
90 iubet ergo rex iratus nauem praeparari et superimpositum eum cum aliis episcopis id est Ecclesium Rauennatem et Eusebium 20 Fanestrem, Sabinum Campanum et alios duos simul et senatores Theodoro Importuno Agapito et alio Agapito. sed deus, qui fideles cultores suos non deserit, cum prosperitate per-
91 duxit. cui Iustinus imp. uenienti ita occurrit ac si b. Petro: cui data legatione, omnia repromisit facturum praeter reconci- 25 liatos, qui se fidei catholicae dederunt, Arrianis restitui nulla-
92 tenus posse. sed dum haec aguntur, Symmachus caput senati, cuius Boetius filiam habuit uxorem, deducitur de Roma Rauennam. metuens uero rex ne dolore generi aliquid aduersus
93 regnum eius tractaret, obiecto crimine iussit interfici. reuer- 30 tens igitur Ioannes papa a Iustino, quem Theodericus cum dolo suscepit, et in offensa sua eum esse iubet. qui post paucos dies defunctus est. ergo euntes populi ante corpusculum eius, subito unus de turba abreptus daemonio cecidit, et dum peruenisset cum lectulo ubi lectus erat usque ad hominem, subito 35 sanus surrexit et praecedebat in exsequias. quod uidentes populi et senatores, coeperunt reliquias de ueste eius tollere.

---

8 rex *Hadrianus V.*: ex *Henricus V.* 34 abreptus *Hadrianus V.*: adestus *Henricus V.*

sic cum summo gaudio populi deductus est corpus eius foris ciuitatem.

Igitur Symmachus scholasticus Iudaeus iubente non rege 94 sed tyranno dictauit praecepta die, quarta feria, septimo Kalend. 5 Septembr. indictione IV, Olybrio consule, ut die dominico adueniente Arriani basilicas catholicas inuaderent. sed qui non 95 patitur fideles cultores suos ab alienigenis opprimi, mox intulit in eum sententiam Arrii, auctoris religionis eius: fluxum uentris incurrit, et, dum intra triduo euacuatus fuisset, eodem 10 die, quo se gaudebat ecclesias inuadere, simul regnum et animam amisit. ergo antequam exhalaret, nepotem suum Athalaricum in regnum constituit. se autem uiuo fecit sibi monimentum ex lapide quadrato, mirae magnitudinis opus, et saxum ingentem, quem superponeret, inquisiuit.

INDEX CAPITVLORVM

LIBER XVII

LIBER XVIII

LIBER XVIIII

LIBER XX.

LIBER XXI

LIBER XXII

LIBER XXIII

LIBER XXIIII

LIBER XXV

LIBER XXVI

LIBER XXX

LIBER XXXI

INDEX RERVM

Indices ex Wagneri editione paucis mutatis repetiti sunt.

Lege 89, 7 necessitatis. 123, 11 regem. 161, 29 consummando. 206, 12 tuebatur. 302, 5 inchoatas. 309, 5 pabuli oportuna. 380, 20 tolerantia rerum. 420, 24 ab. 472, 5 et. — 239, 11 *Valesius emendauit* Sthenelus.

Breitkopf et Härtel Lipsienses typis presserunt.
F. Vahlen Berolinensis sumptus fecit.